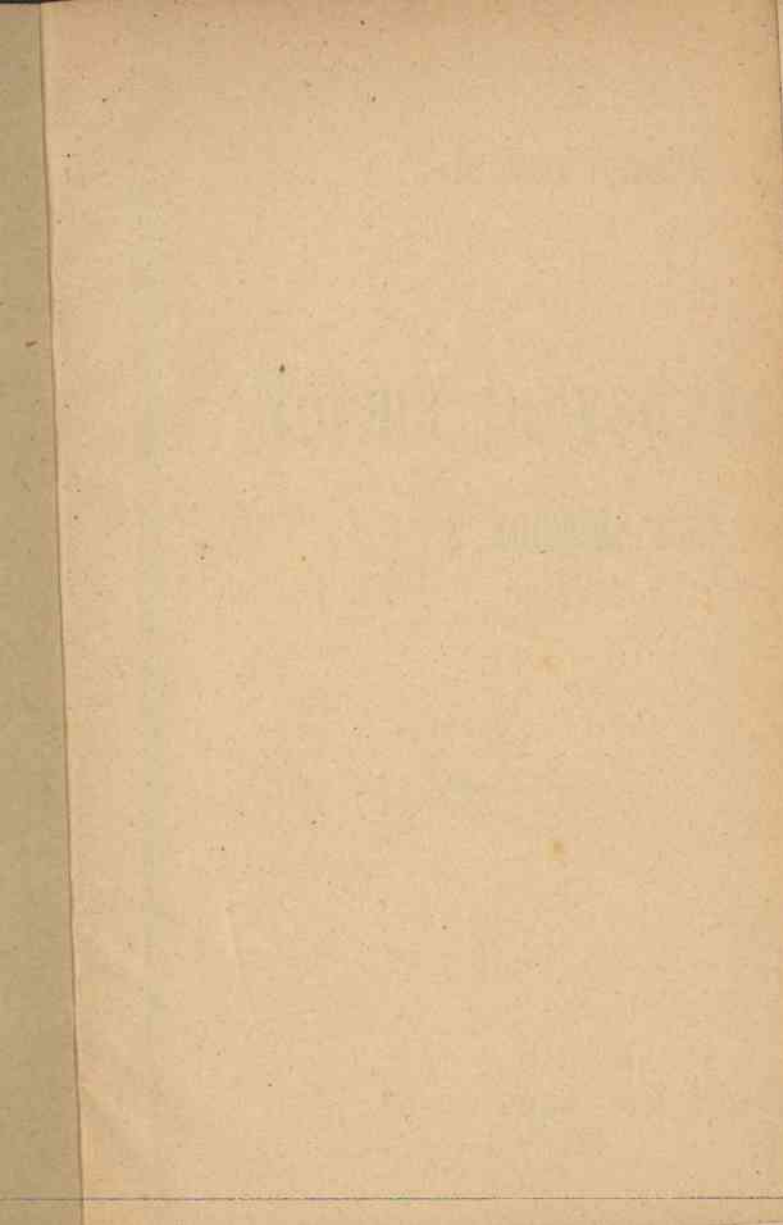
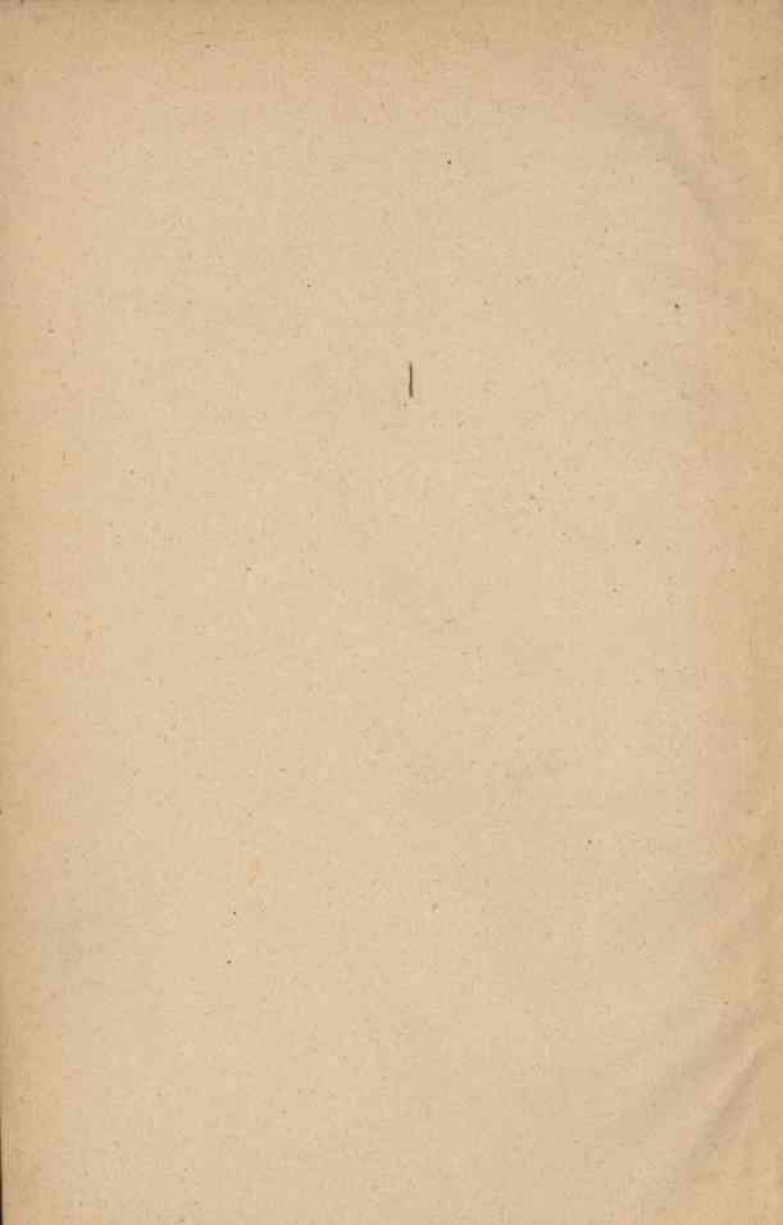

246

Dr Jerzy Trammer

Norma jurysdykcyjna
z komentarzem

Jerzy Trammer

W Krakowie
Nakładem księgarni Leona Frommera
1906

spi.
A-18096

BIBLIOTEKA
UMCS
LUBLIN

1000172076

Grano 12

K. 1160/56/4129

Drukarnia Uniwersytetu Jagiellońskiego pod zarz. J. Filipowskiego.

TREŚĆ.

Skrócenia	str. VII
Wstęp	XI
Ustawa z dnia 1 sierpnia 1895 l. 111 Dz. u. p. o wykonywaniu sądownictwa i właściwości sądów zwyczajnych w sprawach cywilnych (Norma jurysdykcyjna)	1

CZĘŚĆ I.

O sądownictwie w ogólności.

Rozdział I.

O sądach i organach sądowych.

Sądy zwyczajne	2
Stosunek instancji sądowych	87
Wykonywanie sądownictwa w sądach zwyczajnych	94
Narada i głosowanie	100
Protokolanci	110
Kancelarya sądowa	110
Organa wykonawcze	111

Rozdział II.

O wykluczeniu sędziów i innych organów sądowych.

O wykluczeniu sędziów	112
O wykluczeniu innych organów sądowych	127

Rozdział III.

O właściwości.

Oznaczenie właściwości przez Sąd Najwyższy	129
Czas trwania właściwości	133

Delegacya	str. 136
Ograniczenie własności na okręg sądowy	138
Przekazanie poszczególnych czynności przewodniczącemu albo sędziemu wyznaczonemu	140
Przekazywanie wykonania czynności urzędowych innym sądom	151
Pomoc prawna na wezwanie tutejszokrajowych sądów	153
Pomoc prawna na wezwanie zagranicznych sądów	156
Badanie własności	160
Spory o własność między tutejszokrajowymi sądami	180
Spory o własność z władzami zagranicznymi	185

CZĘŚĆ II.

O sądownictwie w sprawach spornych.

Rozdział I.

Własność przedmiotowa.

Sądy powiatowe	186
Trybunały pierwszej instancji	203
Sądy handlowe	207
Spory w sprawach górniczych	220
Wartość przedmiotu sporu	226
Zaprzeczenie własności senatu cywilnego, handlowego albo górniczego	246

Rozdział II.

Własność miejscowa.

Sąd powszechny	254
--------------------------	-----

Sądy szczególne.

1 Wyłączne :

Sprawy małżeńskie	275
Sprawy spadkowe	277
Sprawy fideikomisowe i lenne	281
Skargi sędziów i przeciw sędziom	
Skargi o wynagrodzenie szkody zrządzonej przez urzędników sędziowskich przez naruszenie prawa	286
Spory o dobro nieruchomości	287
Spory o naruszenie posiadania praw wodnych	291
Spory z najmu i dzierżawy	292
Położenie rzeczy w różnych okręgach	294
Osoby z prawem zakrajowości	295

2 Dowlone :

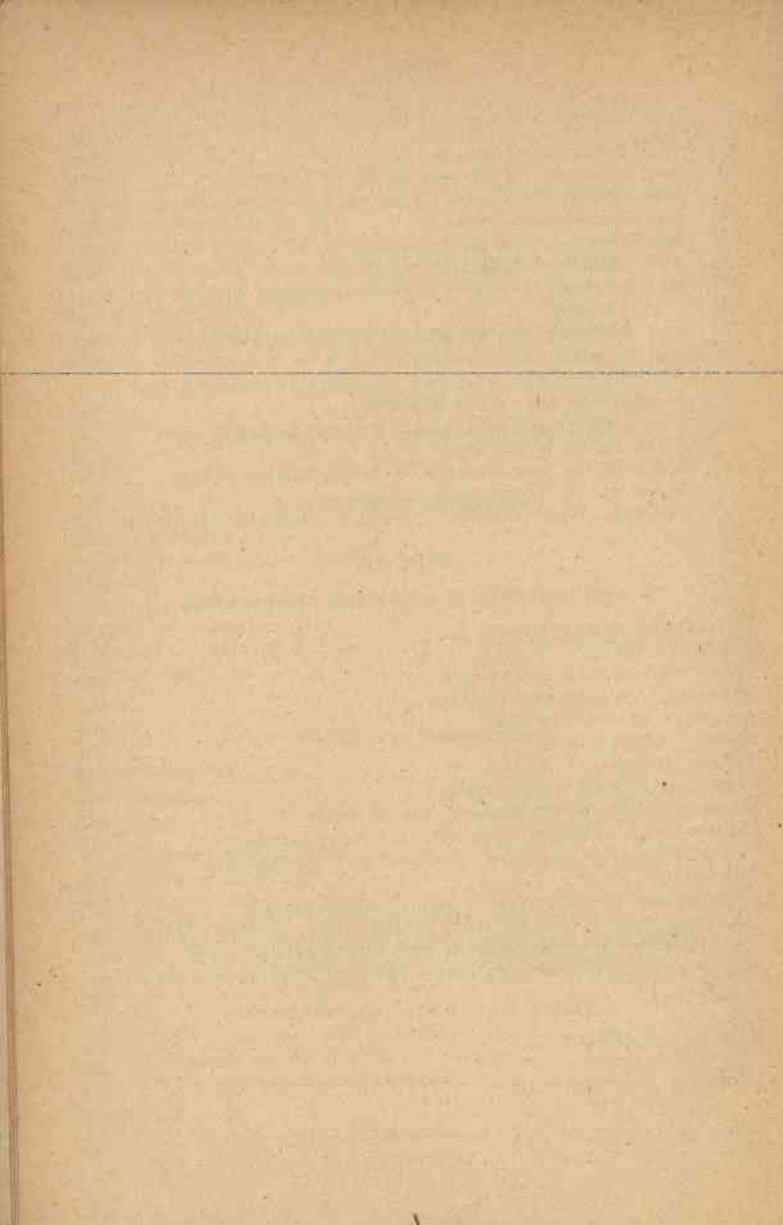
Sąd miejsca zatrudnienia	296
Sąd miejsca zakładu ubocznego	298

	str.
Sąd miejsca dopełnienia	306
Sąd właściwy rzeczy obciążonej	324
Właściwość dla sporów o naruszenie posiadania	327
Sąd uczestnictwa sporu	327
Sąd właściwy procesu głównego	331
Sąd właściwy dla skargi wzajemnej	334
Sąd właściwy z przyczyny poprzedniego miejsca zamieszkania	339
Sąd właściwy dla szyprów i załogi okrętowej	340
Sąd majątku	341
Subsydaryjny sąd właściwy dla skarg ze stosunku małżeńskiego albo rodzicielskiego	349
Sąd wzajemności dla skarg przeciw cudzoziemcom	350
Kilka sądów właściwych	358
Kilka sądów powiatowych w jednej miejscowości	358
Układ co do właściwości sądów	360
Dodatek: Właściwość w sporach z interesów ratowych	375

CZĘŚĆ III.

O sądownictwie w sprawach niespornych.

Pertraktacya spadkowa	383
Opieka i kuratela	389
Uprawnienie dzieci nieslubnych	399
Dobrowolna separacya i rozwód	403
Amortyzacya dokumentów	404
Sprawy fideikomisowe	409
Sprawy realne	412
Prowadzenie ksiąg publicznych	415
Wypowiedzenie wierzytelności hipotecznych	417
Potwierdzenia względem prowadzenia ksiąg handlowych	418
Uwierzytelnienie podpisów i odpisów i sporządzanie woli ostatniej	418
Kilka sądów powiatowych w jednej miejscowości	419
Ustawa z dnia 1 sierpnia 1895 l. 110 Dz. u. p. zaprowadzającą ustawę o wykonywaniu sądownictwa i właściwości sądów zwyczajnych w sprawach cywilnych (Normę jurysdykcyjną)	421
Spis chronologiczny	471
Spis alfabetyczny	481
Poprawki i uzupełnienia	507

Skrócenia.

- A. C. = Adler u. Clemens: Sammlung von Entscheidungen zum Handelsgesetzbuche. (Cyfra arabska oznacza numer orzeczenia w zbiorze).
- arg. = argumentum.
- art. = artykuł.
- Budw. = Budwiński: Zbiór orzeczeń Trybunału administracyjnego. (Cyfra arabska po wyrazie Budw. oznacza numer porządkowy orzeczenia w zbiorze; lit. A. cytowana po liczbie oznacza, iż numer porządkowy odnosi się do orzeczeń administracyjnych).
- Canstein = Canstein: Das Civilprocessrecht I, 1905.
- Centr. = Oesterreichisches Centralblatt für die juristische Praxis (Geller).
- cyt. ust. = cytowana ustawa.
- Czas. praw. i ekon. = Czasopismo prawnicze i ekonomiczne (Fierich).
- Demelius = Demelius: Der neue Civilprocess. Jurisdictionsnorm und Civilprocessordnung sammt Einführungsgesetzen.
- dekr. nadw. = dekret nadworny.
- Dz. rozp. = Dziennik rozporządzeń.
- Dz. rozp. min. spraw. = Dziennik rozporządzeń ministerstwa sprawiedliwości.
- Dz. u. kr. = Dziennik ustaw krajowych.
- Dz. u. p. = Dziennik ustaw państwa.
- Fierich = Fierich & Balasits: Nauka o sądach cywilnych i procedura cywilna T. I. Nauki wstępne i rzecz o sądach cywilnych.
- Fierich II = Fierich & Balasits: Nauka o sądach cywilnych i procedura cywilna T. II. Prawo procesowe cywilne. Część I. Rzecz o stronach i zastępcach.
- Fürstl = Fürstl: Die oesterreichischen Civilprocessgesetze III. Jurisdictionsnorm... Mit Erläuterungen.
- G. H. = Gerichtshalle.

- G. J. = Die Praxis des Obersten Gerichtshofs Herausgegeben von Geller und Jolles.
- G. U. = Glaser Unger: Sammlung von Civilrechtlichen Entscheidungen des k. k. obersten Gerichtshofes. (Cyfra arabska oznacza numer orzeczenia w zbiorze).
- G. U. n. zb. = Glaser Unger: Sammlung von civilrechtlichen Entscheidungen des k. k. obersten Gerichtshofes. Neue Folge (nowy zbiór) (Cyfra arabska oznacza numer orzeczenia w zbiorze).
- G. Z. = Allgemeine Gerichtszeitung.
- Godlewski = Godlewski: Austriackie prawo procesowe cywilne.
- H. = Hye: Sammlung der nach gepflogener öffentlicher Verhandlung geschöpften Erkenntnisse des k. k. oester. Reichsgerichtes. (Cyfra arabska oznacza numer orzeczenia w zbiorze).
- Horten = Horten: Die Juridictionsnorm und ihr Einführungsgesetz. Ein Commentar.
- instr. sąd. = instrukcja sądowa z 5 maja 1897 l. 112 Dz. u. p.
- J. Bl. = Juristische Blätter.
- Jud. = Księga judykatów Sądu Najwyższego.
- j. w. = jak wyżej
- Links = Dr Emil Links: Die Rechtssprechung des Obersten Gerichtshofes. (Liczba arabska oznacza numer porządkowy orzeczenia w zbiorze).
- Mat. = Materialien zu den neuen oesterr. Civilprocessgesetzen. Herausgegeben vom k. k. Justizministerium.
- min. = ministerstwo.
- min. spr = ministerstwo sprawiedliwości.
- n. j. = norma jurysdykcyjna.
- Not. Zeit. = Zeitschrift für Notariat- und freiwillige Gerichtsbarkeit.
- n. u. = niniejsza ustawa.
- Neumann = Neumann: Commentar zu den Civilprocessgesetzen vom 1 August 1895.
- O = orzeczenie Sądu Najwyższego.
- OO. = orzeczenia Sądu Najwyższego.
- O. plen. = orzeczenie plenarne.
- O. Tryb. adm. = Orzeczenie Trybunału administracyjnego.
- O Tryb. państwa = Orzeczenie Trybunału państwa.
- odp. min. na pyt. = odpowiedź ministerstwa na pytanie.
- ord. egz. = ordynacja egzekucyjna.
- ośw. = oświadczenie.
- pat. = patent.
- pat. ces. = patent cesarski.
- pat. niesp. = patent niesporny = pat o postępowaniu w sprawach niespornych z 9 sierpnia 1854 l. 208 Dz. u. p.
- Pollak = Rudolf Pollak: System des oesterr. Civilprocesrechtes I Theil.

proc. cyw. = procedura cywilna.

proc. karn. = procedura karna.

Ref. = Reforma sądowa.

reg. = regulamin.

rep. orz. = repertoryum orzeczeń Sądu Najwyższego.

reskr. = reskrypt.

Riehl = Anton Riehl: Die Spruchpraxis.

rozp. = rozporządzenie.

rozp. ces. = rozporządzenie cesarskie.

rozp. min. = rozporządzenie ministerstwa.

rozp. min. spr. = rozporządzenie ministerstwa sprawiedliwości.

R. Z. = Oesterreichische Richterzeitung.

Skedl = Artur Skedl: Das oesterreichische Civilprocessrecht T. I.

Schuster = Schuster v. Bonnot: Oesterreichisches Civilprocessrecht
2 wyd.

Tr. adm. = Trybunał administracyjny.

Tr. p. = Trybunał państwa.

Trutter = Josef Trutter: Das oesterreichische Civilprocessrecht in systematischer Darstellung.

Ullmann = Dominik Ullmann: Grundriss des Civilprocessrechts.

u. = ustawa.

u. c. = powszechna ustawa cywilna.

u. h. = ustawa handlowa.

u. hip. = powszechna ustawa hipoteczna.

u. konk. = ustawa konkursowa.

ust. o org. sąd. = ustawa o organizacyi sądownictwa.

u. weks. = ustawa wekslowa.

ust. wprov. = ustawa wprowadzająca.

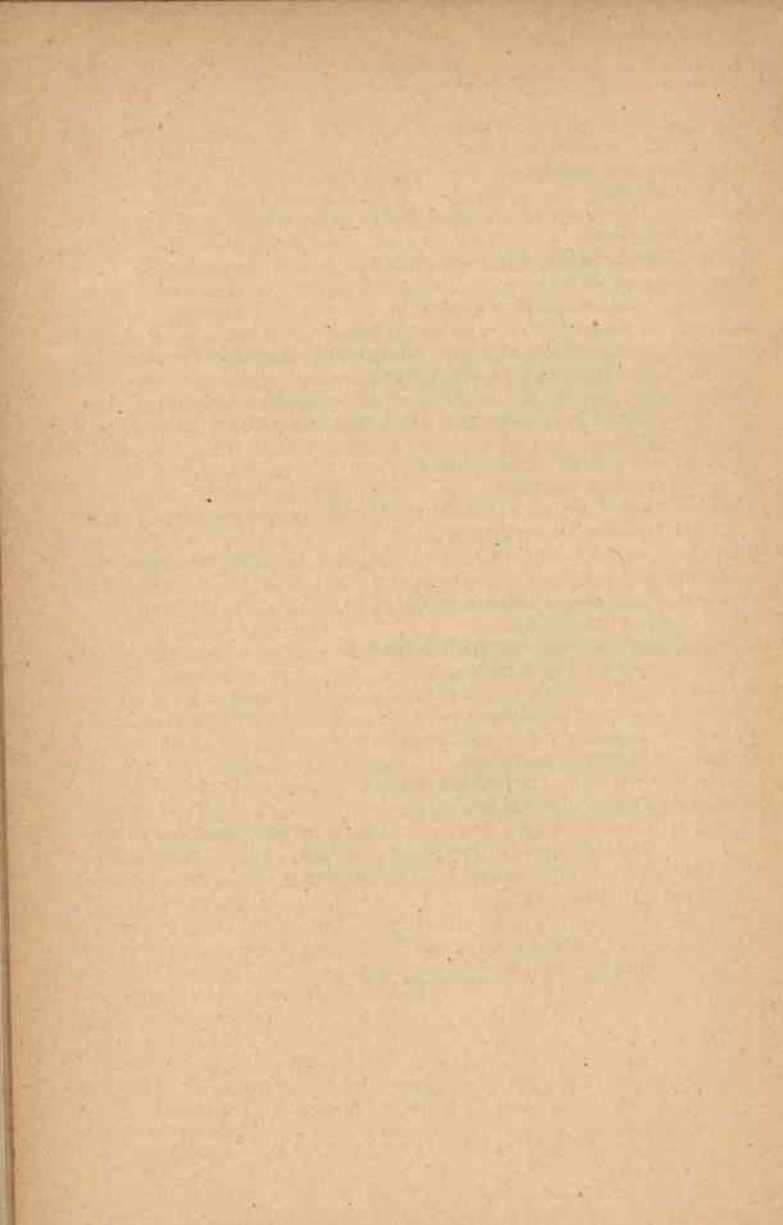
ust. zas. = ustawa zasadnicza.

Vrtjsch. = Juristische Vierteljahresschrift.

Zb. u. s. = Zbiór ustaw sądowych.

Zb. urz. = Entscheidungen des k. k. Obersten Gerichtshofes in Civil- und Justizverwaltungssachen. Neue Folge (Zbiór urzędowy) — (Cyfra arabska oznacza numer porządkowy orzeczenia w zbiorze).

W S T Ę P.

W dniu 20 marca 1893 r. przedłożył ówczesny minister sprawiedliwości hr. Schönborn Izbie posłów projekt normy jurysdykcyjnej i projekt ustawy wprowadzającej normę jurysdykcyjną. Celem obrad nad wymienionymi projektami wybrano zgodnie z ustawą z dnia 30 lipca 1867 l. 104 Dz. u. p. i z najwyż. postan. z dnia 31 maja 1894 z łona Izby posłów stały wydział (złożony z 18 członków) pod przewodnictwem hr. Pinińskiego. Uchwały tego wydziału przedłożyła Izba posłów zgodnie z ustawą z dnia 5 grudnia 1894 l. 227 Dz. u. p. Izbie panów względnie z łona tej Izby wybranej stałej komisji (złożonej z 18 członków) pod przewodnictwem opata Hauswirtha. Po osiągnięciu porozumienia między stałym wydziałem Izby posłów a stałą komisją Izby panów na t. zw. wspólnej konferencji przedłożono Izbie posłów i Izbie panów wspólne uchwały (wydziału i komisji). Nad uchwałami temi odbyło się w obu Izbach bez dyskusji specjalnej drugie i trzecie czytanie, poczem projekt normy jurysdykcyjnej i ustawy wprowadzającej normę jurysdykcyjną przez obie Izby uchwalony został. Obie ustawy otrzymały sankcyę w d. 1 sierpnia 1895 r.

i zostały opublikowane w Dzienniku ustaw państwa z r. 1895 pod l. 111 i 110 równocześnie z procedurą cywilną (l. 113) i ustawą wprowadzającą procedurę cywilną (l. 112).

W życie weszła norma jurysdykcyjna i ustawa wprowadzająca normę jurysdykcyjną z dniem 1 stycznia 1898. W dniu tym straciła moc obowiązującą dawna norma jurysdykcyjna z dnia 20 listopada 1852 l. 251 i 261 Dz. u. p.

Materyały do normy jurysdykcyjnej i ustawy wprowadzającej normę jurysdykcyjną (t. j. projekty rządowe z motywami, sprawozdanie stałego wydziału Izby posłów, wspólne sprawozdanie stałego wydziału Izby posłów i stałej komisji Izby panów) wydało ministerstwo sprawiedliwości w dziele p. t.: »Materialien zu den neuen oesterreichischen Civilprocessgesetzen« T. II. r. 1897.

Literatura odnosząca się do normy jurysdykcyjnej i ustawy wprowadzającej normę jurysdykcyjną podana jest w odnośnych miejscach niniejszej książki. Tu tylko zauważyć należy, że następujące dzieła są w niniejszej książce cytowane jedynie wedle nazwiska autora:

Canstein: Das Civilprocessrecht T. I. r. 1905.

Demelius: Der neue Civilprocess. Jurisdictionsnorm und Civilprocessordnung sammt Einführungsgesetzen 1902.

Fierich = Balasits & Fierich: Nauka o sądach cywilnych i procedura cywilna Tom I. Nauki wstępne i rzecz o sądach cywilnych, 1898—1901 r. T. II. Prawo procesowe cywilne Część I. Rzecz o stronach i zastępcach 1905 r.

Fürstl: Jurisdictionsnorm mit Erläuterungen 1901.

Godlewski: Austriackie prawo procesowe cyw. 1900 r.

Horten: Die Jurisdictionsnorm und ihr Einführungsgesetz. Ein Commentar, 1898 r.

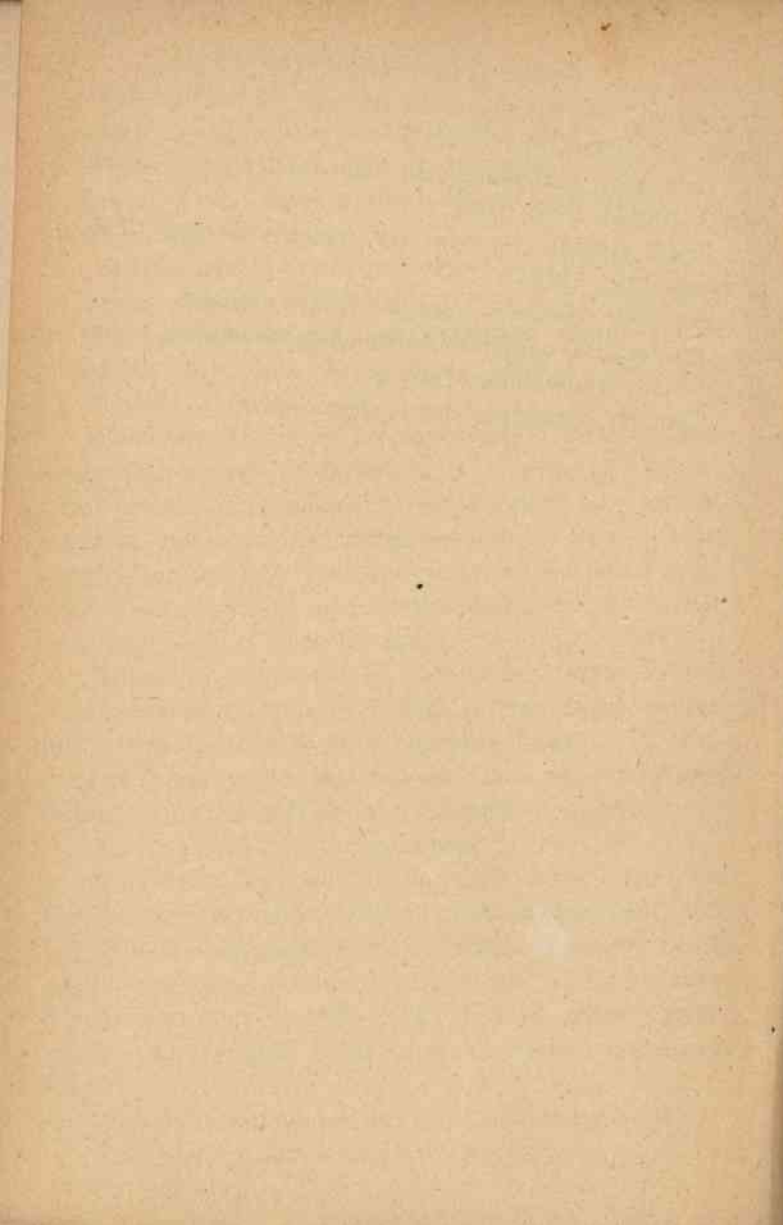
Neumann: Commentar zu den Civilprocessgesetzen vom 1 August 1895, 1898 r.

Pollak Rudolf: System des oesterreichischen Civilprocessrechtes, 1903 r.

Schuster: Oesterreichisches Civilprocessrecht.

Trutter: Das oesterreichische Civilprocessrecht in systematischer Darstellung, 1897 r.

Ullmann: Grundriss des Civilprocessrechts, 1900 r.

**Ustawa z dnia 1 sierpnia 1895 l. 111 Dz. u. p.
o wykonywaniu sądownictwa i właściwości są-
dów zwyczajnych w sprawach cywilnych.
(Norma jurysdykcyjna).**

Ustawa ta składa się z trzech części:

I część »O sądownictwie w ogólności«, obejmująca §§ 1—48, zawiera przepisy odnoszące się zarówno do postępowania w sprawach spornych jak i do postępowania w sprawach niespornych.

II część »O sądownictwie w sprawach spornych«, obejmująca §§ 49—104, dotyczy jedynie właściwości w sprawach spornych.

III część »O sądownictwie w sprawach niespornych«, obejmująca §§ 105—122, zawiera przepisy o właściwości sądów w sprawach niespornych.

Za zgodą obu Izb Rady Państwa postanawiam co następuje:

CZEŚĆ I.

O sądownictwie w ogólności.

ROZDZIAŁ PIERWSZY.

O sądach i organach sądowych.

Sądy zwyczajne.

§ 1. Sądownictwo w sprawach cywilnych, o ile szczególne ustawy onych innym władzom lub organom nie przekazują, sprawują sądy powiatowe, sądy powiatowe dla spraw handlowych i morskich, sądy obwodowe i krajowe, sądy handlowe, sądy handlowe i morskie, sądy krajowe wyższe i Najwyższy Trybunał (sądy zwyczajne).

I. Sądownictwo w sprawach cywilnych — sprawa cywilna w znaczeniu art. XXX ust. wpraw. proc. cyw. — poruczone jest na ogół w myśl § 1 n. j. sądom w tym paragrafie wymienionym. Te też sądy dlatego są sądami zwyczajnymi (dla spraw cywilnych).

W niektórych jednakże sprawach cywilnych sądownictwo spełniają sądy w § 1. n. j. niewymienione, sądami nad-

§ 1. Die Gerichtsbarkeit in bürgerlichen Rechtssachen wird, soweit dieselben nicht durch besondere Gesetze vor andere Behörden oder Organe verwiesen sind, durch Bezirksgerichte, Bezirksgerichte für Handels- und Seesachen, Kreis- und Landesgerichte, Handelsgerichte, Handels- und Seegerichte, durch Oberlandesgerichte und durch den Obersten Gerichtshof (ordentliche Gerichte) ausgeübt.

zwyczajnymi zwane, tudzież władze administracyjne.

Wynika stąd, że między władzami, powołanemi do wykonywania sądownictwa w sprawach cywilnych, stanowią sądy zwyczajne regułę, zaś sądy nadzwyczajne i władze administracyjne wyjątek.

Następstwem tego będzie, że, o ile pewna sprawa cywilna nie została wyraźnie przekazaną sądom nadzwyczajnym lub władzom administracyjnym, sądenie odnośnej sprawy należeć będzie do zakresu sądów zwyczajnych.

Pytania, które sprawy cywilne należą do sądów nadzwyczajnych lub władz administracyjnych, norma jurysdykcyjna nie rozstrzyga. Dlatego przy rozstrzygnięciu tego pytania decydować będą przepisy, których poza normą jurysdykcyjną szukać należy. (Por. odp. min. na pytanie do § 1 n. j.).

Przepisy te podzielić należy na dwie grupy:

A) na przepisy odnoszące się do sądów nadzwyczajnych i do ich zakresu działania i

B) na przepisy normujące zakres działania władz administracyjnych w sprawach cywilnych.

Ad A) Do sądów nadzwyczajnych dla spraw cywilnych należą:

1. Sądy przemysłowe. Zakres działania tych sądów określony jest w §§ 1—5, 35, 37 ustawy z dnia 27 listopada 1896 l. 218 Dz. u. p. i w § 45 ust. z 28 lipca 1902 l. 156 Dz. u. p.

§ 1 ust. z 27 listopada 1896 l. 218 Dz. u. p. Do załatwienia spraw spornych przemysłowych pomiędzy przedsiębiorcami przemysłowymi a robotnikami, tudzież pomiędzy robotnikami a robotnikami tego samego przedsiębiorstwa, ustanowić należy sądy przemysłowe.

Właściwość rzeczowa sądów przemysłowych rozciągać się może do wszystkich tych przedsiębiorstw, do których stosuje się ustawa przemysłowa, jako też do tych, które oznaczone są w artykule V, lit. l i w artykule VIII patentu obwieszającego do ustawy przem. z dni. 20 grudnia 1859 Dz. u. p. Nr. 227.

Właściwość sądów przemysłowych nie rozciąga się do spraw pomiędzy skarbem a robotnikami w zakładach wojskowych lub wogóle przez zarząd wojskowy zatrudnianymi.

§ 2 cyt. ust. Sąd przemysłowy ustanawia się rozporządzeniem, które przez ministerstwo sprawiedliwości w porozumieniu z innymi interesowanymi ministerstwami ma być wydane i w Dz. u. p. ogłoszone.

W tych miejscach, w których na zasadzie ustawy z dnia 14 maja 1969 Dz. u. p. Nr. 63 ustanowione zostały sądy przemysłowe, nowe sądy przemysłowe zaprowadzone na zasadzie niniejszej ustawy rozpocząć mają czynności swoje od tego dnia, w którym ustawa ta nabędzie mocy obowiązującej.

Oprócz tego ustanowić należy sądy przemysłowe w tych miejscach, w których interesowane ministerstwa uznają to za potrzebne. Ustanawiane będą po zasięgnięciu opinii sejmów krajowych.

Sejmy krajowe, wydziały krajowe, reprezentacje powiatowe i gminne, izby handlowo-przemysłowe, inspektorowie przemysłowi, stowarzyszenia i wszelkie inne korporacje i towarzystwa przemysłowe mogą proponować ustanowienie sądu przemysłowego. Co do wniosków takich poczynić należy potrzebne dochodzenia i stosownie do ich wyniku wydać co do wniosku decyzję.

Przepisy powyższego ustępu stosują się także w razie zwiwania sądów przemysłowych już istniejących, jakoteż w razie zmian, dotyczących się ich okręgu lub rozciągłości ich właściwości.

§ 3 cyt. ust. Rozporządzenie, którem ustanawia się sąd przemysłowy, podaje okrąg sądu przemysłowego jakoteż rozciągłości jego właściwości. Okrąg obejmować może jeden lub więcej obszarów gminnych lub tylko część pewnego obszaru gminnego; rozciągłość obejmować może wszystkie przedsiębiorstwa przemysłowe okręgu sądu przemysłowego, lub tylko niektóre kategorie wielkich lub małych przedsiębiorstw przemysłowych.

Przez właściwość sądu przemysłowego uchyla się wła-

ściwość władz politycznych, jakoteż sądów zwyczajnych i istniejących sądów przemysłowych; strony sporne nie mogą zrzec się właściwości sądu przemysłowego.

Dobrowolne poddawanie się sądom polubownym stowarzyszeń (§ 122 ust. przem.) pozostaje nadal dozwolone.

§ 4 cyt. ust. Sąd przemysłowy jest bez względu na wartość przedmiotu sporu właściwym:

a) w sporach o najemne;

b) w sporach dotyczących się rozpoczęcia, dalszego trwania i rozwiązania stosunku nauki i pracy;

c) w sprawach dotyczących się świadczeń i roszczeń do wynagrodzenia ze stosunku nauki i pracy, a w szczególności także dotyczących się potrąceń najemnego i zastrzeżonej kary umownej;

d) w sporach dotyczących się wydania książki robotniczej, zapisku w niej lub świadectwa, a w szczególności także dotyczących się roszczeń do wynagrodzenia pomocników z powodu niewydania książki robotniczej w czasie właściwym, z powodu odmówienia odpowiedniego przepisom zapisku w teście i z powodu niedostatecznych zapisków i uwag (§ 80 lit. g ust. przem.);

e) spory wynikające z należenia do kasy emerytalnej lub zapomogowej, o ile w nich nie mają interweniować sądy polubowne zakładów ubezpieczenia na wypadek przygody (§ 38 ust. z dnia 28 grud. 1887 Dz. u. p. Nr. 1 z r. 1888) lub sądy polubowne kas dla chorych (§ 14 ust. 7 ustawy z dnia 30 marca 1888 Dz. u. p. Nr. 33) lub inne statutami ustanowione sądy polubowne;

f) spory dotyczące się wypowiedzania mieszkań w domach dla robotników, których słuźbodawca bezpłatnie lub za wynagrodzeniem pozwala robotnikowi używać, wyprowadzenia się z nich i czynszu;

g) spory dotyczące się pretensyi, jakie na podstawie objęcia wspólnej pracy roszczą sobie do siebie nawzajem robotnicy tego samego przedsiębiorcy.

§ 5 cyt. ust. Za robotników w duchu ustawy niniejszej uważa się:

a) werkmistrzów (Werkmeister), kierowników robót (Werkführer), przodowników (Vorarbeiter);

b) wszystkich pomocników w przedsiębiorstwie przemysłowym zatrudnionych łącznie z wyrobnikami (V lit. d patentu obwieszającego do ustawy przemysłowej z dnia 20 grud. 1859);

c) osoby, które poza zakładem przemysłowym zatrudnione są za zapłatą obrabianiem lub przetwarzaniem płodów surowych lub półwyrobów dla przedsiębiorcy;

d) w przedsiębiorstwach handlowych wszystkie osoby używane do czynności kupieckich.

§ 35 cyt. ust. Decyzje sądów polubownych wydziałów stowarzyszeń (§§ 122, 123 ust. przem.) w sporach, należących do rzeczowej właściwości sądów przemysłowych, można będzie, gdy ustawa niniejsza nabędzie mocy obowiązującej, zacząć już tylko przed sądem przem., jeżeli stowarzyszenie znajduje się w okręgu sądu przem.

§ 37 cyt. ust. Spory pomiędzy przedsiębiorcami przemysłowymi a ich pomocnikami, tudzież pomiędzy pomocnikami a pomocnikami ze stosunku pracy, nauczania i najemnego wynikające, do których załatwienia stosowane były dotychczas postanowienia § 87 c) ustawy z dnia 8 marca 1885 Dz. u. p. Nr. 22, należą od dnia, w którym ustawa niniejsza wejdzie w wykonanie, o ile sąd przemysłowy nie jest dla nich właściwym, bez względu na to, czy wytoczone zostały podczas trwania stosunku pracy, nauczania i najemnego, czy po skończeniu się tego stosunku i bez względu na wartość przedmiotu sporu do właściwości rzeczowej sądów powiatowych. Sprawy sporne tego rodzaju, wiszące w tym dniu u władz politycznych, załatwić mają też władze według przepisów, które dotychczas pod tym względem obowiązywały.

§ 45 ust. z 28 lipca 1902 l. 156 Dz. u. p. o uregulowaniu stosunku pracy robotników zajętych przy budowie kolei żelaznych we własnym zarządzie i w zakładach pomocniczych tychże kolei: Odrębne przepisy stanowią, o ile spory ze stosunku pracy, nauki i wynagrodzenia, powstające mię-

dzy zarządami kolei a robotnikami zajętych w ich zakładach i budowach we własnym zarządzie lub między robotnikami a robotnikami, należą do kompetencji sądów przemysłowych.

O ile właściwość sądu przemysłowego nie zachodzi, należą takie spory bez względu na wartość przedmiotu sporu do przedmiotowej właściwości sądów powiatowych.

Do wyjaśnienia § 1 cytowanej ustawy z dn. 27 listopada 1896 l. 218 Dz. u. p. służą następujące postanowienia art. IV, V i VIII patentu ces. z 20 grudnia 1859 l. 227 Dz. u. p. zaprowadzone ustawą przemysłową:

Art. IV. Postanowienia, zawarte w niniejszej ustawie, stosują się z zastrzeżeniem ograniczenia, w następnym artykule wyrażonego, do wszelkich zatrudnień przemysłowych, skierowanych bądź to ku wytwarzaniu, obrabianiu lub przetwarzaniu przedmiotów obrotu, bądź też ku załatwianiu czynności handlowych lub pełnieniu usług i robót.

Art. V. Ustawa niniejsza nie stosuje się do następujących zatrudnień i przedsiębiorstw, mających i nadal polegać dotychczasowym przepisom:

a) wytwórczość rolnicza i leśna i jej przemysły pomocnicze, o ile głównym ich celem jest przerabianie własnych płodów, nadto dozwolone w niektórych częściach kraju wedle dawniejszych urządzeń właścicielom winnic i sadów szynkowania własnymi wyrobami;

b) górnictwo i urządzenia kopalniane, zależne wedle ustawy górniczej od koncesyi urzędów górniczych;

c) działalność literacka, prawo autorów do własnych nakładów i twórczość artystyczna;

d) praca najemna najniższego gatunku (wzrostnictwo dzienne i t. p.);

e) zatrudnienia zarobkowe, należące do kategorii ubocznych zatrudnień domowych i wykonywane przez zwykłych domowników;

f) czynności adwokatów, notaryuszy i stręczycieli handlowych (senzałów wekslowych, towarowych i okręgowych, agentów giełdowych), inżynierów i innych osób, ustanowionych i zobowiązanych umyślnie przez władzę dla pewnych czyn-

ności; nadto wszelkie podejmowanie się pośrednictw prywatnych w czynnościach niehandlowych;

g) wykonywanie sztuki lekarskiej (lekarze, chirurdzy, dentyści, okuliści, akuszerowie, akuszerki i t. d.), przedsiębiorstwa zakładów leczniczych wszelkiego rodzaju, nie wyłączając położniczych zakładów leczniczych, zakładów dla obłąkanych, zakładów kąpielowych i mineralnych; aptekarstwo, konowalstwo wraz z trzebieniem;

h) zawód nauczycielstwa prywatnego i wychowawczy oraz odnoszące się do niego zakłady;

i) roboty przemysłowe w publicznych zakładach humanitarnych, naukowych, karnych lub poprawczych;

k) przedsiębiorstwa jak zakłady kredytowe, banki, zakłady zastawnicze, ubezpieczeń, zaopatrzenia, rentowe, kasy oszczędności i t. d.;

l) przedsiębiorstwa kolei żelaznych i żeglugi parowej;

m) prowadzenie żeglugi morskiej podlegające ustawom morskim i rybołówstwo morskie;

n) przedsiębiorstwo stałych przewozów na rzekach, jeziorach, kanałach i t. d. następnie spławów i galarów;

o) urządzenie publicznych zabaw i widowisk wszelkiego rodzaju;

p) przedsiębiorstwa peryodycznych pism drukowych i sprzedaż tychże;

q) handel okrężny i inne wyłącznie sposobem wędrownym wykonywane czynności przemysłowe.

Dotąd utworzono sądy przemysłowe:

1) we Wiedniu (rozp. min. z 26 kwietnia 1898 l. 58 Dz. u. p.);

2) w Bernie (rozp. min. z 26 kwietnia 1898 l. 59 D. u. p.

3) w Libercu (Reichenberg, rozp. min. z 26 kwietnia 1898 l. 60 Dz. u. p.);

4) w Bielsku (rozp. min. z 26 kwietnia 1898 l. 61 Dz. u. p. i rozp. min. z 13 sierpnia 1900 l. 138 Dz. u. p.);

5) we Lwowie (rozp. min. z 13 listopada 1899 l. 219 Dz. u. p.). W przedmiocie własności miejscowej i przedmiotowej tego sądu przemysłowego stanowią §§ 2 i 3 cyt.

rozp.: § 2. Właściwość miejscowa sądu przemysłowego lwowskiego obejmuje okręgi sądów powiatowych miasta Lwowa i okolicy Lwowa. § 3. Właściwość rzeczowa sądu przemysłowego lwowskiego rozciąga się na wszystkie przedsiębiorstwa w § 1 ustęp 2 ustawy o sądach przemysłowych wymienione, a znajdujące się w okręgu sądu przemysłowego z wyjątkiem kolei żelaznych. Termin, od którego sąd przemysłowy nabędzie właściwości co do kolei żelaznych, wyznaczony będzie osobnem rozporządzeniem;

6) w Krakowie (rozp. min. z 13 listopada 1899 l. 220 Dz. u. p.). W przedmiocie właściwości miejscowej i przedmiotowej tego sądu przemysłowego stanowią §§ 2 i 3 cyt. rozp.: § 2. Właściwość miejscowa sądu przemysłowego krakowskiego obejmuje okręgi sądów powiatowych krakowskiego i podgórskiego. § 3. Właściwość rzeczowa sądu przemysłowego krakowskiego rozciąga się na wszystkie przedsiębiorstwa w § 1 ustęp 2 ustawy o sądach przemysłowych wymienione, a znajdujące się w okręgu sądu przemysłowego z wyjątkiem kolei żelaznych i przedsiębiorstw żeglugi parowej. Termin od którego sąd przemysłowy nabędzie właściwości co do kolei żelaznych i przedsiębiorstw żeglugi parowej wyznaczony będzie osobnem rozporządzeniem;

7) w Morawskiej Ostrawie (rozp. min. z 13 listop. 1899 l. 221 Dz. u. p.);

8) w Schönberg na Morawach (rozp. min. z 13 listopada 1889 l. 222 Dz. u. p.);

9) w Pradze (rozp. min. z 1 lipca 1900 l. 110 Dz. u. p.);

10) w Pilźnie (rozp. min. z 1 lipca 1900 l. 111 Dz. u. p.);

11) w Cieplicach (Teplitz, rozp. min. z 1 lipca 1908 l. 112 Dz. u. p.);

12) w Aussig (rozporząd. ministr. z 1 lipca 1900 l. 113 Dz. u. p.);

13) w Gracu (rozp. min. z 3 lipca 1900 l. 114. Dz. u. p.);

14) w Leoben (rozp. min. z 3 lipca 1900 l. 115 Dz. u. p.);

15) w Karniowie (Jägerndorf, rozp. min. z 7 lipca 1900 l. 118 Dz. u. p.);

16) w Sternberg (rozp. min. z 31 stycznia 1905 l. 13 Dz. u. p.);

Uwagi, dotyczące stosunku kompetencji sądów przemysłowych do kompetencji sądów powiatowych i sądów handlowych, zob. przy §§ 49 i 51 n. j.

2. Trybunał patentowy we Wiedniu.

Ustanawia się Trybunał patentowy, do którego jako wyższej instancji odwoływać się można od decyzji stanowczych oddziału nieważności Urzędu patentowego (§ 41 ustęp 1-szy ustawy z dnia 11 stycznia 1897 l. 30 Dz. u. p.).

3. Sąd naczelnego marszałka dworu.

Przepisy dotyczące tego sądu zob. przy art. III i IX ust. wpraw. n. j.

4. Sądy nadłabiańskie cłowe.

Przepisy dotyczące tych sądów zob. przy art. VI i 3 ust. wpraw. n. j.

5. Sądy konsularne, które jednakże nie są sądami austriackimi lecz austriacko-węgierskimi. Przepisy o tych sądach zob. przy art. IV ust. wpraw. n. j.

6. Sądy polubowne publiczne.

Sądy te można podzielić na dwie grupy:

a) na sądy polubowne przymusowe, którym się strony poddać muszą i

b) na sądy polubowne dobrowolne, którym się strony poddać mogą.

Do pierwszej grupy należą sądy wymienione w art XII pod l. 1—5 ust. wpraw. proc. cyw., a mianowicie sąd polubowny: galicyjskiego towarzystwa kredytowego, c. k. uprzyw. austr. zakładu kredytowego dla handlu i przemysłu, kolei północnej cesarza Ferdynanda, Banku austriacko-węgierskiego, zakładów ubezpieczenia dla robotników, kas chorych i kas brackich.

Do drugiej grupy należą sądy polubowne izb handlowych i przemysłowych, domów składowych, stowarzyszeń górniczych, stowarzyszeń przemysłowych (Art. XII l. 6 ust. wpraw. proc. cyw.).

Pośrednie stanowisko między obiema grupami zajmują

sądy polubowne giełdowe, gdyż w pewnych przypadkach są one przymusowymi, w pewnych przypadkach zaś dobrowolnymi sądami polubownymi (Art. XIII im. ust. wpr. proc. cyw.).

Poddanie się właściwości sądów polubownych dobrowolnych następuje bądź wyraźnie, bądź milcząco (dorozumianie). Milczące poddanie się następuje bądź przez to, że strony nie wykluczają z góry właściwości tych sądów bądź przez to, że strona jedna przez drugą stronę przed sąd taki zapozwana wdaje się w spór.

Przepisy stanowiące o tem, który z tych przypadków i przed którymi sądami polubownymi zachodzi, jak wogóle przepisy odnoszące się do poszczególnych sądów polubownych przymusowych lub dobrowolnych podane będą przy art. XII i n. ust. wpraw. proc. cyw.

7. Trybunał Państwa, o ile właściwym jest do rozstrzygania roszczeń o odszkodowanie osób niewinnie zasądzonych — w myśl ustawy z dnia 16 marca 1892 l. 64 Dz. u. p. (zob. odnośny przepis przy art. VI l. 1 ust. wpraw. n. j.).

8. Sądy karne, o ile powołane są do rozstrzygania roszczeń strony prywatnej (O z 30 czerwca 1898 l. 9243 G. U. n. zb. 241). W jakim zakresie sądy karne powołane są do orzekania o roszczeniach prawno-prywatnych, wynika z następujących przepisów:

a) Przepisy procedury karnej z dnia 23 maja 1873 l. 119. Dz. u. p.

§ 4. Na wniosek poszkodowanego roszczenia cywilne z przestępstw wynikłe razem załatwiane być mają w postępowaniu karnem, chybaby potrzeba dalszego wywodu nieodwrotnie wymagała odesłania ich przed sądy cywilne.

§ 365. Szkodę z przestępstwa wynikłą i inne okoliczności poboczne, które są ważne ze względu na następstwa prawa prywatnego, z urzędu należy brać pod rozwagę. Jeżeli zachodzi wątpliwość, czy poszkodowany wie o toczącym się postępowaniu karnem, należy go o tem zawiadomić, ażeby mógł

korzystać ze służącego mu prawa przyłączenia się do postępowania karnego.

W razie przyłączenia się wolno stronie cywilnej, a gdyby sama nie miała prawa zastępować się, ustawowemu jej zastępcy, wywieść i dostatecznie wykazać swoje roszczenia. Obwinionego należy co do tego przesłuchać i dochodzenia potrzebne w celu zbadania szkody przedsięwziąć. Strona cywilna może się zrzec poszukiwania swoich roszczeń, a to każdego czasu, nawet podczas rozprawy głównej.

§ 366. Jeżeli obwinionego nie skazano, odesłać należy w każdym razie stronę cywilną z żądaniem odszkodowania na drogę prawa cywilnego.

Jeżeli zaś obwinionego skazano, trybunał zwyczajnie orzec powinien zarazem co do roszczeń prywatnych poszkodowanego. Jeżeli sąd karny mniema, że wyniki postępowania karnego nie dostarczają dostatecznej podstawy do dokładnego ocenienia roszczonego wynagrodzenia, wówczas odesła stronę cywilną na drogę prawa cywilnego. Przeciw temu odesłaniu nie służy żaden środek prawny.

§ 367. Jeżeli rzecz jaką znaleziono między rzeczami oskarżonego, współwinnego lub uczestnika przestępstwa, albo w takim miejscu, gdzie ją też osoby tylko dla przechowania złożyły lub oddały, a sąd przekonał się, że rzecz ta należy do strony cywilnej, wówczas trybunał postanowi, że należy ją zwrócić po prawomocności wyroku. Wszelako wydanie może także zaraz nastąpić, jeżeli się obwiniony wyraźnie na to zgadza.

Rzeczy zabrane poszkodowanemu może mu także i sędzia śledczy nawet przed rozprawą główną zwrócić, jeżeli ich przechowanie nie jest potrzebne do przekonania obwinionego, współnika lub uczestnika, a tak obwiniony jak oskarżyciel na to się zgadzają.

§ 368. Jeżeli rzecz zabrana przeszła już w ręce osoby trzeciej, która nie miała udziału w przestępstwie, a to w sposób jawnie przenoszący własność lub jako zastaw, albo jeżeli między kilku poszkodowanymi własność zabranego przedmiotu jest sporna, albo jeżeli poszkodowany nie może zaraz dosta-

tecznie wykazać swego prawa, wówczas żądającego zwrotu rzeczy odesłać należy na zwyczajną drogę prawa cywilnego.

§ 369. Jeżeli rzeczy zabranej poszkodowanemu już więcej zwrócić nie można, jakoteż we wszystkich przypadkach, w których nie chodzi o zwrot rzeczy zabranej, lecz o wynagrodzenie poniesionej szkody lub utraconego zysku, albo o zadośćuczynienie z powodu wyrządzonej obrazy (§ 1323 powszechnego kodeksu cywilnego), przysądzić należy w wyroku karnym odszkodowanie lub zadośćuczynienie, o ile tak kwota tegoż, jakoteż osoba, której się należy, dokładnie da się oznaczyć.

Jeżeli przeprowadzone dochodzenia nasuwają domniemanie, że poszkodowany za wysoko podaje swoją szkodę, wówczas sąd po rozważeniu wszelkich okoliczności, a jeżeli potrzeba, po oszacowaniu przez znawców, może ją niżej ocenić.

§ 370. Mianowicie wtedy, jeżeli kogo uznano winnym zbrodni zdrady głównej, buntu lub rozruchu, sąd karny ma obowiązek orzec także co do wynagrodzenia szkody, jakie skarb publiczny lub osoby prywatne roszczą sobie do skazanego.

Do szkody zaś z tych zbrodni wynikłej policzyć należy nie tylko wszelkie uszkodzenia bezpośrednio lub pośrednio przez te zbrodnie zrażone, lecz także i wszelkie koszty poniesione na stłumienie zbrodniczego przedsięwzięcia lub na przywrócenie porządku i bezpieczeństwa.

§ 371. Jeżeli z winy oskarżonego wynika nieważność całkowita lub częściowa czynności prawnej z nim zawartej lub jakiegoś stosunku prawnego, w wyroku karnym orzec należy także o tem, jak i o wynikających stąd skutkach prawnych.

Tylko wtedy, gdy chodzi o nieważność małżeństwa, orzeczenie w tej mierze zastrzega się właściwemu sądowi cywilnemu (§ 5).

§ 372. Jeżeli strona cywilna nie chce poprzestać na wynagrodzeniu przez sąd karny sobie przyznanem, wolno jej udać się na drogę prawa cywilnego.

§ 373. Jeżeli orzeczenie sądu karnego co do roszczeń

prywatnych stało się prawomocnem, każda strona interesowana ma prawo domagać się od sądu, który w pierwszej instancji wyrokował, poświadczenia na wyroku, iż jest prawomocny, a orzeczenie takie ma ten skutek, że o egzekucję jego można udać się wprost do sądu cywilnego.

§ 374. Skazany i jego prawonabywcy tylko w sądzie cywilnym upraszać mogą o zmianę prawomocnego wyroku karnego co do roszczeń prywatnych z powodu nowo wynalezionych środków dowodowych, tudzież o uchylene egzekucyi tegoż, z powodu okoliczności faktycznej później zaszłej, chyba, że z innych powodów następuje wznowienie postępowania karnego.

§ 375. Jeżeli u obwinionego znaleziono rzecz według wszelkiego prawdopodobieństwa cudzą, a obwiniony nie może lub nie chce wymienić jej właściciela i jeżeli w odpowiednim terminie nikt się z pretensją do jej własności nie zgłosił, sędzia śledczy powinien ułożyć opis tej rzeczy w taki sposób, aby ją właściciel wprawdzie mógł poznać, aby atoli zamilczano niektóre istotne jej znamiona odróżniające, pozostawiając właścicielowi ich oznaczenie na dowód służącego mu prawa.

§ 376. Opis ten obwieścić należy publicznie edyktem w tych miejscach, gdzie obwiniony przebywał lub gdzie popełniono przestępstwa jemu zarzucone. W edykcie tym należy wezwać właściciela, aby się zgłosił w przeciągu roku od dnia zamieszczenia po raz trzeci edyktu w pismach publicznych, i aby swoje prawo własności wykazał.

Rzeczy znalezione, których wartość dwudziestu pięciu złotych nie przenosi, a których osobne ogłoszenie z innych powodów nie jest potrzebne, można ogłaszać od czasu do czasu w edyktach zbiorowych.

§ 377. Jeżeli rzecz cudza jest tego rodzaju, że bez obawy zepsucia się przez rok cały nie można jej przechowywać, albo gdyby przechowanie z kosztami było połączone, wówczas prokurator poczyni kroki o sprzedaż jej przez publiczną licytację. Cenę kupna złożyć należy w sądzie karnym. Za-

razem złożyć należy do aktów dokładny opis każdej sprzedanej sztuki i zapisać nabywcę i cenę kupna.

§ 378. Jeżeli w przeciągu terminu edyktem oznaczonego nikt nie wykaże prawa do rzeczy opisanych, wówczas rzeczy te, lub otrzymane za nie pieniądze, jeżeli sprzedaż rzeczy dla nagłości nastąpiła, wydać należy obwinionemu na jego żądanie, chyba, że sąd powołany do rozstrzygania w pierwszej instancji wyda uchwałę określającą, że prawność posiadania obwinionego nie zasługuje na wiarę. Przeciw takim uchwałom nie ma żadnego środka prawnego.

§ 379. Rzeczy, których się obwinionemu nie wydaje, należy sprzedać w sposób w § 377 przepisany, a cenę kupna wnieść do kasy rządowej. Wolno jednakże uprawnionemu poszukiwać na drodze prawa cywilnego roszezeń swych do ceny kupna przeciw skarbowi publicznemu w przeciągu lat trzydziestu od dnia umieszczenia po raz trzeci edyktu w pismach publicznych.

§ 425. Jeżeli oskarżony nie stawi się w terminie (§ 423) wyznaczonym w pozwie, izba radna na wniosek oskarżyciela orzeknie, że oskarżonemu podczas jego nieobecności zabrania się wykonywania praw obywatelskich. Okoliczność ta, że na oskarżenie przeciw oskarżonemu wniesione wyrok karno-sądowy jeszcze nie zapadł, nie stoi odtąd na przeszkodzie rozpoczęciu przeciw niemu procesu cywilnego, lub dalszemu popieraniu procesu rozpoczętego.

b) Przepisy ustawy z dnia 28 maja 1881 l. 47 Dz. u. p. o nierzetelnem postępowaniu przy czynnościach kredytowych:

§ 8. Sędzia karny unieważnić ma czynność, z powodu której następuje skazanie i jeżeli wypadek postępowania karnego na to pozwala, orzec, że to co dający i używający kredytu nawzajem sobie świadczyli, mają sobie zwrócić łącznie z odsetkami od dnia świadczenia.

Jeżeli z obliczenia kwot, które strony nawzajem zwrócić sobie mają, okaże się, iż udzielający kredytu ma więcej do żądania, w takim razie zabezpieczenie uzyskane dla wierzytelności umownej, służy także i dla tej nadwyżki.

Gdy wyniki postępowania karnego nie wystarczają, aby można wydać orzeczenie co do skutków prawnych unieważnienia czynności, natenczas przy utrzymaniu uzyskanego zabezpieczenia nastąpi odesłanie do drogi cywilnej, która w takim razie otwartą jest zarówno dla strony prywatnej jak i oskarżonego.

§ 9. W razie odesłania do drogi cywilnej, jakoteż wtedy, gdy strona prywatna na zasadzie § 372 ustawy o postępowaniu karnem, udaje się do drogi cywilnej, sędzia cywilny ma pod względem skutków prawnych unieważnienia czynności wydać wyrok również podług zasad w § 8 ustanowionych.

§ 10. Gdy z innej przyczyny, a nie dla braku istoty czynu lub niedostateczności poszlak, dochodzenie sądowo-karne nie może nastąpić lub ukaranie nie nastąpiło, natenczas sędzia cywilny, jeżeli w postępowaniu spornem zostanie stwierdzone, iż zachodzą okoliczności z § 1, ma uznać czynność za nieważną, a względem orzeczenia o skutkach prawnych, postąpić wedle zasad w § 8 ustanowionych.

§ 11. Na wezwanie sądu karnego, w którym toczy się sprawa o czyn karygodny w § 1 wzmiankowany, sędzia cywilny wstrzymać ma w każdym stadium postępowanie dotyczące się wierzytelności, o którą rzecz idzie.

W przypadkach § 10 jakoteż we wszystkich przypadkach, w których sędzia cywilny sądzi, że zachodzi istota czynu karygodnego w § 1 określonego i wskutek tego czyni doniesienie do sądu karnego, rozstrzygnąć ma sam, o ile wstrzymać należy przymusowe ściągnięcie wierzytelności lub czy pozwolić na egzekucję w celu zabezpieczenia.

§ 13. Przepisy §§ 10, 11, 12 stosowane będą także do wierzytelności, które powstały, zanim ustawa niniejsza zaczęła obowiązywać i nie zostały przed tym terminem ani uchylone, ani wyrokiem sądowym przyznane, ani drogą ugody sądowej zatwierdzone.

c) Przepis ustawy z dnia 1 stycznia 1890 l. 19 Dz. u. p. o ochronie znaków towarowych:

§ 27 ustęp 3-ci. Zamiast wynagrodzenia szkody należą-

cej się poszkodowanemu według prawa prywatnego, może sąd karny na tegoż żądanie naznaczyć łącznie z karą także odpłatę (Geldbusse), która poszkodowanemu ma być wypłacona, wymierzając ją według niczem niekrępowanego uznania, kierowanego względem na wszystkie okoliczności, w kwocie aż do 5000 zlr. Skazani na zapłatę odpłaty, są za nią odpowiedzialni jak dłużnicy solidarni. Postanowienie paragrafu niniejszego stosują się także wtedy, gdy ukaranie następuje według surowszego postanowienia powszechnej ustawy karnej.

d) Przepis ustawy z dnia 26 grudnia 1895 l. 197 Dz. u. p. o prawie autorskiem na dziełach literatury, sztuki i fotografii.

§ 57. Skazując za występki z § 51 (wdzierstwo w prawo autorskie) winien sąd karny na żądanie poszkodowanego zawyrokováć oprócz kary także wynagrodzenie szkody, o ile wyniki postępowania karnego pozwalają ocenić roszczenia prawno-prywatne. Wynagrodzenie szkody obejmuje nie tylko zapłatę za doznany uszczerbek i za ubytek zysku, lecz nadto, według swobodnego uznania, opartego na ocenieniu wszelkich okoliczności przyznać ma sąd pokrzywdzonemu stosowną sumę pieniężną za doznane przykrości lub inne osobiste uszczerbki. Obu stronom służy prawo odwołania się od orzeczenia tyżącego się roszczenia do wynagrodzenia szkody.

§ 60. Niezależnie od wdrożenia postępowania karnego przysługuje autorowi prawo żądania w sądzie cywilnym odszkodowania po myśli § 57 od każdego, który się dopuścił zawinonego wdzierstwa (§ 21) tudzież od wszystkich osób, które w sposób zawiniony bezprawnie powielenia i kopie jego dzieła odpłatnie rozszerzają.

e) Przepis ustawy z d. 11 stycznia 1897 l. 30 Dz. u. p. o ochronie wynalazków:

§ 103. Skazując za występki z § 97 (wdzierstwo w prawo patentu popełnione ze świadomością) oznaczony, winien sąd karny na żądanie poszkodowanego zawyrokováć oprócz kary także wynagrodzenie szkody, o ile wyniki postępowania karnego pozwalają ocenić roszczenia prawno-prywatne. Wynagrodzenie szkody obejmuje nie tylko zapłatę za doznany uszczerbek

i za utratę zysku lecz nadto według swobodnego uznania opartego na ocenieniu wszelkich okoliczności przyznać ma sąd pokrzywdzonemu stosowną sumę pieniężną za doznane przykrości lub inne osobiste uszczerbki. Obu stronom służy prawo odwołania się od orzeczenia dotyczącego się roszczenia do wynagrodzenia szkody. Przyznane wynagrodzenie szkody nie wyłącza dochodzenia przed sędzią cywilnym jeszcze dalszych roszczeń do wynagrodzenia.

9. Trybunał s t a n u, o ile powołany jest do orzeczenia o wynagrodzenie szkody przez ministra. Tu należą przepisy §§ 6 i 24 ust. z dnia 25 lipca 1867 l. 101 Dz. u. p. o odpowiedzialności ministrów dla królestw i krajów reprezentowanych w Radzie państwa. §§ to brzmią:

§ 6. Każdy minister może być pozwany przed zwykłymi sądami o zwrot tej szkody, którą wyrządził państwu lub osobie prywatnej urzędowaniem uznanem przez Trybunał stanu za bezprawne.

Dlatego też jest ta skarga o tyle i tak długo niedopuszczalną, o ile z powodu czynności, z której szkoda powstała, oskarżenie ministra zostało wniesione i toczy się dalej.

§ 24. Trybunał stanu ma nałożyć na skazanego (ministra) obowiązek dania odszkodowania, jeżeli tak wysokość tegoż, jak i osoba, której się ono należy, mogą być na pewno oznaczone.

Jeżeli to nie jest możebnem, to wyrok może wypowiedzieć obowiązek dania odszkodowania, a oznaczenie wysokości pozostawić zwykłej drodze prawa.

Sprawa procesowa, która w myśl podanych tu przepisów przymusowo należy do jurysdykcji sądów nadzwyczajnych, nie może być nawet na podstawie zgodnej woli obu stron poddaną orzecznictwu sądów zwyczajnych (zob. § 104 n. j.).

Jeżeli sprawa (sporna lub niesporna), należąca przymusowo do jurysdykcji sądów nadzwyczajnych, zawiśnie w sądzie zwyczajnym, wówczas odnośny sąd zwyczajny w każdym stadium postępowania może orzec swą niewłaściwość i nieważność poprzedniego postępowania (§ 42 n. j.). Jaki wpływ

na tego rodzaju sprawę, w sądzie zwyczajnym już prawomocnie załatwioną, ma wyjście na jaw wadliwości, o której mowa, o tem zob. uwagi przy § 42 n. j.

O rozstrzyganiu sporów między sądami zwyczajnymi a nadzwyczajnymi zob. uwagi przy § 47 n. j.

Ad B) W jakich przypadkach władze administracyjne powołane są do sprawowania sądownictwa w sprawach cywilnych, to wynika z przepisów, które się w następującym porządku zamieszcza:

1. Spory służbowe między służbodawcami a służącymi, wynikające ze stosunku służbowego albo z umowy o wynagrodzeniu za pracę a wytoczone podczas trwania stosunku służbowego, lub przed upływem dni 30 po ustaniu stosunku służbowego, winny być przeprowadzone przed władzami administracyjnymi; natomiast tego rodzaju spory, o ile wytoczone zostają po upływie dni 30 po ustaniu stosunku służbowego, należą do zakresu działania sądów zwyczajnych (dekr. nadw. z dnia 18 kwietnia 1828 l. 2340 Zb. u. s. i z dn. 21 listop. 1846 l. 1002, rozp. min. spraw. wewn. z dn. 7 grudnia 1856 l. 224 Dz. u. p.). Postanowienie to rozciągnięto na spory wynikające ze stosunku służbowego między gospodarzami rolnymi i leśnymi a ich w gospodarstwie rolnem lub leśnym zajętymi pomocnikami (Hilfsarbeiter) i wyrobnikami (Tagelöhner). (Rozp. min. spraw wewn. z dnia 7 grudnia 1856 l. 224 Dz. u. p.). Władzami politycznymi w rozumieniu tu podanem są c. k. starostwa względnie c. k. dyrekcye policyi. Przepis § 27 g. ust. gminnej nie spowodował żadnej zmiany tej kompetencji.

Spory między posiadaczami winnic w Styryi a ich pracownikami (Winzer) lub robotnikami pomocniczymi, które ze stosunku służbowego wynikną, należy w ciągu trwania stosunku służbowego lub w ciągu dni 14 po rozwiązaniu tego stosunku wdrożyć u przełożonego tej gminy, w której leży odnośna winnica (§ 1 ust. dla Styryi z dnia 2 maja 1886 l. 26 Dz. u. kr. dla Styryi).

O właściwości (sądów przemysłowych wzgl. zwyczajnych) dla sporów przemysłowych między przedsiębiorcami

przemysłowymi a robotnikami tudzież pomiędzy robotnikami tegosamego przedsiębiorstwa zob. wyżej pod A 1.

O właściwości (sądu polubownego stowarzyszeń górniczych wzgl. sądów zwyczajnych) dla sporów ze stosunku służbowego między przedsiębiorcami górniczymi a ich robotnikami zob. §§ 11, 30, 31 ust. z dnia 14 sierpnia 1896 l. 156 Dz. u. p. przy art. XII ust. wpraw. proc. cyw. i uwagi przy § 53 n. j.

2. Zażalenia robotników przeciw obliczeniu i za rzymaniu przez służbodawcę udziału wkładki na rzecz zakładów ubezpieczeń od wypadków przypadającego na robotnika rozstrzyga władza polityczna 1-ej instancji z zastrzeżeniem środków prawnych do wyższych instancji (§ 22 ust. z dnia 28 grudnia 1887 l. 1 Dz. u. p. z r. 1888 o ubezpieczeniu robotników od wypadków).

Spory, które powstają między pracodawcami a zajętemi u nich osobami w przedmiocie obliczenia i zatrzymania udziału wkładki przypadającego na robotników (§ 36), tudzież spory, które powstają między pracodawcami a powiatowymi kasami chorych w przedmiocie obowiązku pierwszych do świadczenia wkładek albo w przedmiocie odszkodowania w myśl § 32 świadczyć się mającego, rozstrzyga we wszystkich przypadkach władza nadzorcza t. j. polityczna władza I inst. (§ 41 ustawy z 30 marca 1888 l. 33 Dz. u. p. o kasach chorych dla robotników).

Spory, które powstają w przedmiocie w §§ 64 i 65 oznaczonych roszczeń o odszkodowanie między gminami, fundacyami i korporacyami powołanemi do zaopatrzenia ubogich, zakładami ubezpieczeń od wypadków a kasami chorych, rozstrzygać mają władze polityczne. Odnosi się to także do spraw w przedmiocie roszczeń o odszkodowanie szpitali przeciw kasom chorym, tudzież do sporów kas chorych między sobą, o ile ostatnie spory nie są przydzielone związkowym sądom polubownym z § 39 (§. 66 cyt. ust.).

Spory, które ze stosunku ubezpieczenia powstają między posiadaczami przedsiębiorstw górniczych z jednej a kasami brackimi lub ich członkami z drugiej strony,

rozstrzygać mają władze polityczne w porozumieniu z władzą górnictwem (§ 21 ustawy z 28 lipca 1889 l. 127 Dz. u. p. o kasach brackich).

Spory między właścicielami przedsiębiorstw górniczych a ich robotnikami w przedmiocie obliczenia i zatrzymania udziału wkładki na rzecz kasy brackiej, przypadającego na ostatnich, rozstrzyga władza polityczna w porozumieniu z władzą górnictwem (§ 30 cyt. ust.).

3. Rozprawa i orzekanie co do naruszeń prawa do wzoru, jakoteż ich dochodzenie i karanie, jeżeli stanowią przekroczenie według § 15, należy do władz administracyjnych pierwszej instancyi. Władza polityczna rozstrzyga również o nieważności złożenia lub utracie prawa do wzoru. Co do wspomnianych w § 12 roszczeń o odszkodowanie oraz sporów w przedmiocie własności wzoru, orzekanie należy do sądu cywilnego (§ 19 pat. ces. z 7 grudnia 1858 l. 237 Dz. u. p. o obronie wzorów i modeli dla produktów przemysłowych).

4. Co do pytania, czy komu służy wyłączne prawo używania znaku, jakoteż co do pierwszeństwa i przeniesienia tego prawa, tudzież co do pytania, czy trzecia osoba może do innego rodzaju towarów (§ 7) używać znaku zaciągniętego do rejestru, orzeka minister handlu (§ 30 ust. z dnia 6 stycznia 1890 l. 19 Dz. u. p. o ochronie znaków towarowych). Skargę o wykreślenie znaku należy wnieść do ministerstwa handlu (§ 4 ust. z dnia 30 lipca 1895 l. 108 Dz. u. p. zmieniającej względnie uzupełniającej ustawę z dnia 6 stycznia 1890 l. 19 Dz. u. p.). Natomiast skarga o odszkodowanie z powodu jednego z występków w §§ 23 i 24 wzmiankowanych należy do sądów cywilnych (§ 29 ust. z 6 stycznia 1890 l. 19 Dz. u. p.).

5. W sprawach patentowych należą do sądów jedynie skargi o uznanie prawa patentowego, o zaniechanie dalszych czynności wdzierczych, o usunięcie przedmiotów wdzierstwa, o wynagrodzenie szkody lub wydanie wzbogacenia (§ 96 ustawy z dnia 11 stycznia 1897 l. 30 Dz. u. p. o ochronie wynalazków), tudzież zarządzenie środków zabez-

pieczających w toku procesów tych (§§ 105 i 108 cyt. ust.). Natomiast postępowanie, tyżące się cofnięcia i unieważnienia lub odsądzenia patentu, należy do urzędu patentowego; przeciw orzeczeniom tego urzędu odwołać się można do Trybunału patentowego (§ 67 i 87 cyt. ust.).

Ministerstwo handlu rozstrzyga pytanie, czy przywilej udzielony na wynalazek uznać należy za nieważny lub zgwały. Dlatego ministerstwo to w szczególności rozstrzyga pytanie co do nowości odkrycia, wynalazku albo ulepszenia, dalej w przedmiocie pytania, czy wynalazek z zagranicy jedynie wprowadzony został i do przywileju się nie nadaje, wreszcie rozstrzyga spory między dwoma uprzywilejowanymi co do całkowitej lub częściowej identyczności ich przywilejów (§ 42 ustawy z dnia 15 sierpnia 1852 l. 184 Dz. u. p. o przywilejach). O ile przy wdzierstwach w przywilej nie chodzi o nałożenie kary lecz tylko o zaniechanie wdzierstwa wspomniane w § 40, albo jeżeli chodzi tylko o rozstrzygnięcie co do własności przywileju bez względu na to, czy ona jest sporną z powodu pierwszeństwa odkrycia, wynalazku lub poprawienia albo z tytułu prawno-prywatnego, albo jeżeli chodzi o prywatno-prawne roszczenia poszkodowanego, z którymi władza karna odesłała poszkodowanego na drogę prawa, wówczas należy orzecznictwo do sądów cywiln. (§ 46 cyt. ust.). Jeżeli rozstrzygnięcie skargi należącej do sądu cywilnego zależnem jest od pytania wstępnego, co do którego orzecznictwo należy do ministerstwa handlu (§ 42), wówczas jest obowiązkiem stron uzyskać odnośne orzeczenie i przedłożyć je w toku sporu (§ 49 cyt. ust.). Także sędzia cywilny może, jeżeli uprawdopodobni się wdzierstwo albo jeżeli się je wykaże zapomocą oględzin lub orzeczenia znawców, na żądanie poszkodowanego albo bezwarunkowo albo za złożeniem stosownego zabezpieczenia zarządzić konfiskatę, przechowanie albo inne stosowne przechowanie podrobionych lub naśladowanych przedmiotów przywileju (§ 40) przy zachowaniu ostrożności w § 44 wspomnianych (§ 47 cyt. ust.). Zob. końcowe uwagi przy § 51 l. 4 n. j.

6. Rozstrzygnięcie roszczeń o wynagrodzenie

szkodę zrządzonej przez naruszenia i przekroczenia wzmiankowane w §§ 46—49 (w szczególności naruszenia nazwiska, firmy, herbów, godła zakładu przemysłowego), należy wyłącznie do właściwych sądów, które orzekać mają tak o istnieniu jak i o wysokości szkody (§ 50 ust. z 20 grudnia 1859 l. 227 Dz. u. p.).

7. Do ocenienia i rozstrzygnięcia kwestyi, czy przemysł wpisany jako przydomny do ksiąg publicznych posiada rzeczywiście charakter przydomny, powołanymi są wyłącznie władze przemysłowe (§ 1 rozp. min. z 31 października 1856 l. 204 Dz. u. p.). Do sądu należy tylko przedsięwzięcie kilku czynności w §§ 2, 3 i 6 cyt. rozp. wymienionych.

8. Sprawy, dotyczące dochodów, które z jakiegokolwiek tytułu przysługują publicznemu nauczycielowi od gminy, winny być załatwione przez władze administracyjne, a nie przez władze sądowe (dek. nadw. z 13 sierpnia 1784 l. 322. Zb. u. s. i dekr. nadw. z 13 czerwca 1785 l. 444. Zb. u. s.).

9. Wszystkie spory powstające między właścicielem gruntu (padrone) a wieśniakiem (contadino) ze stosunku dzieżawy gruntu jakoteż spory między właścicielem gruntu (padrone) a kolonami ze stosunku kolonatu, nie wyłączając sporów o naruszenie posiadania, należą do orzeczenia sądów cywilnych (§ 4 ustawy z 11 stycznia 1878 l. 9 Dz. u. p. o stosunku kontadynów i kolonów w obecnych okręgach sądowych Ragusa, Ragusa vecchia, Stagno i Sabioncello w Dalmacyi).

10. Rozstrzyganie, czy powstać mająca fundacya ma być przyjętą, dalej rozstrzyganie o zmianach i zniesieniu fundacyi, o ulokowaniu i zarządzie majątku fundacyjnego, wreszcie piecza nad tem, aby władze polityczne i ci, którzy z fundacyi ciągną korzyści, wypełniali swoje obowiązki, należy do władz administracyjnych, przy fundacyach duchownych w porozumieniu z ordynaryątem Atoli sędzia cywilny powinien wkroczyć, jeżeli zobowiązanego do wydania majątku fundacyjnego lub do zapłacenia rat musi się zniewolić do wypełnienia tego obowiązku; dalej jeżeli ktoś z faktu, że

ustawy fundacyjnej nie wypełniono, pragnie wywieść swe prawa do majątku fundacyjnego lub jego dochodu, wreszcie jeżeli z jakiegokolwiek prywatno-prawnego tytułu zażądano wydania majątku, oddanego na fundację. Co do kwestyi, czy zarządzenie fundacyjne wypełniono, zadowolnić się ma sędzia cywilny potwierdzeniem władzy politycznej, powołanej do nadzoru. Przeciwno temu potwierdzeniu służy pokrzywdzonemu odwołanie do wyższej władzy politycznej. Spory w kwestyi, czy komuś się należy używanie fundacyi, lub czy mu je należy odebrać, tudzież czy i pod jakimi warunkami służy komuś prawo rozdawania, rozstrzygać ma tylko wtedy sędzia cywilny, jeżeli polegają na tytule prywatno-prawnym lub jeżeli chodzi o przeprowadzenie dowodu sądowego (Dekr. kanc. nadw. z 7 czerwca 1841 l. 541 Zb. u. s.).

11. Spory w kwestyi, czy kościół lub beneficjum podlega patronatowi, czy też względem tego ostatniego służy biskupowi prawo niezawisłego obsadzenia, rozstrzygnie po zniesieniu się z władzami kościelnymi publiczny zarząd wyznań w zwyczajnym toku instancyi. Jeżeli zaś chodzi tylko o to, komu służy prawo patronatu nad kościołem lub beneficjum, wówczas rozstrzyga sąd (§ 33 ust. z dnia 7-go maja 1874 l. 50 Dz. u. p.). Spory o świadczenia wymagane na podstawie istniejącego patronatu rozstrzygają w zwykłym toku instancyi władze administracyjne wyznaniowe. Tylko w takim przypadku, gdyby patron utrzymywał, że jest całkiem lub częściowo uwolniony od prestacyi w mowie będącej i wywodził to uwolnienie z szczególnych tytułów na prawie prywatnem opartych, należy sprawa do drogi sądowej, zaś do władz administracyjnych należy w takim razie tylko zarządzenie prowizoryczne, gdyby było potrzebne (§ 34 cyt. ust.).

Spory dotyczące się powinności świadczenia na potrzeby religijne Kościoła katolickiego, jeżeli żądanie takich prestacyi opiera się na ogólnej zasadzie, że każdy przynależący do gminy kościelnej jest do tego świadczenia obowiązany, rozstrzygać mają władze administracyjne; jeżeli

zaś żądanie prestacyi opiera się na szczególnym tytule, wówczas spory takie rozstrzygają sądy. Jeżeli dopełnienia świadczeń żąda się z tytułu patronatu, właściwą będzie tą władzą do rozstrzygnięcia sporu którą wskazują przepisy (wyżej podanych) §§ 33 i 34 (§ 55 cyt. ust.).

Celem ściągnięcia opłat i innych świadczeń dla celów kościelnych, które nałożono na osoby należące do Kościoła katolickiego za pozwoleniem rządu, udziela się politycznej egzekucyi. Odnosi się to także do stałych należności za kościelne zapowiedzi, śluby i pogrzeby jakoteż za wygotowania urzędu parafialnego (§ 23 cyt. ust.).

Celem ściągnięcia statutowo nałożonych świadczeń dla celów wyznaniowych izraelskich, w szczególności opłat i należności, udziela się politycznej egzekucyi (§ 22 ust. z dnia 21 marca 1890 l. 57 Dz. u. p.).

12. W przypadkach, gdy duchowny zmarł bez rozporządzenia woli ostatniej, władza spadkowa wydać ma trzecią część spadku krewnym zmarłego, którzy wykażą swe prawa, pozostałe zaś dwie trzecie skarbowi jako zastępcy Kościoła i ubogich. Jeżeli krewni na podstawie swego ubóstwa chcą żądać także drugiej trzeciej części, należy ich odesłać do władz politycznych, które jedynie mają prawo orzekania w tym względzie (dekr. nadw. z 23 sierpnia 1799 l. 475 Zb. u. s.).

13. Rozprawa i rozstrzyganie w sprawach, dotyczących prawa przynależności, należy do kompetencji władz politycznych, wyjąwszy przypadki niniejszą ustawą oznaczone (§ 36 ust. z dnia 3 grudnia 1863 l. 105 Dz. u. p.). O ile na takie sprawy wpływają kwestye sporne sprawa cywilnego n. p. kwestye co do ślubnego lub nieślubnego łoża, przysłuża rozstrzyganie tych kwestyi sądowi (§ 37 cyt. ust.).

14. Do sądu należą także te pretensye, których gminy z powodu łożonych kosztów na zaopatrzenie dochodzą przeciw osobom, które wedle prawa cywilnego obowiązane są do zaopatrzenia (§ 38 cyt. ust.). Względem pretensyi, jakie gminy roszcżą sobie z powodu łożenia kosztów przeciw osobom, nie wedle prawa cywilnego lecz

według innych ustaw do tego obowiązanych lub przeciw gminom, rozstrzygnięcie powinno nastąpić w drodze politycznej. Nawet i w przypadku, przewidzianym w § 38, polityczna władza wprzód oznaczyć ma kwotę łożonych kosztów pielęgnowania, względem czego w drodze prawa już więcej traktować nie można (§ 39 cyt. ust.).

Roszczenia o zaopatrzenie nie może ubogi dochodzić przeciw gminie w drodze sądowej (§ 44 cyt. ust.).

15. Do własnego zakresu działania gminy należy: przedsięwzięcie dobrowolnej sprzedaży ruchomości drogą licytacji (art. V ust. z 5 marca 1862 l. 18 Dz. u. p. i § 29 ust. dla Galicyi z 12 sierpnia 1866 l. 19 Dz. u. kr.).

16. Gdyby kto poniósł szkodę z powodu zaniedbania przez gminę obowiązków pod względem policyi miejscowej na niej ciążących, winna gmina poniesioną szkodę wynagrodzić. W szczególności obowiązana jest gmina wynagrodzić szkodę wyrządzoną w jej obrębie przez gwałt publiczny przy zbiegowisku dokonany, jeżeli ani jeden z sprawców nie był schwytanym, a na gminie ciążyła wina niedbałości w zapobieżeniu temu gwałtowi. Orzeczenie względem obowiązku wynagrodzenia szkody wyda polityczna władza powiatowa za poprzedniem wysłuchaniem wydziału powiatowego. Jeżeli co do wysokości wynagrodzenia porozumienie się między gminą i poszkodowanym nie nastąpi, wynagrodzenie to ma być poszukiwanem na zwykłej drodze prawa (§ 34 ust. gminnej dla Galicyi z dnia 12 sierpnia 1866 l. 19 Dz. u. kr.).

17. Naczelnik gminy jest za swoje czynności urzędowe odpowiedzialnym gminie. Co do poruczonego zakresu działania jest on odpowiedzialnym także rządowi. Pretensye gminy do wynagrodzenia szkód, pochodzące z odpowiedzialności orzeczonej w tym paragrafie, mają być poszukiwane zwykłą drogą prawa (§ 64 cyt. ust.).

18. Obszar dworski jest odpowiedzialny za wypełnienie obowiązków ustawami na niego włożonych. Względem prestacyi, do obszaru dworskiego z tytułu tej odpowiedzialności roszczonych, orzeka polityczna władza powiatowa w po-

rozumieniu z wydziałem powiatowym, a w drugiej i ostatniej instancji polityczna władza krajowa w porozumieniu z wydziałem krajowym. Prawomocne orzeczenia wykonywane będą w drodze administracyjnej (§ 17 ustawy dla Galicyi z dnia 12 sierpnia 1866 l. 20 Dz. u. kr. o obszarach dworskich).

19. Władze polityczne mają wyłączne prawo rozstrzygania o tem, czy zachodzi potrzeba zburzenia chylącego się do upadku lub niebezpiecznego pod względem ognia budynku lub poszczególnej części tegoż, tudzież zarządzenie, by, w razie niezastosowania się właściciela do polecenia zburzenia w określonym terminie, budynek odnośny na koszt i niebezpieczeństwo właściciela zburzony został (§ 1 rozp. min. z 2 września 1856 l. 164 Dz. u. p. obowiązującego w granicach krakowskiego rządu krajowego).

20. W kwestyi, czy należytość pocztowa albo należytość, przy ruchu przedsiębiorstw transportowych przez osoby prywatne opłacać się mającą, należycie jest wymierzona, czy postępowanie przeprowadzone przez zakład pocztowy przy przyjęciu do przesyłki, albo czy warunki przepisane dla użycia zakładu pocztowego albo dla ruchu prywatnych przedsiębiorstw transportowych należycie zostały dopełnione, nie jest dopuszczalne postępowanie sądowe. Osoby, które się uważają za pokrzywdzone przez urzędową czynność urzędu pocztowego albo władzy ustanowionej dla wykonywania przepisów pocztowych, mają prawo zanieść skargę do władz kierujących zarządem skarbu pocztowego...—Natomiast można w zwyczajnej drodze prawa dochodzić roszeń, które wynikają z odpowiedzialności skarbu państwowego za przedmioty oddane zakładom pocztowym do transportu (§ 27 ustawy pocztowej z dnia 5 listopada 1837 l. 249 Zb. u. s.). Wynagrodzenie szkody za przedmioty oddane zakładowi pocztowemu do transportu wypłaci na wniosek strony prowincjonalna władza powołana do zarządu skarbu pocztowego bezpośrednio po zupełnem stwierdzeniu zaginięcia, utraty lub uszkodzenia i to bez względu na jakiegokolwiek dochodzenia wdrożone celem wykrycia winowajcy odpowiedzialnego zakładowi pocztowemu (§ 45 re-

gulinu poczty wozowej z 12 czerwca 1838 l. 280 Zb. u. s.). Jeżeli strona nie zadowolili się sumą odszkodowania przez zakład pocztowy wypośredkowaną i zaofiarowaną, to przysługuje jej prawo wniesienia rekursu do wyższej władzy w przeciągu zwyczajnego czasokresu rekursowego, a po zapadnięciu orzeczenia najwyższej władzy administracyjnej prawo wdrożenia na drogę sądową (§ 46 cyt. reg.).

O ile kto uważa się za pokrzywdzonego przez czynności urzędowe urzędu pocztowego albo władzy ustanowionej do wykonywania przepisów pocztowych ze względu na postanowienia regulaminu poczty listowej albo jeżeli ktoś dostrzeże uchybień (opóźnień) w przesyłce listów, wówczas ma prawo żalić się u zarządu pocztowego prowincyi odnośnej, i przeciw rozstrzygnięciu tegoż w przeciągu sześciu tygodni do najwyższego zarządu pocztowego, zaś w ostatniej instancji w przeciągu tego samego czasu do c. k. powszechnej komory nadwornej wnieść rekurs (§ 3 regulaminu poczty listowej z 6 listopada 1838 l. 302 Zb. u. s.).

Jeżeli z przedmiocie zastosowania postanowień zawartych w regulaminie poczty dla podróżujących z rozstawnymi końmi zajdą nieporozumienia między podróżującymi a służbą pocztową, wówczas rozstrzyga tam, gdzie się znajduje władza pocztowa albo rządowy urząd pocztowy oddzielony od stajni pocztowej, władza pocztowa albo ten eraryalny urząd pocztowy. w innych miejscach natomiast zwierzchność polityczna. Do rozstrzygnięcia tego winny się stosować obie strony, wszelako służy im prawo żalenia się u zarządu pocztowego prowincii i żądania odszkodowania z powodu doznanej krzywdy (§ 61 regulaminu poczty dla podróżujących z rozstawnymi końmi z dnia 1 grudnia 1838 l. 312 Zb. u. s.).—Co do każdej szkody, którą pocztmistrz lub jego służba wyrządzi podróżnemu albo podróżny lub jego służba wyrządzi pocztmistrzowi czyto z winy czyto wogóle w taki sposób, iż z tego dla jednej lub drugiej strony powstaje prawo żądania odszkodowania lub zadośćuczynienia wedle postanowień powszechnej ustawy cywilnej, należy w przypadku, gdy co do odszkodowania nie dojdzie do porozumienia, zwrócić się

do władzy politycznej o stwierdzenie stanu faktycznego i ocenienie szkody, poczem obie strony mogą dochodzić swego prawa na drodze ustawowo przepisanej. Jeżeli chodzi o odszkodowanie żądane od podróznego, wówczas winien ten ostatni zapomocą oszacowania wypośredkowaną kwotę odszkodowania zdeponować lub zabezpieczyć u władzy politycznej, nim podróż dalej podejmie (§ 63 cyt. reg.).

21. Polityczna władza krajowa ma ustalić przedmiot i zakres wywłaszczenia pod budowę kolei żelaznej (§ 17 ustawy z dnia 18 lutego 1878 l. 30 Dz. u. p. o wywłaszczeniu dla budowy i utrzymania ruchu kolei żelaznych). Wdanie się w spór co do pytania, jaki przedmiot i w jakim zakresie ma być wywłaszczony, jest niedopuszczalne (§ 18 cyt. ust.). Przymusowe wykonanie wywłaszczenia ustalonego prawomocnem rozstrzygnięciem albo ugodą po myśli § 26 przysłuży politycznej władzy powiatowej (35 cyt. ust.).

Odszkodowanie, mające się uiszczyć wskutek wywłaszczenia, należy ustalić sądownie, o ile nie zostanie oznaczone w drodze układu dopuszczalnego między przedsiębiorstwem kolei żelaznej a wywłaszczonymi (§ 22 cyt. ust.).

Zezwolenie na przedsięwzięcie robót wstępnych dla założenia kolei żelaznej nadaje prawo wkraczania na cudze grunta i przedsiębrania na nich robót technicznych, potrzebnych do przygotowania projektu budowy. Jeżeli osoby, którym te prace poruczono, wkraczają do budynków lub miejsc ogrodzonych albo chcą usunąć przeszkody zawadzające tym robotom, a interesowany się temu sprzeciwia, rozstrzyga polityczna władza powiatowa o konieczności i dopuszczalności zamierzonej czynności. Na żądanie interesowanego oznacza polityczna władza powiatowa zabezpieczenie, jakiego ma dostarczyć przedsiębiorstwo kolei żelaznej dla szkód spowodowanych robotami wstępnymi. Wysokość uiszczyć się mającego odszkodowania oznaczy polityczna władza powiatowa na żądanie jednej ze stron z zastrzeżeniem rozstrzygnięcia na właściwej drodze prawa (§ 42 cyt. ust.).

Zacytowane tu przepisy, zaczerpnięte z ustawy z dnia 18 lutego 1878 l. 20 Dz. u. p. jako zasadnicze winny być

w drodze analogii stosowane i do innych przypadków wyłączenia, o ile to jest zgodne z ich naturą, a specjalne przepisy nie stoją temu na przeszkodzie. (Daje temu wyraz § 13 ust. z dnia 11 czerwca 1901 l. 66 Dz. u. p. o budowie dróg wodnych i przeprowadzeniu regulacji rzek, ust. z dnia 7 maja 1886 l. 32 Dz. u. kr. dla Istrii, §§ 15 i 16 ust. z 30 czerwca 1884 l. 117 Dz. u. p. o odprowadzeniu wód górskich, tudzież O. z 5 października 1887 l. 11082 G. U. 11766, O. z 24 lipca 1894 l. 8979 G. U. 15183, O. z 25 czerwca 1895 l. 7705 G. U. 15520). W szczególności odnosi się to do zasady, iż przedmiot i zakres wyłączenia oznacza zawsze władza polityczna.

Wszelako zaznaczyć tu należy, że wedle wspomnianych specjalnych przepisów wysokość odszkodowania, uściśnić się mającego wskutek wyłączenia, należy ustalić w regule w drodze administracyjnej, że jednakże stronie niezadowolonej służy prawo wstąpienia na drogę prawa (por. tu §§ 24 i 42 ustawy lasowej z 3 grudnia 1852 l. 250 Dz. u. p. §§ 27, 103 i 104 ustawy górniczej z dnia 23 maja 1854 l. 146 Dz. u. p., dekret kancelaryi nadw. z 27 września 1793 Zb. u. pol. t. 3, str. 38, § 8 ust. z 5 lipca 1897 l. 43 Dz. u. kr. dla Galicyi o prestacyach, funduszach i kompetencyi co do dróg publicznych, §§ 17 i 26 państwowej ustawy wodnej z dnia 30 maja 1869 l. 93 Dz. u. p., § 37 i 51 krajowej ustawy wodnej z dnia 14 marca 1875 l. 38 Dz. u. kr. dla Galicyi) względnie żądania definitywnego ustalenia przez sąd w drodze postępowania niespornego (§ 15 ust. z dnia 30 czerwca 1884 l. 117 Dz. u. p. o robotach mających na celu odprowadzenie wód górskich, § 13 ust. z dnia 11 czerwca 1901 Dz. u. u. l. 66 o budowie dróg wodnych i przeprowadzeniu regulacji rzek § 14 rozp. min. z dnia 23 kwietnia 1903 l. 90 Dz. u. p. dotyczącego ustalenia planu i wyłączenia na cele budowy dróg wodnych, które mają być wybudowane według ustawy z dnia 11 czerwca 1901 l. 66 Dz. u. p., § 10 ust. z dnia 7 maja 1886 l. 32 Dz. u. kr. dla Istrii o zalesieniu Krasu). Przeciw orzeczeniu władzy administracyjnej zapadłemu w przedmiocie wy-

sokości odszkodowania nie ma strona prawa wstąpić na drogę sądową tylko w przypadku asenterowania koni w czasie mobilizacji (§ 9 ust. 16 kwietnia 1873 l. 77 Dz. u. p. o pokryciu zapotrzebowania koni w przypadku mobilizacji) i w pewnych przypadkach zabijania bydła z powodu zarazy (§ 40 ust. z dnia 29 lutego 1880 l. 35 Dz. u. p. o ochronie i tępieniu zaraźliwych chorób zwierząt).

Są jednakże przypadki wyłączenia (poza wyłączeniem dla celów kolei żelaznych), w których odrazu sąd z pominięciem władzy administracyjnej w drodze niespornej oznacza odszkodowanie. Zachodzi to w szczególności wedle niektórych ordynacji budowlanych, wedle ustawy z dnia 18 lipca 1892 l. 109 Dz. u. p. o przedsiębiorstwie publicznych zakładów komunikacyjnych we Wiedniu, wedle ustawy z dnia 11 lutego 1893 l. 22 Dz. u. p. o uregulowaniu rejonu asanacyjnego w Pradze. Wreszcie w razie utworzenia kordonów sanitarnych wyznaczają odrazu sądy w drodze prawa odszkodowanie. W szczególności co do ostatniego przypadku stanowi dekr. kanc. nadw. z dnia 13 maja 1832 l. 2563 Zb. u. s. co następuje: W przedmiocie oznaczenia wysokości wynagrodzenia ze skarbu państwa za uszkodzenie własności prywatnej przy ustanowieniu kordonów sanitarnych należy najpierw sprawę traktować w drodze administracyjnej i starać się o to, by z poszkodowanym w drodze ugodowej odszkodowanie oznaczyć. W przypadkach, gdy nie dojdzie do ugody, a strona domaga się odszkodowania, należy roszczenie odesłać na drogę sporu.

22. W myśl ustawy z dnia 3 kwietnia 1875 l. 61 Dz. u. p. o środkach zaradczych przeciw rozszerzeniu się filoxery i wedle ustawy z 27 czerwca 1885 l. 3 Dz. u. p. z r. 1886, którą postanowienia ustawy z 3 stycznia 1875 l. 61 Dz. u. p. częściowo zmieniono i uzupełniono, winna władza polityczna oznaczyć odszkodowanie należące się właścicielom gruntu z powodu szkód wyrządzonych przez środki przedsięwzięte przeciw zarazie (§ 4 ust. z 27 czerwca 1885). Ktokolwiek czuje się pokrzywdzonym oznaczeniem i repar-

tycyą odszkodowania, może wystąpić w drodze sądowej (§ 9 ust. z 3 kwietnia 1875 l. 61 Dz. u. p.).

23. Orzeczenie o odszkodowanie za zwierzęta, które na polecenie władzy zabito celem stwierdzenia zarazy bydłowej (z wyjątkiem wściekliczyny), następnie za zwierzęta zabite z powodu podejrzenia nosacizny, a faktycznie niedotknięte chorobą, winna wydać polityczna władza krajowa z zastrzeżeniem środka prawnego do ministerstwa spraw wewnętrznych (§ 40 ust. z 29 lutego 1880 l. 35 Dz. u. p.). Jeżeli odszkodowanie przyznano lub odmówiono w orzeczeniu karzem władzy politycznej lub morskiej sanitarnej, wówczas przysługuje osobie, która jest niezadowoloną z tego orzeczenia, prawo dochodzenia w drodze sporu swych roszczeń (§ 49 cyt. ust.).

24. Strona poszkodowana skutkiem przechodu kani państwowych w polu, w lasach itd. może co prawda dochodzić roszczenia o odszkodowanie przeciw skarbowi wojskowemu w zwyczajnej drodze prawa, wszelako może szukać zaspokojenia także w drodze administracyjnej, jeżeli szkodę poniesioną zaraz po tem, jak się o niej dowiedziała, i w takim czasie zgłosi u odnośnej zwierzchności miejscowej, iż szkoda i jej przyczyny należycie będą mogły być zbadane. Zwierzchność miejscowa winna zaraz po otrzymaniu takiego doniesienia za przybraniem dwóch a przynajmniej jednego zaprzysiężonego znawcy zrobić oględziny... i odnośny protokół posłać do dalszego urzędowania władzy okręgowej (dekr. kanc. nad. z 28 lipca 1843 l. 726 Zb. u. s.).

25. Ograniczenia, które wynikają dla osoby prywatnej z oznaczenia rejonu fortyfikacyjnego i z wydanego zakazu budowania, nie uzasadniają dla osoby interesowanej prawa do odszkodowania ze skarbu państwa. Strony, które mniemają, iż mogą żądać odszkodowania z innych wyżej oznaczonemi postanowieniami spowodowanych przyczyn, winny roszczenia swe zgłosić u władzy politycznej; ostatnia władza w porozumieniu z odnośną władzą wojskową i prokuratorem skarbu przypadki takie rozpatrzy; wniosek tych władz musi być zatwierdzony przez władzę centralną. Stronom,

które się rozstrzygnięciem władzy centralnej nie zadowolnią, pozostaje wolna droga prawa, o ile nie chodzi o roszczenia o odszkodowanie spowodowane przez wypadki wojenne (§ 1044 ust. cyw. § 13 rozp. min z dnia 21 grudnia 1859 l. 10 Dz. u. p. z r. 1860).

26. Podział szkód przez wojnę zarządzonych stanowią władze polityczne według oddzielnych przepisów (§ 1044 u. c.). Por. Najw. postan. z 5 kwietnia 1816 i z 2 kwietnia 1821, dekr. nadw. z 16 kwietnia 1821 Zb. ust. pol. t. 49, str. 138).

27. Roszczenie o wynagrodzenie szkód wynikłych z corocznych ćwiczeń wojskowych należy wnieść do urzędu politycznego I instancyi celem sprawdzenia istoty czynu i zarządzania dalszych kroków (Rozp. min. z 9 czerwca 1872 l. 6990) i rozp. min. z 16 czerwca 1872 l. 6990). Dalej stawi § 56 ust. z 25 czerwca 1895 l. 100 Dz. u. p.: ...Załącznik wojskowy wynagradza całą szkodę i utraconą korzyść spowodowane ćwiczeniami wojskowymi. Wynagrodzenie to ma nastąpić ze strony organów wojskowych natychmiast, jeśli to możliwe, na miejscu. Jeżeli w ten sposób załatwienie nie nastąpiło, ma mieszana komisya z przybraniem ocenicielei, skonstatować całą szkodę i utraconą korzyść.

28. Władze administracyjne rozstrzygają wszystkie spory i zażalenia wynikłe z okazji świadczenia podwodów wojskowych w czasie pokoju. (§ 25 ust. z 22 maja 1905 l. 86 Dz. u. p. o podwodach wojskowych podczas pokoju).

Kierowanie wojskowymi czynnościami kwaterunkowymi należy do władz politycznych. W razie wniesienia zażaleń rozstrzyga je władza administracyjna w przepisany toku instancyi (ces. rozp. z 15 maja 1851 l. 124 Dz. u. p.).

29. Załatwienie spraw unormowanych patentem z dnia 5 lipca 1853 l. 130 Dz. u. p. o regulacyi i wykupnie praw poboru drzewa, paszy i produktów leśnych tudzież niektórych służebności i praw wspólnego posiadania i używania, poruczone było osobnym komisyon (zob. rozp. min. spraw wewn. i sprawiedliwości z dnia 3 września 1855 l. 161 Dz. u. p.). Komi-

sym tym przyznano w Galicyi także załatwienie spraw unormowanych ustawą z dnia 26 kwietnia 1871 l. 18 Dz. ust. kr.

Komisye te dla spraw wykupu i regulacyi ciężarów gruntowych przestały nadal funkcyonować w Austrii dolnej, (ustawy z dnia 8 stycznia 1889 l. 8 Dz. u. kr.), Austrii górnej (ust. z 8 stycznia 1889 l. 4 Dz. u. kr.), na Bukowinie (ust. z 14 sierpnia 1893 l. 23 Dz. u. kr.) w Czechach (ust. z 12 kwietnia 1886 l. 36 Dz. u. kr.), w Galicyi (ust. z 24 marca 1895 l. 20 Dz. u. kr.) w Gorycyi i Gradyżce (ust. z 8 stycznia 1889 l. 5 Dz. u. kr.), w Istrii (ust. z 8 stycznia 1886 l. 6 Dz. u. kr.), w Krainie (ust. z 8 stycznia 1886 l. 7 Dz. u. kr.), w Morawach (ust. z 8 stycznia 1886 l. 10 Dz. u. kr.), w Styryi (ust. z 8 stycznia 1886 l. 6 Dz. u. kr.), w Salzburgu (ust. z 29 stycznia 1890 l. 11 Dz. u. kr.), na Śląsku (ust. z 8 stycznia 1889 l. 11 Dz. u. kr.) i w Tryeście (ust. z 8 stycznia 1886 l. 4 Dz. u. kr.). I tak w Austrii dolnej, Austrii górnej, w Gorycyi, w Gradyżce, Istrii, Krainie, Morawach, Styryi i Tryeście komisye te przestały być właściwe dla wszystkich spraw objętych §§ 1 i 2 ces. pat. z 5 lipca 1853 l. 130 Dz. u. p., które do dnia 8 stycznia 1889 w komisyi zgłoszone, względnie prowokowane nie zostały. Spory o istnienie lub nieistnienie takich praw jakoteż o punkta wymienione w § 7 pat. z 25 lipca 1853 l. 130 pod l. *a* do *f* można przeto nadal przeprowadzić tylko w sądach. Wykupienie albo uregulowanie tych praw jednakże, jeżeli są niesporne lub ustalone w drodze sądowej, winno być na żądanie uprawnionych lub zobowiązanych przeprowadzone przez władze polityczne w miejsce komisyi dla spraw wykupu i uregulowania ciężarów gruntowych. W Bukowinie, Czechach, Galicyi i Salzburgu podobna zmiana stosunków nastąpiła z chwilą wejścia odnośnych, wyżej wymienionych ustaw krajowych w moc obowiązującą. W szczególności co do Galicyi stanowi ustawa z d. 24 marca 1895 l. 20 Dz. u. kr. (§ 1), iż działalność komisyi dla spraw wykupu i regulacyi ciężarów gruntowych ustaje co do wszystkich praw wyszczególnionych w §§ 1 i 2 ces. pat. z 5 lipca

1853 l. 130 Dz. u. p. i w ustawie kraj. z dnia 26 kwietnia 1871 l. 18 Dz. u. kr., które do dnia ogłoszenia ustawy z 24 marca 1895 l. 20 Dz. u. kr. w c. k. komisji krajowej zgłoszone względnie prowokowane nie zostały. Odtąd komisye te załatwiać będą tylko sprawy, które do dnia tego w komisji już były zgłoszone, względnie prowokowane, a orzeczenia w myśl § 34 patentu wydane i nadal w drodze prawa za- czepione być nie mogą. Od dnia ogłoszenia ustawy z 24 marca 1895 l. 20 Dz. u. kr. wszelkie spory o to, czy prawa wyż wymienione, dotychczas niezgłoszone, względnie niepro- wokowane istnieją lub nie, tudzież spory co do punktów określonych w § 7 lit. *a* do *f* ces. patentu z 5 lipca 1853 l. 130 Dz. u. p. mogą być wytaczane tylko przed sądami państwowymi.

Już przedtem postanowiła ustawa z dnia 7 czerwca 1883 l. 94 Dz. u. p. (§ 15) o dzieleniu gruntów wspólnych etc., że z chwilą wejścia tej ustawy w moc obowiązującą patent cesarski z 5 lipca 1853 l. 130 Dz. u. p. staje się bezskutecznym odnośnie do praw wspólnego posiadania i uży- wania w § 1 l. 4 patentu wymienionych.

Do przeprowadzania rozpraw i wydania orzeczeń co do wszystkich faktycznych i prawnych stosunków, które przy przeprowadzeniu komasacyi nie mogą pozostać w dotych- czasowym stanie powołani są: *a*) zaprzysiężeni komisarze miejscowi, *b*) komisya krajowa przy krajowej władzy polity- cznej, *c*) komisya ministeryalna przy ministerstwie rolnictwa. Wyjątek stanowią spory o własność lub posiadanie gruntów włączonych do postępowania komasacyjnego, które nadal na- leżeć będą do sędziego zwyczajnego, i sprawy, które dotyczą kolei żelaznych lub dróg publicznych lub które podpadają pod ustawy budownicze, w których to sprawach po wszelkie potrzebne rozstrzygnięcia lub zarządzenia udawać się należy do tych władz, do których ustawowego zakresu należą (§§ 6 i 7 ustawy z d. 7 czerwca 1883 l. 92 Dz. u. p.).

Tesame trzy władze są właściwemi w sprawach po- działu wspólnych gruntów jakoteż regulacyi wspólnych praw użytkowania i zarządu gruntów co do których *a*) istnieją

wspólne prawa posiadania lub użytkowania pomiędzy byłemi dominiami i gminami albo dawnymi poddanymi, jakoteż między dwiema lub więcej gminami albo b) które użytkowane są przez wszystkich lub przez niektórych członków gminy lub części gminy lub przez wspólności gospodarcze mocą uczestnictwa osobistego lub z posiadaniem gruntu połączonego — równie jak gruntów używanych wspólnie lub kolejno przez współuprawnionych. Do władz tych należy także przeprowadzenie rozprawy i rozstrzyganie sporów, które powstaną między uczestnikami wzmiankowanych gruntów co do posiadania lub własności pojedynczych części lub gruntów, tudzież przeprowadzanie rozprawy i rozstrzyganie co do wzajemnych świadczeń za użytkowanie takich gruntów lub ich pojedynczych części. Władze te mają zawsze już przy rozpoczęciu swej czynności sprawdzić, czy zachodzą powyższe warunki ich właściwości (§ 1 ust. z 7 lipca 1883 l. Dz. u. p.).

Postanowienia ustaw z 7 lipca 1883 l. 92 i 94 Dz. u. p. weszły dotąd w zastosowanie w Austrii dolnej, w Galicyi, Karyntyi, Krainie, Morawach, Salcburgu i w Ślązku. W szczególności w Galicyi ich moc obowiązująca wprowadzona została ustawą krajową z dnia 9 grudnia 1899 l. 18 Dz. u. kr. o komasacyi gruntów rolnych (zob. zwłaszcza §§ 13 i 14 tej ustawy dotyczące właściwości komisji i sądów) i ustawą krajową z d. 9 grudnia 1899 l. 20 Dz. u. kr. o dzieleniu gruntów wspólnych i regulacyi odnoszących się do nich wspólnych praw użytkowaną i zarządu (zob. zwłaszcza § 10 i 11 tej ustawy dotyczące właściwości komisji i sądów).

30. Sposób i objętość pobierania pożytku z lasów, na których ciąży służebności, stosuje się do planu gospodarczego ustanowić się mającego na żądanie uprawnionego lub zobowiązanego przez władzę obwodową, a gdy taka władza w kraju koronnym nie istnieje, przez najniższą władzę polityczną.

Jeżeli się pokaże w ogólności lub przy tej sposobności, że między uprawnionym a zobowiązanym niema zgody tylko co do sposobu wykonywania służebności leśnej, samej przez się niezaprzeczonej, natenczas rozstrzygnięcie o tem należy

także do wyż wspomnianej władzy politycznej (§ 9 ust. lasowej z 3 grudnia 1852 l. 250 Dz. u. p.).

Wątpliwości, przeszkody i spory, zachodzące pod względem zastosowania przepisów §§ 10—17 co do lasów obciążonych służebnościami, rozstrzygają władze polityczne z wyłączeniem drogi prawa (§ 18 cyt. ust.).

Dochodzenie wynagrodzenia szkód leśnych należy do władz politycznych. Wolno jednak poszkodowanemu, który w pojedynczych przypadkach mniema, iż wyższego domagać się może wynagrodzenia szkody i jest w stanie to udowodnić, wstąpić na drogę prawa (§§ 72—76 cyt. ust.).

31. W myśl rozp. min. z 14 lipca 1850 l. 128 Dz. u. p. powołane są władze polityczne do zbadania i rozstrzygnięcia roszczeń o wynagradzanie szkód wyrządzonych przez polowanie lub zwierzynę we wszystkich krajach, dla których wydano patent łowiecki z d. 28 lutego 1786. Na tej podstawie dotąd władze polityczne powołane są do załatwienia powołanych spraw w Bukowinie, Istrii, Karyntyi, Salcburgu, Śląsku i Tyrolu.

Wedle późniejszych krajowych ustaw łowieckich bądź w jednych krajach utrzymano w mocy kompetencję władz politycznych, bądź w innych krajach do rozstrzygnięcia spraw powołanych powołano osobne sądy polubowne.

Do krajów pierwszej kategorii należą: Galicya (§ 57 ust. z 5 marca 1897 l. 71 Dz. u. kr.), Gorycyja i Gradyska (§ 71 ust. z d. 15 lutego 1896 l. 26 Dz. u. kr.), Kraina (§ 6 ust. z 10 maja 1889 l. 17 Dz. u. kr.), Styryja (§ 6 ust. z 17 września 1878 l. 10 Dz. u. kr.), Tryest z okręgiem (§ 1 ust. z 22 czerwca 1892 l. 43 Dz. u. kr.) Vorarlberg (§ 69 ust. z 26 lipca 1892 l. 1 Dz. u. p. z r. 1895), tudzież miasto Wiedeń (§ 1 ust. z 22 czerwca l. 43 Dz. u. kr.).

Do krajów drugiej kategorii należą: Austria dolna z wyłączeniem Wiednia (ust. z 22 listopada 1901 l. 42 Dz. u. kr. r. 1902), Austria górna (§ 70 ust. z 13 lipca 1895 l. 8 Dz. u. kr. z r. 1896), Czechy (§ 46 ust. z 1 czerwca 1866 l. 49 Dz. u. kr.), Morawy (§ 74 ust. z 20 grudnia 1895 l. 60 Dz. u. kr. r. 1896).

W Galicyi obowiązują następujące przepisy ustawy z d. 5 marca 1897 l. 71 Dz. u. kr.

Powiatowe władze polityczne rozstrzygają w pierwszej instancji skargi o wynagrodzenie szkód wyrządzonych przez polowanie lub zwierzynę (§ 57 cyt. ust.). Poszkodowany wniósł w czasie, w którym szkoda może być jeszcze dostrzeżoną i ocenioną, zgłosić przez naczelnika gminy szkodę u uprawnionego do polowania lub tegoż zastępcy, z wezwaniem o zgodne załatwienie sprawy. Gdyby ugoda w ciągu 8 dni nie nastąpiła, ma poszkodowany w ciągu dalszych 8 dni pod rygorem utraty prawa do odszkodowania, z zastrzeżeniem postanowień określonych w § 62 wnieść zażalenie do politycznej władzy powiatowej o wynagrodzenie szkody, oznaczając w przybliżeniu swoją pretensję (§ 58 cyt. ust.). Polityczna władza powiatowa wdraża następnie dochodzenia i oznacza odszkodowanie (§§ 59 i 60 cyt. ust.). Dochodzenia i usiłowania ugodowe przekazane w myśl poprzednich postanowień politycznej władzy powiatowej co do szkód wyrządzonych przez polowanie lub zwierzynę, mogą być przez nie od wypadku do wypadku albo raz na zawsze aż do odwołania poruczone naczelnikowi gminy (przełożonemu obszarowi dworskiego). W takich przypadkach mają być pretensje o zwrot szkód przez polowanie i zwierzynę wyrządzonych, w sposób określony w § 58 wnoszone bezpośrednio do delegowanego naczelnika gminy (przełożonego obszaru dworskiego) (§ 62 cyt. ust.). Jeżeli ugoda (§ 60) nie przyjdzie do skutku, ma być protokolarnie spisany wynik dochodzeń bezwzględnie przesłany politycznej władzy, która... ma wydać orzeczenie (§ 63 ustęp 1 cyt. ust.). Polityczna władza powiatowa winna równocześnie z rozstrzygnięciem o odszkodowaniu orzec także o ponoszeniu kosztów odnośnego dochodzenia. Na osobną prośbę odnośnej strony należy o tych kosztach nawet wówczas orzec, jeżeli odpadła potrzeba decydowania o odszkodowaniu... (§ 64 cyt. ust.). W drodze porozumienia z właścicielami gruntów mogą być zawierane względem wynagrodzenia szkód zrzadzonych przez polowanie lub zwierzynę odmienne od postanowień niniejszej ustawy umowy, których

jednak dochodzić wolno tylko na zwykłej drodze prawa (§ 66 cyt. ust.).

32. Dochodzenie i ukaranie przestępstw polowych należy do władzy politycznej tego okręgu, w którym przestępstwa się dopuszczono. W orzeczeniu należy oznaczyć także odszkodowanie. (§§ 25 i 26 rozp. min. z dnia 30 stycznia 1860 l. 28 Dz. u. p. obowiązującego w całej Austrii z wyjątkiem Dalmacyi). W poszczególnych krajach koronnych istnieją szczególne w tym względzie przepisy.

W Galicyi obowiązują następujące postanowienia ustawy z dnia 17 lipca 1876 l. 28 Dz. u. kr.

Prawo dochodzenia i karania przestępstw polowych popełnionych tak w gminie jak na obszarze dworskim przy tej gminie istniejącym, wykonywa naczelnik gminy wraz z dwoma asesorami w poręczonym zakresie działania (§ 38 cyt. ust.).

Jeżeli obwinionym o przestępstwo polowe jest sam właściciel albo przełożony obszaru dworskiego lub jeżeli obwinioną lub poszkodowaną jest jedna z osób do przeprowadzenia śledztwa i wymiaru kary według § 38 powołanych, natenczas do postępowania karnego w I-iej instancyi powołaną jest polityczna władza krajowa (§ 39 cyt. ust.).

Przełożony gminy winien co do każdego przestępstwa polowego, które w myśl § 38 ma być przedmiotem dochodzenia, natychmiast sprawdzić istotę czynu, zebrać możliwe dowody, a jeżeli zachodzi potrzeba, zarządzić bezzwłocznie oszacowanie szkody. Następnie powinien usiłować doprowadzenie do ugody, a jeżeli to nie nastąpi, wydać orzeczenie i oznaczyć wysokość wynagrodzenia... (§ 49 cyt. ust.).

Jeżeli poszkodowany żąda wynagrodzenia przenoszącego 15 złr., wtedy w wyroku karnym można mu przyznać tylko wynagrodzenie do 15 złr., a co do reszty wynagrodzenia należy go odesłać do zwyczajnej drogi sądowej (§ 54 cyt. ust.).

Pretensye o wynagrodzenie szkody pochodzącej z przedawnionego przestępstwa polowego mogą być poszukiwane w drodze cywilnej (§ 38 cyt. ust.).

33. Gdy władza administracyjna powołaną jest na mocy

postanowień ustawy krajowej wydanej dla uregulowania rybołóstwa na wodach lądowych, do rozstrzygnięcia co do kosztów i odszkodowań albo co do przyczynienia się do kosztów i odszkodowań, ma w razie, gdy porozumienie stron do skutku nie przyszło, oznaczyć w rozstrzygnięciu zarazem termin, w ciągu którego niezadowoleni z rozstrzygnięcia mają się udać na drogę prawa i jej o tem donieść. Termin ten ustanowiony być nie może na czas krótszy, jak 30 dni od doręczenia rozstrzygnięcia. Od rozstrzygnięcia w sprawach wzmiankowanych i ustanowienia terminu przez pierwszą instancję, nie ma odwołania do wyższej instancji politycznej. Rozstrzygnięcie wydane jest wykonalne, skoro zaniedbano terminu, wyznaczonego do wstąpienia na drogę prawa (§ 4 ustawy państwowej o rybołóstwie z dnia 25 kwietnia 1885 l. 58 Dz. u. p.).

Poszczególne ustawy krajowe rzeczywiście powołują władze administracyjne do rozstrzygania spraw z § 4 ustawy państw. z 25 kwietnia 1885 l. 58 Dz. u. p. Należą tu przepisy §§ 75 i 76 ust. dla Galicyi z 31 października 1887 l. 37 Dz. u. kr. z r. 1890, § 75 ustawy dla Krainy z 18 sierpnia 1888 l. 16 Dz. u. kr. z r. 1890, § 45 ust. dla Salcburga z 25 lutego 1889 l. 10 Dz. u. kr., § 75 ust. dla Vorarlbergu z 21 lutego 1889 l. 27 Dz. u. kr. z r. 1891, § 75 ust. dla Austrii dolnej z 26 kwietnia 1890 l. 1 Dz. u. kr. z r. 1891, § 75 ust. dla Gorycyi i Gradyski z 17 września 1894 l. 16 Dz. u. kr. z r. 1897, § 58 ust. dla Austrii górnej z dnia 2 maja 1895 l. 32 Dz. u. kr. z r. 1896, § 47 ustawy dla Moraw z dnia 6 czerwca 1895 l. 62 Dz. u. kr. z r. 1896.

W szczególności powołane tu §§ 75 i 76 ust. dla Galicyi z d. 31 października 1887 l. 37 Dz. u. kr. z r. 1890 brzmią jak następuje:

Jeżeli chodzi o pokrycie lub o zwrot kosztów pewnego urzędnika, albo o odszkodowanie względnie przyczynienie się do kosztów i odszkodowania, wówczas powinna władza polityczna działająca jako pierwsza instancja także to pytanie poddać roprawie i rozstrzygnąć je przy zastosowaniu postanowienia

§ 76. Co do kosztów postępowania, powinna władza polityczna orzec w myśl § 77 (§ 75).

Jeżeli władza polityczna na podstawie pierwszego ustępu § 75 powołaną jest do rozstrzygnięcia co do kosztów i odszkodowania albo o przyczynieniu się do kosztów i odszkodowania, wówczas winna, jeżeli nie dojdzie do porozumienia między interesowanymi, w rozstrzygnięciu zarazem określić czasokres, w przeciągu którego strona niezadowolona z rozstrzygnięcia ma wstąpić na drogę prawa (§ 76) i jej o tem donieść. Termin ten ustanowiony być nie może na czas krótszy, jak 30 dni od doręczenia rozstrzygnięcia. Od rozstrzygnięcia w sprawach wzmiankowanych i ustanowienia terminu przez pierwszą instancję nie ma odwołania do wyższej instancji politycznej (§ 76).

Z ustawy dla Galicyi o rybołóstwie z d. 31 października 1887 l. 37 Dz. u. kr. z r. 1890 należy przytoczyć jeszcze następujące postanowienia:

Posiadanie i nabycie prawa rybołóstwa podlega ogólnym przepisom o posiadaniu i nabyciu praw prywatnych; do rozstrzygania sporów powołanym jest zatem sąd. Wyjątek od tej zasady tworzy sprawa przyznania praw rybołóstwa na podstawie §§ 4—6 tej ustawy, którą się władzom administracyjnym zastrzega (§ 2).

Obliczenie udziałów w czynszu dzierżawnym (za wykonywanie rybołóstwa) jest przedewszystkiem rzeczą samych uprawnionych do rybołóstwa w rewirze, a polityczna władza powiatowa wyznaczy im stosowny termin do zawarcia i przedłożenia odnośnej ugody. Dzierżawca winien czynsz dzierżawny składać u władzy politycznej powiatowej, która na zasadzie ugody rozdzieli czynsz pomiędzy uprawnionych (§ 20). Jeżeli uprawnieni ugody wspomnianej w § 20 sami nie doprowadzą do skutku, wówczas polityczna władza powiatowa na życzenie dzierżawcy lub któregośkolwiek z uprawnionych do rybołóstwa ma starać się o to, ażeby strony doprowadzić do ugody. Jeżeli ugoda nie przyjdzie do skutku, winien dzierżawca czynsz dzierżawny, o ileby sporem był objęty, składać w terminach płatności aż do ukończenia sporu do

sądu pierwszej instancyi, który do rozstrzygnięcia sporu jest rzeczowo właściwym, a w miejscu siedziby władzy politycznej powiatowej się znajduje. Sąd po wysłuchaniu interesowanych określi pytania, które przed wydaniem złożonych pieniędzy uprawnionym rozstrzygnięte być muszą, oznaczy strony, które w przeprowadzić się mającym sporze wystąpić mają jako powodowie i ustanowi termin do wniesienia pozwu (§ 21).

34. Wszystkie sprawy, odnoszące się do używania, prowadzenia i wstrzymywania wody, należą do zakresu działania władz politycznych. Tak stanowią wszystkie krajowe ustawy wodne wydane na podstawie państwowej ustawy wodnej z dnia 30 maja 1869 l. 93 Dz. u. p. w szczególności także § 75 ustawy wodnej dla Galicyi z d. 14 marca 1875 l. 38 Dz. u. kr. i § 75 ust. wodnej dla Śląska z d. 28 sierpnia 1870 l. 51 Dz. u. kr.

Do orzekania o skargach z powodu naruszenia ruchu zakładów wodnych przez zmianę łożysk potrzebnych do tego wód, o ile chodzi tylko o przywrócenie faktycznego stanu posiadania, który był przed tem naruszeniem, powołane są właściwe władze polityczne (rozp. min. spraw wewn. i sprawiedliwości z dnia 7 lipca 1860 l. 172 Dz. u. p.) — Zob. § 82 N. J.

Z prawa wodnego wymienić tu należy jeszcze następujące przepisy:

Jeżeli w przypadkach objętych § 15 (odstąpienie za wynagrodzeniem prywatnej wody płynącej i dozwoleń za wynagrodzeniem ustanowienia służebności dla przeprowadzenia wody) i § 16 (prawo do wywłaszczenia i używania wód prywatnych za wynagrodzeniem na rzecz miejscowości i gmin nie mających wody) nie nastąpi porozumienie między stronami, należy wynagrodzenie zbadać i oznaczyć w drodze administracyjnej, a jeżeli się interesowani tem nie zadowolą, oznaczyć je przez sądowe oszacowanie, które odbyć się ma przy udziale obydwóch stron według zasad postępowania przy wywłaszczeniu (§ 17 państw. ust. wodnej z d. 30 maja 1869 l. 93 Dz. u. p. i § 37 kraj. ust. wodnej dla Galicyi z 14 marca 1875 l. 38 Dz. u. kr.).

W drodze administracyjnej lub, jeżeliby strony na tem poprzestać nie chciały, w drodze sądowej oznaczy się i orzecz, czy budowa przedsięwzięta przez państwo lub kraj w celu użytkowania, prowadzenia lub wstrzymania wody pożyteczną jest dla właścicieli przyległych nieruchomości lub samodzielnych zakładów wodnych, czy im w znacznej mierze pożytek przynosi lub znaczną odwraca szkodę, tudzież jak wielką ma być kwota odpowiedniej wkładki, z jaką się oni przyczynić mają do ponoszenia kosztów takiej budowy (§ 26 państw. ust. wodnej).

Wynagrodzenie szkody, należącej się uprawnionym do rybołówstwa z powodu wykonywania innych praw do używania wody, oznaczy władza administracyjna albo sąd, gdyby interesowany orzeczeniem władzy administracyjnej się nie zadowolił (§ 39 ust. państw. wodnej i § 39 kraj. ustawy wodnej dla Galicji).

35. Władza polityczna krajowa wydaje decyzję co do projektu (odprowadzenia wód górskich) w ogólności i co do jego pojedynczych części, a przeto też co do wywłaszczeń, potrzebnych do przeprowadzenia projektu, jakoteż co do wszelkich innych robót i połączonych z nimi wynagrodzeń.

Przeciw decyzjom władzy krajowej wolno odwołać się do ministerstwa rolnictwa, które, o ile chodzi o projekt, względnie o potrzebne do wykonania tego projektu wywłaszczenie i o wszelkie inne zarządzenia, orzeka ostatecznie, co się zaś tyczy wynagrodzeń z niemi połączonych, z pozostawieniem wolności udania się na drogę prawa w myśl § 15 (§ 14 ustawy z d. 30 czerwca 1884 l. 117 Dz. u. p. o robotach, mających na celu nieszkodliwe odprowadzenie wód górskich). Każdemu, ktoby się nie zadowalał decyzją ministerstwa rolnictwa co do wynagrodzenia, wolno w ciągu dni 30 od doręczenia decyzji żądać sądowego zbadania i oznaczenia wynagrodzenia od tego sądu powiatowego, w którego okręgu leży przedmiot robót, na których opiera się roszczenie o wynagrodzenie. Wypośredkowanie i ustanowienie wynagrodzenia drogą sądową odbywać odbywać się ma z odpowiedniemi zastosowaniem przepi-

sów ustawy z dnia 18 lutego 1878 l. 30 Dz. u. p. (§ 15 cyt. ust.). Gdy w toku wykonywania przedsiębiorstwa okażą się potrzebnymi nowe roboty, w projekcie nieprzewidziane, polityczna władza powiatowa winna co do tychże przeprowadzić z interesowanymi rozprawę, a w dalszem postępowaniu mają zastosowanie przepisy § 14. Gdy jednak chodzi o nieprzewidziane w projekcie roszczenia do właścicieli gruntów w myśl § 3, polityczna władza powiatowa wyda decyzję natychmiast w pierwszej, a władza krajowa w drugiej i ostatniej instancji administracyjnej, z pozostawieniem wolności udania się na drogę prawa, stosownie do § 15 co do wynagrodzeń z takimi sprawami połączonych (§ 17 cytow. ust.).

36. Każde uszkodzenie, bez względu na to, czy ono nastąpiło skutkiem czynu uznanego za karygodny przez prowizoryczną ordynację o żegludze i policyi rzecznej na przestrzeni Dunaju znajdującej w Austrii górnej i dolnej, czy też skutkiem czynu niekarygodnego, jeżeli przez nie osoba prywatna poniosła szkodę na osobie lub majątku, musi być ocenione przez sędziego cywilnego wedle przepisów powszechnej ustawy cywilnej. Jeżeli jednak nastąpiło uszkodzenie publicznych zakładów rzecznych lub budowli rzekę ubezpieczających i to ze strony przedsiębiorców żeglugi lub osób, za które ci prawnoprywatnie odpowiadają, wówczas władza administracyjna rozpozna szkodę przy pomocyz nawców, a obliczone wynagrodzenie ściągniętem zostanie w drodze administracyjnej (§§ 83 i 84 rozp. min. z 31 sierpnia 1874 l. 122 Dz. ust. p.).

37. Jeżeli przy wejściu skarbu państwa w posiadanie wyspy powstałej na rzekach publicznych, czynione były zarzuty przeciw prawu własności państwa, wówczas należy je załatwić w drodze rozprawy komisyjnej pod kierunkiem władzy obwodowej (starostwa). W tym celu władza obwodowa (starostwo) wyznaczy audyencyę, a zawzawszy stronę interesowaną rozpozna, sprawdzi i do protokołu wpisze wszystkie przez tę ostatnią celem udowodnienia jej roszczeń przywiedzione okoliczności i stosunki.

Gdyby rzecz się nie dała załagodzić w drodze stosownego układu, wypracowanie komisyjne przedłożonem będzie do rozpoznania władzy politycznej krajowej, która... sprawę rozstrzygnie, a w razie, gdyby uchwała na korzyść skarbu państwa wypadła, zakreśli stronie, któraby tą uchwałą się pokrzywdzoną uważała, termin sześciotygodniowy do udania się na drogę prawa (§ 7 dekr. nadw. z d. 28 grudnia 1842 l. 608 Zb. u. s.).

§ 38. Udzielanie uprawnień górniczych należy do władz górniczych (§ 5 ust. górn. z d. 23 maja 1854 l. 146 Dz. u. p.). Jeżeli nadaniu miary górniczej stoją na przeszkodzie spory prawno-privatne, wówczas należy je odesłać na drogę prawa (§ 61 cyt. ust.).

Oznaczenie granic pola górniczego (§§ 64 i 68 cyt. ust.), tudzież - odnowienie zatartych granic pola górniczego należy do władzy górniczej (§ 67 cyt. ust.). Jeżeli przy oznaczeniu lub odnowieniu granic powstaną spory, których w drodze porozumienia stron nie można załagodzić, należy je odesłać na drogę prawa (§ 69 cyt. ust.).

Jeżeli strony nie mogą się pogodzić co do pozostawienia gruntu lub wody przedsiębiorcy górniczemu albo co do odszkodowania za nie, wówczas władza polityczna po wysłuchaniu władzy górniczej orzeknie tak o pozostawieniu gruntu lub wody, jak i o tem, na jak długo ma ono nastąpić (§§ 101, 102 i 105 cyt. ust.). W rozstrzygnięciu należy także tymczasowo zamieścić postanowienie co do jakości i wysokości odszkodowania. Stronie niezadowolonej przysługuje wprawdzie prawo wstąpienia na drogę prawa, przedsiębiorca górniczy może jednakże zaraz żądać oddania gruntu (wody), jeżeli złoży w sądzie sumę odszkodowania, albo ją pupilarnie zabezpieczy (§§ 103, 105 cyt. ust.). Por. 27 cyt. ust.

Jeżeli strony nie mogą się porozumieć co do ustanowienia służebności z § 191, wówczas władza górnicza ma orzec o obowiązku ustanowienia służebności i o jej objętości i nadto oznaczyć tymczasowo kwotę odszkodowania z zastrzeżeniem drogi prawa (§ 194 cyt. ust.).

39. Jeżeli przeciw zamierzonej budowie podniesiono

zarzuty pochodzące z tytułu prawa prywatnego i takowe przy komisyjnym zbadaniu planów nie mogły być w drodze ugody usunięte, może być udzielony konsens na budowę, której względy publiczne nie stoją na przeszkodzie. Co do zarzutów z tytułu prawa prywatnego podniesionych, ma zwierzchność gminna odesłać je do drogi prawa.

W uchwale, koncens na budowę udzielającej, należy wyraźnie wymienić zarzuty, z tytułu prawa prywatnego podniesione i do drogi prawa odesłane.

Sąd rozstrzyga, czy budowa, dopuszczona ze względów publicznych, przeciw której podniesiono zarzuty z tytułu prawa prywatnego, ma być aż do rozstrzygnięcia sporu wstrzymana albo czy i pod jakimi warunkami może być tymczasem prowadzona (§§ 340, 341, 342 ust. cyw.).

O innych zarzutach rozstrzyga zwierzchność gminna (§ 10 ust. budowniczej dla 29 większych miast prowincjonalnych w Galicyi z 28 kwietnia 1887 l. 77 Dz. u. kr.; podobnie § 10 ust. budowniczej dla znaczniejszych miejscowości w Galicyi z dnia 4 kwietnia 1889 l. 31 Dz. u. kr., a l. 1 i 2; § 8 ust. budown. dla Krakowa z 18 lipca 1883 l. 63 Dz. u. kr. i § 11 ust. bud. dla Lwowa z d. 21 kwietnia 1885 l. 31 Dz. u. kr. § 5 ust. bud. dla wsi i pomniejszych miast i miasteczek w Galicyi z dnia 13 października 1889 l. 133 Dz. ust. kr.).

Jeżeli skutek oznaczenia linii regulacyjnej okaże się potrzeba cofnięcia budowy poza dotychczasową linię frontową albo wysunięcia onej naprzód, wówczas w pierwszym przypadku właściciel gruntu budowlanego obowiązany jest za wynagrodzeniem odstąpić gminie na własność część gruntu między dawniejszą linią frontową a nową linią regulacyjną, w drugim zaś przypadku budujący musi nabyć na własność od dotychczasowego właściciela za wynagrodzeniem część gruntu między dawniejszą linią frontową a nową linią regulacyjną, którą to część gruntu właściciel jemu odstąpić jest winien. Orzeczenie o wywłaszczeniu należy go władzy politycznej.

Gdyby w tych przypadkach co do wysokości wynagro-

dzenia ugoda do skutku nie przysła, będzie takowa oznaczona przez sądowe orzeczenie, co jednakże nie wstrzymuje ostatecznego ustanowienia linii regulacyjnej i dalszej pertraktycy budowniczej.

Co do kwestyi, jak ma być oznaczona linia regulacyjna i jaką przestrzeń gruntu pod budowę odstąpić lub zająć należy, wykluczoną jest droga prawa (§ 5 ust. budowniczej dla dla 29 większych miast w Galicyi z dnia 28 kwietnia 1882 l. 77 Dz. u. kr., podobnie 6 ust. budowniczej dla znaczniejszych miejscowości w Galicyi z dnia 4 kwietnia 1889 l. 31 Dz. u. kr.; por. § 16 ust. bud. dla Krakowa z d. 18 lipca 1883 l. 63 Dz. u. kr. i § 4 ust. bud. dla Lwowa z d. 21 kwietnia 1885 l. 31 Dz. u. kr. § 18 ust. bud. dla wsi i pomniejszych miast i miasteczek w Galicyi z 13 października 1899 l. 133 Dz. u. kr.).

40. Jest w ustawach uzasadnionem, że urzędnika państwowego z powodu jego czynności urzędowych nie można nigdy zapozwać przed sąd cywilny i że z tego powodu sędzia cywilny z urzędu, przestrzegając granic swego sądownictwa, tego rodzaju skargi, wniesione przeciw urzędnikom państwowym z powodu ich czynności urzędowych, odrzucić musi (dekr. nadw. z 14 marca 1806 l. 758 zb. u. s.). Wyjątek od tej zasady istnieje co do urzędników sędziowskich (art. 2 ust. zasadniczej z dnia 21 grudnia 1867 o władzy sędziowskiej i ustawa z dnia 12 lipca 1872 l. 112 Dz. u. p. mormująca szczegółowo sposób dochodzenia pretensyi przeciw urzędnikom sędziowskim z powodu ich urzędowania) i co do ministrów. W szczególności co do ostatnich stanowi § 6 ust. z 25 lipca 1867 l. 101 Dz. u. p. od odpowiedzialności ministrów co następuje:

Każdy minister może być pozwany przed zwykłymi sądami o zwrot tej szkody, którą wyrządził państwu lub osobie prywatnej urzędowaniem, uznanem przez trybunał stanu za bezprawne. Dlatego też jest ta skarga o tyle i tak długo niedopuszczalną, o ile z powodu czynności, z której szkoda powstała, oskarżenie ministra zostało wniesione i toczy się dalej.

41. Roszczenia państwa do urzędników i służb państwowych, albo roszczenia ostatnich do państwa, wynikające wyłącznie ze stosunku służbowego, winny być dochodzone w drodze administracyjnej (dekr. nadw. z 16 sierpnia 1841 l. 555 Zb. u s.).

Wyjątki od tej zasady zawiera ustawa z 26 czerwca 1887 l. 72 Dz. u. p. utrzymana w art. XI l. 5 ust. wpraw. proc. cyw. o skuteczności i zaczepialności orzeczeń wydanych przez władze wojska stałego, marynarki wojennej lub obrony krajowej w drodze administracyjnej, tudzież dekrety nadw. z 16 stycznia 1786 l. 516 Zb. u. s. i z 6 marca 1789 l. 984 Zb. u. s. o złożeniu rachunków przez urzędników państwowych i t. d.

42. Zarówno zażalenia zobowiązanych przeciw zarządzeniom organów budowy dróg jak i wszelakie skargi ostatnich przeciw zobowiązany, należy wnosić do władzy politycznej (§ 8 ust. z dnia 2 stycznia 1877 l. 33 Dz. u. p. o uprzątaniu śniegu z gościńców państwowych).

43. Datki na utrzymanie drogi opłacać się mające z powodu niezwykłego zużycia nieomyconych dróg powiatowych lub gminnych przez przedsiębiorstwa fabryczne, przedsiębiorstwa kopalń, kumieniołomów, eksploatacyi lasów i dostaw materiałów budowlanych oznaczy (tak co do wysokości jak i sposobu uiszczenia) wydział krajowy w porozumieniu z namiestnictwem (§ 30 ust. z 5 lipca 1897 l. 43 Dz. u. kr. dla Galicyi o prestacyach, funduszach i kompetencyi co do dróg publicznych nierządowych).

44. Minister sprawiedliwości orzeka o podniesionej pretensyi niewinnie zasądzonego o odszkodowanie i ustanawia wysokość kwoty odszkodowania (§ 7 ustęp 2 ust. z 16 marca 1892 l. 64 Dz. u. p.) Niezadowolonemu z postanowienia służy jednak prawo wytoczenia pretensyi przed Trybunałem państwa (zob. uw. przy art. IV l. 1 ust. wprawd. n. j.).

45. Sprawy, które dotyczą wykonania postanowień rozporządzenia min. handlu z 14 września 1854 l. 238 Dz. u. p. o udzielaniu koncesyi dla prywatnych kolei żelaznych,

wyłaczone są z drogi prawa i należą do kompetencji władz administracyjnych (§ 13 cyt. rozp.).

46. Spory o wymiar i zapłatę przesiedlnego nie należą do drogi sądowej (dekr. nadw. z 11 stycznia 1796 l. 275 Zb. u. s.).

47. Do władz politycznych należy rozstrzyganie kwestyi, czy przez przedłożone dokumenta przywłaszczone lub roszczone przez pewną osobę szlachectwo udowodnionem zostało; do tychże władz należy także orzeczenie o karygodności w przypadkach, w których ktoś korzyści i tytuł szlachectwa niestusnie sobie przywłaszcza (o ile przy przeprowadzeniu dowodów nie zachodzi sprawa wpadkowa, która należy do sędziego cywilnego i która temuż sędziemu musi być oddaną do rozstrzygnięcia); o wykonanie orzeczenia karnego należy jednakże wezwać władzę sądową (dekr. nadw. z 15 lipca 1823 l. 1952 Zb. u. s.).

48. Postępowanie sądowe nie jest dozwolone ani co do kwestyi, czy należytość skarbową należy zapłacić czy też nie, ani w przedmiocie wymiaru takiej należytości (§ 6 ust. z 9 lutego 1850 l. 50 Dz. u. p.).

49. Postępowanie sądowe nie jest dozwolone ani co do kwestyi, czy należytość depozytową należy zapłacić czy też nie, ani w przedmiocie wymiaru takiej należytości (§ 16 ces. pat. z 26 stycznia 1853 l. 18 Dz. u. p.).

50. Postępowanie sądowe nie jest dopuszczalne ani co do pytania, czy ma być wymierzona należytość od kart wedle ustawy z d. 15 kwietnia 1881 l. 43 Dz. u. p. czy też nie, ani w przedmiocie wymiaru takiej należytości (§ 22 cyt. ust.).

51. W konkursie nie może być przedmiotem sądowej rozprawy lub orzeczenia kwestya obowiązku masy do zapłaty zgłoszonego podatku lub kwestya wysokości zgłoszonych należytości podatkowych (dekr. nadw. z d. 3 lutego 1821 Zb. u. s.).

52. Świadczenia płynne, a sposobem dodatku do podatków bezpośrednich lub pośrednich rozłożone, ściągają z polecenia władz administracyjnych organa do odbierania

tych podatków powołane i to środkami przymusowymi do tego używanymi. Podobnie jak podatki, pobierane i przymusowo ściągane będą wszystkie należności prawnie zrównane z podatkami na zarządzenie tych władz, które o powinności płacenia i wysokości opłat orzekają (§ 2 rozp. ces. z d. 20 kwietnia 1854 l. 96 Dz. u. p.). Nałożone prawnie lub istniejące należności pieniężne innego rodzaju, które administracya polityczna ściąga na cele publiczne, jak np. koszta leczenia i inne wydatki sanitarne, kary pieniężne, płace urzędników gminnych przez administracyjne władze na koszt gminy ustanowionych, daniny kościelne, plebańskie i szkolne, czesne szkolne i t. p. ściągane będą na polecenie władzy przez jej własnych do tego powołanych urzędników lub w imieniu władzy i z jej polecenia przez organa gminne. Toż samo odnosi się do należności pobieranych dotąd w naturze dla kościołów, probostw i szkół, których ściąganie dotąd administracyjnym władzom jest przekazane, o ile prawo pobierania nie jest zaprzeczone, lub w razie zaprzeczenia, o ile uprawniony w posiadaniu został utrzymanym. Jeżeli całkiem lub częściowo przestano uiszczać się z tych świadczeń lub odmówiono świadczenia, ma władza administracyjna prawo po bezskutecznem bezpośrednio lub za pośrednictwem gminy odbytem upomnieniu użyć środków egzekucyjnych, jakie zwykle używane są do ściągania zaległych podatków bezpośrednich (§ 3 cyt. rozp. ces.). Opłaty nie sposobem dodatku do podatków bezpośrednich lub pośrednich nałożone na cele gminne na zasadzie ustawy lub uchwały gminnej, zatwierdzonej przez właściwą władzę, ściągać będą przełożeni gminy przez swoje własne organa; jeżeli zobowiązany z niemi zalega, wezwany będzie pod zagrożeniem egzekucyi o dopełnienie swej powinności, a jeżeli nie uiszczy się w następnych dniach czterdnastu, rządowa władza administracyjna w powiecie lub też urząd gminny, sprawujący poruczony sobie zakres czynności administracyjnych (magistrat) egzekucyę zarządzi. (§ 4 cyt. rozp. ces.).

Jeżeli ustawą, zarządzeniem władzy administracyjnej lub uchwałą gminy, przez właściwą władzę zatwierdzoną, wyrze-

czonem zostało zobowiązanie do uiszczenia powinności w ro-
bociźnie lub naturze, temu zaś obowiązkowi mimo wezwania
władzy lub przełożonych gminnych, którzy do wykonania tego
są powołani, albo wcale zadosyć nie uczyniono, albo nie w zu-
pełności, albo nie we właściwym czasie, wówczas świadcze-
nie to dokonane będzie na koszt i niebezpieczeństwo zob-
owiązanych, a wydatek w tej mierze poniesiony zwróci ocią-
gający się wedle postanowień w §§ 2, 3 i 4 zawartych, bez
dozwolenia zarzutu przeciw kwocie obliczonej przez władze
administracyjne (§ 5 cyt. rozp.). Jeżeli idzie o taką powin-
ność, której albo dla niebezpieczeństwa z przewłoki, albo dla
innej jej właściwości nie mogłaby dopełnić inna osoba na
koszt zobowiązanych, wówczas zobowiązanych samych należy
zniewolić, aby spełnili tę powinność (§ 6 cyt. rozp. ces.).

Konkurencyjne daniny i zaległości należy ścigać wedle
przepisów dotyczących podatków bezpośrednich (dekr. nadw.
z 4 stycznia 1836 l. 113 Zb. u. s.).

W drodze politycznej egzekucyi mogą być między in-
nemi ścigane np. zaległe raty pożyczek udzielonych ze skarbu
państwa na podstawie ustawy z dnia 8 lutego 1880 l. 15
Dz. u. p. o otwarciu kredytu dla złagodzenia skutków klęsk elemen-
tarnych (§ 10 cyt. ust.), raty zaliczek, udzielonych celem złagodze-
nia skutków klęsk elementarnych na podstawie ustawy z 18 kwie-
tnia 1889 lub 55 Dz. u. p. (§ 6 cyt. ust.), zaległe taksy wojskowe
(§ 10 ust. z 13 czerwca 1880 l. 70 Dz. u. p.), należności staty-
styczne, odnoszące się do obrotu towarowego między króle-
stwami i krajami reprezentowanymi w Radzie państwa a in-
nemi częściami obszaru cłowego austro-węgierskiego (rozp.
ces. z 21 września 1899 l. 176 Dz. u. p.), opłaty szynkarskie
w Galicyi (§ 22 ust. z d. 30 grudnia 1875 l. 55 Dz. u. kr.
o zniesieniu prawa propinacyi w Galicyi), należności drogowe
w Galicyi przypadające na podstawie ustawy z d. 5 lipca
1897 l. 43 Dz. u. kr. o prestacyach, funduszach i kompetencyi co do
dróg publicznych nierządowych (§ 41 cyt. u.), sumy ryczałtowe
(Abfindungsbeträge) za krajowe opłaty konsumcyjne od napo-
jów gorących w Galicyi (§ 22 ust. z d. 20 marca 1891 l. 35
Dz. u. kr. dla Galicyi), koszta leczenia w myśl § 8 ust. dla

Galicyi z d. 28 lipca 1897 l. 47 Dz. u. kr. urządzającej stosunki prawne szpitali powszechnych i publicznych, tudzież zakładów dla położnic, należności kanałowe w Białej (§ 12 ust. z 30 maja 1897 l. 33 Dz. u. kr. dla Galicyi), należność wodociągowa w Krakowie (§ 9 ust. z 12 sierpnia 1899 l. 94 Dz. u. kr. dla Galicyi), należności kanałowe w Podgórzu (§ 12 ust. z 26 grudnia 1900 l. 17 Dz. u. kr. dla Galicyi) i we Lwowie (§ 8 ust. z 28 grudnia 1903 l. 139 Dz. u. kr. dla Galicyi).

53. Upoważnia się Bank krajowy Królestwa Galicyjsko-Lodomeryjskiego i Wielkiego księstwa Krakowskiego do ściągania przymusowego drogą administracyjną płatnych odsetek i rat rocznych od należących mu się wierzytelności hipotecznych, zabezpieczonych na dobrach nieruchomości, w Królestwie Galicyjsko-Lodomeryjskiem i Wielkiem Księstwie Krakowskiem leżących, od tych dłużników, którzy w obrębie rzeczonych krajów mają stałą siedzibę.

O wykonanie egzekucyi administracyjnej podać ma Bank krajowy prośbę do tej władzy administracyjnej pierwszej instancyi, w której okręgu leży siedziba dłużnika. Władza przychyli się na podstawie zapisu dłużnego i wyciągu z ksiąg głównych Banku (§ 1 ust. z 21 czerwca 1882 Dz. u. kr. dla Galicyi nr. 81 o upoważnieniu Banku krajowego Królestwa Galicyjsko-Lodomeryjskiego i W. ks. Krakowskiego do ściągania przymusowego drogą administracyjną zaległych odsetek i rat rocznych od wierzytelności hipotecznych).

Sprawa (procesowa) należąca do kompetencji władz administracyjnych nie może być nawet przez umowę stron oddaną do załatwienia sądom zwyczajnym (§ 104).

Sądy zwyczajne, w których zawisła sprawa, należąca do kompetencji władz administracyjnych, winny w każdym stadium postępowania orzec swą niewłaściwość i nieważność poprzedniego postępowania. Jeżeli wadliwość ta wyjdzie na jaw po prawomocnem załatwieniu sprawy, natenczas Sąd najwyższy na odpowiedni wniosek najwyższej władzy administracyjnej orzeknie nieważność przeprowadzonego postępowania (zob. bliższe szczegóły przy § 42 n. j.).

Jeżeli władza administracyjna orzekła o sprawie należącej do właściwości sądu, to sąd może na nowo w tej sprawie wydać orzeczenie i nie jest związany orzeczeniem władzy administracyjnej nieważnie wydanem. (Por. O. z 15 czerwca 1869 l. 6398 G. U. 3440).

O ile sądy mogą badać sprawę, w zasadzie należącą do kompetencji władz administracyjnych, jako pytanie przedstępne (Vorfrage), o tem będzie mowa przy § 190 pr. c.

O rozstrzygnięciu sporów kompetencyjnych między sądami a władzami administracyjnymi zob. uwagi przy § 47 n. j.

W przedmiocie stosunku władz sądowych do administracyjnych, ważne ma znaczenie ustęp 1 art. XV ust. zas. z dnia 21 grudnia 1867 l. 144 Dz. u. p. o władzy sędziowskiej.

Przepis ten brzmi:

»We wszystkich przypadkach, w których władza administracyjna ma rozstrzygać wedle istniejących lub w przyszłości wydać się mających ustaw o nawzajem ze sobą sprzecznych rozstrzygnięciach osób prywatnych, wolno jest poszkodowanemu tem rozstrzygnięciem w swych prawach prywatnych szukać pomocy (Abhilfe) przeciw drugiej stronie na zwykłej drodze prawa«.

Granice zastosowania przepisu art. XV ust. zas. o władzy sędziowskiej są sporne.

Ulbrich (Jur. Vierteljahresschrift z r. 1890 str. 101 i n.), Prażak (Die Prinzipielle Abgrenzung der Kompetenz der Gerichte und Verwaltungsbehörden 1889) Pollak str. 12 i Pollak (Oesterr. Staatswörterbuch I, str. 685) są zdania, że do zastosowania tego artykułu potrzeba w każdym przypadku osobnego przepisu prawnego, wydanego w wykonaniu ogólnej zasady w tym artykule zamieszczonej. Natomiast Menger (System des oesterr. Zivilprocessrechtes I, str. 217 i n.), Tezner (Handbuch des Administrativverfahrens str. 51 i n.), Bernatzik (Rechtssprechung und materielle Rechtskraft str. 252 i n.), Ullmann (Das oesterreichische Civilprocessrecht 1892 str. 40 i 41) i Fierich (str. 144 i n.) stosują artykuł powołany we

wszystkich przypadkach, w których władze administracyjne orzekają o sprawach prawnoprywatnych czyli we wszystkich sprawach administracyjnych prawnoprywatnych w przeciwstawieniu do spraw administracyjnych prawnopublicznych, o ile w pewnych przypadkach wyraźnym przepisem ustawowym środek prawny artykułu XV nie został wykluczony. (Por. niżej O. plen. z 5 marca 1895 l. 36 Jud. 130 G. U. 15426). Horten (str. 93 i n.) podziela zapatrywanie ostatnie, oznacza jednakże dokładniej sprawy pod art. XV podпадаjące. W szczególności zalicza tu dwie grupy spraw, a mianowicie *a)* sprawy prawnoprywatne władzom administracyjnym do rozstrzygnięcia przydzielone n. p. spory ze stosunku służbowego między służbodawcą a czeladzią i *b)* sprawy, w których »orzeczenie władzy administracyjnej, wydane w przestrzeganiu interesu publicznego, równocześnie narusza interes prawnoprywatny«, np. ustanowienie prawa używania wody prywatnej na rzecz gminy. W obu przypadkach przysługuje osobie prywatnej prawo żądania pomocy sądowej, w szczególności w drugim przypadku prawo żądania wynagrodzenia szkody przez sąd oznaczyć się mającej.

Pomocy sądowej z art. XV szuka się zapomocą skargi. Skargę wnieść może którakolwiek ze stron, t. zn. tak osoba uprawniona jak i osoba obowiązana, względnie tak osoba, która w postępowaniu administracyjnym miała stanowisko powoda jak i osoba, która w postępowaniu administracyjnym miała stanowisko pozwanego. Petitum skargi będzie wedle okoliczności kondemnatoryjne lub ustalające, i tak np. kondemnatoryjne będzie wówczas, gdy uprawniony do żądania świadczenia, a niezadowolony z wysokości świadczenia mu przez władze administracyjną przyznanego, żąda świadczenia w większym zakresie lub większej ilości, lub gdy obowiązany do świadczenia żąda zwrotu tego, co na podstawie orzeczenia władzy administracyjnej już świadczył, ustalające zaś np., gdy osoba wedle orzeczenia władzy administracyjnej obowiązana do świadczenia, żąda ustalenia, że nie jest obowiązana do takiego świadczenia. Nigdy jednakże petitum skargi nie może

zawierać żądania unieważnienia orzeczenia władzy administracyjnej.

O ile w danym przypadku niema zakreślonego w ustawie specjalnego czasokresu do wniesienia skargi, skargę można wnieść po prawomocności orzeczenia władzy administracyjnej, chociażby nie w ostatniej instancji zapadłego, przez czas nieograniczony. (Tak Ullmann i Fierich; inaczey Horten str. 97, wedle którego w braku odmiennego specjalnego przepisu, skargę wnosić należy przed prawomocnością orzeczenia; por. Ulbrich: Lehrbuch des oesterr. Verwaltungsrechtes 1904 l. 353 i 354).

II. Przegląd judykatury w przedmiocie właściwości sądów zwyczajnych z jednej, a sądów nadzwyczajnych i władz administracyjnych z drugiej strony.

1. Orzeczenia dotyczące kosztów postępowania karnego i zastępstwa w sprawach karnych.

Dla skarg o ustalenie i przyznanie kosztów postępowania karnego nie są właściwe sądy cywilne. Oznaczenie i przyznanie kosztów nastąpić winno wyłącznie przez sąd karny w myśl § 391 proc. karn. (O. z 30 czerwca 1898 l. 9243 G. U. n. zb. 241, O. z 17 czerwca 1903 l. 6072 zb. urz. 712). Natomiast sąd cywilny właściwym jest dla skargi z § 1435 u. e. o zwrot kosztów postępowania karnego, zapłaconych przez zasądzonemu oskarżycielowi prywatnemu, jeżeli zasądzający wyrok zniesiony został na skutek zażalenia w obronie ustawy (O. z 14 lutego 1900 l. 2129 G. U. n. zb. 891).

W razie, gdy między stroną a jej zastępcą względnie pełnomocnikiem w sprawie karnej nie dojdzie do porozumienia co do wysokości wynagrodzenia za zastępstwo, zastępca względnie pełnomocnik zaskarżyć może swe roszczenie do strony w sądzie cywilnym, jedynie po uprzednim ustaleniu wysokości wynagrodzenia przez sąd karny po myśli § 395 proc. cyw. (O. z 27 marca 1901 ogłoszone w piśmie Zprávy z r. 1901 str. 120).

2. Orzeczenia dotyczące kosztów postępowania administracyjnego.

Do rozstrzygania o żądaniu kosztów postępowania jest powołana ta władza, przed którą postępowanie się toczyło. Dlatego władze administracyjne z wykluczeniem sądów powołane są do orzeczenia o kosztach postępowania administracyjnego (O. z 15 lutego r. 1887 l. 1594 rep. Orz. 134 G. U. 11452, O. z 16 listopada 1887 l. 12981 G. U. 11837, O. z 13 czerwca 1888 l. 7080 G. U. 12227, O. z 8 maja 1903 l. 6441 H. J. V 234, O. Tr. p. z 21 stycznia 1889 l. 7 H. 406, O. Tr. p. z 13 stycznia 1904 l. 576 w Dz. rozp. min. spr. z r. 1904 str. 256).

3. Orzeczenia dotyczące art. XV ust. zas. o władzy sędziowskiej.

Na zwykłej drodze prawa mogą być wytaczane tylko pretensje dotyczące prawa cywilnego, odjęte rozstrzygnięciem władzy administracyjnej (O. z 30 stycznia 1875 l. 12211 Oest. Zt. für Verwaltung z r. 1876 str. 128). Gdzie chodzi tylko o zarządzenie poczynione w publicznym interesie, z którym nie łączy się rozstrzygnięcie żadnej kwestyi prawno-prywatnej, wykluczona jest zwykła droga prawa (O. z 28 lutego 1871 l. 2360 G. U. 4071).

Przeciw rozstrzygnięciom wydany przez władze administracyjne na podstawie Najw. post. z 31 października 1856 (rozp. min. spr. wewn. z 7 grudnia 1856 l. 224 Dz. u. p.) i z 1 marca 1860 (rozp. min. spr. wewn. z 5 marca 1860 l. 73 Dz. u. p.) następnie na podstawie § 87 lit. c) ustawy z 8 marca r. 1885 l. 22 Dz. u. p. w sporach ze stosunku służbowego lub najemnego, będących natury prawno-prywatnej, przysługuje pokrzywdzonemu w jego prawach prywatnych możliwość udania się na zwykłą drogę prawa przez wniesienie skargi sądowej (O. plen. z 5 marca 1895 l. 36 Jud. 130 G. U. 15426).

Jeżeli strony interesowane nie zadawalniają się kwotą odszkodowania za oddanie wody i praw użytkowania wody na pokrycie potrzeb gminy, ustaloną w drodze administracyjnej, natenczas należy się zwrócić na drogę zwy-

kłego postępowania sądowego (O. Tr. adm. z 25 września 1885 l. 2435 Budw. IX 2686).

Do władz administracyjnych należy rozstrzygnięcie roszczeń o odszkodowanie z powodu pożaru lasu z § 44 ust. lasowej; strona niezadowolona może orzeczenie takie zaczepić po myśli art. XV ust. zasad. o władzy sędziowskiej w drodze sądowej (O. Tr. adm. z 27 kwietnia 1889 l. 1548 Budw. 4653).

4. Orzeczenia dotyczące stosunków służbowych.

W sprawie ze stosunku służbowego, która przed upływem dni 30 po rozwiązaniu stosunku służbowego w sądzie, zamiast u władzy administracyjnej, zawisła, nie można po upływie dni 30 od rozwiązania stosunku służbowego podnosić zarzutu niedopuszczalności drogi sądowej, gdyż władza administracyjna, która wprowadzie przed upływem 30-dniowego terminu była właściwą do rozstrzygnięcia odnośnego sporu, obecnie już właściwą nie jest. (O. z 17 czerwca 1869 l. 3972 G. U. 3447).

Jeżeli władza administracyjna z przekroczeniem przysługującej jej kompetencji orzekła w sprawie ze stosunku służbowego, która u niej zawisła po upływie 30-go dnia po rozwiązaniu stosunku służbowego, wówczas orzeczenie takiej władzy administracyjnej jako nieważne nie wyklucza powtórnego rozpatrzenia i rozstrzygnięcia tejsamej sprawy przez sąd (O. z 5 czerwca 1869 l. 6398, G. U. 3440).

Jeżeli roszczenie o wynagrodzenie za pracę ze stosunku służbowego uległo nowacyi, wówczas władza administracyjna, któraby bez nowacyi właściwą była, przestaje być właściwą do rozstrzygnięcia tego przenowionego roszczenia (O. z 26 listopada 1867 l. 10606 G. U. 2932).

Zob. O. plen. z d. 5. marca 1895 l. 36 G. U. 15426 wyżej pod 3.

Kompetencya sądu dla sporu wynikłego ze stosunku służbowego, a wdrożonego po upływie dni 30, licząc od rozwiązania stosunku służbowego, jest także wówczas uzasadnioną, gdy spór przed upływem dni 30 wdrożono u kompetentnej władzy politycznej, skarga jednakże przez władzę tę z powodu

rzekomej niewłaściwości odrzuconą została (O. Tr. p. z 20 stycznia 1905 l. 686/04 w G. H. z r. 1905 l. 585).

Władze górnicze nie są powołane do rozstrzygnięcia sporów między przedsiębiorcami górniczymi a robotnikami ze stosunku służbowego. Spory te należą do kompetencji sądów (O. Tr. adm. z dnia 16 lutego 1901 l. 1290 Budw. 119 A).

5. Orzeczenia w sprawach kościelnych.

Do władz politycznych należy: rozstrzygnięcie kwestyi, w jakiej religii ma być wychowane dziecko, którego rodzice nie są tego samego wyznania (O. z d. 9 marca 1892 l. 2961 G. U. 14161, O. z 4 lipca 1900 l. 9422 G. U. u. zb. 1082, O. z 7 kwietnia 1903 l. 4680 G. J. V 233), wydawanie zarządzeń z powodu wzbraniania się ojca przeciw udzieleniu nauki religii bezwyznaniowemu dziecku (O. z 4 lipca 1900 l. 9422 G. U. u. zb. 1082), badanie rachunków złożonych przez interkalarnego administratora probostwa a załatwionych przez władzę administracyjną (O. z 7 kwietnia 1902 l. 3909 G. U. 14206), rozstrzygnięcie kwestyi, czy płaca wikaryusza probostwa ma być wypłaconą z dochodów beneficjum, czy też z funduszu religijnego (O. z 14 lipca 1858 l. 7626 G. U. 596), rozstrzygnięcie o obowiązku masy spadkowej beneficjanta do zwrotu niesłusznie z funduszu religijnego pobranych dodatków kongrny (O. z 24 kwietnia 1894 l. 4850 G. U. 15101), rozstrzygnięcie kwestyi, czy beneficjant obowiązany jest do odbywania pewnej ilości mszy (O. z 11 kwietnia 1871 l. 4434 G. U. 6095), rozstrzygnięcie czy cmentarz jest wyznaniowym (O. Tr. adm. z 27 kwietnia 1899 l. 2824 Budw. 12770), udzielenie dyspenzy od przeszkód zawarcia małżeństwa (O. z 16 marca 1887 l. 2586 G. U. 11504), rozstrzygnięcie o istnieniu patronatu (O. Tr. adm. z 18 maja 1885 l. 1327 Budw. 272), o pierwotnem nabyciu patronatu (O. Tr. adm. z 15 kwietnia 1887 l. 805 Budw. 3481), o rozciągłości prawa patronatu (O. Tr. p. z 28 kwietnia 1871 H. 12), sprostowanie i uzupełnienie metryki chrztu i zaślubin (O. Tr. adm. z 16 marca 1887 l. 2586 Budw. 11504), rozstrzygnięcie o na-

leżności roszezeń duszpasterza z tytułu iuris stolae (O. z 15 marca 1887 l. 2048 G. U. 11497), tudzież o obowiązku duszpasterza do zwrotu (ponad takse) pobranych należności z tytułu iuris stolae (O. Tr. adm. z 3 maja 1899 l. 3035 Budw. 12791 por. jednak O. Tr. adm. z 4 maja 1893 l. 1597 Budw. 7246). Do władz kościelnych należy zadecydowanie czy w pewnym kościele poszczególnym członkom gminy kościelnej mogą być przydzielone osobne miejsca w kościele dla wyłącznego użytku, rozdzielenie miejsc w kościele i wydanie wszelkich do tego się odnoszących zarządzeń administracyjnych (O. Tr. p. z 25 stycznia 1877 l. 14 H. 124). Do władz kościelnych należy również rozstrzyganie roszeżenia ewangelickiego duszpasterza przeciw gminie kościelnej ewangelickiej o wypłatę zaległej płacy (O. Tr. p. z 25 kwietnia 1904 l. 142 w Dz. r. min. spr. z r. 1904 str. 266 i n.).

Spory o naruszenie w posiadaniu i używaniu przedmiotów celom kościelnym służących (dzwonów ementarnych), powstałe z powodu wykonywania funkcji kościelnych, usunięte są z pod kompetencji sądów (O. z 30 grudnia 1901 l. 17453 w Prz. pr. i adm. z r. 1903 str. 198).

Natomiast do sądów należy: rozstrzygnięcie pytania, czy pewnej osobie przysługuje roszeżone przez nią na podstawie tytułu prawno-prywatnego prawo do wyłącznego posiadania miejsca w kościele (O. z 12 maja 1869 l. 5208 G. U. 3412, O. Tr. p. z 21 stycznia 1877 H. 124), rozstrzyganie skarg o naruszenie posiadania siedzenia w kościele (O. z 27 maja 1873 l. 5223 G. U. 4982, O. z 10 lipca 1879 l. 7632 G. U. 7539, O. z 6 marca 1884 l. 2627 G. U. 9926), albo o naruszenie używania oratoryum (O. z 19 czerwca 1889 l. 7192 G. U. 12797), rozstrzyganie skarg o naruszenie posiadania grobowca familijnego (O. z 20 lipca 1882 l. 8013 G. U. 9063, O. z 14 września 1886 l. 10446 G. U. 11161), albo miejsca na grób na cmentarzu wyznaniowym (O. z 11 grudnia 1894 l. 14625 G. U. 15325, O. z 4 lutego 1896 l. 1238 G. U. 15707), rozstrzyganie kwestyi, czy prawo nabyte do grobowca na

wyznaniowym cmentarzu należy do spadku (O. z 26 czerwca 1895 l. 7768 G. U. 15525), rozstrzygnięcie roszczeń o odszkodowanie kościoła i patrona kościoła przeciw spadkowi beneficjanta (O. z 13 marca 1900 l. 3437 G. U. 926), rozstrzygnięcie kwestyi, czy zmarłemu plebanowi, mającemu prawo użytkowania majątku beneficjum, służy prawo rozporządzania tymże majątkiem (O. z 4 lipca 1899 l. 10164 Ref. sąd. z r. 1900 str. 153), rozstrzygnięcie o roszczeniu kościoła do poboru należytości mszalnej (O. z 30 sierpnia 1872 l. 3248 G. U. 4696), rozstrzygnięcie spraw odnoszących się do obowiązku spełniania pewnych świadczeń na cele wyznaniowe, a to nie na podstawie przynależności do gminy kościelnej, lecz na podstawie innego tytułu (O. Tr. adm. z 5 października 1899 l. 7962 Budw. 13189), rozstrzygnięcie sporów o wynagrodzenie, należące się na podstawie umowy zawartej z izraelską gminą wyznaniową prowadzącemu metryki, ustanowionemu przez władzę państwową (O. Tr. p. z 3 lipca 1899 l. 198 H. 947).

6. Orzeczenia dotyczące fundacyi.

Do zakresu działania sądów należą spory o pretensye mające za przedmiot korzystanie z fundacyi stypendyjnej, wpływające z treści zarządzenia stypendyjnego, będącego objawem woli prywatnej (O. Tr. p. z 25 kwietnia 1870 l. 123 H. 3), spory o naturę prawną rozporządzeniem woli ostatniej ustanowionej fundacyi duchownej (O. z 12 stycznia 1870 l. 10999 G. U. 3660). Natomiast do władz administracyjnych należy zawsze sprawowanie tuteli fundacyjnej (O. Tr. p. z 16 października 1899 l. 319 H. 958), tudzież orzeczenie, czy w rozporządzeniu woli ostatniej ustanowioną jest fundacya (O. z 14 marca 1899 l. 3757 G. U. n. zb. 546).

7. Orzeczenia dotyczące szkół i nauczycieli.

Władze administracyjne powołane są do rozstrzygnięcia sporów co do świadczeń na rzecz szkół ludowych (O. Tr. p. z 19 stycznia 1888 H. 425, O. z 2 listopada 1869 l. 12573 G. U. 3551), w szczególności świadczeń, do których się zobowiązały przy zakładaniu szkoły osoby powołane zresztą wedle ustawy do konkurencyi szkolnej (O. Tr.

adm. z 12 października 1881 l. 1580 Budw. 1177). Dlatego te władze polityczne rozstrzygać winny roszczenie nauczyciela ludowego do gminy o zapłatę należącą się opłaty szkolnej (O. z 19 kwietnia 1883 l. 4382 G. U. 9397), roszczenie nauczyciela ludowego do gminy o zapłatę dodatku na mieszkanie, należącego się mu jako nauczycielowi (O. z 1 sierpnia 1900 l. 10465 G. U. n. zob. 1699), lub o używanie mieszkania oddanego nauczycielowi ludowemu (O. z 23 sierpnia 1870 l. 9941 G. U. 3853). Jeżeli świadczenia na cele szkolne opierają się na tytule prawnoprywatnym, to rozstrzyganie tych roszczeń należy do sądów zwyczajnych (O. Tr. adm. z 29 maja 1889 l. 1971 Budw. 4714, O. Tr. adm. z 23 kwietnia 1890 l. 1338 Budw. 5273, O. Tr. adm. z 10 października 1895 l. 4787 Budw. 8884), np. roszczeń państwa do gminy o dopełnienie świadczenia przyrzeczonego dodatku na utrzymanie gimnazjum (O. Tr. p. z 4 lipca 1899 l. 199 H. 948), roszczeń akademii handlowej do gminy o zapłatę przyrzeczonego dodatku na utrzymanie akademii (O. z 14 kwietnia 1886 l. 4113 G. U. 10998), roszczeń o dostarczenie drzewa na rzecz szkoły, opartych na tytule prawnoprywatnym (O. Tr. adm. z 5 kwietnia 1894 l. 1380 Budw. 7818).

Do rozstrzygania o zwrocie zaległości w opłatach szkolnych, które ktoś inny zamiast obowiązanej do zapłaty wypłacił nauczycielowi, kompetentne są sądy (O. Tr. p. z 14 lipca 1875 H. 85). Również spory co do obowiązku dostarczania drzewa opałowego dla szkoły, przy których nie o to chodzi, kto jest obowiązany do dostarczania tegoż wedle przepisów prawa publicznego, lecz raczej o to, czy ktoś przezeń za drzewo dostarczone po myśli administracyjnego rozstrzygnięcia ma prawo regresu do osoby trzeciej, należą do kompetencji sądu (O. Tr. p. z 25 października 1872 H. 35). Natomiast władza administracyjna powołana jest do rozstrzygnięcia pretensji miejscowego funduszu szkolnego, skierowanej przeciw byłemu przewodniczącemu miejscowej rady szkolnej o wynagrodzenie szkody zrzędzonej nieprawidłowym urzędowaniem (O. Tr. p. z 9 kwietnia 1889 l. 42 H. 461), tudzież

do rozstrzygnięcia podania egzekucyjnego gminy przeciw innej gminie, dawniej z nią połączonej, o zwrot wydatków szkolnych, ponoszonych przed rozdziałem (O Tr. p. z 20 października 1896 l. 224 H 770).

8. Orzeczenia w sprawach leśnych.

Do sądów cywilnych należy rozstrzygnięcie kwestyi, czy w przypadku sporu co do prawa własności lasu ma być zarządzona sekwestracja lasu i czy cena kupna uzyskana za sprzedane produkta leśne ma być złożona do depozytu. Kwestye te nie mają bowiem związku z gospodarstwem leśnym (O. Tr. adm. z 5 lutego 1892 l. 408 Budw. 6412). Również sądy cywilne mają rozstrzygnąć kwestyę, czy na podstawie tytułu prawno-prywatnego nastąpiło przejęcie uregulowanego prawa paszy w lesie (O. Tr. adm. z 6 czerwca 1899 l. 426 i Budw. 12925), tudzież spór co do rodzaju i sposobu wykonywania niezaprzeczonej zresztą służebności leśnej (O. Tr. p. z 21 kwietnia 1885 H. 328); do sądów należy rozstrzyganie sporu o obowiązku wynagrodzenia szkody zrzędzonej przez wycięcie lasu bez pozostawienia ściany leśnej (O. z 8 kwietnia 1902 l. 2751 w Prz. pr. i admin. z r. 1902 str. 121).

Natomiast do kompetencji władz administracyjnych należy rozstrzyganie kwestyi, które rozstrzygnąć należy, gdy chodzi o zaprowadzenie gospodarstwa leśnego, odpowiadającego ustawie lasowej, tudzież o wykonanie służebności leśnych zgodnie z gospodarstwem leśnym (O. Tr. adm. z 4 lutego 1894 l. 3371/85 Budw. 2900). Władze administracyjne w myśl § 116 rozp. min. z 31 października 1856 l. 218 Dz. u. p. powołane są do wprowadzenia w życie wszystkich postanowień ugody regulacyjnej, zawartej w przedmiocie grantu leśnego. Nie można zaś kompetencji władz politycznych pod tym względem ograniczyć do przypadków, w których bezpośrednio dotkniętym jest publiczny interes, i sądom przydzielić wykonanie tych postanowień ugody, które w pierwszym rzędzie głównie dotyczą interesu osoby, której służebność leśna przysługuje (O. Tr. adm. z 8 lipca 1887 l. 1231 Budw. 3631). Do władz administra-

cyjnych należy rozstrzygnięcie roszczeń o odszkodowanie z powodu pożaru lasu z § 44 ust. lasowej, strona niezadowolona może orzeczenie to zacząć po myśli art. XV ust. zasad. o władzy sędziowskiej w drodze sądowej (O. Tr. adm. z 27 kwietnia r. 1889 l. 1548 Budw. 4653).

9. Orzeczenie w przedmiocie polowania.

Istnienia prawa polowania można przeciw osobie, która powołuje się na swą dobrą wiarę i na posiadanie tabularne, dowieść w drodze sądowej (O. Tr. adm. z 28 kwietnia 1898 l. 9346 Budw. 12804). Do drogi sądowej należy orzecznictwo w przedmiocie naruszenia posiadania prawa polowania (O. z 6 czerwca 1871 l. 7111 G. U. 4189, O. z 28 marca 1899 l. 15298 G. U. 12646, O. z 30 lipca 1889 l. 8785 G. U. 12850, O. z 22 listopada 1899 l. 16796 G. U. zb. u. 762; inaczej O. z 17 lutego 1885 l. 1734 G. U. 12504) tudzież w przedmiocie naruszenia, jakiego się dopuścił na obcym gruncie dzierżawca prawa polowania (O. z 5 maja 1891 l. 5062 G. U. 13764). Do drogi sądowej należą dalej skargi o zapłatę wyraźnie przyrzeczonego lub w drodze ugodowej oznaczonego odszkodowania za zniszczenie poczynione przez zwierzynę (O. Tr. p. z 9 lipca 1874 l. 126 H. 58, O. z d. 3 czerwca 1885 l. 6536 G. U. 10597), skargi o zwrot kaucyi dzierżawnej złożonej przez dzierżawcę prawa polowania, której zwrotu odmawia władza polityczna (O. z 19 lipca 1877 l. 152 H. 138) i inne skargi ze stosunku dzierżawy prawa polowania (O. z 25 lutego 1904 l. 15979 Zb. urz. 786), dalej skargi o roszczenia pochodzące z umowy zawartej w przedmiocie zamiany gruntu, przedsięwziętej w celach arondacyi polowania (O. z dnia 11 października 1904 l. 14986 G. J. VI 198. W ogólności w braku odmiennego przepisu droga sądowa jest wszędzie tam właściwą, gdzie chodzi o prawno majątkową stronę prawa polowania (O. z 11 czerwca 1885 l. 1606 Budw. 2606).

Sądy są powołane do rozstrzygnięcia sporów z powodu wystawienia i utrzymywania uli w taki sposób iż pszczoły

naruszają cudzą własność (O. z 11 grudnia 1902 l. 16079 w G. H. z r. 1903 str. 74).

10 Orzeczenia w przedmiocie rybołówstwa.

Z prawnie prywatnej natury prawa rybołówstwa wynika właściwość sądów cywilnych dla sporów o prawo rybołówstwa i o tegoż wykonywanie, o ile na podstawie odrębnego przepisu prawnego inna właściwość nie jest uzasadniona. Gdzie to nie zachodzi, należy przeto roszczenie posiadacza prawa rybołówstwa do wkroczenia na cudzy brzeg przy wykonywaniu rybołówstwa do kompetencji sądów cywilnych, a tytuł, na którym to prawo się opiera, nie zmienia wcale postaci rzeczy. Jeżeli więc, jak się rzecz ma w Czechach, wykonywanie rybołówstwa zapomocą osobnego przepisu nie jest przydzielonem władzom politycznym, to o uprawnieniu posiadacza prawa rybołówstwa do wkroczenia na cudzy grunt przy wykonywaniu rybołówstwa ma orzekać sędzia cywilny bez względu na to, czy prawo to rości sobie ktoś jako prawo płynące z prawa rybołówstwa czy też jako prawo służebności przysługujące posiadaczowi prawa rybołówstwa (O. Tr. adm. z 6 maja 1899 l. 3164 Budw. 12801). Właściwości sądu cywilnego dla skargi o naruszenie posiadania nie wyklucza zarzut, iż pozwany spełniając czynność, będącą rzekomo naruszeniem posiadania, wykonywał tylko swe prawo rybołówstwa (O. Tr. p. z 16 kwietnia 1896 l. 67 H. 751). Sądy cywilne właściwe są także do rozstrzygania o rozciągłości służebności ustanowionej dla celów wykonywania rybołówstwa (O. Tr. p. z 24 października 1903 l. 437 w dz. rozp. min. spraw. z r. 1904 str. 180).

11. Orzeczenia w przedmiocie górnictwa.

Do drogi sądowej należą spory z umowy, którą właściciel kopalni zobowiązał się do pewnych ograniczeń w wykonywaniu górnictwa (O. z 21 marca 1899 l. 2971 G. U n. zb. 554), spory o wynagrodzenie szkody zrzędzonej przez wykonywanie przemysłu kopalnianego (O. Tr. adm. z 18 czerwca 1879 l. 1220 Budw. 516), spory właściciela gruntu, zamierzającego wybudować dom, przeciw właścicielowi pola górniczego o uznanie iż wolno mu dom

wybudować (O. z 27 lutego 1900 l. 1354 G. U. n. zb. 903), spory między przedsiębiorcami górniczymi a robotnikami ze stosunku służebnego (O. Tr. adm. z 16 lutego 1901 l. 1290 Budw. 119 A).

12. Orzeczenia w sprawach przemysłowych.

Do zakresu działania władz administracyjnych należy rozstrzygnięcie kwestyi, czy kupcowi przysługuje prawo używania tytułu dostawcy nadwornego (O. z 1 lipca 1869 l. 7334 A. C. 236), kwestyi, komu przysługuje prawo wykonywania pewnego przemysłu koncesyonowanego (pewnej apteki, O. z 4 kwietnia 1876 l. 4035 G. U. 6089), tudzież kwestyi, czy i komu przysługuje prawo targu i prawo poboru należytości targowej, chyba że ostatnie prawo oparte jest na zasiedzeniu, gdyż o tem czy przez zasiedzenie nie nastąpiło nabycie tego prawa, decydują sądy (O. Tr. adm. z 27 października 1902 l. 9082 Budw. 1285 A). Władze administracyjne (przemysłowe) są to powołane do egzekucyjnego wykonania środków bezpieczeństwa, przez władzę przemysłową nakazanych, a w drodze ugody bliżej oznaczonych (O. Tr. adm. z 5 grudnia 1902 l. 10425 Budw. 1381 A). Natomiast do zakresu działania sądów należy skarga o wynagrodzenie szkody zrażdzonej przez naruszenie przemysłu (Gewerbstörung, O. z 19 lipca 1865 l. 5940 G. U. 2230), skarga o dopełnienie umowy zawartej między kupcami tej treści, iż handle swe w niedziele będą mieli zamknięte (O. z 23 listopada 1870 l. 13806 G. U. 3968), skarga o dotrzymanie umowy, którą ktoś zobowiązał się zrzec się swego przemysłu (O. z 26 czerwca 1873 l. 6137 G. U. 5020).

13. Orzeczenia dotyczące kolei i funkcyonaryuszy kolejowych.

Do sądów cywilnych należy rozstrzygnięcie roszczeń o wynagrodzenie szkody zrażdzonej przez budowę kolei na majątku publicznym lub prywatnym (O. z 20 lipca 1864 l. 5237 G. U. 1948, O. z 14 lutego 1871 l. 1273 G. U. 4049, O. z 19 lutego 1884 l. 1885 G. U. 9889, O. Tr. p. z 20 października 1898 l. 342 H. 919, inaczej O.

Tr. adm. z 16 listopada 1895 l. 5342 Budw. 9016) lub roszczeń o wynagrodzenie szkody zrządzonej przez przedsiębiorstwo kolejowe skutkiem zaniechania wprowadzenia zarządzeń potrzebnych do ochrony gruntu sąsiedniego (O. z 17 grudnia 1901 l. 17145 G. U. u. zb. 1671), roszczeń o wynagrodzenie szkody, zrządzonej przedsiębiorstwom kopalnianym przez ograniczenie wykonywania górnictwa z powodu wybudowania kolei (O. z 17 marca 1897 l. 2463 G. U. 15993), skarg o naruszenie posiadania przez przedsiębiorstwo robót wstępnych przy zakładanie kolei żelaznej (O. z 23 maja 1894 l. 6170 G. U. 15126, inaczey O. z 23 listopada 1887 l. 12753 G. U. 11851). Natomiast do kompetencyi władz administracyjnych należy rozstrzygnięcie roszczeń powstałych z prawa wykupna kolei, zastrzeżonego państwu w koncesyi kolejowej (O. plen. z 8 stycznia 1895 l. 14831 G. U. 15360), roszczeń, których dochodzi kolej prywatna przeciw skarbowi państwa na podstawie gwarancyi przyjętej przez skarb państwa w koncesyi kolejowej (O. z 18 września 1877 l. 8812 G. U. 6555, O. Tr. adm. z 1 lip. 1892 l. 2146 Budw. 6711), tudzież interpretowanie dokumentu koncesyjnego kolejowego (O. z 18 września 1877 l. 8812 G. U. 6555, O. z 18 czerwca 1901 l. 7735 G. U. n. zb. 1467), i uznanie koncesyi kolejowej za zgastą (O. z 24 września 1867 l. 6815 G. U. 2859).

Do kompetencyi sądów należy skarga urzędnika kolei prywatnej, zaczepiającą orzeczenie dyscyplinarne, wydane odnośnie do jego osoby przez dyrekeyę kolei (O. Tr. p. z 18 kwietnia 1898 l. 93 H 862, inaczey O. z 13 grudnia 1883 l. 7958 G. U. 9699, O. z 17 listopada 1887 l. 12788 G. U. 11840). Ponieważ także stosunek funkcyonariusza kolei państwowej (do którego stosować należy § 6 l. 6 statutu organizacyjnego z 19 stycznia 1896 l. 16 Dz. u. p.) do skarbu państwa opiera się na prawie prywatnem, przeto do rozstrzygnięcia roszczeń takiego funkcyonariusza do skarbu państwa z tytułu stosunku służbowego powołane są także sądy (O. Tr. p. z 12 stycznia 1904 l. 575 w Dz. rozp. min. spraw z 1904 r. str. 191). Taksamo

powołane są sądy do rozstrzygnięcia skargi funkcyonaryusza kolei państwowej, który nie ma charakteru rzeczywistego urzędnika państwowego i którego roszczenie o wypłatę pensyi uregulowane jest osobnem statutem pensyjnym, o zapłatę pensyi (O. plen. z 3 października 1899 l. 3939 G. U. n. zb. 710). Dlatego także taki funkcyonaryusz może w sądzie cywilnym zacząć orzeczenie dyscyplinarne, którem go wydalono ze służby (O. z 6 października 1903 l. 11004 G. U. u. zb. 2453).

14. Orzeczenia w sprawach drogowych.

Władze administracyjne powołane są do rozstrzygnięcia kwestyi, czy pewne miejsce gminne jest miejscem publicznem (O. Tr. p. z 3 lipca 1899 l. 97 H. 466), czy droga jest publiczną czy też prywatną (O. Tr. p. z 20 października 1880 l. 195 H. 227, O. Tr. p. z 19 stycznia 1881 l. 9 H. 233, O. z 3 maja 1881 l. 3180 G. U. 8378, O. z 21 stycznia 1882 l. 746 G. U. 8858), czy pewna parcela gruntowa ma być uznana za drogę publiczną (O. z 24 stycznia 1900 l. 889 G. U. u. zb. 861, O. Tr. adm. z 10 lutego 1887 l. 458 Budw. 3385), przyczem z powodu zapadnięcia uchwały władzy administracyjnej orzekającej, że parcela gruntowa ma być odtąd drogą publiczną, nie przysługuje właścicielowi parceli prawo wytoczenia sporu negatoryjnego w sądzie (O. z 24 styczn. 1900 l. 889 G. U. n. zb. 861), lub sporu prowizoryjnego (O. z 25 września 1888 l. 11178 G. U. 12360). Natomiast o tem, komu przysługuje prawo własności gruntuożywanego jako dobro publiczne (O. Tr. p. z 3 lipca 1889 l. 97 H. 466, O. z 23 lipca 1890 l. 8423 G. U. 13352, O. Tr. adm. z 13 listopada 1884 l. 2478 Budw. 2288) lub inne prawo prywatne na takim dobrze (O. Tr. adm. z 8 lutego 1894 l. 553 Budw. 7713), tudzież spory o naruszenie posiadania praw prywatnych na dobrze publicznem (placu, drodze) rozstrzygają sądy cywilne (O. z 23 września 1890 l. 9077 i O. z 17 marca 1891 l. 3009 G. U. 13657, O. z 6 sierpnia 1896 l. 9128 G. U. 15837, O. z 5 stycznia 1897 l. 15367 G. U. 15930), chociaż naruszenie nastąpiło przez organ samorządny (O. z 6 sierpnia 1896

l. 9128 G. U. 15837, O. z 15 września 1892 l. 10810 G. U. 14383). Sądy te winny rozstrzygać o tem, czy przez wykonywanie użytku publicznego na gruncie prywatnym nastąpiło zgaśnięcie (przez zasiedzenie) prywatnego prawa własności lub też ograniczenie tegoż prawa skutkiem zasiedzenia służebności na rzecz użytku publicznego (O. Tr. adm. z 13 listopada 1884 l. 2478 Budw. 2288, O. Tr. adm. z 24 kwietnia 1885 l. 1139 Budw. 2523), wogóle o tem, czy na gruncie prywatnym, który faktycznie służy publicznej komunikacji, istnieje publiczna służebność drogi (O. z 31 października 1900 l. 10829 G. U. n. zb. 1165, O. z 5 kwietnia 1902 l. 2713 G. U. n. zb. 1837; por. O. z 18 maja 1892 l. 5996 G. U. 14261).

Do drogi sądowej należy spór o naruszenie posiadanie gruntu prywatnego, dokonane przez zabranie gruntu na cele drogi publicznej (O. z 28 listopada 1889 l. 13461 G. U. 13028, O. Tr. adm. z 9 lipca 1880 l. 1870 Budw. 2656 inaczey O. z 10 kwietnia 1890 l. 31959 G. U. 13246) lub przez zabranie gruntu prywatnego przy rozszerzeniu drogi publicznej (O. z 26 lutego 1873 l. 1589 G. U. 4892, O. z 20 kwietnia 1881 l. 4463 G. U. 8364), spór o naruszenie posiadania dokonane przez zarządzenie naczelnika gminy, wydane w wykonywaniu policyi drogowej (O. z 21 kwietnia 1897 l. 4231 G. U. 16016). Do władz administracyjnych należy natomiast rozstrzygnięcie o rozszerzeniach członków gminy do używania placu publicznego (O. Tr. adm. z 8 lutego 1894 l. 553 Budw. 7713), spór o naruszenie w używaniu publicznej drogi (O. z 2 grudnia 1884 l. 13653 G. U. 1028, O. z 11 lipca 1888 l. 8294 G. U. 12259; inaczey O. z 28 marca 1894 l. 3631 G. U. 15072, por. jednak O. z 4 lutego 1880 l. 680 G. U. 7838 i O. z 14 czerwca 1887 l. 6773 G. U. 11638), spór o naruszenie posiadania gminy przez położenie szyn na ulicy pod tor tramwajowy (O. z 26 marca 1885 l. 3034 G. U. 10498), spór o naruszenie w posiadaniu używania drogi publicznej spowodowane zniesieniem tejże drogi przez władze samorządne (O. z 9 lipca 1891 l. 8548 G. U. 13856).

Do drogi sądowej należy skarga przeciw gminie o zapłatę ceny przyrzeczonej za grunta odstąpione gminie pod drogę publiczną (O. z 11 marca 1885 l. 2277 G. U. 10473) tudzież skarga o roszczenie, że gminę naruszono w posiadaniu drogi gminnej przez wystawienie myta na drodze na skutek uchwały wydziału powiatowego (O. Tr. p. z 20 października 1899 l. 330 Riehl 1900, str. 6).

15. Orzeczenia w sprawach wodnych.

Nie władze administracyjne wyłącznie powołane są do rozstrzygnięcia kwestyi, czy woda jest publiczna czy też prywatna. Kwestyę tę może rozstrzygać tak władza administracyjna jak i władza sądowa wedle przyczyny i celu sporu, powstałego co do tego charakteru wody (O. Tr. adm. z 10 czerwca 1887 l. 1652 Budw. 3577). Jeżeli przeto przy zakładaniu księgi gruntowej powstaje wątpliwość co do tego, czy woda jest publiczną czy prywatną, wówczas winien sędzia zarządzić wszystko, co służyć może do wyjaśnienia sprawy, w szczególności winien dać powołanej władzy administracyjnej możność zastąpienia publicznego interesu a następnie wedle wyników dochodzeń we własnym zakresie działania powziąć decyzję, czy parcela wodna ma być wpisaną do ksiąg gruntowych czy też zaciągniętą do wykazu przeznaczonego do utrzymania w ewidencji parcel, wpisowi do ksiąg publicznych nie podlegających (Orzecz. plenarne. z 6 maja 1884 l. 18 Jud. 115 G. U. 10023). Jeżeli przy zakładaniu ksiąg gruntowych odmówiono wciągnięcia parceli wodnej do księgi gruntowej, wówczas roszczący sobie prawo prywatnej własności do tej parceli wodnej, winien tego prawa dochodzić w drodze sądowej (O. Tr. adm. z 10 czerwca 1887 l. 1652 Budw. 3577, O. z 4 listopada 1884 l. 12498 G. U. 10244; por. O. z 21 września 1893 l. 8436 G. U. 14825); taksamo rzecz się ma wówczas, gdy gmina wnosi przeciw osobie, na rzecz której parcela wodna w księdze gruntowej zapisano, skargę o uznanie, iż odnośna parcela jest dobrem publicznem i że ma być przeniesiona do spisu dobra publicznego (O. z 22 listopada 1898 l. 14796 G. U. n. zb. 383). W każdym razie o tem, kto jest wła-

ścicielem wody nieuznanej za publiczną, decydują wyłącznie sądy (O. Tr. adm. z 10 czerwca 1887 l. 1652 Budw. 3577, por. O. z 21 września 1893 l. 8436 G. U. 14825).

Sądy też rozstrzygać mają o własności opuszczonego koryta (O. z 3 marca 1872 l. 9035 G. U. 4697) tudzież spory powstałe w przedmiocie istnienia, treści i objętości prywatno-prawnej służebności na wodzie prywatnej (O. Tr. adm. z 24 lutego 1898 l. 1016 Budw. 11451) lub w przedmiocie istnienia prywatnych praw używania wody publicznej (O. Tr. p. z 27 października 1876 l. 235 H. 121, por. O. z 13 października 1885 l. 11856 G. U. 11365) n. p. w przedmiocie na prawno-prywatnym tytule opartego prawa do pobierania lodu z rzeki publicznej (O. z 22 listopada 1887 l. 10272 G. U. 11843; por. O. z 22 sierpnia 1882 l. 8827 G. U. 10847), dalej w przedmiocie naruszenia w posiadaniu takich praw (O. z 11 lipca 1894 l. 8242 G. U. 15177, O. z 22 sierpnia 1882 l. 8827 G. U. 10847, O. z 12 maja 1886 l. 5782 G. U. 11034, O. Tr. adm. z 3 listopada 1899 l. 8701 Budw. 13310).

Do władz administracyjnych należy rozstrzygnięcie wszystkich spraw, odnoszących się do prowadzenia lub wstrzymywania wody publicznej lub prywatnej a określonych w ustawie wodnej (O. Tr. adm. z 20 listopada 1886 l. 3007 Budw. 3258 por. O. plen. z 6 maja 1884 l. 18 Jud. 115 G. U. 10023, O. z 4 listopada 1884 l. 12498 G. U. 10244, O. Tr. adm. z 24 lutego 1898 l. 1016 Budw. 11451). Tęsamą zasadę przyjął Tr. p. w O. z 19 stycznia 1881 l. 5 H. 232, orzekając, że do rozstrzygnięcia spraw, przy których chodzi o prowadzenie względnie odprowadzenie i przeszkodzenie w używaniu wód, kompetentne są władze administracyjne. Władza administracyjna może w przypadku, gdy przeciw zamierzonej budowie dla używania wody podniesiono prawno-prywatne zarzuty, zezwolić na budowlę, musi jednakże rozstrzygnięcie roszczeń prawno-prywatnych zostawić sędziemu cywilnemu (O. Tr. adm. z 11 listopada 1885 l. 2886 Budw. 2768, O. Tr. adm. z 27 lutego 1889 l. 798 Budw. 4537, O. z 21 czerwca 1889 l. 1209 Budw. 4759).

Z podanemi tu zasadami nie w zupełności pokrywają się inne orzeczenia. Wedle ostatnich należą do władz administracyjnych:

spory o sposób wykonywania prawa wspólnego używania wody płynącej dla celów nawodniania gruntów (O. z 10 października 1876 l. 11960 G. U. 6765), spory o zniesienie wodociągu przedstawiającego się jako opus publicum (O. z 19 maja 1875 l. 5210 G. U. 5722), spory o naruszenie posiadania młynów na rzece spławnej (O. z 7 marca 1876 l. 2651 G. U. 6054), spory z powodu zarządzeń, przez które odebrano źródłom leczniczym dopływ pewnej ilości wody (O. z 19 maja 1875 l. 5210 G. U. 5722), spory o zabudowanie brzegu jeziora, który używany jest przez sąsiednią ludność za miejsce do wylądowania (O. z 7 października 1879 l. 10005 G. U. 7595), spory, (także prowizoryalne) o zamknięcie przez gminę dopływu wody z wodociągu miejskiego do domu prywatnego (O. z 15 lipca 1879 l. 7873 G. U. 7542), spory o naruszenie posiadania wikliny zasadzonej celem ochrony brzegu rzeki (O. z 13 października 1880 l. 10429 G. U. 8138), spory o naruszenie posiadania dokonane przez sporządzenie budowli (grobli), mającej na celu ochronę przed wylewami (O. z 2 listopada 1883 l. 12700 G. U. 9633), spory negatoryjne o ustalenie iż nie przysłuża służebność wodociągu i o usunięciu wodociągu (O. z 15 stycznia 1885 l. 1 G. U. 10385), spory prowizoryalne o zanieczyszczenie źródła wspólnego przez jednego zewspólników (O. z 22 marca 1887 l. 3280 G. U. 11511), spory gminy przeciw właścicielom gruntów nadbrzeżnych o zwrot wydatków poniesionych na zasypanie potoku, zarządzone przez władze (O. z 19 marca 1891 l. 1624 G. U. 13665), spory o interpretację ugody zawartej na podstawie ustawy wodnej przed władzą polityczną (O. z 14 kwietnia 1891 l. 4509 G. U. 13725), spory o to, w jaki sposób poszczególzni właściciele młynów mają używać wody płynącej ze stawu dla utrzymania młynów w ruchu, względnie spory o używanie takiej wody (O. z 26 stycznia 1900 l. 744 G. U. n. zb. 1689), rozstrzygnięcie, czy utrzymywanie kanałów i sztucznych ścieków tudzież utrzymywanie w dobrym stanie urzą-

dzeń do używania wody (w myśl § 43 kraj. ust. wodn.) należy do właścicieli zakładów tych, czy też do osób, które tych zakładów używają (O. Tr. adm. z 21 stycznia 1880 l. 75 Budw. 676; por. O. Tr. adm. z 18 września 1900 l. 6362 Budw. 14551), wskazanie kto jest obowiązany w myśl § 44 ust. kraj. wodn. do utrzymywania w dobrym stanie urządzeń i budowli tudzież do wykonania zarządzeń potrzebnych do ochrony brzegów gruntów i t. d. (O. Tr. adm. z dnia 19 lutego 1901 r. l. 1295 Budw. 120 A), sprawy, przy których chodzi o ochronę uznanych przez władzę praw używania wody (O. Tr. adm. z 14 kwietnia 1881 l. 663 Budw. 1074), spory o wstrzymanie sztucznego odpływu opadów atmosferycznych przez zagrodzenie gruntu (O. Tr. adm. z 5 kwietnia 1899 l. 2211 Budw. 12685), zakazanie kopania studni w pobliżu źródeł leczniczych (O. Tr. adm. z 4 stycznia 1900 l. 51 Budw. 13601).

Natomiast do kompetencji sądów należą: spory o naruszenie posiadania, dokonane przez to, że ktoś przez wykopanie bródz na własnym gruncie zmienił odpływ wody pochodzącej z opadów atmosferycznych na niekorzyść gruntu sąsiedniego (O. z 8 października 1873 l. 9263 G. U. 5100), spory o naruszenie posiadania dokonane przez to, że ktoś dla ochrony własnego gruntu przed wodą pochodzącą z opadów atmosferycznych nasypał wał, z powodu którego woda spływa na grunt sąsiada (O. z 23 grudnia 1873 l. 11964 G. U. 5181), spory o naruszenie posiadania dokonane przez to, że ktoś kładąc rury wodociągowe na własnym gruncie wkroczył w sferę posiadania sąsiada (O. z 27 maja 1903 l. 7827 G. U. n. zb. 2362), spory negatoryjne właściciela gruntu przeciw sąsiadowi z powodu przeprowadzenia przez grunt pierwszego wody pochodzącej z opadów atmosferycznych i studni (O. z 9 listopada 1899 l. 10243 G. U. n. zb. 736), także spory właściciela gruntu przeciw osobie, która szuter wydobyty z rzeki złożyła na jego gruncie (O. z 10 kwietnia 1894 l. 4239 G. U. 15088), spory o odszkodowanie za uszkodzenie urządzeń wodnych (O. Tr. p. z 14 stycznia 1884 l. 289), spory o naruszenie posiadania prawa pobie-

rania wody zapomocą rur ze stawu sąsiada (O. z 10 maja 1882 l. 5099 G. U. 8984), o naruszenie posiadania prawa czerpania wody ze studni (O. z 11 stycznia 1888 l. 14497 G. U. 11994), lub prawa poboru wody z wody prywatnej (O. Tr. adm. z 3 listopada 1899 l. 8701 Budw. 13310), w ogólności spory o naruszenie, w których o to chodzi, czy pozwany naruszył powoda bezprawnie w posiadaniu prawa używania wody (O. z 2 czerwca 1887 l. 6366 G. U. 11621, O. z 11 stycznia 1888 l. 14658 G. U. 11995, O. z 14 września 1899 l. 12712 G. U. n. zb. 702), spory właściciela domu przeciw gminie o naruszenie dokonane przez to, iż gmina celem zapobieżenia brakowi wody ograniczyła ilość wody na podstawie prawa prywatnego dopływającej z wodociągu miejskiego do domu (O. z 1 września 1891 l. 10378 G. U. 13878), spory o zwrot wydatków poniesionych przez budującego na wystawienie budowli z § 43 ust. kraj. wodnej przeciw osobom trzecim, które do wystawienia tych budowli były zobowiązane (O. Tr. adm. z 21 stycznia 1880 l. 75 Budw. 676).

Do kompetencji sądów należą dalej: spory gminy miasta Wiednia przeciw właścicielowi domu o zapłatę należności za używanie wodu z wodociągu miejskiego dla potrzeb n a d z w y c z a j n y c h (także przemysłowych), oparte na umowie z gminą (O. plen. z 14 lutego 1893 l. 917 G. U. 14592) i spory gminy przeciw przedsiębiorstwu budowy wodociągu prywatnego o dotrzymanie (nieprzekraczanie) przy zawieraniu umów o dostawę wody z poszczególnymi właścicielami domów taryfy cen, między gminą a rzeczonem przedsiębiorstwem ułożonej zgodnie w kontrakcie, w którym przedsiębiorstwo zobowiązało się wobec gminy wybudować wodociąg i dostarczać zeń wody właścicielom domów w gminie położonych (O. z 21 czerwca 1899 l. 5910 G. U. n. zb. 653). Oba spory mają za podstawę prawno-prywatną umowę gminy z osobą trzecią.

16. Orzeczenia w przedmiocie związków autonomicznych.

Autonomiczne władze przełożone są uprawnione w dro-

dze nadzoru, rozstrzygać w jaki sposób, dla jakich celów i przez jakie publiczne organa należy zarządzać majątkiem gminnym; w tym celu władze te mają prawo rozstrzygać, czy gminę czy też miejscowość — nie przesądzając załatwienia kwestyi własności w drodze prawa — należy uważać za właścicielkę spornego majątku (O. Tr. adm. z 5 maja 1899 l. 31 32 Budw. 12797, O. Tr. adm. z 17 lutego 1899 l. 1162 Budw. 12516); władze te mają prawo w drodze zarządzeń tymczasowych aż do orzeczenia sądowego w przedmiocie własności spowodować oddzielenie i zabezpieczenie majątku, którego własność sporną jest między gminą a miejscowością (O. Tr. adm. z 15 grudnia 1899 l. 10080 Budw. 13518). Umowa zawarta między dwoma wydziałami powiatowymi przy zmianie granic powiatów w przedmiocie uregulowania majątku i długów jest natury prawno-publicznej; rozstrzygnięcie pretensyi z takiej umowy należy do zakresu przełożonych władz autonomicznych (O. Tr. adm. z 7 grudnia 1895 l. 5753 Budw. 9098).

Spór powstający między dwoma gminami w zastępstwie funduszków ubogich co do pytania, któremu z nich należy się trzecia część spadku po duchownym zmarłym bez testamentu, przypadająca na rzecz miejscowych ubogich, należy do kompetencyi sądów (O. Tr. p. z 26 stycznia 1872 H. 23).

17. Orzeczenia dotyczące stosunku gminy do naczelnika gminy.

Do kompetencyi sądów należą: skargi gminy przeciw byłemu naczelnikowi gminy o złożenie rachunków (O. Tr. adm. z 16 maja 1888 l. 1650 Budw. 4110, O. z 18 czerwca 1891 l. 7257 G. U. 13824; inaczey O. z 4 kwietnia 1866 l. 2683 G. U. 2439, O. z 12 lipca 1887 l. 7998 G. U. 11671), skargi byłego naczelnika gminy przeciw gminie o uznanie rachunków przez niego złożonych (O. z 13 kwietnia 1880 l. 3317 G. U. 7935), proces rachunkowy między byłym naczelnikiem gminy a gminą (O. z 9 marca 1869 l. 2122 G. U. 3329, O. z 30 listopada 1880 l. 9402 G. U. 8811) lub funduszem ubogich (O. z 9 czerwca 1885

l. 6769 G. U. 11352), skarga gminy przeciw byłemu naczelnikowi gminy o zwrot przez niego pobranych a gminie nie oddanych pieniędzy (O. Tr. p. z 25 października 1878 l. 217 H. 173, O. Tr. adm. z 13 czerwca 1879 l. 1162 Budw. 512), lub o wynagrodzenie szkody zrządzonej gminie przez naruszenie obowiązków urzędowych (O. z 16 stycznia 1900 l. 158 G. U. 847 i O. z 25 kwietnia 1901 l. 2220 w Prz. p. i adm. z r. 1902 str. 33), tudzież skarga naczelnika gminy przeciw gminie o zwrot nadwyżki zbadanych i przyjętych przez gminę rachunków (O. z 28 marca 1894 l. 3407 G. U. 15069), jak też o zwrot wydatków poniesionych przez naczelnika gminy za gminę (O. z 8 lutego 1870 l. 1311 G. U. 3701, O. z 11 maja 1898 l. 6484 G. U. n. zb. 175). Natomiast do drogi administracyjnej należy badanie rachunków złożonych przez naczelnika gminy (O. Tr. adm. z 20 lutego 1885 l. 484 Budw. 2421, O. z 1 września 1887 l. 9402 G. U. 11729), rozstrzygnięcie kwestyi, czy były naczelnik gminy podczas swego urzędowania dopuścić się naruszenia obowiązków, z powodu którego jest obowiązany do wynagrodzenia szkody (O. 17 marca 1891 l. 2804 G. U. 13656), tudzież roszczenie byłego naczelnika gminy skierowane przeciw gminie o zapłatę płacy należacej się mu z tytułu spełniania urzędu (O. z 19 lipca 1865 l. 5900 G. U. 2229).

18. Orzeczenia dotyczące stosunku gminy i kraju do urzędników i służby autonomicznej.

Do kompetencji sądów należą skargi urzędników gminnych (O. Tr. adm. z 24 listopada 1881 l. 1756 Budw. 1217, O. Tr. adm. z 25 września 1890 l. 2963 Budw. 5458, O. z 24 września 1890 l. 10828 G. U. 13413, O. Tr. p. z 7 lipca 1904 l. 277 w Dz. rozp. min. spr. z 1904 r. str. 274) lub wdów po takich urzędnikach (O. Tr. adm. z 14 maja 1886 l. 1282 Budw. 3059) przeciw gminie o zapłatę lub podwyższenie emerytury lub płacy, a to nawet wówczas, gdy tego rodzaju roszczenia uregulowane za przepisami obowiązującymi dla urzędników państwowych (O. z 27 września 1890 l. 10828 G. U. 13413, O. Tr. adm. z 25 wrze-

śnia 1890 l. 2963 Budw. 5458, O. z 31 października 1899 l. 15996, Riehl 1900, str. 180), dalej skargi w drodze dyscyplinarnej wydanych ze służby funkcyjaryuszy gminnych (ogrodnika miejskiego) o odszkodowanie z powodu nieuzasadnionego wydalenia ze służby (O. z 23 stycznia 1895 l. 15529 G. U. 15380). Natomiast sądom nie wolno rozpatrywać, czy uzasadnionem jest orzeczenie dyscyplinarne wydziału krajowego, którem orzeczono wydalenie ze służby urzędnika gminnego (O. z 16 września 1903 l. 8599 w R. Z. z r. 1904 Nr. 4) lub krajowego (O. z 16 marca 1880 l. 630 G. U. 8729). Do kompetencji wydziału krajowego należy roszczenie osoby wybranej sekretarzem gminnym w myśl ustawy z dnia 19 grudnia 1889 l. 24 Dz. u. kr. dla Bukowiny o wprowadzenie go w urzędowanie (O. z 9 listopada 1899 l. 8873 Budw. 13345). Skarga o wynagrodzenie szkody zrządzonej przez zagubienie w urzędzie gminnym załączników podania o udzielenie posady urzędnika gminnego należy do sądów cywilnych (O. z 18 lutego 1873 l. 1132 G. U. 4878). Roszczenie spensjonowanego urzędnika krajowego o przyjęcie go napowrót do czynnej służby należy do kompetencji Trybunału państwa (O. Tr. p. z 28 października 1903 l. 444 Dz. rozp. min. spr. r. 1904 str. 90).

19. Orzeczenia dotyczące roszczeń o odszkodowanie przeciw gminie i funkcyjaryuszom gminnym.

Do zakresu działania sądów cywilnych należy skarga przeciw gminie o wynagrodzenie szkody zrządzonej przez naczelnika gminy przez udzielenie władzy podatkowej błędnej informacyi przy wymiarze podatku (O. z 4 czerwca 1901 l. 8240 G. U. n. zb. 1446), skarga przeciw gminie o wynagrodzenie szkody zrządzonej przez gminę skutkiem podwyższenia drogi względnie o uchylene grożącej stąd szkody (O. z 8 stycznia 1903 l. 11651 G. U. n. zb. 2206), skarga przeciw gminie o wynagrodzenie szkody zrządzonej skutkiem bezprawnego wydalenia (O. z 4 czerwca 1902 l. 7944 G. U. n. zb. 1931, O. Tr. p. z 20 stycznia 1905 l. 685/4 w Dz. rozp. min. spraw z 1905 str.

239). Natomiast do władzy administracyjnej należy rozpatrywanie, czy i o ile naczelnik gminy lub rada gminna dopuściła się zaniedbania obowiązków urzędowych (O. z 4 kwietnia 1866 l. 2943 G. U. 2442), czy gminny organ policyjny przekroczył granicę swej władzy urzędowej i czy z tego powodu jest obowiązany do wynagrodzenia szkody (O. z 6 września 1858 l. 11001 G. U. 631, O. z 25 lutego 1873 l. 1719 G. U. 4890), dalej roszczenie skarbu państwa skierowane przeciw (byłemu) naczelnikowi gminy, by wydał urzędowi podatkowemu pobrane podatki (O. z 21 lutego 1894 l. 1494 G. U. 15033), lub roszczenie skarbu państwa skierowane przeciw gminie o wynagrodzenie szkody zrządzonej przez to, że sekretarz gminy zdefrądował zainkasowane podatki (O. z 12 października 1897 l. 11149 G. U. 16126). Do władz administracyjnych należy orzeczenie czy gmina obowiązana jest do wynagrodzenia szkody zrządzonej przez zaniedbanie obowiązku utrzymania w należytych stanie ulic i miejsc publicznych. Dochodzenie pewnego cyfrowo oznaczonego odszkodowania, którego należność zasadniczo przez władzę polityczną ustalona została, należy do władz sądowych (O. z 28 stycznia 1903 l. 739 G. U. n. zb. 2238; zob. odmienne O. z 17 listopada 1903 l. 16182 w Prz. p. i adm. z r. 1904 str. 39 (wydane odnośnie do gminy miasta Lwowa), wedle którego orzeczenie o obowiązku gminy do wynagrodzenia szkody zrządzonej przez zaniedbanie obowiązków należytego sprawowania policyi bezwarunkowo należy do sądów. Do kompetencji sądowej należy także skarga przeciw naczelnikowi gminy o wynagrodzenie szkody zrządzonej bezprawnem samowolnym zarządzeniem (O. z 16 stycznia 1900 l. 158 Centr XIX nr. 188).

20. Orzeczenia dotyczące przynależności do gminy i praw sąd wynikających.

Do kompetencji sądów cywilnych należy rozstrzygnięcie co do podniesionej przez osobę prywatną przeciw gminie na podstawie § 1042 u. c. pretensji o zwrot ponoszonych kosztów zaopatrzenia ubogich, do których

ponoszenia obowiązana była gmina, a to nawet wówczas, gdy rozstrzygnięcie tej pretensyi zależnem jest od zbadania kwestyi przedstępnych, któreby zresztą należały do zakresu władz politycznych (O. z 7 czerwca 1894 l. 6807 G. U. 15140, O. z 9 czerwca 1897 l. 6966 G. U. 16051, O. z 19 grudnia 1901 l. 17087 G. U. n. zb. 1676, O. Tr. p. z 15 października 1883 H. 281, O. Tr. p. z 8 lipca 1895 l. 165 H. 702, O. Tr. p. z 5 lipca 1897 l. 206 H. 808, O. Tr. p. z 23 kwietnia 1900 l. 102 H. 990, O. Tr. p. z 6 lipca 1904 l. 275 w Dz. rozp. min. spr. z r. 1904 str. 298, O. Tr. p. z 20 stycznia 1905 l. 684/4 w Dz. rozp. min. spr. z r. 1905 str. 312; inaczej O. z dnia 16 lipca 1879 l. 502 G. U. 7543, O. z dnia 10 grudnia 1880 l. 11319 G. U. 8211, O. z dnia 12 kwietnia 1882 l. 4021 G. U. 8951). Do kompetencyi sądów należy dalej żądanie zwrotu opłat gminnych, które ktoś za osobę trzecią zapłacił, chociaż rozstrzygnięcie zależnem jest od zbadania prawno publicznych kwestyi przedwstępnych (O. Tr. p. z 29 kwietnia 1901 l. 172 Centr. r. 1902 str. 662), następne żądanie (gminy) zwrotu kosztów zaopatrzenia ubogich bezprawnie (przez zatajenie majątku) przez kogoś od gminy pobranych (O. Tr. adm. z 18 grudnia 1901 l. 9590 Budw. 711 A, inaczej O. z 30 grudnia 1879 l. 13730 G. U. 7707), żądanie wzrotu świadczenia, które wprowadzie ciążyło na gminie w celach publicznych (wojennych) ale które zostało spełnione na prośbę zwierzchności gminnej przez poszczególnego członka gminy (O. Tr. p. z 29 listopada 1869 H. 1).

Natomiast do kompetencyi władz administracyjnych należą: roszczenie o zwrot kosztów pielęgnowania chorego w szpitalu miejskim (O. z dnia 22 kwietnia 1857 l. 3813 G. U. 332), roszczenie gminy o zwrot kosztów zaopatrzenia ubogiego przynależnego do gminy, który potem doszedł do majątku (O. z 30 grudnia 1879 l. 13730 G. U. 7707), roszczenie do gminy o zwrot kosztów utrzymania dzieci, które odebrano na utrzymanie na skutek zarządzenia naczelnika gminy (O. z 13 września 1893 l. 8941 G. U. 15351), roszczenie akuszerki skierowane przeciw gminie o wy-

nagrodzenie za świadczenie pomocy położniczej, świadczonej ubogim członkiniom gminy (O. z 29 maja 1901 l. 7768 G. U. n. zb. 1433).

Do władzy administracyjnej (autonomicznej) należy dochodzenie roszczenia o dopuszczenie do używania gminnego majątku osoby, która sobie to prawo rości z tytułu przynależności do gminy (O. z 28 grudnia 1870 l. 15270 G. U. 4420, O. z 11 lutego 1880 l. 13383 G. U. 7849, O. z 21 kwietnia 1903 l. 5173 G. J. VI 199), dalej dochodzenie roszczenia do gminy o dopełnienie przyrzeczenia udzielenia prawa obywatelstwa (O. z 8 czerwca 1876 l. 6859 G. U. 6172) Natomiast, jeżeli ktoś pretensje swe do gminy o używanie praw obywatela gminnego wywodzi z układu z gminą zawartego, to do rozstrzygania sporów stąd wypływających, powołane są sądy cywilne (O. Tr. p. z 26 października 1875 H. 119).

21. Orzeczenia dotyczące spraw pocztowych.

Do sądów zwyczajnych należy skarga przeciw skarbowi państwa (pocztowemu) o wypłatę niedoszłych do adresata pieniędzy, przesłanych zapomocą przekazu. Poszkodowany wstąpić może na drogę sądową, nie wyczerpawszy wpieryw drogi administracyjnej (O. z 8 listopada 1899 l. 15997 G. U. n. zb. 743 podobnie niepubl. O. z 3 marca 1905 l. 6135, inaczej niepubl. O. z 28 marca 1905 l. 4756). Taksamo skarga przeciw skarbowi państwa o wynagrodzenie szkody zrządzonej przez wadliwe doręczenie listu poleconego należy do drogi sądowej z wykluczeniem postępowania administracyjnego (O. z 17 maja 1904 l. 4892 Zb. urz. 813). Natomiast nie należy do sądów orzeczenie co do roszczenia skarbu pocztowego o zapłatę pocztowej należitości podwyższonej (Strafporto) (O. z 10 kwietnia 1805 l. 4320 G. U. 15466).

Natomiast skarga przeciw skarbowi pocztowemu o wynagrodzenie szkody z powodu zaginięcia przesyłki oddanej poczcie wozowej może być do sądu wniesioną dopiero po wydaniu rozstrzygnięcia przez najwyższą władzę

administracyjną (O. sądu pow. w Bernie 29 września 1899 podane w piśmie »Zprawy« z r. 1900 str. 21).

Ani t. zw. nieeraryalni poczmistrze, ustanowieni w drodze umowy służbowej, ani manipulanci pocztowi nie są urzędnikami państwowymi i stoją też do państwa jedynie w stosunku prywatno-prawnego kontraktu służbowego. Z tego powodu można pretensyi z takich stosunków dochodzić w sądach cywilnych (O. Tr. p. z 18 kwietnia 1899 l. 96 H. 938).

22. Orzeczenia dotyczące roszczeń o odszkodowanie przeciw państwu, urzędnikom państwowym i t. p.

Skargi przeciw skarbowi państwa o wynagrodzenie szkody zrządzonej przez organ administracyi państwowej, należą jak skargi o każde inne prawo prywatne, o ile niema wyraźnego odmiennego przepisu do kompetencyi sądów (O. z 31 stycznia 1899 l. 1447 G. U. n. zb. 496, O. z 28 lutego 1905 l. 3245 »Zprawy« r. 1905 nr. 3, O. Tr. p. z 25 stycznia 1878 H. 152). Dlatego należy do drogi sądowej skarga strony przeciw skarbowi państwa o wynagrodzenie szkody zrządzonej przez przedsięwzięcie nieważnych aktów egzekucyjnych (O. z 13 listopada 1860 l. 10978 G. U. 1226), przez wydanie nieważnego, później uchylonego zakazu wywozu zwierząt za granicę (O. z 5 czerwca 1877 l. 6687 G. U. 6497), przez nienależyte sprawowanie administracyjnego zarządu przymusowego (O. z 2 listopada 1892 l. 12759 G. U. 14441), przez zagubienie towarów oddanych urzędowi cłowemu do ocenia (O. Tr. p. z 11 lipca 1904 l. 286 G. H. z r. 1905 nr. 33), przez wypłatę pensyi wdowie po urzędniku państwowym, pomimo, że pensya ta była egzekucyjnie zajęta na rzecz wierzyciela wdowy (O. z 26 listopada 1901 l. 6975 G. U. n. zb. 1639), dalej skargi przeciw skarbowi państwa o naruszenie posiadania dokonane przez organ administracyjny w wykonywaniu urzędowania (O. z 19 października 1887 l. 10150 G. U. 12526). Również wszelkie inne spory przeciw skarbowi z tytułu prawnoprywatnego należą do kompetencyi sądów np. roszczenia o wynagrodzenie szkody zrządzonej przez zdefraudowanie przez poborcę podatkowego kaucyi oddanej

urzędowi podatkowemu w depozyt administracyjny (O. z 3 października 1876 l. 9989 G. U. 6249) lub o wynagrodzenie szkody zrządzonej przez zerwanie kontraktu dzierżawy zawartego ze skarbem państwa odnośnie do nieruchomości podatnika, znajdującej się w administracyjnym zarządzie przymusowym (O. z 14 kwietnia 1898 l. 4983 G. U. n. zb. 117), skarga przeciw państwu o wynagrodzenie szkody zrządzonej przez sprzedaż egzekucyjną ruchomości wyłączonych przez powoda z pod egzekucyi (O. z 26 listopada 1884 l. 11988 G. U. 10272), skarga o zapłatę wynagrodzenia za roboty zamówione, chociaż zamówienie nastąpiło na podstawie orzeczenia władzy administracyjnej (O. Tr. p. z 20 stycznia 1897 l. 330 H. 783).

Natomiast Sąd najwyższy w O. z 25 maja 1904 l. 8078 G. J. VI 202 dał wyraz zapatrywaniu, iż sądy są niewłaściwe dla skarg przeciw niesędziowskiemu urzędnikowi lub słudze państwowemu o wynagrodzenie szkody zrządzonej w urzędowaniu przez wydanie bezprawnych zarządzeń. Również w myśl O. z 18 marca 1903 l. 15356 w R. Z. z r. 1904 nr. 4, nie jest dopuszczalna droga sądowa dla skargi skierowanej przeciw egzekutorowi podatkowanemu o wynagrodzenie szkody, zrządzonej przy wykonywaniu czynności urzędowych przez przekroczenie instrukcyi służbowej. Podobnie wedle O. z 15 kwietnia 1903 l. 5187 J. Bl. z r. 1904 nr. 14, nie należy do drogi sądowej skarga przeciw gminnemu weterynarzowi, spełniającemu czynności urzędowe państwa na podstawie ustawy o zarazie bydłowej, o wynagrodzenie szkody zrządzonej przy wykonywaniu tych czynności.

23. Orzeczenia w sprawach o naruszenie posiadania.

Do sądów cywilnych należą skargi przeciw gminie lub organom gminnym o naruszenie posiadania, dokonane przez zarządzenie organów gminnych, a to zarówno w tym przypadku, gdy naruszenie nastąpiło na podstawie tytułu prawnego prywatnego (O. z 7 listopada 1877 l. 13364 G. U. 6638, O. z 12 września 1883 l. 7508 G. U. 10354, O. z 23 marca 1897 l. 3241 G. U. 15995, O. Tr. p. z 20 paździer-

nika 1880 H. 227) jak i wówczas, gdy naruszenie nastąpiło w sprawach administracyjnych (O. z 18 września 1901 l. 12939 G. U. n. zb. 1556), n. p. w wykonywaniu policyi sanitarnej (O. z 18 listopada 1886 l. 13215 G. U. 11264), policyi budowlanej (O. z 12 listopada 1889 l. 12818 G. U. 12991), policyi drogowej (O. z 13 sierpnia 1891 l. 9790 G. U. 13867, O. z 16 lutego 1892 l. 1009 G. U. 14117, O. z 13 kwietnia 1896 l. 5065 G. U. 15778, O. z 26 stycznia 1897 l. 609 G. U. 15950, O. z 4 maja 1898 l. 6353 G. U. n. zb. 157; inaczej O. z 11 lipca 1882 l. 7663 G. U. 9054), policyi ogniowej (O. z 4 sierpnia 1992 l. 9132 G. U. 14347), policyi bezpieczeństwa (O. z 29 maja 1890 l. 5283 G. U. 13304), przyczem rodzaj i tytuł posiadania jest obojętny (O. Tr. p. z 23 października 1879 H. 194). Dlatego n. p. skarga o naruszenie posiadania, wniesiona z powodu zburzenia płotu, nie usuwa się z pod kompetencji sądów przez to, iż płot stał na gruncie drogi publicznej i został usunięty z polecenia zwierzchności drogowej (O. Tr. p. 8 lipca 1895 l. 104 H. 701). Taksamo można w sądzie zaskarżyć osobę prywatną o naruszenie posiadania, dokonane przez spełnienie czynności, przedsięwziętej z polecenia zwierzchności gminnej jako władzy budowlanej (O. z 11 czerwca 1882 l. 7663 G. U. 9054) lub drogowej (O. z 22 stycznia 1876 l. 210 G. U. 6002). Również do rozsądzenia sporów między gminą a członkami gminy o naruszenie posiadania dobra gminnego, dokonane przez gminę, właściwe są sądy (O. Tr. p. z 28 października 1903 l. 445 w Prz. pr. i adm. z r. 1904 str. 44).

Natomiast Sąd najwyższy orzekł, że sądy są niewłaściwe dla skargi o naruszenie posiadania, dokonane przez to, że na wniosek komitetu wystawowego organ policyi gminnej zarządził wydalenie wystawcy z miejsca przez niego wynajętego w budynku wystawowym (O. z 11 listopada 1902 l. 14428 G. J. VI 200) i dla skargi przeciw gminie o naruszeniu posiadania, dokonane przez zamknięcie (wyznaniowego) cmentarza ze względów sanitarnych (O. z 10 maja 1904 l. 7125 G. J. VI 201).

Inne orzeczenia w sprawach o naruszenie posiadania są podane wyżej pod l. 5, 9, 10, 13, 14, 15 i niżej pod l. 24.

24. Orzeczenia dotyczące spraw wojskowych.

Do kompetencji władz administracyjnych należy: żądanie wynagrodzenia szkody zrządzonej przez wojnę (O. z 7 października 1873 l. 9772 G. U. 5096, O. z 9 lipca 1878 l. 7683 G. U. 7060), przez kwaterunek wojskowy lub okupację (O. Tr. p. z 24 kwietnia 1878 H. 154), wypośrodkowanie szkody zrządzonej właścicielowi gruntu przez ćwiczenia wojskowe (O. z 20 marca 1894 l. 3352 G. U. 15065). Natomiast do sądów cywilnych należy roszczenie o odszkodowanie podniesione przez właściciela domu z powodu zakazu budowlanego nałożonego na niego po myśli ustawy o urządzeniu prochowni (O. Tr. p. z 16 stycznia 1884 H. 293), roszczenie skierowane przeciw skarbowi państwa o wynagrodzenie szkody zrządzonej przez posterunek wojskowy (O. Tr. p. z 10 lipca 1901 J. B. z r. 1902 Nr. 31, str. 370); sąd cywilny związany jest jednakże w ostatnim przypadku orzeczeniem właściwej władzy wojskowej wydanem w kwestyi, czy żołnierz zrobił bezprawny użytek z broni (O. 4 lutego 1902 l. 959 G. U. n. zb. 1747). Do drogi sądowej nie należy skarga właściciela gruntu o naruszenie go w posiadaniu przez używanie jego gruntu podczas ćwiczeń wojska w strzelaniu (O. z 19 czerwca 1894 l. 6958 G. U. 15150) lub przez zarządzenie środków zaradczych na jego gruncie podczas strzelania w sąsiedniej strzelnicy (O. z dn. 3 sierpnia 1892 l. 9115 G. U. 14340).

25. Orzeczenia dotyczące stowarzyszeń.

Do sądów cywilnych należy skarga akcyonaryusza o uznanie, iż uchwała walnego zgromadzenia akcyonaryuszy jest nieważna (O. z 2 grudnia 1896 l. 13905 G. U. 15916), skarga członka towarzystwa zarobkowego i gospodarczego o uznanie, że przez uchwałę tegoż towarzystwa, którą wykluczono członka od udziału na walnym zgromadzeniu, naruszono statuta towarzystwa i że skutkiem tego nieważne są uchwały walnego zgromadzenia (O. Tr. p. z 14 paździer-

nika 1902 l. 309 w Dz. rozp. min. spraw. z r. 1902, str. 354), tudzież skarga członka stowarzyszenia utworzonego w myśl ustawy z 15 listopada 1867 l. 134 Dz. u. p. o uznanie, iż wykluczenie go ze stowarzyszenia jest nieuzasadnione i że jest nadal członkiem stowarzyszenia i że stowarzyszenie winno mu zapłacić wsparcie, a to bez względu na postanowienie statutu, iż spory wynikającego z przynależności do stowarzyszenia rozstrzyga sąd polubowny stowarzyszenia (tak O. z 17 listopada 1903 l. 16163 G. U. n. zb. 2495 G. J. VI 208 i O. z 27 stycznia 1904 l. 18213 G. J. VI 209; inaczej O. z 13 kwietnia 1886 l. 3452 G. U. 10994 por. O. z 22 maja 1901 l. 7435 G. J. IV 207).

Natomiast niedopuszczalną jest droga sądowa dla sporów przeciw kasie chorych stowarzyszenia przemysłowego o ustalenie, iż powód jest członkiem kasy i o zapłatę wsparcia; spory te należą do kompetencji polubownego wydziału stowarzyszenia (O. z 2 listopada 1904 l. 16235 G. J. VI 207).

26. Orzeczenia dotyczące żądania zwrotu podatków, należitości, taks i t. d.

Trybunał państwa a nie sąd zwyczajny jest właściwym do orzekania o skargach podatników domagających się zwrotu podatków na tej podstawie, że orzeczeniem Trybunału administracyjnego zniesiono dotyczące rozstrzygnięcie władzy skarbowej jako nieuzasadnione w ustawach (O. Tr. p. z 1 maja 1897 l. 103 H. 806 i O. Tr. p. z 22 października 1897 l. 337 H. 841).

Roszczenie o zwrot należitości skarbowej, której wymiar przez Trybunał administracyjny w zupełności uchylony został, nie należy do drogi sądowej (O. z 8 listopada 1898 l. 15173 Ref. Sąd. z 1901 str. 142, Prz. praw. i adm. z 1899, str. 161).

Do kompetencji sądów należy skarga przeciw gminie o zwrot nieważnie od powoda ściągniętej taksy budowlanej dla braku tytułu do zatrzymania tej taksy, a to nawet wówczas, gdy w sporze rozstrzygniętą ma być kwestya wstępna prawno-publiczna (O. z 1 grudnia 1903 l. 16888

G. U. 2502) i skarga stowarzyszenia, które wzięło od skarbu państwa w dzierżawę podatek konsumcyjny (Verzehrungssteu-
abfindungsverein) przeciw członkowi tegoż stowarzyszenia
o świadczenie oparte na oddzielnej umowie (O. z 5 listo-
pada 1903 l. 15737 G. J. VI 196).

27. Orzeczenia w różnych innych sprawach.

Do kompetencji sądów należą:

spory przeciw loteryi państwowej o wypłatę wygranej (O. z 15 kwietnia 1891 l. 4513 G. U. 13729),

skarga urzędnika państwowego przeciw skarbowi państwa o odszkodowanie z powodu bezprawnego wydalenia ze służby (O. z 14 czerwca 1899 lf 7282 Prz. pr. i adm. z r. 1900, str 200),

skarga dyetaryusza sądowego o zapłatę diurnum (O. z 10 kwietnia 1883 l. 3526 G. U. 10840),

skarga adwokata przeciw członkom wydziału izby adwokackiej o wynagrodzenie szkody zrzędzonej przez spóźniony wpis na listę adwokatów (O. Tr. p. z 24 października 1903 l. 436 w Dz. rozp. min. spraw. z r. 1904, str. 29),

skarga o wypłatę emerytury wniesiona przeciw skarbowi nadwornemu przez funkcyjnarusza teatru nadwornego (O. z 19 grudnia 1895 l. 11481 G. U. 15659),

spory publicznych szpitali przeciw wolnym kasom chorych o zwrot wydatków poniesionych na pielęgnowanie wolnych członków takich kas (O. Tr. adm. z 29 września 1899 l. 7832 Budw. 13165).

W drodze dyscyplinarnej orzeczone wydalenie ze służby urzędnika towarzystwa wzajemnych ubezpieczeń może być na drodze sądowej zaczepione (O. z 21 stycznia 1902 l. 510 G. U. n. zb. 1729).

Spory między ubezpieczonym a miejskim zakładem ubezpieczeń należą do sądu cywilnego chociaż w statutach zakładu ubezpieczeń zawarte jest postanowienie, że spory rzezzone wyłącznie rozstrzygać ma wydział rady miejskiej jako sąd polubowny. Ostatnie postanowienie jest bowiem nieważne (O. z 11 maja 1898 l. 6579 G. U. n. zb. 176).

Sądy są właściwie dla sporów o odszkodowanie

wogóle, chociaż rozstrzygnięcie zależem jest od prawno-publicznej kwestyi wstępnej (O. z 2 październ. 1902 l. 19979 G. J. VI 227). Do sądów więc należy skarga przeciw dzierżawcy propinacyi o odszkodowanie z powodu bezprawnie skonfiskowanych trunków (O. Tr. adm. z dnia 2 stycznia 1902 l. 10055 et 1901 Budw. 741 A).

Sady są właściwe do skarg z powodu niedopilnowania umowy w przedmiocie budowli zawartej między stronami wobec komisji budowlanej (O. z dn. 5 lipca 1904 l. 10436, Prawnik z r. 1904, str. 19).

dla skarg gminy o zwrot kosztów chodnika, który miał w myśl zobowiązania zaciągniętego przy wydaniu zezwolenia na budowę domu kłaść właściciel domu a który z powodu niespełnienia tego obowiązku przez właściciela domu gmina kładła (O. z 16 lutego 1899 l. 2163 G. U. n. zb. 517).

dla skarg państw zagranicznych o zapłatę obcej należitości państwowej (O. z 3 lipca 1905 l. 202 w Dz. rozp. min. spraw z r. 1905 str. 247).

Sady nie są powołane do rozstrzygania o tem, czy ktoś przysługuje prawo używania pewnego nazwiska czy też nie (O. z 30 grudnia 1898 l. 17286 G. U. n. zb. 439; inaczey O. z 29 stycznia 1901 l. 16174 Prz. pr. i adm. z r. 1901 str. 134), tudzież o roszczeniach gminy o zapłatę taksy należącej się gminie za zezwoleniem osobie prywatnej na używanie gruntu publicznego; stosunek odosny jest bowiem prawno-publiczny (O. Tr. adm. z 16 grudnia 1903 l. 12997 Budw. 2216 A).

Do władz politycznych należy:

przymusowe wykonanie orzeczeń ekspropriacyjnych (O. Tr. p. z 18 stycznia 1887 l. 5 H. 391),

sprzedaż publiczna z art. 348 i 343 ust. handl. (O. Tr. p. z 6 lipca 1896 l. 135 H. 755, O. z 17 stycznia 1899 l. 683 G. U. n. zb. 465, O. z 25 września 1901 l. 12830 J. Bl. z r 1902 str. 6),

rozstrzygnięcie roszczeń o zwrot wkładek zapłaconych niewłaściwej kasie chorych (O. Tr. adm. z 22 lu-

tego 1902 l. 1771 Budw. 867 A; por. O z 11 marca 1903 l. 657 G. J. V 230).

Wykluczoną jest z kompetencji sądów cywilnych skarga o ustalenie, iż nieważnem jest dokonane przez publiczny zakład ubezpieczeń od wypadków obniżenie renty, przyznanej przez sąd polubowny tegoż zakładu ubezpieczeń (O. z 5 stycznia 1904 l. 18877 et 1903 G. J. VI 206), tudzież skarga o ustalenie iż skutkiem odzyskania zdolności do zarobkowania zgłosiło prawo członka kasy brackiej do pobierania przyznanej mu na czas niezdolności do zarobkowania prowizyi; do rozstrzygania tej kwestyi powołany jest sąd polubowny kas brackich (O. z 13 maja 1903 l. 5273 G. J. V. 237).

Sędzia cywilny nie może uznać czynności prawnej za podpadającą przepisom ustawy o lichwie, jeżeli wdrożone dochodzenia karne zastanowiono z powodu braku istoty czynu (O. z 11 września 1901 l. 9871 G. U. n. zb. 1548).

Stosunek instancji sądowych.

§ 2. Do wykonywania tego sądownictwa w pierwszej instancji są powołane sądy powiatowe, sądy obwodowe albo krajowe, sądy handlowe i sądy handlowe i morskie.

Osobne sądy dla spraw handlowych i morskich będą dla wykonywania sądownictwa w sprawach handlowych i morskich ustanowione we wszystkich miejscowościach, w których istnieje samoistny sąd handlowy albo sąd handlowy i morski. Drogą rozporządzenia mogą być takie sądy powiatowe dla spraw handlowych i morskich także w innych miejscowościach zaprowadzone.

§ 2. In erster Instanz sind zur Ausübung dieser Gerichtsbarkeit die Bezirksgerichte, die Kreis- oder Landesgerichte, die Handelsgerichte und Handels- und Seegerichte berufen.

Besondere Bezirksgerichte für Handels- und Seesachen werden zur Ausübung der Gerichtsbarkeit in Handels- und Seesachen an allen Orten errichtet, in welchen ein selbstständiges Handelsgericht oder ein Handels- und Seegericht besteht. Durch Verordnung können auch an anderen Orten solche Bezirksgerichte für Handels- und Seesachen errichtet werden.

Samoistny sąd handlowy istnieje we Wiedniu i Pradze, zaś samoistny sąd handlowy i morski w Tryeście. Zob. art. VIII l. 2 ust. wpraw. n. j., §§ 6, 51 i 52 n. j.

§ 3. Przeciw wyrokowi i uchwałom sądów powiatowych biegnie tok prawny (apelacya, rekurs) w drugiej instancyi do sądów obwodowych i krajowych, jeżeli jednakże apelacye wniesiono przeciw wyrokowi sądu powiatowego, wydanemu w wykonywaniu sądownictwa handlowego albo morskiego, albo sądownictwa w sprawach górniczych i odpowiednio temu oznaczonemu, do sądów handlowych, sądów handlowych i morskich, do senatów handlowych albo do senatów sądów obwodowych i krajowych powołanych do wykonywania sądownictwa w sprawach górniczych.

W trzeciej instancyi rozpoznawać będzie środki prawne przeciw wyrokom i uchwałom sądów powiatowych (rewizyę, rekurs) Sąd najwyższy. }
 }
 }

Lit. Schanzer: Wohin geht der Rechtszug gegen die in Handelssaclen gefassten Beschlüsse der Bezirksgerichte w G. Z. r. 1897 nr. 37; Schrutka: Der Rechtszug nach der neuen I. N. w Not. Zeit r. 1898 nr. 13.

Środki prawne od uchwał sądów powiatowych ogólnych rozstrzyga zawsze przełożony sąd obwodowy względnie krajowy (Schanzer l. c.).

Środki prawne od wyroków (także od orzeczenia

§ 3. Der Rechtszug gegen Urtheile und Beschlüsse der Bezirksgerichte (Berufung, Recurs) geht in zweiter Instanz an die Kreis- und Landesgerichte, wenn aber gegen ein in Ausübung der Handels- und Seegerichtbarkeit oder der Gerichtsbarkeit in Angelegenheiten des Bergbaues gefälltes und dementsprechend bezeichnetes bezirksgerichtliches Urtheil Berufung erhoben wird, an die Handelsgerichte, Handels- und Seegerichte, an die Handelssenate oder an die zur Ausübung der Gerichtsbarkeit in Angelegenheiten des Bergbaues berufenen Senate der Kreis- und Landesgerichte.

In dritter Instanz hat über Rechtsmittel gegen Urtheile und Beschlüsse der Bezirksgerichte (Revision, Recurs) der Oberste Gerichtshof zu entscheiden.

o kosztach zamieszczonego we wyroku) sądów powiatowych ogólnych rozstrzyga w regule również przełożony sąd obwodowy względnie krajowy. Tylko w tym przypadku, gdy we wyroku (nie w uchwale arg. z § 3 n. j. 446 p. c.) sądu powiatowego ogólnego zamieszczono uwagę w myśl § 446 proc. cyw., że ten sąd powiatowy wyrokował jako sąd handlowy albo morski albo górniczy, środek prawny rozstrzyga przełożony sąd handlowy, sąd handlowy i morski albo senat handlowy lub górniczy przełożonego sądu obwodowego względnie krajowego (zob. § 487 proc. cyw.)

Środki prawne tak od uchwał jak i wyroków sądów powiatowych handlowych i morskich rozstrzyga (anal. z § 3 n. j.) przełożony sąd handlowy lub sąd handlowy i morski lub też senat handlowy przełożonego sądu obwodowego względnie krajowego. (Tak Neumann str. 1116, Ullmann str. 7, Fürstl str. 30, Demelius str. 20, Fierich str. 131, Pollak str. 330 i § 207 instr. sąd.). Odmiennego zdania jest Horten str. 103, wedle którego wobec braku wyraźnego przepisu odmiennego rekursy od uchwał tych sądów zawsze załatwiać mają sądy obwodowe względnie krajowe w senatach ogólnych (por. Sperl: Gerichtstand der Vereinbarung str. 73).

W przedmiocie rekursów od uchwał lub wyroków (t. j. orzeczenia o kosztach zawartego we wyroku) stanowi § 207 instr. sąd.:

Rekursa od wyroków i uchwał sądów powiatowych dla spraw handlowych i morskich będą przedłożone przełożonemu sądowi handlowemu i morskemu (§ 6 n. j.), jeżeli zaś w siedzibie sądu powiatowego dla spraw handlowych i morskich takiego sądu nie ma, przełożonemu sądowi obwodowemu lub krajowemu (senatowi handlowemu). To samo dotyczy rekursów od wyroków sądów powiatowych, które wykonują oprócz sądownictwa powiatowego także sądownictwo w sprawach handlowych i morskich, jeżeli we wyroku zamieszczono dodatek, iż tenże we wykonywaniu sądownictwa w sprawach handlowych i morskich wydano. Jeżeli taki sąd powiatowy wydał wyrok we wykonywaniu sądownictwa w sprawach górniczych i wyrok jako taki oznaczono (§ 446 proc. cyw.),

będzie rekurs od takiego wyroku przedłożonym powołanemu do wykonywania sądownictwa w sprawach górniczych senatowi sądu obwodowego lub krajowego. Rekursa od uchwał sądów powiatowych, które oprócz sądownictwa powszechnego także sądownictwo w sprawach handlowych, morskich lub górniczych wykonują, mają być przedłożone sądowi obwodowemu lub krajowemu i rozstrzygnięte bez przybrania fachowego sędziego stanu obywatelskiego.

Z § 2 wynika, że sąd obwodowy względnie krajowy lub handlowy i morski jest z a w s z e 2-gą instancją dla spraw rozstrzyganych w 1-ej instancyi przez sądy powiatowe, i to tak w sprawach spornych jak i niespornych. Jeżeli przeto w której z ustaw pochodzących z przed czasów normy jurysdykcyjnej oznaczony jest sąd krajowy wyższy jako powołany do załatwiania środków prawnych od uchwał lub orzeczeń sądów powiatowych, to przepis taki należy uważać za zmieniony w duchu § 2 n. j. Takim przepisem jest np. przepis 2 ustępu § 30 ust. z d. 18 lutego 1878 l. 30 Dz. u. p. o wywłaszczeniu dla celów budowy i ruchu kolei (O. z 27 kwietnia 1898 l. 5842 G. U. n. zb. 134 por. O. sądu kraj. wyższego we Wiedniu z 27 grudnia 1899 R. III. 309/99 podane w J. Bl. z r. 1900 str. 498.

Zob. orzeczenia przyart. XXII ust. wpraw. n. j.

§ 4. Przeciw wyrokom i uchwałom wydanym w pierwszej instancyi przez sądy obwodowe i krajowe jak i przez sądy handlowe biegnie tok prawny w drugiej instancyi (odwołanie, rekurs) do sądów krajowych wyższych, a w trzeciej instancyi (rewizya, rekurs) do Sądu najwyższego.

ad §§ 2—4.

Odrębne, od przepisów §§ 2—4 n. j. odmienne przepisy o toku instancyi istnieją dla postępowania syndykackiego

§ 4. Gegen die in erster Instanz von den Kreis- und Landesgerichten, sowie von den Handelsgerichten gefällten Urtheile und Beschlüsse geht der Rechtszug in zweiter Instanz (Berufung, Recurs) an die Oberlandesgerichte, und in dritter Instanz (Revision, Recurs) an den Obersten Gerichtshof.

(§ 600 pr. cyw., § 8 ust. z 12 lipca 1872 l. 111 Dz. u. p. i art. VI l. 4 ust. wpraw. n. j.), dla postępowania wdrożonego na skutek skargi o wznowienie albo skargi nieważności (§ 532 pr. cyw.), dla skargi o zniesienie wyroku sędziego polubownego (§§ 596 i 582 pr. cyw.), dla zażalenia nieważności przeciw orzeczeniu sądu polubownego giełdowego (art. XXIII ust. wpraw. proc. cyw.), dla skargi o ubezskutecznienie wyroku sądu polubownego giełdowego (art. XXV. ust. wpraw. proc. cyw.).

Sądy obwodowe względnie krajowe są sądami 2-ej instancji dla spraw należących do jurysdykcji sądów przemysłowych (§§ 30, 31, 32, 16—17 ust. z 27 listopada 1896 l. 218 Dz. u. p.).

Sąd krajowy wyższy w Insbruku spełnia funkcję sądu najwyższego dla księstwa Liechtenstein (art. I traktatu z 19 stycznia 1884 l. 124 Dz. u. p.).

Wykonywanie sądownictwa w sądach zwyczajnych.

§ 5. W sądach powiatowych wykonuje sądownictwo jeden lub więcej sędziów samodzielnych.

Tymi są: naczelnik sądu powiatowego (sędzia powiatowy) i ci urzędnicy sędziowski sądu powiatowego, do wykonywania urzędu sędziowskiego uzdolnieni, których naczelnik przełożonego sądu krajowego wyższego upoważnił do samodzielnego sprawowania w tym sądzie powiatowym urzędu sędziowskiego w cywilnych sprawach spornych albo w sprawach sądownictwa dobrowolnego.

§ 5. Bei den Bezirksgerichten wird die Gerichtsbarkeit durch einen oder mehrere Einzelrichter ausgeübt.

Diese sind der Vorsteher des Bezirksgerichtes (Bezirksrichter) und diejenigen zur Ausübung des Richteramtes befähigten richterlichen Beamten des Bezirksgerichtes, welche durch den Vorsteher des übergeordneten Oberlandesgerichtes befugt erklärt werden, bei diesem Bezirksgerichte das Richteramt in bürgerlichen Rechtsstreitigkeiten oder in Anzelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit selbstständig auszuüben.

Naczelnik przelożonego sądu krajowego wyższego może zarządzić przekazanie pojedynczym, do samodzielnego wykonywania urzędu sędziowskiego upoważnionym urzędnikom sędziowskim sądu powiatowego wyłączne samodzielne sprawowanie wszystkich do sądów powiatowych należących czynności z zakresu wykonywania egzekucyi i spraw hipotecznych.

Sądom powiatowym, znajdującym się w siedzibie sądu obwodowego lub krajowego, przydziela potrzebną ilość urzędników sędziowskich naczelnik sądu obwodowego albo krajowego z grona urzędników tego trybunału, upoważnionych do samodzielnego sprawowania urzędu sędziowskiego.

§ 6. W miejscowościach, w których się znajduje samostny sąd handlowy albo sąd handlowy i morski, wybierze sędziów dla sądów powiatowych, oznaczonych w ustępie 2 §-u 2 prezydent sądu handlowego albo sądu handlowego i morskiego z grona urzędników sędziowskich tego trybunału, upoważnionych do samodzielnego wykonywania urzędu sędziowskiego.

Poza tym przypadkiem obowiązują w sprawach obsa-

Durch Verfügung des Vorstehers des übergeordneten Oberlandesgerichtes kann einzelnen der zur selbständigen Ausübung des Richteramtes befugten richterlichen Beamten des Bezirksgerichtes, die ausschliessliche, selbständige Besorgung der Gesammten, den Bezirksgerichten in Ansehung des Executionsvolzuges und in Grundbuchssachen obliegenden Geschäfte übertragen werden.

Den Bezirksgerichten, welche sich am Sitze eines Kreis- oder Landesgerichtes befinden, wird die erforderliche Anzahl von richterlichen Beamten durch den Vorsteher des Kreis- oder Landesgerichtes aus den zur selbständigen Ausübung des Richteramtes befugten richterlichen Beamten dieses Gerichtshofes zugewiesen.

§ 6. An Orten, in welchen sich ein selbständiges Handelsgericht oder ein Handels- und Seegericht befindet, sind die Richter für die im § 2, Absatz 2, bezeichneten Bezirksgerichte durch den Präsidenten des Handelsgerichtes oder Handels- und Seegerichtes aus der Zahl der zur selbständigen Ausübung des Richteramtes befugten richterlichen Beamten dieser Gerichtshöfe auszuwählen.

Sonst haben für die Besetzung der genannten Bezirksgerichte,

dzenia wymienionych sądów powiatowych, jeżeli się znajdują w siedzibie sądu obwodowego albo krajowego, postanowienia § 5.

Każdy sąd powiatowy będzie obsadzony jednym sędzią powiatowym (naczelnik sądu powiatowego) i potrzebną ilością sędziów samodzielnych; prócz tego będą dlań w miarę potrzeby ustanowieni sędziowscy urzędnicy pomocniczy (§ 24 ustaw. o org. sąd.). Tylko naczelnik sądu powiatowego i sędziowie samodzielni są sędziami w znaczeniu ustawy zasadniczej o władzy sędziowskiej z d. 21 grudnia 1867 l. 144 Dz. u. p. (§ 2 ust. o org. sąd.).

Naczelnik sądu powiatowego ma prawo wykonywania sądownictwa, jakie służy sądom powiatowym... Sędziów samodzielnych mianuje minister sprawiedliwości na wniosek prezydenta sądu krajowego wyższego z grona urzędników sędziowskich, posiadających uzdolnienie na urząd sędziowski i zamianowanych dla odnośnego sądu powiatowego (sekretarze rady, adjunkci) (§ 25 ust. o org. sąd.). Otóż sędziowie tacy są już na mocy swego ustanowienia umocowani tak w sprawach o przekroczenia jak i w postępowaniu z powodu zbrodni i występków przysługujące sądowi powiatowemu sądownictwo wykonywać samoistnie (§ 13 ust. o org. sąd.). Natomiast w sprawach cywilnych mogą być tacy sędziowie użyci do samoistnego wykonywania sądownictwa jedynie w granicach przekazanego im przez naczelnika sądu krajowego wyższego w myśl § 5 (ustęp 2) n. j. zakresu działania (§ 14 instr. sąd.). W ten sposób sędzia samoistny przy sądzie powiatowym musi do wykonywania sądownictwa w sprawach cywilnych, oprócz zamianowania przez ministra sprawiedliwości dla spraw cywilnych w ogólności uzyskać szczególne upoważnienie naczelnika sądu krajowego wyższego. To upoważnienie może obejmować albo wszystkie sprawy cywilne albo tylko sprawy cywilne procesowe albo tylko spra-

falls sich dieselben am Sitze eines Kreis- oder Landesgerichtes befinden, die Bestimmungen des § 5 zu gelten.

wy sądownictwa niespornego albo wreszcie tylko pewną gałęź spraw cywilnych spornych lub niespornych n. p. tylko sprawy egzekucyjne lub tylko sprawy hipoteczne.

W granicach tego upoważnienia przedsięwzięta przez sędziego samoistnego czynność urzędowa jest ważną, chociażby wedle istniejącego w danym sądzie powiatowym rozkładu czynności powinien był inny sędzia samoistny tego samego sądu powiatowego akt ten przedsięwziąć (§ 26 ust. o org. sąd.).

Dla miejscowości, w których istnieją sądy obwodowe lub krajowe i w toku instancyi tymże poddane sądy powiatowe, niemniej dla miejscowości, w których istnieją sądy handlowe lub morskie i tymże w ten sposób poddane sądy powiatowe dla spraw handlowych i morskich, będą radcy sądowi pełniący funkcje naczelników owych sądów powiatowych jakoteż wszyscy sędziowie samoistni i sędziowscy urzędnicy pomocniczy mianowani jako urzędnicy odpowiedniego trybunału. Przełożony sądu krajowego, handlowego lub obwodowego przydzieli w myśl § 5 ustępu 4 i § 6 n. j. tymże sądom powiatowym urzędników sędziowskich, ilu ich tam potrzeba. Sędziami samoistnymi mogą być w tych sądach ustanowieni jedynie sekretarze rady (§ 25 ustęp 2 ust. o org. sąd.). Sędziowie tacy samoistni muszą być członkami trybunału z prawem głosu. Prawo głosu mają wszyscy radcowie, z pośród sekretarzy trybunału tylko ci, którym ono udzielonem zostało. Prawo głosu udziela członkom trybunału minister sprawiedliwości na zasadzie propozycji trybunału pierwszej instancyi, po wysłuchaniu żądania prezydenta sądu krajowego wyższego (§ 30 ust. o org. sąd.).

Sędziowskim urzędnikom pomocniczym wolno powierzać załatwianie tych wszystkich czynności postępowania w sprawach spornych i niespornych jakoteż postępowania w sprawach karnych, które nie zawierają żadnego rozstrzygnięcia sędziowskiego. Do urzędników sędziowskich pomocniczych należą sekretarze rady i adjunkci sądowi, mianowani dla oznaczonej miejscowości, dopóki im prawo głosu nie będzie udzielonem lub też oni nie zostaną ustanowieni jako sędzio-

wie samoistni tudzież askultanci i ci adjunkci sądowi, którzy dla całego okręgu apelacyjnego są mianowani. Askultantowi nie wolno powierzać czynności sędziego śledczego, wyznaczonego i wezwanego (§ 3 ust. o org. sąd.).

§ 7. O ile procedura cywilna albo przepisy o wewnętrznem urządzeniu i porządku czynności sądów inaczej nie stanowią, sprawują sądownictwo cywilne w sądach obwodowych, krajowych i handlowych senaty, które się zawsze składają z przewodniczącego i dwóch członków bez względu na to, czy orzeka się w pierwszej czy też w drugiej instancji.

W senatach samoistnych sądów handlowych i w tych senatach sądów obwodowych i krajowych, które wykonują w pierwszej lub drugiej instancji sądownictwo w sprawach handlowych i morskich (senaty handlowe) albo sądownictwo w sprawach gorniczych (senaty gornicze), zajmuje w sprawach sądownictwa spornego miejsce jednego członka sędziego fachowy obywatelski ze stanu kupieckiego albo z koł znawców w zakresie żeglugi albo górnictwa. We wszystkich innych przypadkach składają się senaty sądów obwodowych i krajowych z urzędników sędziowskich uzdolnionych do sprawowania urzędu sędziowskiego.

§ 7. Bei den Kreis-, Landes- und Handelsgerichten wird die Gerichtsbarkeit in bürgerlichen Rechtssachen, sofern nicht durch die Civilprocessordnung oder durch die über die innere Einrichtung und Geschäftsordnung der Gerichte erlassenen Vorschriften etwas anderes angeordnet ist, durch Senate ausgeübt, welche, gleichviel ob in erster oder zweiter Instanz entschieden wird, aus einem Vorsitzenden und zwei Mitgliedern bestehen.

Bei den Senaten der selbständigen Handelsgerichte und bei denjenigen Senaten der Kreis- und Landesgerichte, welche die Gerichtsbarkeit in Handels- oder Seesachen (Handelssenate) oder die Gerichtsbarkeit in Angelegenheiten des Bergbaues (bergrechtliche Senate) in erster oder zweiter Instanz ausüben, wird in Rechtssachen der streitigen Gerichtsbarkeit die Stelle eines der Mitglieder durch einen fachmännischen Laienrichter aus dem Handelsstande oder aus dem Kreise der Schifffahrts- oder Bergbaukundigen versehen. In allen anderen Fällen sind die Senate der Kreis- und Landesgerichte mit richterlichen, zur Ausübung des Richteramtes befähigten Beamten besetzt.

Nawet nie ma prawa powołać ustanowionemu w tej sprawie sędzię jako kierownika sądownictwa
zawieszanie podają w sprawach amortyzacyjnych i hipotecznych tudzież wniosków na dozwoleńie egzekucyi, które wniesiono do trybunału jako sądu pierwszej instancyi, może nastąpić bez uprzedniej narady senatu przez członków senatu jako sędziów samodzielnych w tym celu przez naczelnika trybunału ustanowionych.

Wydawanie wekslowych nakazów zapłaty i zabezpieczenia winien zawsze uskuteczniać ustanowiony w tym celu członek trybunału.

§ 7 a do 100.000 Mk = Secunia samordning.
 Lit. Nemethy: Die innere Organisation der Gerichtshöfe w G. Z. z 1897 Nr. 40; Schmid: Steht dem nach § 7 J. N., § 10 G. O. bestellten Einzelrichter das Recht zu, in schwierigen und zweifelhaften Fällen die betreffende Angelegenheit zur Beschlussfassung in den Senat zu bringen? w G. Z. 1901 r. Nr. 5.

Sądy obwodowe, krajowe i handlowe wykonują sądownictwo w regule w senatach.

Tylko wyjątkowo do przedsięwzięcia pewnych czynności należących do jurysdykcji tych sądów powołany jest jeden sędzia.

Tu należą *a*) przypadki wymienione przy § 34 n. j. (*vide a*) ponadto *b*) obligatoryjnie: 1) wydawanie — także odmówienie (rozp. min. spr. z 2 sierpnia 1898 l. 18107) — wekslowych nakazów zapłaty i nakazów zabezpieczenia (§ 7 ustęp 4 n. j.) i 2) przeprowadzanie i rozstrzyganie spraw drobiazgowych i skarg o naruszenie posiadania i wydawanie nakazów zapłaty w postępowaniu wezwawczem, o ile one na-

Die Erledigung von Gesuchen in Amortisirungs- und Grundbuchssachen, sowie von Anträgen auf Executionsbewilligung, welche bei Kreis- oder Landesgerichten als erster Instanz angebracht werden, kann ohne vorläufige Berathung in einem Senate durch vom Vorsteher der Gerichtshofes hiezu bestellte Mitglieder des Gerichtes als Einzelrichter erfolgen. Die näheren Anordnungen hier über sind im Verordnungswege zu treffen.

Die Erlassung von wechselrechtlichen Zahlungs- und Sicherstellungsaufträgen hat stets durch ein hiezu bestelltes Mitglied des Gerichtshofes als Einzelrichter zu erfolgen.

leżą do trybunałów w przypadkach § 79 n. j. (art. XIV ust. wpr. n. j.) tudzież *c)* fakultatywnie (t. zn. o ile naczelnik trybunału to zarządzi) załatwienie podań w sprawach amortyzacyjnych i hipotecznych tudzież wniosków na dozwole nie egzekucyi (§ 7 ustęp 3 n. j.).

We wszystkich innych przypadkach wykonywanie sądownictwa w sądach wyżej wymienionych odbywa się w senatach.

Sądownictwo w sprawach cywilnych spornych wykonywanem bywa w sądach obwodowych i handlowych wedle zwykłego postępowania trybunalskiego i to w senatach także wówczas, gdy na podstawie przepisu ustawowego albo w myśl postanowień przez rząd zatwierdzonych statutów sprawy, które zresztą należą do właściwości sądów powiatowych, a w szczególności sprawy drobiazgowe, w pewnym przypadku mają być rozpatrywane przez trybunały. Przepisu artykułu XIV ust. wpr. n. j. nie można na przypadki te rozciągać (odp. min. na pyt. do § 7 n. j., O. z 11 maja 1904 l. 6086 Zb. urz. 810, X. w G. Z. z r. 1904 nr. 32; inaczej O. z 27 listopada 1901 l. 148.6 w G. Z. r. 1904 Nr. 32).

Senat powołany do wykonywania jurysdykcji w sprawach cywilnych składa się z trzech członków, z pośród których jeden jest przewodniczącym (§ 7 ustęp 1 n. j.). Tylko wyjątkowo w przypadku § 420 proc. cyw. wniosek na sprostowanie stanu faktycznego wyroku roz-trzygnąć może ewentualnie senat z 2 członków złożony. (W pewnych przypadkach natury administracyjnej — zob. § 36 ust. o org. sąd. — funkcjonuje trybunał pierwszej instancji w gronie 10 członków).

Członkami senatu jak niemniej sędziami w przypadkach wyżej pod *b)* i *c)* podanych — są oni sędziami w znaczeniu ustawy zasadniczej o władzy sędziowskiej z 21 grudnia 1867 l. 144 Dz. u. u. (§ 2 ust. o org. sąd.) — mogą być radcowie należący do grona sędziów trybunału, tudzież sekretarze rady dla trybunału zamianowani, którzy otrzymali prawo głosu w sprawach cywilnych. (Adjunktom przy trybunale będącym

nie wolno udzielać prawa głosu w sprawach cywilnych). Prawo głosu udziela minister sprawiedliwości na zasadzie propozycji trybunału 1-ej instancji po wysłuchaniu zdania prezydenta sądu krajowego wyższego (§ 30 ust. o org. sąd.).

W sprawach procesowych handlowych i górniczych miejsce jednego sędziego-urzędnika zajmuje sędzia fachowy stanu obywatelskiego, pochodzący ze stanu kupieckiego lub ze znawców z zakresu żeglugi lub górnictwa (§ 7 ustęp 2 n. j.). Ci sędziowie fachowi mają stanowisko sędziów samodzielnych (§ 26 ust. o org. sąd.).

Spory powstałe w toku postępowania egzekucyjnego, które wedle ustawy należy wytoczyć w sądzie dozwalającym egzekucję (n. p. §§ 35, 36 i 37 ord. egz.), należy przeprowadzić i rozstrzygnąć bez współdziałania sędziego fachowego, jeżeli sądem dozwalającym egzekucję był sąd handlowy lub handlowy i morski. (Opinia Sądu najw. jako odp. na pyt. do § 50 ord. egz.).

W samoistnych sądach handlowych albo handlowych, i morskich należy wydać nakaz zapłaty w postępowaniu wezwawczem w senacie przy współdziałaniu sędziego fachowego stanu obywatelskiego (odp. min. na pyt. do § 7 n. j.).

O składaniu senatów i zmianach w składzie senatów i rozdziale czynności w senatach zob. §§ 32—35 i 38 ust. o org. sąd. i §§ 7 i 8 instr. sąd.

O ustanowieniu sędziów samodzielnych w przypadkach wyżej pod b) i c) oznaczonych zob. § 10 instr. sąd.

W ustępie 3 § 7 n. j. przewidziane załatwianie podań w sprawach amortyzacyjnych tudzież wniosków na dozwole nie egzekucji przez członka trybunału, do tego ustanowionego przez naczelnika trybunału, jako sędziego samoistnego (§ 10 ust. sąd.) może mieć miejsce także w samoistnych sądach handlowych (opinia Sądu najw. jako odp. min. na pyt. do § 7).

O ustanowieniu sędziów fachowych stanu obywatelskiego i o ich prawach i obowiązkach zob. rozp. min. z 1 czerwca 1897 l. 128 i 129 Dz. u. p. i §§ 20 i 21 ust. o org. sąd.).

§ 8. O ile przepisy o wewnętrznem urządzeniu sądów i o porządku czynności sądowych inaczej nie stanowią, należy sprawowanie sądownictwa cywilnego w sądach krajowych wyższych do senatów złożonych z przewodniczącego i czterech sędziów. *v*

Osobny statut określa w jaki sposób sądownictwo w sprawach cywilnych ma być wykonywane w Sądzie najwyższym.

Tylko w przypadkach § 36 ust. o org. sąd. składa się senat sądu krajowego wyższego z 10 członków.

W sądzie krajowym wyższym nie potrzeba uchwały senatu dla czynności urzędowych i rodzajów załatwień w § 37 l. 1—8 ust. o org. sąd. określonych (zob. te przypadki przy § 34 n. j.) i do czynności, które należą do przelożonego sądu, przewodniczącego senatu i sędziego wyznaczonego (zob. również przy § 34 n. j.).

Najwyższy trybunał sprawiedliwości i kasacyjny ustanawia z mocy § 28 n. j. miejscowy sąd właściwy w senacie złożonym z przewodniczącego i sześciu radców.

Podobnie rozstrzyga ten trybunał rewizyę w cywilnych sprawach spornych w senatach złożonych z sześciu radców i przewodniczącego, chociażby nawet rewizya była skierowana przeciw równobrzmiącym wyrokom i sąd miał orzec jej dopuszczenie (§ 43 ust. o org. sąd.).

W senacie złożonym z 10 członków orzeka Sąd najwyższy o nieważności małżeństwa, o uznaniu za zmarłego w celu powtórnego zawarcia małżeństwa i o przedmiotach legislacyjnych odnoszących się do jednego lub kilku krajów

§ 8. Bei den Oberlandesgerichten wird die Gerichtsbarkeit in bürgerlichen Rechtssachen, sofern nicht durch die über die innere Einrichtung und Geschäftsordnung der Gerichte erlassenen Vorschriften etwas anderes angeordnet ist, in Senaten ausgeübt, welche je aus einem Vorsitzenden und vier Richtern bestehen.

In welcher Art die Gerichtsbarkeit in bürgerlichen Rechtssachen bei dem Obersten Gerichtshofe auszuüben ist, wird durch ein besonderes Statut bestimmt.

v Sędziowie, przewodniczący i sędziowie 3 sędziów: przewodniczący i sędziowie
 3) apelacyjnych i sędziów I instancji, które sądy
 3) apelacyjnych i sędziów I instancji, które sądy

koronnych (§ 17 statutu Sądu naj. z 7 sierpnia 1850 l. 325 Dz. u. p.). O posiedzeniach plenarnych członków Sądu najwyższego zob. § 15 i 16 statutu Sądu najw.

Zob. art. XI ust. wpraw. n. j.

Narada i głosowanie.

§ 9. Przy rozprawach odbywających się w trybunałach w procesach cywilnych i przy wszystkich rozstrzygnięciach zdarzających się w takich sprawach a zastrzeżonych sądowi nie może być ilość głosujących w senatach włącznie z przewodniczącym mniejszą, aniżeli jest postanowiona w §§ 7 i 8.

Do rozpraw dłuższy czas trwających wolno przewodniczącemu przybrać sędziów uzupełniających, którzy biorą udział w rozprawie i wstąpią do senatu w razie, gdyby który członek senatu doznał przeszkody.

Mniejsza niż przepisana może być ilość członków senatu tylko w przypadku § 420 proc. cyw. (sprostowanie stanu faktycznego wyroku).

Kwestyą jest natomiast, czy ilość członków senatu można powiększyć poza liczbę ustawową. Wątpliwość ta nasuwa się przez wzgląd na brzmienie ustępu 1-go § 9 (arg. a contr.) łącznie z przepisem § 155 pat. ces. z 3 maja 1853 l. 81 Dz. u. p. Ostatni przepis brzmi: »Zastrzeżonem jest przełożonemu sądu przekazanie poszczególnych spraw, do

§ 9. Bei den vor Gerichtshöfen stattfindenden Verhandlungen in bürgerlichen Rechtssachen und bei allen in solchen Rechtssachen vorkommenden, dem Gerichte vorbehaltenen Entscheidungen darf die Zahl der Stimmführer in den Senaten mit Einschluss des Vorsitzenden nicht kleiner sein, als sie in den §§ 7 und 8 festgesetzt ist.

Zu Verhandlungen von längerer Dauer können von Vorsitzenden Ergänzungsrichter zugezogen werden, welche an der Verhandlung theilnehmen und im Falle der Verhinderung eines Mitgliedes des Senates einzutreten haben.

których rozstrzygnięcia wedle ogólnych przepisów mniejsza ilość głosujących wystarcza — dla uniknięcia sprzeczności w sądowych orzeczeniach albo dla uniknięcia w sprawie niespornej niedającej się naprawić szkody głożącej stronom albo dla innych ważnych przyczyn — z góry albo podczas narady wzmocnionemu senatowi albo pełnej radzie«. Otóż Schauer III, str. 794. Neumann str. 1122 i Demelius str. 24, opierając się na brzmieniu § 9 n. j. są zdania, że § 155 pat. ces. z 3 maja 1853 l. 81 Dz. u. p. jest dotąd utrzymany w mocy co do wszystkich narad, które nie odbywają się na podstawie ustnej rozprawy a więc w szczególności w sprawach niespornych. Odmiennego zdania są Horten str. 111 i A. W. w artykule: »Gibt es auch im neuen Verfahren verstärkte Senate?« w G. H. z r. 1898 Nr. 6.

Nienależyte obsadzenie senatu jest przyczyną nieważności rozstrzygnięcia sądu względnie także postępowania, to rozstrzygnięcie wypuszczającego, i to tak w sprawach spornych (§§ 477 l. 2 i 503 l. 1 proc. cyw.) jak i w sprawach niespornych (§ 83 ust. o org. sąd.).

Sędziego uzupełniającego można oprócz przypadku § 9 n. j. przyzwać w przypadkach §§ 62 i 63 n. j.

Na sędziów uzupełniających (§§ 9, 62 i 63 n. j.) należy przedewszystkiem powoływać członków trybunału ustanowionych dla odnośnego senatu jako zastępcy. W razie ich przeszkodzenia oznacza na ustne doniesienie przewodniczącego senatu prezydent trybunału, kto ma wziąć udział w rozprawie jako sędzia uzupełniający. Jeżeli do senatu już należy sędziowski urzędnik, któremu w celach wykonywania sądownictwa prawa głosu udzielono, natenczas tylko radcy mogą być na sędziów uzupełniających przybrani (§ 9 instr. sąd.).

§ 10. Przewodniczący kieruje głosowaniem tudzież naradą o ile takową poprzedza głosowanie.

§ 10. Der Vorsitzende leitet die Abstimmung, sowie die der Abstimmung etwa vorausgehende Berathung.

Jeżeli jest ustanowiony sprawozdawca, tenże głosuje pierwszy; przewodniczący, który w głosowaniu na równi z każdym innym członkiem senatu bierze udział, oddaje swój głos na ostatku. Poza tem głosują sędziowie starsi rangą przed młodszymi. Sędzia fachowy stanu obywatelskiego winien oddać swój głos bezpośrednio po sprawozdawcy, a jeśli takiego nie ustanowiono, przed innymi członkami senatu.

Sprawozdawców należy ustanowić w przypadkach §§ 262, 413 i 486 proc. c. Sprawozdawców mianuje przewodniczący senatu z pośród członków senatu (§ 35 ust. o org. sąd.). Zamianowanie sprawozdawcy następuje w sposób wskazany w § 122 instr. sąd. W sprawach niespornych są sprawozdawcami referenci (§ 38 ust. o org. sąd.).

§ 11. Żaden sędzia nie może odmówić głosowania nad pytaniem będącym przedmiotem uchwały; tyczy się to w szczególności także sędziego, który w głosowaniu nad pytaniem wstępnem pozostał w mniejszości.

Nad właściwością sądu, nad potrzebą uzupełnienia postępowania i nad innymi pytaniami wstępnymi musi się zawsze najpierw odbyć głosowanie. Jeżeli w sprawie głównej orzec należy o kilku roszczeniach, musi się nad każdym poszczególnem roszczeniem osobno odbyć głosowanie.

Der Berichterstatter, wenn ein solcher bestellt ist, gibt seine Stimme zuerst, der Vorsitzende, welcher sich an der Abstimmung gleich jedem anderen Senatsmitgliede zu betheiligen hat, gibt die seine zuletzt ab. Ausserdem stimmen die dem Dienstrange nach älteren Richter vor der jüngeren. Der fachmännische Laienrichter hat seine Stimme unmittelbar nach dem Berichterstatter, und wenn kein solcher bestellt ist, von den übrigen Senatsmitgliedern abzugeben.

§ 11. Kein Richter darf die Abstimmung über eine zur Beschlussfassung gestellte Frage verweigern; dies gilt namentlich auch dann, wenn er bei der Abstimmung über eine Vorfrage in der Minorität geblieben ist.

Über die Zuständigkeit des Gerichtes, über die Nothwendigkeit von Ergänzungen des Verfahrens und andere Vorfragen muss immer zuerst abgestimmt werden. Ist bei der Entscheidung der Hauptsache über mehrere Ansprüche zu erkennen, so muss über jeden einzelnen Anspruch besonders abgestimmt werden.

§ 12. Do każdej uchwały sądu wymaga się absolutnej większości głosów, to znaczy więcej jak połowy wszystkich głosów.

Jeżeli się przytem nadarzą trudności, których przez rozdzielenie pytań i powtórne zapytanie głosujących o ich zdanie usunąć się nie dadzą, natenczas przewodniczący winien rozdzielić pytanie, nad którym ma zapasć uchwała, na pojedyncze dla rozstrzygnięcia istotne punkta, a zarządzając osobne głosowanie nad niemi, w sposób odpowiedni spowodować połączenie głosów w uchwałę większości w przedmiocie pod obradę poddanym.

Jeżeli co do uchwalić się mających sum pieniężnych więcej jak dwa zdania się potworzyły a żadne z nich większości nie uzyskało, natenczas głosy oddane za sumą największą dolicza się tak długo do głosów oddanych za sumą bezpośrednio mniejszą, póki nie okaże się absolutna większość głosów.

Do wyjaśnienia §§ 11 i 12 n. j. służą następujące przepisy §§ 181—185 instr. sąd.

§ 181. Obrady i głosowanie w senacie odbywają się niejawnie.

Nad rozstrzygnięciami, które mają zapasć na jawnej

§ 12. Zu jedem Beschlusse des Gerichtes wird absolute Stimmenmehrheit, dass ist mehr als die Hälfte sämmtlicher Stimmen, erfordert.

Ergeben sich hiebei Schwierigkeiten, welche durch Theilung der Fragen und Wiederholung der Umfrage nicht behoben werden, so hat der Vorsitzende die Frage, über welche Beschluss zu fassen ist, in die einzelnen, für die Entscheidung erheblichen Punkte aufzulösen und durch Einleitung besonderer Abstimmungen über dieselben in geeigneter Weise die Vereinigung der Stimmen zu einem Mehrheitsbeschluss über den zur Verhandlung stehenden Gegenstand herbeizuführen.

Bilden sich in Beziehung auf Summen, über welche Beschluss zu fassen ist, mehr als zwei Meinungen, deren keine die Mehrheit für sich hat, so werden die für die grösste Summe abgegebenen Stimmen den für die zunächst geringere Summe abgegebenen so lange hinzugezählt, bis sich eine absolute Stimmenmehrheit ergibt.

ustnej rozprawie, a prawdopodobnie nie wywołają bardziej szczegółowej dyskusji, można przyciszonym głosem w samej sali rozpraw się naradzać i głosować.

Pozostający w służbie przygotowawczej auskultanci i praktykanci sądowi, chociaż nie protokołują, mogą być obecnymi przy naradach i głosowaniu senatu, o ile to dla ich jurydycznego wykształcenia potrzebnem się okaże.

§ 182. Dla wszystkich obrad i głosowań senatu, które się nie łączą bezpośrednio z ustną rozprawą, będzie wypracowanym pisemny zarys proponowanego wyroku, uchwały, sprawozdania i t. d. (wniosek). W sprawach trudniejszych, mianowicie w razie obszernego lub zawikłanego stanu sprawy należy przed wnioskami, które się nie opierają na wynikach ustnej rozprawy, podać krótką pisemną opinię i przytem zarazem podnieść stanowcze dla rozstrzygnięcia okoliczności (referat). Jeżeli na wypracowanie wniosku użyto osobnego arkusza, oznaczonym będzie tenże tylko liczbą czynności; wymienianie nazwisk stron lub dosłowne przytaczanie żądania stron albo tegoż streszczanie nie jest dopuszczalnem.

Jeżeli nie przedłożono samego sporządzonego wygotowania, natenczas we wniosku, o ile on odpowiada żądaniu strony, należy bez wszelkiego powtarzania, odesłać do tegoż żądania a mianowicie w danym razie powołując pewne ustępy żądania. Ani w referacie ani w zarysie proponowanego załatwienia nie wolno odpisywać żądania stron; ustępy żądania stron, które mają być załatwieniem objęte, należy kancelaryi sądowej w zrozumiałym sposobie wskazać (scrib. incl.).

Ułożenie wniosku i referatu należy w sprawach sądownictwa niespornego do poszczególnych referentów, zresztą zaś do wyznaczonego dla sprawy przez przewodniczącego sprawozdawcy, a w braku takiego do samego przewodniczącego.

Przy obradach, które następują zaraz po ukończeniu ustnej rozprawy, może tak przedstawienie wniosku jakoteż służące do uzasadnienia wniosku przedstawienie stanu sprawy nastąpić ustnie. Po głosowaniu poleci przewodniczący, o ile

on sam ułożeniem pisemnem wygotowania zapadłego wyroku lub uchwały zająć się nie chce, uskutecznienie tego jednemu z członków senatu.

§ 183. Jeżeli ułożony na piśmie wniosek z małemi zmianami stał się uchwałą, natenczas konieczne z tego powodu sprostowania zarysu uskuteczni członek senatu, który zarys ułożył. Gdy wszakże co do rzeczy głównej uchwalono przeciw jego wnioskowi lub też przedłożony przez niego zarys załatwienia musi być całkiem przerobionym, będzie na jego żądanie ułożonem wygotowanie przez tego członka senatu, na którego wniosek uchwała zapadła.

§ 184. Przy obradach i głosowaniu będą w sprawach cywilnych przestrzegane przepisy § 9 do 13 normy jurysdykcyjnej i § 84 ustawy o organizacyi sądów, przy obradach zaś i głosowaniu w sprawach karnych przepisy §§ 19 do 22 procedury karnej. Przewodniczący może w sprawach szczególnie ważnych lub trudnych zarządzić przed głosowaniem ogólną dyskusję; w sprawach, w których jeden z członków senatu jest w stanie udzielić bliższych wyjaśnień, może przewodniczący zapytywać tegoż o wszystkie dla rozstrzygnięcia stanowcze okoliczności, lub na zadawanie takich pytań innym członkom senatu przyzwolić.

Członkowie senatu winni z niepodzielną uwagą zająć się przedmiotem obrad i głosowania, podczas takowych nie oddawać się żadnym innym zajęciom, i wypowiedzieć swobodnie swe zdanie wedle sumienia i przekonania bez zbytecznego pośpiechu, bez namiętności, lub zamiaru ubocznego.

Przewodniczącemu nie wolno ograniczać swobody zdania. Wniosków, do wyłożenia sprawy nie należycie przygotowanych, przewodniczący nie dopuści.

§ 185. Przewodniczący kieruje obradami i głosowaniem a po ukończeniu uzna je za zamknięte.

Tenże ma się starać o to, by obrady odbywały się w porządku, z powagą i taktem. Członkom senatu, wyluszczającym powody ich zdania, nie należy przerywać, chyba gdyby się gubili w bezcelowych rozwlekłościach. Co do mylnych faktycznych podstaw udzieli przewodniczący, lub usta-

nowiony sprawozdawca zaraz potrzebnych wyjaśnień. Jeżeli przy obradach pominięto lub mylnie przedstawiono okoliczności faktyczne, które przewodniczący uznaje za stanowe, ma on takowe podnieść, i w razie potrzeby dyskusyę nad nimi odnowić. Obowiązkiem jest sprawozdawcy zwrócić uwagę przewodniczącego, jeżeli jego zdaniem braki podobne okazały się w przemówieniach poszczególnych członków senatu.

O ile nie zaszły pomyłki, nie będzie wzywał przewodniczący o ponowne oddanie głosu członków senatu, którzy już swe zdanie stanowczo wypowiedzieli. Z powodu nasuwających się przy obradach trudności, które wymagają dłuższego zastanowienia się i staranniejszego zbadania poszczególnych kwestyj prawnych, może przewodniczący odroczyć obrady i głosowanie na czas odpowiedni.

Skoro przewodniczący uzna głosowanie za zamknięte, nie wolno już członkowi senatu od wypowiedzianego zdania odstąpić; aż do tej chwili może on jeszcze mimo to, iż już swe zdanie wypowiedział, przystąpić do zdania innego.

§ 13. W kwestyi różnicy zdań, powstałej co do prawdziwości wyniku głosowania, ogłoszonego przez przewodniczącego, rozstrzyga senat.

Jeżeli senat powziął w sprawie sądownictwa dobrowonego uchwałę, o której przewodniczący ma przekonanie, że zawiera oczywiste naruszenie ustawy albo polega na mylnem zastosowaniu ustawy, i że nadto ta uchwała osobie małoletniej lub pieczy poddanej może przynieść szkodę lub sąd na obowiązek zwrotu narazić, wolno przewodniczącemu tegoż senatu wygotowanie takiej uchwały na razie wstrzymać i przedłożyć akta sądowi przełożonemu do rozstrzygnięcia (§ 84 ust. o org. sąd.).

§ 13. Über Meinungsverschiedenheiten, welche über die Richtigkeit des vom Vorsitzenden bekanntgegeben Ergebnisses einer Abstimmung entstehen, entscheidet der Senat.

§ 14. Zapiski o naradzie i głosowaniu sądu należy ob-
jąć osobnym protokołem. Sposób prowadzenia tegoż określają
przepisy o wewnętrznem urządzeniu i porządku czynności
sądów.

Powołane w § 14 n. j. przepisy zawarte są w §§ 186
do 190 instr. sąd. Przepisy te brzmią jak następuje:

§ 186. Obrady i głosowanie senatu, łączące się bezpo-
średnio z ustną rozprawą, będą stwierdzone w osobnem pi-
śmie, w którym mają być podane przedstawione wnioski,
wynik głosowania, nadto zaś, o ile przy głosowaniu okazała
się różnica zdań, zwięźle ułożone powody, przytoczone przez
poszczególnego członka senatu na uzasadnienie jego zdania
(protokół obrad). W wstępie protokołu obrad będzie oprócz
liczby czynności wymienionym sąd, liczba oddziału senatu,
dzień obrad i nazwisko protokolanta. Nazwiska członków se-
natu należy wymienić tylko wtedy, gdy w głosowaniu biorą
udział zastępcy lub sędziowie uzupełniający. Kilka w tejsa-
mej sprawie i w tym samym dniu odbywających się obrad
będą stwierdzeni jednym protokołem obrad.

O ile podczas obrad senatu jeden z członków senatu
przedstawia wnioski ułożone na piśmie, lub też o ile przed-
stawione wnioski są zgodne z wnioskiem strony lub innego
uczestnika sprawy, stwierdzonym w protokole rozprawy, na-
leży w protokole obrad powołać się jedynie na dołączony
pisemny wniosek lub na protokół rozprawy (zapomocą za-
kreślenia odnośnych ustępów lub t. p.), tudzież przytoczyć
wynik głosowania. Przewodniczący może zarządzić, by czło-
nek senatu, który przy obradach przedstawia wniosek, lub
wypowiada odmienne od wnioskodawcy zdanie, swój wnio-
sek lub swe zdanie zwięźle ułożone zaraz spisał; w wypadku
tym należy w protokole obrad bez powtarzania wniosku lub
zdania powołać się na dołączone do protokołu pismo.

§ 14. Die Aufzeichnungen über die Berathung und Abstim-
mung des Gerichtes sind in ein besonderes Protokoll aufzunehmen.
Dessen Führung wird durch die über die innere Einrichtung und
Geschäftsordnung der Gerichte erlassenen Vorschriften geregelt.

Jeżeli na podstawie ustnej rozprawy zaraz zapada wyrok, natenczas bez względu, czy ogłoszenie wyroku następuje natychmiast, czy nie, będzie protokołem obrady objętem jedynie orzeczenie (§ 417, l. 3 proc. cyw.); skoro takowe już na piśmie jest ułożonem, będą nadto zastosowane przepisy poprzedzającego ustępu. Taksamo motywa uchwały tylko wtedy w protokole obrady zamieścić należy, gdy właśnie pod względem motywów istnieje między członkami różnica zdań, która musiała być głosowaniem załatwioną.

W razie uchwał, które na podstawie ustnej rozprawy zapadają jednogłośnie i zaraz przy podjętej na nowo ustnej rozprawie zostają ogłoszone, ma się z reguły ograniczyć zapisanie do protokołu na wzmiance, iż senat jednogłośnie powziął uchwałę, która jest stwierdzoną w dokładnie oznaczyć się mającym ustępie protokołu rozprawy.

Z obrad i głosowania, które się odbywają podczas ustnej rozprawy, a bez przerywania takowej (§ 181, ustęp 2), nie będzie spisany protokół; protokół obrady zastępuje wtedy stwierdzone w protokole rozprawy ogłoszenie zapadłej uchwały.

§ 187. W razie istnienia wniosków na piśmie ułożonych osobny protokół obrad będzie tylko wtedy spisany, gdy zamiast zarysu wygotowania przedstawiono jako wniosek już czystopis wygotowania. Zresztą odbywa się zaprotokolowanie obrad i głosowanie w ten sposób, iż wynik głosowania w razie zgodności zdań zostaje stwierdzonem uwagą »jednogłośnie«, która to uwaga będzie umieszczoną na zarysie wygotowania i przez protokolanta podpisana. W razie różnicy zdań będą wynikiem głosowania i zwięzłe zebrane powody, które na uzasadnienie odmiennych zdań przytoczono, również na zarysie wygotowania podane i przez protokolanta podpisane. Gdyby tego rodzaju pisemne stwierdzenie głosowania (zapisek o głosowaniu) wskutek zamieszczenia oddzielnego zdania jednego z członków senatu było zanadto rozwlekłem, może przewodniczący senatu zarządzić, by członek senatu swoje zdanie zwięzłe ułożone spisał, tudzież by pismo

odnośnie dołączono do zarysu wygotowania, zaopatrzonego w zapisek o głosowaniu.

Każdy zapisek o głosowaniu będzie zawierał dzień obrad, liczbę oddziału senatu, a w senatach niestałych i w wypadku, gdy w obradach uczestniczyli zastępcy lub sędziowie uzupełniający nadto nazwiska sędziów, którzy w obradach uczestniczyli.

§ 188. O przedsięwziętem powtórnym kolejnym pytaniu głosujących o ich zdanie w każdej kwestyi oddzielnie, o rozdzieleniu kwestyi na poszczególne punkta, tudzież o zarządzeniu głosowania nad każdym takim punktem (§ 12 normy jurysdykcyi §§ 21, 22 proc. kar.) należy tylko o tyle, stwierdzając głosowanie, uczynić wzmiankę, o ile to jest potrzebnem do ocenienia ważności ostatecznie zapadłej uchwały. Natomiast zmiany w składzie senatu, które nastąpiły wskutek zakwestyonowania właściwości (§§ 61—63 normy jurysdykcyi), muszą być zawsze w pisemnem stwierdzeniu głosowania przytoczone. Jeżeli nie sporządza się oddzielnego protokołu obrad, należy votum sędziego, występującego z senatu, dołączyć do odnośnego aktu, zaopatrzonego w zapisek o głosowaniu.

Każdemu członkowi senatu wolno powody jego zdania wyłuszczyć na piśmie i żądać, by takowe dołączono do pisemnego stwierdzenia głosowania.

Stan faktyczny wyroku tudzież powody rozstrzygnięcia nie mogą być nigdy pisemnem stwierdzeniem głosowania objęte.

§ 189. Oddzielne protokoły obrad będą dołączone do aktów sprawy, w której się odbyły obrady i głosowanie. Akta, w których się mieszczą takie protokoły obrad, może kancelarya sądowa (oddział kancelaryjny) dać do przejrzania stronom lub trzecim osobom dopiero po uprzedniem wyłączeniu tych protokołów.

Jeżeli obrady, co do których nie ma być spisywanym oddzielny protokół, odnoszą się do różnych spraw, natenczas spi-ze protokolant liczby czynności wszystkich dotyczących aktów i na tymże spisie każe sobie urzędnikowi kancelaryj-

nemu (pomocnikowi kancelaryjnemu), któremu akta do uskutecznienia dalszych czynności mają być wręczone, potwierdzić odbiór aktów i zarysów wygotowań. Spis ten następnie należy oddać naczelnikowi sądu, lub wyznaczonemu przezeń do tego urzędnikowi sądowemu. Jeżeli takiego spisu się nie sporządza, ma być dzień oddania zarysu wygotowania kancelaryi sądowej (oddziałowi kancelaryjnemu) wymienionym na zarysie wygotowania.

§ 190. Gdyby z załatwieniem podania nie można było bez szkody lub niebezpieczeństwa wyczekać na zwyczajne posiedzenie senatu, ma o tem niezwłocznie donieść przewodniczącemu członek senatu, do którego przygotowanie wniosku należy. Przewodniczący, o ile podanie bez ustnej rozprawy załatwić można, bądź zwoła nadzwyczajne posiedzenie, bądź zarządzi, by członkowie senatu swe głosy bezzwłocznie na piśmie oddali.

Protokolanci.

§ 15. Osoby używane do prowadzenia protokołów przy rozprawach innych sądowych czynnościach urzędowych muszą być ku temu zaprzysiężone.

Zob. o protokolantach §§ 16 (ustęp 2) i 26 n. j., § 207, 213, 262 (ustęp 2), 418, 486 (ustęp 3) proc. cyw., §§ 59 i 194 ord. egz., § 38 ust. o org. sądowej i §§ 319, 320 instr. sądowej.

Kancelarya sądowa.

§ 16. Przy każdym sądzie istnieje kancelarya sądowa. Do niej należy przyjmowanie aktów, które do sądu weszły,

§ 15. Die zur Führung der Protokolle bei Verhandlungen und anderen gerichtlichen Amtshandlungen verwendeten Personen müssen hiezu beedigt sein.

§ 16. Bei jedem Gerichte besteht eine Gerichtskanzlei. Dieser obliegt die Übernahme der an das Gericht gelangenden Acten, die

wygotowanie sądowych rozstrzygnięć i innych załatwień, wykonanie doręczeń i wezwań, przechowywanie aktów sądowych jakoteż przedsięwzięcie wszelkich innych czynności sądowych przydzielonych jej przez ustawę albo rozporządzenie.

Z pośród personelu kancelaryi sądowej mogą być również wzięte osoby potrzebne do spisywania protokołów.

O kancelaryi sądowej zawierają postanowienia: § 18 i 26 n. j. §§ 49—61 ust. o org. sąd. §§ 302—393 instr. sąd i §§ 115, 261, 284, 285, 296, 366, 386 i 393 ord. egz.

Organa wykonawcze.

§ 17. Dla przedsięwzięcia czynności egzekucyjnych można przy poszczególnych sądach w miarę potrzeby ustanowić osobnych urzędników wykonawczych.

W sądach, dla których takich urzędników wykonawczych nie ustanowiono, wykonywać będą czynności egzekucyjne przydzielone organom wykonawczym woźni sądowi albo inne przez ustawę do tego powołane organa.

Zob. art. XII ust. wpraw. n. j. i uwagę tam podaną.

§ 18. Naczelnikami i kierującymi urzędnikami kancelaryi sądowej, tudzież urzędnikami wykonawczymi można zamia-

Ausfertigung der gerichtlichen Entscheidungen und sonstigen Erledigungen, die Bewirkung der Zustellungen und Ladungen und die Verwahrung der gerichtlichen Acten, sowie die Vornahme aller anderen ihr durch Gesetz oder Verordnung zugewiesenen Amtshandlungen.

Dem Personale der Gerichtskanzlei können auch die zur Führung der Protokolle benöthigten Personen entnommen werden.

§ 17. Zur Vornahme von Executionshandlungen können bei einzelnen Gerichten nach Massgabe des Bedarfes besondere Vollstreckungsbeamte bestellt werden.

Bei den Gerichten, für welche solche Vollstreckungsbeamte nicht bestellt sind, erfolgt die Vornahme der den Vollstreckungsorganen zugewiesenen Executionshandlungen durch Gerichtsdiener oder andere durch das Gesetz hiezu berufene Organe.

§ 18. Zu Vorstehern und leitenden Beamten der Gerichtskanzlei, sowie zu Vollstreckungsbeamten können nur solche Perso-

nować tylko takie osoby, które ukończyły szkoły średnie oraz egzaminem z dobrym skutkiem odbytem wykazały, że posiadają wiadomości szczególne, potrzebne do ich działalności urzędowej. Przepisy o przedmiotach i urządzeniu tego egzaminu, jakoteż o składzie komisji egzaminacyjnej będą wydane w drodze rozporządzenia. Egzamin ten obejmować ma także wiadomości prawne potrzebne do pełnienia urzędu.

Urzędnicy wykonawczy winni złożyć kaucyę o wysokości rocznej płacy według przepisów o kaucyach służbowych.

Zob. § 23 ust. o org. sąd. i rozp. min. z 18 lipca 1897 l. 170 Dz. u. p.

Kaucyę służbowe zniesione zostały artykułem I ustawy z dnia 18 lipca 1903 l. 203. Dz. u. p.

ROZDZIAŁ DRUGI.

O wykluczeniu sędziów i innych organów sądowych.

Rozdział ten dzieli się na dwie części; z tych pierwsza, obejmująca §§ 19 – 25, odnosi się do wykluczenia sędziów, zaś druga, obejmująca §§ 26 i 27, odnosi się do wykluczenia innych organów sądowych.

nen bestellt werden, welche die Mittelschulstudien zurückgelegt und den Besitz der für ihre amtliche Thätigkeit erforderlichen besonderen Kenntnisse durch eine mit gutem Erfolge abgelegte Prüfung nachgewiesen haben. Die Vorschriften über die Gegenstände und die Einrichtung dieser Prüfung, sowie über die Zusammensetzung der Prüfungscommission sind im Verordnungswege zu erlassen. Diese Prüfung hat sich auch auf die zur Erfüllung des Amtes nothwendigen Rechtskenntnisse zu erstrecken.

Volstreckungsbeamte haben eine Caution im Betrage ihres einjährigen Gehaltes nach den für Dienstcautionen bestehenden Vorschriften zu leisten,

O wykluczeniu sędziów.

§ 19. Sędziego wolno w sprawach cywilnych wykluczyć:

1. dlatego, że w danym przypadku z mocy ustawy jest wyłączony od wykonywania czynności sędziowskich;

2. dlatego, że zachodzi dostateczna przyczyna powątpiewania o jego bezstronności.

Przepisy §§ 19—25 n. j. odnoszą się do sędziów jako takich i to tak do sędziów samoistnych, jak i do sędziów pomocniczych (§ 45 ust. o org. sąd.), jak i wreszcie do sędziów fachowych stanu obywatelskiego (§ 21 u. o org. sąd.).

Przepisy te traktują o wykluczeniu sędziego od wykonywania sądownictwa w pewnej oznaczonej sprawie jako uprawnieniu stron t. j. o wykluczeniu sędziego na wniosek stron w przeciwstawieństwie do usunięcia sędziego (wyłączonego lub podejrzanego o brak bezstronności) niezależnie od wniosku stron, co unormowane jest w §§ 22 ust. o org. sąd. (O tem będzie mowa niżej po uwagach do § 25 n. j.).

Wykluczenie sędziego może nastąpić z przyczyn wyłączających sędziego (§ 19 l. 1 n. j.) tudzież z przyczyn budzących podejrzenie o brak bezstronności sędziego (§ 19 l. 2 n. j.).

Między pierwszymi a drugimi zachodzą następujące różnice:

1. Przyczyny wyłączające sędziego są wyczerpująco w ustawie, w szczególności w § 20 n. j. wymienione, natomiast przyczyny budzące podejrzenie o brak bezstronności sędziego w ustawie nigdzie nie są wymienione; dlatego

§ 19. Ein Richter kann in bürgerlichen Rechtssachen abgelehnt werden:

1. weil er im gegebenen Falle nach dem Gesetze von der Ausübung richterlicher Geschäfte ausgeschlossen ist;

2. weil ein zureichender Grund vorliegt, seine Unbefangenheit in Zweifel zu ziehen.

w każdym poszczególnym przypadku ocenić będzie należało, czy zachodzą dostateczne okoliczności, budzące podejrzenie o brak bezstronności sędziego.

2. Twierdzone przez stronę przyczyny wyłączające sędziego, należy zawsze z urzędu stwierdzić, natomiast twierdzone przez stronę okoliczności budzące podejrzenie o brak bezstronności sędziego winna strona uprawdopodobnić (§ 22 n. j.).

3. Dla przyczyn wyłączających sędziego można sędziego wykluczyć *k a ż d e j c h w i l i*, natomiast nie może strona wykluczyć sędziego z przyczyny budzącej podejrzenie o brak bezstronności sędziego, jeżeli wdała się wobec sędziego w rozprawę albo wnioski przed nim uczyniła (§ 21 n. j.).

4. Dlatego jeżeli strona, która wobec sędziego już wdała się w rozprawę albo wnioski stawiała, chce sędziego wykluczyć z przyczyny budzącej podejrzenie o brak bezstronności, uprawdopodobnić musi, że przyczyna ta dopiero później powstała albo dopiero później doszła do wiadomości strony; przy wykluczeniu przez stronę sędziego dla przyczyn wyłączających natomiast ograniczenie takie nie zachodzi.

5. Okoliczność, iż w rozstrzygnięciu sprawy brał udział sędzia, co do którego zachodziła przyczyna wyłączająca powoduje zawsze nieważność postępowania; natomiast w przypadku, gdy w rozstrzygnięciu brał udział sędzia, co do którego zachodziła przyczyna budząca podejrzenie o brak bezstronności, tylko wtedy uzasadnia nieważność postępowania, jeżeli wykluczenie sędziego dla odnośnej przyczyny przez sąd uznanem zostało za uzasadnione (§§ 477 l. 1, 503, l. 1, 514, pr. c.).

6. Skarga nieważności jest dopuszczalna tylko w przypadku, gdy w rozstrzygnięciu brał udział sędzia orzekający, co do którego zachodziła przyczyna wyłączająca go; natomiast skarga taka nie jest dopuszczalną, gdy w rozstrzygnięciu brał udział sędzia, którego wykluczenie orze-

czono jedynie z przyczyn budzących podejrzenie o brak bezstronności (§ 529 l. 1 pr. c.).

Zob. § 30 n. j. o delegacyi sądu z powodu wykluczenia sędziego.

Z przyczyn wyłączających sędziego lub budzących podejrzenie o brak bezstronności sędziego (§ 19) może strona wykluczyć także sędziego polubownego. (Zob. §§ 586, 598 i 595 l. 4. pr. cyw.).

Por. 19 ust. z d. 27 listopada 1896 l. 218 Dz. u. p. o wykluczeniu członków sądu przemysłowego.

Por. O. Sądu kraj. wyższ. we Lwowie z 20 lipca 1901 w Ref. sąd. z r. 1901 str. 141.

§ 20. Sędziowie są od wykonywania urzędu sędziowskiego w sprawach cywilnych wyłączeni:

1. w sprawach, w których są sami stroną albo odnośnie do których zostają do jednej ze stron w stosunku współuprawnionego lub współobowiązane albo obowiązane do regresu;

2. w sprawach swych żon albo takich osób, które z nimi w linii prostej są spokrewnione lub spowinowacane, albo z którymi są w linii bocznej aż do czwartego stopnia spokrewnieni lub do drugiego stopnia spowinowaceni;

3. w sprawach swych rodziców przybranych lub wychowawców, dzieci przybranych lub wychowanków, swych pupilów lub powierzonych ich pieczy;

§. 20. Richter sind von der Ausübung des Richteramtes in bürgerlichen Rechtssachen ausgeschlossen:

1. In Sachen, in welchen sie selbst Partei sind, oder in Ausübung deren sie zu einer der Parteien in dem Verhältnisse eines Mitberechtigten, Mitverpflichteten oder Regresspflichtigen stehen;

2. in Sachen ihrer Ehefrauen oder solcher Personen, welche mit ihnen in gerader Linie verwandt oder verschwägert sind, oder mit welchen sie in der Seitenlinie bis zum vierten Grade verwandt oder im zweiten Grade verschwägert sind;

3. in Sachen ihrer Wahl- oder Pflegeeltern, Wahl- oder Pflegekinder, ihrer Mündel und Pflegebefohlenen;

4. w sprawach, w których byli lub jeszcze są ustanowieni pełnomocnikami jednej ze stron;

5. w sprawach, w których w sądzie niższym brali udział w wydaniu zaczepionego wyroku lub uchwały.

Lit.: Bujak: Zu § 20 Z. 2 I. N. w J. Bl. z r. 1905, str. 206 i n.

Przyczyny wyłączające sędziego (§ 19 l. 1) wyliczone są w § 20 n. j. wyczerpująco. Dlatego nie można ich w drodze analogii stosować do przypadków podobnych. Tego rodzaju podobne przypadki stanowiąc będą mogły w danym przypadku przyczyny budzące podejrzenie o brak bezstronności sędziego z § 19 l. 2 n. j.

ad l. 1 § 20.

Stroną jest także każdy (Skedl I, str. 394) interwient uboczny (§ 17 i n. pr. cyw.). Stosunek współobowiązane lub współuprawnionego należy ściśle interpretować.

ad l. 2 § 20.

Także sprawa żony sądownie separowanej lub (argumento z ostatniego ustępu § 321 proc. cyw.) rozwiedzionej (tak Neumann str. 1129, odmiennie Pollak str. 232 i Horten str. 131) lub sprawa żony z małżeństwa materialnie nieważnego lecz sądownie za nieważne jeszcze nieuznanego będzie sprawą z § 20 l. 2 n. j.

Pojęcie pokrewieństwa i powinowactwa, tudzież stopień pokrewieństwa lub powinowactwa oceniać należy wedle przepisów prawa cywilnego (§§ 40 i 41 u. c.). Pokrewieństwo i powinowactwo może polegać zarówno na pochodzeniu ślubnem jak i nieslubnem. Stosunek powinowactwa arg. z § 321 proc. cyw. nie gaśnie przez rozwiązanie małżeństwa, będącego podstawą stosunku powinowactwa (Neumann str. 1129, Fürstl str. 53.). Pollak str. 232 zapatrywanie to podziela jedy-

4. in Sachen, in welchen sie als Bevollmächtigte einer der Parteien bestellt waren oder noch bestellt sind;

5. in Sachen, in welchen sie bei einem untergeordneten Gerichte an der Erlassung des angefochtenen Urtheiles oder Beschlusses theilgenommen haben.

nie odnośnie do przypadku rozwiązania małżeństwa przez śmierć.

Z faktu, że w § 20 l. 2, użyty jest wyraz »osób« a nie wyraz »stron«, tudzież z uwagi, że sprawa strony jest poniekąd sprawą pełnomocnika ją zastępującego, wysnuwa orzeczenie Sądu najw. z dnia 20 czerwca 1900 l. 8693, nr. 117 Rep. O. z. G. U. n. zb. 1062 wniosek, że stosunek pokrewieństwa lub powinowactwa sędziego do pełnomocnika (adwokata) strony także stanowi przyczynę wyłączenia z § 20 l. 2 n. j. Do tego samego wniosku dochodzi także O. z 2 listopada 1899 l. 15371 G. U. n. zb. 731. Orzeczenia te (przyjęte przez Cansteina I, str. 372) uważać należy za błędne, (Pollak str. 231, 232 Bujak l. c.) choćby już dlatego, że przyczyn wyłączających sędziego jako taksonomicznie w § 20 nowej jurysdykcji wymienionych na inne § 20 n. j., nieobjęte przypadki rozszerzać nie można, zwłaszcza, że motywa przedłożenia rządowego, na które się Sąd najw. w pierwszym orzeczeniu powołuje, nie zdołają zdania przez Sąd najw. podanego, uzasadnić, gdyż motywa te do § 19 i 20 n. j. są bardzo niedokładne. Zresztą nie można twierdzić, iż sprawa, którą zastępuje pełnomocnik, jest jego sprawą. To, co tu powiedziano o pełnomocnikach stron, odnosi się także do zastępców ustawowych stron (Pollak str. 232; inaczej Canstein str. 273).

ad l. 4 § 20.

Pełnomocnictwo, udzielone przez stronę sędziemu, mogło być pełnomocnictwem procesowym (§ 31 pr. cyw.) lub pełnomocnictwem dla poszczególnych stadyów lub czynności procesowych (§ 33 pr. cyw.), jak niemniej pełnomocnictwem prawnomaterialnym i to bądź ogólnem, bądź szczególnem (§ 1006 ust. c.). W każdym jednak razie pełnomocnictwo musiało dotyczyć względnie obejmować sprawę, o którą chodzi.

ad l. 5 § 20.

Sędzia, o którego wyłączenie od rozstrzygnięcia w wyższej instancji chodzi, musiał brać udział w rozstrzygnięciu zapadłym w sądzie niższej instancji. Dlatego może w roz-

strzygnięciu sprawy, która skutkiem uchylenia rozstrzygnięcia przez instancję wyższą wróciła napowrót do sądu instancji niższej, brać w sądzie instancji niższej udział sędziego, który bądź w wyższej instancji, bądź w tejsamej instancji w rozstrzygnięciu sprawy brał udział. Dlatego też przy załatwieniu wniosku na zmianę uchwały wydanej przez przewodniczącego sądu, przewodniczącego senatu lub sędziego wyznaczonego, może w senacie brać udział dotyczący sędziego, którego uchwała jest zaczepioną (§§ 186, 342 i 516 proc. cyw.).

Dalszym wymogiem zastosowania § 20 l. 5 n. j. jest, by sędzia, o którego wyłączenie chodzi, brał udział w wyższej instancji w rozstrzygnięciu sprawy. Inny udział w sprawie np. udział sędziego wezwanego lub wyznaczonego nie jest powodem wyłączenia.

Wreszcie musiał sędzia, o którego wyłączenie chodzi, brać udział w niższej instancji w tem rozstrzygnięciu, które w myśl § 462 ustęp 2 pr. cyw. równocześnie ulega rozpatrzeniu przez instancję wyższą. Z tych powodów będzie wyłączonym od udziału w rozstrzyganiu skargi o ubezskuteczenie orzeczenia sądu polubownego (§ 596 pr. c.) lub skargi o wzruszenie (art. XXV ust. wpr. pr. cyw.) lub unieważnienie (art. XXIII ust. wpr. pr. c.) orzeczenia sądu polubownego giełdowego sędziego (zwyczajnie sędziego fachowego stanu obywatelskiego), który brał udział przy wydaniu orzeczenia sądu polubownego giełdowego.

Względami, którymi się kierował ustawodawca w § 20 l. 5 n. j. podyktowane jest także postanowienie § 537 proc. cyw. tej treści, iż sędzia, dla którego udziału w rozstrzygnięciu skarga nieważności (§ 529 l. 1) albo dla którego zachowania się skarga o wznowienie w myśl § 530 l. 5 wniesioną została, wyłączonym jest od kierowania rozprawą tudzież od rozstrzygania skargi nieważności lub skargi o wznowienie.

Por. § 79 n. j.

Sprawą w znaczeniu § 20 n. j. jest każda sprawa

wchodząca w zakres postępowania spornego, niespornego i egzekucyjnego.

§ 21. Prawo wykluczenia może wykonać każda strona bez względu na to, czy wedle zachodzących stosunków przedstawia się jako zagrożona strona wykluczająca czy też jej przeciwnik.

Strona nie może sędziego wykluczyć z powodu obawy stronniczości, jeżeli wobec niego wdała się w rozprawę albo przedłożyła wnioski, nie podniosłszy znanego jej powodu wykluczenia.

Prawo wykluczenia może wykonać także interwenient uboczny i to bez względu na to, czy jest uczestnikiem sporu (§ 20 pr. c.) czy też nim nie jest (§ 19 pr. c.) (Fierich str. 164, Horten str. 134, Fürstl str. 54, Skeal I, str. 394, Pollak str. 231). W ostatnim przypadku jednakże przez wzgląd na to, że interwenient uboczny podejmuje spór w takim stanie, w jakim go w chwili przystąpienia zastaje, tudzież przez wzgląd na to, że działanie interwenienta ubocznego nie śmie się sprzeciwiać działaniu strony głównej, do której przystąpił (§ 19 p. c.), nie wolno interwenientowi ubocznemu wykonać prawa wykluczenia, jeżeli prawo to strona główna, do której przystąpił, już utraciła albo wykluczeniu sędziego się sprzeciwia (Fürstl str. 55, Horten str. 134).

Z przyczyn wyłączających sędziego, objętych § 20 n. j. można sędziego wykluczyć każdej chwili, natomiast prawo wykluczenia sędziego z przyczyn budzących podejrzenie o brak bezstronności sędziego (§ 19 l. 2 n. j.) gaśnie pod warunkami podanymi w § 21 ustęp 2 n. j.

Oдноśnie do tego ustępu § 21 n. j. zaznaczyć należy,

§ 21. Das Ablehnungsrecht kann von jeder Partei ausgeübt werden, gleichviel ob nach Beschaffenheit der Verhältnisse die ablehnende Partei oder deren Gegner gefährdet erscheint.

Eine Partei kann einen Richter wegen Besorgnis der Befangenheit nicht mehr ablehnen, wenn sie sich bei demselben, ohne den ihr bekannten Ablehnungsgrund geltend zu machen, in eine Verhandlung eingelassen oder Anträge gestellt hat.

że »z wdaniem się w rozprawę lub przedłożeniem wniosków sędziego« nie jest równoznaczne wniesienie przez stronę pisma do sądu. Ostatnia czynność sama przez się nie powoduje więc nigdy prekluzji wykluczenia sędziego z przyczyny budzącej podejrzenie o brak bezstronności sędziego.

Zob. ustęp 3 i 4 § 22 n. j.

§ 22. Wykluczenie sędziego należy w piśmie lub ustnie do protokołu oznajmić temu sądowi, do którego należy sędzia, mający być wykluczonym. Zarazem należy dokładnie oznaczyć okoliczności uzasadniające wykluczenie.

Na takie wykluczenie winien się oświadczyć sędzia wykluczony.

Strona, wykluczająca sędziego z obawy stronniczości, winna uprawdopodobnić zaprzeczone przez sędziego przyczyny wykluczenia. Jeżeli się z obawy stronniczości wyklucza sędziego, wobec którego strona przed wykluczeniem wdała się już w rozprawę albo przedstawiła wnioski, wówczas strona musi także uprawdopodobnić, że przyczyna wykluczenia dopiero później powstała albo dopiero później doszła do jej wiadomości.

Podniesione przez stronę przyczyny wyłączające należy zawsze z urzędu stwierdzić.

§ 22. Die Ablehnung ist bei dem Gerichte, welchem der abzu-
lehnende Richter angehört, mittelst Schriftsatzes oder mündlich zu
Protokoll zu erklären. Dabei sind zugleich die Umstände genau an-
zugeben, welche die Ablehnung begründen.

Über eine solche Erklärung hat sich der abgelehnte Richter
zu äussern.

Die wegen Besorgnis der Befangenheit ablehnende Partei hat
die vom Richter bestrittenen Ablehnungsgründe glaubhaft zu ma-
chen. Wird ein Richter wegen Besorgnis der Befangenheit abge-
lehnt, bei welchem die Partei vor der Ablehnung sich bereits in
eine Verhandlung eingelassen oder Anträge gestellt hat, so ist von
der Partei auch glaubhaft zu machen, dass der Ablehnungsgrund
erst später entstanden oder ihr später bekannt geworden ist.

Von der Partei behauptete Ausschließungsgründe sind stets
von amtswegen festzustellen.

Wedle tego, czy wykluczenie sędziego następuje przy rozprawie czy też poza rozprawą, wniosek odnośny na wykluczenie przedłożyć należy ustnie do protokołu lub w piśmie. W ostatnim przypadku, t. j. w razie wykluczenia sędziego poza rozprawą zamiast wniesienia pisma (nawet przy trybunałach) kancelarya sądowa ma przyjąć do protokołu wniosek na uchycenie osoby sądowej (ostatni ustęp § 319 instr. sąd.).

Pisma, które zawierają wykluczenie sędziego, pomocniczego urzędnika sędziowskiego (protokolanta lub funkcyjnarusza kancelaryi sądowej, którzy występują jako organa doręczające, uwierzytelniające lub wykonawcze), będą z biura podawczego przedłożone bezpośrednio naczelnikowi sądu, jakkolwiek nie są do niego wystosowane; protokoły w przedmiocie ustnego wykluczenia spisz oddział kancelaryjny naczelnika sądu, w braku zaś takiego, przeznaczony do tego przez naczelnika sądu urzędnik kancelaryjny (pomocnik kancelaryjny).

Pismo lub protokół będzie wykluczonemu sędziemu przesłanem do oświadczenia; polecenie odnośne ma być w związanym układzie w pierwopisie na piśmie lub protokole umieszczonem, przyczem równocześnie czasokres zakreślić należy. Gdy wskutek (zaprzeczającego) oświadczenia sędziego staje się koniecznem uprawdopodobnienie powodu wykluczenia lub czasu, w którym ten powód powstał lub stał się stronie znanym, (lub gdy w razie wykluczenia innych osób koniecznem jest sprawdzenie powodu wykluczenia), natenczas należy przez ustne przesłuchanie stron oznaczyć okoliczności, które uprawdopodobnione być mają, tudzież środki uprawdopodobnienia, które użytymi być mogą. Naczelnik sądu może poruczyć tak przesłuchanie stron jak i dalsze w celach uprawdopodobnienia potrzebne przesłuchania jednemu z sędziowskich urzędników sądu. W podobny sposób może on przeznaczyć na swe miejsce jednego z urzędników sędziowskich celem ustalenia przytoczonych przez stronę powodów wykluczających sędziego.

O ile o wykluczeniu sąd przełożony ma orzec (zob. § 23

n. j. i uwagi tam podane), będą temuż po ukończeniu przesłuchań i dochodzeń urzędowych przedłożone akta bez sprawozdania z umieszczonym na samych aktach wnioskiem na rozstrzygnięcie kwestyi wykluczenia (§ 129 instr. sąd.).

Ustęp 3 § 22 n. j. odnosi się do przyczyn objętych § 19 l. 2, zaś ustęp 4 § 22 do przyczyn objętych § 19 l. 1 wykazu z § 20 n. j.

§ 23. O wykluczeniu rozstrzyga, jeżeli sędzia wykluczony należy do sądu powiatowego, przełożony sąd obwodowy, krajowy albo handlowy, jeżeli jednakże należy do trybunału, ten trybunał, a jeżeliby trybunał ten przez wystąpienie sędziego wykluczonego stał się niezdolnym do powzięcia uchwały, w toku instancyi przełożony trybunał.

Trybunał, który orzekać ma o wykluczeniu sędziego w skład trybunału wchodzącego, jest tylko wtedy niezdolny do powzięcia uchwały w tym przedmiocie, gdy z niewykluczonych a do głosowania uprawnionych członków trybunału nie można wogóle stworzyć kompletnego senatu.

Zob. § 129 instr. sąd. (zwłaszcza ustęp ostatni tego §-u) przy § 22.

Rozstrzygnięcie sądu przepisane w § 23 n. j. zapada tylko wówczas, gdy wniosek strony na wykluczenie sędziego nie zostanie załatwiony przychylnie w drodze administracyjnej.

I tak w myśl § 28 ust. o org. sąd. może sędzia powiatowy sprawę wykluczenia sędziego samoistnego, nie zasięgając decyzji przełożonego trybunału pierwszej instancyi, w ten sposób załatwić, że sprawę odda jednemu z pozostałych sędziów samoistnych sądu powiatowego, w osobie któ-

§ 23. Über die Ablehnung entscheidet, falls der abgelehnte Richter einem Bezirksgerichte angehört, das vorgesetzte Kreis-, Landes- oder Handelsgericht, falls er aber einem Gerichtshofe angehört, dieser Gerichtshof, und wenn dieser durch das Ausscheiden des abgelehnten Richters beschlussunfähig werden sollte, der im Instanzenzuge übergeordnete Gerichtshof.

rego nie zachodzi żadna przeszkoda. Taksamo wolno prezydentowi przełożonego trybunału pierwszej instancji w razie wykluczenia sędziego powiatowego przekazać sprawę sędziemu samoistnemu do tegoż zastępowania powołanemu, albo też sędziemu, którego stałym zastępcą (§ 27 ust. o org. sąd.) sędziego powiatowego zamianowano.

Przeciw tego rodzaju zarządzeniu administracyjnemu nie ma strona środka prawnego (anal. z § 24, ustęp 2 n. j.). Zapatrywaniu temu dają wyraz motywa do § 28 ust. o org. sąd. Przez przychylnie załatwienie wniosku na wykluczenie sędziego w drodze administracyjnej odpada potrzeba załatwienia tego wniosku w drodze sądowej przepisanej w § 23 i n. n. j.

§ 24. Rozstrzygnięcie w przedmiocie wykluczenia nastąpi bez poprzedniej ustnej rozprawy we formie uchwały; jednakże sąd powołany do rozstrzygnięcia może przed powzięciem uchwały zarządzić wszelkie dochodzenia i przesłuchania, które mu się wydadzą potrzebnymi do wyjaśnienia.

Rozstrzygnięcie, które daje miejsce wykluczeniu, nie może być zacepione żadnym środkiem prawnym. Rozstrzygnięcie takie należy z urzędu zakomunikować naczelnikowi sądu, do którego należy sędzia wykluczony, zaś przy wykluczeniu naczelnika sądu powiatowego, naczelnikowi trybunału właściwego do rozstrzygnięcia o wykluczeniu; jeżeli wykluczenie dotyczy prezydenta trybunału, wówczas o roz-

§ 24. Die Entscheidung über die Ablehnung erfolgt ohne vorhergehende mündliche Verhandlung durch Beschluss; es kann jedoch das zur Entscheidung berufene Gericht vor der Beschlussfassung alle ihm zur Aufklärung nöthig scheinenden Erhebungen und Einvernehmungen anordnen.

Eine Entscheidung, welche der Ablehnung Folge gibt, kann durch ein Rechtsmittel nicht angefochten werden. Eine solche Entscheidung ist von amtswegen dem Vorsteher des Gerichtes mitzutheilen, dem der abgelehnte Richter angehört, bei Ablehnung des Vorstehers eines Bezirksgerichtes aber dem Vorsteher des zur Entscheidung über die Ablehnung zuständigen Gerichtshofes; wenn die Ablehnung den Präsidenten eines Gerichtshofes trifft, so ist

strzygnięciu zawiadomić należy zastępcę prezydenta trybunału, a jeżeli wykluczono prezydenta trybunału równocześnie ze wszystkimi członkami trybunału, o wykluczeniu zawiadomić należy prezydenta w toku instancyi przełożonego trybunału.

Przeciw uchwałę, którą nie przychyłono się do wniosku na wykluczenie sędziego, istnieje (§ 514 p. c.) środek prawny rekursu.

Wedle zapatrywania większości teoretyków (Fierich str. 168, Fürstl str. 59) rekurs przysługuje w takim przypadku tylko stronie, od której pochodził wniosek na wykluczenie sędziego Horten str. 140 przyznaje prawo rekursu także stronie drugiej, o ile ta strona w myśl § 21 ustęp 2 n. j. (w przypadku, gdy sędzia jest podejrzany o brak bezstronności) nie utraciła wogóle prawa wykluczenia sędziego. Zapatrywanie swoje opiera Horten na ustępie 1 § 21 n. j.

§ 25. Aż do prawomocnego załatwienia prośby o wykluczenie może sędzia wykluczony przedsięwziąć tylko takie czynności, które nie cierpią zwłoki.

Jeżeli dano miejsce wykluczeniu, wówczas osoby, które w myśl ustępu 2 § 24 o rozstrzygnięciu zawiadomić należało, winny bezzwłocznie zarządzić co potrzeba, ażeby przez powołanie sędziego do sprawowania urzędu sędziowskiego w odnośnej sprawie zdatnego, o ile możności natychmiast

von der Entscheidung dem Stellvertreter des Gerichtshofpräsidenten, und wenn der Präsident eines Gerichtshofes zugleich mit allen Mitgliedern seines Gerichtshofes abgelehnt wurde, dem Präsidenten des im Instanzenzuge übergeordneten Gerichtshofes Kenntnis zu geben.

§ 25. Ein abgelehnter Richter kann bis zur rechtskräftigen Erledigung des Ablehnungsgesuches nur solche Handlungen vornehmen, welche keinen Aufschub gestatten.

Wird einer Ablehnung stattgegeben, so haben die nach § 24, Absatz 2, von der Entscheidung zu verständigenden Personen ohne Aufschub das Nöthige zu verfügen, damit durch Bestellung eines zur Ausübung des Richteramtes in der betreffenden Rechtssache geeigneten Richters das der Aufnahme der Verhandlung oder der

usuniętą została przeszkoda w podjęciu rozprawy albo załatwieniu sprawy.

Na wypadek przychylenia się do wniosku na wykluczenie sędziego będą nieważne (§§ 477 l. 1, 503 l. 1, 514 i 529 pr. c.) wszystkie czynności przez wykluczonego sędziego przedsięwzięte po przedłożeniu wniosku na wykluczenie i to bez względu na to, czy wykluczenie nastąpiło z przyczyn wyłączających sędziego (§ 19 l. 1 n. j.), czy też (tak Horten str. 142, Fürsil str. 60, Neumann str. 1134, niestanowczo Fierich str. 170) z przyczyn budzących podejrzenie o brak bezstronności sędziego (§ 19 l. 2 n. j.). Nieważne będą więc także w szczególności czynności nie cierpiące zwłoki, które w myśl § 25 ustęp 1 n. j. przez sędziego wykluczonego przedsięwzięte zostały po przedłożeniu wniosku na wykluczenie.

Natomiast, co się tyczy czynności przedsięwziętych przez sędziego wykluczonego przed postawieniem wniosku na wykluczenie sędziego, to czynności te będą nieważne tylko wtedy, gdy sędziego wykluczono z przyczyn wyłączających z § 19 l. 1, i § 20 n. j.; ważne zaś będą te czynności w przypadku wykluczenia sędziego z przyczyn budzących podejrzenie o brak bezstronności (§ 19 l. 2 n. j.).

Zob. § 529 l. 1 pr. c.

Na przypadek nieprzychylenia się do wniosku na wykluczenie sędziego, pozostają ważne wszystkie czynności odnośnego sędziego, chociażby były przedsięwzięte wbrew postanowieniu z § 25 ustęp 1 n. j.

Zob. § 30 n. j. o delegacyi sądu z powodu przeszkód sądu w wykonywaniu sądownictwa dla przyczyn wykluczających sędziego.

Jak w uwagach do § 19 n. j. zaznaczono, odnoszą się przepisy §§ 19—25 do wykluczenia sędziego jako uprawnienia stron tj. do wykluczenia sędziego na wniosek stron.

Erlödigung der Rechtssache entgegenstehende Hindernis thunlichst bald beseitigt wird.

Zaznaczono jednakże już tam, że wykluczenie sędziego od sprawowania czynności w pewnej sprawie może nastąpić niezależnie od wniosku strony.

Pod tym względem stanowi § 22 ust. o org. sąd.:

Sędzia lub sędziowski urzędnik pomocniczy, gdy dojdzie do jego wiadomości, że on się znajduje w stosunku, który go w danym przypadku z mocy prawa od wykonywania czynności sędziowskich wyłącza (przyczyny z § 19 l. 1 n. j.), winien o tem bezzwłocznie donieść naczelnikowi sądu. Jeżeli wyjdzie na jaw, że naczelnik sądu jest wyłączonym, będzie tegoż obowiązkiem oznajmić to swojemu zastępcy, a w przypadku, jeżeli on niema zastępcy lub gdyby skutkiem ustąpienia naczelnika sąd nie był zdolny do powzięcia uchwały, należy o tem donieść naczelnikowi przełożonego sądu.

W ten sam sposób winni sędziowie i sędziowscy urzędnicy pomocniczy, którym czynności sędziego wyznaczonego lub wezwanego w sprawach cywilnych są powierzone, uczynić doniesienie o przyczynach, któreby uzasadniały ich wykluczenie z powodu obawy stronniczości (przyczyny z § 19 l. 2 n. j.).

Na takie doniesienie należy zarządzić potrzebne zastępstwo (wedle § 28 u. o org. sąd., o czem zob. wyżej przy § 23 n. j.) albo uzyskać sądowe rozstrzygnięcie co do istnienia przyczyny wyłączenia lub stronniczości (§ 23—25 n. j.).

Tu należy także przepis § 130 instr. sąd. Przepis ten brzmi jak następuje:

Doniesienie o stosunkach, które sędziego, pomocniczego urzędnika sędziowskiego lub inny organ sądowy po myśli ustawy w danym razie od wykonywania urzędu wyłączają lub mogą usprawiedliwić ich wykluczenie z powodu stronniczości (§§ 22, 45 ust. o org. sąd. i § 27 n. j.) ma być ucynionem ustnie na ręce naczelnika sądu, a pisemnie we formie sprawozdania tylko wówczas, gdy sam naczelnik sądu z powodu swych osobistych stosunków podobne doniesienie naczelnikowi przełożonego sądu uczynić musi. W przedmio-

cie ustnego doniesienia protokół tylko wtedy będzie spisany, gdy naczelnik sądu co do istnienia powodu wyłączenia lub stronniczości chce zasięgnąć uchwały sądu; przygotowanie tego rozstrzygnięcia przez ustalenie twierdzonego powodu wyłączenia lub stronniczości może naczelnik sądu poruczyć jednemu z sędziowskich urzędników.

Wykluczenie innych organów sądowych.

§ 26. Przepisy o wykluczeniu sędziów mają zastosowanie także do protokolantów, funkcyonaryuszy kancelaryi sądowej i urzędników wykonawczych, o ile te osoby działają jako organa dla doręczeń, dla piśmiennych poświadczeń lub jako organa wykonawcze z tem, że do rozstrzygnięcia powołany jest naczelnik sądu, mający nadzór urzędowy nad tymi organami.

Rozstrzygnięcie to nie może być zaczepione żadnym środkiem prawnym.

Przepis § 26 odnosi się tylko do organów w tym §-ie wyraźnie wymienionych. O wykluczeniu innych tj. w § 26 nie wymienionych organów sądowych, nie będących sędziami, stanowi § 27.

Wykluczenie organów z § 26 może nastąpić tak z przyczyn wyłączających (§ 19 l. 1) jak z przyczyn budzących podejrzenie o brak bezstronności (§ 19 l. 2). (Inaczej w przypadku § 27). Wykluczenie organów tych winno nastąpić w każdym takim przypadku.

Ani przeciw rozstrzygnięciu naczelnika sądu, które za-

§ 26. Die Vorschriften über die Ablehnung von Richtern finden auch auf Schriftführer, Angestellte der Gerichtskanzlei und Vollstreckungsbeamte, sofern sie als Zustellungs-, Beurkundungs- oder Vollstreckungsorgane einschreiten, mit der Massgabe Anwendung, dass zur Entscheidung der Gerichtsvorsteher berufen ist, welchem die Dienstaufsicht über diese Organe zusteht.

Diese Entscheidung kann durch ein Rechtsmittel nicht angefochten werden.

rządza wykluczenie, ani przeciw rozstrzygnięciu, którem naczelnik sądu odmówił wykluczenia, nie istnieje żaden środek prawny.

Wykluczenie organów z § 26 n. j. może nastąpić tak na wniosek stron (§§ 26 i 21 n. j.) jak i na skutek doniesienia odnośnego organu (arg. z § 26 n. j. i § 28 ust. o org. sąd.).

§ 27. Organa sądowe, do których się poprzedzające przepisy nie odnoszą, winny, gdy znajdą się w stosunku, któryby sędziego wyłączał od wykonywania urzędu, donieść o tem naczelnikowi sądu.

Naczelnik sądu winien w wykonaniu przysługującego mu kierownictwa czynności postanowić, czy takie organa sądowe w-trzymać się mają w danym wypadku od wykonania urzędu.

Do § 27 n. j. należą wszystkie organa niesędziowskie w § 26 n. j. nie wymienione. Do organów z § 27 będą więc należeli np. wywoływacze przy licytacjach, posłańcy do doręczeń, notaryusze jako komisarze sądowi, znawcy sądowi (z zastrzeżeniem niżej podanem), tłumacze sądowi. Odnośnie do ostatnich stanowi wyraźnie ustęp 3 § 123 instr. sąd. »Wedle § 27 n. j. należy ocenić, o ile tłumacz z powodu obawy stronniczości od udziału w rozprawie ma być wykluczonym«.

Organa z § 27 można wykluczyć tylko z przyczyn wyłączających wymienionych w § 19 l. 1 i § 20 n. j. Nie można ich zaś wykluczyć z przyczyn budzących tylko obawę

§ 27. Gerichtliche Organe, auf welche sich die vorstehenden Bestimmungen nicht beziehen, haben, wenn sie sich in einem Verhältnisse befinden, welches einen Richter von der Ausübung des Amtes ausschliessen würde, dieses Verhältnis dem Vorsteher des Gerichtes anzuzeigen.

Der Vorsteher des Gerichtes hat in Ausübung der ihm zustehenden Geschäftsleitung zu bestimmen, ob sich solche gerichtliche Organe der Ausübung ihres Amtes im einzelnen Falle zu enthalten haben.

o brak bezstronności z § 19 l. 2 n. j., (inaczej w przypadkach § 26). Dalej należy od uznania naczelnika sądu, czy w danym przypadku dla zachodzącej przyczyny wyłączającej ma nastąpić wykluczenie organu z § 27 (inaczej w § 26). Przeciw zarządzeniu naczelnika sądu niema żadnego środka prawnego. (arg. z 2 ustępu § 26 n. j.).

Wykluczenie organów z § 27 nastąpi bądź na skutek doniesienia odnośnego organu, o tem tylko przypadku mówi wyraźnie § 27, jak i na wniosek strony, za czem przemawia tytuł wspólny do §§ 26 i 27 o wykluczeniu innych organów sądowych i argument z brzmienia § 26.

Zob. § 130 instr. sąd. przy § 25 n. j.

Specjalny przepis istnieje o wykluczeniu znawców sądowych w procesie. O tem zobacz §§ 355 i 356 pr. cyw. Z § 353 p. c. wynika w szczególności, że wolno wykluczyć znawców z tych samych przyczyn, które nadają prawo wykluczenia sędziego, a więc tak z przyczyn z § 19 l. 1, jak i z przyczyn z § 19 l. 2 n. j., że wszelako nie może się wykluczenie opierać na tem, iż znawca przedtem w tej samej sprawie został przesłuchany jako świadek.

ROZDZIAŁ TRZECI.

O właściwości.

Oznaczenie właściwości przez Sąd Najwyższy.

§ 28. Jeżeli dla sprawy cywilnej wprawdzie uzasadnioną jest tutejszokrajowa jurysdykcya, atoli warunków miejscowej właściwości tutejszego sądu po myśli niniejszej ustawy braknie, albo nie dadzą się wysledzić, natenczas winien Sąd Najwyższy z pośród przedmiotowo właściwych są-

§ 28. Wenn für eine bürgerliche Rechtssache zwar die inländische Gerichtsbarkeit begründet ist, die Voraussetzungen für die örtliche Zuständigkeit eines inländischen Gerichtes im Sinne dieses Gesetzes aber fehlen oder nicht zu ermitteln sind, so hat der Oberste

dów wyznaczyć jeden sąd, który dla odnośnej sprawy ma być poczytany za miejscowo właściwy. To oznaczenie winno nastąpić w sprawach cywilnych spornych na wniosek strony, z resztą zaś z urzędu.

Lit. artykuł anonimowy: Zur Anwendung des 28 I. N. in der Praxis w G. Z. z r. 1899 str. 378.

Przepis § 28 n. j. wchodzi tylko wtedy w zastosowanie, gdy pewna sprawa podlega jurysdykcji tutejszych sądów na podstawie specjalnych ustawowych przepisów, albo z natury rzeczy podlegać musi sądom tutejszym, dla sprawy tej niema jednakże sądu miejscowo właściwego lub sąd miejscowo właściwy nie może być wyśledzony.

Wobec tego, że przepisy, które pewną sprawę wprost przydzielają tutejszym sądom do załatwienia, zdają się tylko wyjątkowo, tudzież wobec niemal wyczerpujących przepisów o właściwości miejsc. tutejszych sądów zastosowanie § 28 będzie bardzo rzadkiem. W myśl motywów (Mat. 1 str. 49) do normy jurysdykcyjnej warunki § 28 n. j. zachodzić będą zwłaszcza w sprawach niespornych (np. w sprawach opieki lub kurateli nad austriackimi poddanymi, którzy się za granicą urodzili i tamże się zawsze zatrzymywali), możliwym jednakże jest zaistnienie warunków z § 28 n. j. także w sprawach spornych.

Wedle tego, co wyżej w ustępie pierwszym powiedziano, pod przepis § 28 n. j. podpadać będą np. następujące przypadki:

1) W myśl art. XVI konwencji z dnia 9 kwietnia 1880 l. 80 Dz. u. p. zawartej między Austro-Węgrami a Serbią, podlegają urzędnicy lub studzy, którzy służbę kolejową pełnią w Serbii, sądownictwu tutejszemu tak w sprawach spornych jak i niespornych. Otóż jeżeli przeciw takiej osobie bę-

Gerichtshof aus den sachlich zuständigen Gerichten eines zu bestimmen, welches für die fragliche Rechtssache als örtlich zuständig zu gelten hat. Diese Bestimmung hat in streitigen bürgerlichen Rechtssachen auf Antrag einer Partei, sonst aber von amtswegen zu geschehen.

dzie należało wnieść skargę, albo jeżeli odnośnie do osoby takiej będzie należało przedsięwziąć jaką czynność w sprawie niespornej, a żaden sąd tutejszy (np. dla braku wymogów § 69 n. j.) nie będzie miejscowo właściwym, wówczas będzie można oznaczyć sąd miejscowo właściwy wedle § 28 n. j. (Fierich str. 204, Pollak str. 243). Podobnie rzecz się mieć będzie odnośnie do urzędników kolejowych w myśl art. V konwencji z Rumunią z dnia 10/22 lutego 1873 l. 42 Dz. p. z r. 1881. Zob. art. IX ust. wpraw. n. j.

2) Procesy z zakresu prawa familijnego, dla których nawet w myśl § 100 n. j. żaden tutejszy sąd nie jest właściwy, jeżeli zachodzi potrzeba uzyskania orzeczenia, któreby miało moc wiążącą w krajach tutejszych. Zastosowanie § 28 n. j. jest tu następstwem konieczności z uwagi na to, że zagranicznie orzeczenia w sprawach takich nie mają mocy prawnej w krajach tutejszych § 81 l. 1 ord. egz. (Pollak str. 243, Canstein 338). Zob. Orzec. z 12 czerwca 1901 l. 8368 G. U. n. zb. 1461.

3) Dla ustanowienia opieki dla nieletnich dzieci nieślubnych austriackiej poddanej, mieszkającej za granicą są powołane sądy tutejsze. Sąd miejscowo właściwy oznaczy Sąd Najwyższy wedle § 28 n. j. (O. podane w Dz. rozp. min. spraw z r. 1902 str. 37 bez oznaczenia daty orzeczenia).

Horten str. 145 podciąga pod przepis § 28 n. j. następujące dwa przypadki: a) W myśl § 67 n. j. można osoby które nie mają siedziby ani w Austrii ani gdzieindziej, a które w krajach tutejszych nie mają także miejsca pobytu, lub których miejsce pobytu w krajach tutejszych jest nieznanne, zapożywać co do wszelkich zobowiązań, w czasie ich pobytu w krajach tutejszych powstałych, lub które tu mają być dopełnione, przed sąd ostatniego miejsca zamieszkania lub pobytu, jakie osoby te w kraju tutejszym miały. Otóż w przypadku, jeżeli nawet ostatniego miejsca pobytu w krajach tutejszych wyśledzić nie można, można żądać wyznaczenia sądu miejscowo właściwego wedle przepisu § 28 n. j. b) W myśl § 68 n. j. jest dla osób wojskowych, nie przebywających w kraju, sądem powszechnym sąd, w którego

okręgu znajdowało się ostatnie miejsce załogi w kraju tego korpusu wojskowego, do którego należą, albo ostatnie miejsce załogi tych osób wojskowych w krajach tutejszych. Otóż jeżeli odnośny korpus nigdy nie miał w krajach tutejszych miejsca załogi i osoba wojskowa, o którą chodzi, nigdy nie miała garnizonu w krajach tutejszych — przypadek taki może np. zaść odnośnie do osób, które zagranicą wstąpiły do służby wojskowej austriackiej do półku bośniackiego — wówczas będzie można celem stworzenia właściwości miejscowej dla spraw przeciw takiej osobie postąpić wedle § 28 n. j. Zapatrywanie to Hortena nie jest słusznem, gdyż tu, ogólnie rzecz biorąc, nie chodzi o sprawy przydzielone sądom tutejszym (Pollak str. 243 i 319).

Jeżeli po oznaczeniu przez Sąd Najwyższy w myśl § 28 n. j. pewnego sądu jako miejscowo właściwego, a przed uczynieniem pierwszego kroku (§ 29 n. j.) w odnośnej sprawie w sądzie przez Sąd Najwyższy wskazanym odpadną warunki z § 28 n. j., wówczas sąd oznaczony przez Sąd Najwyższy przestaje być właściwym (inaczej Horten 147).

We wniosku na wyznaczenie sądu z § 28 n. j. należy udowodnić istnienie warunków w §-ie tym przepisanych (Pollak str. 314; wedle Hortena str. 145 wystarczy uprawdopodobnienie tych warunków). Odnośne podanie winno wedle brzmienia § 27 p. c. być zaopatrzone podpisem adwokackim (tak Fierich str. 204, Fürstl str. 63; inaczej Pollak str. 314 ze względu na »ratio legis«). Do wniosku § 28 n. j. nie można dołączyć skargi, dla której się chce stworzyć właściwość miejscową, albowiem skarga winna być wniesioną do sądu dla niej właściwego (§ 41 n. j. i § 75 p. c.), a więc dopiero do sądu, który Sąd Najwyższy oznaczy (Neumann str. 1136, Fürstl str. 63, Pollak str. 319; inaczej Horten str. 146, Fierich str. 204).

Wniosek z § 28 n. j. nie ma żadnych skutków prawnoprywatnych, w szczególności nie powoduje przerwy ani wstrzymania przedawnienia (Fierich str. 204, Neumann str. 1136, Pollak str. 319; inaczej Horten str. 146 w przypadku dołączenia skargi do rzeczzonego wniosku).

Sąd Najwyższy ustanawia z mocy § 28 n. j. miejscowy sąd właściwy w senacie złożonym z przewodniczącego i sześciu radców (§ 43 ust. o org. sąd.).

Czas trwania właściwości.

§ 29. Każdy sąd pozostaje w sprawach, które przed nim prawidłowo wytoczono, właściwym aż do ich ukończenia, chociażby nawet okoliczności, które w chwili wdrożenia postępowania dla oznaczenia właściwości były decydującymi, w ciągu postępowania uległy zmianie. Nie stosuje się to jednakże do takich zmian, przez które sprawa odjęta została sądownictwu tutejszo-krajowej wogóle, albo przynajmniej jurysdykcyi sądów zwyczajnych.

Lit. Trammer: Przyczynek do nauki o właściwości sądów dla sporów między służbodawcami a czeladzią w Prz. pr. i adm. z r. 1905 str. 433 i in.

W myśl ustępu 1 § 29 n. j. pozostaje sąd, który był właściwym dla pewnej sprawy w chwili wytoczenia (>abhängig machen<), jej w tym sądzie, także nadal właściwym, chociażby okoliczności, które z początku właściwość tego sądu uzasadniały, uległy zmianie. Chwilą wytoczenia sprawy jest w sprawach spornych chwila wniesienia skargi, w sprawach niespornych zaś wedle tego, czy postępowanie wdrożono na wniosek strony czy też z urzędu bez wniosku strony, chwila postawienia w sądzie tego wniosku, względnie chwila przedsięwzięcia z urzędu przez sąd pierwszej czynności.

Dlatego n. p. sąd obwodowy, który dla pewnej sprawy

§ 29. Jedes Gericht bleibt in Rechtssachen, welche rechtmässigerweise bei demselben abhängig gemacht wurden, bis zu deren Beendigung zuständig, wenn sich auch die Umstände, welche bei Einleitung des Verfahrens für die Bestimmung der Zuständigkeit massgebend waren, während des Verfahrens geändert hätten. Dies gilt jedoch nicht von solchen Änderungen, durch welche die Rechtsache der inländischen Gerichtsbarkeit überhaupt oder doch dem Wirkungskreise der ordentlichen Gerichte entzogen wird.

był właściwym w chwili wniesienia skargi przez wzgląd na to, że przedmiot sporu wynosił przeszło 1000 kor., pozostaje dla tej sprawy właściwym nadal także po ograniczeniu przedmiotu sporu do kwoty 1000 kor. nie dochodzącej. (O. z 27 stycznia 1903 l. 999 G. U. u. zb 2234). Por. § 54 al. 1 n. j.

Ustęp 1 § 39 n. j. wchodzi jednakże pod tym warunkiem w zastosowanie, że sprawę w sądzie prawidłowo wytoczono, t. zn. że w oderwaniu od kwestyi właściwości na skutek skargi zawiązał się prawidłowy stosunek procesowy lub na skutek wniosku strony lub czynności przez sąd z urzędu przedsięwziętej, wdrożonem zostało ważne postępowanie niesporne. I tak niema mowy o prawidłowym wytoczeniu sprawy, jeżeli n. p. pozwany nie miał zdolności procesowej lub jeżeli powodowi zwrócono skargę do uzupełnienia z powodu wad formalnych i nie zakreślono czasokresu z § 85 ust. 2 p. c. do ponownego przedłożenia uzupełnionej skargi. Jeżeli przeto przed usunięciem braku zdolności procesowej pozwanego (w przykładzie pierwszym) lub przed ponownym przedłożeniem przez powoda skargi uzupełnionej (w przykładzie drugim) przestanie być dla odnośnej sprawy właściwy sąd, który był właściwy w chwili wniesienia skargi (w przykładzie pierwszym) względnie w chwili wniesienia pierwszej tj. wadliwej skargi (w przykładzie drugim) n. p. skutkiem zmiany miejsca zamieszkania pozwanego w międzyczasie zaszłej, to sąd pierwotnie właściwy przestaje być dla odnośnej sprawy właściwym.

Wyjątkami od zasady z ustępu 1 § 29 n. j. (zasada *perpetuationis fori*) są:

1) postanowienie zdania 2 § 29 n. j. Z powodu wątpliwości w praktyce naznaczyć należy wyraźnie, że nie można twierdzić, iż sprawa odjęta została sądownictwu tutejszo-krajowemu, jeżeli w przypadku właściwości § 99 n. j. po wytoczeniu sporu odpadły okoliczności, które uzasadniały w chwili wniesienia skargi właściwości z § 99 n. j. (Horten str. 147). Taksamo, gdy po chwili wdrożenia postępowania w sądzie, którego właściwość opartą była na zamieszkanu pozwa-

nego w okręgu tegoż, pozwany obrał miejsce zamieszkania zagranicą, sąd pierwotnie właściwy pozostanie nim nadal (O. z dnia 20 października r. 1903 l. 13951 G. U. n. zb. 2467).

2) postanowienie zdania 2 § 110 n. j. (zob. § 110 n. j.;

3) postanowienie ostatniego zdania rozp. ces. z 21 grudnia 1855 l. 2 Dz u. p. z r. 1856 (zob. to rozp. przy art. VIII l. 2 ust. wpraw, n. j.);

4) postanowienie ustępu 2 § 7 u. konk. i § 123 u. konk. Zob. przy art. VII ust. wpraw. n. j.

W przepisach tu podanych wymienione są przypadki, w których sąd właściwy w chwili prawidłowego wdrożenia postępowania przestaje być właściwym w razie zajścia okoliczności w tych przepisach wyszczególnionych.

Zob. § 60 n. j.

Z przepisu ustępu 1 § 29 n. j. nie można wywnioskować ogólnej zasady, iż w ogólności zawsze także poza granicami brzmieniem tego przepisu wytkniętymi—kwestyę właściwości względnie niewłaściwości sądu, w którym jakąś sprawę wytoczono, oceniać należy wedle chwili, w której odnośną sprawę w tym sądzie wytoczono. W szczególności nie można z powołanego przepisu wywnioskować zasady, że sąd, który w chwili wytoczenia pewnej sprawy był niewłaściwy, nie właściwym pozostaje także wówczas, gdy skutek zmiany okoliczności decydujących o niewłaściwości sądu, sąd odnośny (z początku niewłaściwy) stał się właściwym. Przypadek taki może n. p. wówczas zachodzić, gdy obywatel obcego państwa, który w krajach tutejszych w chwili wniesienia przeciw niemu skargi nie miał forum ogólnego, osiadł w okręgu sądu w którym skargę przeciw niemu wniesiono, a aż do tej chwili t. j. aż do chwili zmiany siedziby sąd nie uznał się jeszcze niewłaściwym. (Horten str. 148, Fierich str. 208 uw. 2, Trammer l. c.). Podobnie się rzecz ma w sporach ze stosunku służbowego między służbodawcą a czeladzią (przypadek wyżej przy § 1 por. B. 1 podany). Jeżeli mianowicie spór będzie wdrożony w czasie, kiedy dla sporu tego była właściwą władza polityczna a kwestya właściwości względnie niewła-

ściwość sądu rozpatrywaną będzie (w 1 instancyi) już po upływie dni 30 po rozwiązaniu stosunku służbowego, wówczas sąd nie będzie mógł orzec swej niewłaściwości z tego powodu, że w chwili wdrożenia sporu była niedopuszczalną drogą sądowa (Trammer l. c.).

Przepis, iż sąd w sprawach, które w sądzie tym prawidłowo wytoczono, pomimo późniejszej zmiany okoliczności decydujących o właściwości, pozostaje właściwym aż do załatwienia odnośnej sprawy, niema zastosowania do zmiany skargi (w technicznem tego słowa znaczeniu), przez którą uchyloną by została przedmiotowa lub miejscowa właściwość sądu procesowego. Taka zmiana skargi jest w myśl ustępu 1 § 235 pr. cyw. niedopuszczalną. (Odp. min. na pyt. do § 29 n. j.).

Delegacya.

§ 30. Jeżeli sąd dla jednej z przyczyn w § 19 wymienionych dozna przeszkody we wykonywaniu sądownictwa, to winien tenże o przeszkodzie takiej donieść sądowi przełożonemu w toku instancyi. Ten sąd wyznaczyć wówczas winien inny sąd tej samej kategorii dla przeprowadzenia i rozstrzygnięcia sprawy.

Delegacya w przypadku § 30 n. j. następuje z urzędu bez wniosku stron.

Przeciw zarządzeniu delegacyi istnieje środek prawny rekursu (§ 514 pr. c.).

§ 31. Sąd krajowy wyższy. w okręgu którego leży sąd właściwy, mocen jest także ze względów użyteczności na

§ 30. Ist ein Gericht aus einem der im § 19 vorgesehenen Gründe an der Ausübung der Gerichtsbarkeit gehindert, so hat dasselbe diese Behinderung dem im Instanzenzuge übergeordneten Gerichte anzuzeigen. Dieses hat sodann ein anderes Gericht gleicher Gattung zur Verhandlung und Entscheidung der Rechtssache zu bestimmen.

§ 31. Auch kann aus Gründen der Zweckmässigkeit auf Antrag einer Partei von dem Oberlandesgerichte, in dessen Sprengel

wniosek strony w miejsce tegoż sądu inny sąd swojego okręgu tejsamej kategorii wyznaczyć do przeprowadzenia i rozstrzygnięcia; wśród równych warunków można nadto pertraktację spadku albo sprawowanie czynności opiekuńczych lub kuratelarnych, ~~należące do sądu powiatowego, przekazać sądownictwu pierwszej instancji.~~

Delegacje z jednego okręgu sądu krajowego wyższego do innego zastrzeżone są Sądowi Najwyższemu.

Wniosek na delegację niema skutku wstrzymującego postępowanie. Rozstrzygnięcie tegoż następuje bez uprzedniej ustnej rozprawy. Przed rozstrzygnięciem należy jednakże od sądu, który byłby sam przez się właściwym do rozpoznania i rozstrzygnięcia sprawy, jakoteż od stron przy oznaczeniu czasokresu zażądać oświadczeń potrzebnych do wyjaśnienia.

Delegacja z § 31 n. j. następuje zawsze na wniosek stron. Tak przeciw uchwale, którą do wniosku na delegację się przychyłono, jak i przeciw uchwale, którą wnioskowi na delegację odmówiono, istnieje środek prawny rekursu (§ 514 p. c.). Wyjątkowo następuje rodzaj delegacji z urzędu w przypadku § 478 ustęp 3 i § 510 p. c., tudzież w przypadkach §§ 21 i 22 ord. egz. Por. także § 111 n. j.

Ze względów użyteczności można w miejsce sądu po-

das zuständige Gericht gelegen ist, an Stelle desselben ein anderes, im Sprengel dieses Oberlandesgerichtes gelegenes Gericht gleicher Gattung zur Verhandlung und Entscheidung bestimmt werden; die einem Bezirksgerichte zukommende Abhandlung einer Verlassenschaft oder die Besorgung der Vormundschafts- oder Curatelbehördlichen Geschäfte kann überdies unter der gleichen Voraussetzung auch einem Gerichtshofe erster Instanz übertragen werden.

Delegirungen aus einem Oberlandesgerichtssprengel in einen anderen sind dem Obersten Gerichtshofe vorbehalten.

Ein Antrag auf Delegation hat keine das Verfahren aufschiebende Wirkung. Die Entscheidung über denselben erfolgt ohne vorgängige mündliche Verhandlung. Vor der Entscheidung sind jedoch dem Gerichte, welches zur Verhandlung oder Entscheidung an sich zuständig wäre, sowie den Parteien unter Bestimmung einer Frist die zur Aufklärung nöthigen Aeusserungen abzufordern.

F. ma wniosek, jednej ze stron lub delugatorowi w sprawie spadku przekazać do sądu tego samego powiatu, albo z tegoż pow. do obcego, z wyjątkiem, w przypadkach § 478 i 510 p. c.

wiatowego delegować dla sprawowania czynności opiekuńczych i kuratelarnych sąd handlowy. (O. z 3 września 1902 l. 11817 G. U. n. zb., 2020).

Ograniczenie właściwości na okręg sądowy.

§ 32. Każdy sąd winien czynności urzędowe należące do jego zakresu działania w przydzielonym mu okręgu sam uskutecznić.

Doręczenia i inne sądowe czynności urzędowe w budynkach wojskowych i obrony krajowej, albo w budynkach przez wojsko lub obronę krajową zajętych, mogą jednakże nastąpić jedynie po uprzednim zawiadomieniu komendanta i za przybranie przezeń przydzielonej osoby wojskowej lub osoby obrony krajowej.

Celem uskutecznienia doręczeń osobom posiadającym prawo zakrajowości, albo osobom, podlegającym orzecznictwu urzędu naczelnego marszałka dworu, tudzież celem wykonania sądowych zarządzeń, które dotyczą osób wymienionych, należy używać pośrednictwa urzędu naczelnego marszałka dworu, a w razie potrzeby pośrednictwa ministerstwa domu cesarskiego.

§ 32. Jedes Gericht hat die zu seinem Wirkungskreise gehörigen Amtshandlungen innerhalb des ihm zugewiesenen Sprengels selbst vorzunehmen.

Zustellungen und andere gerichtliche Amtshandlungen in militärischen oder Landwehrgebäuden, oder in Gebäuden, welche von Militär oder Landwehr besetzt sind, können jedoch nur nach vorgängiger Anzeige an den Commandanten und unter Zuziehung einer von diesem beizugebenden Militär- oder Landwehrperson erfolgen.

Behufs Bewtrkung von Zustellungen an exterritoriale Personen oder an Personen, welche ihren Gerichtsstand vor dem Obersthofmarschallamte haben, und behufs Ausführung der gerichtlichen Verfügungen, welche die genannten Personen betreffen, ist die Vermittlung des Obersthofmarschallamtes und erforderlichenfalls des Ministeriums des kaiserlichen Hauses und des Äussern in Anspruch zu nehmen.

Postępowania tego przestrzegać należy także wówczas, gdy przeciw osobom zwyczajnym sądom podlegającym wykonać trzeba jaki akt sądowy w cesarskich budynkach dworskich albo w mieszkaniach członków domu cesarskiego lub osób posiadających prawo zakrajowości

Do ustępu 2. O skutecznieniu doręczeń w budynkach wojskowych zob. ustęp 2 § 92 pr. c. i ustęp 1 § 365 instr. sąd. O wykonaniu egzekucyi w takich budynkach zob. ustęp 2 § 31 ord. egz., § 386 l. 3 i ustęp 3 instr. sąd. i § 336 instr. sąd.

Do ustępu 3. O tem, które osoby mają prawo zakrajowości i które osoby podlegają jurysdykcji urzędu naczelnego marszałka dworu zob. art. III ust. wprov. n. j. i uwagi tam podane. — O skutecznieniu doręczeń sądowych tym osobom zob. 119 p. c.

Do ustępu 4. O wykonaniu egzekucyi w cesarskich budynkach nadwornych zob. ustęp 1 § 31 ord. egz. — Spis budynków dworskich, cesarskich pałaców i innych budynków leżących w obrębie miasta Wiednia, a w których urząd naczelnego marszałka dworu wykonywać ma odnośnie do mieszkających u nich osób akty sądowe, podany jest w reskrypcie ministr. spr. z 27 sierpnia 1902 l. 18515.

§ 33. Wyjątkowo i to zawsze tylko w granicach państwa może sąd celem przedsięwzięcia czynności urzędowej przekroczyć granice swego okręgu, jeżeli zwłoka grozi niebezpieczeństwem albo jeżeli czynność urzędowa ma być skuteczną na granicy okręgu sądowego. Sąd, w którego

Gleiches ist zu beobachten, wenn ein gerichtlicher Act gegen Personen, die den ordentlichen Gerichten unterstehen, in den kaiserlichen Hofgebäuden oder in den Wohnungen der Mitglieder des kaiserlichen Hauses oder exterritorialer Personen vorzunehmen ist.

§ 33. Ausnahmsweise und immer nur innerhalb der Staatsgrenzen darf ein Gericht behufs Vornahme einer Amtshandlung die Grenzen seines Sprengels überschreiten, wenn Gefahr am Verzuge obwaltet oder wenn eine Amtshandlung an der Grenze des Gerichtssprengels stattfinden soll. Das Gericht, in dessen Sprengel eine

okręgu taką czynność urzędową się uskutecznią, należy o tem zawiadomić.

Pod warunkami w § 33 podanymi można przekroczyć granice okręgu sądowego celem uskutecznienia doręczenia, które wykonywać ma sługa sądowy. (Odp. min. na pyt. do § 33 n. j.).

Przekazanie poszczególnych czynności przewodniczącemu albo sędziemu wyznaczonemu.

§ 34. Przedsiębranie czynności sądowych przez prezydenta trybunału lub przez przewodniczącego senatu, któremu sprawa przydzieloną jest do przeprowadzenia lub rozstrzygnięcia, albo przeniesienie czynności sądowych na jednego z członków senatu lub właściwego sądu (sędziego wyznaczony) dozwolone jest jedynie w przypadkach ustawą oznaczonych tudzież w przypadkach wskazanych w przepisach o wewnętrznym urządzeniu i porządku czynności sądów.

Poruczenie czynności sądowych członkowi senatu albo sądu właściwego służy tylko senatowi powołanemu do przeprowadzenia i rozstrzygnięcia sprawy, chyba że odnośne przepisy co innego w tej mierze stanowią albo w szczególności przewodniczący do tego jest upoważniony.

solche Amtsbehandlung vollzogen wird, ist hievon in Kenntniss zu setzen.

§ 34. Die Vornahme gerichtlicher Handlungen durch den Präsidenten des Gerichtshofes oder durch den Vorsitzenden des Senates, welchem eine Rechtssache zur Verhandlung oder Entscheidung zugewiesen ist, oder die Übertragung gerichtlicher Handlungen an ein einzelnes Mitglied dieses Senates oder des zuständigen Gerichtshofes (beauftragter Richter) ist nur in den gesetzlich bestimmten und in den durch die Vorschriften über die innere Einrichtung und Geschäftsordnung der Gerichte bezeichneten Fällen zulässig.

Die Übertragung gerichtlicher Handlungen an ein Mitglied des Senates oder des zuständigen Gerichtshofes steht, wenn nicht durch die hierauf bezüglichen Vorschriften etwas anderes angeordnet oder insbesondere der Vorsitzende hiezu ermächtigt ist, nur dem zur Verhandlung und Entscheidung der Rechtssache berufenem Senate zu.

I. Do prezydenta trybunału należy:

1) powołanie członka sądu do samoistnego załatwienia podań w sprawach amortyzacyjnych i hipotecznych tudzież wniosków na dozwole nie egzekucyi (§ 7 n. j.);

2) powołanie członka trybunału do przeprowadzenia i rozstrzygnięcia spraw drobiazgowych i prowizoryalnych w przypadku § 79 n. j. (art. XIV ust. wpr. n. j.);

3) wyznaczenie sędziego uzupełniającego w przypadku § 61 n. j (§ 9 instr. sąd.);

4) wyznaczenie urzędnika sędziowskiego dla przyjęcia do protokołu prośb w przypadku § 79 p. c.;

5) wydanie zarządzeń celem usunięcia wadliwości przy doręczeniach w przypadku § 91 p. c.;

6) zezwolenie na doręczenie w niedzielę lub dni świąteczne wedle § 100 p. c.;

7) wyznaczenie urzędnika sędziowskiego do odebrania przysięgi na podstawie ugody w przypadku § 205 p. c.;

8) zezwalanie na przeglądanie aktów i branie z nich odpisów przez osoby trzecie w przypadku ustępu 2 § 219 pr. cyw.;

9) uznanie sprawy za feryalną w myśl ostatniego ustępu § 224 p. c.;

10) wyznaczenie sędziego do przeprowadzenia postępowania przygotowawczego w przypadku ostatniego zdania § 247 p. c.;

11) przesłuchanie członków domu cesarskiego jako świadków poza Wiedniem (ustęp 3 § 328 p. c.);

12) rozstrzygnięcie w nagłych przypadkach wniosków na przeprowadzenie ubezpieczenia dowodów (ustęp 2 § 386 pr. cyw.);

13) zezwolenie na tymczasowe wstrzymanie postępowania skutek rekursu wniesionego przeciw uchwale prezydenta trybunału (ustęp 3 § 524 p. c.);

14) rozstrzygnięcie wniosków z §§ 582 i 583 p. c. albo wyznaczenie sędziego do rozstrzygnięcia takich wniosków (§ 584 p. c.);

15) sądowe uwierzytelnianie urzędowych podpisów dla

legalizacji w drodze dyplomatycznej (§ 40 ust. o organ. sąd.);

16) wydanie zarządzeń w przypadku wyłączenia lub wykluczenia sędziego w myśl § 129 instr. sąd.;

17) załatwianie spraw prezydyalnych z § 24 instr. sąd. wymienionych.

Czynności podane pod 4) 5) 6) 9) 12) wykonuje prezydent trybunału w konkurencyi z przewodniczącym senatu (zob. niżej), czynności pod 5) także w konkurencyi ze sędzią, któremu poruczono nadzór nad kancelaryą sądową, wreszcie czynności pod 6) w konkurencyi z naczelnikiem sądu powiatowego, w którego okręgu ma być dokonane doręczenie.

II. Do przewodniczącego senatu należy:

1) przybranie do rozprawy sędziego uzupełniającego (§§ 9 i 62 n. j.);

2) kierownictwo głosowaniem i naradą (§ 10 n. j.);

3) ustanowienie kuratora dla strony nie mającej zdolności procesowej wedle § 9 p. c.;

4) zarządzenie doręczeń pism oznaczonych w §§ 18, 21, 22, 36 p. c. (§§ 25 i 36 p. c.);

5) odrzucenie pisma z powodu braku pełnomocnictwa (§ 37 p. c.);

6) wyznaczenie urzędnika sędziowskiego do przyjęcia pisma do protokołu (§ 79 p. c.);

7) skrócenie czasokresu do wglądnięcia w dokument w przypadku § 82 p. c.

8) nakazanie adwokatowi, by zwrócił dokument udzielony mu przez przeciwnika (§ 83 p. c.);

9) wydanie zarządzeń w celu usunięcia usterek formalnych pisma (§§ 84 i 85 p. c. i 89 instr. sąd.);

10) wydanie zarządzeń w przedmiocie doręczenia (§ 89 pr. cyw.);

11) usunięcie usterek w doręczeniu (§ 91 p. c.);

12) zażądanie wyznaczenia pełnomocnika dla doręczeń (§§ 95, 97 p. c.);

13) zezwolenie na doręczenie w dni świąteczne i niedzielne, tudzież w porze nocnej (§ 100 p. c.);

14) zarządzenia w przedmiocie doręczeń (§§ 115, 117, 119—122 p. c. i § 211 instr. sąd.);

15) zreasumowanie rozprawy (§ 138 p. c.);

16) odroczenie audyencyi w przypadku § 139 p. c.;

17) wyznaczenie audyencyi i zakreszenie czasokresu poza przypadkiem rozprawy ustnej i rozstrzyganie wniosku na przedłużenie lub skrócenie czasokresu lub na odroczenie audyencyi poza przypadkiem rozprawy ustnej (§ 140 proc. cyw.);

18) wydanie polecenia ustanowienia nowego adwokata w przypadku § 160 p. c.;

19) kierownictwo rozprawy w granicach §§ 180—185 pr. cyw.;

20) zamknięcie rozprawy (§ 193 p. c.);

21) wykonywanie policyi sesyjnej w granicach §§ 197, 202 p. c.;

22) kierownictwo protokołowania (§§ 211, 265 i 343 pr. cyw.);

23) uznanie sprawy za feryalną (§ 224 p. c.);

24) wyzuaczenie I audyencyi i zasiągnięcie rozstrzygnięcia senatu z § 230 p. c.;

25) zarządzenie doręczenia pisma zawierającego cofnięcie skargi (§ 237 p. c.);

26) przeprowadzenie I audyencyi lub wyznaczenie członka senatu do przeprowadzenia I aud. (§ 239 p. c.);

27) załatwienie zażaleń przeciw uchwałom sędziego, któremu poruczono przeprowadzenie postępowania przygotowawczego (§ 255 p. c.);

28) wydanie zarządzeń co do wniosków z § 229 przy wyznaczeniu rozprawy (§§ 257 i 258 p. c.);

29) ustanowienie stenografa (§ 280);

30) wydanie zarządzeń celem usunięcia braków dowodów przeprowadzonych przez sędziego wyznaczonego lub wezwanego (§ 286 p. c.);

31) postanowienie na rozprawie wyników dowodu prze-

prowadzonego przez sędziego poza rozprawą (§ 287 p. c.);

32) wydanie wezwań i zarządzeń celem przeprowadzenia dowodów (§ 288 p. c.);

33) zarządzenie złożenia zaliczki na pokrycie wydatku wynikającego z przesłuchania świadków (§ 332 p. c.) lub znawców (§ 365 p. c.) lub oględzin na miejscu (§ 368 p. c.), udzielenie zaliczki świadkowi na kosztą podróży (§ 346);

34) oznaczenie porządku, w jakim mają być słuchani świadkowie na rozprawie (§ 339 p. c.);

35) kierowanie dowodem ze świadka (§ 340 p. c.) uchylenie pytań skierowanych do świadka (§ 342 p. c.);

36) rozstrzyganie wniosku na ubezpieczenie dowodów w przypadkach nagłych (§ 386 p. c.);

37) badanie wstępne aktów apelacyjnych (§§ 470 i 471 pr. cyw.);

38) wyznaczenie rozprawy apelacyjnej (§ 480 p. c.) i wezwanie do rozprawy tej świadków, znawców i stron i sprowadzenie innych środków dowodowych do rozprawy (§ 481 p. c.);

39) zarządzenie odczytania protokołu rozprawy pierwszej instancji na rozprawie apelacyjnej (§ 486 p. e.);

40) zawiadomienie władzy dyscyplinarnej w myśl § 601 pr. cyw.;

41) rozstrzygnięcie wniosków na tymczasowe zarządzenia w sprawach bardzo nagłych (§ 388 o. e.);

42) rozdzielenie czynności między członków senatu, ustanowienie sprawozdawcy i polecenie ułożenia wyroków i uchwał (§ 35 ust. o org. sąd.);

43) wezwanie tłumacza sądowego (§ 123 instr. sąd.);

44) przedsięwzięcie czynności podanych w § 37 l. 1—9 ust. o org. sąd. przy uwzględnieniu § 22 instr. sąd.

Powołany § 37 ust. o org. sąd. brzmi:

Oprócz przypadków, określonych w procedurze karnej i w ustawie o wykonywaniu sądownictwa w sprawach cywilnych, nie są w trybunałach pierwszej instancji przedmiotem uchwały senackiej następujące sprawy i akty sądowe:

1. tymczasowe dopuszczenie pełnomocnika w myśl § 38

procedury cywilnej do rozprawy przed przewodniczącym senatu albo przed sędzią wezwanym;

2. wydanie poleceń i rozporządzeń z powodu likwidacyi należności adwokackich (artykuł V ustawy zaprowadzającej procedurę cywilną) potrzebnych; ale to się nie stosuje do samego ustanowienia tych należności;

3. przyznanie prawa ubogich;

4. wydanie wezwania do złożenia dokumentów po myśli § 82 procedury cywilnej i do zwrotu dokumentów po myśli § 83 procedury cywilnej;

5. rozstrzygnięcie o restytucyi z powodu omieszkania pierwszej audyencyi;

6. wydanie rozstrzygnięcia o zwrocie kosztów procesowych i ustalenie zwrócić się mającej kwoty tychże, jeżeli skarga została cofniętą przed pierwszą audyencyą lub podczas tejże;

7. wydanie polecenia doręczenia przeciwnikowi pisma apelacyjnego i rewizyjnego, jakoteż doręczenia apelantowi lub rewidującemu pism, które podał przeciwnik, tudzież przedłożenie apelacyi, rewizyi i rekursów i należących do nich pism i aktów instancyi odwoławczej albo sądowi, który je przesłał instancyi odwoławczej;

8. udzielanie wyjaśnień innym władzom, jakoteż wtedy, gdy potrzeba zasięgnąć wyjaśnień u innych władz albo też, gdy w szczegółowych przypadkach inne władze o wniesionej skardze zawiadomić należy;

9. wydanie poleceń przyjęcia do depozytu lub wydania z depozytu, jeżeli to służy zamianie efektów wylosowanych, podjęciu nowych arkuszy kuponowych, wykonaniu urzędowych manipulacyj depozytowych, albo złożeniu ustanowionego zabezpieczenia kosztów procesowych i wydaniu tegoż po ukończeniu postępowaniu;

10. udzielenie potwierdzenia, że stan księgi handlowej odpowiada prawu;

11. polecenia w sprawach sądownictwa dobrowolnego (pat. cesarski z dnia sierpnia 1854, Dz. u. p. nr. 208), które dotyczą się postępowania pod względem jego rozpoczęcia lub

kierownictwa i przygotowania merytorycznego rozstrzygnięcia tegoż, albo jeżeli się rozchodzi o polecenia prawnie niewątpliwe, które nie wywierają żadnego stanowczego wpływu na prawa stron, jakoteż ustanowienie należytości świadków i znawców w postępowaniu w sprawach niespornych;

12. zawezwanie osób, w sprawie udział mających, w celu uskutecznienia przepisanych zgłoszeń do rejestru handlowego i do rejestru stowarzyszeń, atoli za wyjątkiem orzekania kar porządkowych; polecenie zapisania uwag w rejestrze handlowym lub w rejestrze stowarzyszeń, które z urzędu winny być uskutecznione; — zezwolenie na wydanie poświadczeń na zasadzie rejestru handlowego lub rejestru stowarzyszeń, albo na podstawie dokumentów do tych rejestrów należących; nie mniej też rozporządzenia, które się jedynie dotyczą kierownictwa postępowaniem lub przygotowanie merytorycznej uchwały mają na celu, albo których załatwienie nie jest w ustawie wątpliwem; taksamo też nadzorem nad wykonaniem zapisków w rejestrze zawsze tylko jeden sędzia się zajmuje;

13. załatwienie sądowego wypowiedzenia wierzytelności hipotecznej;

14. załatwienie zażaleń na funkcyonaryuszy kancelaryi sądowej, na urzędników egzekucyjnych lub woźnych sądowych, jeżeli one są wniesione w celu uzyskania pomocy z powodu odmówienia wykonania czynności urzędowej tym osobom zleconych, albo z powodu zwłoki w wykonaniu tych czynności, albo też z tej przyczyny, że postępowanie, jakiego się owe osoby przy wykonaniu tych czynności urzędowych trzymały, nie było właściwem, jeżeli zażalenie zostało zaniezione przed sąd a nie przed osoby, w § 78 wymienione.

Powołany § 22 instr. sąd. brzmi:

Czynności wymienione w § 37, l. 1 do 7 ustawy o organizacyi sądów mają być przedsiębrane przez przewodniczącego senatu lub na jego zarządzenie (§ 35 ust. o org. sąd.) przez jednego z członków tego senatu, któremu wedle podziału czynności przekazaną jest sprawa, do której się odnosi dotyczący akt procesowy. O ile takie czynności nada-

rzają się przy audencyi lub z nią w związku zostają, ma je z reguły załatwiać sędzia, który kierował audyencyą. Zarządzenie przewodniczącego senatu, na mocy którego jeden z członków senatu do przedsięwzięcia wspomnianych czynności zostaje upoważnionym, może się ograniczać na pojedynczy wypadek lub też z góry odnosić się do wszystkich lub do pewnej części przypadających senatowi procesów. To samo obowiązuje pod względem czynności wymienionych w § 37 l. 8 i 9 ustawy w organizacyi sądów, o ile czynności te odnoszą się do procesów, które w pewnym senacie są lub były w toku.

Czynności określone w § 37 l. 11 ustawy o organizacyi sądów, jak niemniej czynności wymienione tamże pod l. 7—9, skoro te ostatnie nie procesu lecz sprawy sądownictwa niespornego dotyczą, mają być podjęte przez tego referenta dla sądownictwa w sprawach niespornych, któremu odnośna sprawa wedle podziału czynności jest przekazaną. Przed tymże odbywają się nadarzające się w tej sprawie audyencye i inne rozprawy ustne (§ 38 ust. 2 i 3 ust. o org. sąd.).

Załatwianie czynności, wymienionych w § 37 l. 10 i 12 do 14 ustawy o organizacyi sądów, przydzielili przełożony jednemu lub kilku członkom trybunału, posiadającym prawo głosu.

Sędziowie, którym przydzielono czynności w § 37 l. 12 przytoczone, mają zarazem być członkami senatu rozstrzygającego sprawy rejestru handlowego i rejestru stowarzyszeń, dla których uchwała senatu jest zastrzeżoną.

Wypadki, w których się rozchodzi o udzielenie wyjaśnień innym władzom (§ 37 l. 12 ust. o org. sąd.) a które nie stoją w związku z żadną sprawą bądź w sądzie w toku zostającą, bądź taką, która w sądzie w toku zostawała, należy traktować jako sprawy pomocy prawnej.

Uchwały, poświadczenia, sprawozdania i inne załatwienia urzędników sędziowskich, którym powierzono czynności, wymienione w § 37 ustawy o organizacyi sądów, o ile one tych czynności dotyczą, nie potrzebują żadnego dalszego za-

twierdzenia przez przewodniczącego senatu lub przez przełożonego sądu.

45) wstrzymanie wygotowania uchwały senatu i przedłożenie aktów sądowi przełożonemu do rozstrzygnięcia, jeżeli senat powziął w sprawie sądownictwa niespornego uchwałę, o której przewodniczący ma przekonanie, że zawiera oczywiste naruszenie ustawy lub że polega na mylnem zastosowaniu ustawy i że nadto ta uchwała osobie małoletniej lub pieczy poddanej może przynieść szkodę lub sąd na obowiązek zwrotu narazić (§ 84 ust. o org. sąd.);

46) zarządzenie zawiadomienia stron o rozstrzygnięciach apelacyjnych i rewizyjnych (§§ 205 i 206 instr. sąd.);

47) przydzielenie sędziemu wykonania prób pojednania w sprawach małżeńskich (§ 2 rozp. min. z 9 grudnia 1897 l. 283 Dz. u. p.).

Czynności pod 6) 11) 13) 23) 36) wykonuje przewodniczący senatu w konkurencyi z prezydentem trybunału, czynność (pod 11) także w konkurencyi ze sędzią, któremu poruczono nadzór nad kancelaryą sądową, zaś czynność pod 13) w konkurencyi z naczelnikiem sądu powiatowego, w którego okręgu ma być dokonane doręczenie.

ad I i II. Jak z wyliczonych pod I i II czynności przełożonego trybunału i przewodniczącego senatu wynika są pewne czynności (§§ 79, 100, 224, 386 i 91 p. c.), które należą do przełożonego trybunału albo do przewodniczącego senatu. Zachodzi przeto pytanie, jak tę alternatywę rozumieć należy? Otóż, ponieważ nie można ustawie imputować, by załatwienie pewnych czynności kumulatywnie i przewodniczącemu senatu i przełożonemu trybunału przydzielić zamierzała, przeto rozumieć należy te przypadki w ten sposób, że, jeżeli sprawa nie została jeszcze przydzieloną senatowi do załatwienia, wówczas do wydania zarządzenia (z §§ 79, 100, 224, 386 p. c.) dotyczącego takiej sprawy powołany jest przełożony trybunału, w każdym innym przypadku zaś powołany jest do wydania zarządzenia (z §§ 79, 100, 224, 386 p. c.) przewodniczący senatu. Nie chodzi więc w tych przypadkach o alternatywę, lecz raczej o ewentualność

(Horten str. 161 i n., Fierich str. 143, Fürstl str. 72, por. Polak str. 220). Dlatego n. p. sędziego do spisania protokołu w myśl § 79 p. c. wyznaczy przełożony trybunału, jeżeli chodzi o spisanie protokołu w sprawie, która jeszcze się w senacie nie toczy, natomiast przewodniczący senatu w sprawie, która już jest w senacie. Dlatego dalej np. wniosek na zabezpieczenie dowodów załatwi w przypadkach nagłych przełożony trybunału, jeżeli chodzi o przeprowadzenie dowodu w sprawie, która jeszcze nie jest w toku, zaś przewodniczący senatu w sprawie, która jest już w toku i t. d. Jedyny wyjątek zachodzi w przypadku § 91 p. c., gdzie faktycznie przełożony trybunału i przewodniczący senatu w konkurencji między sobą i w konkurencji z urzędnikiem sędziowskim, mającym nadzór nad kancelaryą, mają zarządzić usunięcie wadliwości doręczeń. Chodzi tu jednak o czynności czysto administracyjne.

O środkach prawnych przeciw uchwałom przełożonego trybunału i przewodniczącego senatu zob. § 516 p. c. i uwagi tam podane.

III. Przeniesienie czynności trybunału na jednego z członków senatu lub trybunału (jako na sędziego wyznaczonego) następuje w przypadkach §§ 35 n. j., §§ 79, 204, 205, 239, 242, 243, 247, 258, 282, 300, 314, 328, 333, 350, 352, 368, 388, 397, 473, 488, 509, 584 p. c. § 37 ust. o org. sąd. (zob. wyżej pod II), § 2 rozp. min. z 9 grudnia 1897 l. 283 Dz. u. p. Tego rodzaju przeniesienie czynności na członka senatu lub trybunału następuje w regule przez senat, chyba że ustawa w pewnym poszczególnym przypadku odmiennie stanowi, oddając ustanowienie sędziego wyznaczonego przełożonemu trybunału lub przewodniczącemu senatu. Takie odmiennie postanowienia są zawarte np. w §§ 79, 205, 239, 247, 386 i 584 p. c. O ile ustanowienie sędziego wyznaczonego należy do przewodniczącego senatu, tenże jedynie z członków senatu, któremu przewodniczy, ustanowić może sędziego wyznaczonego. Natomiast o ile ustanowienie sędziego wyznaczonego należy do przełożonego trybunału lub do senatu, tenże ma wybór między wszystkimi członkami trybunału (Horten str.

178 i 162, Fierich str. 146). Nigdy nie może być sędzią wyznaczonym auskultant (§ 3 ust. o organ. sąd.). O formie ustanowienia sędzię wyznaczonego zob. § 139 instr. sądowej.

Zob. §§ 35 i 7 n. j. i uwagi tam podane. Sędzia wymienionym § 7 n. j., powołany do samodzielnego załatwiania oznaczonych tam spraw, nie jest sędzią wyznaczonym (O. z 17 maja 1898 l. 7060 G. U. n. zb. 184).

§ 35. W postępowaniu przed trybunałami należy poruczyć sędziemu wyznaczonemu czynności urzędowe sędziowskie, które poza ustną rozprawą albo poza posiedzeniem mają być przedsięwzięte, jeżeli braknie warunków do wystosowania w tym kierunku wezwania do innego sądu.

Uchwały sędzię wyznaczonego może, o ile w ustawie odmiennie nie jest postanowionem, na wniosek lub z urzędu zmienić sąd, który dał polecenie sędziemu wyznaczonemu. Przed wydaniem rozstrzygnięcia należy przeprowadzić dochodzenia potrzebne do wyjaśnienia stanu rzeczy.

Zob. § 34 i uwagi pod III tamże podane.

Pierwsze zdanie ustępu 2 § 35 rozumieć należy w ten sposób, iż uchwałę sędzię wyznaczonego zmienić może ten organ (sąd), który mu dał zlecenie tj. bądź senat, bądź przewodniczący senatu, bądź wreszcie przełożony trybunału wedle tego, który z tych trzech organów w odnośnej sprawie dał sędziemu wyznaczonemu zlecenie, chyba że ustawa w pewnym szczególnym przypadku (n. p. w przypadku §§ 255

§ 35. Richterliche Amtshandlungen, welche ausserhalb einer mündlichen Verhandlung oder ausserhalb einer Sitzung vorzunehmen sind, ohne dass die Bedingungen für ein deshalb an ein anderes Gericht zu stellendes Ersuchen vorhanden wären, sind im Verfahren vor Gerichtshöfen einem beauftragten Richter zu übertragen.

Beschlüsse eines beauftragten Richters können, sofern im Gesetze nichts Anderes bestimmt ist, von dem Gerichte, welches den Auftrag erteilt hat, auf Antrag oder von Amts wegen abgeändert werden. Vor der Entscheidung sind die zur Aufklärung des Sachverhaltes erforderlichen Erhebungen zu pflegen.

i 286 p. c.) inaczej stanowi. (Horten str. 177, Fierich str. 148; inaczej Pollak str. 220, Demelius str. 35, Neumann str. 1145). Wówczas, gdy sędzia wyznaczony jest sędzią orzekającym n. p. przy 1 audyencyi (§ 239 p. c.), przy załatwieniu wniosku na restytucyę z powodu omieszkania 1 audyencyi (§ 37 l. 5 ust. o org. sąd.), przepis ustępu 2 § 35 n. j. nie ma zastosowania. Neumann str. § 1145, Fierich str. 148).

Zob. § 516 p. c.

Przekazywanie wykonania czynności urzędowych innym sądom.

§ 36. Wykonanie czynności urzędowych, któreby sąd obwodowy, krajowy, handlowy albo handlowy i morski sam w myśl ustępu 1go § 32 miał skutecznie, należy przekazać sądowi powiatowemu, leżącemu w okręgu tego trybunału, jeżeli to albo szczególne przepisy ustawowe nakazują albo jeżeli przez to można ułatwić traktowanie sprawy albo uniknąć czynienia niepotrzebnych wydatków. W celu wykonania czynności urzędowych, poza jego okręgiem przedsięwziąć się mających (pomoc prawna), winien się sąd, w którym sprawa wisi, zwrócić się do sądu, w którym lub w którego okręgu czynność ma być wykonaną.

Przekazanie wykonania czynności urzędowych innemu sądowi (sędzia wezwany) następuje przez wezwanie do te-

§. 36 Der Vollzug von Amsthandlungen, die ein Kreis-, Landes-, Handelsgericht oder ein Handels- und Seegericht gemäss § 32, Absatz I, selbst vorzunehmen hätte, ist einem im Sprengel dieses Gerichtshofes gelegenen Bezirksgerichte zu übertragen, wenn dies entweder durch besondere gesetzliche Vorschriften angeordnet ist, oder wenn dadurch die Behandlung der Sache erleichtert oder unnützer Kostenaufwand vermieden werden kann. Wegen des Vollzuges der ausserhalb seines Sprengels vorzunehmenden Amtshandlungen (Rechtshilfe) hat sich das Gericht, bei welchem die Rechtssache anhängig ist, an das Gericht zu wenden, bei welchem oder in dessen Sprengel die Handlung vorzunehmen ist.

Die Übertragung des Vollzuges von Amsthandlungen an ein anderes Gericht (ersuchter Richter) geschieht durch ein an dasselbe

goż wystosowanie. Jeżeli się wzywa sąd zagraniczny, wówczas należy przytem stosować odnośne szczególne postanowienia (traktaty państwowe, oświadczenia rządu, rozporządzenia ministerstwa).

W pierwszym zdaniu § 36 n. j. (zdanie to jest wyjątkiem ze zasady wyrażonej w § 32 n. j.) jest mowa o tak zwanym mandacie jurysdykcyjnym (Mat. I str. 53), wydanym przez trybunał sądowi powiatowemu, leżącemu w jego kręgu.

W drugim zdaniu § 36 n. j. jest natomiast mowa o t. zw. pomocy prawnej w ścisłym tego słowa znaczeniu. Wezwanie o pomoc prawną wyjść może od każdego sądu (trybunału i sądu powiatowego) do sądu leżącego poza jego okręgiem i to w zasadzie — o ile § 37 n. j. nie stanowi inaczej — do sądu powiatowego.

W obu przypadkach — oba przypadki podpadają pod pojęcie pomocy prawnej w obszerniejszym tego słowa znaczeniu (odp. min. na pyt. do § 36 n. j.) — wyraz »okrąg« oznacza nie tylko terytorjum sądu, lecz także zakres działania sądu (Horten str. 153, Fierich str. 214), zaś wyraz »sąd powiatowy« jako sąd wezwany oznacza sąd powiatowy z jurysdykcyą powszechną, a więc nie sąd powiatowy dla spraw handlowych (arg. a contr. z § 52 n. j.) (Neumann str. 1149, Fürstl str. 83, Pollak str. 325; inaczej Horten str. 196).

W obu przypadkach wezwanie o pomoc prawną odnosić się może jedynie do wykonania pojedynczych czynności sądowych.

W obu przypadkach sąd wezwany spełnia czynność, o której przedsięwzięcie wezwany został jako czynność własną (Mat. I str. 52 i 53). Dlatego środki prawne od zarządzeń sądu wezwanego idą do tego sądu, który jest w toku instancyi przełożonym sądowi wezwanemu, a nie do

gestelltes Ersuchen. Wird ein ausländisches Gericht ersucht, so sind dabei die besonderen hierauf bezüglichen Anordnungen (Staatsverträge, Regierungserklärungen, Ministerialverordnungen) zu beobachten.

tego sądu, od którego pochodzi wezwanie o przedsięwzięcie czynności (odp. min. na pyt. do § 522 p. c.). Dlatego też w razie różnicy zdań między sądem wezwanym a sądem, od którego wezwanie pochodzi, powołany jest — w braku specjalnego odmiennego przepisu — dla usunięcia wątpliwości ten sąd, który spełnia nadzór służbowy nad oboma sądami (O. z dnia 21 lutego 1899 l. 2783 G. U. n. zb. 524, Materjały I str. 54, Neumann str. 1147, Demelius str. 36, Fürstl str. 79, Fierich str. 219, Pollak str. 327).

Czynności sędziego wezwanego nie może spełniać auskultant sądowy (§ 3 ust. o org. sąd.).

Jeżeli sądem wzywającym jest trybunał, wówczas wezwanie musi pochodzić od senatu (§§ 36 i 37 n. j. i użyty w nim wyraz »sąd«). Wyjątkowo przewodniczący senatu wystosowuje wezwanie w przypadku § 37 l. 8 o org. sąd. i § 89 ustęp 2 p. c. (Pollak str. 325).

O formie wezwań o pomoc prawną zob. §§ 199, 201 i 202 instr. sąd.

O zarządzeniach odnoszących się do wezwań o pomoc prawną wystosowanych do sądów zagranicznych zob. przy art. XXXV ust. wpraw. p. c.

Pomoc prawna na wezwanie tutejszokrajowych sądów.

§ 37. Sądy znajdujące się na obszarze, w którym obowiązuje niniejsza ustawa, winny używać sobie nawzajem pomocy prawnej.

Wezwanie o użyczenie pomocy prawnej na obszarze, w którym obowiązuje niniejsza ustawa, należy, o ile nie innego nie jest postanowionem, skierować do tego sądu powia-

§ 37. Die im Geltungsgebiete dieses Gesetzes befindlichen Gerichte haben sich gegenseitig Rechtshilfe zu leisten.

Das Ersuchen um eine im Geltungsgebiete dieses Gesetzes zu gewährende Rechtshilfe ist, wenn nichts anderes bestimmt ist, an das Bezirksgericht zu stellen, in dessen Sprengel die Amtshandlung vorgenommen werden soll. Das Ersuchen um Vornahme bücherlicher

towego, w którego okręgu czynność urzędowa ma być przedsięwzięta. Wezwanie o dokonanie wpisów do ksiąg gruntowych albo takich czynności urzędowych, które tylko w pewnym trybunale mogą być wykonane, należy skierować do do sądu, gdzie się znajduje wykaz, w którym wpis ma nastąpić albo do sądu, który wogóle do wykonania odnośnej czynności urzędowej jest powołany.

Wezwaniu należy odmówić, jeżeli sędzia wezwany jest dla odnośnej czynności wyjątkowo niewłaściwy.

I. Sąd, do którego zwraca się inny tutejszokrajowy sąd z wyczałny o udzielenie pomocy prawnej, musi być przedmiotowo i miejscowo właściwym do przedsięwzięcia odnośnej czynności urzędowej.

Przedmiotowo właściwym jest w regule sąd powiatowy (w znaczeniu przy §-e 36 podanem). Wyjątkowo tylko właściwym jest trybunał, jeżeli chodzi 1° o wykonanie wpisu do ksiąg gruntowych, prowadzonych w trybunałach (zob. 118 n. j. i art. XVII ust. wpraw. n. j.); 2° o wykonanie czynności urzędowej, która wyłącznie w ściśle oznaczonym trybunale może być dopełniona. Do czynności ostatniego rodzaju należą np. akty realne z § 117 n. j. (zob.) i poświadczenia w przedmiocie prowadzenia ksiąg handlowych z § 120 n. j. i t. d.

Miejscowo właściwym jest ten sąd (przedmiotowo właściwy), w którego okręgu odnośna czynność urzędowa ma być wykonaną (zob. § 300, 328, 352, 368 p. c.). O właściwości miejscowej decyduje (analogia z § 29 n. j.) chwila, w której wezwanie o udzielenie pomocy prawnej wpłynęło do sądu wezwanego (Horten str. 196, Pollak str. 325). Jeżeli jednakże po tej chwili a przed wykonaniem czynności

Eintragungen oder solcher Amtshandlungen, die nur bei einem bestimmten Gerichtshofe vorgenommen werden können, sind an das Gericht zu stellen, bei welchem sich die Einlage befindet, in der die Eintragung erfolgen soll, oder welches die Amtshandlung sonst vorzunehmen hat.

Das Ersuchen ist abzulehnen, wenn der ersuchte Richter zu der betreffenden Handlung örtlich unzuständig ist.

urzędowej nastąpi zmiana okoliczności, które decydowały o właściwości sądu wezwanego (n. j., jeżeli świadek, który w chwili wezwania mieszkał w okręgu sądu wezwanego o przesłuchanie świadka, po wpłynięciu wezwania do sądu wezwanego a przed przesłuchaniem świadka, przesiedlił się do okręgu innego sądu), wówczas sąd wezwany winien wezwać inny sąd miejscowo właściwy o przedsięwzięcie odnośnej czynności (analogia z ostatniego zdania § 285 p. c.).

Sąd wezwany winien badać swą właściwość miejscową (ustęp 3 § 37 n. j.), tudzież własność przedmiotową, ostatnią w granicach 2 ustępu § 37 n. j. (Demelius str. 37, Fierich str. 219, Neumann str. 1149; inaczej Horten str. 195 i Fürstl str. 84). Jeżeli się uzna niewłaściwym, może, odrzucając wezwanie o pomoc prawną, wezwanie odstąpić sądowi właściwemu (anal. z 2 ustępu § 285 p. c.). Również winien sąd wezwany (anal. z art. XIII ust. wpraw. n. j.) badać, czy czynność, o której wykonanie wezwany został, jest wogóle dopuszczalna (tak O. z 15 lutego 1881 l. 1647 G. U. 9736 i Pollak str. 325; inaczej Horten str. 50 i 51, Fierich str. 221).

O rejestrze Hc. względem pomocy prawnej w sprawach cywilnych zob. § 231 instr. sąd.

Wedle rozp. min. spraw. z 29 maja 1896 Dz. rozp. min. spr. nr. 17 o pokryciu kosztów za inne sądy, winien wszystkie pauszale urzędową obciążające kosztu postępowania cywilno sądowego w sprawach spornych i niespornych, które przy udzielaniu pomocy prawnej sądom tutejszokrajowym nawzajem powstaną, zaliczyć sąd wezwany, a w razie nieściągalności ostatecznie je ponieść. Wzajemny zwrot takich kosztów między sądami tutejszokrajowymi nie powinien nastąpić. Dotyczy to w szczególności także kosztów wszelkiego rodzaju powstałych przy badaniu stanu umysłowego osób pozostających pod kuratelą.

II. O udzieleniu pomocy prawnej tutejszym sądom nadzwyczajnym i władzom administracyjnym zob. art. XIII ust. wpraw. n. j.

III. O udzieleniu pomocy prawnej sądom zagranicznym zob. §§ 38—40 n. j.

Pomoc prawna na wezwanie zagranicznych sądów.

§ 38. Sądy istniejące na obszarze, w którym obowiązuje niniejsza ustawa, winny używać pomocy prawnej sądom granicznym na ich wezwanie, o ile szczegółowe w tym przedmiocie istniejące zarządzenia (traktaty państwowe, oświadczenia rządowe, rozporządzenia ministerjalne) inaczey nie stanowią.

Pomocy prawnej należy odmówić:

1. jeżeli czynność, której przedsięwzięcia zażądał sąd wzywający, wedle postanowień w kraju obowiązujących nie należy do zakresu urzędowego sądów; jeżeliby żądana czynność wchodziła w zakres działania innych tutejszych władz, może sąd wezwany przesłać wezwanie właściwej władzy;

2. jeżeli żądane jest przedsięwzięcie czynności, która wedle ustaw tutejszy sąd obowiązujących jest zakazaną; albo

3. jeżeli brakuje przestrzegania wzajemności. Jeżeli sąd wezwany ma wątpliwość czy istnieje wzajemność, winien co do tego zasięgnąć oświadczenia ministra sprawiedliwości, które będzie dlań następnie obowiązującym.

§ 38. Die in Geltungsgebiete dieses Gesetzes befindlichen Gerichte haben ausländischen Gerichten über Ersuchen Rechtshilfe zu leisten, sofern nicht besondere hierauf bezügliche Anordnungen (Staatsverträge, Regierungserklärungen, Ministerialverordnungen) etwas anderes festsetzen.

Die Rechtshilfe ist zu verweigern:

1. Wenn die von dem ersuchenden Gerichte begehrte Handlung nach den im Inlande hiefür geltenden Bestimmungen dem Geschäftskreise der Gerichte entzogen ist; sollte die begehrte Handlung im Geschäftskreise anderer inländischer Behörden gelegen sein, so kann das ersuchte Gericht das Ersuchen an die hiernach zuständige Behörde leiten;

2. wenn die Vornahme einer Handlung begehrt wird, welche durch die für das inländische Gericht verbindlichen Gesetze verboten ist; oder

3. wenn es an der Beobachtung der Gegenseitigkeit fehlt. Zweifelt das ersuchte Gericht den Bestand der Gegenseitigkeit, so hat es darüber die für dasselbe sodann bindende Erklärung des Justizministers einzuholen.

Pomocy prawnej w myśl § 38 i n. n. j. należy udzielić tak zwyczajnym jak i nadzwyczajnym (arg. z art. XIII ust. wpraw. n. j.) państwowym sądom zagranicznym (tak Demelius str. 38, Fürstl str. 93, Pollak str. 247). Wedle Demeliusa i Fürstla należy pomocy prawnej udzielić także zagranicznym sądom polubownym. To zapatrywanie sprzeciwia się jednakże brzmieniu § 38 n. j.

Przepisy §§ 38—40 n. j. nie odnoszą się do egzekucyi na podstawie zagranicznych tytułów egzekucyjnych. Do tej kwestyi odnoszą się przepisy §§ 79 i n. ord. egz.

Udzielenie pomocy prawnej w myśl §§ 38 i n. n. j. następuje przy zaistnieniu trzech w § 38 n. j. pod 1) 2) i 3) taksatywnie wymienionych warunków.

ad 1. Wezwać o przedsięwzięcie czynności należy sąd po myśli § 37 n. j. właściwy. Jeżeli sąd wezwany nie jest właściwy, lecz właściwy jest inny tutejszy sąd, wówczas sąd wezwany odstąpić winien sprawę do załatwienia właściwemu sądowi (Fürstl str. 87, Fierich str. 62, Pollak str. 245 i 246; inaczej Neumann str. 1151, Demelius str. 38).

ad 2. Zakazaną musi być ta czynność, o której przedsięwzięcie wezwano sąd tutejszy. Taką zakazaną czynnością będzie na przykład przesłuchanie jako świadków osób wymienionych w § 320 p. c., odebranie przysięgi od świadka w przypadku § 336 p. c. Natomiast, jeżeli sama czynność procesowa, o której przedsięwzięcie wezwano sąd tutejszy, jest dozwolona, to należy ją wykonać, chociażby stosunek prawny, który jest przedmiotem postępowania sądowego za granicą, nie był w krajach tutejszych dozwolony, np. jeżeli przedmiotem sporu zagranicznego jest (wedle ustaw naszych) niezaskarżalna pretensya z gry pochodząca (arg. a contr. z § 81 l. 2 ord. egz.). Również należy na wezwanie sądu zagranicznego przedsięwziąć czynność procesową, w procesie naszym nieznaną, jednak niezakazaną np. odebranie przysięgi głównej od strony także poza § 205 p. c. (Demelius str. 38, Fürstl str. 88, Neumann str. 1151, Horten str. 200, Pollak str. 246).

ad 3. Chodzi tu o wzajemność formalną. Wzajemność taka istnieje już wówczas, gdy państwo obce taksamo (nie gorzej) traktuje wezwania sądów tutejszych o pomoc prawną jak wezwania sądów własnych o pomoc prawną (Horten str. 199, Fierich str. 63, Fürstl str. 88, Neumann str. 1152, Pollak str. 245). Wzajemność istnieje tylko wtedy, gdy w rzeczywistości bywa wykonywaną, chociażby w ustawach zagranicznych brakło przepisu wyraźnego pozwalającego pomocy prawnej na wezwanie tutejszych sądów. Z drugiej strony nie ma mowy o wzajemności, chociaż istnieje w ustawach zagranicznych przepis wyraźny pozwalający pomocy prawnej sądom tutejszym, jeżeli przepis ten nie jest wykonywany.

§ 38 wchodzi tylko podówczas w zastosowanie, gdy w przedmiocie udzielania pomocy prawnej sądom pewnego obcego państwa niema odmiennych specjalnych przepisów (traktatów państwowych, oświadczeń rządowych, rozporządzeń ministerstwa). Tego rodzaju osobne przepisy istnieją odnośnie do:

a) Węgier (rozp. min. spr. z 1 marca 1897 l. 2225 l. 8 Dz. rozp. min. spr., rozp. min. z 14 stycznia 1899 l. 4 Dz. rozp. min. spr., rozp. min. spr. z 29 lipca 1901 l. 26 Dz. rozp. min. spr.);

b) Krocacyi i Sławonii (rozp. min. z 16 sierpnia 1898 l. 26 Dz. rozp. min. spr., rozp. min. spr. z 29 lipca 1901 l. 26 Dz. rozp. min. spr.);

c) Bośni i Hercegowiny (rozp. min. spr. z 8 sierpnia 1880 l. 11319);

d) Serbii (traktat z d. 6 maja 1881 l. 88 Dz. u. p. z r. 1882);

e) Belgii, Hiszpanii, Francyi, Włoch, Luksenburgu, Holandyi, Portugalii, Szwajcaryi, Szwecyi, Norwegii, Niemiec, Danii, Rumunii i Rosyi (konwencya w Haadze z dnia 14 listopada 1896 l. 85 Dz. u. p. z r. 1899).

Przepisy te podane będą przy art. XXXV ust. wpraw. proc. cyw.

§ 39. Żądanej pomocy prawnej należy udzielić wedle przepisów obowiązujących sąd wezwany. O ile przepisy te pozwalają, winien sąd wezwany z urzędu wydać wszystkie zarządzenia i postanowienia potrzebne do dopełnienia wezwania.

Przy udzieleniu pomocy prawnej wolno tylko wówczas odstąpić od obowiązujących w kraju ustaw, gdy wyraźnie zażądano, aby przy wykonaniu czynności przestrzegano pewnego przez prawo zagraniczne wymaganego postępowania, a postępowanie to nie jest zabronione żadnym przepisem tutejszo-krajowego ustawodawstwa.

Przepis 2 ustępu § 39 n. j. wchodzi oczywiście w zastosowanie pod warunkiem, iż państwo obce wobec tutejszych sądów pod tym względem kieruje się zasadą wzajemności, to jest na wezwanie sądów tutejszych przedsięwzię czynność procesową wedle przepisów tutejszych. Wymaganą tu jest więc wzajemność materialna. (Horten str. 198, Fierich str. 64, Neumann str. 1152).

§ 40. Jeżeli sąd wezwany odmówi pomocy prawnej albo jeżeli z okazji udzielenia pomocy prawnej powstaną różnice zdań między sądem wzywającym a sądem wezwanym w przedmiocie jej wykonania albo w innym kierunku, wów-

§ 39. Die begehrte Rechtshilfe ist nach den Vorschriften der für das ersuchte Gericht verbindlichen Gesetze zu gewähren. Soweit es nach diesen Gesetzen zulässig ist, hat das ersuchte Gericht alle zur Erfüllung des Ersuchens erforderlichen Vorkehrungen und Verfügungen von amtswegen zu treffen.

Bei Gewährung der Rechtshilfe von den Vorschriften der im Inlande geltenden Gesetze abzuweichen ist nur dann gestattet, wenn ausdrücklich ersucht wurde, bei den vorzunehmenden Handlungen einen bestimmten, durch das ausländische Recht geforderten Vorgang einzuhalten, und dieser Vorgang durch keine Vorschrift der inländischen Gesetzgebung verboten erscheint.

§ 40. Wird die Gewährung der Rechtshilfe von dem ersuchten Gerichte verweigert, oder entstehen aus Anlass der Gewährung der Rechtshilfe in Bezug auf deren Ausführung oder in anderer Hinsicht Meinungsverschiedenheiten zwischen dem ersuchenden und dem ersuchten Gerichte, so hat auf Begehren des ersuchenden

czas na żądanie wzywającego sądu zagranicznego, albo innego do tego powołanego zagranicznego, publicznego organu sąd krajowy wyższy przelożony wezwanemu sądowi orzeknie bez uprzedniej ustnej rozprawy o prawości odmowy albo o innym przedmiocie różnicy zdań.

Przeciw uchwale sądu krajowego wyższego wydanej w myśl § 40 n. j. przysługuje wymienionemu w tym §-cie sądowi zagranicznemu lub innemu do tego powołanemu organowi zagranicznemu prawo żalenia się do Sądu Najwyższego. Wynika to z Mat. II, str. 340. (Tak Neumann str. 1152, Fierich str. 65, Fürstl str. 94, Demelius str. 39 — inaczej Horten str. 200). Zob. Schauer przy § 40 n. j.

Stronie przysługują zwykle środki prawne od uchwał sądu wezwanego. (Mat. I, str. 55).

Zob. art. XIII ust. w prow. proc. n. j.

Badanie właściwości.

§ 41. Jak tylko sprawa jurysdykcyi spornej lub niespornej do sądu wpłynie, winien tenże właściwość swą z urzędu badać.

Badanie to odbywa się w sprawach spornych na podstawie tego, co podał powód, o ile to nie jest sądowi znane jako nieprawdziwe.

ausländischen Gerichtes oder eines anderen hiezu berufenen ausländischen öffentlichen Organs das dem ersuchten Gerichte vorgesetzte Oberlandesgericht ohne vorhergehende mündliche Verhandlung über die Rechtmässigkeit der Weigerung oder über den sonstigen Gegenstand der Meinungsverschiedenheit zu entscheiden.

§ 41. Sobald eine Rechtssache der streitigen oder freiwilligen Gerichtsbarkeit bei einem Gerichte anhängig wird, hat dasselbe seine Zuständigkeit von amtswegen zu prüfen.

Diese Prüfung erfolgt in bürgerlichen Streitsachen auf Grund der Angaben des Klägers, dafern diese nicht dem Gerichte bereits als unrichtig bekannt sind.

W sprawach niespornych natomiast, dalej w postępowaniu egzekucyjnym, tudzież przy wydawaniu tymczasowych zarządzeń i przy otwarciu konkursu winien sąd, nie będąc związanym tem, co strony podały, z urzędu badać stosunki decydujące o właściwości. Sąd może w tym celu żądać od interesowanych wszelkich potrzebnych wyjaśnień.

W każdej sprawie, która do sądu wejdzie, winien sąd w chwili wdrożenia postępowania badać, czy sprawa odnośna należy do drogi sądowej, czy należy do właściwości sądów tutejszo-krajowych, czy następnie ten sąd, w którym sprawa wpłynęła, jest dla odnośnej sprawy tak przedmiotowo jak i miejscowo właściwy. Badanie to winien sąd przedsięwziąć z urzędu t. zn. nie wyczekując wniosku strony.

W sprawach spornych — do spraw tych zaliczyć także należy podanie o wydanie nakazu wezwawczego (ust. z dnia 22 kwietnia 1873 l. 67 Dz. u. p.) tudzież podanie o ubezpieczenie dowodu wniesione przed rozpoczęciem procesu — sędzia ocenia swą właściwość na podstawie tego materiału, który powód (lub wnioskodawca) odnośnie do właściwości sądu podał. Powód (lub wnioskodawca) obowiązany jest fakta mające uzasadnić właściwość sądu tylko podać, nie potrzebuje zaś faktów tych ani uprawdopodobnić ani udowodnić. Wyjątek od tej reguły istnieje tylko w przypadku § 104 n. j., wedle którego prorogatio fori musi być w skardze dokumentem udowodniona.

Sędzia tylko wówczas nie weźmie tego materiału za podstawę oceny swej właściwości, jeżeli wie, że materiał ten jest nieprawdziwy. Wiadomość sędziego musi być urzędowa lub polegać na notoryjności. (Horten str. 203, Fürstl str. 95, Fierich str. 222). Wszelako i pod tym względem

In nichtstreitigen bürgerlichen Rechtssachen jedoch, ferner im Executionsverfahren, sowie bei Erlassung einstweiliger Verfügungen und bei Eröffnung des Concurses hat das Gericht, ohne an die Angaben der Parteien gebunden zu sein, die für die Zuständigkeit massgebenden Verhältnisse von amtswegen zu untersuchen. Es kann zu diesem Zwecke von den Betheiligten alle nöthigen Aufklärungen fordern.

istnieje pewien wyjątek. W zasadzie bowiem t. j. poza przypadkiem ustępu 1, § 60 n. j. sędzia związany jest ocenieniem wartości przedmiotu sporu przez powoda podanem, o ile wartość przedmiotu sporu jest podstawą właściwości sądu, chociażby wiedział, że wartość przedmiotu sporu nie odpowiada rzeczywistości (ustęp ostatni § 60 n. j.).

Jeżeli na podstawie wskazanych tu badań sędzia (sędzia samoistny w powiatowych sądach lub przewodniczący w trybunale) uzna się właściwym, wówczas wyznaczy audyencyę do rozprawy (§ 230 p. c.), w przeciwnym przypadku skargę (podanie) w myśl § 43 n. j. odrzuci (zob. jednak § 60 n. j.). W postępowaniu trybunalskiem odrzucenie skargi z powodu niewłaściwości należy do senatu, którego decyzję w tym kierunku przewodniczący senatu zasięgnąć winien, jeżeli sam jest zdania, że niewłaściwość zachodzi (§ 230 ustęp 2 p. c.). O ile jednak chodzi o wyżej podaną »wiadomość« sędziego o nieprawdziwości faktów w przedmiocie właściwości w skardze (podaniu) podanych, to senat oprze swą decyzję na wiadomości przewodniczącego senatu (Horten str. 202).

W sprawach niespornych, w sprawach egzekucyjnych, przy wydawaniu tymczasowych zarządzeń i przy otwarciu konkursu sąd nie jest związany tem, co w przedmiocie własności strona podała, lecz sąd z urzędu uprawniony i obowiązany jest badać fakta uzasadniające jego właściwość. Oczywiście sąd wda się w tego rodzaju badanie, jeżeli zachodzą wątpliwości, czy to co strona twierdzi dla uzasadnienia właściwości jest prawdziwe. (Horten str. 201, Demelius str. 41, Neumann str. 1153, Fürstl str. 96). Jeżeli sąd uzna się niewłaściwym, wówczas postąpi wedle § 44 n. j. (zob.).

O badaniu właściwości sądu po wdrożeniu postępowania t. j. w toku postępowania zob. §§ 42 i n. n. j.

Z powodu przeciwstawienia w § 41 n. j. spraw spornych sprawom niespornym podaje się na tem miejscu przegląd niestalej zresztą judykatury Sądu Najwyższego co do kwestyi, jakie sprawy należą do drogi sporu a jakie do drogi niespornej (Canstein I, str. 160 i in.).

I tak wedle zasad postępowania niespornego roz-

strzygnąć należy: roszczenie ojca ślubnego przeciw osobom trzecim (także żonie separowanej) o wydanie jego dziecka. (O. z 26 stycznia 1869 l. 663 G. U. 3262, O. z 1 kwietnia 1880 l. 3301 G. U. 7916, O. z 12 lutego 1884 l. 1258 G. U. 9882, O. z 2 maja 1893 l. 5165 G. U. 14692); roszczenie matki nieślubnej przeciw ojcu nieślubnemu o wydanie dziecka zabranego przez ojca nieślubnego bez zezwolenia matki (O. z 5 marca 1885 l. 662 G. U. 10464); żądanie separowanego męża, aby żona wypełniła przyjęty na się obowiązek i przyprowadzała do niego co tydzień dziecko (O. z 8 marca 1887 l. 2652 G. U. 11485, O. z 24 grudnia 1872 l. 13048 G. U. 4814; spór między separowanymi małżonkami, między którymi nie ma zgody co do wychowania dzieci, o wychowanie dzieci (O. z d. 29 marca 1865 l. 2468 G. U. 2146, O. z 9 maja 1866 l. 3507 G. U. 2497, O. z 17 listopada 1874 l. 12110 G. U. 5535, O. z 24 grudnia 1872 l. 13048 G. U. 4814); kwestya, czy dziecko nieślubne ze względu na tegoż dobro zostawić matce (O. z 1 października 1890 l. 10641 G. U. 13420); roszczenie dzieci ślubnych o alimenty do ojca (O. z 6 lutego 1890 l. 141 G. U. 13145, O. z 13 czerwca 1898 l. 6877 G. U. 12223), do dziadka (O. z 28 lutego 1889 l. 1408 G. U. 12608) lub babki (O. z 22 maja 1900 l. 7196 G. U. n. zb. 1008). Natomiast wedle O. z 24 kwietnia 1889 l. 1631 G. U. 12689 roszczenie pełnoletniego syna do ojca ślubnego o wypłacenie mu alimentów należy do drogi sporu, jeżeli przeciw roszczeniu podnosi ojciec zarzuty, które można wyjaśnić tylko przez przeprowadzenie formalnego dowodu. Również w myśl O. z 24 stycznia 1893 l. 823 G. U. 14563 i O. z 12 czerwca 1894 l. 6982 G. U. 15142 należy do drogi sporu roszczenie rodziców o alimenty do dzieci. W drodze sporu należy ustalić obowiązek ojca do alimentowania dziecka nieślubnego, chociaż ojciec ojcostwo uznaje. (O. z 15 lipca 1902 l. 10050 G. U. n. zb. 1983, O. z 30 września 1902 l. 13310 G. U. ust. 2039, O. z 13 stycznia 1903, l. 185 w Centr. T. XXI str. 146. Jeżeli jednak ojciec uznał swój obowiązek alimentowania dziecka nieślubnego, wówczas

wysokość alimentów może sąd oznaczyć w drodze postępowania niespornego (tak O. z 3 grudnia 1901 l. 16387 G. U. n. zb. 1657, inaczej O. z 15 lipca 1902 l. 10050 G. U. n. zb. 1983), zwłaszcza jeżeli ojciec nieślubny na to się zgadza (O. z 19 maja 1897 l. 6082 G. U. 16044, O. z 30 września 1902 l. 13310 G. U. n. zb. 2039). W każdym razie dozwolone jest wdrożenie w sądzie opiekuńczym na wniosek ojca nieślubnego kroków ugodowych w przedmiocie wysokości alimentów. (O. z 12 lutego 1895 l. 1522 G. U. 15401).

W drodze niespornej ma być uczyniony i przed sąd do wiadomości przyjęty protest męża z § 156 u. c. przeciw ślubności dziecka urodzonego w czasie trwania małżeństwa (O. z 23 stycznia 1889 l. 548 G. U. 12569). Natomiast w drodze sporu winno być rozpatrzone ślubne pochodzenie dziecka (O. z 4 lutego 1891. l. 1283 G. U. 13595, O. z 20 stycznia 1891 l. 14278 G. U. 13570), tudzież nieślubne pochodzenie dziecka (O. z 14 września 1898 l. 12551 G. U. n. zb. 310, O. z 15 lutego 1899 l. 1457 G. U. n. zb. 514, O. z 17 września 1902 l. 12588 G. U. n. zb. 2026). W drodze sporu należy dalej dochodzić roszczenia córki zamężnej o ustanowienie dla niej posagu (tak O. z 25 maja 1893 l. 6049 G. U. 14716, O. z 13 marca 1900 l. 3649 G. U. n. zb. 927, O. z 11 czerwca 1902 l. 7991 G. U. n. zb. 1940, O. z 21 lutego 1905 l. 1025 Rep. Orz. Nr. 178 Zb. urz. Nr. 770, inaczej O. z 19 sierpnia 1885 l. 9781 G. U. 10665, O. z 31 marca 1886 l. 3240 G. U. 10983, O. z 23 listopada 1899 l. 16271 G. U. n. zb. 764, O. z 30 września 1903 l. 13057 w G. H. z r. 1903 st. 119). Natomiast do drogi niespornej należy roszczenie syna do rodziców o ustanowienie wyprawy i to także wówczas, gdy syn jest pełnoletni i zawarł już związek małżeński (O. z 9 listopada 1904 l. 16401 n. J. B. l. z r. 1905 str. 57).

Do drogi niespornej należy żądanie jednego z małżonków o przyjęcie lub powrót do wspólności małżeńskiej (O. z 27 czerwca 1877 l. 7332 G. U. 7736, O. z 5 marca 1879 l. 2173 G. U. 7366, O. z 24 marca 1885 l. 3148

G. U. 10492, O. z 15 czerwca 1885 l. 7804 G. U. 10638, O. z 12 lipca 1887 l. 7927 G. U. 11669, O. z 13 czerwca 1888 l. 6877 G. U. 12223, O. z 2 czerwca 1898 l. 7674 G. U. n. zb. 208, inaczej O. z 28 grudnia 1877 l. 15255 G. U. 6721, O. z 25 lutego 1879 l. 2026 G. U. 7348, O. z 7 kwietnia 1891 l. 4046 G. U. 13706, O. bez daty w Ref. sąd. w r. 1901 str. 95, dalej roszczenie żony o alimenty (O. z 13 czerwca 1888 l. 6877 G. U. 12223) w szczególności także o alimenty aż do chwili powrotu do społeczności małżeńskiej (O. z 2 czerwca 1898 l. 7674 G. U. n. zb. 208). Natomiast wedle O. z 4 lipca 1900 l. 9149 G. U. n. zb. 1078 i O. z 20 września 1905 l. 14716 w Prz. pr. i adm. z 1906 str. 1 należy roszczenie żony o przyjęcie jej do wspólnego pożycia i o alimenty do drogi sporu. Tak samo należy w myśl O. z 6 lutego 1895 l. 795 G. U. 15398 do drogi sporu roszczenie żony do męża o podwyższenie alimentów umówionych przy dobrowolnej separacji z powodu późniejszego polepszenia się sto-unków majątkowych męża. Do drogi sporu należy protest męża przeciw wypowiedzeniu mu zarządu majątku ze strony żony (O. z 10 października 1894 l. 12039. G. U. 15255).

Do drogi niespornej należy: badanie rachunków opiekuna, a to nawet wówczas, gdy chodzi o rachunek końcowy i gdy pupił osiągnął już pełnoletność (O. z 20 listopada 1883 l. 13196 G. U. 9658, O. z 28 lutego 1893 l. 2157 G. U. 14610); żądanie usamowolnionego kuranda do kuratora o wydanie po ustaniu kurateli majątku przez kuratora administrowanego (O. z 13 kwietnia 1870 l. 14624 G. U. 3777); oddanie majątku spadkowego opiekunowi ustanowionemu dla małoletniego dziedzica (O. z 3 października 1882 l. 1082 l. 10824 G. U. 10331). Do drogi niespornej należy dalej żądanie ustalenia lub odnowienia granic (O. z 6 marca 1890 l. 1777 G. U. 13192, O. z 31 sierpnia 1898 l. 11712 G. U. n. zb. 293, O. z 18 kwietnia 1900 l. 5173 G. U. n. zb. 969, O. z 21 lutego 1905 l. 2252, Rep. Orz. 179 Zb. urz. 771), chyba że sporny jest kierunek granicy, (O. z 8 sierpnia 1888 l. 9007 G. U. 12209), następnie żą-

danie, by sądownie ustanowiono zarządcę wspólnej rzeczy wedle § 836 u. c. (tut. O. z 27 marca 1884 l. 3230 G. U. 9955, O. z 20 marca 1888 l. 3345 G. U. 12107, inaczej O. z 4 czerwca 1867 l. 4777 G. U. 2806, O. z 25 listopada 1884 l. 13356 G. U. 10270, O. z 1 września 1885 l. 10042 G. U. 10680, O. z dnia 31 stycznia r. 1893 l. 1158 G. U. 14577, O. z 29 kwietnia 1903 l. 6339 Nr. 2 z r. 1903 Nr. 26. Links N 8276). Natomiast do drogi sporu należy roszczenie takiego w myśl § 836 u. c. ustanowionego zarządcy wspólnej rzeczy (O. z 29 listopada 1893 l. 13979 G. U. 14932).

Do drogi niespornej należy roszczenie o wydanie depozytu, podniesione przez dziedzica, zgłaszającego się w toku postępowania kadukowego (O. z 4 stycznia 1901 l. 17398 G. U. n. zb. 1253).

Do drogi sporu należy roszczenie właściciela gruntu o odszkodowanie za przewóz drzewa z lasu przez jego grunta po myśli § 24 ces. pat. z 3 grudnia 1852 l. 250 Dz. u. p., jeżeli nie zadowolni się odszkodowaniem przez władzę polityczną oznaczonem (O. z 1 października 1901 l. 13561 G. U. 1569).

Wogólności należy przyjąć zasadę, że w wątpliwości sprawa prawno-cywilna należy do postępowania procesowego i że tylko te sprawy prawno-cywilne należą do postępowania niespornego, które ustawa wyraźnie do tego postępowania przekazuje (§ 1 pat. ces. z d. 9. sierpnia 1854 l. 208 Dz. ust. p.) albo przy których z powodu ich natury postępowanie z urzędu jest wskazane. (Pollak str. 14. Zob. Fierich str. 15 i Ott: O przedmiocie postępowania sądowego w cywilnych sprawach spornych C. Przep. pr. i adm. z r. 1898 str. 89).

§ 42. Jeżeli sprawa już wisząca jest wyjęta z pod jurysdykcji tutejszokrajowej albo przynajmniej z pod jurysdykcji sądów zwyczajnych, natenczas winien sąd, do któ-

§ 42 Ist die abhängig gewordene Rechssache der inländischen Gerichtsbarkeit oder doch den ordentlichen Gerichten entzogen, so hat das angerufene Gericht in jeder Lage des Verfahrens

rego się w tej sprawie zwrócono, w każdym stanie postępowania orzec we formie uchwały niewłaściwość swoją i nieważność poprzedzającego postępowania.

Jeżeli brak ten wyjdzie na jaw dopiero po prawomocnem zakończeniu postępowania, natenczas winien Sąd najwyższy na wniosek najwyższej władzy administracyjnej orzec nieważność przeprowadzonego sądowego postępowania.

Orzeczenie po myśli ustępu 1 i 2 nie może nastąpić, jeżeli temu pod względem przyczyny nieważności stoi na przeszkodzie jeszcze wiążące rozstrzygnięcie wydane przez tensam albo inny sąd.

Postanowienia ustępu 1 i 3 należy stosować także wówczas, gdy sprawa, która nie jest przedmiotem postępowania niespornego, w postępowaniu niespornem w sądzie wdrożoną została.

Lit. Schauer: Zur Frage der absoluten Incompetenzw G. Z. z r. 1897 nr. 24, Fierich: O bezwzględnej niewłaściwości sądów zwyczajnych w Czas. pr. i ek. z r. 1900 str. 105 i n., Fried: Czy postanowienia § 42 n. j. i § 7 proc. cyw. uchylają przepis § 12 k. c. w Ref. sąd. z r. 1897 str. 160 i nast.

seine Unzuständigkeit und die Nichtigkeit des vorangegangenen Verfahrens sofort durch Beschluss auszusprechen. Das Gleiche hat seitens der Gerichte höherer Instanz zu geschehen, wenn der Mangel erst hier offenbar wird.

Wenn der Mangel erst nach rechtskräftigem Abschlusse des Verfahrens offenbar wird, so ist auf Antrag der obersten Administrativbehörde vom Obersten Gerichtshofe die Nichtigkeit des durchgeführten gerichtlichen Verfahrens auszusprechen.

Ein Ausspruch im Sinne des Absatzes 1 und 2 kann nicht erfolgen, wenn demselben in Ansehung des Grundes der Nichtigkeit eine von demselben oder von einem anderen Gerichte gefällte, noch bindende Entscheidung entgegensteht.

Die Bestimmungen des Absatzes 1 und 3 haben auch Anwendung zu finden, wenn eine Angelegenheit, welche einen Gegenstand der freiwilligen Gerichtsbarkeit nicht bildet, im Verfahren ausser Streitsachen bei Gericht anhängig gemacht wurde.

Ustępy 1—3 § 42 n. j. odnoszą się do przypadków (bezwzględnej niewłaściwości), gdy w tutejszokrajowym sądzie zwyczajnym zawisła (w postępowaniu spornem lub niespornem) sprawa, która należy albo

a) do kompetencji sądów lub innych władz zagranicznych, albo

b) do kompetencji tutejszych sądów nadzwyczajnych lub władz administracyjnych. (Ostatnie sprawy wymienione są w uwagach przy § 1 n. j. podanych).

ad ustęp 1 § 42.

Sąd może wydać uchwałę po myśli 1 ustępu § 42 tylko dopóty, dopóki sprawa w sądzie odnośnym się toczy. Jeżeli sąd w sprawie już wydał orzeczenie załatwiające sprawę, nie może orzec swej niewłaściwości i nieważności postępowania. Orzeczenie takie a z niem poprzednie postępowanie może być jedynie zacepione z powodu nieważności przez stronę wedle okoliczności formalnie dozwolonym środkiem prawnym (§ 477 l. 6 p. c. i §§ 503 l. 1 i 514 p. c.); orzeczenie takie a z niem poprzednie postępowanie może także z urzędu (§§ 471 l. 7, 494, 510 p. c.) unieważnić sąd instancyi wyższej z okazji rozpatrywania formalnie dozwolonego środka prawnego (O. z 17 listopada 1904 l. 16592 Zb. urz. Nr. 843) wniesionego przez stronę. Orzeczeniem załatwiającem sprawę jest także wyrok tymczasowy lub częściowy.

Okoliczność ta, że strony zapisem na sąd polubowny podały rozstrzygnięcie pewnej sprawy sędziemu polubownemu nie uzasadnia niewłaściwości § 42 n. j. (O. z 26 września 1899 l. 9510 G. U. n. zb. 709 i O. z 10 stycznia 1900 l. 15285 G. U. n. zb. 839, O. z 27 czerwca 1901 l. 8505 w Prz. pr. i adm. z r. 1903 str. 217; inaczey Sperl: Vereinbarung der Zuständigkeit str. 137 uw. 10).

ad ustęp 2 § 42.

Ustęp 2 § 42 ma zastosowanie, gdy dopiero po prawomocnem zakończeniu sprawy, obojętnem jest czy sprawa zakończoną została prawomocnem orzeczeniem pierwszej, czy drugiej, czy też trzeciej instancyi — brak właściwości sądu dla tej sprawy z przyczyn objętych ustępem 1 § 42 wyj-

dzie na jaw. (Błędem, z brzmieniem ustawy sprzecznem jest zdanie Neumanna str. 1156, wedle którego wystarcza, gdy brak właściwości z § 42 staje się jasnym po prawomocności wyroku; — błędność tę słusznie zarzuca Neumannowi Fierich w rozprawie wyżej cytowanej).

Orzeczenie nieważności może nastąpić jedynie na wniosek najwyższej władzy administracyjnej. Władzą taką jest wedle okoliczności jedno z ministerstw lub wydział krajowy. Sąd Najwyższy wnioskiem takim nie jest bezwarunkowo związany. Do wniosku takiego przychyli się tylko wówczas, gdy sama uzna, że zachodzi niewłaściwość z ustępu 1 § 42 n. j. Wedle Pollaka str. 243 uwaga 15 najwyższa władza administracyjna uprawnioną jest tylko wówczas do postawienia takiego wniosku, gdy chodzi o sprawę należącą zdaniem najwyższej władzy administracyjnej do kompetencji władz administracyjnych. Zdanie to spreczne z brzmieniem ustępu 2 § 42 n. j. opiera Pollak na motywach do ustawy (Mat. I str. 56).

Wniosku z § 42 ustęp 2 n. j. na unieważnienie prawomocnie zakończonego postępowania nie może postawić strona. Jeżeli przeto n. p. sprzedaż z art. 348 ust. h. przez sąd prawomocnie przeprowadzoną została, to strona wniosku rzeczzonego na unieważnienie postępowania postawić nie może (O. z dnia 25 września 1901 l. 12830 w J. Bl. z r. 1902 str. 6).

ad ustęp 3 § 42 n. j.

Rozstrzygnięcie, które ma wykluczać orzeczenie po myśli ustępu 1 i 2 § 42, musiało być wydane przez tutejsze sądy (opinia Sądu najw. jako odp. min. na pyt. do § 7 p. e.) i to — pomijając przypadki objęte § 24 ust. o sądach przem. i art. XXIV ust. wpraw. pr. cyw. — zwyczajne. Rozstrzygnięcie to musiało zapaść w tej samej sprawie, to znaczy w postępowaniu, którego przedmiotem jest ta sama sprawa (zob. opinię Sądu najw. jako odpowiedź min. na pyt. do § 7 p. e.). Rozstrzygnięcie to musi być jeszcze obowiązującym; takim jest rozstrzygnięcie bądź prawomocne, bądź jeszcze nieprawomocne, ale przez wyższą instancję jeszcze nie uchylone (tak Demelius str. 42, Horten str. 206, Fierich str. 231; inaczej opinia

Sądu najw. jako odp. min. na pyt. do § 7 p. c., która żąda zawsze prawomocności rozstrzygnięcia, tudzież Neumann str. 1156, Fürstl str. 98, Canstein str. 344). Obojętnem jest temsamem, czy orzeczenie to zapadło w I, czy w II, czy też w III instancyi. Rozstrzygnięcie to musi wreszcie być wyraźne (Horten str. 207) i dotyczyć tejsamej przyczyny nieważności z 1 ustępu § 42 n. j., o którą w przypadkach ustępu 1 i 2 § 42 chodzi.

ad ustęp 4 § 42 n. j.

Po prawomocnem załatwieniu sprawy z § 42, ustępu ostatniego brak właściwości sądu nie może być uwzględniony. Następuje więc poniekąd sanacya nieważności. (Zob. jednak § 9 pat. nie-p).

O przypadku przepisowym, tj. o przypadku, gdy sprawa należąca do postępowania niespornego jest przedmiotem postępowania procesowego, jest mowa w §§ 239, 240, 261, 427, l. 6, 475, 478, 494, 503 l. 1 i 514 p. c.

Zarzut niedopuszczalności drogi prawa jest zarzutem najdalej idącym; jeżeli ten zarzut okaże się uzasadnionym co do niego zapadnie decyzja sądowa, wówczas sprawa usuwa się wogóle z pod jurysdykcyi sądów., gdyż wtedy brak subsistatudo orzeczenia o właściwości sądu. Kwestya więc, czy droga prawa jest dopuszczalną, musi być przedewszystkiem rozstrząsaną i załatwioną, bądź to na zarzut strony bądź też z urzędu; jeżeli sąd uzna, że sprawa należy do zakresu działania sądów, wtedy dopiero można orzekać o właściwości sądu, bo dopiero wtedy sąd jest powołanym zajmować się tą sprawą i badać swoją właściwość (O. z 12 czerwca 1902 l. 8156 w Ref. sąd. z r. 1903 str. 7 (G. U. n. zb. 1942).

§ 43. Jeżeli sąd, do którego się udano, uzna się niewłaściwym z innych przyczyn aniżeli w § 42 naprowadzonych (§ 41 ustęp 2), wówczas należy skargę z urzędu od-

§ 43. Hält sich das angerufene Gericht aus anderen als den im § 42 angeführten Gründen für unzuständig (§ 41, Absatz 2), so ist die Klage von amtswegen zurückzuweisen. Sobald jedoch über

rzucić. Skoro jednakże na skargę audyencyę do ustnej rozprawy wyznaczono, może sąd uznać się niewłaściwym tylko wówczas, gdy pozwany w czasie należytych wniesie zarzut niewłaściwości, albo gdy sąd wedle przepisów niniejszej ustawy nawet na skutek wyrażonego układu stron nie może się stać właściwym.

Orzeczenie to nastąpi we formie uchwały.

§ 43 n. j. odnosi się tylko do spraw spornych.

Wedle § 41 n. j. winien sąd badać swą właściwość z urzędu z chwilą, gdy sprawa w sądzie zawiśnie (zob.). Na skutek tego badania może się sąd procesowy bezwarunkowo (o ile zachodzą warunki) uznać niewłaściwym (§§ 230, 435, p. c.) aż do chwili, gdy wyznaczy audyencyę do ustnej rozprawy, i skargę z tego powodu odrzucić (zob. jednak §§ 60 n. j. i 474 p. c.). Po tej chwili może być orzeczoną niewłaściwość sądu procesowego:

1) w przypadku § 42 n. j. (niedopuszczalność drogi sądowej) w toku całego procesu a nawet po prawomocnem ukończeniu procesu (zob. § 42 n. j.);

2) w przypadku i wśród warunków § 43 n. j.

Ostatni § obejmuje:

a) przypadek, w którym sąd procesowy nie mógłby w myśl § 104 n. j. być właściwym nawet na podstawie układu stron;

b) przypadek, w którym poza § 104 n. j. pozwany w należytych czasie wniósł zarzut niewłaściwości sądu.

ad a) Na mocy układu stron nie mogą być przekazane z) trybunałom pierwszej instancji sprawy, które należą przed

die Klage die Tagsatzung zur mündlichen Verhandlung bestimmt wurde, kann sich das Gericht nur dann für unzuständig erklären, wenn der Beklagte rechtzeitig die Einrede der Unzuständigkeit erhebt oder wenn das Gericht nach den Bestimmungen des gegenwärtigen Gesetzes selbst durch ausdrückliche Vereinbarung der Parteien für die betreffende Rechtssache nicht zuständig gemacht werden kann.

Dieser Ausspruch erfolgt mittels Beschluss.

sąd powiatowy, β) sądowi handlowemu, handlowemu i morskemu, senatowi handlowemu lub górnierzemu sprawy jurysdykcji ogólnej, ζ) sądom powiatowym spory wyłącznie do trybunałów pierwszej instancji należące (zob. uw. przy § 104 n. j.).

We wszystkich tych przypadkach winien się sąd procesowy uznać niewłaściwym w każdej chwili (§ 240 ustęp 2 p. c.) i to z urzędu. Będzie więc sąd procesowy mógł orzec swą niewłaściwość (nie tylko przed wyznaczeniem audyencji do rozpraw ale także) na I audyencji (§ 239 ustęp 3 p. c.) — inaczej Pollak str. 346 — lub na rozprawie kontradyktorycznej (§ 261 p. c.) aż do załatwienia sprawy w odnośnym sądzie. Po wydaniu orzeczenia w rzeczy samej sąd, który wydał to orzeczenie, nie może się uznać niewłaściwym dla sprawy, orzeczeniem tem załatwionej (odp. min. na pyt. do § 43 n. j.) i uchylić swe orzeczenie w rzeczy samej (choćby wyrok częściowy lub tymczasowy) jako nieważne. W przypadku takim może jedynie sąd wyższej instancji przy załatwieniu formalnie dozwolonego (O. z 17 listopada 1904 l. 16592 Zb. urz. Nr. 843) środka prawnego (§§ 471 l. 7, 477 l. 3, 494, 503 l. 1. 510 ustęp 2, 514 ustęp 2 p. c.) uchylić orzeczenie w rzeczy samej jako nieważne.

Niewłaściwość sądu w przypadkach, w których sąd nie może być właściwym nawet na podstawie układu stron, winna być orzeczona także na wniosek strony. Wniosek taki może strona postawić także po I instancji (§ 260 ustęp 3) — inaczej odpowiedź min. na pyt. do § 240 p. c. — Nadto może strona postawić orzeczenie, załatwiające sprawę *in merito*, wydane przez sąd, który nawet na podstawie układu stron nie może być właściwym, wedle okoliczności zapomocą formalnie dozwolonej (O. z d. 17 listopada 1904 l. 16592 Zb. urz. Nr. 843) apelacji (§ 477 l. 3 p. c.), rewizji (§ 503 l. 1) lub rekursu (§ 514 ustęp 2 p. c.) z powodu nieważności.

Z chwilą prawomocności orzeczenia załatwiającego sprawę *in merito* następuje w przypadkach tu oznaczonych sanacja niewłaściwości (Fierich str. 225).

Analogia § 42 ustęp 3 n. j. przemawia za tem, że sąd

procesowy, który nawet na podstawie układu stron nie może być właściwym, mimo to nie może orzec swej niewłaściwości i nieważności postępowania, jeżeli w załatwieniu zarzutu niewłaściwość w sprawie odnośnej wydano wiążącą jeszcze uchwałę tej treści, że sąd procesowy jest właściwym (O. z 19 marca 1901 l. 3539 G. U. n. zb. 1338). Tak Canstein I str. 345 i Maks Pollak w Czas. Gr. XXV str. 616 uw. 32 inaczej Pollak str. 346.

ad b) Zarzut niewłaściwości sądu jest na czasie zniesiony, jeżeli podniesiono go w postępowaniu trybunalskim na pierwszej audyencji (§§ 239, 240 p. c.), zaś w postępowaniu powiatowym także na pierwszej audyencji, jeżeli taka audyencya wyznaczoną została, lub, jeżeli pierwszej audyencji nie wyznaczono, na rozprawie przed wdaniem się w sprawę samą (§ 441 p. c.). Zob. §§ 260, 261 p. c. W postępowaniu mandatowym i wekslowym zarzut niewłaściwości w przypadku *b)* musi być podniesiony w zarzutach (arg. z §§ 552, 559 i 441 p. c.). Tak Pollak str. 290 i Neumann str. 1012; natomiast Sperl (Vereinbarung des Gerichtstandes str. 87 uw. 11), opierając się na brzmieniu ostatniego ustępu § 104 n. j., dochodzi do wniosku, że zarzut niewłaściwości sądu można jeszcze skutecznie podnieść na rozprawie, wyznaczonej na skutek zarzutów, przed wdaniem się w ustną rozprawę w przedmiocie głównym. — W czasie tu podanym musi być podniesiony zarzut niewłaściwości sądu z tego powodu, że strony sprawę przekazały sędziemu poлюбownemu (O. z 26 września 1899 l. 9510 G. U. n. zb. 709, O. z 10 stycznia 1900 l. 15285 G. U. 839, O. z 27 czerwca 1901 l. 8505 w Prz. pr. i adm. z r. 1903 str. 217; por. jednak Sperl: Vereinbarung der Zuständigkeit str. 137 uw. 10).

Odrębne przepisy co do badania właściwości sądu znajdują się w § 6 ustawy z dnia 27 kwietnia 1896 l. 70. Dz. u. p. o czynnościach ratowych. Przepis § 6 cyt. ust. podany jest przy § 104 n. j. (zob. tamże).

§ 44. Jeżeli dla sprawy należącej do sądownictwa niespornego, następnie w postępowaniu egzekucyjnym, w postępowaniu przy wydawaniu tymczasowych zarządzeń jak i w postępowaniu konkursowem właściwy jest inny sąd a nie sąd, do którego się udano, wówczas winien ostatni swą niewłaściwość w każdym stanie postępowania z urzędu lub na wniosek zapomocą uchwały orzec i, o ile wedle okoliczności w danym przypadku możliwem jest oznaczenie właściwego sądu, sprawę przekazać właściwemu sądowi.

O tej uchwale przekazującej, która powziętą być ma bez poprzedniej ustnej rozprawy, należy strony zawiadomić.

Sąd, który orzekł swą niewłaściwość, ale nie powziął uchwały przekazującej, może aż do prawomocności swego orzeczenia wydać wszelkie zarządzenia potrzebne dla ochrony interesów publicznych albo dla ubezpieczenia stron lub celu postępowania.

W sprawach spornych następuje przekazanie sprawy ze sądu niewłaściwego sądowi właściwemu w przypadkach §§ 60 ustęp 3 n. j. i 474 ustęp 1 p. c.

§ 44 nie można stosować do sporów powstałych w toku postępowania egzekucyjnego (O. z 7 czerwca 1900 l. 8152 G. U. n. zb. 1040) lub konkursowego.

Zob. ustęp ostatni § 42 n. j.

§ 44. Ist für eine zur nichtstreitigen Gerichtsbarkeit gehörige Rechtssache, ferner im Executionsverfahren im Verfahren bei Erlassung einstweiliger Verfügungen, sowie im Concursverfahren ein anderes als das angerufene Gericht zuständig, so hat letzteres seine Unzuständigkeit in jeder Lage des Verfahrens von amtswegen oder auf Antrag durch Beschluss auszusprechen und, sofern ihm die Bestimmung des zuständigen Gerichtes nach den Verhältnissen des einzelnen Falles möglich ist, die Rechtssache an das zuständige Gericht zu überweisen.

Von diesem ohne vorübergehende mündliche Verhandlung zu fassenden Überweisungsbeschlüsse sind die Parteien zu verständigen.

Das Gericht, welches seine Unzuständigkeit ausgesprochen hat, ohne einen Überweisungsbeschluss zu fassen, kann bis zum Eintritt der Rechtskraft jenes Ausspruches alle zur Wahrung öffentlicher Interessen oder zur Sicherung der Parteien oder des Zweckes des Verfahrens nöthigen Verfügungen treffen.

§ 45. Orzeczeń trybunału pierwszej instancji w przedmiocie jego właściwości rzeczowej nie można zaczepiać z tej przyczyny, że dla sprawy uzasadnioną jest właściwość sądu powiatowego *albo innego Trybunału.* -

Taksamo nie można zaczepiać rozstrzygnięć sądu powiatowego albo istniejącego w tegoż okręgu odrębnego sądu powiatowego dla spraw handlowych i morskich z tej przyczyny, że sprawa należy zamiast przed sąd powiatowy dla spraw handlowych i morskich przed ogólny sąd powiatowy albo zamiast przed sąd ostatni do zakresu działania sądu powiatowego dla spraw handlowych i morskich.

§ 45 odnosi się, jak to z materyałów I str. 56 wynika, tylko do procesów (tak Fürstl str. 103, Demelius str. 46).

W obu przypadkach § 45 n. j. orzeczenie sądu, uznające właściwość rzeczową tego sądu, zapasć musiało na skutek podniesionego przez stronę z a r z u t u niewłaściwości sądu (O. z 18 maja 1899 l. 630 G. U. n. zb 616). Orzeczenie, uznające właściwość, musi więc być w y r a ż n e i może być bądź wydanem jako odrębna uchwała, bądź też zawarte we wyroku. Nie jest więc orzeczeniem z § 45, ani uchwałą dekretującą skargę, ani też wyrok, w którym kwestya właściwości nie jest poruszoną (tak Demelius str. 45, Fierich str. 238 i 240, Fürstl str. 103, Pollak str. 280, Neumann str. 1158 i 1159; inaczej Beisser w G. Z. z r. 1898 str. 310 i n.).

Ustępem 1 § 45 n. j. objęte są wszystkie trybunały pierwszej instancji (także trybunały spełniające jurysdykcję

§ 45. Entscheidungen eines Gerichtshofes erster Instanz über seine sachliche Zuständigkeit können nicht deshalb angefochten werden, weil für die Rechtssache die Zuständigkeit eines Bezirksgerichtes begründet ist.

Ebenso können Entscheidungen eines Bezirksgerichtes oder des im Sprengel dieses Bezirksgerichtes bestehenden besonderen Bezirksgerichtes für Handels- und Seesachen nicht deshalb angefochten werden, weil die Rechtssachen statt vor das Bezirksgericht für Handels- und Seesachen vor das allgemeine Bezirksgericht, oder statt vor letzter zum Wirkungskreise des Bezirksgerichtes für Handels- und Seesachen gehören.

handlową lub górniczą) jak i wszystkie sądy powiatowe (także handlowe, handlowe i morskie). Dlatego orzeczenie uznające właściwość sądu wydane przez jakikolwiek trybunał pierwszej instancji (trybunał spełniający jurysdykcję ogólną, sąd handlowy lub senat handlowy lub górniczy) w żadnym przypadku nie podlega zaczepieniu z tego powodu, że sprawa należy do jakiegokolwiek sądu powiatowego (sądu powiatowego ogólnego, powiatowego handlowego i morskiego); (tak Neumann str. 1159, Fürstl str. 102, Horten str. 208; inaczej Fierich str. 239, Pollak str. 280).

Orzeczenie wydane przez sądy z § 45 n. j., uznające niewłaściwość przedmiotową podlegają, zaczepieniu. Zupełnie bezpodstawnie wyklucza Horten str. 208 dopuszczalność środka prawnego przeciw tego rodzaju orzeczeniu wydanemu przez sąd z 2 ustępu § 42 (Fürstl str. 102, Fierich str. 240, Pollak str. 280). Orzeczenie sądu 2 instancji, którem zniesiono takie negatywne orzeczenie sądu 1 instancji a temsamem uznano przedmiotową właściwość sądu procesowego, nie podlega jednak dalszemu zaczepieniu (Pollak str. 280, O. z 22 grudnia 1904 l. 19629 Prz. pr. i adm. z r. 1905 str. 62; por. motywa do O. z 16 stycznia 1900 l. 367 G. U. n. zb. 851).

Z judykatury przytoczyć należy następujące orzeczenia:

Wyrok trybunału, zapadły w sprawie należącej do jurysdykcji sądów powiatowych, można zaczepić z powodu niewłaściwości przedmiotowej, jeżeli trybunał kwestyą właściwości lub niewłaściwości swej wcale się nie zajmował (O. z 18 maja 1899 l. 6360 G. U. n. zb. 616).

Orzeczenie sądu powiatowego, który w przypadku 2-go ustępu § 45 n. j. we formie uchwały po przeprowadzeniu oddzielnej rozprawy nad zarzutem niewłaściwości uznał się przedmiotowo właściwym, można zaczepić (O. z 9 sierpnia 1899 l. 12368 G. U. n. zb. 689). Wedle cytowanego orzeczenia — nie znajdującego w myśl tego, co wyżej podano, żadnego uzasadnienia w ustawie — w przypadku § 45 ustęp 2 n. j. nie podlega zaczepieniu jedynie orzeczenie sądu powiatowego.

wego, uznające właściwość przedmiotową tego sądu, zawarte we wyroku.

§ 46. Jeżeli niewłaściwość sądu prawomocnie orzeczono na podstawie postanowień o przedmiotowej właściwości sądów, to orzeczenie takie wiąże każdy sąd, w którym sprawa następnie zawiśnie.

Na podstawie orzeczenia sądu powiatowego, który uznał się niewłaściwym przez wzgląd na wartość przedmiotu sporu, wolno sprawę jeszcze przed prawomocnością tego orzeczenia wnieść w trybunale pierwszej instancji z tym skutkiem, że orzeczenie sądu powiatowego wydane w przedmiocie właściwości dopóty stanowczem będzie dla trybunału pierwszej instancji, dopóki ono w wyższej instancji prawomocnie zmienionem nie zostanie.

Tęsamą zasadę stosować należy wówczas, gdy sprawę ze sądu handlowego albo ze senatu, powołanego do wykonywania jurysdykcyi handlowej i morskiej lub jurysdykcyi górniczej, jako tam nienależącą odeśle się do sądu lub senatu, które wykonywać mają jurysdykcyę ogólną, albo jeżeli

§ 46. Ist die Unzuständigkeit eines Gerichtes auf Grund der Bestimmungen über die sachliche Zuständigkeit der Gerichte rechtskräftig ausgesprochen, so ist diese Entscheidung für jedes Gericht bindend, bei welchem die Rechtssache in der Folge anhängig wird.

Auf Grund der Entscheidung eines Bezirksgerichtes, welches sich mit Rücksicht auf den Wert des Streitgegenstandes für unzugänglich erklärte, kann die Rechtssache schon vor Eintritt der Rechtskraft dieser Entscheidung bei einem Gerichtshofe erster Instanz mit der Wirkung angebracht werden, dass die über die Zuständigkeit erflossene Entscheidung des Bezirksgerichtes für den Gerichtshof erster Instanz insoweit massgebend bleibt, als sie nicht in höherer Instanz rechtskräftig abgeändert wird.

Der nämliche Grundsatz hat zur Anwendung zu kommen, wenn die Rechtssache von einem Handelsgerichte oder von einem zur Ausübung der Handels- und Seegerichtsbarkeit oder der Berggerichtsbarkeit berufenen Senate als nicht dorthin gehörig an ein Gericht oder an einen Senat verwiesen wurde, welche die allgemeine Gerichtsbarkeit auszuüben haben, oder wenn letztere sich

te ostatnie przez wzgląd na przepisy zawarte w §§ 51 i 53 niniejszej ustawy uznają się niewłaściwymi.

Lit.: Rudolf Pollak: Zum § 46 Abs. 1 J. N. w G. Z. z r. 1904 Nr. 28.

ad ustęp 1 § 46.

Warunkami zastosowania przepisu § 46 ust. 1 n. j. jest istnienie prawomocnego orzeczenia jednego sądu, który się uznał przedmiotowo niewłaściwym. Obojętnem jest przytem, czy orzeczenie takie w sporze zapadło przy dekretowaniu skargi, czy też po przeprowadzeniu rozprawy ewentualnie na skutek zarzutu niewłaściwości sądu (tak Pollak l. c. w G. Z. roku 1904 nr. 28; natomiast Neumann str. 1159, Fürstl str. 104 stosują przepis § 46 al. 1 tylko do drugiego przypadku). Orzeczenie takie wiąże każdy inny sąd o tyle, iż sąd późniejszy, w którym sprawa następnie zawisnie, nie może się uznać niewłaściwym z tego powodu, iż dla sprawy odnośnej jest przedmiotowo właściwy pierwszy sąd, od którego pochodzi rzeczzone orzeczenie. Może jednak sąd późniejszy orzec swą niewłaściwość przedmiotową z tego powodu, że właściwym jest przedmiotowo sąd trzeci.

Aby sąd drugi, w którym sprawa następnie zawisła, mógł w sporze przy dekretowaniu skargi zastosować przepis ustępu 1 § 46 n. j., musi albo powód odnośne okoliczności przywieść w skardze, albo też okoliczności te muszą być skądinąd sędziemu wiadome (anal. z § 42 al. 2 n. j.). Dowodu w pierwszym przypadku powód dostarczyć nie musi, gdyż sąd na skutek samych twierdzeń powoda z urzędu będzie obowiązany zbadać prawdziwość twierdzeń powoda; samo twierdzenie powoda nie wiąże z drugiej strony sądu, gdyż analogia z § 41 n. j. nie ma tu zastosowania (tak Neumann str. 1160, Horten str. 210, Fierich str. 238; inaczey Fürstl str. 104, wedle którego w myśl § 41 n. j. sąd przy dekretowaniu skargi w przypadku naszym związany jest tem, co powód w skardze podał).

mit Rücksicht auf die in den §§ 51 und 53 enthaltenen Bestimmungen des gegenwärtigen Gesetzes unzuständig erklärten.

Ustęp 1 § 46 n. j. odnosi się do postępowania w sprawach spornych jak i niespornych toczącego się w sądach zwyczajnych. Wobec tego, że ustawa żadnej różnicy nie czyni, błędem nazwać należy twierdzenie Demeliusa str. 47, iż przepis ten odnosi się tylko do sporów.

Zastosowaniem przepisu ustępu 1 § 46 n. j. jest przepis ustępu 3 § 487 p. c.

ad ustęp 2 i 3 § 46 n. j.

Ustępy 2 i 3 § 46 n. j. zawierają dwa taksatywnie (odmiennie, lecz błędnie Demelius str. 48) wymienione przypadki, w których nieprawomocne orzeczenie, którym jeden sąd się uznał przedmiotowo niewłaściwym, prowizorycznie, t. j. dopóki we wyższej instancji nie zostanie zmienione, wiąże inny sąd. Oba przypadki dotyczą postępowania w sprawach spornych, jakto wynika w przypadku ustępu 2 ze słów: »przez wzgląd na wartość przedmiotu sporu« (§§ 49 i 50 n. j.), a w przypadku ustępu 3 z zacytowania §§ 51 i 53 n. j.

Otóż przed prawomocnością orzeczenia, którem sąd powiatowy się uznał przedmiotowo niewłaściwym przez wzgląd na wartość przedmiotu sporu (ustęp 2), może powód wnieść skargę, odrzuconą przez sąd powiatowy, do trybunału pierwszej instancji. Podobnie przed prawomocnością orzeczenia, którem sąd handlowy względnie senat handlowy lub górniczy uznał się niewłaściwym z tego powodu, że sprawa należy do jurysdykcji ogólnej, lub też na odwrót, może powód (ustęp 3) wnieść skargę odrzuconą do sądu (trybunału) cywilnego lub senatu cywilnego względnie do sądu handlowego lub senatu handlowego lub górniczego.

Spór wdrożony w drugim z rzędu sądzie lub senacie toczyć się będzie przed tym (drugim) sądem lub senatem, pomimo że w chwili wdrożenia tamże postępowania spór w pierwszym sądzie lub senacie jeszcze nie jest zakończony. Postępowanie w drugim sądzie lub senacie jest jednakże warunkowe aż do chwili, gdy uchwałą, którą pierwszy sąd lub senat orzekł swą niewłaściwość, stanie się prawomocną albo też prawomocnie zmienioną zostanie. Aż do tej chwili

winien drugi sąd lub senat wstrzymać się z wydaniem wyroku (Horten str. 210, Fürstl str. 105, Pollak str. 282). Jeżeli uchwała rzeczona stała się prawomocną, to postępowanie przed drugim sądem lub senatem toczy się dalej normalnie (§ 46 al. 1 n. j.); jeżeli zaś uchwała ta prawomocnie zmienioną została, to drugi sąd lub senat winien skargę odrzucić z powodu sporu wiszącego (Fürstl str. 105, por. Pollak str. 281) i powoda zasądzić na ponoszenie kosztów sporu (Mat. I str. 57 i 58, Demelius str. 47, Neumann str. 1161, Fierich str. 241, Fürst str. 105).

Sąd lub senat drugi prowadzi proces samoistnie jako nowy. Przepis § 412 al. 2 p. c. nie ma mieć w tym przypadku zastosowania (tak Mat. I str. 57, Pollak str. 281, por. jednak Horten str. 281).

Dla zastosowania przepisu ustępów 2 i 3 § 46 n. j. obojętnem jest (*lege non distinguente*), czy orzeczenie niewłaściwości sądu nastąpiło przy dekretacji skargi, czy też po przeprowadzeniu rozprawy, ewentualnie na skutek zarzutu niewłaściwości sądu, podniesionego przez pozwanego (tak Fierich str. 242 uw. 1; błędnie Canstein str. 347, który tylko w ostatnim przypadku stosuje przepis ustępów 2 i 3 § 46 n. j.).

Spory o właściwość między tutejszokrajowymi sądami.

§ 47. Spory między różnymi sądami pierwszej instancji o właściwość dla pewnej oznaczonej sprawy rozstrzygać ma najbliższy sąd wyższy tamtym sądom wspólnie przełożony.

Rozstrzygnięcie zapada na wniosek strony albo na do-

§ 47. Streitigkeiten zwischen verschiedenen Gerichten erster Instanz über die Zuständigkeit für eine bestimmte Rechtssache sind von dem diesen Gerichten zunächst übergeordneten gemeinsamen höheren Gerichte zu entscheiden.

Die Entscheidung erfolgt auf Antrag einer Partei oder auf

niesienie jednego z sądów interesowanych we formie uchwały. Rozstrzygnięcie należy wydać bez poprzedniej ustnej rozprawy, sąd może jednak przed rozstrzygnięciem od sądów, które w sprawie uznały się właściwymi lub niewłaściwymi, tudzież od stron zażądać oświadczeń potrzebnych do wyjaśnienia, zakreślając czasokres ku temu.

Rozstrzygnięcie, które nie może być zaczepione środkiem prawnym, należy stronom udzielić przez sąd uznany za właściwy.

Sąd wyższy powołany do rozstrzygnięcia może poczynić wszelkie zarządzenia, które w międzyczasie okażą się potrzebnymi dla ochrony interesów publicznych albo dla zabezpieczenia stron lub celu postępowania.

I. § 47 odnosi się do rozstrzygnięcia spraw o właściwość między tutejszokrajowymi sądami z wyjątkami.

Przez wzgląd na przepisy § 46 n. j. i § 233 p. e. tak spór kompetencyjny dodatni jak ujemny (zwłaszcza przedmiotowy) między sądami w sprawach spornych rzadko zajdzie. Natomiast częściej zajść może spór kompetencyjny w sprawach niespornych.

Spór kompetencyjny może zajść nie tylko między sądami 1 instancyi — o tym przypadku mówi § 47 n. j., — ale także lubo rzadziej między sądami 2ej. W obu przypadkach spór kompetencyjny rozstrzygnie najbliższy sąd wyższy są-

Anzeige seitens eines der beteiligten Gerichte mittels Beschluss. Die Entscheidung ist ohne vorhergehende mündliche Verhandlung zu erlassen; es kann jedoch das Gericht vor der Entscheidung den Gerichten, welche sich in der Rechtssache für zuständig oder für nichtzuständig erklärten, sowie den Parteien die zur Aufklärung erforderlichen Äusserungen unter Anberaumung einer Frist abfordern.

Die Entscheidung, welche durch ein Rechtsmittel nicht angefochten werden kann, ist den Parteien durch das als zuständig bestimmte Gericht mitzuthellen.

Das zur Entscheidung berufene höhere Gericht kann alle Verfügungen treffen, welche sich in der Zwischenzeit zur Wahrung öffentlicher Interessen oder zur Sicherung der Parteien oder des Zweckes des Verfahrens nöthig erweisen.

dom spierającym się bezpośrednio przełożony (Fierich str. 244 i 245, Neumann str. 1162, Pollak str. 284, zob. Demelius str. 49; inaczej Horten str. 104.

Spór kompetencyjny istnieje, jeżeli odnośne sądy uznały się właściwymi lub niewłaściwymi, prawomocnie. Zapatrywaniu temu daje wyraz O. z 4 listopada 1902 l. 14869 G. U. n. zb. 2087 (tak także Fierich str. 242, Pollak str. 283, Canstein 354; inaczej Fürstl str. 106).

Stronie, która postawiła wniosek na rozstrzygnięcie konfliktu ujemnego między sądami procesowymi, nie należy przyznać kosztów tego wniosku, albowiem odnośne postępowanie jest postępowaniem sądowo-administracyjnym. (O z 3 czerwca 1904 l. 7601 w J. Bl. z r. 1904 str. 477).

II. Spory o właściwość między tutejszokrajowymi sądami zwyczajnymi a sądami nadzwyczajnymi.

Ustawa nie zawiera nigdzie przepisu, w jaki sposób rozstrzygnięte mają być spory kompetencyjne między sądami zwyczajnymi a nadzwyczajnymi. Natomiast istnieją przepisy mające na celu zapobiedz sporom o właściwość między sądami zwyczajnymi z jednej a sądami przemysłowymi, tudzież sądami polubownymi dla spraw giełdowych z drugiej strony. I tak stanowi § 24 ust. z dnia 24 listopada 1896 l. 218 Dz. u. p.: »Jeżeli jeden ze sądów zwyczajnych przyznał prawomocnie sądowi przemysłowemu rzeczową właściwość, decyzja ta obowiązuje sąd przemysłowy dla odnośnej miejscowości właściwy, w którym sprawa następnie toczyć się będzie. Jeżeli zaś sąd przemysłowy orzekł prawomocnie, że sądy zwyczajne są właściwe, orzeczenie to sądu przemysłowego jest dla owych sądów obowiązującym«. Art. XXIV ust. wpraw. p. c. zaś brzmi: »Jeżeli sąd giełdowy polubowny uznał się niewłaściwym w sposób prawomocny albo na podstawie art. XIV ustępu przedostatniego skargę prawomocnie odrzucił, wówczas sąd zwyczajny nie może uchylać się od rozprawy i rozstrzygnięcia tej sprawy«. Ostatni przepis należy analogicznie stosować także do innych sądów polubownych przymusowych (Fierich str. 245, Pollak str. 281).

Pollak str. 284 stosuje analogicznie § 47 n. j. w przy-

padku rzeczywistego konfliktu między sądem zwyczajnym a sądem przemysłowym.

III. Spory o właściwość pomiędzy sądami a władzami administracyjnymi (także Trybunałem administracyjnym) rozstrzyga Trybunał państwa (art. 2 ust. zas. z 21 grudnia r. 1867 l. 143 Dz. u. p.). Zob. art. VI, l. 1 ust. wpraw. n. j.

Trybunał państwa może działać tylko na wniosek stron interesowanych wedle następujących postanowień (§ 11 ust. z 18 kwietnia 1869 l. 44 Dz. u. p.):

Wniosek o rozstrzygnięcie sporów kompetencyjnych, powstających pomiędzy władzami sądowymi a administracyjnymi przez to, że one obie przyznają sobie kompetencję w tej samej sprawie (dodatni spór kompetencyjny), może być postawiony w Trybunale państwa tylko przez krajową władzę administracyjną lub wyższą władzę administracyjną.

Inne władze administracyjne mają w tym celu donieść o danym wypadku uprawnionej do postawienia wniosku wyższej władzy do dalszego jej postanowienia.

Wniosek musi wykazać, że władza administracyjna rościła sobie kompetencję do sprawy, toczącej się w sądzie pierwszej lub wyższej instancji, wobec dotyczącego sądu w czasie, w którym orzeczenie w sprawie głównej nie było jeszcze prawomocnem, i może być przedłożony Trybunałowi państwa tylko w ciągu dni 60 od dnia podniesionego wobec sądu roszczenia.

Wniosek należy przedłożyć w drodze przelozonych ministerstw, a tylko w razie jeśli go stawia jaki wydział krajowy, ma go on sam przedłożyć bezpośrednio Trybunałowi państwa (§ 12 cyt. ust.).

Po przedłożeniu wniosku Trybunałowi państwa ma stawiająca go władza administracyjna uczynić o tem doniesienie, wykazując dowodnie tę okoliczność, sądowi, przed którym sprawa się toczy, jeśli zaś sprawa została już ważnie (rechtsgiltig) rozstrzygniętą, sądowi I instancji. Sąd obowiązany jest wstrzymać wskutek tego doniesienia dalsze postępowanie — (utrzymane jest to postanowienie w mocy artyku-

lem XI l. 2 ust. wpraw. proc. cyw.)— i zawiadomić o tem strony interesowane. Aż do rozstrzygnięcia sporu kompetencyjnego nie można ani zezwolić na egzekucyę, ani jej dalej prowadzić, natomiast można na podstawie wyroku wydanego jeszcze przed wszczęciem sporu kompetencyjnego dopuścić egzekucyę na zabezpieczenie albo za daniem zabezpieczenia. (Zob. art. XXVII ust. wpraw. ord. egz.).

Wydawanie tymczasowych zarządzeń, jakoteż przeprowadzenie dowodu ku wiecznej pamięci, o ile to jest dopuszczalne wedle ustaw o postępowaniu sądowo-cywilnem, nie doznaje przez to przeszkody (§ 13 cyt. ust.).

Wniosek o rozstrzygnięcie sporów kompetencyjnych, powstających przez to, że zarówno władze sądowe jak i administracyjnej uznają się w tejsamej sprawie za niekompetentne (negatywny spór kompetencyjny), może być postawiony tylko przez interesowaną stronę.

Strona ma wnieść podanie zaopatrzone w powody i potrzebne środki dowodowe, a podpisane koniecznie przez adwokata, wprost do Trybunału państwa (§ 14 cyt. ust.).

Oznaczone w § 12 czasokresy są nieprzedłużalne. Przywrócenie do pierwotnego stanu z powodu zaniedbania którego z tych terminów nie ma miejsca (§ 18 cyt. ust.).

W przypadkach sporów kompetencyjnych ma się orzeczenie Trybunału państwa ograniczyć jedynie do rozstrzygnięcia kwestyi kompetencyi bez dotykania wewnętrznej strony sprawy (§ 33 cyt. ust.).

Z przedstawionych tu przepisów wynika, iż warunkiem dopuszczalności rozstrzygnięcia sporu kompetencyjnego dodatniego jest, aby w chwili, w której władza administracyjna zawiadamia sąd, iż uważa się za właściwą do załatwienia pewnej sprawy, sprawa w sądzie nie była jeszcze prawomocnie załatwioną (§ 12 ust. z 18 kwietnia 1869 l. 44 Dz. u. p.). Jeżeli zawiadomienie to nie nastąpiło na czasie tj. jeżeli władza administracyjna z zawiadomieniem o swej właściwości wystąpiła już po prawomocnem załatwieniu sprawy odnośnej przez sąd, wówczas kwestya kompetencyi nie może

być rozpoznawaną przez Trybunał państwa. W przypadku tym pozostaje jednakże jeszcze droga z § 42 n. j (zob. tamże).

Spór kompetencyjny załatwiający orzeczenie Trybunału państwa tej treści, że dla rozstrzygnięcia tej sprawy są właściwe sądy, wiąże sądy (O. z 14 czerwca 1899 l. 9167 G. U. n. zb. 645). Postępowanie podjęte w sądzie po zapadnięciu orzeczenia Trybunału państwa, zapadłego w załatwieniu sporu kompetencyjnego ujemnego, a orzekającego, że sprawa należy do kompetencji sądów, jest dalszym ciągiem pierwotnego postępowania (O. z 24 lutego 1891 l. 1849 G. U. 1362 i O. z dnia 14 czerwca 1899 r. l. 9167 G. U. n. zb. 645).

IV. O rozstrzygnięciu sporów o właściwość między sądami tutejszokrajowymi a konsularnymi sądami austriacko-węgierskimi zob. § 13 ust. z dnia 30 sierpnia 1891 l. 136 Dz. u. p.

Spory o właściwość z władzami zagranicznymi.

§ 48. O sporze kompetencyjnym między tutejszymi sądami a zagranicznymi sądami i władzami należy donieść ministerstwu sprawiedliwości. Aż do oświadczenia się tegoż w kwestyi zachowania się tutejszych sądów, odpowiadającego stosunkom z innymi państwami, winny sądy tutejsze ograniczyć się do wydania w sprawie takich zarządzeń, które się okażą nagląco potrzebnymi dla ochrony publicznych interesów albo dla zabezpieczenia stron lub celu postępowania.

§ 48. Zuständigkeitsstreitigkeiten inländischer Gerichte mit ausländischen Gerichten oder Behörden sind dem Justizminister anzuzeigen. Bis zu dessen Erklärung über das den Beziehungen zu anderen Staatsgebieten entsprechende Verhalten der inländischen Gerichte haben sich letztere darauf zu beschränken, in der Rechtsache diejenigen Verfügungen zu treffen, welche zur Wahrung öffentlicher Interessen oder zur Sicherung der Parteien oder des Zweckes des Verfahrens dringend nöthig erscheinen.

Oświadczenie ministra sprawiedliwości wiąże tutejszy sąd.

§ 48 n. j. odnosi się do dodatniego sporu kompetencyjnego między tutejszymi sądami a zakrajowymi sądami lub innymi władzami. Jeżeli zagraniczny sąd lub inna zagraniczna władza windykuje dla siebie sprawę, w tutejszym sądzie się toczącą, a sąd tutejszy żądanie zagranicznego sądu lub władzy uznaje za uzasadnione, wówczas sąd tutejszy postąpi po myśli § 42 n. j.; jeżeli zaś sąd tutejszy żądanie zagranicznego sądu lub władzy nie uznaje za uzasadnione, wówczas postąpi w myśl § 48 n. j.

§ 48 n. j. nie dotyczy w niczem prowizorycznych zarządzeń tutejszych sądów n. j. zarządzenia z § 183 pat. ces. z d. 9 sierpnia 1854 l. 208 Dz. u p., zarządzenia z § 51 ust. cyw.

Zob. § 40 n. j.

Die Erklärung des Justizministers ist für das inländische Gericht bindend.

CZEŚĆ II.

O sądownictwie w sprawach spornych.

ROZDZIAŁ PIERWSZY.

Właściwość przedmiotowa.

Sądy powiatowe.

§ 49. Do sądów powiatowych należą:

1. spory o reszczenia majątkowe, łącznie ze sporami należącymi do postępowania mandatowego, gdy przedmiot sporu w pieniądzech lub wartości pieniężnej nie przewyższa kwoty ^{10.000 zł.} ~~pięciuset zł.~~, a spory te wedle ich natury bez względu na wartość przedmiotu sporu nie są przekazane trybunałom pierwszej instancji.

Bez względu na wartość przedmiotu sporu:

2. spory o ojcostwo dziecka nieślubnego i o obowiązki ciężące z mocy ustawy na ojcu nieślubnym wobec matki i dziecka;

§ 49. Vor die Bezirksgerichte gehören:

1. Streitigkeiten über vermögensrechtliche Ansprüche einschliesslich der zum Mandatsverfahren gehörigen Streitigkeiten, sobald der Streitgegenstand an Geld oder Geldeswerth den Betrag von fünfhundert Gulden nicht übersteigt, und diese Streitigkeiten nicht ihrer Beschaffenheit nach ohne Rücksicht auf den Werth des Streitgegenstandes Gerichtshöfen erster Instanz zugewiesen sind.

Ohne Rücksicht auf den Werth des Streitgegenstandes:

2 Streitigkeiten über die Vaterschaft zu einem unehelichen Kinde und über die dem unehelichen Vater der Mutter und dem Kinde gegenüber gesetzlich obliegenden Verpflichtungen;

3. spory o oznaczenie albo sprostowanie granic dóbr nieruchomości jak i spory o służebność mieszkania i o wymowy;

4. spory o naruszenie posiadania, gdy żądanie skargi skierowanem jest jedynie do ochrony i przywrócenia ostatniego faktycznego stanu posiadania;

5. wszystkie spory z kontraktów najmu i dzierżawy, niemniej z kontraktu w § 1103 u. c. oznaczonego, o ile spory te nie dotyczą ani istnienia takiego kontraktu ani zapłaty czynszu, spory o wypowiedzenie, oddanie albo odebranie rzeczy dzierżawionej albo najętej albo w myśl § 1103 u. c. w użycie oddanej, i spory z powodu zatrzymania ruchomości, które najmobierca lub dzierżawca wniósł albo które wogóle wynajmującemu lub wydzierżawiającemu odpowiadają ku zabezpieczeniu czynszu dzierżawnego;

6. spory z kontraktów służbowych i kontraktów najmu usług między służbodawcami i sługami albo innymi w stosunku służbowym pozostającymi, do domowników służbodawców należącymi osobami, między gospodarzami rolnymi i lasowymi a ich pomocnikami na roli lub w lesie albo najemni-

3. Streitigkeiten über die Bestimmung oder Berichtigung von Grenzen unbeweglicher Güter, sowie Streitigkeiten über die Dienstbarkeit der Wohnung und über Ausgedinge;

4. Streitigkeiten wegen Besitzstörung, wenn das Klagebegehren nur auf den Schutz und die Wiederherstellung des letzten tatsächlichen Besitzstandes gerichtet ist;

5. alle Streitigkeiten aus Bestandverträgen, sowie aus dem im § 1103 BGB. bezeichneten Verträge, sofern dieselben weder das Bestehen eines solchen Vertrages noch die Bezahlung des Zinses betreffen, Streitigkeiten über die Aufkündigung, Übergabe oder Übernahme gepachteter oder gemieteter oder nach § 1105 BGB. zum Gebrauche überlassener Sachen, und Streitigkeiten wegen Zurückhaltung der vom Miether oder Pächter eingebrachten oder der sonstigen, dem Verpächter zur Sicherstellung des Pachtzinses haftenden Fahrnisse;

6. Streitigkeiten aus Dienst- und Lohnverträgen zwischen Dienstgebern und Dienstboten oder anderen, im Dienstverhältnisse stehenden, zu den Hausgenossen der Dienstgeber gehörigen Personen, zwischen Land- und Förstwirten und ihren land- und forstwirtschaftlichen Hilfsarbeitern oder Tagelöhnern, dann zwi-

kami dziennymi, następnie między posiadaczami kopalń i wszystkimi innymi pracodawcami a zatrudnionymi przez nich kierownikami robót, pomocnikami, robotnikami lub uczniami, niemniej spory ze stosunku służbowego załogi okrętowej, o ile wszystkie te spory nie są usunięte z pod jurysdykcyi sądów zwyczajnych;

7. spory między patronami okrętów, szyprami, flisakami, przewoźnikami lub właścicielami gospód a ich zlecającymi, podróżnymi i gośćmi o zobowiązania wypływające z tych stosunków;

8. spory z powodu wad u zwierząt.

Do zakresu działania sądów powiatowych należą także zarządzenia w przedmiocie sądowych wypowiedzeń kontraktów najmu i dzierżawy co do przedmiotów pod l. 5 oznaczonych, wydawanie nakazów odbioru albo oddania takich przedmiotów najmu i dzierżawy i przyjmowanie deklaracyi morskich.

Literatura. S: Zuständigkeit des Bezirksgerichtes zur Entscheidung über die Klage der Ehegattin auf Leistung des anständigen Unterhaltes w G. Z. z r. 1902 str. 261 i n; J. Ph. Mayer: Ist für die Klage gegen den unehelichen Vater auf Ersatz des zur Verpflegung seines Kindes gemachten 500 fl. übersteigenden Aufwandes der Gerichtshof zuständig? w G. Z.

schen Bergwerksbesitzern und allen sonstigen Arbeitgebern und den von ihnen beschäftigten Werkführern, Gehilfen, Arbeitern oder Lehrlingen, sowie Streitigkeiten aus dem Dienstverhältnisse der Schiffsmannschaft, dafern alle diese Streitigkeiten nicht der Zuständigkeit der ordentlichen Gerichte entzogen sind;

7. Streitigkeiten zwischen Rhedern, Schiffern, Flössern, Fuhrleuten oder Wirten und ihren Auftraggebern, Reisenden und Gästen über die aus diesen Verhältnissen entspringenden Verpflichtungen;

8. Streitigkeiten wegen Viehmängel.

Zum Wirkungskreise der Bezirksgerichte gehören auch die Verfügungen über gerichtliche Aufkündigungen von Bestandverträgen über die in Z. 5 bezeichneten Gegenstände, die Erlassung von Aufträgen zur Übergabe oder Übernahme solcher Bestandgegenstände und die Aufnahme der Seeerklärung.

z r. 1900 str. 223 i n.; Max Pollak: Der Gerichtsstand des § 49 Z. 2 J. N. und die Ersatzforderungen auf Grund des § 1042 a. b. G. B. für Verpflegung des unehelichen Kindes, w G. Z. z r. 1901 str. 275 i n.; Weich: Aus unserer Judicatur w R. Z. z r. 1905 Nr. 1; Junghaus: Neue Klagen (III) w G. H. z r. 1898 Nr. 52; Ghedina: Die Grenzbestimmungen und Grenzberichtigungsklagen w G. H. z r. 1899 Nr. 45; Cohn: Zur Frage der Competenz über Schadenersatzansprüche aus einem Bestandvertrage w G. H. z r. 1899 Nr. 14; Rosenblatt: Zur Kompetenzfrage in den Fällen des § 49 Z. 5 J. N. w G. Z. z r. 1899 Nr. 26; Kohn: Zur Frage der Competenz in Bestandsachen w G. H. z r. 1900 Nr. 29; Kornfeld: Das Bestandverfahren und der Feststellungsprocess in der nächsten Zukunft w J. Bl. z r. 1897 str. 88 i 125; Neumann-Ettenreich: Das Bestandverfahren und der Feststellungsprocess in der nächsten Zukunft w J. Bl. z r. 1897 str. 99. Rudolf Pollak: Dienststreitigkeiten w Oesterr. Staatswörterbuch (Mischler i Ulbrich) T. I. str. 682 i n.; Staub: Kommentar zum Handelsgesetzbuch I, str. 194 i n.; Grünberg: Der Arbeitergeriff des Gewerbegerichtsgesetzes, w G. Z. z r. 1901 str. 267 i n.; Bocheński i Fierich: Zakres działania sądów zwyczajnych w sprawach spornych górni-czych w Ref. Sąd. z r. 1899 Nr. 1 i 2.

ad l. 1) »Roszczeniem majątkowem« w znaczeniu § 49 l. 1 n. j. jest każde roszczenie z dziedziny prawa rzeczowego, obligatoryjnego i spadkowego, tudzież takie roszczenie z dziedziny prawa familijnego, które arg. z § 50 l. 3 n. j. ma za przedmiot pieniądź lub wartość pieniężną. (Fierich str. 252, Horten str. 214 i 215, Fürstl str. 111, Pollak str. 260).

Wartość przedmiotu sporu ocenia się według §§ 54—59 n. j.

Skarga o zapłatę sumy, nie przynoszącej 500 złr., należącej się tytułem procentu zaległego od kapitału, przynoszącego 500 złr., należy do sądu powiatowego (odp. min. na pyt. do § 49 n. j. Por. Fierich str. 225, Neumann 1165).

ad l. 2) Do sądów powiatowych należą:

1) spory o ojcostwo dziecka nieślubnego, a więc

tak spór dziecka przeciw ojcu nieślubnemu o uznanie ojcostwa jak i spór o ustalenie, że powód nie jest ojcem pozwanego dziecka nieślubnego (M. Pollak l. c. w G. Z. z r. 1901 str. 276). O ile sprawa o ojcostwo dziecka nieślubnego celem legitymowania tegoż przez następne małżeństwo (§ 161 u. c.) należy (poza przypadkiem ustępu 1 art. XVI ust. wpraw. n. j.) do drogi sporu, dla sporu odnośnego w myśl § 49 l. 2 n. j. właściwym jest sąd powiatowy (Tilsch str. 56). Przemawia za tem brzmienie ustępu 1 art. XVI ust. wpraw. n. j. (o ojcostwo dziecka nieślubnego). Zob. uwagi przy § 41 n. j.;

2) spory o obowiązki ciężące na ojcu nieślubnym wobec matki z mocy ustawy t. j. spory o zapłatę kosztów porodu i choroby położowej z § 1328 u. c. i o zapłatę dalszego odszkodowania wedle § 506 u. k.;

3) spory o obowiązki ciężące na ojcu nieślubnym wobec dziecka z mocy ustawy. Tu należą spory dziecka (ewentualnie także tegoż cesyonaryusza) przeciw ojcu nieślubnemu o dopełnienie obowiązków z §§ 166—170 u. c. łącznie ze sporami dziecka przeciw spadkobiercom ojca nieślubnego o dopełnienie obowiązków z § 171 u. c. (inaczej Horten str. 220). Tu też należą spory ojca przeciw dziecku nieślubnemu o obniżenie obowiązków n. p. alimentacyi. (Tak M. Pollak l. c. w G. Z. i Pollak str. 260). Zob. uwagi przy § 41 n. j.

W przypadkach 2) i 3) ustawa obejmuje spory o obowiązki ciężące na ojcu nieślubnym wobec matki i dziecka (jako takich) z mocy ustawy (a więc nie z umowy). Obowiązek ojca nie traci jednakże charakteru obowiązku z ustawy, jeżeli w przedmiocie tego ustawowego obowiązku zawarły strony umowę uznającą lub bliżej określającą ten obowiązek. Skarga z tego rodzaju umowy należeć więc będzie także do sądu powiatowego (tak M. Pollak l. c. w G. Z., Pollak str. 260, Fürstl str. 111; inaczej Horten str. 215).

Natomiast nie należą do wyłącznej kompetencji sądów powiatowych spory, wdrożone po myśli § 1042 u. c. przeciw ojcu przez matkę nieślubną lub przez osobę trzecią

o zwrot alimentów płaconych dziecku nieślubnemu za ojca. Spory te mają tytuł samoistny, nie znajdujący pomieszczenia w § 49 l. 2 n. j. (Tak M. Pollak l. c. w G. Z., Pollak str. 260, Horten str. 215, Weich l. c. w R. Z. z r. 1905 str. 27 i O. z 23 lipca 1903 l. 10901 w R. Z. z r. 1904 Nr. 12). Spory te należeć będą wedle tego, czy żądanie skargi przewyższa kwotę 500 złr. czy też nie, do trybunałów pierwszej instancji lub do sądów powiatowych, a to bez względu na okoliczność, czy ojcostwo dziecka nieślubnego już jest orzeczonem czy też nie (inaczej w ostatnim przypadku O. z 19 października 1904 l. 15351 omawiane przez Weicha w R. Z. z r. 1905 Nr. 1). Odmiennego (błędnego) zdania są Neumann str. 1166 i Mayer w G. Z. z r. 1900 str. 223 którzy te spory przyznają wyłącznej kompetencji sądów powiatowych, tudzież Fürstl str. 112, który tylko takie spory matki (a nie osób trzecich, co do których podziela zapatrywanie tu przyjęte) przeciw ojcu nieślubnemu przydziela sądom powiatowym. Fürstl w szczególności zapomina, że w sporach takich matka nie dochodzi roszczenia, które się matce jako takiej od ojca nieślubnego należy.

ad l. 3). Tu należą spory (zob. uwagi przy § 41 n. j.) o oznaczenie albo o sprostowanie granic z §§ 850 — 853 u. c. (Zob. Horten str. 215), tudzież spory o służebność mieszkania z § 521 u. c. bez względu na to, czy służebność taka jest używaniem czy też użytkowaniem mieszkania, wreszcie spory o wymowy w technicznym tego słowa znaczeniu. Spory o inne służebności, jak służebność mieszkania, należą wedle wartości przedmiotu sporu bądź do trybunału I-ej instancji bądź do sądu powiatowego (odp. min. na pył. do § 49 n. j.). Zob. § 81 n. j.

ad l. 4) Zob. §§ 454 i n. p. c. — Obojętnem jest, czy chodzi o ruchomości czy nieruchomości — Zob. §§ 81, 82, 92 p. c. o miejscowej własności dla sporów o naruszenie posiadania. Zob. dalej § 224 l. 3 p. c. (Sprawami feryalnemi są: spory z powodu naruszania posiadania rzeczy i praw, jeżeli żądanie skargi idzie jedynie na ochronę przywrócenie ostatniego faktycznego posiadania).

ad l. 5) W zasadzie należą do wyłącznej właściwości sądów powiatowych wszystkie spory z kontraktu najmu dzierżawy i z kontraktu z § 1103 u. c., bez względu na to, czy przedmiot kontraktu jest ruchomością czy nieruchomością (odp. min. na pyt. do § 49 n. j.). Wydzielone z tej wyłącznej właściwości sądów powiatowych są jedynie spory o istnienie lub nieistnienie kontraktu najmu dzierżawy lub kontraktu z § 1103 u. c. i spory o zapłatę czynszu. Te oba rodzaje sporów należą wedle wartości przedmiotu sporu (§ 58 al. 2 n. j.) bądź do sądu powiatowego, bądź do trybunału pierwszej instancji (odp. min. na pyt. do § 49 n. j. i O. z 13 października 1898 l. 13771 G. U. n. zb. 339, O. z 15 marca 1899 l. 2636 G. U. n. zb. 550, O. z 28 stycznia 1902 l. 677 G. U. n. zb. 1735).

Zgodnie z podaną tu zasadą należą do wyłącznej kompetencji sądów powiatowych n. p. spory o oddanie najemcy lub dzierżawcy przedmiotu najmu lub dzierżawy, o wypowiedzenie kontraktu najmu lub dzierżawy, o zwrot lub odebranie przedmiotu najmu lub dzierżawy po zgaśnięciu kontraktu, o zatrzymanie ruchomości, które najmobierca lub dzierżawca wniósł, albo które wogóle wynajmującemu lub wdzierżawiającemu odpowiadają ku zabezpieczeniu czynszu dzierżawnego, o zezwolenie na zainstabulowanie lub ekstabulowanie prawa najmu lub dzierżawy, o zwrot kaucyi najemnej lub dzierżawnej, o uznanie takiej kaucyi za przepadłą, o wynagrodzenie szkody zrzędzonej przez najemcę lub dzierżawcę przez uszkodzenie przedmiotu najmu lub dzierżawy (§ 1111 u. c.), lub szkody zrzędzonej najemcy lub dzierżawcy przez przedwczesne rozwiązanie (§ 1119 i 1120 u. c. kontraktu najmu lub dzierżawy (tak Kohn w G. H z r.) 1899 Nr. 14, Rosenblatt w G. Z. z r. 1899 Nr. 26., Godlewski str. 89, Fürstl str. 113, Fierich str. 257 uw. 2, Canstein str. 253, O. pleniss z 15 kwietnia 1902 l. 17383 ex 1900 G. U. n. zb. 1848, O. z 20 września 1899 l. 13973, Riehl z r. 1900 str. 181; inaczej O. z 17 stycznia 1899 l. 408 G. U. n. zb. 461, O. z 29 grudnia 1900 l. 17383 (nie publ. O. z 11 kwietnia 1901 l. 4669 G. U. n. zb. 1369, O. z 22

października 1901 l. 14093 Ref. sąd. z r. 1901 str. 185), o zwrot kosztów (§ 1097 u. c.) poniesionych przez najemcę lub dzierżawcę na utrzymanie przedmiotu najmu dzierżawy (O. z 16 listopada 1898 l. 10497 G. U. n. zb. 374), o rozwiązaniu kontraktu najmu lub dzierżawy z przyczyn objętych §§ 1117 i 1118 u. c. (tak Rosenblatt w G. Z. z r. 1899 Nr. 26, Fierich str. 256, Canstein str. 253, O. z 22 listopada 1899 l. 15959 rep. Orz. 170 G. U. n. zb. 761, O. z 25 lipca 1900 l. 10467 G. U. 1095; inaczej Godlewski str. 89, Pollak str. 261, Fürstl str. 113, O. z 1 lutego 1899 l. 1364 G. U. n. zb. 498, O. z 15 stycznia 1899 l. 673 w Przegl. praw. i adm. z r. 1901 str. 1, O. z 22 sierpnia 1899 l. 12648 Ref. Sąd. z r. 1899 str. 178), o uchylenie kontraktu najmu lub dzierżawy z powodu laesio enormis z § 934 u. c. (inaczej O. z 25 lipca 1900 l. 10467 G. U. n. zb. 1095) itd. W obu na ostátku wymienionych przypadkach przedmiotem sporu jest rozwiązanie wzgl. uchylenie istniejącego kontraktu a nie o ustalenie nieistnienia kontraktu. Rozwiązanie wzgl. uchylenie kontraktu a ustalenie nieistnienia kontraktu są zaś pojęciami, między którymi norma jurysdykcyjna (vide § 88) czyni różnicę.

Oczywiście, by wyłączna właściwość z § 49 l. 5 n. j. zachodziła, koniecznem jest oparcie skargi na kontrakcie najmu dzierżawy lub kontrakcie z § 1103 u. c. Nie jest kontraktem najmu kontrakt, którym właściciel ustanawia na swym gruncie na rzecz osoby trzeciej prawo eksploatawania nafty, żywic ziemnych i t. d. (O. z 24 kwietnia 1901 l. 16168 G. U. n. zb. 1389).

Dla skarg o zapłatę czynszu nieprzenoszącego 1000 k. jak i dla skarg o oddanie przedmiotu najmu właściwym jest sąd powiatowy, chociaż sporną jest w odnośnym procesie rzecz, czy kontrakt najmu (mający wartość wyżej 1000 kor.) został zawarty i czy istnieje (O. z 9 sierpnia 1898 l. 11081 G. U. n. zb. 275, niepubl. O. z 23 lutego 1905 l. 2920). Istnienie kontraktu najmu jest bowiem w takim przypadku tylko przesłanką obowiązku zapłaty czynszu względnie obo-

wiązku oddania przedmiotu najmu, a nie jest przedmiotem procesu.

Specyalne, zastosowanie § 49 l. 5 n. j. w pewnych przypadkach wyłączające przepisy istnieją dla najmu okrętów i dla najmu mieszkań w domach robotniczych. I tak spory wynikające z najmu okrętów należą w myśl ustępu 2 § 52 n. j. do sądów powiatowych dla spraw handlowych i morskich, jeżeli w danej miejscowości taki sąd się znajduje; w przeciwnym razie właściwe są dla tych sporów sądy powiatowe ogólne. — Spory o wypowiedzenie, opróżnienie i czynsz, dotyczące mieszkań w domach robotniczych, których w używanie odstąpił służbodawca robotnikom bezpłatnie lub odpłatnie (a więc i w przypadku najmu), należą w myśl § 4 l. f. ust. z 27 listopada 1896 l. 218 Dz. u. p. w granicach zastosowania ustawy o sądach przemysłowych do wyłącznej właściwości sądów przemysłowych. O ile z powodu braku sądu przemysłowego wykluczona jest kompetencya takiego sądu, wchodzi dla sporów o najem mieszkań robotniczych wśród warunków § 4 l. f. cyt. ust. w zastosowanie kompetencya z § 49 l. 5 n. j.

Oprócz procesów z kontraktu najmu dzierżawy należą do wyłącznej kompetencyi sądów powiatowych (§ 49 ustęp ost. n. j.) zarządzenia w przedmiocie wypowiedzeń kontraktów najmu i dzierżawy, kontraktu z § 1103 u. c. (§§ 561 i n. p. c., 576 p. c.) tudzież wydawanie nakazów odbioru lub oddania przedmiotów takich kontraktów (§§ 567 i n. i 576 p. c.).

Zob. § 83 n. j. o miejscowej właściwości dla sporów ze stosunków najmu i dzierżawy itd.

Zob. § 224 l. 4 p. c.: Sprawami feryalnemi są:.. 4) spory z powodu wypowiedzenia, oddania i odebrania przedmiotów najmu lub dzierżawy mieszkań lub innych ubikacyj tudzież rzeczy za czynsz w owocach do użytku danych (§ 1103 u. c.).

ad l. 6. Do wyłącznej kompetencyi sądów powiatowych należą:

A) spory z kontraktów służbowych i kontraktów najmu usług między słuźbodawcami i słuźgami albo innymi w stosunku słuźbowym pozostającymi, do domowników słuźbodawcy należącymi osobami, o ile spory te nie należą do kompetencji władz politycznych. Pod tym względem stanowi dekr. nadw. z 18 kwietnia 1828 l. 2340 Zb. u. s., dekr. nadw. z 21 listopada 1846 l. 1002 i rozp. min. spraw wewn. z 7 grudnia 1856 l. 224 Dz. u. p., że spory między słuźbodawcami a słuźgami, wynikające ze stosunku słuźbowego, albo z umowy o wynagrodzenie za pracę, wytoczone podczas trwania stosunku słuźbowego lub przed upływem dni 30 po ustaniu stosunku słuźbowego, winny być przeprowadzone przed władzami politycznymi. Takimi są starostwa względnie dyrekcye policyi. (Zob. uw. wyżej na str. 19, 56, 57 i 135).

B) spory z kontraktów służbowych i kontraktów usług między gospodarzami rolnymi i lasowymi a ich pomocnikami na roli lub w lesie albo najemnikami dziennymi, o ile spory te nie należą do kompetencji władz administracyjnych. Pod tym względem stanowi a) rozp. min. z 7 grudnia 1856 l. 224 Dz. u. p., że spory ze stosunku słuźbowego między gospodarzami rolnymi i lasowymi, a w ich gospodarstwie rolnem lub leśnem zajętymi pomocnikami i wyrobnikami, wytoczone podczas trwania stosunku słuźbowego, lub przed upływem dni 30 po ustaniu stosunku słuźbowego winny być przeprowadzone przed władzami politycznymi — b) § 1 ust. dla Styryi z dnia 2 maja 1886 l. 26 Dz. u. kr., że spory między posiadaczami winnic w Styryi a ich pracownikami (Winzer) lub robotnikami pomocniczymi ze stosunku słuźbowego należy w ciągu trwania stosunku słuźbowego lub w ciągu dni 14 po rozwiązaniu tego stosunku wdrożyć u przełożonego tej gminy, w której leży odnośna winnica. — Osoby tu pod B. wymienione, pozostające w stosunku słuźbowym, są personelem słuźbowym niższej kategorii (O. z 10 grudnia 1903 l. 11888 Zb. urz. 761). Powołane tu orzeczenie wyłącza z osób objętych rozporządzeniem z dnia 7 grudnia 1856 l. 224 Dz. u. p. leśniczego rewirowego.

C) spory ze stosunku słuźbowego załogi okrętowej.

Jak arg. z § 52 al. 2 n. j. wynika, chodzi w § 49 l. 6 n. j. o załogę okrętów morskich z wyłączeniem (arg. z § 98 n. j.) kapitanów okrętowych, którzy mają stanowisko szyprow (Pollak str. 262 — inaczej Horten str. 228). W okręgach, w których istnieją sądy powiatowe dla spraw handlowych i morskich, spory te należą do tych sądów z wyłączeniem sądów powiatowych ogólnych (§ 52 al. 2 n. j.).

D) spory z kontraktów służbowych i kontraktów usług między posiadaczami kopalni a zatrudnionymi przez nich kierownikami robót, pomocnikami, robotnikami lub uczniami, o ile dla sporów tych nie są właściwe sądy polubowne przy stowarzyszeniach górniczych po myśli ustawy z 14 sierpnia 1896 l. 156 Dz. u. p. Wymienione sądy polubowne są powołane do rozstrzygania sporów między przedsiębiorcami górniczymi należącymi do stowarzyszeń górniczych a ich robotnikami, jeżeli spór wdrożony zostaje w czasie trwania stosunku służbowego lub przed upływem dni 30 po ustaniu stosunku służbowego, a pozwany wdał się w rozprawę przed sądem polubownym. (Zob. Bocheński i Fierich l. c. i Fierich str. 259 i rozp. min. spraw wewn. z d. 4 sierpnia 1899 l. 15638).

E) spory z kontraktów służbowych i kontraktów najmu usług między »wszystkimi innymi« (t. j. dotąd pod A)—D) niewymienionymi) pracodawcami a zajętymi u nich kierownikami robót, pomocnikami, robotnikami albo uczniami. W grupie tej rozróżnie należy: I^o pracodawców, posiadających przedsiębiorstwa, do których się stosuje ustawa przemysłowa (z wyłączeniem zakładów przemysłowych wojskowych), dalej przedsiębiorstwa kolei żelaznych i żeglugi (rzecznej z wyłączeniem żeglugi na Łabie, o czym zob. art. VI, l. 3 u. wpraw. n. j.), i przedsiębiorstwa z art. VIII pat. wpraw. ust. przem. (§ 3 ust. o sądach przem. art. IV, V lit. l. i art. VIII pat. wpraw. ust. przem.); II° pracodawców mających inne przedsiębiorstwa.

ad I. Spory między pracodawcami ad I. a zajętymi u nich kierownikami robót, pomocnikami, robotnikami albo uczniami należą tylko o tyle wyłącznie do sądów powiatowych, o ile

nie należą ani do kompetencji sądów przemysłowych, ani do jurysdykcji handlowej.

Do sądów przemysłowych należeć zaś mogą (t. j. o ile w rozporządzeniu ustanawiającem sąd przemysłowy odnośny rodzaj przedsiębiorstw przydzielono do kompetencji danego sądu przemysłowego) wszystkie spory między pracodawcami w rozumieniu tu podanem, a robotnikami w rozumieniu § 5 ust. o sąd. przem. Robotnikami w rozumieniu § 5 tej ustawy są:

a) werkmistrze (Werkmeister), kierownicy robót (Werkführer), przodownicy (Vorarbeiter);

b) wszyscy w przemysłowym przedsiębiorstwie (im gewerblichen Betriebe) zatrudnieni pomocnicy (Hilfsarbeiter), łącznie z wyrobnikami (Tagelöhner);

c) osoby, które poza zakładem przemysłowym są zatrudnione za zapłatą obrabianiem lub przetwarzaniem płodów surowych lub półwyrobów dla przedsiębiorcy;

d) w przedsiębiorstwach handlowych wszystkie do czynności kupieckich użyte osoby.

Ustępu *b)* i *d)* § 5 ust. o sądach przem. wymagają wyjaśnień.

I tak »pomocnikami« (Hilfsarbeiter) podanymi pod *b)* w § 5 cyt. ust. są pomocnicy w rozumieniu § 73 ust. przem. W myśl tego §u są pomocnikami wszystkie osoby, pozostające w stosunku służbowym (Arbeitspersonen), które w przedsiębiorstwach przemysłowych pozostają w regularnem zatrudnieniu bez różnicy wieku i płci, jakoto: *a)* pomocnicy w ścisłym tego słowa znaczeniu (Gehilfen) — np. pomocnicy handlowi, czeladnicy, kelnerzy, woźnice w przedsiębior. woz., *b)* robotnicy fabryczni, *c)* uczniowie, *d)* ci robotnicy, których się używa do podrzędnych posług w przemyśle, a którzy nie należą do osób oznaczonych w art. V lit. d) pat. wpraw. ust. przem. Do wyższych usług w regule za płacą roczną lub miesięczną ustanowione osoby jakoto: kierownicy robót, mechanicy, faktorzy, buchalterzy, kasyerzy, ekspedyenci, rysownicy, chemicy i t. d. nie należą do pomocników. — Pojęcie »pomocni-

ków« w rozumieniu § 73 ust. przem. przejmuje ustawa o sądach przemysłowych z tą różnicą, że robotników używanych do podręcznych posług, chociażby nawet należeli do osób, które podpadają pod art. V lit. d) pat. wpraw. ustawę przem. (lit. b § 5 ust. o sąd. przem.), jak niemniej wermistrzów i kierowników robót (lit. a § 5 ust. o sąd. przem.) poddaje również kompetencji sądów przemysłowych.

Przedsiębiorstwami handlowymi w rozumieniu § 5 lit. d ust. o sądach przemysłowych są przedsiębiorstwa handlowe w ścisłym znaczeniu (§ 1 al. 3 ust. przem.) t. j. te przedsiębiorstwa handlowe, w których zgłoszenie przemysłowe względnie karta przemysłowa opiewa na wykonywanie handlu, w których przeto ten handel stanowi wyłączny przedmiot przedsiębiorstwa, a nie jest tylko wpływem producentowi przemysłowemu przysługującego prawa prowadzenia handlu własnymi wytworami i towarami (reskr. min. handlu z 16 września 1883 l. 26701). Otóż w myśl § 5 lit. d o sądach przem. należą do kompetencji sądów przemysłowych wszystkie osoby (pozostające w stosunku służbowym) spełniające czynności kupieckie w przedsiębiorstwie handlowem bez różnicy, czy czynności te co niższo- czy wyższorzędne.

Z faktu, że w § 5 lit. b) ust. o sąd. przemysł. wymienieni są »pomocnicy zatrudnieni w przedsiębiorstwie przemysłowem«, zaś w § 5 lit. d cyt. ust. osobno wymienione są osoby pełniące »w przedsiębiorstwie handlowem czynności kupieckie« dochodzą Grünberg l. c. str. 266 i Polak str. 256, tudzież praktyka sądów przemysłowych (Orz. przem. nr. 42, 248, 249, 330, 495 i t. d.) do wniosku, że osoby pełniące czynności kupieckie (pomocnicy handlowi) w przedsiębiorstwie przemysłowem (przedsiębiorstwie produkcyjnym) w przeciwstawieństwie do przemysłu handlowego nie podpadają pod przepis § 5 lit. b) ust. przem., chociażby były pomocnikami w rozumieniu § 73 ust. przem., że temsamem wyjęte są (podobnie jak osoby pełniące inne tj. w ustępie a) i d) § 5 ust. o sąd. przem. niewymienione wyższe czynności w przemyśle lub handlu) z pod jurysdykcji sądów

przemysłowych. Odmiennego zdania jest Staub-Pisko: (Kommentar zum Handelsgesetzbuche, Ausgabe für Oestereich I str. 199) który, zdaniem naszym słusznie, osoby ostatniej kategorii zalicza także do kompetencji sądów przemysłowych. Ustęp *d*) § 5 ust. o sądach przem. miał bowiem służyć do wyjaśnienia względnie uzupełnienia ustępu *b*) tego §u, a nie miał na celu ustępu *b*) zmienić (zob. motywa do § 5 o sąd. przem. u Schauera).

Do zakresu jurysdykcji handlowej należą, o ile w myśl tego, co wyżej podano, nie jest uzasadnioną właściwość sądów przemysłowych, spory ze stosunków prawnych kupców (w znaczeniu ustawy handlowej) do ich prokurzystów, pełnomocników handlowych, pomocników handlowych i innych w ich przemyśle ustanowionych, nietylko usługi czeladnie spełniających osób (§§ 51 l. 2 i 52 al 1 n. j. i § 39 l. 2 ust. wpr. ust. handl.). Jeżeli przedmiot sporu wynosi przeszło 1000 koron, wówczas spory te należą do samostnych sądów handlowych albo handlowych i morskich, względnie do senatów handlowych przy trybunałach pierwszej instancji (§ 51 n. j.), jeżeli zaś przedmiot sporu kwoty 1000 koron nie przekracza, do sądów powiatowych dla spraw handlowych i morskich, w braku zaś takich sądów, do sądów powiatowych ogólnych (§ 52 n. j.).

Tam, gdzie niema sądu przem. (zob. uw. przy § 1 n. j. na str. 8—10), lub gdzie dany sąd przemysłowy nie rozciąga się na wszystkie rodzaje przedsiębiorstw, dla których dopuszczalną jest właściwość sądów przemysłowych, należą spory ze stosunku najmu pracy lub stosunku nauki między przemysłowcami i ich pomocnikami, (do których załatwienia poprzednio stosowano przepisy § 87 *c*) ust. z 8 marca 1885 l. 22 Dz. u. p.), a dla których z powodu braku sądu przemysłowego lub z powodu niepełnego zakresu działania danego sądu przemysłowego nie jest uzasadnioną właściwość sądu przemysłowego, bez względu na to, czy spory te powstały w czasie trwania stosunku służbowego, czy też po tegoż ukończeniu i bez względu na wartość przedmiotu sporu do przedmiotowej właściwości sądów powiatowych

(§ 37 ust. o sądach przem.). Z powołanego przepisu, który wcale nie zmienia przepisu § 49 l. 6 n. j.; (inaczej Pollak str. 262, Grünberg l. c. str. 267) wynika, że spory między przemysłowcami (do których się stosuje ustawa przemysłowa) i ich pomocnikami (w znaczeniu zacytowanego § 73 ust. przem.), które zresztą należałyby do właściwości sądów przemysłowych, także tam, gdzie niema sądów przemysłowych, nie należą nigdy do właściwości władz politycznych (co wśród pewnych okoliczności było możliwe przed ustawą o sądach przemysłowych), lecz zawsze do sądów i to zgodnie z § 49 l. 6 n. j. do sądów powiatowych ogólnych. Inne spory, t. j. spory nie objęte § 37 ust. o sądach przem. powstające ze stosunku służbowego między właścicielami przedsiębiorstw przemysłowych, należących do grupy I, a ich kierownikami robót, pomocnikami, robotnikami albo uczniami, podpadają również w myśl § 49 l. 6 n. j. pod właściwość sądów powiatowych, o ile dla nich w myśl §§ 51, 52 n. j. i § 39 ust. wpraw. ust. handl. nie jest uzasadnioną (jak wyżej podano) jurysdykcya handlowa. (Zob. Staub-Pisko l. c. str. 197). Wreszcie stanowi § 45 l. 2 ust. z 28 lipca 1902 l. 156 Dz. u. p., że spory między zarządami kolei a robotnikami zajętymi w ich zakładach pomocniczych lub przy budowach rządowych we własnym zarządzie należą, o ile dla nich nie jest uzasadnioną właściwość sądów przemysłowych, do wyłącznej kompetencji sądów powiatowych bez względu na wartość przedmiotu sporu.

ad II. Spory między pracodawcami *ad II.* (takimi są np. zakłady wojskowe, domy lecznicze, apteki, zakłady kredytowe, zakłady ubezpieczeń i t. d.) a zajętymi u nich kierownikami robót, pomocnikami, robotnikami albo uczniami należą zawsze do kompetencji sądów powiatowych. (Pollak str. 262).

Spory z § 496 l. 6 n. j. są sprawami feryalnemi (§ 224 l. 5 p. c.). Skargi w sporach z § 49 l. 6 n. j. można wnieść ustnie do protokołu w kancelaryi sądowej (§ 319 l. 1 inst. sąd.); rozprawy ustne w sporach z § 49 l. 6 n. j. jurys. mogą się odbywać na rokach sądowych (§ 58 instr. sąd.).

Zob. o właściwości miejscowej dla niektórych sporów z § 49 l. 6 n. j. — §§ 86 i 97 n. j.

ad 7. W miejscowościach, w których się znajdują sądy powiatowe dla spraw handlowych i morskich, należą spory z interesów transportu morskiego do tych sądów z wyłączeniem sądów powiatowych ogólnych.

Do sporów z § 49 l. 7 n. j. należą w szczególności spory z §§ 970 i 1316 u. c. Spory z § 49 l. 7 n. j. są sprawami feryalnemi (§ 224 l. 6 p. c.). Por. §§ 90 i 98 n. j.

ad 8. Tu należą wszystkie spory o ewikcyę z powodu wad zwierząt z §§ 923—933 ust. cyw. (Neumann str. 1169, Horten str. 218, Fierich str. 261; natomiast Fürstl str. 115, Canstein str. 255 zaliczają tu także spory z tytułu laesionis enormis z § 934 u. c.). Właściwość z § 49 l. 8 n. j. ma zastosowanie także wówczas, gdy pozwany jest kupcem protokolowanym a czynność po stronie jego jest czynnością handlową. Dlatego, jeżeli w tejsamej miejscowości znajduje się obok sądu powiatowego osobny sąd powiatowy dla spraw handlowych i morskich, to dla sporów z § 49 l. 6 n. j. jest właściwym tylko sąd pierwszy (odp. min. na pyt. do § 49 n. j., tak też O. sądu kraj. wyższego we Wiedniu z 30/5 1904 Nc. 2119/4 w J. Bl z r. 1905 nr. 3); spory te nie są bowiem wcale w § 52 al. 2 n. j. wymienione.

Do sądów powiatowych należy tam, gdzie niema sądów powiatowych dla spraw handlowych i morskich, odbieranie deklaracyi morskich (zob. § 52 n. j.).

Do zakresu działania sądów powiatowych należą oprócz przedmiotów w § 49 n. j. wymienionych:

1) przyjmowanie skarg strony ubogiej wśród warunków, podanych w § 64 l. 4 p. c.;

2) przyjmowanie podań o udzielenie prawa ubogich wśród warunków, podanych w § 61 al. 1 p. c.;

3) przeprowadzenie dowodów celem ubezpieczenia dowodów wśród warunków, podanych w § 384 al. 3 p. c.;

4) wykonanie czynności urzędowych poruczonych przez trybunał wśród warunków § 36 n. j.;

5) udzielanie pomocy prawnej w myśl § 37 al. 2 n. j. §589 p. c. art. XXII ust. prow. proc. cyw. i art. XIII ust. wpraw. n. j. sądom, sądom polubownym sędziom polubownym i władzom skarbowym. Zob. odnośne przepisy przy art. XIII ust. wpraw. n. j.

Sądy powiatowe w szerokiej mierze powołane są do dozwalania egzekucyi (§§ 4 i 5 ord. egz.), wykonywania egzekucyi (§ 17 ord. egz.) i do wydawania i wykonywania zarządzeń tymczasowych (§ 387 ord. egz.).

Sądy powiatowe w Melniku, Lobosic, Raudnitz, Aussig, Dzieczynie (Tetschen) i Litomierzycach spełniają funkcję sądów nadlabiańskich cłowych. (Zob. art. VI l. 3 ust. wpraw. n. j.).

Trybunały pierwszej instancyi.

§ 50. Do trybunałów pierwszej instancyi należą wszystkie spory cywilne, które nie są przydzielone sądom powiatowym.

Trybunały pierwszej instancyi są wyłącznie właściwe dla następujących sporów:

1. dla sporów o uznanie albo zaprzeczenie pochodzenia ślubnego;

2. dla sporów o rozdział od stołu i łoża bez porozumienia się, o rozwód lub unieważnienie małżeństwa;

3. dla wszystkich innych niewyłącznie prawno majątkowych sporów wynikających z wzajemnego stosunku małżonków lub ze stosunków między rodzicami i dziećmi, o ile

§ 50. Vor die Gerichtshöfe erster Instanz gehören alle bürgerlichen Rechtsstreitigkeiten, welche nicht den Bezirksgerichten zugewiesen sind.

Die Gerichtshöfe erster Instanz sind ausschliesslich zuständig für nachfolgend verzeichnete Rechtsstreitigkeiten:

1. Streitigkeiten über die Anerkennung oder Bestreitung der ehelichen Abstammung;

2. Streitigkeiten über die nicht einverständliche Scheidung, über die Trennung oder Ungiltigerklärung einer Ehe;

3. alle anderen aus dem gegenseitigen Verhältnisse der Ehegatten oder aus dem Verhältnisse zwischen Eltern und Kindern entspringenden, nicht rein vermögensrechtlichen Streitigkeiten, da-

wedle przepisów ustawowych nie mają być załatwiane w postępowaniu niespornem;

4. dla sporów dotyczących się następstwa w fideikomisie albo roszczeń wynikających ze stosunku fideikomisywnego;

5. dla sporów lennych.

Z § 50 n. j. wynika, że do trybunałów pierwszej instancji należą spory wymienione w § 50 pod l. 1—5 n. j. i to wyłącznie, a nadto (§ 50 al. 1 n. j.) wszystkie spory cywilne, które nie są przekazane sądom powiatowym (zob. § 49 n. j.) lub sądom spełniającym jurysdykcję wyjątkową tj. handlową i górniczą (§§ 51—53 n. j.). W ten sposób trybunały pierwszej instancji subsydjarnie powołane są do rozstrzygnięcia wszystkich spraw, które innym sądom nie są przekazane.

Rozróżnienie między sporami wyłącznie trybunałom pierwszej instancji przydzielonemi, w § 50 pod 1—5 n. j. wymienionymi a sprawami innemi, tym trybunałom przekazanymi, ma to znaczenie, że pierwsze sprawy nawet w drodze prorogationis fori po myśli § 104 n. j. nie mogą być poddane kompetencji sądów powiatowych, gdy tymczasem ograniczenie to nie istnieje dla sporów drugiej grupy.

W szczególności:

ad l. 1. Należą tu spory z §§ 156—159 u. c. W myśl O. z 17 listopada 1904 l. 16672 w Centr. z r. 1905 str. 166 jest trybunał pierwszej instancji wyłącznie właściwy dla skarg dziecka zrodzonego przez żonę separowaną przeciw mężowi tejże o uznanie (błędnie nieślubnem oznaczonego) ojcostwa.

Zachodzi pytanie, czy wówczas, gdy chodzi o ustalenie

fern sie nicht nach den gesetzlichen Vorschriften im nichtstreitigen Verfahren zu erledigen sind;

4. Streitigkeiten, welche die Nachfolge in ein Fideicommiss oder andere aus dem Fideicommissverhältnisse entspringenden Ansprüche betreffen;

5. Lebensstreitigkeiten.

następnego usunięcia przeszkody małżeńskiej lub o ustalenie bezwinnnej niewiadomości przeszkody małżeńskiej w celu legitymacyi urodzonego w małżeństwie dziecka i to o ustalenie dokonać się mające za życia ojca w drodze sporu (po śmierci ojca ustalenie to należy do postępowania niespornego), czy wówczas ma zastosowanie wyłączna właściwość z § 50 l. 1 n. j.? Ponieważ bezpośredniem żądaniem skargi w takich przypadkach nie jest uznanie ślubnego pochodzenia dziecka, przeto rzeczony spory nie podpadają wprawdzie pod przepis § 50 l. 1 n. j., jednakże z uwagi, że nie podpadają również pod pod przepis § 49 l. 2 n. j., należą do subsydyarnej kompetencyi trybunałów pierwszej instancyi po myśli pierwszego zdania § 50 n. j.

Zob. § 100 n. j.

ad l. 2. Należą tu spory o rozdział od stołu i łoża bez porozumienia się małżonków (§§ 107 i n. u. c.), spory o rozwód (§§ 115 i n. u. c. i § 135 u. c.), spory o unieważnienie małżeństwa (§§ 94 i n. u. c.). Do »sporów o rozwód« zalicza się także postępowanie rozwodowe z powodu wzajemnego wstępu z § 115 u. c., chociaż postępowanie takie wdraża się podaniem (a nie skargą). Do »sporów o unieważnienie małżeństwa« należą zaś także dochodzenia wdrożone z urzędu (§ 94 u. c.) w przedmiocie nieważności małżeństwa (§ 13 dekr. nadw. z d. 23 sierpnia 1819 l. 1595 Zb. u. s., § 8 rozp. min. spraw. z 9 grudnia 1897 l. 283 Dz. u. p., § 226 inst. sąd.; tak Horten str. 219, Fierich str. 253, Fürstl str. 117). Natomiast do postępowania niespornego (§ 114 n. j.) należą tylko rozdział od stołu i łoża za porozumieniem się małżonków (§§ 103 i n. u. c.) i zgodny rozwód małżeństw żydowskich przez wręczenie listu rozwodowego (§§ 133 i n. u. c.). O właściwości miejscowej dla sporów z § 50 l. 2 n. j. zob. §§ 76 i 100 n. j.

ad l. 3. Tu należą *a)* wszystkie niewyłącznie prawnomajątkowe spory między małżonkami jako takimi, chociażby spory te miały za podstawę nieważne małżeństwo (Horten str. 220, Fürstl str. 117), *b)* wszystkie w § 50 l. 1 n. j. niewymienione, niewyłącznie prawnomajątkowe spory

między »rodzicami i dziećmi«, o ile nie należą po myśli § 49 l. 2 n. j. do sądów powiatowych (zob.), przyczem wyraz »rodzice« obejmuje także rodziców adoptujących, zaś wyraz »dzieci« także wnuków (§§ 42 i 143 u. c.). Spory czysto majątkowe między małżonkami lub rodzicami i dziećmi należą wedle wartości przedmiotu sporów do sądów powiatowych względnie do trybunałów pierwszej instancji.

Ponieważ do kompetencji trybunałów pierwszej instancji należą wszystkie spory w § 50 l. 3 n. j. wymienione, które nie są wyłącznie prawnomajątkowe, przeto w razie połączenia w jednej skardze w myśl § 55 n. j. roszczenia nieprawomajątkowego z prawnomajątkowym będzie dla skargi odnośnej właściwy trybunał pierwszej instancji (Horten str. 221).

Wedle Orz. Sądu najw. z 6 września 1898 l. 9486 G. U. n. zb. 296 (Prz. pr. i adm. z r. 1898 str. 305) należą spory alimentacyjne żony przeciw mężowi do trybunału pierwszej instancji; zdaniem Sądu Najw. spory takie nie są sporami wyłącznie majątkowymi, skoro w pierwszym rzędzie musi być ustalony obowiązek męża w wobec żony do alimentacji.

Wedle orzeczenia Sądu najw. z 16 maja 1900 l. 6595 G. U. n. zb. 1006 można w jednej skardze połączyć żądanie żony na dozwoleństwo rozdziału od stołu i łoża z żądaniem płacenia jej przez męża alimentów; oba żądania wypływają bowiem z tego samego faktu, a drugie jest tylko bezpośredniem ustawowem następstwem rozdziału.

Zob. §§ 76 i 100 n. j. i uwagi tam podane.

ad l. 4. Tu należą spory z §§ 619—643 u. c. O właściwości miejscowej zob. § 78 al. 1 n. j. i uwagi tam podane.

ad l. 5. Zob. o właściwości miejscowej § 78 al. 2 n. j. i uwagi tam podane.

Oprócz spraw w § 50 n. j. wymienionych należą do trybunałów pierwszej instancji:

a) skargi sędziów i przeciw sędziom wśród warunków podanych w § 79 n. j. (zob.);

b) skargi mające za przedmiot zaczepienie orzeczeń wojskowej władzy administracyjnej, nakładających obowiązki odškodowania (§ 2 al. 3 ust. z 6 czerwca 1887 l. 72 Dz. u. p. i art. XI l. 5 ust. wpraw. p. c.).

Nadto w statutach niektórych uprzywilejowanych zakładów, spółek i t. d., n. p. Banku austro-węgierskiego, c. k. uprzyw. Zakładu kredytowego ziemskiego i t. d. zastrzeżoną jest dla niektórych spraw właściwość trybunałów pierwszej instancji.

Zob. art. VII ust. wpraw. n. j. o kompetencji trybunałów pierwszej instancji jako sądów konkursowych dla sporów.

Trybunałom pierwszej instancji przyznana jest w pewnej mierze kompetencja w sprawach egzekucyjnych (§§ 4, 19, 82, 86, 101, 373, 375 ord. egz.).

Sądy handlowe.

§ 51. Przed samoistne sądy handlowe albo handlowe i morskie należą, jeżeli przedmiot sporu w pieniądzech lub w wartości pieniężnej przewyższa kwotę ~~500 zł~~: *10.000 zł*

1. spory, które pochodzą z czynności handlowych, jeżeli skarga skierowana jest przeciw spółce handlowej albo kupcowi, których firma uwidoczniła jest w rejestrze handlowym, albo przeciw zarejestrowanemu stowarzyszeniu zarobkowemu i gospodarczemu, a czynność jest po stronie pozwanego czynnością handlową;

2. spory ze spraw handlowych oznaczonych w § 39

§. 51. Vor die selbständigen Handels- oder Handels- und See-gerichte gehören, falls der Streitgegenstand an Geld oder Geldeswert den Betrag von fünfhundert Gulden übersteigt:

1. Streitigkeiten, welche aus Handelsgeschäften hervorgehen, wenn die Klage gegen eine Handelsgesellschaft oder einen Kaufmann, deren Firma im Handelsregister erscheint, oder gegen eine registrierte Erwebs- und Wirthschaftsgenossenschaft gerichtet ist und das Geschäft auf Seite des Beklagten ein Handelsgeschäft ist;

2. Streitigkeiten aus den im § 39 des Gesetzes zur Einführung

ustawy zaprowadzającej kodeks handlowy z dnia 17 grudnia 1862 Nr. 1 Dz. u. p. z r. 1863.

Bez względu na wartość przedmiotu sporu należą przed sądy handlowe albo handlowe i morskie spory:

3. które pochodzą z interesów wekslowych;

4. ze stosunków prawnych, które się odnoszą do ochrony i używania znaków towarowych, wzorów, modeli i przywilejów;

5. z interesów, które się odnoszą do okrętów morskich i żeglugi morskiej, tudzież ze wszystkich innych stosunków prawnych, które ocenić należy wedle prawa prywatnego moskiego, o ile nie wchodzą w zastosowaniu przepisy § 49 l. 5—7.

Tam gdzie nie istnieje samoistny sąd handlowy albo sąd handlowy i morski, wykonują sądownictwo we wszystkich tu wymienionych sporach senaty handlowe sądów obwodowych i krajowych.

Lit. Franzos: Die Zuständigkeit in Wechselsachen nach der Jurisdictionsnorm von 1 August 1895 w J. Bl. z r. 1897 str. 497; Allerhand: Der privilegierte Gerichtsstand w Centr. z r. 1896 str. 476 i n.; Juster: Verein-

eines Handelsgesetzbuches vom 17 December 1862, RGB für 1863. Nr. 1, bezeichneten Handelssachen.

Ohne Rücksicht auf den Wert des Streitgegenstandes gehören vor das Handelsgericht oder Handels- und Seegericht die Rechtsstreitigkeiten:

3. welche aus Wechselgeschäften entspringen;

4. aus den Rechtsverhältnissen, welche sich auf den Schutz und den Gebrauch von Marken, Mustern, Modellen und Privilegien beziehen;

5. aus den Geschäften, welche sich auf die Seeschiffe und die Seefahrt beziehen, sowie aus allen sonstigen Rechtsverhältnissen, welche nach Privatseerecht zu beurtheilen sind, sofern nicht die Bestimmungen des § 49, Z. 5 bis 7, zur Anwendung kommen.

Wo ein selbständiges Handelsgericht oder Handels- und Seegericht nicht besteht, wird die Gerichtsbarkeit in allen vorgenannten Rechtsstreitigkeiten durch die Handelssenate der Kreis- und Landesgerichte ausgeübt,

barung über die sachliche Zuständigkeit in Wechselsachen w. G. H. z r. 1899 Nr. 18 i 19; Lohsing: Welcher sachlichen Gerichtsbarkeit unterliegt der in Ungarn protokollierte Kaufmann nach oesterreichischem Recht? w. G. H. z r. 1905/6 str. 22; Grünberg: Die Bestimmung des § 51 Z. 1 J. N. im Verhältnis zu den im Auslande registrierten Kaufleuten w. J. Bl. z r. 1905 Nr. 48.

Sprawy ad 1) i 2) należą do sądów handlowych lub handlowych i morskich, względnie w braku tychże do senatów handlowych przy sądach obwodowych i krajowych tylko wówczas, gdy wartość przedmiotu sporu przenosi 500 złr., w przeciwnym razie należą one do sądów powiatowych dla spraw handlowych i morskich lub w braku tychże do sądów powiatowych ogólnych (§ 52 n. j.). Sprawy ad 3), 4) i 5) należą do sądów handlowych lub handlowych i morskich względnie w braku tychże do senatów handlowych przy sądach obwodowych i krajowych wyłącznie; dlatego nie można spraw tych w drodze prorogationis fori (§ 104 n. j.) poddać kompetencji sądów powiatowych bądź ogólnych bądź handlowych i morskich. (Tak opinia Sądu Najw. jako odp. do § 104 n. j. Neumann str. 1172, Fürstl str. 120, Canstein str. 257, Pavliček w G. Z. z r. 1898 Nr. 3, Franzos w J. Bl. z r. 1897 Nr. 52; inaczej Winiwarter w J. Bl. z r. 1897 Nr. 37, Pollak str. 269, Sperl, Vereinbarung der Zuständigkeit, str. 71).

ad l. 1. Spory podpadające pod przepis § 50 l. 1 n. j. muszą pochodzić z czynności handlowych. Takimi są czynności z art. 271 — 274 ust. handl., czynności giełdowe z §§ 12 i 14 ust. z 1 kwietnia 1875 l. 7. Dz. u. p. i czynności publicznych domów składowych (§ 6 ust. z 28 kwietnia 1889 l. 64 Dz. u. p.). Ponieważ wynajęcie lokalu przez kupca dla celów przedsiębiorstwa handlowego nie jest czynnością handlową, przeto skargi o zapłatę czynszu i o istnienie lub nieistnienie kontraktu najmu takiego lokalu nie należą do kompetencji sądów handlowych lub handlowych i morskich (O. plen. z 13 stycznia 1885 l. 14823 A. C. 1192 i O. z 22 listopada 1889 l. 13104 A. C. 15074, Neumann str. 1172).

Również nie należą do jurysdykcji handlowej skargi skierowane przeciw przedsiębiorstwu kolejowemu o wynagrodzenie szkody zrządzonej przez budowę kolei. (O. z 7 października 1873 l. 9829 A. C. 460), i skargi ze sprzedaży nieruchomości (O. z 19 grudnia 1897 l. 9872 A. C. 750). — Odnosna czynność handlowa, z której pochodzi spór, musi być czynnością handlową po stronie pozwanego. Dlatego jurysdykcja handlowa nie jest uzasadnioną, jeżeli czynność, z której spór pochodzi, była wprawdzie handlową po stronie poprzednika pozwanego, jeżeli jednakże nie jest handlową po stronie samego pozwanego dlatego, że przejęcie długu przez pozwanego nie było czynnością handlową (tak O. z 26 stycznia 1876 l. 11601 A. C. 655; inaczej Pollak str. 265); dlatego również nie jest uzasadnioną jurysdykcja handlowa przeciw pozwanemu, który ręczył za dług, będący czynnością handlową po stronie dłużnika, o ile sama poręka nie była czynnością handlową (O. z 23 maja 1884 l. 3157 G. U. 10048 i O. z 22 października 1884 l. 8827 G. U. 10221). — Spór musi dalej pochodzić z czynności handlowej. Nie wystarczy, jeżeli spór tylko dotyczy czynności handlowej; dlatego skargi zaczepne skierowane przeciw czynności handlowej nie należą do jurysdykcji handlowej (tak Horten str. 221, Fürstl str. 121, Krasnopolski: Das Anfechtungsrecht der Gläubiger nach oesterr. Recht str. 152, Menzel: Das Anfechtungsrecht der Gläubiger nach oesterr. Rechte str. 296, inaczej Pollak str. 265 i Kliment w G. H. z r. 1886 Nr. 18). — Spór wreszcie musi być skierowany przeciw zarejestrowanej, chociażby w likwidacji będącej (O. z 15 września 1897 l. 11400 Centr. z r. 1897, 423) spółce handlowej albo przeciw zarejestrowanemu kupcowi albo zarejestrowanemu stowarzyszeniu zarobkowemu i gospodarczemu — jako pozwanym. Kupcem zarejestrowanym jest także (arg. z art. 4, 16, 85, 86, 88, 123 u. h. i z § 99 u. konk.) w rejestrze handlowym wpisany jawny spółnik zarejestrowanej spółki handlowej (tak O. z 4 listopada 1896 l. 10441 G. U. 15890, O. z 2 grudnia 1896 l. 12847 G. U. 15915, O. z 28 września 1897 l. 13716 G. H. z r. 1897

Nr. 45, O. z 20 października 1897 l. 1271 G. Z. z r. 1899 Nr. 3, O. z 30 września 1900 l. 11964 G. U. n.zb. 1133, O. z 25 czerwca 1902 l. 8890 G. U. n. zb. 1965, O. z 27 listopada 1902 l. 15807 w G. Z. z r. 1903 Nr. 16, Horten str. 221, Canstein str. 257, Pollak str. 265; inaczey O. z 30 czerwca 1875 l. 6968 A. C. 591 i O. z 24 marca 1891 l. 3278 A. C. 1597, Neumann str. 1172, Wolf: Rechtswirkungen der Ertragungen in das Handelsregister w J. Bl. z r. 1901, Nr. 33 str. 386). Nie jest natomiast kupcem zarejestrowanym likwidator spółki handlowej. (O. z 6 kwietnia 1875 l. 3290 A. C. 567). Z powodu braku zarejestrowania (§ 8 ust. wprov. ust. handl.) nie jest uzasadnioną jurysdykcyą handlową z § 50 l. 1 n. j. w sporach przeciw skarbowi państwa jako właścicielowi przedsiębiorstw kolei lub poczty (tak Pollak str. 265, inaczey O. z 24 lutego 1897 l. 1991 A. C. 1947. Por. Staub: Commentar zum Handelsgesetzbuch I str. 19 i O. z 9 sierpnia 1899 l. 12368 G. U. n.zb. 689). Pozwany kupiec wzgl. spółka lub stowarzyszenie muszą być zarejestrowane w chwili wniesienia skargi (O. z 26 stycznia 1876 l. 11601 A. C. 655, O. z 15 marca 1882 l. 1809 A. C. 1015, O. z 1 czerwca 1888 l. 5119 A. C. 1403), a okoliczność, czy pozwany lub jego poprzednik był zarejestrowany w chwili zawarcia czynności handlowej, z której powstał spór, jest obojętną. — Rejestrem handlowym w znaczeniu § 51 l. 1 n. j. jest każdy tutejszokrajowy tudzież taki zagraniczny rejestr handlowy, który w zasadzie jest taksamo urządzony jak tutejszo-krajowy rejestr handlowy. (Tak O. plen. z dnia 31 października 1905 praes 334. Jud. 172 w Zb. urz. Nr. 840, O. z 22 sierpnia 1903 l. 12042 G. U. 2423, O. z 21 listopada 1905 l. 17502 w J. Bl. z r. 1905 Nr. 51, Grünberg l. e., Lohsing l. e.; inaczey błędnie O. 15 marca 1905 l. 3704 Rep. Orz. 182 w J. Bl. z r. 1902 str. 286, które zagraniczne rejestra handlowe z pod § 51 l. 1 n. j. wyłącza). Takimi zagranicznymi rejestrami handlowymi są w myśl reskryptu ministerstwa sprawiedliwości z dnia 9 grudnia 1905 l. 25447 (przedrukowanego w Dz. rozp. min. spraw. z r. 1905 na

str. 337—344) rejestra handlowe prowadzone na Węgrzech (§§ 5, 7—9, 16, 17, 19, 21 art. ust. XXXVII z r. 1875), w Bośni i Hercegowinie (§ 6, 8—10, 18, 19, 21, 23 ust. handl. dla Bośni i Hercegowiny), w Niemczech (§§ 4, 8—12, 14, 15, 30, 31, ust. handl., dla Niemiec z 10 maja 1897 l. 23 Dz. u. p.) i w Rumunii (art. 1, 3, 5, 6, 10, 19 i 22 ust. z 15/27 marca 1884). Dlatego kupiec, spółka lub towarzystwo zarobkowe i gospodarze zapisane w takich rejestrach są zarejestrowanymi w znaczeniu § 51 l. 1 n. j.

Zob. O. z 30 października 1900 l. 13419 G. U. n. zb. 1163 przy § 81 n. j.

Zob. o sporach z powodu wad zwierząt uwagę przy § 49 l. 9. n. j.

ad l. 2. Powołany w § 50 l. 2 n. j. § 39 ust. wpraw. handl. brzmi jak następuje:

§ 39. Oprócz tego jurysdykcyja handlową rozciąga się bez względu na przymiot stron spór wiodących do spraw handlowych niżej wymienionych, chociażby te nie były wynikiły z czynności handlowych:

1) do sporów wynikłych z pozbycia istniejącego handlu między kontraktującymi; do sporów o prawo używania firmy między roszcążącymi sobie prawo; o bezprawne używanie firmy między poszkodowanymi a używającymi takowej bez upoważnienia; do sporów wynikłych z czynności zawodowych stręczycieli handlowych, waźników, przemierców i innych osób, dla odbywania i poświadczania podobnych czynności w obrocie handlowym ustanowionych, między nimi z jednej a interesowanymi z drugiej strony;

2) do sporów wynikłych ze stosunków prawnych kupców z ich prokurzystami, pełnomocnikami handlowymi, pomocnikami handlowymi i innymi osobami w ich przemyśle pomieszczeniemi, a nie same tylko czeladne posługi wykonującymi; następnie do sporów wynikłych ze stosunku prawnego tych wszystkich osób do trzecich, względem których, działając w przedsiębiorstwie handlowem swojego pryncypała, stały się odpowiedzialne (art. 55 i 59 ust. handl.);

3) do sporów powstałych z wzajemnych stosunków prawnych spółników handlowych między sobą, kierowników (Vorsteher) i likwidatorów spółki między sobą i do spółników; z stosunku prawnego spółnika niejawnego do posiadacza handlu, uczestników stowarzyszenia do pojedynczych czynności handlowych na spółny rachunek lub stowarzyszenia do prowadzenia handlu (art. 10 ust. handl.) między sobą — a to we wszystkich tych przypadkach tak podczas istnienia jak i po rozwiązaniu stosunku spółkowego.

Cyt. § 39 ust. wpr. ust. handl. wymaga szeregu wyjaśnień:

Do ustępu 1. Spory ze zdania pierwszego muszą wynikać z p o z b y c i a istniejącego przedsiębiorstwa handlowego (nie wystarczy więc wynajęcie względnie wydzierżawienie przedsiębiorstwa) i muszą powstać między kontrahentami, a nie między jednym z kontrahentów a osobą trzecią. Stręczycielami handlowymi z § 39 ust. wpr. ust. handl. są urzędowi stręczyciele, do których się odnoszą przepisy art 66 i n. ust. z dnia 4 kwietnia 1875 l. 68 Dz. u. p.

Do ustępu 2. Spory tu wymienione tylko o tyle należą do jurysdykcji handlowej, o ile dla poszczególnych z nich nie jest w myśl tego, co podano przy § 49 l. 6 n. j., uzasadnioną właściwość sądów przemysłowych lub właściwość sądu powiatowego ogólnego w myśl § 37 ust. o sądach przemysłow. (zob. uwagi przy § 49 l. 6 n. j.). Zaznaczyć tu należy, że § 39 l. ust. wpr. ust. handl. odnosi się tylko do sporów między kupcami (w rozumieniu art. 4 ust. handl.) z jednej strony a ich prokurzystami, pełnomocnikami handlowymi, pomocnikami handlowymi i innymi osobami w ich przemyśle pomieszczeniemi (z wyłączeniem czeladzi) z drugiej strony, a nie do sporów ostatecznych między sobą lub do sporów ostatecznych z osobami trzecimi, (z ostatecznej reguły istnieje wyjątek objęty art. 55 i 59 ust. handl.) tudzież, że spory muszą wynikać ze stosunku służbowego. Dla braku ostatecznego wymogu nie należy do jurysdykcji handlowej n. p. skarga pomocnika handlowego przeciw właścicielowi przedsiębiorstwa

handlowego o wynagrodzenie szkody, powstałej przez uszkodzenie ciała, którego winę ponosi pozwany, nie dołożywszy w swej fabryce należytej staranności (O. z 2 grudnia 1891 l. 14409 A. C. 1158), ani skarga kupca o odszkodowanie przeci ojcu, który zobowiązał się dać kupcowi syna na 3 lata za ucznia i przed terminem go odebrał (O. z d. 23 marca 1875 l. 2985 A. C. 563). Jurysdykcyja handlowa pozostaje jednakże uzasadnioną, chociaż stosunek między kupcem a prokurzystą, pomocnikiem handlowym i t. d. już się ukończył (O. z 16 marca r. 1869 l. 1063 A. C. 219, O. z 24 lipca 1889 l. 8622 A. C. 1485).

Do ustępu 3. »Spólnikami« są także komandytyści i akcyonaryusze (Horten 224, Fürstl str. 123, Pollak str. 265).— »Stosunkiem spółników między sobą« jest także stosunek pojedynczych spółników do ogółu spółników, taksamo też »stosunkiem dyrektorów i likwidatorów do spółników« jest stosunek dyrektorów i likwidatorów do ogółu spółników (Horten str. 224, Fürstl str. 123).— »Stowarzyszeniem dla prowadzenia handlu« (ad 10 ust. handl.) są spółki trudniące się przedsiębiorstwem handlowem na mały rozmiar, nie opłacające podatku z § 7 ust. wpraw. u. h. (Rosenblatt-Wróblewski: Kodeks handlowy str. 457).— Pod przepis § 39 l. 3 nie podpadają stowarzyszenia zarobkowe i gospodarcze (Horten str. 224 i Fürstl str. 123 (O. z 14 lipca 1903 l. 10479 G. U. n. zb. 2404).

Spory w § 39 ust. wpraw. ust. handl. należą do jurysdykcyi handlowej bez względu na to, czy pozwany jest kupcem zarejestrowanym czy też nie.

Z judykatury należy przytoczyć następujące orzeczenie: Pod przepis § 39 l. 3 ust. wpraw. ust. handl. podpadają także skargi o rozwiązanie niezarejestrowanej (i jeszcze nieopodatkowanej) spółki handlowej (O. z d. 7 kwietnia 1904 l. 4954 Centr. z r. 1904 str. 507.

ad l. 3. Skargami, »które pochodzą z interesów wekslowych« są, jak to wynika z interpretacyi historycznej, tylko skargi z weksłu przeciw zobowiązanym z weksłu (Horten str. 224, Neumann str. 1014, Fürstl str. 123, Pollak str. 270,

por. Fierich str. 267, Canstein str. 257). Skargami takimi są skargi o zapłatę sumy wekslowej, skargi o zapłatę sumy wekslowej w drodze regresu weksl., skargi o zabezpieczenie sumy weksl. z art. 25 i 29 ust. weksl. i skargi z weksłu amortyzowanego o zapłatę sumy wekslowej (O. z 5 kwietnia 1898 l. 4831, Riehl z r. 1899 str. 159, Pollak str. 270, Fürstl str. 124). Nie są zaś takimi inne skargi dotyczące tylko stosunku wekslowego, np. skargi o wystawienie weksłu, o wydanie weksłu, o wydanie duplikatu wekslowego, o walutę, o pokrycie, skargi domicyliata przeciw domicyliantowi z wzajemnego stosunku, skargi o wzbogacenie z art. 83 ust. weksl. (opinia Sądu najw. jako odp. min. do § 51 n. j., O. z 17 września 1873 l. 9169 Rep. Orz. 57 G. U. 5083, O. z 1 czerwca 1882 l. 5879 G. U. 9066), skargi o ustalenie, że pozwanemu na skutek obrachunku nie przysługuje prawo żądania całej sumy wekslowej (O. z 19 lutego 1901 w Prz. pr. i adm. z r. 1901 str. 193). Właściwość dla takich, §-em 51 l. 3 n. j. nieobjętych skarg ocenić należy wedle ogólnych przepisów §§ 49 l. 1, 50 l. 1 i 51 l. 1 n. j. (Opinia Sądu najw. jako odp. na pyt. do § 51 n. j.).

O właściwości miejscowej dla sporów z weksłu zob. §§ 89 i 93 al. 2 n. j. — O postępowaniu wekslowem zob. §§ 555 i n. p. c. — Sprawy wekslowe są sprawami feryalnymi (§ 224 l. 1. p. c.).

ad l. 4. Tu należą następujące przepisy:

a) co do znaków towarowych:

Jeżeli z powodu jednego z występków w §§ 23 i 24 wzmiankowanych poszkodowany żąda od sędziego cywilnego przyznania wynagrodzenia, tenże winien wydać decyzję tak co do istnienia jak i co do wysokości szkody według swobodnego uznania, kierując się tylko względem na wszystkie okoliczności (§ 29 ust. z 6 stycznia 1890 l. 19 Dz. u. p. o ochronie znaków towarowych). O właściwości władz administracyjnych i sądów karnych w sprawach cywilnych, dotyczących znaków towarowych zob. uwagi przy § 1 n. j. na str. 16 i 21.

b) co do wzorów i modeli:

Co do roszczeń o odszkodowanie z powodu naruszenia prawa do wzoru (§ 12) oraz sporów w przedmiocie własności wzoru, orzekanie należy do sędziego cywilnego (§ 19 pat. ces. z d. 7 grudnia 1858 l. 237 Dz. u. p. o ochronie wzorów i modeli dla produktów przemysłowych).— O właściwości władz administracyjnych w sprawach cywilnych, dotyczących wzorów i modeli, zob. uwagi przy § 1 n. j. na str. 21.—Jeżeli podczas rozprawy lub dochodzenia okaże się, że rozstrzygnięcie zależy od pytania, co do którego orzekać ma sąd cywilny, władza polityczna odeśle strony do właściwego sądu cywilnego, a sama w takim razie wydać może orzeczenie dopiero po przedłożeniu prawomocnego orzeczenia sądu cywilnego co do tego pytania. Zresztą prawomocne orzeczenie władzy politycznej, uznające pewną osobę winną naruszenia prawa do wzoru, służy za podstawę do dochodzenia roszczeń o odszkodowanie przed sędzią cywilnym (§ 20 cyt. pat.).

c) co do przywilejów (patentów):

Przeciw wszelkiemu wdzierstwu może pokrzywdzony podać skargę o uznanie swego prawa patentowego, zaniechanie dalszych czynności wdzierczych, usunięcie przedmiotów wdzierstwa, wynagrodzenie szkody lub wydanie z bogacenia się. Orzecznictwo co do tych skarg służy trybunałom, którym poruczone jest orzecznictwo w sprawach handlowych (§ 96 ust. z d. 11 stycznia 1897, l. 30 Dz. u. p. o obronie wynalazków). Do skarg o wdzierstwo, wytoczonych przed sędzią cywilnego (§ 96) stosowane być mają odpowiednio postanowienia §§ 98, 100, 102, 105, 106 i 107. Prawo do wynagrodzenia szkody w myśl § 103 służy pokrzywdzonemu przeciw każdemu, kto się dopuścił zawinionego wdzierstwa. Chociażby na pozwanym nie ciążyła wina, pokrzywdzony ma prawo żądać od niego, żeby wydał to, czem się z bogacił (§ 108 cyt. ust.). Gdy na zasadzie ustawy niniejszej wytacza się przed sędzią cywilnego roszczenia o wynagrodzenie, winien tenże tak co do istnienia jak i co do wysokości szkody i taksamo co do istnienia i wysokości z bogacenia się, wydać decyzję według swobodnego przekonania, na ocenieniu wszystkich okoliczności opartego (§ 109 cyt. u.).—O właściwości urzędu

patentowego, Trybunału patentowego i sądów karnych w sprawach cywilnych, zob. uwagi przy § 1 n. j. str. 17 i 21.

Dla przywilejów, które aż do dnia wejścia ustawy z 11 stycznia 1897 l. 30 Dz. u. p. w moc obowiązującą (1/1 1899) były udzielone lub o które aż do tego dnia proszono, zatrzymują moc swoją postanowienia patentu ces. z dnia 15 sierpnia 1852 l. 184 Dz. u. p. (§ 119 cyt. ust.).

Oдноśne postanowienia powołanego na ostatku patentu ces., dotyczące się właściwości sądów cywilnych w sprawach o przywileje są następujące: O ile przy wdzierstwach w przywilej nie chodzi o nałożenie kary, lecz tylko o zaniechanie wdzierstwa wspomniane w § 40, albo jeżeli chodzi tylko o orzeczenie co do własności przywileju bez względu na to, czy ona jest sporną z powodu pierwszeństwa odkrycia, wynalazku albo poprawienia, albo z tytułu prawnego prywatnego, albo jeżeli chodzi o roszczenia prywatne poszkodowanego, które władza karna odesłała na drogę prawa, wówczas należy orzecznictwo do sądów cywilnych (§ 46 cyt. pat.). Jeżeli rozstrzygnięcie skargi należącej do sądu cywilnego zależnem jest od pytania wstępnego, co do którego orzecznictwo należy do ministerstwa handlu (§ 42 zob. przy § 1 n. j. str. 22), wówczas jest obowiązkiem stron uzyskać odnośne orzeczenie i przedłożyć je w w toku sporu (§ 49 cyt. pat.).

W myśl Orz. z 5 października 1898 l. 13409 G. U. n. zb. 324 należą do sądu handlowego tymczasowe zarządzenia przewidziane w § 47 pat. ces. z 15 sierpnia 1852 l. 184 Dz. u. p. (zob. ten przepis przy § 1 n. j.). Orzeczenie to jest błędnem, gdyż właściwość sądu dla wydawania zarządzeń tymczasowych należy obecnie w myśl art. XXVII ust. wpraw. ord. egz. oceniać wedle przepisów zawartych w §§ 378—402 ord. egz.

ad l. 5. Do kompetencyi sądów handlowych lub handlowych i morskich należą wszystkie sprawy, które winny być oceniane wedle prawa prywatnego morskiego, z wyjątkiem spraw, dotyczących najmu okrętów, stosunku służbowego załogi okrętowej i przewozu towarów morzem (§ 49 l. 5—7) i z wyjątkiem przyjmowania deklaracji morskich.

Ostatnie sprawy należą bowiem zawsze do sądów powiatowych handlowych lub handlowych i morskich, a w braku takich sądów, do sądów powiatowych ogólnych (§ 52 n. j.).

Oprócz spraw wymienionych w § 51 n. j. należą do sądów handlowych, względnie senatów handlowych bez względu na wartość przedmiotu sporu (O. z 7 kwietnia 1904 l. 2797 w J. Bl. z r. 1909 nr. 34) skargi na podstawie ustawy z dnia 5 marca 1869 l. 27 Dz. u. p. o odpowiedzialności przedsiębiorstw kolei żelaznych za cielesne uszkodzenie albo zabicie ludzi skutkiem wypadków na kolejach żelaznych (poruszanych siłą pary) i na podstawie ustawy z dnia 12 lipca 1902 l. 147 Dz. u. p. o odpowiedzialności kolei żelaznych (poruszanych inną siłą elementarną). Dla skarg tych jest właściwym wedle wyboru powoda ten sąd handlowy, w którego okręgu ma siedzibę pozwane przedsiębiorstwo albo w którego okręgu miał miejsce wypadek (§ 3 ustawy z 5 marca 1869 l. 27 Dz. u. p., § 1 ust. z d. 12 lipca 1902 l. 147 Dz. u. p., art. VI l. 2 ust. wprów. n. j.).

Dalej należy do sądów handlowych względnie senatów handlowych bez względu na wartość przedmiotu sporu rozstrzyganie zażaleń nieważności i skarg o ubezskutecznienie, skierowanych przeciw orzeczeniom sądów polubownych giełdowych. Właściwy dla tych zażaleń względnie skarg jest sąd handlowy, w którego okręgu ma siedzibę odnośny sąd polubowny giełdowy (art. XXIII al. 2 i XXV al. 2 ust. wpraw. proc. cyw). Przy podziale czynności w sądach handlowych należy zażalenia nieważności przeciw orzeczeniom sądów polubownych giełdowych zaliczać do spraw spornych sądownictwa handlowego (§ 21 l. 1 instr. sąd.).

Kwestyę, o ile przy rozstrzygnięciu sporów z czynności handlowych stosować należy przepisy ustawy handlowej i zwyczaje handlowe, oceniać należy wyłącznie wedle przepisów ustawy handlowej (art. 277 ust. handl.), a nie wedle tego, czy takie spory wedle normy jurysdykcyjnej należą do sądu handlowego (senatu handlowego) albo do senatu cywil-

neo sądu obwodowego lub krajowego. Także ostatni sąd ma stosować przepisy prawa handlowego, jeżeli według przepisów prawa materialnego stanowcze są dla oceny czynności prawnej (odp. min. do § 51 n. j.).

Por. O. z dnia 8 kwietnia 1902 l. 1995 w Ref. sąd. z r. 1902 str. 88. Wedle tegoż oddziałów handlowych i cywilnych jednego i tego samego sądu nie można traktować jako sądów samoistnych tam, gdzie chodzi o przeprowadzenie rozprawy i orzekanie o skardze (n. p. o skardze z § 35 ord. egz.), nad którą w każdym razie bez przybrania sędziego obywatelskiego rozprawiać by się należało.

§ 52. W miejscowościach, w których istnieje samoistny sąd handlowy albo handlowy i morski, należą spory z interesów i stosunków prawnych w § 51 l. 2 oznaczonych, gdy przedmiot sporu w pieniądzech lub wartości pieniężnej nie przenosi sumy pięciuset złr. w. a., przed sądy powiatowe handlowe dla spraw handlowych i morskich.

Taksamo należy w takich miejscowościach rozstrzygać spory, które powstają z najmu okrętu, ze stosunku służbowego załogi okrętowej i ze stosunku przewozu towarów morzem (§ 49 l. 5—7), tudzież przyjmowanie deklaracji morskiej do zakresu działania sądów powiatowych dla spraw handlowych i morskich.

W równym rozmiarze są osobne sądy powiatowe dla spraw handlowych i morskich, które ewentualnie w innych

§ 52. An Orten, an welchen ein selbständiges Handelsgericht oder ein Handels- und Seegericht besteht gehören die Streitigkeiten aus den im § 51, Z 1 und 2, bezeichneten Geschäften und Rechtsverhältnissen, bei welchen der Streitgegenstand an Geld oder Geldeswerth die Summe von fünfhundert Gulden nicht übersteigt, vor die Bezirksgerichte für Handels- und Seesachen.

Desgleichen gehört an solchen Orten die Entscheidung der Streitigkeiten, welche aus der Schiffsmiethen, dem Dienstverhältnisse der Schiffsmannschaft und dem Seefrachtgeschäfte entstehen (§ 49, Z. 5 bis 7), und die Aufnahme der Seeverklärung zum Wirkungskreise der Bezirksgerichte für Handels- und Seesachen.

Im gleichen Umfange sind die besonderen Bezirksgerichte für Handels- und Seesachen, welche etwa an anderen Orten errichtet

miejsowościach utworzone zostaną, właściwymi do wykonywania jurysdykcyi w sprawach spornych.

Osobne sądy powiatowe dla spraw handlowych i morskich istnieją obecnie tylko we Wiedniu, Pradze i Tryeście (zob. § 2 al. 2 n. j.). W miejscowościach, w których niema osobnych sądów handlowych i morskich, spełniają jurysdykcyę tym sądom przyznaną ogólne sądy powiatowe. Przy zaistnieniu warunków z § 446 p. c. może w przypadku takim sąd powiatowy ogólny we wyroku zamieścić uwagę, iż wyrokował jako sąd handlowy albo morski. Uwaga ta ma wpływ na właściwość sądu apelacyjnego (zob. § 3 n. j.).

Spory określone w ustępie 2 § 52 n. j. dotyczą spraw, do których ma zastosowanie prawo prywatne morskie. »Przyjmowanie deklaracji morskiej« polega na odebraniu (celem zabezpieczenia dowodu) zeznań pod przysięgą od załogi okrętowej w przedmiocie zaszłego wypadku morskiego.

W myśl art. XXVIII l. 1 ust. wpraw. p. c. są sądy powiatowe dla spraw handlowych i morskich także właściwe do wydawania warunkowego nakazu zapłaty w postępowaniu upominalnem. Ma to miejsce wówczas, gdy odnośna czynność prawna, z której roszczenie powoda powstało, jest handlową po stronie pozwanego i gdy pozwany jest kupcem zarejestrowanym.

Spory w sprawach górniczych.

§ 53. Przed senaty górnicze sądów obwodowych albo krajowych, w drodze rozporządzenia oznaczyć się mających, należą spory dotyczące górnictwa, o ile one w myśl § 49 l. 1, tudzież 3 do 6 nie należą przed sąd powiatowy.

werden, zur Ausübung der Gerichtsbarkeit in Streitsachen zuständig.

§ 53. Vor die bergrechtlichen Senate der im Verordnungswege zu bezeichnenden Kreis- oder Landesgerichte gehören die den Bergbau betreffenden Streitigkeiten, soweit dieselben nicht nach § 49, Z. 1, dann 3 bis 6, vor das Bezirksgericht gehören.

Nadto bez względu na wartość przedmiotu sporu spory:

1. na skutek skarg, któremi dochodzi się prawa rzeczowego na przedmiotach własności górniczej wraz z jej częściami składowymi, znajdującymi się na dniu, i z przynależnościami kopalnianymi, albo któremi dochodzi się zniesienia takiego prawa;

2. o używanie przedmiotów pod l. 1 oznaczonych;

3. o pierwszeństwo w polu przy nadaniach górniczych;

4. o zawezwanie do oznaczenia położenia pola górniczego (do ułożenia miary górniczej z oznaczonymi granicami);

5. o uznanie uprawnień górniczych za przepadłe;

6. o własność lub używanie wód kopalnianych;

7. o unormowane w ustawach górniczych wzajemne stosunki przedsiębiorców górniczych między sobą, tudzież do ich urzędników i pełnomocników, a nadto do posiadaczy innych nieruchomości;

8. o zarząd i prowadzenie rachunków między posia-

Ferner ohne Rücksicht auf den Wert des Streitgegenstandes die Streitigkeiten:

1. über Klagen, durch welche ein dingliches Recht auf Gegenstände des Bergwerkseigenthums nebst den zu Tage liegenden Bestandtheilen desselben und dem Zugehör der Bergwerke geltend gemacht oder die Aufhebung eines solchen Rechtes bewirkt werden soll;

2. über die Benützung der in Z. 1 bezeichneten Gegenstände;

3. über das Alter im Felde bei Bergwerksverleihungen;

4. über die Aufforderung zur Feldesstreckung (Lagerung des Grubenmasses mit bestimmter Bergrenzung);

5. über Freierklärung (Verfallenheit) von Bergbauberechtigungen;

6. über das Eigenthum oder die Benützung von Grubenwässern;

7. über die in den Berggesetzen geregelten Verhältnisse der Bergbauunternehmer untereinander, sowie zu ihren Beamten und Bevollmächtigten, dann zu den Besitzern anderer unbeweglicher Güter;

8. über die Verwaltung und Rechnungsführung zwischen

daczami kopalń a ich urzędnikami lub pełnomocnikami w przedmiocie prowadzenia ruchu kopalni i jej przynależności;

9. o kontrakty spółki dotyczące prowadzenia, używania albo spieniężenia spółnych kopalń;

10. o stosunki gwarectw do ich gwarków, unormowane w ustawach górniczych.

Lit. P f a f f i n g e r : Die Berggerichtsbarkeit (nach der J. N.) J. Bl. z r. 1895 Nr. 10 i 11; S c h n e i d e r : Die Streitsachen in Angelegenheiten des Bergbaues w G. Z. z r. 1897 Nr. 38; B o c h e Ń s k i i F i e r i c h : Zakres działania sądów zwyczajnych w sprawach spornych górniczych w Ref. Sąd. z r. 1899 Nr. 1 i 2; W a l k e r : Ueber die Zuständigkeit der Gerichte zur Entscheidung von Streitigkeiten zwischen Bergwerksbesitzern und Bergarbeitern w Not. Z. z 1899, Nr. 8; A n o n i m : Zur Frage der Competenz für Klagen auf Ersatz von Bergschäden w J. Bl. z r. 1899 str. 126; F r a n k l : Die gerichtliche Zuständigkeit für Bergschadenprocesse w G. Z. z r. 1901 Nr. 18.

W myśl rozporządzenia min. sprawiedl. i roln. z dnia 1 czerwca 1897 l. 128 Dz. u. p. istnieją senaty górnicze w następujących trybunałach pierwszej instancji:

1) w St. Pölten, 2) w Steyer, 3) w Salzburgu, 4) w Innsbruku, 5) w Tryeście, 6) w Gracu, 7) w Leoben, 8) w Cilli, 9) w Celowcu, 10) w Lublanie, 11) w Zarze, 12) w Pilźnie, 13) w Brūx, 14) w Kuttenberg, 15) w Chebie (Eger), 16) w Ołomuńcu, 17) w Krakowie (dla zachodniej Galicyi), 18) w Samborze (dla wschodniej Galicyi), i 19) w Czerniowcach (dla Bukowiny). Samoistnych sądów górniczych nie ma.

Do kompetencyi senatów górniczych należą spory > ty-

Bergwerksbesitzern und ihren Beamten oder Bevollmächtigten über den Betrieb des Werkes und dessen Zuehör;

9. über Gesellschaftsverträge rücksichtlich des Betriebes, der Benützung oder Verwertung gemeinschaftlicher Bergbaue;

10. über die in den Berggesetzen geregelten Verhältnisse der Gewerkschaften zu ihren Mitgewerken.

czące się górnictwa o ile wartość przedmiotu sporu 500 złr. przenosi, tudzież o ile w myśl § 49 l. 3—6 n. j. nie należą wyłącznie do sądów powiatowych (zob. niżej). Sporami tego rodzaju są spory dotyczące kopalni nadanych na podstawie powszechnej ustawy górniczej, kopalni żywie ziemnych, kopalni minerałów niezastrzeżonych i kopalni soli (Fierich str. 274, Fierich-Bocheński w Ref. Sąd. z r. 1899 Nr. 1), w ogólności spory dotyczące górnictwa bez względu na to, czy spór dotyczy roszczenia uregulowanego w ustawach górniczych czy też nie (tak Frankl l. c. w G. Z. r. 1901 str. 59, Pollak str. 271, por. Horten str. 229). Ścisłej tłumaczy zakres spraw tyczących się górnictwa Sąd Najwyższy. W myśl orzeczenia z dnia 10 kwietnia 1900 l. 4673 G. U. n. zb. 960 należą tu mianowicie tylko właściwe spory górnicze tj. takie, których przedmiot uregulowany jest w ustawach górniczych (§ 1 powsz. ust. górn.). Zgodnie z tą zasadą przyjął Sąd Najwyższy w wymienionem orzeczeniu, że skarga właściciela gruntu o wynagrodzenie szkody, zrządzonej mu przez przedsiębiorstwo kopalniane, nie należy do kompetencji górniczej.

Nadto bez względu na wartość przedmiotu sporu należą do kompetencji senatów górniczych sprawy w § 53 pod l. 1—10 wymienione.

ad l. 1. Przedmiot własności górniczej (§ 109 ust. górn.) stanowią: miary górnicze (§ 34 ust. górn.), przymiary (§ 71 ust. górn.), miary dzienne (§§ 76 i 77 ust. górn.), koncesyjonowane budowy pomocnicze (§ 85 ust. górn.), koncesyjonowane sztolnie rewirowe (§ 90 ust. górn.). O częściach składowych (własności górniczej) znajdujących się na powierzchni zob. §§ 117 i 118 ust. górn., zaś o przynależnościach kopalnianych zob. § 121 ust. górn.

Pod przepis l. 1 podpadają spory, dotyczące praw rzeczowych odnoszących się do wymienionych przedmiotów, tj. prawa własności — także współwłasności z §§ 13 i n. ust. górn. — służebności (§ 191 ust. górn.) i prawa zastawu. W szczególności należą tu spory, którymi się dochodzi tych praw lub żąda się zniesienia takich praw. Ze słowa,

>dochodzi się<, wynika, że kompetencya z § 51 l. 1 n. j. obejmuje także skargę o realizację prawa zastawu (Pfandklage; tak Horten str. 230, Pollak str. 27; inaczej Fierich-Bocheński l. c. i Schneider l. c. — por. Fürstl str. 130).

ad l. 2. Chodzi tu o granicę i treść praw pod l. 1 wymienionych (Horten str. 230). Tu należy np. skarga o ustalenie, że zarzuty wniesione przeciw zamierzonej budowli nad kopalnią są nieuzasadnione (O. z 5 września 1900 l. 12516 G. U. n. zb. 1116).

ad l. 3 i 4. Przepis § 53 l. 3 i 4 n. j. nie ma dziś (pomijając § 52 instr. wyk. z 25 września 1854 do ust. górn.) prawie żadnego znaczenia. (Horten str. 230, Schneider l. c., Bocheński-Fierich l. c.).

ad l. 5. Zob. §§ 243, 244, 253 i n. i 263 i n. ust. górn. i § 245 ust. górn.

ad l. 6. Zob. §§ 128 i n. ust. górn.

ad l. 7. Tu należą *z*) spory między przedsiębiorcami górniczymi, wynikające ze wzajemnych stosunków unormowanych w ustawie górniczej, w szczególności w §§ 190—199 ust. górn. — *β*) spory przedsiębiorców górniczych ze stosunku do posiadaczy innych nieruchomości — *γ*) spory z §§ 98—107 ust. górn. — *δ*) spory między przedsiębiorcami górniczymi a ich urzędnikami i pełnomocnikami (zob. §§ 148, 188, 189, 224, 239, 200 i n. ust. górn.).

ad l. 8. Spory tu wymienione są szczególnym przypadkiem sporów wyżej pod l. 7 n. j. wyszczególnionych. (Bocheński-Fierich l. c.).

ad l. 9. Zob. §§ 134—136 ust. górn.

ad l. 10. Zob. §§ 137—169 ust. górn. Nie należy tu skarga gwarectwa o ustalenie, że pozwany nie był i nie jest gwarkiem powodowego gwarectwa. (O. z 23 stycznia 1901 l. 10 w Prz. pr. i adm. z r. 1901 str. 161).

Spraw objętych § 50 l. 1—10 n. j. nie można po myśli § 104 poddać właściwości sądów powiatowych nawet w drodze prorogationis fori (odp. ministr. na pytanie do § 104 n. j.).

Natomiast do kompetencji sądów powiatowych o jurysdykcyi ogólnej należą w myśl tego, co wyżej powiedziano, spory dotyczące górnictwa (w znaczeniu wyżej podanym), 1-go o ile wartość przedmiotu sporu nie przenosi 500 złr tudzież 2-go o ile bez względu na wartość sporu, spory te podpadają pod przepis § 49 l. 3--6 n. j. Drugi przypadek obejmuje a) spory o rozgraniczenie i sprostowanie granic nieruchomości (§ 49 l. 3 n. j.), a więc (§ 109 ust. górn.) miar górniczych, przymiarów, budowli pomocniczych, sztolni rewirowych i pól naftowych; b) spory z powodu naruszenia posiadania, o ile chodzi wyłącznie o ochronę i przywrócenie ostatecznego stanu posiadania (§ 49 l. 4 n. j.); c) spory z kontraktu dzierżawy, przydzielone sądom powiatowym w granicach § 49 l. 5 n. j. i d) spory między posiadaczami kopalń, a zatrudnionymi przez nich kierownikami robót, pomocnikami, robotnikami lub uczniami z kontraktów służbowych (§ 49 l. 6 n. j.), o ile w myśl §§ 11 i 13 ust. z dnia 14 sierpnia 1896 l. 156 Dz. u. p. o stowarzyszeniach górniczych nie należą do kompetencji sądów polubownych ustanowionych przy tych stowarzyszeniach. Wedle zacytowanych przepisów rzeczony sąd polubowny powołany jest do rozstrzygania sporów między przedsiębiorcami górniczymi a ich robotnikami ze stosunku służbowego, jeżeli sprawa wytoczona zostanie w ciągu trwania stosunku służbowego lub przed upływem dni 30 po rozwiązaniu stosunku służbowego, a pozwany wda się w rozprawę przed sądem polubownym.

Jeżeli sąd powiatowy sprawował jurysdykcyę górnictw, wówczas przy zaistnieniu warunków § 446 p. c. może we wyroku zaznaczyć uwagę iż wyrokował jako sąd górniczy. Środek prawny od takiego wyroku rozstrzygać będzie ten trybunał pierwszej instancji, posiadający senat górniczy, w którego okręgu leży odnośny sąd powiatowy. Ponieważ postępowanie w sprawach o naruszenie posiadania kończy się uchwałą końcową (a nie wyrokiem), przeto sąd powiatowy, który orzekał o naruszeniu posiadania, dotyczącego górnictwa (§ 49 l. 5 n. j.), klauzuli z § 446 p. c. w uchwale końcowej zamieścić nie może. (Bocheński-Fierich l. c.).

Zob. o rozstrzyganiu sporów, dotyczących stosunków kas brackich, przy § 1 str. 20 i 21.

Wartość przedmiotu sporu.

§ 54. Dla obliczenia wartości przedmiotu sporu, decydującej o właściwości, stanowiącą jest chwila wniesienia skargi.

Przyrost, owoce, odsetki, szkody i koszty, dochodzone jako roszczenia uboczne, nie będą uwzględnione przy obliczeniu wartości.

Lit. L ö w : Der Wert des Streitgegenstandes als Factor der Kompetenzbestimmung w G. H. z r. 1900 str. 428.

Wartość przedmiotu sporu decyduje o właściwości sądu w przypadkach §§ 49 l. 1, 50 al. 1 51 al. 1 i 53 al. 1 n. j.

Stanowiącą jest wartość przedmiotu sporu w chwili wniesienia skargi (§ 29 n. j.). Zmiany wartości przedmiotu sporu, zasądzone po wniesieniu skargi, nie mają żadnego wpływu na właściwość sądu. Dlatego trybunał pozostanie właściwym, pomimo że po wniesieniu skargi, żądanie skargi, przekraczające kwotę 1000 kor., ograniczonym zostanie do kwoty nie dochodzącej 1000 kor. (O. z 27 stycznia 1903 l. 999 G. U. n. zb. 2234). Przy rozszerzeniu żądania skargi kwestya wpływu zmiany wartości przedmiotu sporu na raz uzasadnioną właściwość sądu nie może być aktualną, gdyż rozszerzenie żądania skargi może nastąpić jedynie pod warunkiem, że dla rozszerzonego żądania skargi pierwotny sąd będzie właściwym (§ 235 p. c.). Również bez wpływu na właściwość sądowną jest połączenie kilku skarg przez sąd (§ 187 p. c.); dlatego sąd powiatowy, który połączył do

§ 54. Für die Berechnung des für die Zuständigkeit massgebenden Wertes des Streitgegenstandes ist der Zeitpunkt der Anbringung der Klage entscheidend.

Zuwachs, Früchte, Zinsen, Schäden und Kosten, die als Nebenforderungen geltend gemacht werden, bleiben bei der Wertberechnung unberücksichtigt,

wspólnego przeprowadzenia trzy skargi, z których każda ma przedmiot sporu niżej 1000 kor., a których przedmioty sporu razem wzięte przekraczają co do wartości 1000 kor., pozostaje dla skarg tych nadal właściwym (O. z 23 sierpnia 1899 l. 10347 Riehl z r. 1900 str. 181).

Przy obliczeniu wartości przedmiotu sporu nie uwzględnia się wymienionych wyczerpująco w ustępie 2 § 54 n. j. roszezeń ubocznych (§ 912 u. c.), a. m. przyrostu, owoców, odsetek, szkód i kosztów, o ile roszezeń tych dochodzi się rzeczywiście jako roszezeń ubocznych obok roszezenia głównego, przyczem obojętną jest wysokość roszezeń ubocznych (Demelius str. 57 i 58). Pojęcie przyrostu (§ 404 u. c.), owoców (§§ 295 i 405 u. c.), odsetek (§§ 1323 i 1333 u. c.), szkód (§§ 912 i 1336 u. c.) i kosztów ocenia się wedle prawa cywilnego materalnego. Przyrost jest wtedy roszezeniem ubocznym jeżeli roszezenie dotyczące rzeczy głównej powstało jeszcze przed powstaniem przyrostu (Horten str. 233 i 234). Odsetki są roszezeniem ubocznego kapitału, od którego mają być opłacane i z którym są razem zaskarżone. O ile przeto zaskarża się tylko część kapitału wraz z odsetkami od całego kapitału, to odsetki, należące się od niezaskarżonej części kapitału, nie są roszezeniem ubocznym. O ile się zaskarża same tylko odsetki, to odsetki te są roszezeniem głównem i ich suma stanowi wartość przedmiotu sporu decydującą o właściwości sądowej, (O. z 26 października 1904 w J. Bl. z r. 1905 Nr. 40). Dlatego skarga o zapłatę sumy nieprzenoszącej 1000 kor., należącej się tytułem odsetek zaległych od (niezaskarżonego) kapitału, przenoszącego 1000 kor. należy do kompetencji sądu powiatowego (odp. min. na pyt. do § 49 n. j.; — por. Fierich str. 255, Neumann str. 1165). Odsetki od odsetek mają takie same znaczenie przy obliczeniu wartości przedmiotu sporu, jak odsetki. Czy i o ile kara umowna podpada pod pojęcie »szkody« jako należności ubocznej, o tem zob. O. z 7 kwietnia 1904 l. 4954 Centr. z r. 1904 Nr. z r. 212.

Jeżeli przedmiotem sporu jest wierzytelność pieniężna,

opiewająca na waturę zagraniczną, wówczas należy wartość w walucie austriackiej obliczyć wedle kursu giełdowego dnia wniesienia skargi. Kurs giełdowy należy z urzędu wyśrodkować; na powódzie dowód taki nie ciąży. (Odp. min. na pyt. do § 54 n. j.).

§ 55. Kilka roszczeń dochodzonych w jednej skardze przez jedną stronę albo przez uczestników sporu zlicza się. Jeżeli żądanie obejmuje tylko część wierzytelności kapitałowej, wówczas decyduje ogólna kwota nieniszczonej jeszcze wierzytelności kapitałowej. Jeżeli żąda się nadwyżki, jaka powstaje z porównania wierzytelności, które obu stronom nawzajem służą, wówczas rozstrzyga ogólna kwota tych wierzytelności, z którymi powód dla uzasadnienia żądanej nadwyżki występuje.

Lit. Schimm: Werthgrenze und Cumulirung im neuen Civilprocesse w J. Bl. z r. 1897 str. 173; Dr. A. B. Der Oberste Gerichtshof über § 55 J. N., §§ 11 Z. 2 und 227 C. P. O. w G. Z. z r. 1903 str. 104 i n.; Dr. v. H. F.: Ein interessanter Zuständigkeitsfall w J. Bl. z r. 1905 Nr. 38; Dr. D.: Ein interessanter Zuständigkeitsfall w J. Bl. r. 1905 Nr. 40.

Każde zdanie § 55 n. j. zawiera odrębną zasadę:

I. Wedle zasady, wypowiedzianej w 1. zdaniu § 55 n. j., zlicza się kilka roszczeń dochodzonych w jednej skardze przez jedną i tę samą stronę procesową lub przez uczestników sporu, przyczem nie stanowi różnicy, czy po stronie pozwanej jest jedna osoba czy też kilka osób jako uczestnicy

§ 55. Mehrere in einer Klage von einer einzelnen Partei oder von Streitgenossen geltend gemachte Ansprüche werden zusammengerechnet. Wird nur ein Theil einer Capitalsforderung begehrt, so ist der Gesamtbetrag der noch unberichtigten Capitalsforderung massgebend. Wird der Überschuss in Anspruch genommen, der sich aus der Vergleichung der Forderungen ergibt, welche beiden Parteien gegen einander zustehen, so entscheidet der Gesamtbetrag der vom Kläger zur Begründung des begehrten Überschusses geltend gemachten Forderungen.

sporu. Suma, powstała ze zliczenia poszczególnych w skardze połączonych roszczeń, stanowi wartość przedmiotu sporu.

Następstwem tego będzie, że, jeżeli po zesumowaniu poszczególnych roszczeń wypadnie suma przewyższająca kwotę 1000 koron, skarga, zawierająca zesumowane roszczenia, należeć będą do kompetencji trybunału pierwszej instancji, chociażby pojedyncze z pośród łącznie dochodzonych roszczeń przez wzgląd na to, że ich wartość 1000 kor. nie przekracza, należały do kompetencji sądu powiatowego, gdyby osobno dochodzone były.

Następuje to jednakże tylko o tyle, o ile wedle przepisów procedury cywilnej tego rodzaju łączenie roszczeń, pociągające za sobą zmianę właściwości przedmiotowej opartej na wartości przedmiotu sporu, jest dozwolone. Tam zaś, gdzie i o ile w myśl przepisów procedury cywilnej tego rodzaju łączenie roszczeń jest niedozwolone, tam i o tyle zdanie pierwsze § 55 n. j. nie ma zastosowania.

Wynika to ze stosunku § 55 n. j. do §§ 11 i 227 p. c. — § 55 n. j. zawiera bowiem przepis, że przy połączeniu kilku roszczeń, dochodzonych w jednej skardze, roszczenia poszczególne zlicza się; zaś §§ 11 i 227 p. c. stanowią, o ile kilka roszczeń w jednej skardze połączyć można. Zacytowane przepisy tj. § 55 n. j. z jednej, a §§ 11 i 227 p. c. z drugiej strony nawzajem się więc uzupełniają.

Otóż z porównania powołanych przepisów wynika, że w przypadku § 11 l. 1 p. c. (uczestnictwo materialne) zesumowanie poszczególnych roszczeń, dochodzonych w jednej skardze, może nastąpić bez względu na to, jaka jest wartość przedmiotu poszczególnych roszczeń. W następstwie tego roszczeń, w myśl tego przepisu w jednej skardze połączonych, dochodzić będzie należało w trybunale pierwszej instancji, względnie w sądzie powiatowym, wedle tego, czy suma roszczeń połączonych przenosi 1000 kor. czy też nie. Natomiast w przypadku § 11 l. 2 p. c. (uczestnictwo formalne) łączenie roszczeń jest tylko wówczas możliwe, gdy dla każdego z pośród połączonych roszczeń jest tensam sąd właściwy. Ponieważ zaś w myśl § 55 n. j. połączone w skar-

dze roszczenia zesumować należy, przeto w myśl 11 l. 2 p. c. łączyć będzie można tylko roszczenia, których każde z osobna i wszystkie razem kwoty 1000 kor. nie przewyższają lub roszczenia z których każde z osobna 1000 kor. przenosi. Również w przypadku § 227 p. c. (przedmiotowe łączenie skarg) można kilka roszczeń w jednej skardze połączyć pod warunkiem, że jeden sąd jest dla wszystkich połączonych roszczeń właściwy. Ponieważ w myśl § 55 n. j. w jednej skardze połączone roszczenia sumować należy, przeto i w przypadku § 227 p. c. reguła, wyżej dla przypadku § 11 l. 2 p. c. podana, będzie mieć musiała zastosowanie.

Zapatrywanie tu podane w przedmiocie stosunku § 55 n. j. do §§ 11 i 227 p. c. podziela Sąd Najwyższy w dokładnie umotywowanem orzeczeniu z dnia 3 marca 1903 l. 2875 G. U. n. zb. 2277 i w orzeczeniu z dnia 18 maja 1899 l. 6360 G. U. n. zb. 616, (por. Orz. z 18 września 1900 l. 11511 w Ref. Sąd. z r. 1900 str. 154). Orzeczenia odnoszą się w pierwszym rzędzie do przypadku łączenia roszczeń, podpadającego pod przepis § 227 p. c. Dalej zapatrywanie tu podane pokrywa się w rezultacie z opinią Sądu Najwyższego i opinią ministerstwa sprawiedliwości wyrażoną w odpowiedziach na pytania do §§ 11 i 227 p. c. Odpowiedzi te brzmią:

1) W przypadku uczestnictwa sporu w myśl § 11 l. 1 p. c. należy skargę wnieść w sądzie powiatowym lub trybunale pierwszej instancji, który wedle §§ 55 i 93 n. j. przez wzgląd na wartość zesumowanych przedmiotów sporu będzie właściwym... (opinia Sądu Najw. jako odp. min. do § 11 p. c.).

2) Okoliczność ta, że poszczególne roszczenia same przez się wedle wartości ich przedmiotu nie należałyby do Trybunału pierwszej instancji, lecz do sądu powiatowego, nie ma (w przypadku § 11 l. 1 p. c.) żadnego znaczenia; ustawa zezwala na połączenie tych roszczeń w jednej skardze, a gdy przez połączenie przekroczoną zostanie suma 500 zlr., wówczas właściwym jest trybunał pierwszej instancji (odp. min. do § 11 p. c.).

3) W przypadku uczestnictwa sporu z § 11 l. 2. p. c. . . musi właściwość sądu tak odnośnie do każdego pozwanego jako takiego jak i odnośnie do ogólnej sumy zaskarżonych roszczeń wedle jakości i wysokości roszczeń być uzasadnioną pod względem przedmiotowym i miejscowym. Uczestnictwo sporu z § 11 l. 2. p. c. jest więc w szczególności wówczas wykluczone, gdyby tensam sąd był właściwym dla każdego poszczególnego uczestnika sporu, gdyby jednakże ogólna suma roszczeń, dochodzonych przeciw wszystkim uczestnikom sporu, przekraczała wartość przedmiotu sporu, stanowiącą dla jurysdykcji tego sądu (opinia Sądu Najw. jako odp. min. do § 11 p. c.).

4) Właściwość sądu procesowego dla skargi, łączącej w myśl § 227 p. c. kilka roszczeń, musi przedmiotowo zaistnieć tak dla każdego poszczególnego roszczenia, jak i dla sumy wszystkich roszczeń . . . (Opinia Sądu Najw. jako odp. min. w § 227 p.). Połączenie kilku roszczeń w jednej skardze jest przeto — przyjmąwszy tożsamość postępowania — tylko wówczas dozwolone, gdy sąd procesowy właściwym jest dla każdego poszczególnego z pośród kilku roszczeń i dla wszystkich połączonych roszczeń razem (§ 55 n. j.). Przez kumulację skarg w myśl § 227 p. c. nie można w żaden sposób zmienić właściwości sądowej (odp. min. do § 227 p. c.). Kilka roszczeń, z których każde jako takie 500 złr. nie osiąga i do właściwości sądu powiatowego należy, nie można skutkiem tego, jeżeli ich suma 500 złr. przekracza, połączyć w jednej skardze ani w sądzie powiatowym ani w trybunale pierwszej instancji. W sądzie powiatowym dlatego nie, ponieważ sąd ten nie jest właściwy dla roszczeń w łącznej sumie ponad 500 złr. w trybunale pierwszej instancji zaś nie, ponieważ pojedyncze połączone roszczenia nie należą do trybunału pierwszej instancji (odp. min. do § 227 p. c.)

W teorii są w przedmiocie znaczenia § 55 n. j. i stosunku tego § do §§ 11 i 227 p. c. zdania podzielone. Zgoda istnieje tylko o tyle, że zgodnie z zapatrywaniem tu przyjętem w przypadku § 11 l. 1 p. c. stosuje się § 55 n. j. nieograniczenie (Horten str. 236, Skedl: Das oester. Civil-

processrecht I str. 193 i 194, Fürstl III str. 137, Fierich I str. 282. Canstein str. 153 i 414; — inaczej Wachtel: Erläuterungen zur Civilprocessordnung str. 12). Zapatrywanie, tu odnośnie do przypadku § 11 l. 2 p. c. przyjęte, podzielają: Demelius str. 177, Neumann str. 141 i 142, Fürstl III str. 137, Canstein str. 411 i 412, Schimm l. c. str. 175. Wachtel l. c. str. 12; natomiast Skedl l. c. str. 184 i n., Fierich I, str. 283 uw. 1, i II, str. 39, Pollak str. 276 uw. 14, i Dr. D. w J. Bl. z r. 1905 Nr. 40 wykluczają w przypadku § 11 l. 2 p. c. wogóle zastosowanie § 55 n. j. wychodząc z założenia, że kilka roszczeń, z których każde należałoby przez wzgląd na wartość przedmiotu sporu do sądu powiatowego można w jednej skardze wnieść w myśl § 11 l. 2 p. c. w sądzie powiatowym, chociażby suma roszczeń przenosiła 1000 kor. — Horten str. 236 i Dr. H. v. F. w J. Bl. l. c. wreszcie w przypadku § 11 l. 2. p. c. stosują metodę zliczenia roszczeń, przyjętą w przypadku § 11 l. 1 p. c. — Dalej zapatrywanie tu odnośnie do § 227 p. c. przyjęte podzielają: Stross: Das Verfahren vor den Gerichtshöfen str. 17 i 18, Klein: Vorlesungen str. 191, Neumann str. 1180, Fürstl III, str. 138, natomiast Wachtel l. c. str. 214, Fürstl I str. 352, Horten str. 236, Neumann str. 532, Demelius str. 59 i 385, Pollak str. 276, Fierich I, str. 282 (zob. jednak I str. 282 uw. 3), Canstein str. 153, Schimm l. c. 173 i n. przyjmują, że i w przypadku § 227 p. c. znajduje § 55 zastosowanie bez ograniczenia.

Ze stosunku handlowego wynikające, lubo na różnych poszczególnych tytułach prawnych polegające roszczenie książkowe (Guthaben) kupca, jest jedną łączną wierzytelnością, którą w odniesieniu do kwestyi właściwości sądu, uważać należy za jedną wierzytelność kapitałową. Wysokość całego łącznego roszczenia decydować więc będzie o właściwości sądowej (O. z 25 kwietnia 1899 l. 6426 G. U. n. zb. 591).

II. Jeżeli się zaskarża część wierzytelności kapitałowej, wówczas decyduje o właściwości ogólna kwota niezapłaconej jeszcze wierzytelności kapitałowej. Wynika stąd, że jeżeli się zaskarża część reszty niezapłaconej wie-

rzeczności kapitałowej, to podstawą obliczenia wartości przedmiotu sporu będzie cała niezapłacona reszta wierzytelności kapitałowej, że zaś wówczas, gdy się zaskarża całą resztę wierzytelności kapitałowej, ta reszta stanowi wartość przedmiotu sporu. Zasady tej, odnoszącej się do reszty wierzytelności kapitałowej, nie można stosować do przypadku zaskarżenia samych odsetek od niezapłaconej sumy kapitałowej (zob. przy § 54 n. j.).

Zachodzi pytanie, czy wówczas, gdy przy dochodzeniu świadczenia części wierzytelności wartość przedmiotu sporu oblicza się wedle ogólnej sumy niezapłaconej wierzytelności kapitałowej, za ogólną sumę niezapłaconej wierzytelności kapitałowej uchodzi bezwarunkowo zawsze cała niezapłacona wierzytelność kapitałowa wogóle, czy też tylko cała już płatna niezapłacona wierzytelność kapitałowa? Ustawa co prawda nie czyni zaznaczonego tu rozróżnienia (Fürstl I, str. 138); sądzić jednak należy zgodnie z Hortenem str. 237, że za podstawę obliczenia wartości przedmiotu sporu przyjąć należy ogólną sumę niezapłaconej, ale już płatnej wierzytelności kapitałowej.

Na równi ze zapłatą pozostaje za zgodą obu stron dokonana kompensata (Canstein str. 153).

Z judykatury tu należącej przytoczyć należy:

Przy zaskarżeniu części wierzytelności książkowej (Saldoguthaben) jest ogólna suma tej wierzytelności książkowej podstawą obliczenia wartości przedmiotu sporu (O. z 25 kwietnia 1899 l. 6426 G. U. n. zb. 591). Jeżeli należność przewozowa, policzona w cenie kupna, oddzielnie zapłaconą została, wówczas właściwość sądu dla skargi o zapłatę ceny kupna oznacza się wedle sumy, jaka pozostaje po odjęciu należności przewozowej od umówionej ceny kupna (O. z 22 listopada 1899 l. 16100 w Ref. Sąd. z r. 1900 str. 6). Jeżeli wierzytelność kapitałową, przenoszącą 1000 kor., pokryto częściowo wekslem, wówczas do skargi o zapłatę reszty wierzytelności kapitałowej, nie pokrytej wekslem, a nieprzekraczającej (tj. reszty) kwoty 1000 kor., właściwy jest sąd powiatowy (O. z d. 30 października 1901 l. 14790 G. U. n. zb.

1612). Jeżeli z wierzytelności, przenoszącej 1000 kor., ceduje wierzyciel na osobę trzecią część nie przenoszącą kwoty 1000 kor., a cesyonaryusz zaskarża cedowaną mu część wierzytelności, wówczas dla skargi tej właściwym jest trybunał pierwszej instancji, a to przez wzgląd na całą sumę wierzytelności przed cesją (O. z 6 sierpnia 1901 l. 11142 G. U. n. zb. 1527). Przy zamówieniu kilkakrotnego zamieszczenia inseratu po cenie jednostkowej jest należytość za każdorazowe zamieszczenie inseratu samoistną wierzytelnością, a nie częścią ogólnej sumy należytości za zamieszczenie wszystkich inseratów (O. z d. 1 kwietnia 1903 l. 4535 G. J. VI Nr. 214). Jeżeli cena kupna, przenosząca 1000 kor., pokryta jest częściowo zaliczkami w ten sposób, iż pozostała niepokrytą część ceny kupna, nie przenosząca 1000 kor., wówczas dla skargi o zapłatę reszty ceny kupna, niepokrytej zaliczkami, właściwy jest sąd powiatowy (O. z 1 kwietnia 1904 l. 4798 G. J. VI nr. 213). Dla skargi, wniesionej przez jednego ze współwłaścicieli o zwrot kwoty, nie przenoszącej 1000 kor., właściwym jest sąd powiatowy, chociaż ogólna szkoda zrządzona wszystkim współwłaścicielom przewyższa kwotę 1000 kor. (O. z 14 grudnia 1898 l. 15264 G. U. n. zb. 411)

III. W konsekwencji zasady, podanej w trzecim zdaniu § 55 n. j., wydało min. spr. następującą opinię: Jeżeli się dochodzi nadwyżki, która pozostaje z porównaną wierzytelności, przysługujących obu stronom do siebie nawzajem (Saldo klagen), wówczas dla ustalenia wartości przedmiotu sporu należy zesumować pozycje bierne wpisane w koncie pozwanego (Sollposten) z wyjątkiem tych pozycji, których osobna zapłata widoczną jest w pozycjach czynnych (Habenseite) konta (odp. min. na pyt. do § 55 n. j.). Zapatrywanie to jest o tyle słuszne, że z pozycji czynnych w koncie pozwanego wyróżnić należy pozycje, przedstawiające się jako zapłata, od pozycji czynnych, będących pretensjami wzajemnymi pozwanego do powoda (por. Fürstl str. 139). Jeżeli się jednakże zaskarża uznane saldo przy conto corrente, wówczas wartością przedmiotu sporu jest samo saldo, gdyż tu istnieje nowa samoistna pretensja, oparta na nowacyi (zob.

Canstein str. 154, Horten str. 236). Pollak str. 276 uw. 15 tę zasadę stosuje do salda przy conto corrente (w technicznem tego słowa znaczeniu), bez względu na to, czy ono jest uznanem czy też nie.

Por. § 56 al. 3 n. j.

§ 56. Jeżeli powód oświadcza gotowość przyjęcia pewnej oznaczonej sumy pieniężnej zamiast żądanego przedmiotu albo jeżeli stawia żądanie alternatywne na przyznanie sumy pieniężnej, wówczas suma pieniężna podana w skardze jest stanowczą przy ocenieniu właściwości.

We wstzystkich innych przypadkach, w których wartość przedmiotu sporu, nie będącego sumą pieniężną, ma doniosłość dla oznaczenia właściwości, winien powód tę wartość podać w skardze. To się także w szczególności odnosi do skarg ustalających.

Przy oznaczeniu wartości przedmiotu sporu nie należy obliczyć świadczeń wzajemnych możliwie na powodzie ciążących.

Lit. Kohn: Zur frage der Bewertung des Streitgegenstandes behufs Begründung der Kompetenz w G. H. z r. 1905 str. 483 i n., Kohn: Einige Bemerkungen zum Kapitel »Bewertung des Streitgegenstandes« w R. Z. z r. 1905 nr. 11, Konfeld: Das Bestandverfahren und der Feststellungsprocess in der nächsten Zukunft w. J. Bl. z r. 1897 nr. 8 str.

§ 56. Erbietet sich der Kläger an Stelle der angesprochenen Sache eine bestimmte Geldsumme anzunehmen oder stellt er ein alternatives Begehren auf Zuerkennung einer Geldsumme, so ist die in der Klage angegebene Geldsumme für die Beurtheilung der Zuständigkeit massgebend.

In allen anderen Fällen, in welchen der Wert des nicht in einem Geldbetrage bestehenden Streitgegenstandes für die Bestimmung der Zuständigkeit von Belang ist, hat der Kläger diesen Wert in der Klage anzugeben. Dies gilt insbesondere auch in Ansehung von Feststellungsklagen.

Bei der Bewertung des Streitgegenstandes sind die dem Kläger etwa obliegenden Gegenleistungen nicht in Abzug zu bringen.

88 i nr. 11 str. 175, Neumann-Ettenreich: Das Bestandsverfahren und der Feststellungsprocess in der nächsten Zukunft w. J. Bl. r. 1897 nr. 9 str. 99.

Do ustępu 1 § 56. Z judykatury należy przytoczyć:

Dla skargi o zniesienie współwłasności gruntu wartości (w skardze oznaczonej) wyżej 1000 kor. właściwym jest sąd powiatowy, jeżeli powód oświadcza gotowość przyjęcia kwoty 1000 kor. lub mniejszej w zamian za zniesienie współwłasności (O. z 28 czerwca 1898 l. 8687 G. U. n. zb. 238). Taksamo dla skargi o wykreślenie ciężarów hipotecznych w kwocie wyżej 1000 kor. właściwym jest sąd powiatowy, jeżeli powód oświadcza gotowość przyjęcia kwoty 1000 kor. lub mniejszej kwoty zamiast wykreślenia ciężarów (O. z 21 października 1903 l. 11952 G. U. n. zb. 2470). Jeżeli przedmiotem skargi jest renta, której prawo poboru ocenione po myśli § 58 n. j. przedstawia wartość ponad 1000 kor., wówczas trybunał pierwszej instancji (a nie sąd powiatowy) jest także wtedy właściwym, gdy powód oświadcza w skardze, >że przyjmie zamiast przedmiotu sporu 1000 kor.< (O. z 23 marca 1898 l. 4099 G. U. n. zb. 75). Por. odnośnie do ostatniego orzeczenia Fürstl str. 144.

Do ustępu 2 § 56.

Podanie wartości przedmiotu sporu przez powoda w skardze winno nastąpić zawsze, gdy o właściwości decyduje wartość przedmiotu sporu, a przedmiotem skargi nie jest suma pieniężna, a zarazem wartość przedmiotu sporu nie jest oznaczoną w myśl §§ 56, 57, 58 n. j. Wynika stąd, że oznaczenie przez powoda w skardze wartości przedmiotu sporu, jeżeli nim tylko nie jest pieniądz, winno także wówczas nastąpić, gdy wartość sporu pośrednio wynika z treści skargi np., gdy powód żąda w skardze dostarczenia weksłu, opiewającego na pewną oznaczoną sumę pieniężną, (tak Pollak str. 275 uw. 7; inaczej Kohn l. c. w G. H. z r. 1905 str. 483). Odmienne zapatrywanie wyraził Sąd najw. w orzeczeniu z d. 8 lutego 1905 l. 1997 w Centr. z 1905 str. 340 i z d. 21 czerwca 1899 l. 9333 G. U. n. zb. 654. Sąd najw. wychodzi w tych orzeczeniach ze założenia, że prawo

powoda oznaczenia wartości przedmiotu sporu jest tylko surrogatem dla przypadków, w których wartość przedmiotu sporu w sposób inny nie możnaby bez trudności oznaczyć; z tego powodu uznał Sąd najw. (w drugim orzeczeniu), że o właściwości sądu decyduje w sporze o dostarczenia wekslu suma, na jaką weksel żądany ma opiewać, a nie wartość przedmiotu sporu przez powoda podana. Natomiast w orzeczeniu z 16 stycznia 1901 l. 363 G. U. n. zb. 1260, przyjął Sąd najw., że przy papierach wartościowych (losach), mających wartość giełdową, o wartości przedmiotu sporu decyduje wartość przez powoda podana, a nie wartość giełdowa wedle kursu dnia, w którym skargę wniesiono.

Obowiązek podania wartości przedmiotu sporu istnieje w szczególności przy wszystkich skargach ustalających (o ile nie zachodzi przypadek z § 58 n. j.), gdyż ustawa w zdaniu ostatniem § 56 n. j. nie rozróżnia, czy przedmiotem skargi ustalającej jest roszczenie pieniężne, czy też inne roszczenie (tak Demelius str. 60, Fürstl str. 141, Fierich str. 290, Hoegel: Die Feststellungsklage des neuen Verfahrens w G. H. z r. 1897 nr. 2; inaczej Horten str. 238 i 239, Canstein str. 155 uw. 1). Zapatrywanie to zdaje się dzielić także Sąd najw. w orzeczeniu z d. 29 stycznia 1901 l. 530 G. U. n. zb. 1268 i z d. 16 lipca 1902 l. 9856 G. U. n. zb. 1984. I tak w pierwszym orzeczeniu uznano, że sprawa należy do sądu powiatowego, chociaż przedmiotem w ustaleniu było istnienie kupna gruntu za cenę ponad 1000 kor., a to z tego powodu, ponieważ powód interes swój w ustaleniu oznaczył kwotą 1000 koron; w drugim orzeczeniu utrzymano w mocy wyrok 2 instancji, w którym uznano, że sprawa należy do sądu powiatowego, chociaż przedmiotem sporu było ustalenie, że pozwanemu nie przysługuje do powoda pewna wierzytelność, wynosząca więcej niż 1000 kor., a to z tego powodu, ponieważ powód interes swój w ustaleniu oznaczył kwotą 1000 kor. Z brzmienia §§ 236 i 259 p. c. wynika, że to, co tu podano o oznaczeniu wartości przedmiotu sporu przy skargach ustalających, dotyczy w zupełności wniosków ustalających z §§ 236, 259 p. c., skoro

dopuszczalność tych wniosków zależną jest od faktu, czy sąd procesu głównego jest dla wniosku ustalającego przedmiotowo właściwym (tak Neumann str. 1182, Fierich str. 292, Fürstl str. 141, Schauer przy § 56 n. j.; inaczej Demelius str. 61, wedle którego pozostawionem jest ocenie sądu, czy dopuścić wniosek ustalający, wobec czego podanie wartości przedmiotu wniosku ustalającego przez czyniącego wniosek jest zbyteczne).

Jeżeli powód w skardze nie poda wartości przedmiotu sporu w przypadku, w którym to jest przepisane, wówczas sąd zarządzi usunięcie tej wadliwości formalnej z urzędu po myśli § 84 p. c.

Wartość przedmiotu sporu, podana w skardze przez powoda, w zasadzie odnośnie do właściwości sądu wiąże sąd i pozwanego (§ 60 al. 4 n. j.), chociażby wartość ta nie odpowiadała rzeczywistości. Wyjątek jedyny od tej zasady zna § 60 al. 1 n. j. Wartość ta wiąże także powoda.

Do ustępu 3 § 56.

Przepis ten jest zgodny z zasadą, podaną w ostatniem zdaniu § 55 n. j.

§ 57. W sporach, których przedmiotem jest tylko zabezpieczenie wierzytelności albo prawo zastawu, jest wysokość wierzytelności, albo jeżeli przedmiot zastawu ma mniejszą wartość, wartość tegoż miarodajną przy ocenieniu wartości przedmiotu sporu.

§ 57 odnosi się do wszystkich sporów, których przedmiotem jest jakiegokolwiek zabezpieczenie, np. prawo zastawu, (ustawowe, sędziowskie lub umowne), prawo zatrzymania, poręka i to bądź już istniejące, bądź dopiero ustanowić się mające. We wszystkich tych przypadkach wartość przedmiotu sporu

§ 57. Bei Streitigkeiten, welche nur die Sicherstellung einer Forderung oder ein Pfandrecht zum Gegenstande haben, ist der Betrag der Forderung, oder wenn der Pfandgegenstand einen geringeren Wert hat, dessen Wert für die Bewertung des Streitgegenstandes massgebend.

stanowi wysokość wierzytelności zabezpieczonej, względnie zabezpieczyć się mającej, oznaczona wedle ogólnych zasad. Jedynie wówczas, gdy przedmiotem sporu jest już ustanowione (Fierich str. 293, Horten str. 240) prawo zastawu, (np. w sporach o realizację prawa zastawu, o wykreślenie prawa zastawu, o ustalenie istnienia lub nieistnienia prawa zastawu), a wartość przedmiotu zastawu jest mniejszą niż wysokość wierzytelności, ubezpieczonej prawem zastawu, wartość przedmiotu sporu stanowi wartość przedmiotu zastawu. W przypadku połączenia skargi o realizację prawa zastawu ze skargą osobistą decyduje zawsze cała wysokość wierzytelności (Demelius str. 62, Neumann str. 1182, Fürstl str. 142, Canstein str. 156). Przy obliczeniu wartości przedmiotu prawa zastawu nie potrąca się od całej wartości przedmiotu zastawu ciężarów, wyprzedzających prawo zastawu, będące przedmiotem sporu (tak Fürstl str. 143, Demelius str. 62; inaczej Horten str. 240, Fierich str. 294). Z uwagi na wpływ wartości przedmiotu zastawu na obliczenie wartości przedmiotu sporu w sporze o prawo zastawu, należy w skardze podać wartość przedmiotu prawa zastawu (odp. min. na pyt. do § 57 n. j.).

Jeżeli przedmiotem sporu jest prawo zastawu dla kaucyi, wówczas wysokość kaucyi przedstawia wartość przedmiotu sporu chyba, że przedmiot prawa zastawu ma niższą wartość; w ostatnim przypadku mianowicie wartość przedmiotu zastawu stanowi wartość przedmiotu sporu (Demelius str. 62, Fürstl str. 142).

Jeżeli przedmiotem sporu jest ustalenie pierwszeństwa prawa zastawu przed innym prawem zastawu, wówczas wartością przedmiotu sporu jest wierzytelność powoda ubezpieczona prawem zastawu, względnie wartość przedmiotu zastawu, jeżeli wartość ostatniego jest mniejszą niż wierzytelność (tak Neumann str. 1182; natomiast wedle Demeliusa str. 62 i Fürstla str. 142 wartość przedmiotu sporu stanowi mniejsza z pośród konkurujących co do pierwszeństwa wierzytelności, względnie wartość przedmiotu zastawu, jeżeli war-

tość ostatnia jest niższą niż mniejsza wierzytelność; por. Horten str. 240).

Jeżeli przedmiotem skargi jest żądanie oddania zastawu, wówczas decyduje o wartości przedmiotu sporu wyłącznie wartość zastawu (Neumann str. 1182, Fürstl str. 143).

Przepis § 57 należy stosować także do skarg, których żądaniem jest zaczepienie na mocy ustawy z 16 marca 1884 r. l. 36 Dz. u. p., o ile to zaprzeczenie odbywa się poza konkursem i nie w toku postępowania egzekucyjnego. Dlatego najwyższą wartość przedmiotu sporu stanowi wysokość wierzytelności powoda (tak Demelius str. 62, Horten str. 233 i 237 i O. sądu krajowego w Gracu w J. Bl. z r. 1898 nr. 27 str. 316). Przy zaczepieniu w konkursie wartość przedmiotu sporu ocenia się wedle § 56 n. j.; przy zaczepieniu zaś w toku postępowania egzekucyjnego (§ 17 ord. egz.) wartość przedmiotu sporu nie ma znaczenia przez wzgląd na to, że w każdym przypadku właściwym jest dla skargi sąd egzekucyjny. Z uwagi na ostatnią okoliczność przy obliczeniu wartości przedmiotu sporu ekscydacyjnego z § 37 ord. egz. dla celów ustalenia właściwości sądu § 57 n. j. nie ma znaczenia, lubo poza kwestyą właściwości przy obliczeniu wartości przedmiotu takiego sporu § 57 n. j. winien być stosowany (Demelius str. 62).

§ 58. Jako wartość poboru odsetek, rent, owoców albo innych powrotnych użytków i świadczeń przyjąć należy w razie wieczystego trwania dwudziestokrotną, w razie nieoznaczonego lub na czas życia ograniczonego trwania dziesięciokrotną ilość rocznego świadczenia, w razie oznaczonego

§ 58. Als Wert des Rechtes auf den Bezug von Zinsen, Renten, Früchten oder anderen wiederkehrenden Nutzungen und Leistungen ist bei immerwährender Dauer das Zwanzigfache, bei unbestimmter oder auf Lebenszeit beschränkter Dauer das Zehnfache der Jahresleistung, bei bestimmter Dauer aber der Gesamt-

trwania zaś ogólną sumę przyszłych poborów, nigdy jednakże więcej, jak dwudziestokrotną kwotę rocznego świadczenia.

Jeżeli spornem jest istnienie stosunku dzierżawy lub najmu, wówczas należy przyjąć za podstawę obliczenia wartości kwotę czynszu przypadającego na cały sporny czas.

Lit.: Coulon: Der Wert des Rentenrechts w G. Z. z r. 1898 nr. 21. Zob. także literaturę przy § 56 n. j.

Do ustępu 1 § 58.

W § 58 al. 1 n. j. chodzi o samo prawo poboru świadczeń powrotnych jako takie (tj. o ustalenie prawa poboru albo o świadczenie przyszłych powrotnych świadczeń), a nie o sumę zaległych świadczeń (Demelius str. 62, Horten str. 241, Fürstl str. 144), przyczem wedle ustawy obojętnem jest, na jakim tytule opiera się prawo poboru. Wartość prawa poboru oblicza się wedle wielokrotnej świadczenia rocznego; tam przeto, gdzie świadczenia powtarzają się w krótszych lub dłuższych przerwach jak rocznych, tam należy obliczyć świadczenie powrotne w stosunku czasokresu jednorocznego i wziąć je za podstawę obliczenia wartości. Jeżeli obok samego prawa poboru świadczeń powrotnych jako takiego dochodzi się sumy zaległych świadczeń powrotnych, wówczas sumę ostatnią należy doliczyć do wartości samego prawa poboru (o ile łączenie obu razem jest dopuszczalne w myśl tego, co powiedziano przy § 55 n. j. por. I).

Suma zaległych świadczeń i wartość prawa poboru jako takiego stanowić będą wartość przedmiotu sporu (tak Demelius str. 63, Fierich str. 291; por. jednak Fürstl str. 145, Horten str. 242).

Do ustępu 2 § 58 n. j.

Ustępow ten odnosi się do stosunku dzierżawy i najmu rzeczy (a nie najmu usług), w szczególności do sporów o istnie-

betrag der künftigen Bezüge, jedoch in keinem Falle mehr als das Zwanzigfache der Jahresleistung anzunehmen.

Ist das Bestehen eines Pacht- oder Miethverhältnisses streitig, so ist der Betrag des auf die gesammte streitige Zeit fallenden Zinses der Bewertung zugrunde zu legen.

nie lub o czas trwania tych stosunków (Horten str. 242, Fierich str. 292, Fürstl str. 145). Żądanie ustalenia istnienia stosunku najmu lub dzierżawy musi być przedmiotem skargi lub wniosku ustalającego § 236 i 259 p. c.

Jeżeli razem z żądaniem ustalenia istnienia stosunku najmu lub dzierżawy połączone jest żądanie zapłaty zaległego czynszu, wówczas czynsz ten doliczyć należy do wartości przedmiotu sporu o ustalenie, obliczonej w myśl § 58 n. j. (Demelius str. 63, Fürstl str. 144, Fierich str. 292).

§ 59. Przy skargach o wykonanie robót albo innych osobistych świadczeń, o znoszenie lub zaniechanie, o oddanie oświadczenia woli należy za wartość przedmiotu sporu uważać wysokość interesu, podaną przez powoda w skardze.

§ 59 jest powtórzeniem zasady, podanej w § 56 al. 2 n. j. Zob. tamże.

Skargi o znoszenie lub zaniechanie z § 59 n. j. są skargami obligatoryjnymi.

Skargi o oddanie oświadczenia woli są skargami, zmierzającymi do uzyskania tytułu egzekucyjnego o treści z § 367 ord. egz. (Demelius str. 64; por. Horten str. 243, Neumann str. 1184, Fierich str. 294).

§ 60. Jeżeli w skardze, wniesionej przed trybunał pierwszej instancji, oszacowanie przedmiotu sporu dokonane po myśli § 56 ust. 2 okazuje się nadmiernie wygórowanem, wówczas może sąd, jeżeli jest zarazem prawdopodobnem, że po należytem oszacowaniu przedmiotu sporu tenże nie do-

§ 59. Bei Klagen auf Vornahme von Arbeiten oder anderen persönlichen Leistungen, auf Duldung oder Unterlassung, auf Abgabe von Willenserklärungen ist die vom Kläger angegebene Höhe seines Interesses als Wert des Streitgegenstandes anzusehen.

§ 60. Erscheint bei einer Klage, welche bei einem Gerichtshofe erster Instanz angebracht wurde, die im Sinne des § 56, Absatz 2, erfolgte Bewertung des Streitgegenstandes übermäßig hoch gegriffen, so kann das Gericht, wenn es zugleich wahrscheinlich ist, dass bei richtiger Bewertung des Streitgegenstandes dieser die

sięgnie granicy wartości międzynarodowej dla właściwości trybunału z urzędu zarządzić dochodzenia, które uzna za potrzebne celem zbadania prawdziwości podanej wartości, a w szczególności przesłuchanie stron, oględziny sądowe i, jeżeli to może nastąpić bez znacznych kosztów i bez szczególnej zwłoki, także zasiągnięcie opinii znawców. W razie potrzeby może to nastąpić jeszcze przed wyznaczeniem ustnej rozprawy.

Jako wartość nieruchomości podlegającej podatkowi gruntowemu lub domowo-czynszowemu, należy przyjąć kwotę, która wchodzi w rachubę jako podatkowa wartość szacunkowa dla wymiaru należitości.

Jeżeli na skutek wyników takich dochodzeń i dowodów trybunał musi odstąpić sprawę sądowi powiatowemu, wówczas powód poniesie lub zwróci koszta wynikłe z tych dochodzeń i dowodów. *F*

Poza przypadkiem w ustępie 1 określonym jest oszacowanie przedmiotu sporu, zawarte w skardze w kwestyi właściwości wiążącym tak dla sądu jak i dla przeciwnika.

für die Zuständigkeit des Gerichtshofes massgebende Wertgrenze nicht erreichen dürfte, von amtswegen die ihm zur Prüfung der Richtigkeit der Wertangabe nöthig erscheinenden Erhebungen und insbesondere die Einvernehmung der Parteien, die Vornahme eines Augenscheines und, wenn es ohne erheblichen Kostenaufwand und ohne besondere Verzögerung geschehen kann, auch die Begutachtung durch Sachverständige anordnen. Dies kann erforderlichenfalls auch schon vor Anberaumung der mündlichen Verhandlung geschehen.

Als Wert einer grund oder hauszinssteuerpflichtigen unbeweglichen Sache ist jener Betrag anzusehen, welcher als Steuerzuschätzwert für die Gebührenbemessung in Betracht kommt.

Muss infolge der Ergebnisse solcher Erhebungen und Beweisführungen die Streitsache von dem Gerichtshofe an das Bezirksgericht abgetreten werden, so hat der Kläger die durch diese Erhebungen und Beweisführungen entstandenen Kosten zu tragen oder zu ersetzen.

Ausser dem im Absatz 1 bezeichneten Falle ist die in der Klage enthaltene Bewertung des Streitgegenstandes in Ansehung der Zuständigkeit sowohl für das Gericht, als für den Gegner bindend. *F*

Przedmiotem sporu jest nieruchomość, której wartość szacunkowa podana w skardze wynosi 10.000 zł. W przedmiocie sporu podana wartość szacunkowa wynosi 10.000 zł.

Z przepisu § 60 al. 1 n. j. można tylko wtedy korzystać, gdy oszacowanie przedmiotu sporu okazuje się niestosunkowo (übermässig) za wysokiem. Korzystać może z tego przepisu sąd z urzędu, z przepisu tego nie wynika zaś dla pozwanego prawo podniesienia zarzutu niewłaściwości trybunału I instancyi z powodu okoliczności § 60 al. 1 n. j. objętych (inaczej błędnie Horten str. 244). Dochodzenia i zarządzenia z ustępu 1 i 3 § 60 n. j. może trybunał wdrożyć w ciągu całego postępowania, a niekoniecznie przed wyznaczeniem rozprawy, gdyż ustawa (ostatnie zdanie ustępu 1 § 60 n. j.) mówi tylko, że dochodzenia te i zarządzenia mogą nastąpić także przed wyznaczeniem ustnej rozprawy (Horten str. 244, Neumann str. 1187, Fierich str. 288, Pollak str. 278, Fürstl str. 146). Słusznie jednakże podnosi Sąd najwyższy w orzec. z dnia 16 stycznia 1901 l. 363 G. U. n. zb. 1260, że, o ile trybunał pierwszej instancyi nie zarządził sprostowania oszacowania przedmiotu sporu, trybunał drugiej instancyi związany jest oszacowaniem przez powoda w skardze skutecznionem (tak też Fürstl str. 146, Canstein str. 155, Pollak str. 278).

Jeżeli sąd po sprostowaniu oszacowania dojdzie do przekonania, że sprawa należy do kompetencji sądu powiatowego, wówczas winien sprawę odstąpić właściwemu sądowi powiatowemu, nie zaś skargę odrzucić (wyjątek z § 43 n. j.) i we formie uchwały (§ 52 p. c.) orzeknie o kosztach po myśli ustępu 3 § 60 n. j. Przeciw uchwale takiej przysługuje powodowi rekurs (§ 514 p. c.).

Szereg trafnych uwag zawierają odpowiedzi min. spraw. na pytania do § 60 n. j. jako to:

1) Powód winien, o ile przy oszacowaniu przedmiotu sporu jest co innego decydującem jak wierzytelność pieniężna, podać wartość w skardze. Przy sporach, których przedmiotem jest tylko prawo zastawu (§ 57 n. j.), winien przeto powód, jeżeli suma wierzytelności przewyższa wartość przedmiotu prawa zastawu, oszacować przedmiot zastawu (zastaw) w skardze. Jeżeli to oznaczenie wartości wydaje się sądowi za wy-

sokiem, wówczas może także w tym przypadku sąd poczynić zarządzenia celem zbadania prawdziwości szacunku.

Taksamo rzecz się ma przy oznaczeniu wartości przedmiotu sporu przy skargach, zapomocą których dochodzi się prawa rzeczowego na nieruchomości, wolności od takiego prawa albo tegoż zniesienia (odp. min. na pyt. do § 60 n. j.).

2) Jeżeli dochodzenia wykażą wartość przedmiotu sporu uzasadniającą dla skargi właściwość sądu powiatowego, wówczas winien sąd przekazać sprawę właściwemu sądowi powiatowemu, o ile możliwem jest wedle stosunków danego przypadku oznaczyć sąd właściwy (odp. min. do § 60 n. j.).

3) Koszta dochodzeń i dowodów, które sąd zarządza celem zbadania prawdziwości oszacowania przedmiotu sporu, winien wprawdzie w przypadku, gdy dochodzenia te wykażą prawdziwość szacunku powoda, ponosić powód (§ 40 p. c.); następnie jednakże winien mu koszta te jako część kosztów procesowych zwrócić pozwany, jeżeli i o ile wedle przepisów §§ 41 i n. p. c. zobowiązanym wstawić do zwrotu kosztów procesowych (odp. min. do § 60 n. j.).

W przedmiocie wykonania przepisów zawartych w § 60 n. j. zawiera instrukcyja sądowa w § 117 następujące postanowienia:

Z powodu prowadzenia dochodzeń sądowych celem stwierdzenia wartości przedmiotu sporu (§ 60 n. j.) nie można odkładać ani rozpisania pierwszej audyencyi, ani też wydania polecenia wniesienia odpowiedzi na skargę. Przedsięwzięcie dochodzeń, przesłuchanie stron i przeprowadzenie potrzebnych dowodów będzie poleconem jednemu członkowi senatu lub członkowi trybunału jako sędziemu wyznaczonemu. Czynności te ma tenże ukończyć najpóźniej do upływu połowy czasokresu, do wniesienia odpowiedzi na skargę wyznaczonego. Na podstawie ukończonych dochodzeń poweźmie sąd bezzwłocznie uchwałę co do właściwości. Powzięcie uchwały nastąpi na posiedzeniu *n i e j a w n e m*.

Jeżeli pozwany podniósł na pierwszej audyencyi zarzut niewłaściwości sądu także z innych powodów, a w czasie

ukończenia dochodzeń co do wartości przedmiotu sporu może już także wskutek oddzielnej rozprawy (§ 260 p. c.) zapasé rozstrzygnięcie zarzutu niewłasności, natenczas rozstrzygnięcie to będzie połączonem z rozstrzygnięciem o wartości przedmiotu sporu i o zawisłej od tejże własności trybunału.

Koszta przeprowadzenia dochodzeń i dowodów tworzą część kosztów sporu. O ile nie ma być zastosowanym przepis § 60 ustęp 3 n. j., należy orzec o zwrocie tych kosztów tak, jak o innych kosztach procesowych po myśli §§ 40 i n. proc. cyw. (§ 117 instr. sąd.).

Zaznaczyć tu należy, że postanowienie objęte zacytowanym ustępem 1 § 117 n. j. tej treści, iż dochodzenia wdrożone celem stwierdzenia wartości przedmiotu sporu muszą być ukończone »do upływu połowy czasokresu do wniesienia odpowiedzi na skargę«, jest tylko poleceniem nie wiążącym sądów, gdyż — jak powyżej wykazano — ustawa sama tj. § 60 n. j. takiego ograniczenia nie zna.

Przy obliczeniu wartości szacunkowej podatkowej (ustęp 2 § 60 n. j.) stanowi wartość nieruchomości przy podatku gruntowym 70 razy wzięty podatek roczny (rozp. min. sk. z 25 stycznia 1884 l. 18 Dz. u. p.), zaś przy podatku domowo-czynszowym 60 razy wzięty podatek roczny (§ 13 ust. z d. 9 lutego 1882 l. 17 Dz. u. p.).

Zaprzeczenie własności senatu cywilnego, handlowego albo górniczego.

§ 61. Jeżeli w sprawie toczącej się przed senatem cywilnym sądu obwodowego albo krajowego uczyniono wniosek na przekazanie sprawy senatowi handlowemu albo górniczemu tego samego sądu (zarzut niewłasności), a sąd

§ 61. Wenn in einer vor dem Civilsenate eines Kreis- oder Landesgerichtes verhandelten Rechtssache der Antrag auf Verweisung der Rechtssache vor den Handels- oder bergrechtlichen Senat desselben Gerichtshofes gestellt wird (Einrede der Unzuständigkeit)

mniema, iż należy zadość uczynić temu wnioskowi jeszcze przed zamknięciem rozprawy w sprawie głównej, wówczas, o ile wedle stanu rozprawy takie zarządzenie okaże się wskazanem, może sąd równocześnie z rozstrzygnięciem zarzutu niewłaściwości powziąć uchwałę, że w miejsce jednego członka senatu ma bezzwłocznie wstąpić sędzia fachowy i że rozprawa przed tak zmienionym senatem zaraz ma być przeprowadzoną.

W tensam sposób urzędnik sędziowski zajmie miejsce sędziego fachowego, jeżeli podniesiono zarzut niewłaściwości senatu handlowego albo senatu powołanego do sprawowania jurysdykcyi górniczej z tej przyczyny, że sprawa należy do jurysdykcyi ogólnej.

Rozstrzygnięcia w przedmiocie zarzutu niewłaściwości nie należy w tych przypadkach osobno wygotować, lecz należy je zamieścić w rozstrzygnięciu wydanem po zamknięciu rozprawy w rzeczy głównej.

Lit. Beisser: Beiträge zum Zivilprocesse. Die Bestreitung der Zuständigkeit eines Civil- oder Handelssenes oder Gerichtes (§§ 61—64 J. N.) w G. Z. z r. 1896 Nr. 44; Friedländer: Die Senatsänderungen gemäss §§ 61—64 N. w G. Z. z r. 1898 Nr. 37.

und das Gericht dem Antrage noch vor Schluss der Verhandlung zur Hauptsache stattgeben zu müssen erachtet, kann es, sofern der Stand der Verhandlung eine solche Massregel zweckmässig erscheinen lässt, zugleich mit der Entscheidung über die Unzuständigkeitseinrede den Beschluss fassen, dass sofort an Stelle eines der Senatsmitglieder ein fachmännischer Beisitzer zu treten habe und die Verhandlung vor dem so veränderten Senate gleich durchzuführen sei.

Dasselbe kann vermittelt Ersatzes des fachmännischen Beisitzers durch einen richterlichen Beamten geschehen, wenn die Unzuständigkeit des Handelssenes oder des zur Ausübung der Berggerichtsbarkeit berufenen Senates deshalb behauptet wird, weil die Rechtssache zur allgemeinen Gerichtsbarkeit gehört.

Die Entscheidung über die Einrede der Unzuständigkeit ist in diesen Fällen nicht besonders auszufertigen, sondern in die nach Schluss der Verhandlung zur Hauptsache ergehende Entscheidung aufzunehmen.

§ 61 n. j. odnosi się do przypadku, gdy w danym trybunale istnieją obok siebie senaty cywilne, handlowe i ewentualnie górnicze. Wynika stąd, że przepis § 61 n. j. nie może mieć zastosowania do sądów krajowych i sądów handlowych w Wiedniu, Tryeście i Pradze. § 61 n. j. stosować należy także wówczas, gdy chodzi o stosunek senatu handlowego do senatu górniczego tego samego trybunału i nawzajem (Horten str. 247, Pollak str. 282, Fürstl str. 150). — W każdym razie odnośny trybunał musi być sądem 1ej instancyi, a nie sądem odwoławczym (tak Horten str. 282, Fierich str. 298; inaczej Fürstl str. 151).

Jeżeli nastąpi zmiana w składzie senatu po myśli 1 lub 2 ustępu § 61 n. j. w ciągu rozprawy, wówczas należy zgodnie z zasadą § 412 p. c. wedle potrzeby powtórzyć część rozprawy przed zmienionym senatem (Horten str. 248, Fierich str. 298, Pollak str. 282).

Przeciw uchwale, którą zarządzono zmianę senatu, niema osobnego środka prawnego. Wynika to z ostatniego ustępu § 61 n. j., wedle którego uchwały takiej nie należy osobno wygotować; przemawia za tym wnioskiem także analogia z § 62 n. j. (Demelius str. 68, Horten str. 251. Schauer przy § 61 n. j.).

Sędziogo, (sędziowskich urzędników lub sędziów fachowych) który w celu przeistoczenia senatu cywilnego w senat handlowy lub górniczy, lub senatu ostatniego rodzaju w senat cywilny stosownie do § 61 n. j. w miejsce jednego z członków senatu ma wstąpić, wyznacza prezydent trybunału na ustne doniesienie przewodniczącego senatu (§ 9 al. 3 instr. sąd.).

§ 62. Jeżeli w przypadkach oznaczonych w § 61 sąd zastrzegł sobie rozstrzygnięcie zarzutu niewłaściwości aż do wydać się mającego po ukończeniu rozprawy, orzeczenia co do sprawy głównej, natenczas może przewodniczący wedle

§ 62. Wird in den im § 61 bezeichneten Fällen die Entscheidung über die Einrede der Unzuständigkeit vom Gerichte dem nach Schluss der Verhandlung zur Hauptsache ergehenden Ausspruche vorbehalten, so kann der Vorsitzende, je nachdem die Verweisung

tego, czy żądano przekazania senatowi handlowemu albo górniczemu, albo cywilnemu, przywołać do rozprawy sędziego fachowego albo urzędnika sędziowskiego jako sędziego uzupełniającego. Jeżeli potem na podstawie wyników rozprawy senat, przed którym rozprawa wyznaczoną była, uzna uzasadnionym zarzut niewłaściwości, wówczas o ile sprawa przeprowadzona przed senatem cywilnym należy do senatu handlowego albo górniczego, w celu wydania orzeczenia w sprawie głównej wstąpi w miejsce członka senatu sędzia fachowy przywołany w charakterze sędziego uzupełniającego. W sprawach, które należą do senatu cywilnego, winien natomiast urzędnik sędziowski, który brał udział w rozprawie jako sędzia uzupełniający, wstąpić w miejsce sędziego fachowego senatu pierwotnie do rozprawy powołanego. Przeciw tym uchwałom niema osobnego środka prawnego.

Zmiany w składzie senatu i nazwiska członków senatu, którzy faktycznie brali udział w wydaniu wyroku, należy w tym przypadku zawsze podać przy ogłoszeniu rozstrzygnięcia.

an einen Handels- oder bergrechtlichen Senat oder an einen Civilsenat begehrt wurde, einen fachmännischen Beisitzer oder einen richterlichen Beamten der Verhandlung als Ergänzungsrichter beiziehen. Wird sodann die Einrede der Unzuständigkeit von dem Senate, vor welchem die Verhandlung anberaunt war, auf Grund der Ergebnisse der Verhandlung als gerechtfertigt erkannt, so hat, sofern die vor einem Civilsenate verhandelte Rechtssache vor einen Handels- oder bergrechtlichen Senat gehört, der als Ergänzungsrichter beigezogene fachmännische Beisitzer zum Zwecke der Entscheidung der Hauptsache an Stelle eines der Mitglieder jenes Senates zu treten. Bei Rechtsachen, welche vor einen Civilsenat gehören, hat hingegen der richterliche Beamte, welcher als Ergänzungsrichter an der Verhandlung theilgenommen hat, an die Stelle des fachmännischen Beisitzers des ursprünglich zur Verhandlung berufenen Senates zu treten. Gegen diese Beschlüsse ist ein abgesondertes Rechtsmittel nicht zulässig.

Die Veränderung in der Zusammensetzung des Senates und die Namen der Senatsmitglieder, welche an der Urtheilsfällung thatsächlich mitgewirkt haben, sind in diesem Falle bei der Verkündung der Entscheidung stets bekanntzugeben.

Członek senatu, który na skutek zarzutu niewłaściwości sądu przed rozstrzygnięciem sprawy głównej na podstawie uchwały sądowej ze senatu wystąpił, nie powinien brać udziału w naradzie i głosowaniu nad wyrokiem. Obowiązany jest jednakże podać przewodniczącemu w trzech dniach swoje zdanie w przedmiocie rozstrzygnięcia sprawy w osobnem piśmie wygotowanem. To wotum należy dołączyć do protokołu narady.

Pierwszy ustęp objaśnień podanych przy § 61 n. j. ma tu również zastosowanie (zob.).

Zarządzenie z § 62 n. j. wydaje przewodniczący senatu, gdy tymczasem zarządzenie z § 61 n. j. należy do senatu.

Po przybraniu sędziego uzupełniającego będzie musiała być ewentualnie rozprawa powtórzoną (§ 412 p. c.) przed senatem uzupełnionym. Sędzia uzupełniający bierze udział w rozprawie (nie w naradach) jak każdy inny członek senatu, może zatem także zadawać pytania z § 182 p. c. (tak Fürstl str. 152, inacej Horten str. 248; ostatni, opierając się na brzmieniu § 9 n. j., nie przyznaję sędziemu uzupełniającemu żadnych praw nie objętych wy wyrażnie §em 62 n. j.).

Zdanie, o którym mowa w ustępie 3 § 62 n. j., od- daje w przypadku, gdy sąd w pierwotnym składzie uzna się niewłaściwym, każdy ustępujący członek pierwotnego senatu bez względu na to, czy ustępuje urzędnik sędziowski, czy sędzia fachowy (tak Neumann str. 1190, Horten str. 249, Fierich str. 302, Beisser l. c., Pollak str. 282, Fürstl str. 153; zapatrywanie Cansteina str. 350 i Demeliusa str. 70,

Dasjenige Mitglied des Senates, welches infolge der erhobenen Einrede der Unzuständigkeit vor der Entscheidung der Hauptsache kraft Gerichtsbeschlusses aus dem Senate ausschied, hat sich an der Berathung und Abstimmung über das Urtheil nicht zu betheiligen. Es ist jedoch verpflichtet, dem Vorsitzenden seine Meinung über die Entscheidung der Streitsache in besonderer schriftlicher Ausfertigung innerhalb drei Tagen bekanntzugeben. Dieses Votum ist dem Berathungsprotokolle beizulegen.

że obowiązek taki ciąży tylko na ustępującym ze senatu urzędniku sędziowskim z tego powodu, że tylko urzędnik sędziowski jest »członkiem senatu«, jest błędne, gdyż w myśl ustępu 3 § 62 n. j. każdy ze sędziów, który brał udział w senacie, jest »członkiem senatu«. Zdanie to tj. zapatrywanie (lubo bez motywów) w przedmiocie głównym ma znaczenie, w § 64 określone. W przypadku, gdy sąd w pierwotnym składzie uzna się właściwym, sędzia uzupełniający nie odda swego wotum (inaczej bezpodstawnie Demelius str. 71, Pollak str. 282).

Na sędziów uzupełniających (§§ 9, 62 i 63 n. j.) należy powoływać przede wszystkim członków trybunału, ustanowionych dla odnośnego senatu jako zastępcy. W razie przeszkody w ich osobie oznacza na ustne doniesienie przewodniczącego senatu prezydent trybunału, kto ma udział wziąć w rozprawie jako sędzia uzupełniający. Jeżeli do senatu już należy sędziowski urzędnik, któremu w celach wykonywania sądownictwa udzielono prawa głosowania, natenczas tylko radcy mogą być na sędziów uzupełniających przybrani (§ 9 al. 1 i 2 instr. sąd.). Zmiany w składzie senatu, które nastąpiły po myśli § 62 n. j., muszą być zawsze w piśmiennem stwierdzeniu głosowania przytoczone. Jeżeli się nie sporządza oddzielnego protokołu obrad, należy wotum sędziego, występującego ze senatu, dołączyć do odnośnego aktu, zaopatrzonego w zapisek o głosowaniu (§ 188 instr. sąd.).

Przytoczyć jeszcze należy odpowiedzi min. na pyt. do § 62 n. j., jako to:

1) Sędzia fachowy — odp. na pyt. opuszcza tu bez przyczyny urzędnika sędziowskiego — przyzwaną do rozprawy przed senatem cywilnym jako sędzia uzupełniający, nie ma oddać zdania swego o sprawie głównej (wotum), jeżeli senat cywilny odrzucił zarzut niewłaściwości i wskutek tego w pierwotnym swym składzie wydał wyrok w przedmiocie głównym.

2) Członek senatu, który wedle uchwały sądowej na skutek zarzutu niewłaściwości przed wydaniem rozstrzygnięcia w przedmiocie głównym wystąpił ze senatu, może być

obecnym przy naradzie i głosowaniu, nie może jednakże brać udziału. Obowiązku tego jednakże niema.

§ 63. Postanowienia §§ 61 i 62 mają być także stosowane, o ile w sprawie wytoczonej przed samoistnym sądem handlowym albo przed sądem handlowym i morskim zarzut niewłaściwości z tego powodu podniesiono, że sprawa należy do sądu obwodowego lub krajowego, powołanego do wykonywania jurysdykcyi ogólnej, *albo przed tym sądem,*

Jeżeli sąd handlowy albo senat handlowy lub górniczy sądu obwodowego lub krajowego uważają sprawę u nich wytoczoną za sprawę należącą do jurysdykcyi ogólnej, należy zarządzenia oznaczone w §§ 61 i 62 z urzędu poczynić. *zousetax znara należy przed sąd handlowy, albo sąd handlowy i morski, -*

Ustęp 2 § 63 n. j. jest następstwem zasady podanej w § 104 n. j.

§ 64. Jeżeli orzeczenie wydane po myśli § 62 z przybraniem sędziego uzupełniającego zacepionem zostanie z powodu niewłaściwości sądu a instancya wyższa jest tego zdania, że senat, przed którym rozprawę wyznaczono, był faktycznie właściwym dla rozstrzygnięcia sprawy, to

§ 63. Die Bestimmungen der §§ 61 und 62 sind auch anwendbar, sofern in einer bei einen selbständigen Handelsgerichte oder Handels- und Seegerichte angebrachten Rechtssache die Einrede der Unzuständigkeit deshalb erhoben wird, weil die Rechtssache vor das zur Ausübung der allgemeinen Gerichtsbarkeit berufene Kreis- oder Landesgericht gehört.

Wenn ein Handelsgericht oder der Handels- oder bergrechtliche Senat eines Kreis- oder Landesgerichtes eine bei ihnen anhängig gewordene Rechtssache für eine Angelegenheit der allgemeinen Gerichtsbarkeit halten, sind die in den §§ 61 und 62 bezeichneten Massnahmen von amtswegen einzuleiten.

§ 64. Wenn eine gemäss § 62 unter Zuziehung eines Ergänzungsrichters gefällte Entscheidung wegen Unzuständigkeit des Gerichtes angefochten wird und die höhere Instanz der Ansicht ist, dass der Senat, vor welchem die Verhandlung aberaumat war, zur Entscheidung der Rechtssache thatsächlich zuständig gewesen wäre,

nie należy mimo to uwzględnić niewłaściwości, jeżeliby także członek senatu, który przed końcowem orzeczeniem zeń wystąpił, wedle treści jego zdania, dołączonego do aktów, sprawę tak rozstrzygnął, jak to się stało w zaczepionem orzeczeniu.

Aby skutek określony w § 64 n. j. faktycznie nastąpił, musi się zdanie sędziego, który ze senatu ustąpił, w zupełności zgadzać z orzeczeniem, jakie w przedmiocie głównym faktycznie zapadło (tak Pollak str. 283, Fürstl str. 153; Horten żąda, by zdanie występującego członka senatu tylko w głównych punktach się zgadzało z orzeczeniem zapadłym).

ROZDZIAŁ DRUGI.

Właściwość miejscowa.

Przepisy o właściwości miejscowej w postępowaniu procesowym przed sądami zwyczajnymi zawarte są w §§ 65—104 n. j. a nadto sporadycznie w innych ustawach jak np. w art. 315 ust. handl. i art. VI l. 5 ust. wpraw. n. j. (właściwość dla skarg o zrealizowanie prawa zatrzymania), w § 384 p. c. (właściwość dla wniosków na ubezpieczenie dowodów) w § 532 p. c. (właściwość dla skargi nieważności i skargi o wznowienie), w §§ 582, 584 i 596 p. c. (właściwość dla wniosku na zamianowanie sędziego polubownego, dla wniosku na uznanie zapisu na sąd polubowny za bezskuteczny, dla skargi o uchylenie orzeczenia sądu polubownego), w art. XXIII ust. wpraw. p. c. (właściwość dla zażalenia nieważności przeciw orzeczeniu sądu polubownego giełdowego), w art. XXV

so ist dennoch auf die Unzuständigkeit nicht weiter Bedacht zu nehmen, falls auch das vor der Endentscheidung aus dem Senate ausgeschiedene Mitglied nach Inhalt seines den Acten beiliegenden Votums die Rechtssache so entschieden hätte, wie es durch den angefochtenen Spruch geschehen ist.

ust. wpraw. p. c. (właściwość dla skargi o ubezskuteczenie orzeczenia sądu polubownego giełdowego), w § 17 ord. egz. w §§ 35, 36, 37, 232, 258, 306 368 ord. egz. (właściwość dla sporów w postępowaniu egzekucyjnym), w §§ 126, 128, 131, 134, 138 ust. konk. (właściwość dla sporów w toku konkursu zob. art. VII ust. wpraw. n. j.), w § 2 ust. z 6 czerwca 1887 l. 72 Dz. u. p. i art. XI l. 5 ust. wpraw. p. c. i t. d. Wiele z cytowanych tu przepisów zawiera także postanowienia o przedmiotowej właściwości.

Sąd powszechny.

§ 65. Wszelkie skargi, dla których nie jest uzasadnioną szczególną właściwość w innym sądzie, należy wnosić w przedmiotowo właściwym sądzie powiatowym lub trybunale pierwszej instancji, w którym pozwany ma swój sąd powszechny.

§ 65 zawiera definicyę sądu powszechnego. Sądem powszechnym jest ten sąd przedmiotowo właściwy, w którym należy wnosić przeciw pewnej osobie w zasadzie wszystkie skargi przeciw niej skierowane, z wyjątkiem pewnych skarg, dla których z wyłączeniem pierwszego sądu inny sąd jako wyłączny jest powołany.

Niektóre bowiem skargi w myśl wyraźnych przepisów (§ 76 i n. n. j.) przydzielone są miejscowo pewnym ściśle oznaczonym sądom (sądy szczególne), a to z tym skutkiem, że ostatnie sądy albo wyłączają sąd powszechny (sądy szczególne wyłączne) albo też dla odnośnych skarg obok sądu powszechnego są właściwie (sądy szczególne dowolne). Sądy szczególne dowolne nie wyłączają więc sądu powszechnego lecz konkurują z nim. W normie ju-

§ 65. Alle Klagen, für welche nicht ein besonderer Gerichtsstand bei einem anderem Gerichte begründet ist, sind bei dem sachlich zuständigen Bezirksgerichte oder Gerichtshofe erster Instanz anzubringen, bei welchem der Beklagte seinen allgemeinen Gerichtsstand hat.

jurysdykcyjnej jest mowa o sądach szczególnych wyłącznych w §§ 76—85 (por. art. VII. ust. wpraw. n. j. i § 17 ord. egz.), zaś o sądach szczególnych dowolnych w §§ 86 i n.

§ 66. Sąd powszechny pewnej osoby oznacza się wedle miejsca jej zamieszkania. Miejscem zamieszkania pewnej osoby jest miejscowość, w której się ona osiedliła w dowiedzionym albo z okoliczności widocznym zamiarze, by tamże stale przebywać.

Jeżeli pewna osoba ma miejsce zamieszkania w okręgach kilku sądów, wówczas uzasadnionym jest w każdym z tych sądów jej sąd powszechny. W przypadku takim służy powodowi wybór, w którym z kilku sądów chce wnieść skargę.

Ponieważ do zaistnienia zamieszkania z § 66 n. j. potrzeba nie tylko faktycznego osiedlenia się, lecz także woli stałego pobytu w pewnej miejscowości, przeto osoby, nie mające zdolności do działania, ograniczone są w możności powzięcia takiej woli, a temsamem w możności wyboru zamieszkania w znaczeniu § 66 n. j. (Horten str. 254 i 255, Fierich str. 312, Demelius str. 74, Fürstl str. 156, Pollak str. 296, Canstein str. 266 i 267 i odp. min. na pyt. do § 68 n. j.).

Licząc się z tem, ustawa przepisuje, gdzie mają miejsce zamieszkania małoletni (zob. §§ 71 i 72 n. j.) pozostający pod władzą ojcowską lub opiekuńczą. Nigdzie niema jednakże przepisu, które miejsce należy uważać za miejsce

§ 66. Der allgemeine Gerichtsstand einer Person wird durch deren Wohnsitz bestimmt. Der Wohnsitz einer Person ist an dem Orte begründet, an welchem sie sich in der erweislichen oder aus den Umständen hervorgehenden Absicht niedergelassen hat, daselbst ihren bleibenden Aufenthalt zu nehmen.

Wenn eine Person in den Sprengeln mehrerer Gerichte einen Wohnsitz hat, so ist für sie bei jedem dieser Gerichte ein allgemeiner Gerichtsstand begründet. Es steht in einem solchen Falle dem Kläger die Wahl frei, bei welchem der verschiedenen Gerichte er die Klage anbringen will.

zamieszkania pełnoletniego umysłowo chorego, znajdującego się pod kuratelą. Analogia z §§ 71 i 72 n. j. i względ na właściwość z § 109 n. j. przemawiają za tem, że miejsce zamieszkania, jakie umysłowo chory miał w chwili, gdy rozciągnięto nad nim kuratelę, pozostaje dlań miejscem zamieszkania aż do uchylenia kurateli. (Demelius str. 74 przyznaje kuratorowi prawo zmiany miejsca zamieszkania kuranda a temsamem i sądu powszechnego). Zasadę tu przyjętą odnośnie do umysłowo chorych, pod kuratelą zostających, stosuje, lubo nie wprost lecz w rezultacie O. z 17 sierpnia 1899 l. 12600 G. U. n. zb. 693 także do marnotrawców pod kuratelą będących, stanowiąc, że sąd powszechny marnotrawcy stosuje się wedle siedziby sądu kuratelarnego. (Tak też Fürstl str. 157) Horten str. 255 i, jak się zdaje, Fierich str. 312 uw. 2 słusznie marnotrawców nie ograniczają w wyborze miejsca zamieszkania a temsamem i sądu powszechnego. Ponieważ krydataryusz nie jest ograniczony w zdolności do działania (zob. Trammer Ustawa konkursowa str. 4) przeto może dowolnie wybrać miejsce zamieszkania. (Tak Fürstl str. 157, Horten str. 255).

Także w stosunku do zagranicy i do obcych poddanych ocenia się nie tylko sąd powszechny ale i miejsce zamieszkania wedle § 66 n. j. (Horten str. 255 i 256, Demelius str. 74, Fürstl str. 157; inaczej co do miejsca zamieszkania Neumann str. 1193 i Pollak str. 294 uw. 5).

Z orzeczeń Sądu Najwyższego przytoczyć należy następujące :

Długoletni pobyt chorego w sanatorium nie uzasadnia zamieszkania chorego w miejscowości, w której sanatorium się znajduje. (O. z 1 sierpnia 1888 l. 8978 G. U. 12292).

Zameldowanie lub wymeldowanie policyjne samo przez się nie stanowi dowodu na fakt, że ktoś w miejscowości danej zamieszkał, względnie mieszkać przestał. (O. z 11 marca 1874 l. 1904 G. U. 5296, O. z 4 kwietnia 1882 l. 1582 G. U. 8945).

Dla urzędnika państwowego jest miejscem za-

mieszkania jego siedziba urzędowa(?), chociażby gdzieindziej faktycznie mieszkał. (Orz. z 2 marca 1893 l. 2028 G. U. 14623).

Orzeczenia te, chociaż pochodzą z przed roku 1898, mają i dziś znaczenie, gdyż § 66 n. j. ma jednakowe brzmienie z § 16 dawnej n. j. z 20 listopada 1852 l. 521 Dz. u. p.

§ 67. Dla osób, które ani na obszarze mocy obowiązującej niniejszej ustawy ani nigdzie indziej nie mają miejsca zamieszkania, uzasadnionym jest sąd powszechny w miejscu ich każdorazowego pobytu w krajach tutejszych. W braku takiego, albo gdyby miejsce pobytu w krajach tutejszych było nieznane, można te osoby co do wszystkich podczas ich pobytu w krajach tutejszych powstałych albo tu dopełnić się mających zobowiązań pozwać przed sąd ich ostatniego zamieszkania lub pobytu w krajach tutejszych.

Wyraz »pobyt« w § 67 n. j. oznacza każde faktyczne przebywanie w pewnym miejscu, bez względu na to, czy to przebywanie jest prawne czy bezprawne, dobrowolne czy przymusowe, chwilowe czy też dłużej trwające. (Demelius str. 75, Neumann 1194, Fierich str. 313, Fürstl str. 158, Pollak str. 296).

Wyraz »zamieszkanie« w § 67 n. j. oznacza nietylko zamieszkanie w rozumieniu § 66 n. j. ale także zamieszkanie w rozumieniu §§ 68—73 n. j. (Horten str. 257, Neumann str. 1194, Fierich str. 313 uw. 2).

Wyrazy »kraje tutejsze« użyte są w rozumieniu art. X ust. wpraw. n. j.

§ 67. Für Personen, welche weder im Geltungsgebiete dieses Gesetzes, noch anderswo einen Wohnsitz haben, wird der allgemeine Gerichtsstand durch den Ort ihres jeweiligen Aufenthaltes im Inlande begründet. Mangels eines solchen oder bei Unbekanntheit des inländischen Aufenthaltsortes können diese Personen wegen aller während ihres Aufenthaltes im Inlande begründeten oder hier zu erfüllenden Verbindlichkeiten bei dem Gerichte des letzten Wohnsitzes oder Aufenthaltes belangt werden, den sie im Inlande gehabt haben.

Sąd ostatniego miejsca zamieszkania może w przypadku zdania 2 § 67 n. j. konkurować ze sądem ostatniego miejsca pobytu. (Horten str. 257).

Zob. § 98 n. j.

§ 68. Dla osób pozostających w czynnej służbie w armii, marynarce wojennej i obronie krajowej, wliczając wszystkie w administracyi wojskowej w czynnej służbie pozostające osoby wojskowe, jak i wreszcie dla osób należących do żandarmeryi a pozostających w czynnej służbie uchodzi ze względu na sąd powszechny miejsce załogi za miejsce zamieszkania.

Sąd powszechny w ten sposób uzasadniony trwa w przypadku zmiany załogi aż po przybycia do nowego miejsca załogi.

Za miejsce zamieszkania osób wojskowych, które nie przebywają w krajach tutejszych, uchodzi przy ustaleniu sądu powszechnego ostatnie tutejszokrajowe miejsce załogi korpusu wojskowego, do którego należą, albo ostatnie tutejszokrajowe miejsce załogi tych osób wojskowych.

I. § 68 odnosi się do osób w ustępie 1 tego § wyliczonych, o ile i dopóki osoby te są w czynnej służbie. Wątpliwem jest, czy do osób, będących w czynnej służbie (w rozumieniu § 68 n. j.), należą rezerwiści powołani do

§ 68. Für die in activer Dienstleistung stehenden Personen des Heeres, der Kriegsmarine und der Landwehr, einschliesslich aller bei der Militärverwaltung in activer Dienstleistung stehenden Militärpersonen, sowie endlich für die in activer Dienstleistung stehenden Personen der Gendarmerie gilt in Ansehung des Gerichtsstandes der Ort der Garnison als Wohnsitz.

Der hiedurch begründete Gerichtsstand dauert im Falle eines Wechsels der Garnison bis zum Entreffen in eine neue Garnison fort.

Als Wohnsitz der Militärpersonen, welche sich nicht im Inlande befinden, gilt bei Ausmittlung des Gerichtsstandes der letzte inländische Garnisonsort des Militärkörpers, dem sie angehören, oder der letzte inländische Garnisonsort dieser Militärpersonen.

ćwiczeń wojskowych; pro oświadcza się Horten, contra Fürstl str. 159. Względy praktyczności przemawiają za zdaniem drugim.

Otóż dla osób z § 68 al. 1 n. j. jest sądem powszechnym ten sąd, w którego okręgu położone jest tutejszokrajowe (art. X ust. wpraw. n. j.), »miejsce załogi» odnośnych osób. Miejscem załogi osoby wojskowej jest zaś to miejsce, które osobie wojskowej przydzielono jako stałą siedzibę dla wykonywania jej działalności wojskowej (Neumann str. 1194). Fürstl str. 159 tudzież za nim Fierich str. 315 uw. 1 za miejsce takie przyjmują siedzibę tego oddziału (niekoniecznie pułku) wojskowego (Truppenkörper), do którego osoba wojskowa należy. (Por. Horten str. 258 i Canstein str. 271).

Jeżeli osoba wojskowa znajduje się w służbie zagranicą (w znaczeniu art. X ust. wpraw. n. j.) n. p. we Węgrzech lub Bośni i Hercegowinie, wówczas sądem powszechnym dla niej w krajach tutejszych jest sąd, który był ostatnim sądem garnizonu oddziału wojskowego, przy którym odnośna osoba zagranicą służy, albo sąd, który był ostatnim sądem garnizonu (w rozumieniu 1 ustępu § 68^{n. j.}) odnośnej osoby. Oba te sądy o ile równocześnie zachodzą, konkurują ze sobą (§ 102 n. j.); zachodzą zaś oba równocześnie, jeżeli oddział wojskowy, przy którym osoba wojskowa służy, miał dawniej swą siedzibę w krajach tutejszych, a nadto odnośna osoba wojskowa dawniej w krajach tutejszych służyła (n. p. jeżeli osoba wojskowa wraz z oddziałem, przy którym w kraju tutejszym służyła, przeniesiona zostanie do Węgier). Zdarzyć się jednak może, że jedna z rzeczonych alternatyw nie zachodzi, wówczas pozostaje z obu sądów alternatywą objętych tylko drugi sąd. (Neumann str. 1195, Demelius str. 76, Fürstl str. 160).

Powstanie sądu powszechnego z § 68 n. j. zależnem jest jednakże od zdolności osoby wojskowej samodzielnego ustalenia miejsca zamieszkania. Dla osób, którym zdolności tej braknie (władzy ojcowskiej podległe ślubne, legitymowane albo adoptowane dzieci, nieślubne dzieci przed uzyskaniem prawa swobodnego zarządu majątkiem, §§ 71. 72 n. j.) nie

może zaistnieć sąd powszechny z § 68 n. j. Skargi przeciw nim należy zatem wnieść przed sąd powszechny ojca lub nieślubnej matki (§§ 71, 72) albo — oczywiście, o ile zachodzą warunki § 86 al. 2 n. j., o czem tam zobacz — w sądzie ich miejsca garnizonu jako sądzie miejsca zajęcia. (Odp. min. na pyt. do § 68 n. j.).

Zob. art II l. 2 ust. wpraw. n. j.).

Zob. § 73 n. j.

II. Członkowie straży skarbowej nie mają stałej siedziby; dlatego za ich miejsce zamieszkania przy ocenie właściwości sądu w sprawach karnych, tudzież cywilnych spornych i niespornych uważać należy miejsce, w którym jest siedziba komendy ich kompanii. (Dekr. nadw. z d. 28 października 1842 Zb. u. s. Nr. 643).

§ 69. Obywatele austriacy, którzy przebywają na stałej posadzie urzędowej jako urzędnicy lub słudzy państwa austriackiego albo Monarchii austro-węgierskiej poza obszarem mocy obowiązującej niniejszej ustawy, zachowują ten sąd powszechny, który mieli na obszarze mocy obowiązującej niniejszej ustawy. Jeżeli taki sąd nie jest uzasadniony, albo jeżeli nie można go wysledzić, wówczas uzasadnionym jest dla nich sąd powszechny w Wiedniu i to w okręgu tego sądu powiatowego, w którym ma siedzibę c. i k. ministerstwo spraw zagranicznych.

Zob. § 73 ustęp 2 n. j. o sądzie powszechnym żony i dzieci osób z § 69 n. j.

Nieco odmienne, tj. od § 69 n. j. się różniące postano-

§ 69. Österreichische Staatsangehörige, welche sich in ständiger amtlicher Stellung als Beamte oder Diener des österreichischen Staates oder der österreichisch-ungarischen Monarchie ausserhalb des Geltungsgebietes dieses Gesetzes aufhalten, behalten den allgemeinen Gerichtsstand, den sie im Geltungsgebiete dieses Gesetzes hatten. Ist ein solcher nicht begründet oder doch nicht zu ermitteln, so ist für sie die allgemeine Gerichtsstand in Wien, und zwar im Sprengel desjenigen Bezirksgerichts begründet, in welchem das k. u. k. Ministerium des Äussern seinen Sitz hat.

wienia co do sądu powszechnego urzędników austriackich, zawarte są w niżej podanych traktatach państwowych:

Austriacycy urzędnicy cłowi i podatkowi, pozostający na stanowisku urzędowym w księstwie Lichtenstein, podlegają wraz ze swą rodziną we wszystkich sprawach cywilnych sądom Księstwa (art. XI traktatu z 3 grudnia 1876 l. 143 Dz. u. p.).

Austriacki personal kolejowy, przebywający zagranicą, podlega tamtejszym ustawom: wedle art. XII traktatu z 5 sierpnia 1865 l. 138 Dz. u. p. zawartego z państwami graniczącymi z jeziorem Bodeńskim, wedle artykułu XII traktatu z 5 sierpnia 1867 l. 128 Dz. u. p. zawartego z Prusami co do linii kolejowych Landshut-Schwadowitz i Wildenschwert-Glatz, wedle art. VII traktatu z 29 września 1869 l. 61 Dz. u. p. z r. 1871 zawartego ze Saksonią co do linii Weipert, Georgswalde i Warnsdorf, wedle traktatu z 5 maja 1884 l. 112 Dz. u. p. zawartego ze Saksonią co do linii kolejowej przy Grasslitz, Moldau, Reitzenheim i Johann-Georgstadt, wedle art. IX traktatu z d. 2 marca 1877 l. 22. Dz. u. p. zawartego z cesarstwem niemieckim co do kolei od Chotzen przez Halbstadt i Friedland do Altwasser.

Tu należą także postanowienia traktatu zawartego ze Serbią:

Rząd austriacko-węgierski zastrzega sobie odnośnie do urzędników i służby kolejowej stacyonowanej w Serbii orzecznictwo we wszystkich sprawach cywilnych, opiekuńczych i kuratelarnych, w szczególności przewod spadkowy, otwarcie konkursów do majątku tych urzędników i służby i kierownictwo przewodu konkursowego (art. 16 traktatu z 9 kwietnia 1880 l. 80 Dz. u. p.).

Por. art. V. konw. z 10/22 lutego 1873 l. 82 Dz. ust. p. z r. 1881, zawartej z Rumunią.

§ 70. Sąd powszechny męża jest nim także dla jego żony, chociażby ona pozostawała pod opieką, jeżeli małżeń-

§ 70. Der allgemeine Gerichtsstand des Ehemannes ist auch der seiner Ehegatin, selbst wenn diese eine Pflegebefohlene ist, so-

stwo nie jest sądownie rozdzielone, albo rozwiedzione lub przez śmierć męża zniesione.

Jeżeli mąż opuścił swe miejsce zamieszkania na obszarze mocy obowiązującej niniejszej ustawy, żonę swą jednakże w krajach tutejszych pozostawił, wówczas jej stałe miejsce pobytu uzasadnia dla niej sąd powszechny dopóty, dopóki mąż nie zamieszka znowu na obszarze mocy obowiązującej niniejszej ustawy.

Lit. *Allerhand*: Der abgeleitete Gerichtsstand w Centr. z r. 1896 str. 470—476.

Do ustępu 1 § 70. Ustęp 1 § 70 n. j. odnosi się do żon, których mężowie mają sąd powszechny z § 66 n. j. lub 1 zdania § 67 n. j. Co do żon, których mężowie mają sąd powszechny z §§ 68 i 69 n. j., istnieje osobny przepis w § 73 n. j. (zob.).

Okoliczność ta, że małżeństwo jest nieważne, niema żadnego wpływu na zastosowanie przepisu § 70 ustęp 1 dopóty, dopóki małżeństwo sądownie unieważnionem nie zostanie. W następstwie tego przy zastosowaniu § 29 n. j. sąd, w którym jako powszechnym z § 70 n. j. przeciw żonie skargę jakąś wniesiono, pozostanie dla sporu tą skargą wdrożonego nadal właściwym, jeżeli po wniesieniu skargi małżeństwo unieważnionem zostanie. (*Horten* str. 260, *Neumann* str. 1198, *Fierich* str. 318, *Fürstl* str. 162, *Schrutka*: *Die Umgestaltung der Gerichtsverfassung* str. 75; por. *Godlewski* str. 98, *Castein* str. 272). Również żadnego wpływu na zastosowanie przepisu § 70 ust. 1 n. j. niema wyznaczenie żonie tymczasowego osobnego mieszkania z § 107 u. c.

fern die Ehe nicht gerichtlich geschieden oder getrennt oder durch den Tod des Mannes aufgehoben ist.

Wenn der Ehemann seinen Wohnsitz im Geltungsgebiete dieses Gesetzes aufgegeben, seine Gattin jedoch im Inlande zurückgelassen hat, so begründet ihr ständiger Aufenthalt für sie den allgemeinen Gerichtsstand insolange, als nicht der Ehemann wieder seinen Wohnsitz im Geltungsgebiete dieses Gesetzes nimmt.

(Horten str. 260, Fierich str. 318, O. z 6 listopada 1883 l. 12795 G. U. 9637).

Jeżeli małżeństwo zostanie rozwiązane, rozdzielone lub unieważnione, wówczas żona, jeżeli jest małoletnią, ma ten sąd powszechny, jakiby miała (§§ 71 i 72 n. j.), gdyby małżeństwa wogóle nie było. (Fierich str. 318, Neumann str. 1197, Fürstl str. 162, Ullmann str. 22).

Do ustępu 2 § 70.

Warunkiem zastosowania ustępu 2 § 70 n. j. jest, by mąż opuścił tutejsze miejsce zamieszkania (wedle Hortena str. 261 wogóle sąd powszechny) i udał się zagranicę. (Horten str. 261). Obojętnem jest natomiast, czy mąż żonę opuścił złośliwie, czy też w celach zarobkowania się wydał.

Sąd powszechny żony z ustępu 2 § 70 n. j. ustaje, gdy mąż powróci do krajów tutejszych i obierze sobie tutaj miejsce zamieszkania lub choćby tylko miejsce pobytu. Wynika to z § 70 ust. 1 łącznie z § 67 n. j. (Horten str. 261, Fierich str. 319, Fürstl str. 163).

Ustęp 2 § 70 n. j. stosuje się także do małoletniej żony (odp. min. na pyt. do § 70 n. j.). Wynika to z faktu, że i ustęp 1 § 70 odnosi się do małoletniej żony, tudzież z uwagi na okoliczność, że o sędzie powszechnym z ustępu 2 § 70 n. j. decyduje sam stosunek faktyczny (trwały pobyt), do którego zaistnienia nie wymaga się żadnej woli. (Horten str. 262, Fierich str. 318, Godlewski str. 98, Canstein str. 272).

Do ustępów 1 i 2 §. 70.

Jeżeli mąż nie ma miejsca zamieszkania ani w krajach tutejszych, ani zagranicą, ani nie ma miejsca pobytu w krajach tutejszych, ani nie miał miejsca zamieszkania w krajach tutejszych, wówczas żona, o ile jest własnowolną i co do niej zachodzą warunki §§ 66 lub 67 n. j., ma sąd powszechny z tych §§-ów. (Fürstl str. 162, Demelius str. 78, Fierich str. 319).

§ 71. Sąd powszechny ojca dzieli z nim jego władzy ojcowskiej podlegające, ślubie urodzone, legitymowane lub adoptowane dzieci; one podlegają temu sądowi także po zgaśnięciu lub uchyleniu władzy ojcowskiej tak długo, jak długo nie osiągną prawa swobodnego zarządu majątkiem.

Lit. jak przy § 70.

§ 71 odnosi się do dzieci, których ojcowie mają sąd powszechny z §§ 66 lub 67 n. j. Co do dzieci, których ojcowie mają sąd powszechny z § 68 i 69 n. j., istnieje osobny przepis z § 73 n. j. (zob.)

§ 71 odnosi się do dzieci ślubnych, do dzieci zrównanych ze ślubnymi w myśl § 160 n. j. (Horten str. 263, Demelius str. 78, Fürstl str. 163, Neumann str. 1198), do dzieci legitymowanych i do dzieci adoptowanych, co do których zachodzą warunki z § 183 u. c. (Adoptacya przez kobietę nie może uzasadnić sądu powszechnego dla dziecka adoptowanego; Hoten str. 263, Fürstl str. 163, Neumann str. 1198, Fierich str. 320, Godlewski str. 99). Wyłączone z przepisu § 71 n. j. są małoletnie córki zameżne, gdyż te w myśl § 70 n. j. (zob. tamże) przez czas trwania małżeństwa podlegają sądowi powszechnemu mężą. Zastosowania § 71 n. j. nie wyklucza fakt, że ojciec jest niewłasnowolnym lub, że w chwili urodzenia się dziecka (pogrobowca) już nie żyje (Fürstl str. 163).

W jakich przypadkach gaśnie lub uchyloną zostaje władza ojcowska, o tem zob. §§ 172, 174, 176 i 177 u. c.

Jeżeli ojciec, który swe miejsce zamieszkania w krajach tutejszych opuścił, pozostawił tu dzieci (§ 71 n. j.), to dzieci mimo to dzielią sąd powszechny ojca i nie można ich — tak jak dzieci osób oznaczonych w §§ 69 i 73 n. j. — za-

§ 71. Den allgemeinen Gerichtsstand des Vaters theilen die seiner väterlichen Gewalt unterworfenen, ehelich geborenen, legitimirten oder adoptiren Kinder; sie bleiben diesem Gerichtsstande auch nach dem Erlöschen oder Unwirksamwerden der väterlichen Gewalt so lange unterworfen, als sie das Recht zur freien Vermögensverwaltung nicht erlangt haben.

skarżyć w miejscu ich trwałego pobytu. Sąd miejsca zatrudnienia (§ 86 n. j.) i majątku (§ 99 n. j.) stosuje się także do dzieci osoby, która miejsce zamieszkania w krajach tutejszych opuściła (odp. min. na pyt. do § 70 n. j.; tak też Neumann str. 1199, Godlewski str. 98, Fierich str. 320, Schauer przy § 71 n. j., Fürstl str. 164, Canstein str. 272; inaczej Pollak str. 296 stosujący tu analogicznie § 70 ustęp 2 n. j.).

§ 72. Dzieci nieślubne podlegają sądowi powszechnemu matki; one zachowują ten sąd powszechny pomimo śmierci matki tak długo, aż osiągną prawo swobodnego zarządu majątkiem.

Dzieci, które na koszt publicznego, równocześnie do ustawowego zastępstwa tych dzieci powołanego zakładu umieszczone są w tym zakładzie lub poza zakładem, podlegają przez czas trwania tego zaopatrzenia sądowi powszechnemu tego zakładu.

Lit. Krassel: Der Gerichtsstand der in geschlossener Armenpflege untergebrachten Personen (Not. Zeit. z r. 1899 Nr. 11).

Z zasady objętej ustępem 1 § 72 n. j. wyjęte są małoletnie córki nieślubne, o ile są zamężne (§ 70 n. j.), gdyż podlegają wówczas sądowi powszechnemu męża, tudzież te dzieci nieślubne, do których się odnosi 2 ustęp § 72 n. j., przed ich wystąpieniem ze zakładu.

Który sąd będzie sądem powszechnym dla dzieci z ustępu 2 § 72 n. j. po ich wystąpieniu ze zakładu, o tem — o ile nie są dziećmi nieślubnymi znanej matki, skutkiem czego pod-

§ 72. Uneheliche Kinder unterstehen dem allgemeinen Gerichtsstande der Mutter; sie behalten diesen Gerichtsstand trotz des Todes der Mutter so lange fort, als sie das Recht zu freien Vermögensverwaltung nicht erlangt haben.

Kinder, die auf Kosten einer öffentlichen, zugleich zur gesetzlichen Vertretung dieser Kinder berufenen Anstalt in oder ausserhalb derselben untergebracht sind, unterstehen für die Dauer dieser Versorgung dem allgemeinen Gerichtsstande dieser Anstalt.

padają pod przepis ustępu 1 § 72 n. j. — norma j. nie stanowi. Pomimo to można stworzyć dla nich sąd powszechny przez porównanie przepisu § 109 n. j. z przepisem rozporządzenia min. spr. z 21 sierpnia 1856 l. 150 Dz. u. p., utrzymanego wyraźnie w mocy w art. VI l. 6 ust. wpraw. n. j. (Rozporządzenie to przedrukowane jest przy art. VI l. 6 ust. wpraw. n. j.). W myśl § 109 n. j. jest mianowicie sądem opiekuńczym ten sąd powiatowy, który jest dla małoletniego sądem powszechnym. W myśl rozporządzenia z 21 sierpnia 1856 l. 150 Dz. u. p. zaś opiekuna dla dziecka nieślubnego, którego matka jest nieznaną, tudzież dla podrzutka przy ich wystąpieniu ze zakładu, ustanowić ma sąd, w którego okręgu przebywa dziecię w chwili, w której opiekun ma być dlań ustanowiony. Ostatni sąd jest więc wedle widocznej tendencji sądem powszechnym dzieci, o których tu mowa. Jeżeli jednak dzieci takie były przez zakład oddane w zaopatrzenie osobom mieszkającym za granicą, wówczas sądem powszechnym dla takich dzieci będzie sąd powszechny samego zakładu, ten sąd ma mianowicie w myśl art. VI l. 6 ust. wpraw. n. j. (zob.) ustanowić dla dzieci tych opiekuna (Fürstl str. 164 i 165, Fierich str. 320 i 321, Neumann str. 1199, Demelius str. 6 i 79, Horten str. 28 i 29, Godlewski str. 99, Ullmann str. 22; por. Pollak str. 297).

Przepisy rozp. min. spr. z 21/8 1856 l. 150 Dz. u. p. względnie sąd powszechny na podstawie tego rozporządzenia skonstruowany, stosować należy analogicznie do dzieci nieślubnych, których matki są niewiadome, a które nie są pomieszczone w zakładach wymienionych w 2 ustępie § 72 n. j. (Horten str. 29 i Fierich str. 321 uw. 1).

§ 73. Sąd powszechny osoby wojskowej ustalony jej miejscem załogi, rozciąga się na ich żonę i dzieci tylko wówczas, gdy z osobą wojskową żyją we wspólności domowej.

§ 73. Der durch den Ort der Garnison bestimmte allgemeine Gerichtsstand einer Militärperson erstreckt sich auf deren Gattin und Kinder nur dann, wenn dieselben mit der Militärperson in gemeinschaft-

Poza tym przypadkiem oznacza się sąd powszechny tych osób według miejsca ich stałego pobytu.

Tosamo odnosi się do żony i dzieci osób oznaczonych w § 69.

§ 73 n. j. jest wyjątkiem z przepisu §§ 70 al. 1 i 71 n. j. o tyle, że sąd powszechny osób z §§ 68 i 69 tylko wówczas rozciąga się na ich żony i dzieci, jeżeli one z osobą z § 68 względnie § 69 n. j. żyją we wspólności domowej. O ile żona (§ 70 n. j.) i dzieci (§ 71 n. j.) nie żyją we wspólności domowej z osobą z §§ 68 i 69 n. j., wówczas, o ile w krajach tutejszych mają miejsce stałego pobytu, to miejsca stałego pobytu stanowi o ich (samoistnym) sądzie powszechnym. Taksamo się rzecz ma, jeżeli bądź tylko żona, bądź tylko dzieci nie żyją w wspólności domowej z mężem względnie ojcem z §§ 68 i 69 n. j. W przypadku pierwszym tutejszokrajowe miejsce stałego pobytu żony stanowi jej sąd powszechny, w drugim przypadku tutejszokrajowe miejsce stałego pobytu dzieci stanowi ich sąd powszechny.

§ 73 n. j. wchodzi odnośnie do żony w zastosowanie także wówczas, gdy żona nie jest własnowolną (Fierich str. 321, 322, Neumann str. 1200, Pollak str. 297).

Jeżeli żona i dzieci, względnie żona lub dzieci osób z §§ 68 i 69 n. j. nie żyją w wspólności domowej z mężem, względnie ojcem, ale nie mają także w krajach tutejszych stałego miejsca pobytu, wówczas dla braku wspólności domowej sąd powszechny męża względnie ojca nie będzie dla nich sądem powszechnym. W myśl § 67 n. j. będzie jednakże każdorazowe miejsce pobytu żony i dzieci, względnie żony lub dzieci stanowić dla nich sąd powszechny, a to również bez względu na małoletność żony (por. Horten str. 264, Neumann str. 1200, Fierich str. 322 uw. 1, Fürstl str. 165).

tlichem Haushalte leben. Sonst wird der allgemeine Gerichtsstand für diese Personen durch den Ort ihres ständigen Aufenthaltes bestimmt.

Gleiches gilt hinsichtlich der Gattin und der Kinder der im § 69 bezeichneten Personen.

§ 74. Sąd powszechny skarbu państwa albo kraju oznacza się wedle siedziby tego organu publicznego, który według obowiązujących w tej mierze przepisów powołany jest do zastępowania skarbu państwa lub kraju w danym sporze.

Sąd powszechny gminy stosuje się do siedziby zwierzchności gminnej.

Do zastępowania skarbu państwa — (tak austriackiego jak austro-węgierskiego; Demelius str. 81, Horten str. 265, Fierich str. 326) — powołaną jest prokuratorya skarbu. W przedmiocie tego zastępstwa obowiązuje rozp. całego min. z 9 marca 1898 l. 41 Dz. u. p., zawierające instrukcję służbową dla c. k. prokuratoryi skarbu. Z instrukcji tej przytoczyć należy na tem miejscu następujące przepisy:

Przeznaczenie służbowe i zakres czynności prokuratoryi skarbowej.

§ 1. a) Zasada ogólna.

Prokuratorye skarbowe są władzami państwa ustanowionymi dla obszaru jednego lub kilku krajów do czynności mających na celu obronę prawną majątku państwa i majątności zostających z onymże na równi pod względem takiej obrony.

Przeznaczenie służbowe prokuratoryi skarbowej obejmuje więc w ogólności sprawy następujące:

1. Obronę przed sądem w ogólności a w szczególności prowadzenie spraw spornych, dotyczących się majątku państwa i majątności z nim na równi będących stosownie do § 2 instrukcji niniejszej.

§ 74. Der allgemeine Gerichtsstand der Ärarers oder eines Landes wird durch den Sitz des öffentlichen Organes bestimmt, welches nach den hierüber geltenden Vorschriften das Ärar oder Land in der Streitsache zu vertreten berufen ist.

Der allgemeine Gerichtsstand einer Gemeinde richtet sich nach dem Sitze der Gemeindevorstellung.

2. Obronę w postępowaniu administracyjnem stosownie do § 15 *B* instrukcyi niniejszej majątku państwa i funduszów przez państwo zawiadywanych lub uposażonych, jakoteż praw patronatu, służących monarsze lub rzeczonym funduszom.

3. Wydawanie opinii prawnej w sprawach dotyczących się wogóle majątku państwa i majątności z nim na równi będących lub ważnych interesów Rządu państwa a to stosownie do postanowień § 15 *C* instrukcyi niniejszej.

4. Współdziałanie przy zawieraniu interesów prawnych i przy sporządzaniu dokumentów prawnych w sprawach majątku państwa i majątności z nim na równi będących.

§ 2 *b*) Bliższe określenie przepisu ogólnego w § 1 podanego.

1. Do majątku państwa i do majątności pod względem obrony prawnej i udzielania porady prawnej przez prokuratorę skarbową z majątkiem państwa na równi zostających, których sprawy, w kierunkach w § 1 pod l. 1—4 wzmiankowanych, stanowią zakres czynności prokuratorji skarbowej, zaliczają się:

1. Skarb w ogólności, a w szczególności wszelkie podatki i pobory rządowe, tudzież pobory publiczne w ogóle, o ile do ich ściągania używa się tychsamych organów i środków, co do ściągania poborów rządowych, monopola, regalia, przedsiębiorstwa rządowe wszelkiego rodzaju, prawa lenne państwa i w ogóle wszelkie instytucye i zakłady przeznaczone do zaspokojenia potrzeb w gospodarstwie państwa.

2. Skarb dworu.

3. Skarb kr. węg. co do pretensyi, które przed c. k. sądami mają być bronione, dopóki w krajach korony węgierskiej zaręczona jest wzajemność co do podobnych pretensyi c. k. skarbu.

4. Prawo kaduka, prawa terytoryalne i granice krajowe.

5. Kary pieniężne, nakładane przez władze administracyjne rządowe, o ile chodzi o ściąganie ich drogą sądową.

6. Wszelkie fundusze, któremi bezpośrednio zarządzają

władze państwa lub, o ile tak nie jest, uposażone są ze skarbu państwa całkiem lub w części, lecz w ten sposób, że państwo pokrywać na niedobór administracyjny.

7. Monarsze prawa patronatu i prawa patronatu funduszów pod 6 wzmiankowanych.

8. Fundacye, któremi zawiadują bezpośrednio władze państwa. Innym fundacyom należy się obrona i porada prawna ze strony prokuratury skarbowej tylko o tyle, o ile chodzi o pierwsze ukonstytuowanie fundacyi i o ściągnięcie majątku fundacyjnego w celu ukonstytuowania fundacyi, nie zaś wtedy, gdy po ukonstytuowaniu fundacyi chodzi o dalsze czynności prawne lub obronę.

9. Majątek kościelny i majątek beneficjów duchownych, o ile chodzi o pierwotną fundacyę kościoła lub duchownego beneficjum albo całość majątku zakładowego, lub o ile majątkiem tym zawiadują władze państwa, nie zaś wtedy, gdy co do istniejących już kościołów lub beneficjów duchownych idzie o obronę lub ściągnięcie bieżących użytków z majątku; nadto majątek zniesionych zakonów, klasztorów i społeczności duchownych, którym Rząd administruje, w Galicyi zaś majątek zakładowy zakonów, klasztorów i społeczności duchownych.

10. Publiczne zakłady parafialne ubogich, gdzie takowe jeszcze istnieją.

11. Ofiary pobożne (powszechnej użyteczności), o ile takowe nie odnoszą się do przedmiotów prawnych, którym w myśl instrukcyi niniejszej nie służy zastępstwo przez prokuraturę skarbową.

12. Majątek, którym zawiadują władze szkolne państwa (rady szkolne krajowe, powiatowe).

O ile w postępowaniu przed sądami, a w szczególności w postępowaniu egzekucyjnem sądowem inne władze lub urzędy mogą podejmować poszczególne czynności prawne, postanowione będzie osobnymi przepisami.

Pod względem interwencyi prokuratury skarbowej w postępowaniu administracyjnem stosują się w szczególności postanowienia § 15 *B* instrukcyi niniejszej.

II. Oprócz przypadków pod I oznaczonych, obrona przez prokuraturę skarbu ma miejsce także wtedy, gdy to przewidziane jest szczególnymi postanowieniami ustawowemi.

III. prokuratorya skarbowa jest nadto powołana do bronięcia interesów publicznych przed sądem wtedy, gdy interwencya władzy państwa w celu ich obrony jest dopuszczalna, a w braku innego organu, szczególnie do tego przeznaczonego, władza właściwa zażąda tego od prokuratoryi skarbu.

IV. Ministerstwo skarbu może prokuratoryi skarbu pozwolić, żeby majątnościom szczegółowo oznaczonym, postanowieniami oddziału I i II niniejszego nie objętym, przynosiła obronę nadal w tych przypadkach, w których to działo się dotychczas.

V. Gdyby w poszczególnych przypadkach powstała wątpliwość, czy prokuratorya skarbu ma podjąć czynność urzędową w myśl §§ 1 i 2, winna prokuratorya zasięgnąć decyzji ministerstwa skarbu.

Prokuratorye skarbowe i ekspozytury (delegacye) prokuratoryi skarbowych.

§ 3. Prokuratorye skarbowe istnieją:

W Wiedniu dla arcyksięstwa austriackiego poniżej Anizy;

w Lincu dla arcyksięstwa austriackiego powyżej Anizy;

w Salcburgu dla księstwa salcburskiego;

w Celowcu dla Karynty;

w Gracu dla księstwa styryjskiego;

w Lublanie dla księstwa kraińskiego;

w Tryeście dla uksiążącego hrabstwa goryckiego i gradyskiego, margrabstwa istryjskiego i miasta Tryestu z okręgiem;

w Zadarze dla królestwa dalmackiego;

w Insbruku dla uksiążęconego hrabstwa tyrolskiego i kraiu Vorarlbergu;

w Pradze dla królestwa czeskiego;

w Bernie dla margrabstwa morawskiego, tudzież księstwa Górnego i Dolnego Śląska;
 we Lwowie dla królestwa Galicyi i Lodomerji z Wielkiem księstwem krakowskiem;
 w Czerniowcach dla księstwa bukowińskiego.
 Nadto istnieje ekspozytura prokuratury skarbowej w Krakowie.

Przynależność miejscowa.

§ 4. I. Do obrony w procesach biernych, gdy właściwość sądową uzasadnia sąd powszechny stosownie do §§ 74 i 75, ustęp 2 n. j., powołana jest ta prokuratura skarbowa, w której okręgu znajduje się rzecz przedmiotem sporu będąca; jeżeli taki stosunek nie zachodzi, prokuratura skarbowa owego okręgu, gdzie miało miejsce zdarzenie¹⁾, wskutek którego powstało dochodzone roszczenie. Jeżeli i ta zasada nie da się zastosować, stosuje się właściwość prokuratury podług siedziby urzędowej tej władzy administracyjnej lub nadzorczej, która podlega bezpośrednio władzy centralnej.

II. Do procesów biernych, odmiennych od tych, które w ustępie I są oznaczone, jakoteż do wszystkich procesów czynnych tudzież wszelkich innych pertraktacji sądowych, właściwą miejscowo jest ta prokuratura skarbowa, w której okręgu znajduje się sąd właściwy I instancja.

III. Do wszelkich innych czynności urzędowych, prokuratury skarbowej przydzielonych, stosują się odpowiednio postanowienia o właściwości podane w oddziale I.

IV. Prokuratura skarbowa uprawniona jest do działania przed wszystkimi sądami i władzami królestw i krajów w Radzie państwa reprezentowanych.

Gdyby jednak dla szybszego i skuteczniejszego załatwienia sprawy lub dla zmniejszenia kosztów było to pożądanem,

¹⁾ O pojęciu »zdarzenie« zob. uwagę Grünzweiga w Prz. pr. i adm. z r. 1905 str. 64 (działu orzeczeń).

prokuratorya skarbowa winna się udać z prośbą o podjęcie czynności urzędowych poza jej okręgiem do tej prokuratoryi skarbowej, w której okręgu te czynności urzędowe mają być wykonane.

Ta ostatnia prokuratorya winna uczynić zadosyć takiemu żądaniu, o ile według jej zdania ważne powody nie stoją na przeszkodzie.

V. W razie różnicy zdań co do właściwości miejscowej decyduje ministerstwo skarbu, nie uwłaczając kompetencji służącej pod tym względem sądom w postępowaniu sądowym.

VI. Właściwość miejscowa prokuratoryi skarbowej w sporach o naruszenie prawa, wyrządzone przez urzędników sędziowskich, urządzona w § 9 ust. z dnia 12 lipca 1872 l. 112 d. u. p., pozostaje nienaruszona.

VII. Właściwość miejscową ekspozytur prokuratoryi skarbowej określa § 13.

Co do właściwości ekspozytury prokuratoryi skarbowej w Krakowie, to przepisy szczególne, pod tym względem istniejące, obowiązywać będą aż do dalszego rozporządzenia.

Dodać tu należy, że ekspozytura c. k. prokuratoryi skarbu w Krakowie jest miejscowo właściwą dla politycznych powiatów krakowskiego i chrzanowskiego (rozp. min. sk. z 8 grudnia 1867 l. 138 Dz. u. p.), tudzież, że rozp. min. z 7 czerwca 1898 l. 99 Dz. u. p. upoważniono prokuratorye skarbu do zastępowania (na żądanie) majątku zarządzanego przez miejscowe rady szkolne, upaństwowionych kolei żelaznych, o ile majątek ten na rachunek państwa bywa administrowany i komisji dla zakładów komunikacyjnych w Wiedniu.

Przy oznaczeniu sądu powszechnego dla skarbu państwa w sprawach wojskowych należy stosować ogólne przepisy obowiązujące odnośnie do skarbu państwa; (§ 9 ust. z 20 maja 1869 l. 78 Dz. u. p.). I tu więc obecnie stosować należy § 74 n. j.

Organem zastępującym kraj jest wydział krajowy.

W ostatnim ustępie § 74 n. j. jest mowa tylko o gminach politycznych. Gminy duchowne podpadają pod przepis § 75 n. j. (tak Horten str. 265 i 266 Fierich str. 328; inaczej Demelius str. 81). Na równi z gminami traktować należy powiaty, zastąpione przez wydział powiatowy (Fürstl str. 169).

§ 75. O ile nie zostało nic innego w sposób powszechnie obowiązujący ustanowionem, oznacza się sąd powszechny jawnych spółek handlowych, spółek komandytowych, spółek akcyjnych, towarzystw, gwarectw, publicznych funduszów i korporacyi, kościołów, prebend, fundacyi, celom publicznym służących zakładów, mas majątkowych, stowarzyszeń i innych podmiotów prawnych, do osób fizycznych nie należących a pod przepisy § 74 nie podpadających — według ich siedziby. Za siedzibę w wątpliwości uważa się miejscowość, w której zarząd się prowadzi.

Jeżeli jednego z tych podmiotów prawnych bronić ma zastępca skarbu państwa lub kraju, albo jeżeli tenże podlega zarządowi gminy, wówczas sąd powszechny oznaczyć należy wedle postanowień § 74.

Reguła ustępu 1 § 75 n. j. wchodzi tylko o tyle w zachowanie, o ile »nic innego nie zostało w sposób powszechnie obowiązujący ustanowionem«, tj. o ile zapomocą ustawy

§ 75. Sofern nichts anderes in allgemein verbindlicher Weise festgesetzt ist, bestimmt sich der allgemeine Gerichtsstand von offenen Handelsgesellschaften, Commanditgesellschaften, Actiengesellschaften, Genossenschaften, Gewerkschaften, öffentlichen Fonds und Corporationen, Kirchen, Pfründen, Stiftungen, zu öffentlichen Zwecken bestehenden Anstalten, Vermögensmassen, Vereinen und anderen nicht zu den physischen Personen gehörigen Rechts-subjecten, welche nicht unter die Bestimmungen des § 74 fallen, nach ihrem Sitze. Als Sitz gilt im Zweifel der Ort, wo die Verwaltung geführt wird.

Hat für eines dieser Rechtssubjecte der Vertreter des Ärars oder eines Landes einzuschreiten oder untersteht dasselbe der Verwaltung einer Gemeinde, so ist der allgemeine Gerichtsstand nach den Bestimmungen des § 74 zu beurtheilen.

lub przez rząd zatwierdzonych statutów (zob. art. V ust. wpr. n. j.) dla poszczególnych osób prawnych nie jest ustanowiony szczególny sąd powszechny (Schuster str. 51, Demelius str. 82, Horten str. 266, Neumann str. 1204, Fürstl str. 170), tudzież o ile nie ma zastosowania ustęp 2 § 75 n. j.

Zob. §§ 87 i 99 n. j.

Spółkę akcyjną, która ma odrębne przedsiębiorstwa w krajach tutejszych i na Węgrzech i która wedle statutu ma dla tutejszych czynności siedzibę we Wiedniu, zaś dla zagranicznych czynności w Budapeszcie, można mimo to z czynności przedsiębiorstw na Węgrzech położonych zaskarżyć przed sądem we Wiedniu (O. z 20 sierpnia 1902 l. 11401 G. U. n. zb. 2009).

Zob. o zagranicznych spółkach akcyjnych i t. d. uwagi przy § 99 n. j.

Odnosnie do ustępu 2 § 75 n. j. zob. uwagi przy § 74 n. j.

Sądy szczególne.

1. Wyłączne.

O pojęciu sądów szczególnych wyłącznych zob. uwagi na str. 254.

Sprawy małżeńskie.

§ 76. Skargi o rozdział, rozwód albo unieważnienie małżeństwa, jakoteż skargi o wszystkie niewyłącznie prawnie majątkowe, ze stosunku małżeńskiego wypływające, roszczenia należą do sądu, w którego okręgu małżonkowie mieli ostatnie wspólne miejsce zamieszkania.

O tem, co należy zaliczać do skarg o rozdział, rozwód albo unieważnienie małżeństwa, tudzież do skarg o roszczenia

§ 76. Klagen auf Scheidung, Trennung oder Ungiltigerklärung einer Ehe, sowie Klagen wegen aller nicht rein vermögensrechtlichen Ansprüche aus dem ehelichen Verhältnisse gehören vor das Gericht, in dessen Sprengel die Ehegatten ihren letzten gemeinsamen Wohnsitz hatten.

nie wyłącznie majątkowe, wynikające ze stosunku małżeńskiego, jakoteż o właściwości przedmiotowej dla takich skarg zob. § 50 l. 2 i 3 n. j. i uwagi tam podane.

Właściwość z § 76 odnosi się tak do tutejszych poddanych jak i poddanych obcych (Demelius str. 83, Neumann str. 1205, Fürstl str. 171, Fierich str. 329, Canstein str. 277) i to bez względu na fakt, czy małżeństwo zawarte zostało w krajach tutejszych czy też za granicą (Fürstl str. 171, Canstein str. 277). Właściwość z § 76 n. j. (wzgl. z § 50 l. 2 n. j.) odnosi się także do wezwania edyktalnego z § 115 u. c.

Warunkiem zastosowania właściwości z § 76 n. j. jest, by małżonkowie mieli w krajach tutejszych wspólne miejsce zamieszkania; ostatecznie wspólne miejsce zamieszkania decyduje bowiem o właściwości z § 76 n. j. Jeżeli małżonkowie wogóle nie mieli nigdy w krajach tutejszych wspólnego miejsca zamieszkania, wówczas, jeżeli pozwanym jest tutejszy poddany, wchodzi dla spraw w § 76 n. j. wymienionych w zastosowanie właściwość subsydyarna z § 100 n. j. (zob. uw. tam). Poza tym przypadkiem może być uzasadnioną właściwość miejscowa tutejszego sądu jedynie w myśl § 28 n. j. (zob. Pollak str. 298, Canstein str. 277; por. Fierich str. 329).

Wobec wyraźnego przepisu, że wyłączna właściwość z § 76 n. j. ma zastosowanie tylko o tyle, o ile małżonkowie w krajach tutejszych mieli (faktyczne) wspólne miejsce zamieszkania, tudzież wobec przepisu, że w braku takiego wspólnego miejsca zamieszkania wchodzi w przypadku, gdy pozwanym jest tutejszy poddany, w zastosowanie właściwość subsydyarna z § 100 n. j., nazwać błędem należy zdanie Hortena (str. 267), wedle którego razie zupełnego braku faktycznego wspólnego miejsca zamieszkania małżonków w krajach tutejszych decydować będzie w drugim rzędzie wspólne miejsce pobytu (§ 67 n. j.) małżonków (tak Fürstl str. 171, Fierich str. 328 uw. 4). Horten jeszcze o tyle odbiega od wyraźnego tekstu § 76 n. j., że przy osobach z §§ 68, 69 i 70 n. j. w §§ tych podane ustawowe wzglę-

dnie fikcyjne miejsca zamieszkania małżonków stawia na równi ze wspólnym miejscem zamieszkania.

Zob. oświadczenie min. z 16 kwietnia 1863 l. 38 Dz. u. p. przy art. IX ust. wpraw. n. j.

Z judykatury Sądu najw. w kwestyi, kiedy sprawy objęte §§ 76, 100 i 50 l. 2 n. j. należą do tutejszokrajowych sądów, należy przytoczyć co następuje.

W sądzie ostatniego tutejszokrajowego wspólnego miejsca zamieszkania małżonków można wdrożyć postępowanie separacyjne także wówczas, gdy chodzi o małżeństwo tutejszych poddanych, znajdujących się za granicą (O. z 6 kwietnia 1881 l. 13451 G. U. 8358, O. z 7 stycznia 1891 l. 15153 G. U. 13554).

Sąd ostatniego tutejszokrajowego wspólnego miejsca zamieszkania małżonków jest właściwym dla wdrożenia postępowania w celu unieważnienia małżeństwa także wówczas, gdy chodzi o małżeństwo między obcymi poddanymi zawarte za granicą (O. z 7 marca 1883 l. 1101 G. U. 9338).

Jeżeli oboje małżonkowie są obcokrajowcami, wówczas tutejsze sądy nie są właściwe dla procesu między małżonkami o prawo używania nazwiska męża (O. z d. 29 stycznia 1901 l. 16174 Not. Z. z r. 1901 Nr. 29).

Sprawy spadkowe.

§ 77. Sąd właściwy dla skarg, któremi dochodzi się praw spadkowych albo roszczeń z zapisów lub z innych zarządzeń na wypadek śmierci, niemniej dla skarg wierzycieli spadkowych o roszczenia do spadkodawcy albo do spadkobiercy jako takiego oznacza się, jak długo przyznanie

§ 77. Der Gerichtsstand für Klagen, durch welche Erbrechte oder Ansprüche aus Vermächtnissen oder sonstigen Verfügungen auf den Todesfall geltend gemacht werden, sowie für Klagen der Nachlassgläubiger aus Ansprüchen an den Erblasser oder an den Erben als solchen bestimmt sich, solange die Einantwortung des

spadku nie nastąpiło, wedle siedziby sądu, w którym toczy się pertraktacya spadkowa.

Skargi, które mają za przedmiot podział spadku, należą do sądu, w którym toczy się pertraktacya spadkowa. Ta właściwość sądowa trwa także po prawomocnem przyznaniu spadku.

Lit. Allerhand: Gerichtsstand in Verlassenschaftssachen w Centr. z r. 1896 str. 374 - 387.

Do ustępu 1 § 77.

Pod przepis ustępu 1 § 77 n. j. podpadają tylko skargi tam wyczerpująco wymienione, a więc:

1) skargi, któremi dochodzi się praw spadkowych (Erbrechte) w toku postępowania spadkowego. Skargami takimi będą skargi o prawo spadkowe (§ 532 u. c.), skargi o uznanie ważności lub nieważności testamentu, skargi małżonka o prawa z §§ 757 i n. i 796 u. c., skargi o wydanie lub uzupełnienie legitymy (Neumann str. 1206, Fürstl str. 173, Demelius str. 84), skargi nabywcy spadku dochodzącego praw pozbywającego dziedzictwo i t. d. Natomiast nie należą tu skargi o spadek z § 823 u. c. (wdraża się je po przyznaniu spadku), skargi o odwołanie darowizny z § 951 u. c. (tak Fürstl str. 173; inaczej Demelius str. 84), skargi o wyjawienie majątku spadkowego z art. XLII ust. wpraw. pr. cyw. (tak Demelius str. 84, Allerhand l. c. str. 381, Fierich str. 332, Canstein str. 269; inaczej O. z 16 sierpnia 1898 l. 11374 G. U. n. zb. 285, Neumann str. 1206, Fürstl str. 173), skargi nabywcy spadku przeciw pozbywającemu spadek lub na odwrót z umowy o pozbycie spadku, skargi, któremi masa spadkowa dochodzi poszczególnych rzeczy lub wierzytelności należących do masy, skargi o sukcesyę we

Nachlasses nicht erfolgt ist, nach dem Sitze des Geriches, bei welchem die Nachlassabhandlung anhängig ist.

Klagen, welche die Theilung der Erbschaft zum Gegenstande haben, gehören vor das Gericht, bei welchem die Nachlassabhandlung anhängig ist. Dieser Gerichtsstand bleibt auch nach rechtskräftiger Einantwortung des Nachlasses bestehen.

fideikomis (dla ostatnich skarg jest uzasadniona odrębna właściwość z § 78 n. j.).

2) skargi, któremi się dochodzi roszczeń z zapisów lub innych zarządzeń na przypadkach śmierci. Tu należą skargi legateryusza przeciw obciążonemu legatem, skargi obdarowanego na wypadek śmierci (§ 956 n. c.) przeciw masie spadkowej, skargi o prawa z § 1255 u. c.

3) skargi wierzycieli spadkowych o roszczenia do spadkodawcy, t. j. o roszczenia jakie mieli do spadkodawcy; tu należy także roszczenie o zwrot posagu, powstające ze śmiercią spadkodawcy (Fürstl str. 174).

4) skargi wierzycieli spadkowych o roszczenia do spadkobiercy jako takiego. Tu należą skargi przeciw dziedzicowi z tytułu zarządu masy spadkowej, actio funeraria i t. d.

Otóż dla skarg tu pod 1)—4) wymienionych, właściwy jest ten sąd przedmiotowo właściwy (§§ 49—53 n. j.), który oznacza się wedle siedziby sądu, w którym się toczy pertraktacja spadkowa (§§ 105—108 n. j.), a więc ten sąd przedmiotowo właściwy, w którego okręgu ma siedzibę sąd spadkowy (niezupełnie tak Allerhand l. c. str. 377, 378). Wynika stąd, że sąd z § 77 al. 1 n. j. niekoniecznie jest identycznym z sądem spadkowym.

Właściwość z § 77 al. 1 n. j. rozpoczyna się z chwilą śmierci spadkodawcy, a nie dopiero z chwilą wdrożenia postępowania spadkowego. Wprawdzie za ostatniem zdaniem (podzielanem przez Hortena str. 269, Allerhanda l. c. str. 382, Fiericha str. 334), przemawia dosłowne brzmienie ustępu 1 § 77 n. j. w szczególności wyrazy: »toczy się pertraktacja spadkowa«, wszelako tem nieściśłem brzmieniem krępować się nie można, gdyż brakłoby nieraz sądu właściwego, np. w przypadku wniesienia jednej ze skarg wyżej pod 3) podanych przeciw nieobjętej masie spadkowej przed otwarciem pertraktacji spadkowej (zgodnie z zapatrywaniem tu podanem Demelius str. 87, Fürstl str. 174).

Właściwość z § 77 al. 1 n. j. kończy się z chwilą prawomocności przyznania spadku. Przemawia za tem

brzmienie 2 ustępu § 77 n. j., w szczególności tam zamieszczone wyrazy »także po prawomocnem przyznaniu spadku« (tak Demelius str. 85, Fürstl str. 174, Fierich str. 334; inaczej Horten str. 269, Canstein str. 289, z których pierwszy za chwilę końcową uważa wydanie, drugi zaś doręczenie dekretu dziedzictwa). Właściwość ta nie odżyje, jeżeli po przyznaniu spadku znalezionem zostaje nieznany dawniej majątek spadkowy i z tego powodu poczyni się zarządzenia przewidziane w § 179 pat. ces. z 9 sierpnia 1854 l. 208 Dz. u. p., gdyż zarządzenia te nie są pertraktacją spadkową (Fürstl str. 174, 175, Neumann str. 1207, Canstein str. 269 O. z dnia 27 marca 1888 r. l. 3718 G. U. 12120; inaczej Allerhand l. c.). Jeżeli pertraktacja sądowa nie zostanie ukończoną przez wydanie dekretu dziedzictwa lecz przez uznanie spadku za kaduk, wówczas prawomocność uznania spadku za kaduk stoi pod względem wpływu na właściwość sądu z § 77 al. 1 n. j. na równi z prawomocnością przyznania spadku (tak O. z 9 czerwca 1880 l. 6606 G. U. 8008, Allerhand l. c., Fierich str. 334, Canstein str. 269; inaczej Fürstl str. 175 wedle którego sąd z § 77 1 al. n. j. w tym przypadku pozostaje nadal ciągle właściwym dla skarg z § 77 al. 1 n. j. przeciw skarbowi państwa). Również takiesamo znaczenie co prawomocność przyznania spadku ma prawomocne przyznanie spadku iure crediti z § 73 pat. ces. z 9 sierpnia 1854 l. 208 Dz. u. p. (tak Fürstl str. 175, Fierich str. 334; inaczej Alterhand l. c.) lub wydanie tutejszego spadku obcokrajowca sądowi zagranicznemu (O. z dnia 4 listopada 1897 l. 11382 G. U. 16139).

Jeżeli jedna ze skarg, w § 77 al. 1 n. j. wymienionych, wniesioną została do sądu w § 77 al. 1 n. j. oznaczonego, to sąd ten po myśli § 29 n. j. pozostaje właściwym bez względu na jakiegolwiek zmiany, jakieby zająć mogły co do sądu spadkowego.

Właściwość z § 77 al. 1 n. j. jest zamieszczoną w rozdziale normy jurysdykcyjnej (§§ 76—85) normującym właściwość »wyłączną«. Właściwość ta jest o tyle wyłączną, że wyłącza sąd powszechny dziedzica. O ile zaś dla jednej ze skarg z § 77

al. 1 n. j. uzasadniony jest inny sąd szczególny wyłączny lub konkurencyjny, to ten inny sąd wyłączny (np. sąd z §§ 81 i 83 n. j.) wyłącza właściwość z § 77 al. 1 n. j., względnie ten inny sąd konkurencyjny (np. sąd z §§ 86, 87, 88, 89, 91, 93, 104 i t. d.) istnieje obok sądu właściwego w myśl § 77 al. 1 n. j. (tak Demelius str. 86, Neumann str. 1207, Fürstl str. 175, Fierich str. 333, Canstein str. 269 i 270, Pollak str. 315). Zapatrywaniu temu daje wyraz także następująca opinia Sądu najw. do § 77 n. j. Sąd uczestnictwa sporu (§ 93 n. j.) nie jest uchylony dla skarg wierzycieli spadkowych o roszczenia do spadkodawcy albo do spadkobiercy jako takiego przez przepis § 77 al. 1 n. j., sąd ten ma przeto zastosowanie także w tym przypadku, jeżeli jedna lub więcej z osób, które jako uczestników sporu można było zapoznać, zmarły. W szczególności zostaje właściwość miejsca płatności wekslu (§ 89 n. j.) w mocy dla wszystkich, tj. i dla w międzyczasie zmarłych zobowiązanych.

Do ustępu 2 § 77 n. j.

Pod przepis ustępu 2 § 77 n. j. podpadają tylko skargi, mające za przedmiot podział spadku, a nie podział poszczególnych przedmiotów spadkowych. Właściwym dla nich jest zawsze sąd spadkowy. Wynika stąd, że § 77 al. 2 n. j. zawiera przepis nie tylko o właściwości miejscowej, ale i o właściwości przedmiotowej.

Jeżeli po wniesieniu skargi o podział spadku do sądu z § 77 al. 2 n. j., t. j. do sądu spadkowego pertraktacya spadkowa innemu sądowi odstąpioną zostanie, to okoliczność ta po myśli § 29 n. j. nie wywoła żadnej zmiany we właściwości sądu, do którego skarga już wniesioną została (tak Fürstl str. 175, Fierich str. 334; inaczej Horten str. 269, Allerhand str. l. c.).

Sprawy fideikomisowe i lenne.

§ 78. Trybunałom pierwszej instancji przydzielone skargi w sprawach fideikomisowych należą do tego trybu-

§ 78. Die den Gerichtshöfen erster Instanz zugewiesenen Klagen in Fideicommissangelegenheiten gehören vor den Gerichtshof,

nału pierwszej instancyi, który wykonuje w pierwszej instancyi sądownictwo w niespornych sprawach fideikomisowych.

Skargi w sprawach lennych, dla których nie wchodzi w zastosowanie właściwość sądowa oznaczona w § 77 n. j., należy, gdy lenno jest ksiąźcem i pan lenny bierze udział w sporze, wnosić do trybunału pierwszej instancyi, w którego okręgu izba lenna ma siedzibę, poza tym przypadkiem zaś do tego trybunału pierwszej instancyi, w którego okręgu lenno leży.

Do ustępu 1.

Zob. § 50 l. 4 n. j. i § 116 n. j.

Przez właściwość z § 78 al. 1 n. j. wykluczoną jest właściwość z § 77 n. j.

Do ustępu 2.

Izbami lennemi są namiestnictwa (rozp. min. z 19 stycznia 1853 l. 10 Dz. u. p., lit. C § 29.

Właściwość z § 77 n. j. idzie przed właściwością z § 78 al. 2 n. j.

Skargi sędziów i przeciw sędziom.

§ 79. Skargi przeciw osobom, pełniącym urząd sędziów samoistnych w sądzie powiatowym w myśl postanowień o przedmiotowej i miejscowej właściwości powołanym do

von welchem die Gerichtsbarkeit in den nichtstreitigen Angelegenheiten des Fideicommisses in erster Instanz ausgeübt wird.

Klagen in Lehenangelegenheiten, für welche nicht der im § 77 bezeichnete Gerichtsstand eintritt, sind wenn das Leben ein landesfürstliches ist und der Lehensherr an dem Streite theilnimmt, bei dem Gerichtshofe erster Instanz, in dessen Sprengel die Lehensstube ihren Sitz hat, ausser diesem Falle aber bei demjenigen Gerichtshofe erster Instanz anzubringen, in dessen Sprengel das Leben gelegen ist.

§ 79. Klagen gegen Personen, die bei dem nach den Bestimmungen über die sachliche und örtliche Zuständigkeit zur Verhandlung und Entscheidung berufenen Bezirksgerichte als Einzel-

prowadzenia rozprawy i rozstrzygnięcia, należą do tego sądu obwodowego lub krajowego, w którego okręgu się znajduje ten sąd powiatowy. Skargi przeciw naczelnikowi trybunału pierwszej instancyi, któreby należały do tego trybunału albo do sądu powiatowego położonego w okręgu tego trybunału, należy wnieść w jednym z trybunałów pierwszej instancyi, których okręg graniczy bezpośrednio z okręgiem owego pierwszego trybunału.

Tesame przepisy należy stosować wówczas, gdy sędzia samoistny wnosi skargę, dla której byłby właściwy ten sąd powiatowy, przy którym on właśnie wtedy urzęduje albo gdy naczelnik trybunału pierwszej instancyi występuje jako powód w sprawie, która w myśl postanowień niniejszej ustawy przydzieloną jest trybunałowi, na którego czele on stoi, albo sądowi powiatowemu w okręgu tego trybunału

Lit. Trammer: Zu § 79 J. N. w J. Bl. z r. 1905 str. 269 i n.

Szczególna właściwość dla skarg przeciw sędziom samoistnym ma miejsce tak wówczas, gdy sąd powiatowy, przy którym sędzia samoistny urzęduje, wchodzi w rachubę jako sąd powszechny sędziego samoistnego, jak i wówczas, gdy skarga należy do tego sądu, jako sądu szczególnego wyłącznego (np. do sądu z §§ 81 i 83 n. j.). Tosamo odnosi się do skarg

richter in Verwendung stehen, gehören vor das Kreis- oder Landesgericht, in dessen Sprengel sich das Bezirksgericht befindet. Klagen gegen den Vorsteher eines Gerichtshofes erster Instanz, welche vor diesen Gerichtshof oder vor ein im Sprengel desselben gelegenes Bezirksgericht gehören würden, sind bei einem der Gerichtshöfe erster Instanz anzubringen, deren Sprengel an den jenes ersten Gerichtshofes unmittelbar angrenzt.

Dieselben Vorschriften haben zur Anwendung zu kommen, wenn ein Einzelrichter eine Klage erhebt, für welche an sich das Bezirksgericht, bei dem er zur Zeit thätig ist, zuständig wäre, oder wenn der Vorsteher eines Gerichtshofes erster Instanz in einer Rechtssache als Kläger auftritt, welche durch die Bestimmungen dieses Gesetzes dem Gerichtshofe, dem er vorsteht, oder einem Bezirksgerichte im Gerichtshofsprengel zugewiesen ist.

przeciw naczelnikom trybunału I instancyi, odnośnie do tego trybunału i sądów powiatowych, położonych w okręgu tego trybunału. Przepis § 79 n. j. nie ustanawia jednakże dla sędziów samoistnych i dla naczelników trybunału powszechnego sądu. Jeżeli sędzia samoistny ma miejsce zamieszkania w okręgu innego sądu powiatowego, niż tego, przy którym urzęduje, wówczas zachowuje dla wszystkich procesów sądowo-powiatowych swój powszechny sąd przed sądem powiatowym swego miejsca zamieszkania (§§ 65, 66 n. j.); taksamo dla naczelnika trybunału sąd jego powszechny, wypośredkowany wedle ogólnych przepisów, skutecznem pozostaje pod każdym innym względem z jedynem wyłączeniem procesów biernych. (Odp. min. na pyt. do § 79 n. j.; zgodnie z nią Fierich str. 338, 339, Fürstl str. 177, Neumann str. 1209, Canstein str. 279; inaczej Allerhand: Civilprocessualische Erörterungen w Centr. z r. 1896 str. 475 i 476, który sąd z § 79 n. j. uważa za forum powszechnie sędzięgo). Ponieważ sąd właściwy w myśl § 79 n. j. nie jest sądem powszechnym dla sędziów w § tym wymienionych, przeto sąd z § 79 n. j. nie ma najmniejszego wpływu na sąd powszechny żony i dzieci sędziów w § 79 n. j. wymienionych.

Przepisu § 79 n. j. jako wyjątkowego nie można stosować drodze analogii do osób tam nie wymienionych wyraźnie, np. do wiceprezydentów trybunału pierwszej instancyi lub prezydentów sądu krajowego wyższego lub prezydenta Sądu najwyższego (tak Horten str. 271, Godlewski str. 104, Fierich str. 337, Fürstl str. 177) lub do osób, zostających pod władzą ojcowską opiekuńczą lub kuratelarną sędziów z § 79 n. j.; (inaczej O. z dnia 17 kwietnia 1901 l. 613 w R. Z. z r. 1905 nr. 5).

Zachodzi pytanie, czy właściwość z § 79 n. j. odnosi się także do sądowych wypowiedzeń kontraktów najmu dzierżawy (§ 562 p. c.) i do wniosków na wydanie nakazu oddania lub odebrania przedmiotu najmu dzierżawy (§ 567 p. c.). Za zaprzeczeniem tego pytania przemawia ta okoliczność, że wedle brzmienia § 79 n. j. pod przepis § 79 n. j. podpadają tylko skargi, zaś ani wypowiedzenie z § 562

p. c., ani wniosek na wydanie nakazu z 567 p. c. nie jest skargą (§ 562 p. c. arg. a contr. z § 574 p. c.). Pomimo to jednakże przyjęć należy, że właściwość z § 79 n. j. dotyczy także w mowie będących wypowiedzeń i wniosków, a to z uwagi na następujące okoliczności:

Tak wypowiedzenie sądowe jak i wniosek na wydanie nakazu z § 567 p. c. są czynnościami stron, które na przypadek wniesienia przez stronę drugą zarzutów przeciw wypowiedzeniu względnie nakazowi przedstawiają się jako czynności procesowe (§ 571 p. c.). Ponieważ zaś ta osoba, która uczyniła wypowiedzenie sądowe lub wniosek na wydanie nakazu z § 567 p. c. ma w myśl § 571 ustęp 2 p. c. stanowisko »skarżącego«, przeto pierwsza czynność tej osoby tj. wypowiedzenie lub wniosek na wydanie nakazu przedstawiać się musi jako skarga i na równi ze skargą traktowaną być musi, a więc pod § 79 n. j. podpada. Jeżeli zaś wypowiedzenie i wniosek na wydanie nakazu przedstawiają się jako skargi wówczas, gdy zarzuty przeciw wypowiedzeniu lub nakazowi wniesiono, to nie ma żadnej podstawy wypowiedzenie lub wniosek na wydanie nakazu inaczej oceniać wówczas, gdy takich zarzutów nie wniesiono wcale. W drugim przypadku bowiem wypowiedzenie lub wniosek na wydanie nakazu — jako takie, nie różnią się wcale od wypowiedzenia lub wniosku na wydanie nakazu z przypadku pierwszego i w drugim przypadku więc w konkurencyi tego, co wyżej wypowiedziano, uzasadnioną będzie właściwość z § 79 n. j. Zresztą wyraz »skarga« jest w § 79 n. j. niedokładnie użyty. Z artykułu XIV ust. wpraw. n. j. wynika bowiem, że pod § 79 n. j. podpada także wniosek (nie będący skargą) o wydanie warunkowego nakazu zapłaty w postępowaniu upominalnem. Wyraz »skarga« użyty w § 79 n. j. tylko dlatego, ponieważ postępowanie procesowe normalnie wdraża się skargą, nie wyklucza więc zapatrywania wyżej podanego. Zapatrywanie to, które odpowiada intencji wyrażonej w § 79 n. j., tj. intencji zapewnienia zupełnej bezstronności w wykonywaniu sądownictwa, podziela, lubo z innych motywów, sąd krajowy wyższy w Kra-

kwowie w uchwale z d. 11 lipca 1899 Nr II 193/99 w Prz. pr. i adm. z r. 1899 str. 289.

Spory z § 79 n. j. należą do sporów wyłącznie trybunałom przekazanych. Sąd powiatowy, w którym wbrew przepisowi § 79 n. j. spór taki wytoczono, nie staje się przeto właściwym (§ 104 al. 2 i 3 n. j.) przez to, że pozwany nie wniósł na czasie zarzutu niewłaściwości sądu, lecz przystąpił do rozprawy w sprawie głównej (O. z 17 kwietnia 1901 l. 613 w R. Z. z r. 1905 nr. 5; inaczey O. z d. 4 czerwca 1903 l. 8183 w Prz. pr. adm. z r. 1904 str. 191).

Jeżeli sprawa w jakim sądzie prawidłowo zawisa, to fakt ten, że w toku procesu nastąpiły okoliczności, któreby uzasadniały wykluczenie tego sądu w myśl § 79 n. j., gdyby istniały w chwili wniesienia skargi, nie ma wpływu (§ 29 i. j.) na toczącą się już sprawę pod względem właściwości sądu (tak Fürstl str. 177; inaczey Horten str. 271 n. j.).

Zob. art. XIV ust. wpraw. n. j. i objaśnienia tam podane.

Skargi o wynagrodzenie szkody zrzędzonej przez urzędników sędziowskich przez naruszenie prawa.

§ 80. Sąd właściwy dla skarg celem dochodzenia roszczeń o odszkodowanie z powodu naruszeń prawa przez urzędników sędziowskich we wykonywaniu ich urzędowej działalności, oznacza się według siedziby sądu, który lub którego funkcyonaryusz dopuścił się naruszenia prawa.

Przedmiotowa właściwość dla spraw syndykackich określona jest w §§ 8 i 17 ust. z 12 lipca 1872 l. 112

§ 80. Der Gerichtsstand für Klagen zur Geltendmachung von Ersatzansprüchen wegen der von richterlichen Beamten in Ausübung ihrer amtlichen Wirksamkeit zugefügten Rechtsverletzungen bestimmt sich nach dem Sitze des Gerichts, von welchem oder von dessen Bestellten die Rechtsverletzung verursacht wurde.

Dz. u. p., utrzymanych wyraźnie w mocy artykułem VI l. 4 ust. wprov. n. j. (zob. tamże).

Zob. §§ 600—602 p. c. i uwagi tam podane.

Spory o dobro nieruchome.

§ 81. Skargi, zapomocą których dochodzi się prawa rzeczowego do dobra nieruchomego, wolności od takiego prawa albo zniesienia tegoż, skargi działowe, skargi o sprostowanie granic i o naruszenie posiadania należą przed sąd, w którego okręgu leży dobro nieruchome.

Jeżeli skarga tyczy się służebności gruntowej albo ciężaru gruntowego, wówczas rozstrzyga położenie gruntu służebnego albo obciążonego.

Lit. Canstein: Die Realgerichtsbarkeit bezüglich landtlicher Güter nach der neuen J. N. w Centr. z r. 1896 str. 98 i n.; Hoegel: Der Gerichtsstand der unbeweglichen Sache im neuen Streitverfahren w G. Z. z r. 1896 Nr. 39; Mayer: w G. H. z r. 1896 str. 392, Bežek: Ueber den Gerichtsstand der belasteten Sache nach der neuen J. N. w Not. Z. z r. 1898 Nr. 41; Lichtblau: Praktische Erörterungen über die Hypothekarklage II. Die sachliche Zuständigkeit bei Hypothekarklagen w. J. Bl. z r. 1905 str. 422.

Z wyrazu »dobro nieruchome« wynika, że w § 81 n. j. chodzi tylko o nieruchomości w rozumieniu § 293 u. c. t. j. o grunta (Horten str. 272, Demelius str. 89, Fürstl str. 179, Fierich str. 242). Przynależności gruntów pod padają pod przepis § 81 n. j., o ile są dochodzone razem z gruntem (Horten str. 274, Fierich str. 343, Fürstl str. 179).

§ 81. Klagen, durch welche ein dingliches Recht auf ein unbewegliches Gut, die Freiheit von einem solchen Rechte oder die Aufhebung desselben geltend gemacht wird, Theilungs-, Grenzberichtigungs- und Besitzstörungsklagen gehören vor das Gericht, in dessen Sprengel das unbewegliche Gut gelegen ist.

Betrifft die Klage eine Grunddienstbarkeit oder eine Reallast, so ist die Lage des dienenden oder belasteten Grundstückes entscheidend.

Otóż dla szeregu skarg, odnoszących się do dóbr nieruchomości w znaczeniu tu podanem, ustanowioną jest wyłączna właściwość z § 81 n. j.

Należą tu:

1) skargi zapomocą których dochodzi się prawa rzeczowego do dobra nieruchomego, wolności od takiego prawa albo zniesienia tegoż, przyczem nie stanowi różnicy, czy skargi te są skargami o świadczenie czy też skargami ustalającymi. Prawami rzeczowymi w rozumieniu § 81 n. j. są posiadanie (§ 308 u. c.) własność — także własność podzielona i górnicza — służebności, prawo zastawu i ciężary rzeczowe (§ 81 n. j.); nie są nimi zaś prawo spadkowe (§ 308 u. c.), gdyż dla skarg o to prawo istnieje właściwość z § 77 n. j., tudzież zainstabulowane prawo najmu dzierżawy, prawo odkupu i prawo pierwszeństwa do kupna. Otóż tego rodzaju prawa rzeczowe jako już istniejące muszą być przedmiotem skargi, aby skarga odnośna podpadała pod właściwość sądu z § 81 n. j. Z tego, co tu powiedziano, wynika, że skargami z § 81 n. j. będą: wszystkie skargi o posiadanie, nietylko niżej podane skargi o naruszenie posiadania (Horten str. 274, Fierich str. 345, Fürstl str. 179, Pollak str. 316), skargi windykacyjne z § 366 u. c., skargi z domniemanej własności z § 372 u. c., skargi z własności podzielonej t. j. z prawa wieczystego czynszu i wieczystej dzierżawy (§ 359 u. c.), skargi konfesoryjne, skargi negatoryjne, skargi hipoteczne (zob. także § 91 n. j.) dalej skargi o uznanie zgaśnięcia intabulowanego prawa zastawu i o wykreślenie tegoż (zob. także § 91 n. j.), o ile nie chodzi o egzekucyjne prawo zastawu, gdyż wtedy wchodzi w zastosowanie właściwość z § 35 ord. egz. (tak O. z 19 kwietnia 1899 l. 5803 G. U. n. zb. 584; inaczej O. z 28 listopada 1899 l. 17350 G. U. n. zb. 775), następnie skargi o usprawiedliwienie prenotacyi prawa rzeczowego (tak Demelius str. 90, Neumann str. 1212, Fierich str. 343; inaczej Fürstl str. 180), skargi z art. XXVII ust. wpraw. ord. egz. (Fürstl str. 180), skargi z § 61 i n. ust. hip. i t. d. Natomiast nie będą tu należeć skargi o zgaśnięcie prawa nadzastawu (tak O. z 2 października 1884

l. 11136 G. U. 10193, Fierich str. 344, Fürstl str. 180; inaczey Horten str. 274), skargi o rozstrzygnięcie kwestyi, do kogo należy prawo rybołostwa na rzece publicznej (inaczey O. z 12 lipca 1904 l. 8704 w G. H. z r. 1905 str. 332, które prawo rybołostwa uważa za prawo rzeczowe), jak wogóle wszystkie skargi dotyczące wprowadzie dóbr nieruchomości lecz mające podstawę obligatoryjną (Mat. I. str. 76) n. p. skargi o dopełnienie ustnego kontraktu kupna zawartego w przedmiocie dobra nieruchomości, o wystawienie deklaracyi nadającej się do zainstabulowania własności kupionej nieruchomości, o oddanie w posiadanie kupionej nieruchomości. (O. z 25 listopada 1874 l. 9794 G. U. 5549, O. z d. 20 czerwca 1877 l. 1118 Rep. O. 93. G. U. 6507. O. z 16 kwietnia 1878 l. 12550 G. U. 6913, O. z 5 czerwca 1879 l. 4652 G. U. 8628), skargi zainstabulowanego nabywey nieruchomości przeciw sprzedawcy teje o dostarczenie deklaracyi nadającej się do ekstabulacyi ciężarów hipotecznych, do których dostarczenia sprzedawca przy kupnie się zobowiązał (O. z 10 października 1883 l. 9369 G. U. 9591), skargi legataryusza przeciw dziedzicowi o oddanie mu w posiadanie realności mu zapisanej i o wystawienie deklaracyi nadającej się do zainstabulowania prawa własności tej realności na rzecz legataryusza (O. z 11 października 1887 l. 8035 G. U. 11775), skargi o zeznanie cesyi nadającej się do hipotecznego przeniesienia zainstabulowanej wierzytelności (O. z 3 marca 1870 l. 1372 G. U. 3737), skargi któremi na podstawie ustawy o zaczepialności czynności prawnych wierzyciel lub zarządca masy konkursowej zaczepia przeniesienie przez dłużnika własności nieruchomości na osobę trzecią (tak O. z 18 marca 1885 l. 3036 G. U. 10487, O. z 20 października 1885 l. 12150 G. U. 10754, tak Menzel: Das Anfechtungsrecht str. 296, Krasnopolski: Das Anfechtungsrecht der Gläubiger nach österr. Recht str. 152 — inaczey Fürstl str. 180; por. Demelius str. 89), skargi o dopełnienie kontraktu najmu dzierżawy nieruchomości (Orz. z 6 grudnia 1859 l. 13843 G. U. 922). Zaznaczyć tu jeszcze należy, jaka zachodzi różnica między dochodzeniem

wolności od prawa rzeczowego a dochodzeniem zniesienia tego prawa, które to rozróżnienie § 81 n. j. czyni. Otóż w pierwszym przypadku prawo rzeczowe wcale nie istniało lub też wcale nie istnieje i dlatego żąda się orzeczenia, że prawo rzeczowe nie istnieje; w drugim przypadku zaś prawo rzeczowe formalnie (w hipotece) istnieje i dlatego żąda się orzeczenia, że prawo rzeczowe w hipotece wpisane wykreślić należy. (Horten str. 275, Fierich str. 343, Fürstl str. 180, por. Demelius str. 89).

2) skargi działowe (§ 830 u. c.), o ile przedmiotem działu jest poszczególne dobro nieruchome, a nie cały majątek (spadek — § 77 n. j.; — tak Demelius str. 90, Horten str. 276, Neumann str. 1212, Fürstl str. 181).

3) skargi o sprostowanie granic (§ 851—853 u. c.).— Zob. objaśnienia przy § 41 na str. 165.

4) skargi o naruszenie posiadania dóbr nieruchomych (§§ 454 i n. p. c.). Zob. § 82 n. j. o właściwości dla skarg o naruszenie posiadania praw wodnych i § 92 n. j. o właściwości dla skarg o naruszenie posiadania ruchomości.

Otóż dla skarg pod 1) do 4) wymienionych właściwy jest miejscowo sąd, w którego okręgu dotyczące dobro nieruchome leży bez względu na to, czy sąd ten prowadzi księgę gruntową dla odnośnego dobra nieruchomego czy też nie. Ponieważ w przypadku, gdy skargi rzezzone tyczą się służebności gruntowej lub ciężaru gruntowego, istnieje względnie istnieć może grunt uprawniony i grunt służebny względnie obciążony, przeto w myśl ustępu 2 § 81 n. j. o właściwości sądu z § 81 n. j. zawsze decydować będzie położenie gruntu służebnego, względnie obciążonego bez względu na to, czy właściciel gruntu służebnego względnie obciążonego jest powodem czy też pozwanym w sporze. — Przedmiotowo właściwymi dla sporów z § 81 n. j. są te sądy, które wskazują ogólne przepisy o właściwości przedmiotowej (§§ 49—53, 79 n. j. itd.). Dlatego też w myśl orzeczenia z d. 30 października 1900 l. 13417 G. U. n. zb. 1163 jest sąd handlowy, w którego okręgu leży nieruchomości, właściwy dla skargi przeciw zarejestrowanemu kupcowi o wykreślenie prawa zastawu, za-

intabulowanego na nieruchomości na zabezpieczenie wierzytelności powoda, która po stronie pozwanego jest czynnością handlową.

Specyjalny przepis co do właściwości rzeczowej zawarty jest w § 11 al. 1 ust. z dnia 19 maja 1874 l. 70 Dz. u. p. o zakładaniu ksiąg kolejowych itd. Przepis ten brzmi: Trybunał, w którym sporządzono wykaz dla kolei żelaznej jest od dnia otwarcia wykazu właściwą instancją rzeczową dla wszystkich spraw dotyczących się jednostki hipotecznej, jako całości, dla której sporządzono wykaz. Przepisu tego n. j. nie zniosła (odp. min. do art. I ust. wpraw. n. j.),

Spory z § 81 n. j. należy wdrożyć w myśl § 138 ust. konk. przed sądem z § 81 n. j. także wówczas, gdy spór wdraża się przeciw masie konkursowej. (O. z 22 lipca 1903 l. 9337 w Prz. pr. i adm. z r. 1903 str. 210; zob. Trammer, Ustawa konkursowa str. 229 i 230). Spory z § 81 n. j., można w drodze prorogationis fori poddać w granicach § 104 n. j. właściwości innego sądu niż sądu, w § 81 wymienionego. (Zob. o tem w uwagach do § 104 n. j.).

Zob. §§ 82 i 83 n. j. i por. art. XV ust. wpraw. n. j.

Spory o naruszenie posiadania praw wodnych.

§ 82. Spory o naruszenie posiadania (§ 48 l. 4) praw wodnych należą przed sąd, w którego okręgu nastąpiło naruszenie.

Pod przepis § 82 n. j. podpadają tylko te przypadki naruszenia praw wodnych, które wogóle do kompetencji sądów — w przeciwstawieniu do kompetencji władz administracyjnych, o czem zobacz uwagi przy § 1 n. j. na str. 42 i n. i 69 i n. należą, a ponadto wymienione są w § 49 l. 4. n. j.

Zob. § 85 n. j. tudzież por. §§ 81 i 92 n. j.

§ 82. Streitigkeiten wegen Störung des Besitzes (§ 49 Z. 4) an Wasserrechten gehören vor das Gericht, in dessen Sprengel die Störung erfolgte.

Spory z najmu i dzierżawy.

§ 83. Spory z najmu lub dzierżawy gruntu, budynków lub rzeczy ruchomych ustawa za mieszkanie, niżej oznaczonych i innych

~~§ 83. Określone w § 49 l. 5 spory ze stosunku najmu i dzierżawy należą przed sąd, w którego okręgu leży przedmiot najmu i dzierżawy.~~

Sąd ten jest także właściwym do wydawania w sprawach najmu lub dzierżawy zarządzeń i nakazów wymienionych w ustępie ostatnim § 49.

Spory o oszacowanie, które sędziy musi udzielić wójtowi burator
Lit. Kienböck: Zu § 83 der Jurisdictionsnorm
G. Z. z 1899 str. 273 i n.; Sternbach: Luźne uwagi do niektórych przepisów Nor. Jur. (§ 49 l. 5 i § 83 n. j.) w Ref. Sąd. z r. 1898 Nr. 5 i 6.

Ponieważ w § 49 l. 5 n. j. są wymienione wszystkie spory z najmu i dzierżawy i z kontraktu z § 1103 u. c., ponieważ w szczególności tam także wymienione są spory o istnienie kontraktu najmu i dzierżawy i o zapłatę czynszu, przeto właściwość z § 83 n. j. obejmuje wszystkie spory z najmu i dzierżawy i kontraktu z § 1103 u. c. w szczególności i spory o istnienie takiego kontraktu i o zapłatę czynszu. (Tak Fierich str. 346, Fürstl str. 183, Sternbach l. c., Orz. z 13 października 1898 13771 G. U. n. zb. 339, Orz. z 15 marca 1899 l. 2636 G. U. n. zb. 550, O. z 28 stycznia 1902 l. 677 G. U. n. zb. 1735, Orz. z 17 listopada 1904 l. 16946 Zb. urz. Nr. 829; natomiast z pod kompetencyi § 83 n. j. wyłączają spory o istnienie kontraktu najmu lub dzierżawy o czynsz: Fürstl str. 313, Schuster § 11, Fürth: Miethrecht und Miethverfahren str. 392, Pollak str. 316 i artykuł w G. H. z r. 1898 Nr. 18).

Spory te — jak i zarządzenia z 2 ustępu § 83 —

§ 83. Die im § 49 Z. 5 bezeichneten Bestandstreitigkeiten gehören vor dasjenige Gericht, in dessen Sprengel der Bestandgegenstand liegt.

Dieses Gericht ist auch zur Erlassung der in § 49, letzter Absatz, angeführten Verfügungen und Aufträge in Bestandsachen zuständig.

Spory o istnienie kontraktu najmu i dzierżawy i o zapłatę czynszu, przeto właściwość z § 83 n. j. obejmuje wszystkie spory z najmu i dzierżawy i kontraktu z § 1103 u. c. w szczególności i spory o istnienie takiego kontraktu i o zapłatę czynszu.

podpadają tylko pod tym warunkiem pod kompetencję z § 83 n. j., jeżeli przedmiotem odnośnego kontraktu najmu dzierżawy lub kontraktu z § 1103 u. c. jest nieruchomości. Przemawia zatem 1° fakt, że w §§ 83 i 84 n. j. jest użyty wyraz «leży» odnośnie do przedmiotu dzierżawy, co z natury rzeczy odnosić się może do nieruchomości, 2° fakt, że § 83 n. j. zamieszczony jest między przepisami o właściwości dla sporów dotyczących nieruchomości, 3° fakt, że wedle § 85 n. j. właściwość z § 83 n. j. jest uzasadniona także dla sporów, w których strona procesowa jest osobą, mającą prawo eksterytoryjalności, zaś w myśl art. IX al. 2 ust. wpraw. n. j. osoby takie tylko wówczas podlegają sądom tutejszym, gdy chodzi o spory o nieruchomości w krajach tutejszych położone, 4° fakt, że art. XV ust. wpraw. n. j. nazywa spory z § 83 n. j. sprawami realnemi. (Tak Horten str. 277, Neumann str. 1214, Godlewski str. 106, Fierich str. 347, Fürstl str. 183, Canstein str. 274 i 275, Demelius str. 9). Za nieruchomości z § 83 n. j. uważać należy wszystkie przedmioty, które § 560 p. c., odnoszący się właśnie do kontraktu najmu dzierżawy i kontraktu z § 1103 u. c., uważa za nieruchomości. Przedmiotami takimi są: grunta, budynki, i inne nieruchomości albo ustawowo za nieruchome uznane rzeczy, młyny okrętowe, i inne budowle umieszczone na okrętach. (Tak odp. min. na pyt. do § 83 n. j., Fierich str. 347, Horten str. 277, Godlewski str. 106, Neumann str. 1214, Fürstl str. 182). Do sporów z kontraktu najmu ruchomości § 83 n. j. się nie stosuje. (Inaczej Pollak str. 376 i 377).

Spory wyżej podane należy w myśl § 138 ust. konk. wdrożyć przed sądem z § 83 n. j. także wówczas, gdy spór wdraża się przeciw masie konkursowej. (Zob. Trammer: Ustawa konkursowa str. 229 i 230, O. z 8 kwietnia 1884 l. 3669 G. U. 9980, O. z 10 listopada 1885 l. 12954 G. U. 10783, O. z 7 lipca 1885 l. 7562 G. U. 11355, O. sądu krajow. wyższego w Wiedniu podane w J. Bl. z r. 1899 str. 203, O. z 17 listopada 1904 l. 16946 Zb. urz. Nr. 829). Dlatego n. p. te spory z kontraktów najmu lub dzierżawy, w które

(kontrakty) masa konkursowa w myśl § 23 ust. konk. w miejsce krydataryusza wstąpiła, należą do sądów właściwych poza konkursem. (O. z 17 listopada 1904 l. 16946 Zb. urz. Nr. 829.

W drodze umowy wyraźnej mogą strony poddać (§ 104 n. j.) spór z kontraktu najmu dzierżawy miejscowej własności innego sądu jak sądu z § 83 n. j. (O. 27 kwietnia 1899 l. 5440 G. U. n. zb. 599).

Zob. § 224 l. 4 p. c. i § 85 n. j.

Położenie rzeczy w różnych okręgach.

§ 84. Jeżeli rzecz leży w okręgach kilku sądów, natenczas we wszystkich przypadkach, w których położenie rzeczy stanowi o właściwości sądu, służy powodowi wybór, w którym z tych sądów chce wnieść skargę. Tosamo obowiązuje w przypadku, gdy przez wzgląd na granice różnych okręgów sądowych jest wątpliwem, który z kilku sądów należy uważać za właściwy wedle miejsca położenia rzeczy.

Jeżeli w skardze połączono kilka roszezeń, któreby według powyższych postanowień przez wzgląd na położenie rzeczy, do której się one odnoszą, należały do różnych sądów, wówczas można skargę taką wedle wyboru skarżącego wnieść w każdym z tych sądów.

§ 84. Ist eine Sache in den Sprengeln mehrerer Gerichte gelegen, so hat in allen Fällen, in welchen die Lage der Sache für die Bestimmung des Gerichtsstandes massgebend ist, der Kläger die Wahl, bei welchem dieser Gerichte er die Klage anbringen wolle. Gleiches gilt, wenn es mit Rücksicht auf die Grenzen verschiedener Gerichtsbezirke zweifelhaft ist, welches von mehreren Gerichten als das nach dem Orte der gelegenen Sache zuständige anzusehen ist.

Wenn in einer Klage mehrere Ansprüche verbunden werden, welche nach den vorstehenden Bestimmungen mit Rücksicht auf die Lage der Sache, auf welche sie sich beziehen, vor verschiedene Gerichte gehören würden, so kann diese Klage nach Wahl des Klägers bei jedem dieser Gerichte erhoben werden.

§ 84 n. j. odnosi się do właściwości z §§ 81, 83 i 91 n. j.

Prawo wyboru między sądami z § 84 n. j. gaśnie z chwilą doręczenia skargi pozwanemu (§ 102 n. j.).

Ustęp 2 § 84 n. j. zawiera wyłącznie przepis o miejscowej właściwości i nie więcej. Nie zawiera ten ustęp w szczególności żadnego postanowienia, czy i pod jakimi warunkami można łączyć w jednej skardze kilka roszczeń. O tem decydują wyłącznie przepisy §§ 11 i 227 p. c. Otóż, o ile wedle tych przepisów można w jednej skardze łączyć kilka roszczeń, które wedle przepisów §§ 81, 83, 91 n. j. przez wzgląd na położenie rzeczy, do których się one odnoszą, należałyby do różnych sądów, o tyle wchodzi w zastosowanie prawo wyboru między sądami realnymi, przyznane powodowi w ustępie 2 § 84 n. j. (Tak Demelius str. 92, Canstein str. 276, Fürstl str. 184, por. Fierich str. 348, Horten str. 279, Neumann str. 1215, Pollak str. 315).

Ustęp 2 § 84 n. j. nie wpłynął wcale na moc obowiązującą § 115 ust. hip. zawierającego przepis o właściwości sądu dla skargi, zmierzający do usprawiedliwienia prenotacji prawa zastawu, ciężącego łącznie w różnych sądach hipotecznych. (Tak Demelius str. 92, Fierich str. 348).

Osoby z prawem zakrajowości.

§ 85. Przepisy o wyłącznej właściwości sądowej ze względu na położenie rzeczy (§ 81) tudzież o właściwości sądowej oznaczonej w §§ 82 i 83 stosuje się także do osób mających prawo zakrajowości i do osób podlegających urzędowi naczelnego Marszałka dworu.

Zob. art. III i IX ustępy 2 i 3 ust. wpraw. n. j.

§ 85. Die Vorschriften über den ausschliesslichen Gerichtsstand der gelegenen unbeweglichen Sache (§ 81), sowie über die in §§ 82 und 83 bezeichneten Gerichtsstände finden auch auf territoriale Personen und auf diejenigen Personen Anwendung, welche ihren Gerichtsstand vor dem Obertshofmarschallante haben.

2. Sądy dowolne.

O pojęciu sądów szczególnych dowolnych zob. wyżej na str. 254.

Oprócz przepisów §§ 86 i n. n. j. zawierają ustanowienie sądu szczególnego dowolnego: art. 315 ust. hadl. utrzymany w mocy art. VI l. 5 ust. wpraw. n. j. (zob. tamże) tudzież § 3 ust. z dnia 5 marca 1869 l. 27 Dz. u. p. o odpowiedzialności kolei żelaznych utrzymany w mocy art. VI l. 2 ust. wpraw. n. j. (zob. tamże tudzież wyżej uwagi przy § 51 n. j. na str.).

Sąd miejsca zatrudnienia.

§ 86. Osoby przebywające w pewnej miejscowości wśród takich okoliczności, iż z natury ich można wnosić na dłuższy pobyt, w szczególności jako służba domowa, robotnicy rękodzielniczy albo fabryczni, pomocnicy albo uczniowie przemysłowi, studenci lub uczniowie, a posiadające zdolność procesową, można o roszczenia majątkowe zapożywać przed sąd miejsca pobytu.

Postanowienia te stosuje się także do osób wojskowych, które samoistnie miejsca zamieszkania sobie obrać nie mogą, a to z tą odmianą, że w miejsce sądu miejsca pobytu wstępuje sąd miejsca garnizonu.

Do ustępu 1-go.

Właściwość sądu z § 86 n. j. odnosi się do osób:

§ 86. Personen, welche sich unter Umständen, die ihrer Natur nach auf einen Aufenthalt von längerer Dauer hinweisen, insbesondere als Dienstboten, Hand- oder Fabriksarbeiter, Gewerbegehilfen oder Lehrlinge, als Studierende oder Schüler an einem Orte aufhalten und processessfähig sind, können wegen vermögensrechtlicher Ansprüche bei dem Gerichte des Aufenthaltsortes geklagt werden.

Diese Bestimmung findet auch auf Militärpersonen, welche selbständig einen Wohnsitz nicht begründen können, in der Art Anwendung, dass an die Stelle des Gerichtes des Aufenthaltsortes das Gericht des Garnisonsortes (§ 68) tritt.

a) przebywających w pewnej miejscowości wśród takich okoliczności, iż z natury ich można wnosić na dłuższy pobyt w tej miejscowości i równocześnie

b) posiadających zdolność procesową.

ad a) Okoliczność, jakie osoby podpadają pod kategorię a), wyjaśnia ustawa, wymieniając przykładowo, służbę domową, robotników fabrycznych, rękodzielniczych, pomocników i uczniów przemysłowych, studentów i uczniów. Ponieważ wyliczenie jest tylko przykładowe, przeto należą tu wogóle wszystkie osoby, do których zastosować można ogólne znamiona w § 86 al. 1 n. j. podane, a więc także np. osoby, które na pewien czas udają się do miejsc klimatycznych lub kąpielowych, więźniowie na dłuższy czas internowani, posłowie przebywający w siedzibie parlamentu lub sejmu w czasie obrad parlamentarnych lub sejmowych, samoistni handlarze, którzy na sezon osiadają w pewnej miejscowości, samoistni przedsiębiorcy (budowlani), którzy celem wykonania jakiegoś przedsiębiorstwa (budowy) dłuższy czas przebywają w pewnej miejscowości (O. z 6 marca 1901 l. 2844 G. U. n. zb. 1321) i t. d.

ad b) Właściwość z § 86 n. j. odnosi się do osób pod a) wymienionych o tyle, o ile posiadają zdolność procesową (§§ 1 i n. p. c.); dlatego, jeżeli osoby te są małoletnie, właściwość z § 86 n. j. sięga tak daleko, jak daleko w myśl § 2 p. c. sięga ich zdolność procesowa. (Odp. min. do § 86 n. j. tak też Demelius str. 94, Fürstl str. 185, Pollak str. 299, Fierich str. 253; inaczej zdaje się Ullmann str. 25).

Przy zaistnieniu warunków a) i b) można przeciw osobom z § 86 n. j. — (natomiast nie przeciw ich żonom i dzieciom (§§ 70, 71 i 72 n. j.) — wnosić przed sąd miejsca ich pobytu, na dłuższy czas obliczonego, skargi o roszczenia majątkowe w rozumieniu podanem przy § 49 l. 1 n. j. (zob. tamże) i to bez względu na to, (Neumann str. 1216, Fierich str. 354, Ullmann str. 25, Canstein str. 285) czy odnośne roszczenia powstały w rzeczonem miejscu, czy też nie. Skargi te można wnosić tylko tak długo, jak długo »na dłuższy czas obliczony pobyt« w odnośnem miejscu trwa

ale także zaraz z początkiem pobytu w odnośnem miejscu (Horten str. 280). Wedle odp. min. do § 86 n. j. właściwość ta trwa, o ile chodzi o rozszczenia majątkowe z § 97 n. j., także po ustaniu pobytu ewentualnie przez dni 90. Zapatrywanie to uważać należy za błędne, gdyż właściwość z § 97 n. j. przywiązaną jest do miejsca zamieszkania pozwanego, w przypadku § 86 n. j. jest mowa tylko o miejscu dłuższego pobytu. (Pollak str. 300 i n., Canstein str. 285, inaczej Fürstl, str. 186).

Zaznaczyć tu należy, że wydalenie się na krótki czas z miejsca dłuższego pobytu nie uchyla na czas nieobecności właściwości z § 86 n. j. (Pollak str. 300).

Do ustępu 2-go.

Dla osób wojskowych z § 68 n. j. jest miejsce ich garnizonu miejscem ich na dłuższy czas obliczonego pobytu. Dlatego, o ile z powodu braku zdolności do działania (małoletności) miejsce ich garnizonu (wedle tego, co przy § 68 n. j. powiedziano) nie może dla nich uzasadnić sądu powszechnego, miejsce to uzasadnia dla nich właściwość z § 86 n. j. w granicach ich zdolności procesowej (§ 2 p. c.). Pod przepis drugiego ustępu § 86 n. j. podpada także miejsce garnizonu w rozumieniu § 68 al. 2 n. j. (tak Horten str. 281, Fürstl str. 186 Fierich str. 355 uw. 2) natomiast nie podpada pod ten przepis miejsce z § 68 al. 3 n. j. (tak Demelius str. 95, Fürstl str. 186, Fierich str. 355; inaczej Horten str. 281, Pollak str. 300).

Wskazywać, że w tym miejscu chodzi o miejsce zamieszkania, a nie o miejsce pobytu, jeżeli chodzi o osoby, które mają siedzibę w innym miejscu, niż gdzie się znajdują. Wskazywać, że w tym miejscu chodzi o miejsce zamieszkania, a nie o miejsce pobytu, jeżeli chodzi o osoby, które mają siedzibę w innym miejscu, niż gdzie się znajdują.

Sąd miejsca zakładu ubocznego.

§ 87. Jeżeli posiadacze zakładów górniczych, fabryk, przedsiębiorstw handlowych lub przemysłowych mają poza siedzibą swego przedsiębiorstwa osobne zakłady uboczne,

§ 87. Wenn Inhaber von Bergwerken, Fabriken, Handels- oder gewerblichen Unternehmungen ausserhalb des Sitzes des Unternehmens besondere Niederlassungen haben, so kann gegen sie

Moje wierzbiarstwo, jeżeli dokumentarnie wykonuje zarządzenie, to nie ma wątpliwości, w jakichkolwiek sądach, w których jest ustanowione.
Przy tej okazji, jeżeli chodzi o małe przedsiębiorstwa, to można ich w tym celu dokonywać.

wówczas w sprawach spornych, dotyczących się tych zakładów ubocznych, można ich zapożywać w sądzie tego miejsca, w którym się znajduje zakład uboczny.

Osoby, które na majątku ziemskim, posiadającym budynki mieszkalne lub gospodarskie, jako właściciele, użytkownicy albo dzierżawcy gospodarują sami lub przez ustanowionych zarządców, można zapożywać ze wszystkich stosunków prawnych, odnoszących się do gospodarstwa wiejskiego, w sądzie, w którego okręgu majątek leży.

Do ustępu 1 § 87.

Właściwość z § 87 ustęp 1 n. j. odnosi się do posiadaczy zakładów górniczych, fabryk, przedsiębiorstw handlowych lub przemysłowych.

Posiadaczem przedsiębiorstwa jest ta osoba, w której imieniu przedsiębiorstwo się prowadzi (Horten str. 283, Pollak str. 300). Może nią być tak osoba prawna, którą ustęp 1 § 87 n. j. przede wszystkim ma na myśli, jak i osoba fizyczna (Horten str. 283, Neumann str. 1216, Demelius str. 96, Fürstl str. 187, Fierich str. 356, Pollak str. 300, Canstein str. 286); w szczególności może nią być także skarb państwa (Demelius str. 96, Fürstl 187; inaczej O. z 19 stycznia 1904 l. 217 Prawnik z r. 1904, Nr. 12, wedle którego właściwość z § 87 n. j. nie odnosi się nigdy do przedsiębiorstw, których posiadaczem jest skarb państwa). Ustawa nigdzie bowiem skarbu państwa z osób objętych § 87 n. j. nie wyłącza, a sam § 74 n. j. nie wyklucza konkluzywnie przyjętej.

in streitigen Rechtssachen, die sich auf diese Niederlassungen beziehen, bei dem Gerichte des Ortes geklagt werden, an dem sich die Niederlassung befindet.

Personen, welche ein mit Wohn- oder Wirtschaftsgebäuden versehenes Gut als Eigenthümer, Nutzniesser oder Pächter bewirtschaften oder durch von ihnen Bestellte bewirtschaften lassen, können aus allen, auf die Bewirtschaftung des Gutes sich beziehenden Rechtsverhältnissen bei dem Gerichte geklagt werden, in dessen Sprengel das Gut gelegen ist.

Osoba, o której mowa, musi być posiadaczem zakładów górniczych, fabryk, przedsiębiorstw handlowych lub przemysłowych, przyczem rozmiar przedsiębiorstwa jest obojętny. Wynika stąd, że pod przepis § 87 n. j. nie podpadają zakłady naukowe, wychowawcze, więzienne, szpitale lub inne podobne zakłady, nie mające celów zarobkowych (Fürstl str. 188, Fierich str. 355).

Otóż właściwość z § 87 ustęp 1 n. j. stosuje się do wymienionych osób, o ile posiadają poza siedzibą swego przedsiębiorstwa osobne zakłady uboczne (Niederlassungen). Z dosłownego brzmienia tego przepisu wynikałoby, że do zastosowania właściwości z § 87 ustęp 1 n. j. potrzeba zaistnienia kilku (>zakłady<) zakładów ubocznych poza siedzibą przedsiębiorstwa. Tak jednakże w rzeczywistości nie jest. Przedewszystkiem nie ma najmniejszej podstawy rozumnej do tego, by stosować § 87 n. j. wówczas, gdy jest kilka zakładów ubocznych poza siedzibą przedsiębiorstwa, nie stosować zaś tego przepisu wówczas, gdy jest tylko jeden zakład uboczny poza siedzibą przedsiębiorstwa.

Następnie (argumento a minori ad maius) dojść należy do wniosku, że, skoro § 87 n. j. stanowi osobny sąd dla zakładu ubocznego, znajdującego się poza siedzibą przedsiębiorstwa, tembardziej odpowiada intencyi ustawy stosowanie właściwości z § 87 n. j. do zakładu głównego, znajdującego się poza siedzibą (domicylem) posiadacza przedsiębiorstwa (O. z 28 października 1902 l. 14579 G. U. n. zb. 2064).

Do rezultatów tu podanych, przyjętych ogólnie w teorii (Demelius str. 86, Horten str. 283, Neumann str. 1218, Fürstl str. 188, Fierich str. 356, Pollak str. 300, Canstein str. 286, Ullmann str. 25) dowodzą także następujące dwie odpowiedzi min. na pyt. do § 87 n. j.

Odpowiedzi te brzmią:

1. Sąd zakładu ubocznego (§ 87 n. j.) jest także wówczas uzasadniony, gdy posiadacz zakładów górniczych, fabryk, przedsiębiorstw handlowych i przemysłowych, należący do osób z § 75 n. j., ma poza siedzibą tylko jeden zakład

uboczny, o ile chodzi o sprawę, odnoszącą się do tego zakładu ubocznego (opinia Sądu najw. jako odp. na pyt. do § 87 n. j.).

2. Pod tymisamymi warunkami, pod którymi roszczenia odnoszące się do osobnego zakładu ubocznego zaskarżyć można w sądzie miejsca, w którym się znajduje ten zakład uboczny, jest przy analogicznem zastosowaniu przepisu § 87 n. j., obok sądu powszechnego miejsca zamieszkania posiadaczy zakładów górniczych, fabryk, przedsiębiorstw handlowych i przemysłowych w miejscu siedziby przedsiębiorstwa, zakładu, albo zakładu głównego dla wszystkich spraw spornych, które się odnoszą do tego zakładu (siedziby przedsiębiorstwa, zakładu, zakładu głównego), uzasadniona właściwość sądu, chociaż przedsiębiorstwo nie należy do osób wymienionych w § 75 n. j. i w danym przypadku nie ma więcej zakładów (odp. min. na pytanie do § 87 n. j.).

Właściwość z § 87 n. j. odnosi się do skarg »tyczących się osobnych zakładów ubocznych«.

Wyrazy »zakład uboczny« i »skargi tyczące się« tych zakładów wymagają wyjaśnienia.

Dla zrozumienia wyrazu »zakład uboczny« — ustawa używa wyrazu »Niederlassung« — ważne dane zawierają motywa przedłożenia rządowego do normy jurysdykcyjnej (Mat. I str. 77 i 78). Wedle tych motywów dla oceny pojęcia zakładu ubocznego obojętny jest »prawny stosunek zakładu ubocznego do głównej siedziby przedsiębiorstwa«; zakład uboczny musi jednak być »środowiskiem mniejszego lub większego koła stosunków prawnych«, przyczem nie jest koniecznem, by z »zakładu ubocznego bezpośrednio zawierano czynności prawne«. Z tego, co mówią motywa, wynika, że pewną, chociażby nie zupełną gospodarczą samodzielność zakład uboczny posiadać musi, że jednakże nie jest wymaganem, by z zakładu ubocznego bezpośrednio wychodziło samoistne kierownictwo interesów. Okoliczność, czy zakład uboczny ma taką samą firmę jak zakład główny, jest obojętną.

Zgodnie z tem określają pojęcie zakładu ubocznego tak

odpowiedź min. na pyt. do § 87 n. j. jak i judykatura Sądu najw. I tak odpowiedź min. na pyt. do § 87 n. j. brzmi: Nie jest wymaganem, by w zakładzie ubocznym istniało bezpośrednie, samoistne prowadzenie interesów (Geschäftsbetrieb). W judykaturze Sądu najw. zaś przyjęte są następujące zasady: Zakładem ubocznym z § 87 n. j. jest zakład, który za posiadacza przedsiębiorstwa przy zawieraniu pewnego rodzaju interesów (gewisser Geschäfte) samoistnie występuje, skutkiem czego zakład uboczny jest środowiskiem koła stosunków prawnych, które na zewnątrz mniej lub więcej niezawisłe od zarządu zakładu głównego istnieje (O. z 2 sierpnia 1898 l. 10816 G. U. n. zb. 269). Stosunek prawny zakładu ubocznego do głównej siedziby przedsiębiorstwa jest obojętny; również obojętnem jest, czy z zakładu ubocznego prowadzi się wogóle samodzielnie interesa (O. z 28 czerwca 1899 l. 9235 G. U. n. zb. 658). Ponieważ stosunek prawny zakładu ubocznego do zakładu centralnego jest obojętny, przeto obojętnem jest również, czy zakład uboczny wogóle pod względem prawno-cywilnym i administracyjnym ma samoistny zakres działania i czy ten samoistny zakres działania ujawnia się na zewnątrz czy też nie (O. z 31 październ. 1900 l. 14599 G. U. n. zb. 1168). Zakładem ubocznym może być zakład, który do przedsiębiorstwa głównego pozostaje w pewnym gospodarczym związku, nadto jednakże wykazuje pewną własną, chociaż nie zupełną gospodarczą samodzielność (Orzec. z dnia 12 listopada 1902 l. 14984 G. U. n. zb. 2096). — Zakład uboczny z § 87 n. j. jest więc pojęciem obszerniejszym niż zakład filialny w pojęciu art. 212 ust. handl. (O. z 2 sierpnia 1898 l. 10816 G. U. n. zb. 269 i O. z 31 października 1900 l. 14599 G. U. n. zb. 1168).

Z tych też powodów przyjął sąd najwyższy, że zakładem ubocznym z § 87 n. j. jest np. cegielnia, należąca do przedsiębiorcy budowlanego (wyżej podane O. z 12 listopada 1902 l. 14894 G. U. n. zb. 2096), sekcya kolei prywatnej (wyżej podane O. z 2 sierpnia 1898 l. 10816 G. U. n. zb. 269 i O. z d. 31 października 1900 l. 14599 G. U. n. zb. 1168), zakład wyrabiający materiały drzewny dla handlarza

dzzewa (O. z 28 czerwca 1899 l. 9235 G. U. n. zb. 658), tutejszokrajowa generalna agencja zakrajowego towarzystwa ubezpieczeń (O. z dnia 22 października 1902 l. 4495 G. J. VI nr. 218).

Co się tyczy stacyi kolejowych, to one w regule nie są zakładami ubocznymi w znaczeniu § 87 n. j. To stanowisko też zajmuje Orz. z 11 marca 1902 l. 3425 G. U. n. zb. 1804 i O. z 22 czerwca 1899 l. 8286. Prawnik z r. 1901 str. 344. Wśród pewnych warunków mogą jednakże stacje kolejowe mieć charakter zakładów ubocznych z § 87 n. j. Takie stanowisko zajmuje odp. min. na pyt. do § 87 n. j., O. z 3 stycznia 1899 w G. H. z r. 1900 str. 311 i O. z 7 lutego 1905 l. 1361 w J. Bl. z r. 1906 nr. 2; pierwsze orzeczenie nadaje ten charakter w szczególności stacyi Towarzystwa kolei państwowych w Bernie, drugie orzeczenie zaś stacyi kolei połudn. w X. Zachodzić to będzie wówczas, gdy stacja kolejowa w pewnych granicach (poza przyjmowaniem osób i ciężarów do przewozu) względnie kierunkach wyposażona jest w pewną samodzielność (Fürstl str. 189, Fierich str. 357, Canstein str. 286; inaczej Demelius str. 97 i Neumann str. 1217 uw. 1), tudzież, gdy istnieje przy czynowy gospodarczy stosunek między sprawą a stacją kolejową (O. z dnia 7 lutego 1905 r. l. 1361 w J. Bl. z r. 1906 nr. 2).

Tego rodzaju samodzielność mają t. zw. sekcye administracyjne kolei prywatnych (tak O. z d. 2 sierpnia 1898 l. 10816 G. U. n. zb. 269 i O. z d. 31 października 1900 l. 14599 G. U. n. zb. 1168) tudzież dyrekcye kolei państwowych (Demelius str. 97, Canstein str. 286, Fürstl 169, Fierich str. 357). W szczególności co do ostatnich stanowi § 16 rozp. min. z 19 stycznia 1896 l. 16 Dz. u. p. co następuje: »Dyrekcye kolei państwowych zastępują w przydzielonych sobie okręgach (Geschäftsbezirk) zarząd kolei państwowych samoistnie tak, że i bez osobnego polecenia mogą przez swoje czynności prawne, umowy, procesy, ugody i t. d. dla zarządu kolei państwowych nabywać prawa i zasiągać zobowiązania«. W następstwie tego sądem z § 87 n. j. właściwym

przez wzgląd na dyrekcyę kolei państwowych będzie w myśl § 74 n. j. dla kolei państwowej ten sąd, w którego okręgu ma siedzibę prokuratora skarbu, powołana w myśl § 4 instruceyi z 9 marca 1898 l. 41 Dz. u. p. (zob. przy § 74 n. j.) do zastępowania odnośnej dyrekcyi (Fürstl str. 169).

Kiedy skarga >tyczy się< zakładu ubocznego? Wskazówki do odpowiedzi na to pytanie dostarczają również motywa przedłożenia rządowego do normy jurysdykcyjnej (Mat. I str. 77 i 78). Stosunek zaskarżonego roszczenia do osobnego zakładu, wymagany w § 87 n. j., może w myśl motywów polegać w samym celu interesu, z którego roszczenie powstało, (zakupno dla zakładu, świadczenie usług dla utrzymania zakładu ubocznego w ruchu, umowy o przewóz lub umowy spedycyjne dotyczące towarów ekspedycyjnych z zakładu ubocznego) lub w sposobie, w jaki zakład uboczny bierze udział w zawarciu interesu prawnego (w zakładzie ubocznym dokonane kupna, z zakładu ubocznego zawarte umowy o dostawę i t. d.). Dalej powiadają motywa (Mat. I str. 77), iż chodzi tu zwłaszcza o >umowy o najem pracy, zawarte z różnemi osobami, zajętemi w osobnym zakładzie, o wszelkiego rodzaju zakupna materiałów i o umowy o dzieło, których zawarcie pociąga za sobą z natury rzeczy stworzenie i utrzymanie w ruchu osobnego zakładu<. Zgodnie z motywami O. z 3 czerwca 1902 l. 6982 G. U. n. zb. 1924, tudzież w rezultacie O. z 28 czerwca 1899 l. 9235 G. U. n. zb. 658, O. z 12 listopada 1902 l. 14984 G. U. n. zb. 2096, O. z dnia 25 lutego 1902 l. 2758 G. U. n. zb. 1780).

Z tego, co powiadają motywa, tudzież z intencji ustawodawcy w ogóle wynika, że § 87 n. j. stosuje się tylko do skarg o roszczenia majątkowe. Ponieważ ustawa jednakże nie wyszczególnia w § 87 n. j. żadnej kategorii roszczeń majątkowych ze względu na prawną podstawę ich powstania, przeto pod przepis § 87 n. j. podpadają wszelkie roszczenia majątkowe >tyczące się< (w znaczeniu wyżej powiedzianem) zakładu ubocznego, bez względu na to, czy one są oparte na umowie, czy też na innym tytule (O. z 31

października 1900 l. 14599 G. U. n. zb. 1168), np. na tytule negotiorum gestionis, pozakontraktowego odszkodowania (O. z 31 października 1900 l. 14599 G. U. n. zb. 1168, O. z 25 lutego 1902 l. 2758 G. U. n. zb. 1870). Wedle Fürstla str. 190 nie należą tu jednak skargi, które dotyczą wprost istnienia osobnego zakładu.

Zauważyć należy, że właściwość sądu z § 87 n. j. jest wykluczoną dla skarg przeciw Bankowi austro-węgierskiemu (art. V ust. wpraw. ord. egz.) i że właściwość ta w niczem nie narusza przepisu art. 27 al. 3, 4 umowy międzynarodowej (co do przewozu towarów kolejami żelaznymi) z 14 października 1890 l. 189 Dz. u. p. z r. 1892, dotyczącego właściwości sądu dla skarg, opartych na umowie o przewóz towarów w obrocie międzynarodowym (O. z 28 marca 1899 l. 1536 G. U. n. 559).

Do następu 2 § 87.

Przepis ustępu 2 § 87 n. j. odnosi się do osób tamże wyczerpująco (Demelius str. 97, Horten str. 286, Fierich str. 358) wymienionych. Wynika stąd, że przepis ten nie odnosi się do skarg przeciw osobom tam nie wymienionym, n. p. przeciw zarządcy przymusowemu, sądownie ustanowionemu (tak Horten str. 286, Fierich str. 358; inaczej Ullmann str. 25).

Warunkiem zastosowania przepisu ustępu 2 § 87 n. j. jest istnienie na majątku ziemskim budynku mieszkalnego lub gospodarskiego. Zaznacza się to wyraźnie dlatego, ponieważ Demelius str. 97 i Horten str. 286 (zgodnie z nimi Canstein str. 287) twierdzą, że wyraz »lub« podlega na pomyłkę i winien być zastąpionym wyrazem »i«. Jednakże ani ustawa, ani motywa do ustawy nie dostarczają żadnej podstawy do przyjęcia pomyłki (Fürstl str. 191, Fierich str. 358, Ullmann str. 25, Pollak str. 301).

Z orzeczeń przytoczyć należy następujące:

Przed sąd z § 87 al. 2 n. j. można wnieść skargę o uznanie i zapłatę salda z zarządu wspólnej nieruchomości (O. z 7 września 1899 l. 12673 G. U. n. zb. 697).

Posiadanie willi z ogrodem, której nie używa się ani do celów przemysłowych, ani do celów gospodarstwa rolnego, nie uzasadnia własności z ustępu 2 § 87 n. j. (O. z 22 października 1902 l. 14120 G. U. n. zb. 2064).

Sąd miejsca dopełnienia.

§ 88. Skargi o ustalenie istnienia lub nieistnienia umowy, o dopełnienie lub zniesienie takowej, jakoteż o odszkodowanie z powodu niedopełnienia albo z powodu nienależytego dopełnienia można wnieść do sądu miejsca, w którym umowa wedle piśmiennego układu stron przez pozwanego ma być dopełniona; w układzie musi być zamieszczone postanowienie, że przez ustanowienie miejsca dopełnienia uzasadnionem także zostaje uprawnienie do wnoszenia skargi w tem miejscu. *Układ musi być trypanai dokumentem.*

Między osobami, prowadzącymi handel, uzasadnia własność sądu miejsca dopełnienia także przyjęcie bez zarzutu faktury, przesłanej równocześnie z towarem albo przed nadejściem tegoż, a zaopatrzonej uwagą, że zapłata nastąpić ma w pewnem oznaczonem miejscu i że w temsamem miejscu skargi z tego interesu można wnieść. *Skarga, że nie ma tej wrodle lub faktura z opisaniem zamówienia jakiej wypracunki i umowy lub faktura z uwagami lub też odsetki i fakturorant*

§ 88. Klagen auf Feststellung des Bestehens oder Nichtbestehens eines Vertrages, auf Erfüllung oder Aufhebung desselben, sowie auf Entschädigung wegen Nichterfüllung oder wegen nicht gehöriger Erfüllung, können bei dem Gerichte des Ortes erhoben werden, an welchem der Vertrag nach schriftlicher Übereinkunft der Parteien vom Beklagten zu erfüllen ist; in derselben muss enthalten sein, dass durch die Begründung des Erfüllungsortes auch die Berechtigung zur Klage an diesem Orte begründet ist.

Unter Personen, welche ein Handelsgewerbe betreiben, wird der Gerichtsstand des Erfüllungsortes auch durch die unbeanstandet gebliebene Annahme einer zugleich mit der Waare oder schon vor Einlangen derselben übersendeten Factura begründet, welche mit dem Vermerke versehen ist, dass die Zahlung an einen bestimmten Orte zu leisten ist und dass an demselben Orte die Klagen aus dem Geschäfte angebracht werden können.

prezynie, jako mierzwiowa.

Lit. Sperl: Vereinbarung der Zuständigkeit und Gerichtsstand des Erfüllungsortes, Wiedeń 1897 r., Allerhand: Civilprocessualische Erörterungen w Centr. z r. 1896 str. 274 i n., Allerhand: O prorogacyi miejscowej właściwości sądu i jej stosunku do prorogacyi rzeczowej właściwości w Ref. sąd. z r. 1899 str. 132 i n. i 148 i n., Ullmann: Ueber das »forum contractus« nach der neuen Civilprocessordnung w G. H. z r. 1897 nr. 24, Anonim: Der Gerichtsstand des Erfüllungsortes (§ 88 I. N.) w G. H. z r. 1897 nr. 13, Krassel: Der Streit um den Faktorengerichtsstand w Not. Zeit. z r. 1898 nr. 4, Rudolf Pollak: Die Einschränkungen des Faktorengerichtsstandes w G. Z. z r. 1898 nr. 15, Bum: Bemerkungen zu der sogenannten »Beantwortung« w J. Bl. z r. 1898 nr. 3, str. 25 i 26, Anonim: Zum Factorengerichtsstand w G. Z. z r. 1904 nr. 10, Anonim: Der auf dem Bestellschein aufgedruckte Vermerk »Zahlbar und Klagbar in N.« ist nicht geeignet den Gerichtsstand nach § 88 al. 1 I. N. zu begründen, w J. Bl. z r. 1904 nr. 3, Fürst: w Not. Z. z r. 1904 nr. 43. Zob. literaturę przy właściwości dla skarg z interesów ratowych w dodatku do § 104 n. j.

Do 1 ustępu § 88 n. j.

Warunkiem zastosowania właściwości z § 88 al. 1 n. j. jest zawarcie pisemnego układu tej treści, iż 1) umowa ma być wykonaną w pewnem przez strony oznaczonem miejscu i że 2) skargi z umowy można wnieść w tem miejscu.

Układ treści tu podanej musi być zawarty na piśmie. Nie jest jednak wymaganem, by oba wymienione punkta układu w jednym dokumencie zamieszczone zostały tak, iż może być spisany osobny dokument, w którym się ustanawia miejsce dopełnienia umowy, a nadto osobny dokument, w którym się z powołaniem na ustanowione miejsce dopełnienia umowy stanowi prawo wniesienia skargi przed forum miejsca dopełnienia umowy. Nie jest również wymaganem, by układ sporządzono w jednym dokumencie przez obie strony podpisanym; wystarczy przeto, jeżeli układ sporządzi się w dwu zgodnych egzemplarzach, z których każdy przez inną stronę

jest podpisany i drugiej stronie wręczonym zostaje (tak Sperl l. c. str. 158, J. Bl. z r. 1904 l. c. nr. 33, Fierich str. 382, Demelius str. 100, Horten str. 288, Neumann str. 1220, Allerhand j. w. w Centr. Fürstl str. 193, Pollak str. 303).

Inne postanowienia umowy, nie dotyczące oznaczenia miejsca dopełnienia i miejsca zaskarżalności umowy, nie muszą być spisane.

Do zaistnienia właściwości z § 88 al. 1 n. j. nie wystarczy więc, jeżeli jedna strona wręczy drugiej stronie dokument (kartę zamówienia) jedynie przez nią podpisany, zawierający klauzulę z § 88 al. 1 n. j., druga zaś strona ten dokument przyjmuje nie podpisując go jednak ze swej strony (niepubl. O. z 26 października 1905 l. 14826, O. bez daty w J. Bl. z r. 1904 nr. 43).

Na podstawie takiego układu można wnieść w przedmiotowo właściwym sądzie, w którego okręgu znajduje się miejsce dopełnienia umowy (Sperl l. c. str. 160, Horten str. 288, Neumann str. 1220, Fierich str. 383, Fürstl str. 193, Canstein str. 289) przeciw osobie, która w tem miejscu ma umowę dopełnić (Mat. I str. 79, Demelius str. 99, Horten str. 289, Sperl l. c. str. 163 i 164, Neumann str. 1220, Fierich str. 385, Fürstl str. 195, Canstein str. 289 i 290, Pollak str. 303) skargi z umowy, wymienione w § 88 al. 1 n. j. — Wymienione są tam 1) skargi o ustalenie istnienia albo nieistnienia umowy, 2) skargi o dopełnienie albo zniesienie umowy i 3) skargi o odszkodowanie z powodu niedopełnienia, albo z powodu nienależytego dopełnienia umowy. Do skarg z § 88 al. 1 n. j. należeć więc będą między innymi np. skargi o zwrot podwójnego zadatku, o zapłatę kary konwencyonalnej, o zapłatę kary za zawód, skargi z tytułu ewikty i t. d. (zob. Allerhand j. w. w Centr. str. 277, Fierich str. 384, Fürstl str. 194).

Z przedstawionego tu stanu rzeczy wynika równocześnie, że miejsce dopełnienia umowy nie musi być identyczne z siedzibą sądu, w którym skarga ma być wniesioną (wystarczy, by leżało w okręgu tego sądu), że forum z § 88

al. 1 n. j. nie stosuje się do skarg tej osoby, która w miejscu umówionym na umowę dopełnić i że właściwości z § 88 al. 1 n. j. nie można rozciągać na skargi tam nie wymienione. Takimi w § 88 al. 1 n. j. nie wymienionymi skargami są między innymi np. skargi o stwierdzenie autentyczności lub nieautentyczności dokumentu, odnoszącego się do umowy, skargi o zacepienie umowy na podstawie ustawy z dnia 16 marca 1884 l. 36 Dz. u. p., skargi ustalające, iż umowa została wykonaną, skargi o wzbogacenie, skargi o wydanie skryptu lub kwitu po dopełnieniu umowy i t. d. (zob. Sperl l. c. str. 163, Fierich str. 385, Fürstl str. 194).

Do uzasadnienia właściwości z § 88 al. 1 n. j. nie potrzeba przedłożenia pisemnego układu w skardze. Wynika to z § 41 n. j. tudzież z faktu, że ustawa w tym przypadku, w którym chce, by układ odnoszący się do właściwości do skargi dołączono — jest nim przypadek z § 104 n. j. — wyraźnie to przepisuje. Takiego przepisu zaś w § 88 n. j. niema, a właściwość z § 88 n. j. różni się od właściwości z § 104 n. j. Błędem przeto nazwać należy odp. min. do § 88 n. j. tej treści, »że pisemny układ stron w przedmiocie miejsca dopełnienia umowy i w przedmiocie uprawnienia do wyniesienia skargi w tem miejscu musi być sądowi miejsca dopełnienia umowy w skardze w oryginale przedłożony«. (Zgodnie z zapatrywaniem tu przyjętem Horten str. 288, Fierich str. 383, 384, Follak str. 303, Bum l. c. w J. Bl. z r. 1898 str. 25; inaczej Sperl l. c. str. 158, Neumann str. 1220, Fürstl str. 193, Canstein str. 289, Schauer przy § 88 n. j., O. bez daty w J. Bl. z r. 1904 nr. 43).

Właściwość z § 77 n. j. nie wyklucza właściwości z § 88 al. 1 n. j., (odp. min. na pyt. do § 77 n. j. a temsamem właściwość z § 88 al. 1 n. j. przechodzi na sukcesorów pod tytułem ogólnym pierwotnego zobowiązanego lub uprawnionego (Schauer przy § 88, Fierich str. 333, Fürstl str. 195, Canstein str. 292, por. O. z 7 marca 1866 l. 1866 G. U. 2414, O. z 18 kwietnia 1872 l. 1096 G. U. 4580, O. z 11 lutego 1879 l. 12743 G. U. 7329). Właściwość z § 88 al. 1 n. j.

musi być z pominięciem właściwości z § 138 ust. konk. uzasadnioną dla długów masy konkursowej z § 29 ust. konk. (tak O. z 29 maja 1876 l. 5346 G. U. 6132, Canstein str. 292, Kissling: Die oesterr. Concursordnung str. 214, Pollak: Das Concursrechts str. 92, 286 i 287, Trammer: Ustawa konkursowa str. 231).

Zachodzi pytanie, czy przy sukcesyi szczególnej po stronie wierzyciela (cesya) lub dłużnika (przejęcie długu) wraz z wierzytelnością przechodzi na sukcesora także właściwość z § 88 al. 1 n. j. Odpowiedź na to pytanie różnie brzmieć będzie (zob. Sperl str. 105 i n.) wedle tego, czy się przyjmie, iż właściwość z § 88 al. 1 n. j. jest związaną z wierzytelnością (a więc z przedmiotem), czy też się przyjmie, że właściwość ta jest umówionym stosunkiem między (pierwotnym) wierzycielem i zobowiązanym, (a więc podmiotami). W pierwszym przypadku wraz z roszczeniem ipso facto przeszłaby właściwość z § 88 al. 1 n. j. na sukcesora szczególnego (cesyonaryusza, względnie przejmującego dług), w drugim przypadku zaś decydującą by była wola stron, tj. w przypadku cesyi wola cedenta i cesyonaryusza, zaś w przypadku przejęcia długu wola dłużnika dawnego i przyjmującego dług. Brzmienie ustępu 1 § 88 n. j. tudzież względ na naturę właściwości z ustępu 1 § 88 n. j. jako pewnego rodzaju właściwości umownego miejsca wykonania, przemawiają za tem, że właściwość z ustępu 1 § 88 n. j. związaną jest z wierzytelnością, a więc temsamem przemawiają za pierwszą alternatywą (por. Sperl l. c. str. 105 i n.). Pollak str. 303 i Canstein str. 293 oświadczają się za drugą alternatywą.

Właściwości z ustępu 1 § 88 n. j. nie można uzasadnić przeciw tutejszokrajowym kupującym przy skargach z interesów ratowych. Zob. w dodatku do § 104 n. j.

Do ustępu 2 § 88 n. j.

Właściwość z ustępu 2 § 88 n. j. może być uzasadnioną tylko między osobami «wykonywającymi przemysł handlowy».

Kogo zaliczyć należy do osób wykonywujących przemysł handlowy?

W przedmiocie tym wydał Sąd najw. następującą opinię (zawartą w odezwie z 22 stycznia 1898, Praes. 14 skierowanej do min. spraw., przedrukowana w Dz. rozp. min. spraw. z r. 1898 str. 15): »Właściwość miejsca dopełnienia, powstająca przez przyjęcie bez zarzutów faktury zaopatrzonej klauzulą dotyczącą właściwości, jest ograniczoną do osób, wykonywujących przemysł handl. w ściślejszem znaczeniu. Właściwość tę stosuje się nietylko w obrocie handl. firm wpisanych do rejestru handlowego i tych osób, których zgłoszenie przemysłu opiewa na wykonywanie handlu, u których zatem wykonywanie handlu stanowi wyłączne przedsiębiorstwo, lecz właściwość ta uzasadnioną być może między wszystkimi osobami, które handlują wyrobami lub towarami — a więc także między osobami, u których wykonywanie handlu przedstawia się jako wypływ producentowi przemysłowemu przysługującego prawa prowadzenia handlu wyrobami i towarami, albo które w sposób przemysłowy w swem przedsiębiorstwie czynią obroty przedmiotami i towarami, które pozostają w związku z tem przedsiębiorstwem i to bez różnicy, czy oni te towary i przedmioty sami wytwarzają, obrabiają, czy też tylko sprzedają.

Dla uzasadnienia tej opinii, powołuje się Sąd najw. na motywę do §§ 88 al. 2 n. j. (Mat. II str. 342), wedle których wyrazy »osoby wykonywujące przemysł handlowy«, użyte są w znaczeniu prawa przemysłowego, tudzież na ogólne brzmienie § 88 al. 2 n. j., które nie rozróżnia między przemysłem handlowym w ściślejszem a przemysłem handlowym w obszerniejszem znaczeniu, podczas gdy ustawa przemysłowa rozróżnienie takie zna (§§ 1 al. 3 i 38 ust. przem. i art. IV pat. wpraw. ust. przem.).

Zapatrywanie to Sądu najw., powtórzone także w Orz. z 10 stycznia 1900 l. 82 G. U. n. zb. 842 i O. z 8 stycznia 1902 l. 18087 G. U. n. zb. 1709, przyjmują Horten str. 290, Neumann str. 1224 i Fürstl str. 195, w rezultacie Demelius str. 160 i 161, Canstein str. 294, Bum w J. Bl.

z r. 1898 str. 26 i Fierich str. 387 i 388; ostatni wyraża się jednak dokładniej niż Sąd najw., podciągając pod § 88 al. 2 n. j. kupców w rozumieniu art. 4 ust. handl. bez względu na to, czy ich firma wpisana jest do rejestru handlowego czy też nie, tudzież wszystkie inne osoby, zajmujące się przemysłem handlowym w znaczeniu ustawy przemysłowej. Podobnie lubo niekonsekwentnie wyraża się Staub: I, str. 21—23.

Natomiast Pollak w G. Z r. 1898 nr. 15 i Pollak str. 305 uważają wbrew motywom za osoby > wykonywujące przemysł handl. <, tylko osoby wykonywujące przemysł handl. w ścisłym tego słowa znaczeniu (tak też O. z 15 czerwca 1899 l. 9276 G. U. n. zb. 649). Sperl l. c. str. 172 i 173 dochodzi do wniosku, że pod § 88 l. 2 n. j. podpadają tylko kupcy w rozumieniu art. 4 ust. handl. Podobnie Allerhand w Centr. z r. 1897 str. 278.

Zgodnie z podanem wyżej stanowiskiem Sądu najw. są wedle judykatury tego sądu osobami wykonywującymi przemysł handlowy np. fabrykanci wody sodowej (O. 10 stycznia 1900 l. 82 G. U. n. zb. 842), właściciele restauracji (Orz. z 8 stycznia 1902 l. 18087 G. U. n. zb. 1709, O. z 19 grudnia 1905 l. 19555 w J. Bl. z r. 1906 nr. 4).

W przedmiocie dostarczenia dowodu na fakt, że pewna osoba jest > osobą wykonywującą przemysł handlowy <, istnieje rozporządzenie min. sprawiedliwości, spraw wewnętrznych i handlu z dnia 3 grudnia 1897 l. 280 Dz. u. p.:

Wedle § 88 ustawy z dnia 1 sierpnia 1895 r. l. 111 Dz. u. p. uzasadnioną zostaje między osobami wykonywującymi przemysł handlowy właściwość sądu miejsca dopełnienia przez przyjęcie bez zarzutu faktury przesłanej równocześnie z towarem albo już przed nadejściem tegoż, a zaopatrzonej klauzulą, że zapłata ma nastąpić w pewnym oznaczonym miejscu i że w temsamem miejscu można wnosić skargi z tego interesu. Dla wykonania tego postanowienia zarządza się na podstawie artykułu XXIV ust. z 1 sierpnia 1895 l. 110 Dz. u. p.:

§ 1. Jeżeli na skutek zaprzeczenia właściwości sądu

udowodnionem być musi, że strona procesowa należy do osób, które wykonują przemysł handlowy, wówczas należy dowód odnośnie do tutejszokrajowych przedsiębiorstw przemysłowych w szczególności wówczas uważać za przeprowadzony, gdy:

1) zapomocą świadectwa sądowego dowiedzionem zostanie, że firma odnośnej osoby lub odnośnego przedsiębiorstwa wpisana jest w rejestrze handlowym, albo gdy

2) zapomocą świadectwa władzy przemysłowej potwierdzonem zostanie, że odnośna osoba albo przedsiębiorstwo wykonuje przemysł handlowy w ściślejszem znaczeniu (§ 1 al. 3 ust. przem.).

§ 2. O poświadczenie wpisu w rejestrze handlowym; należy się postarać w kancelaryi sądowej tego trybunału, przy którym się prowadzi rejestr handlowy. Poświadczenia, których wystawienia się żąda z wyraźną uwagą, że potrzebne są do procesu, należy natychmiast, a w każdym razie jeszcze w tym samym dniu wygotować i wydać. Notatki w przedmiocie ustnego żądania spełnionego nie spisuje się.

§ 3. Wymienione w § 1 l. 2 świadectwo władzy przemysłowej należy tylko wówczas wydać, jeżeli albo przez osobę lub przedsiębiorstwo, której przemysłu dotyczy poświadczenie, zgłoszone zostało wykonywanie handlu albo gdy zapomocą prawomocnego rozstrzygnięcia powołanej do tego władzy (§ 1 al. 4 ust. przem.) ustalonym zostało, że przedsiębiorstwo przemysłowe uważać należy za przemysł handlowy w ściślejszem znaczeniu.

Jeżeli takiego orzeczenia braknie, przeto należy odmówić świadectwa. W szczególności dotyczy to także wszystkich tych przemysłowych przedsiębiorstw, które bez zgłoszenia przemysłu handlowego wykonują handel własnymi wyrobami albo takimi towarami, których wytwarzanie należy do zakresu ich uprawnień przemysłowych.

§ 4. O świadectwo władzy przemysłowej, należy się zwrócić do władzy przemysłowej pierwszej instancyi, która prowadzi rejestr przemysłowy. Żądanie można uczynić ustnie.

Kto żąda takiego świadectwa, winien podać, że potrzebuje tegoż do stwierdzenia właściwości sądu miejsca dopełnienia; dowodu na to nie można żądać.

§ 5. Świadectwo władzy przemysłowej należy wydać we formie wyciągu z dokumentu przemysłowego (karty przemysłowej, koncesyi) albo przez podanie i poświadczenie brzmienia zgłoszenia przemysłu, a jeżeli ono polega na rozstrzygnięciu władzy wymienionej w § 1 al. 4 ust. przem., przez podanie i poświadczenie treści tego rozstrzygnięcia.

Wygotowanie takiego świadectwa winno nastąpić z możliwą szybkością i to w regule jeszcze w dniu, w którym o nie proszono.

§ 6. W razie odmówienia świadectwa władzy przemysłowej przysługuje stronie rekurs do władzy wyższej.

§ 7. Rozporządzenie to wchodzi w życie z d. 1 stycznia 1898 r.

Zauważyć należy, że podane tu rozporządzenie nie może służyć do interpretacji § 88 al. 2 n. j w tym kierunku, kto jest osobą wykonyującą przemysł handlowy (do błędnego wniosku pod tym względem dochodzi O. z dnia 15 czerwca 1899 l. 9276 G. U. n. zb. 649), gdyż rozporządzenie to, jako rozporządzenie, nie może w niczem ustawy zmienić lub uzupełnić, a nadto ono zajmuje się tylko kwestyą, w jaki sposób należy przeprowadzić dowód, iż ktoś wykonuje przemysł handlowy i w jaki sposób władze dostarczyć mają odnośnych poświadczeń. Zresztą wolno jest i w inny jak w powołanem rozporządzeniu wskazany sposób udowodnić fakt, iż osoba pewna wykonuje przemysł handlowy (tak O. z 10 stycznia 1900 l. 82 G. U. n. zb. 842 i Bum w J. Bl. z r. 1898 str. 26).

Dowodu na fakt, że strony należą do osób wykonywujących przemysł handlowy, nie trzeba dostarczać już w skardze (wystarczy fakt ten w skardze twierdzić, § 41 p. c.) Dowodu takiego należy dostarczyć dopiero wówczas, gdy podniesionym zostanie zarzut niewłaściwości sądu z tego powodu, że jedna ze stron lub obie strony nie wykonują przemysłu handlowego (opinia Sądu najw. z d. 22 stycznia

r. 1898 Praes. nr. 14 w Dz. rozp. min. spr. z r. 1898 str. 15).

Właściwość z § 88 al. 2 n. j. może być uzasadniona także między obcokrajowcami, mającymi przedsiębiorstwo zagranicą (O. z 29 lipca 1902 l. 10836 G. U. n. zb. 1995, O. z 15 grudnia 1903 l. 17611 G. U. n. zb. 2518, O. z 29 kwietnia 1905 l. 13646 w J. Bl. z r. 1905 Nr. 49), bez względu na to, jakie prawo prywatne materialne w danym procesie wejdzie w zastosowanie, (O. z 15 grudnia 1903 l. 17611 G. U. n. Zb. 2518). Fakt, czy zagraniczne przedsiębiorstwo polega na wykonywaniu przemysłu handlowego, ocenić należy wedle dotyczącego zagranicznego prawa przemysłowego (Neumann str. 1226 i Canstein str. 294), a nie wedle prawa przemysłowego obowiązującego w krajach tutejszych (odp. min. spr. do § 88 al. 2 n. j.).

Między osobami, wykonywującymi przemysł handlowy (w rozumieniu tu podanem), można uzasadnić właściwość z § 88 al. 2 n. j. dla skarg wynikłych z interesu, będącego kupnem. Tylko przy kupnie można bowiem mówić o »towarze«, o przesłaniu faktury i o »zapłacie«. (Tak Pollak str. 305, Mat. II str. 342 i O. z 22 stycznia 1901 l. 244 G. U. n. Zb. 1263) — Horten str. 290, Neumann str. 1223, Canstein str. 295 stosują właściwość z § 88 al. 2 n. j. także do komisju zakupna (Einkaufskommission), a Canstein l. c. także do komisju sprzedaży (Verkaufskommission) — Przedmiotem takiego kupna może być wszystko, co jest przedmiotem obrotu handlowego, a więc także papiery wartościowe i dewizy (odp. min. na pyt. do § 88 al. 2 n. j.), a właściwości z § 88 al. 2 n. j. nie wyklucza okoliczność, że kupno dotyczy nie takich towarów, które są przedmiotem przedsiębiorstwa kupującego (opinia Sądu Najw. do § 88 n. j. i Pollak str. 305). Zgodnie z tem, co powiedziano nie może wedle orzeczenia S. N. z 22 stycznia 1901 l. 244 G. U. n. Zb. 1263 właściwość z § 88 al. 2 n. j. odnosić się do umowy o pracę.

Uzasadnienie właściwości z § 88 al. 2 n. j. następuje »przez przyjęcie bez zarzutów faktury przesłanej równocześnie z towarem albo już przed nadej-

ściem tegoż, a zaopatrzonej uwagą, że zapłata ma nastąpić w pewnym oznaczonym miejscu, i że w tem miejscu można wnosić skargi z interesu».

Wyrazy te wymagają pewnych wyjaśnień:

Pojęcia »faktury« nie podaje ustawa nigdzie. Wobec tego pozostawionem jest w każdym przypadku ocenieniu sędziego, co uważać należy za fakturę w rozumieniu ustępu 2 § 88 n. j. (Opinia Sądu Najw. jako odp. min. do § 88 n. j.). Nie wymaga się jednak do uzasadnienia właściwości z § 88 al. 2 n. j. by odnośny dokument, towarzyszący towarowi, nazwany był »fakturą«. (Opinia Sądu Najw. jako odp. min. do § 88 n. j.). Fakturą jest także t. zw. w świecie kupieckim »proforma-faktura« (O. z 10 marca 1904 l. 3548 Centr. z r. 1904 str. 732).

Faktura musi zawierać klauzulę, że zapłata ma nastąpić w pewnym oznaczonym miejscu i że w tem miejscu można wnieść skargi z interesu. (W praktyce zwykle zamieszcza się na fakturze klauzulę »płatne i zaskarżalne w...« Zob. o znaczeniu tej klauzuli niżej). Jeżeli oprócz klauzuli takiej t. j. klauzuli zawierającej wspólne miejsce dopełnienia i zaskarżalności umowy klauzula zawiera jeszcze inne (drugie) miejsce dopełnienia umowy, wówczas klauzula taka nie czyni zadość wymogom ustępu 2 § 88 n. j. (O. z 20 kwietnia 1904 l. 6040 J. Bl. z r. 1904 Nr. 25).

Faktura musi być »przesłaną (übersendet) równocześnie z towarem albo już przed nadejściem tegoż«. Wedle motywów do ustawy (Mat. II str. 342) istotnem jest nadejście faktury (a nie wysłanie faktury, jakby to z brzmienia § 88 al. 2 n. j. wynikało) do odbiory równocześnie z towarem lub przed towarem. Temu zapatrywaniu, za którym przemawia również interpretacya logiczna, daje wyraz opinia Sądu Najw. do § 88 al. 2 (odp. min. spr. na pyt. do § 88 n. j.) tudzież stała praktyka (O. z 2 lipca 1902 l. 9232 G. U. n. Zb. 1975, Centr. z r. 1904 str. 64, O. z 10 marca 1904 l. 3548 Centr. z r. 1904 str. 732) i przeważna część teoretyków jak: Neumann str. 1222, Demelius str. 101, Fierich str. 392 i 393, Fürstl str. 198, Canstein str. 295,

Friedländer w G. Z. 1897 Nr. 26. (Natomiast Horten str. 291, Sperl l. c. str. 197 i n., Pollak str. 305 opierając się na wyrazie »übersendete Factura«, uważają zdaniem naszym błędnie za istotne tylko wysłanie faktury równocześnie z towarem lub przed towarem bez względu na to, kiedy faktura do odbiorcy nadejdzie). Faktura musi nadejść do odbiorcy najpóźniej równocześnie z towarem. Sąd Najw. w orzeczeniu z 2 lipca 1902 l. 9232 G. U. n. Zb. 1975 nadaje wyrazowi »równocześnie« znaczenie matematyczne i dlatego przyjmuje, że wymogowi równoczesności nie staje się zadość wówczas, gdy faktura nadejdzie do odbiorcy w tym samym dniu co towar, lecz choćby o godzinę później niż towar. Pollak str. 305 (podobnie Sperl l. c. str. 179) na podstawie analogii z § 903 u. c. dochodzi do wniosku, że wymogowi równoczesności uczynionem jest zadość, jeżeli faktura nadejdzie do odbiorcy w tym samym dniu co towar. Jeżeli towary przesłane są za konnossementem, wówczas z uwagi na fakt, że konnossement jako papier towarowy reprezentuje towar, za chwilę nadejścia towaru uchodzi chwila nadejścia konnossementu; dlatego do uzasadnienia właściwości z § 88 al. 2 n. j., musi faktura nadejść do odbiorcy przed nadejściem konnossementu (tak O. z 10 marca 1904 l. 5548 Centr. z r. 1904 str. 732). Faktura nie koniecznie musi się dostać do rąk właściciela przemysłu handlowego, wystarczy jeżeli ją odbierze jakakolwiek osoba u niego zajęta, do odbioru przesyłek wogóle upoważniona (Sperl l. c. str. 181 i 182, Horten str. 291, O. z 21 lipca 1905 l. 8873 w J. Bl. z r. 1905 Nr. 42; zob. Fürstl str. 198). Na równi z przesłaniem faktury stawiać należy wręczenie faktury między obecnymi (tak Sperl l. c. str. 178, Horten str. 291, Fürstl str. 198 i 199, Fierich str. 392; inaczej Allerhand l. c. w Centr. z r. 1896 str. 281 i 282, który z wyrazu »przesłany« dochodzi do wniosku, że § 88 al. 2 n. j. odnosi się tylko do t. zw. Distanzgeschäfte).

Faktura musi być przez odbiorcę »przyjęta bez zarzutu«. Faktura wówczas nie jest przyjętą bez zarzutu, gdy odbiorca wyraźnie zaprotestuje przeciw całej treści faktury lub też

przeciw klauzuli, odnoszącej się do ustanowienia miejsca płatności i zaskarżalności względnie przeciw jednej z dwóch części tej klauzuli (tak Sperl l. c. str. 184 i n., Horten str. 291, Fürstl str. 199, Fierich str. 293, 294, Neumann str. 1223, Canstein str. 294, Pollak str. 305) lub wreszcie, jeżeli odbiorca fakturę zwróci bądź bez wszelkich uwag (tak Pollak str. 305 i O. z 12 sierpnia 1905 l. 14268 Centr. z r. 1905 str. 944) bądź z przekreśloną klauzulą odnoszącą się do ustanowienia miejsca płatności i zaskarżalności (O. z 18 kwietnia 1905 l. 6198 w J. Bl. z r. 1905 Nr. 44). W ostatnich czasach praktyka samo zwrócenie faktury nie uważa za wystarczające do wykluczenia właściwości z § 88 al. 2 n. j. (O. z 11 września 1901 l. 13000 G. U. n. zb. 1549, O. z 18 lutego 1902 l. 2198 G. U. n. zb. 1771, O. bez daty w R. Z. z r. 1901 Nr. 1, O. z 3 maja 1904 l. 6934 Centr. z r. 1904 str. 659, O. z 4 kwietnia 1905 l. 5275 w J. Bl. z r. 1905 Nr. 32), wszelako praktyka ta nie znajduje uzasadnienia w ustawie. Zgodzić się natomiast należy z praktyką o tyle, że nie wystarczy do wykluczenia właściwości z § 88 al. 2 n. j. zaprotestowanie przeciw poszczególnym postanowieniom faktury n. p. przeciw postanowieniu co do ilości, jakości lub ceny towaru, co do terminu płatności ceny lub terminu dostawy towaru itd. z pominięciem klauzuli, odnoszącej się do właściwości sądu, chociażby równocześnie z zaprotestowaniem takim zwrócono fakturę lub towar do dyspozycji postawiono (O. z 2 kwietnia 1901 l. 4500 G. U. n. z. 1358, O. z 11 września 1901 l. 1300 G. U. n. zb. 1549, O. z 18 lutego 1902 l. 2198 G. U. n. zb. 1771, O. z 29 kwietnia 1902 l. 5182 w Ref. Sąd. z r. 1902 str. 89, O. z 21 lipca 1903 l. 10789 w J. Bl. z r. 1904 Nr. 2, O. z 12 sierpnia 1905 l. 14268 Centr. z r. 1905 str. 944, O. bez daty w R. Z. z r. 1905 Nr. 1; tak też Fürstl str. 199, Neumann str. 1223, Fierich str. 394, Horten str. 291, Canstein str. 294). By zarzuty odbiorcy podniesione listownie przeciw fakturze miały skutek prawny, koniecznym jest wedle O. z 12 lipca 1904 l. 9968 w Centr. z r. 1904 str. 734, aby list odnośny doszedł do

wiadomości osoby, która fakturę przesłała (inaczej słusznie Sperl l. c. str. 190).

Zarzuty (w znaczeniu tu podanem) przeciw fakturze muszą być uczynione w przeciągu pewnego czasu. Ustawa z § 88 n. j. czasu tego nie oznacza. Pod tym względem istnieją trzy zapatrywania. Wedle pierwszego z nich (Sperl l. c. str. 190, Horten 291, częściowo Fierich str. 394, Pollak str. 306) zarzuty należy podnieść po nadejściu faktury w czasie zakreślonym do przyjęcia oferty przez ustawę cywilną (§ 862 u. c.) względnie przez ustawę handlową (art. 319 i n. ust. handl.); wedle drugiego zapatrywania (Neumann str. 1224, Fürstl str. 199, Fierich str. 394, O. z 12 sierpnia 1905 l. 14268 w Centr. z r. 1905 str. 944 i O. z 13 lipca 1905 l. 11391 w Centr. z 1903 str. 739) zarzuty podnieść należy po nadejściu faktury w czasie w art. 347 ust. handl. oznaczonym (por. atoli O. z 17 kwietnia 1903 l. 5417 w J. Bl. z r. 1903 Nr. 25) t. j. »bezzwłocznie« po nadejściu faktury, »o ile to jest możliwem wedle porządnego toku czynności«; wedle trzeciego zapatrywania (Allerhand l. c. w Centr. z 1896 str. 280, O. z 29 grudnia 1904 l. 19230 w Centr. z r. 1905 str. 248) wreszcie można czekać z zarzutami aż do chwili nadejścia towaru i potem w czasie z art. 347 ust. handl. zarzuty podnieść. Ostatnie zapatrywanie jest zupełnie nieuzasadnione (Neumann str. 1224, Pollak str. 306. O. z 13 lipca 1905 l. 11391 w Centr. z r. 1905 str. 739), gdyż z natury rzeczy jedynie nadejście faktury stanowi chwilę, od której należy liczyć czas, w przeciągu którego zarzuty przeciw fakturze podniesione być mogą. Pierwsze dwa zapatrywania oparte na analogii zacytowanych przepisów mało się w rezultacie między sobą różnią. Zdaniem naszym z dwu pierwszych zapatrywań trafniejszym jest zapatrywanie drugie, gdyż analogia z art. 347 ust. handl. jest bliższą, niż analogia z przepisów o ofercie.

Zarzuty w wyżej podanem znaczeniu należy wobec bezwarunkowego brzmienia § 88 al. 2 n. j. nawet wówczas podnieść, gdyby zamieszczenie we fakturze klauzuli z § 88 al. 2 n. j. było sprzeczne z wyraźną przed na-

dejszciem faktury zawartą umową (Sperl str. 192 i 193, Neumann str. 1223, Fürstl str. 199; inaczej Canstein str. 295). W przeciwnym razie i w tym przypadku uzasadniona będzie właściwość z § 88 al. 2 n. j. (por. O. sądu handlowego we Wiedniu z 25 kwietnia 1902 Be. IX 64/2 w J. Bl. z r. 1903 Nr. 30). Zbytecznym jest remonstrowanie przeciw klauzuli faktury z § 88 al. 2 n. j. wówczas, gdy faktura odnosi się do towaru przesłanego bez zamówienia, o ile adresat towaru nie przyjmuje (Sperl str. 194, Neumann str. 1223, Fürstl str. 199, Fierich str. 393; por. Allerhand w Centr. z 1896 str. 382).

Jeżeli wszystkim wymienionym tu wymaganiom z § 88 al. 2 n. j. stało się zadosyć, wówczas dla sporów z odnośnych interesów właściwym jest ten sąd przedmiotowo właściwy, w którego okręgu leży w fakturze oznaczone miejsce wykonania a zarazem miejsce zaskarżalności umowy (O. z 18 grudnia 1901 l. 17118 G. U. n. zb. 1674). Właściwość ta uzasadniona jest dla wszystkich sporów z odnośnego interesu, a nie tylko dla sporów w ustępie 1 § 88 n. j. wymienionych (tak mylnie podaje Demelius str. 101, por. Canstein str. 296), a to bez względu na to, która ze stron ze skargą występuje (tak Horten str. 291, Neumann str. 1221, Fürstl str. 198, Fierich str. 391, Pollak str. 306). Jedynie wówczas, gdy klauzula, dotycząca miejsca dopełnienia i zaskarżenia umowy, nie ma pełnego brzmienia w § 88 al. 2 n. j. przepisanego, lecz brzmi tylko krótko, »płatne i zaskarżalne w...«, gdy więc ta klauzula odnosi się tylko do oznaczenia miejsca zapłaty i miejsca zaskarżenia obowiązku zapłaty, wówczas właściwość przez klauzulę tę uzasadniona odnosić się będzie tylko do skarg o zapłatę, wyniesionych przez uprawnionego do żądania zapłaty (tak Horten str. 290, Neumann str. 1222, Fürstl str. 198, Fierich str. 291).

Jeżeli umowa miała być wykonaną w kilku częściowych dostawach, wówczas przez przyjęcie też zarzutów (wśród warunków § 88 al. 2 n. j.) faktury, odnoszącej się do pierwszej dostawy, zostaje uzasadnioną właściwość z § 88 al. 2

n. j. odnośnie do całej umowy (O. z 17 listopada 1898 l. 15354 G. U. n. zb. 380).

Właściwości z § 88 al. 2 n. j. nie wyklucza sam fakt, że kupujący pokrył cenę kupna wekslem płatnym w innym miejscu, niż tem, które we fakturze oznaczono jako miejsce wykonania i zaskarżalności umowy (Neumann str. 1223, Fürstl str. 199, por. Sperl l. c. str. 145). Właściwość miejsca zapłaty weksłu (§ 89 n. j.) odnosić się będzie tylko do skargi z tego weksłu; dla wszystkich innych skarg z odnośnego interesu właściwym będzie sąd z § 88 al. 2 n. j., ustalony fakturą przyjętą bez zarzutu.

W skardze wniesionej do sądu właściwego po myśli § 88 al. 2 n. j. należy, ale i wystarczy twierdzić, że odnośnie do interesu, z którego skargę się wnosi, między stronami nastąpiło przed lub równocześnie z towarem przesłanie i przyjęcie bez zarzutu faktury zawierającej klauzulę „..... (brzmienie klauzuli).....”. Dowodu na to, nawet we formie odpisu faktury, w skardze dostarczyć nie potrzeba. Wynika to z § 41 n. j. i arg. a contr. z § 104 n. j. (Zob. o tem wyżej przy objaśnieniach do 1 ustępu § 88 n. j. na str. 309). Błędną przeto nazwać należy opinię Sądu Najw. z d. 22 1898 Praes. Nr. 14 w Dz. rozp. min. spr. z r. 1898 str. 15, wedle której do skargi dołączyć się musi odpis faktury. (Zgodnie z zapatrywaniem tu przyjętem Neumann str. 1227, zaś zgodnie z opinią Sądu Najw. Fürstl str. 199, Sperl l. c. str. 196, Canstein str. 296).

Raz ważnie uzasadniona właściwość z § 88 al. 2 n. j. nie traci swej mocy z tego powodu, że potem jedna ze stron lub obie strony przestały wykonywać przemysł handlowy (O. z 15 czerwca 1899 l. 9276 G. U. n. zb. 649) lub zmarły. Właściwość z § 88 istnieje bowiem obok właściwości z § 77 al. 1 n. j. (zob. tamże) i przechodzi na sukcesorów pod tytułem ogólnym. Zachodzi pytanie, czy właściwość z § 88 al. 2 n. j. raz uzasadniona przechodzi także na sukcesorów szczególnych (t. j. cesjonariusza lub przejemcę długu)? Jeżeli się wyjdzie z założenia, że właściwość z ustępu 2 § 88 n. j. jest szczególnym przypadkiem właściwości z ustępu

1 § 88 n. j., to na pytanie to odpowiedzieć będzie należało taksamo, jak na podobne pytanie odpowiedziano wyżej na str. 310 w odniesieniu do właściwości z ustępu 1 § 88 n. j. (zob. tam). Pollak str. 306 jest zdania, że właściwość z § 88 n. j. jest skuteczną dla i przeciw sukcesorom szczególnym sprzedającego, że natomiast nie jest skuteczną przeciw sukcesorom szczególnym kupującego, »gdyż odnośnie do tych ostatnich nie może zaistnieć ustawowy wymóg przyjęcia faktury bez zarzutu«. Z judykatury Sądu najw. przytoczyć tu należy następujące orzeczenia:

Klauzula z § 88 al. 2 n. j. nie ma skutku prawnego przeciw osobie, która odpowiada za cenę kupna na podstawie osobnej późniejszej umowy (przejęcia długu) (O. z 17 stycznia 1900 l. 385 G. U. n. zb. 853).

Żonę kupca, która objęła przedsiębiorstwo męża wraz z aktywami i pasywami i odpowiada za pasywa z tytułu przejęcia długu, można zaskarżyć o zapłatę ceny kupna, przejętej do zapłaty, przed forum z § 88 al. 2 n. j., które było uzasadnione przeciw jej mężowi, jeżeli przy przejęciu długu inaczej nie postanowiono (O. z 30 stycznia 1900 l. 996 G. U. n. zb. 867).

Oświadczenie osoby B, iż zapłaci otwarty rachunek osoby A, nie upoważnia wierzyciela do zaskarżenia osoby B przed forum z § 88 al. 2 n. j., chociaż forum to przeciw osobie A było uzasadnione (O. z 3 grudnia 1901 l. 16544 G. U. n. zb. 1659).

Zob. w dodatku do § 104 n. j. o tem, czy i o ile właściwość z § 88 al. n. j. ma zastosowanie w sporach z interesów ratowych.

§ 89. Osoby obowiązane z wekslu może posiadacz wekslu zapożywać w sądzie miejsca zapłaty.

§ 89. Aus einem Wechsel verpflichtete Personen können vom Inhaber des Wechsels bei dem Gerichte des Zahlungsortes belangt werden.

Lit. Winiwarter: Der Wechselprocess nach den neuen Processgesetzen I Competenz, w J. Bl. z r. 1897 str. 433 i n.; Franzos: Die Zuständigkeit in Wechselsachen nach der Jurisdiktionsnorm vom 1 August 1895 w J. Bl. z r. 1897 str. 497.

Właściwość z § 89 n. j. uzasadnioną jest tylko dla sporów posiadacza weksłu przeciw obowiązany z weksłu, a więc dla sporu o zapłatę lub zabezpieczenie sumy wekslowej. Nie należą więc tu skargi o wydanie weksłu pokwitowanego i protestu założonego z powodu niezapłaty (art. 48 u. w.), skargi o odszkodowanie przeciw przyjemcy przez wyłączenie (art. 58 ustęp ost. u. w.), skargi przyjemcy przez wyłączenie o zapłatę prowizyi z art. 65 u. w., skargi z art. 68 u. w. o wydanie duplikatu lub z art. 72 u. w. o wydanie oryginału weksłu, skargi z art. 74 u. w. przeciw posiadaczowi o wydanie weksłu, tudzież skargi z art. 83 u. w. o wzbogacenie (Horten str. 292, Fierich str. 395 i 396; inaczey co do ostatnich skarg Canstein str. 296).

O właściwości z § 89 n. j. decyduje miejsce zapłaty weksłu. Przy weksłu przekazowym uważa się miejsce wymienione przy nazwisku lub firmie przekazanego za miejsce zapłaty, jeżeli osobne miejsce zapłaty nie jest podane; przy weksłu własnym zaś uchodzi miejsce wystawienia za miejsce płatności, o ile na weksłu nie jest podane odrębne miejsce płatności (art. 4 i 97 u. w.). Otóż w przedmiotowo (§ 51 l. 3 n. j.) właściwym sądzie, w którego okręgu leży miejsce płatności weksłu (w znaczeniu tu dodanem), można zaskarżyć wszystkich zobowiązanych z weksłu jako uczestników sporu (zob. § 93 al. 2 n. j.).

Zdarza się nieraz, że na weksłu jest kilka miejsc zapłaty. Otóż wedle orzeczenia z dnia 27 października 1896 l. 12648 w J. Bl. z r. 1896 nr. 51 każde z tych miejsc jest ważnem miejscem zapłaty, a temsamem każde z tych miejsc zapłaty uzasadni właściwość z § 89 n. j. Zdanie to, które podziela także Fürstl str. 200 i Neumann str. 1227 uznać należy jednak za błędne, gdyż weksel, na którym zamieszczono kilka miejsc zapłaty, jest (właśnie dla braku ściśle oznaczonego miejsca zapłaty) w całości formalnie

nieważny (zob. Grünhut: Lehrbuch des Wechselrechts str. 96). Fierich str. 395 przyjmuje, że w tym przypadku, gdy miejscami zapłaty są miejsca zamieszkania przekazanych, każdy z przyjmców będzie mógł być zapozwany przed sądem swego miejsca zapłaty.

Raz uzasadniona właściwość z § 89 n. j. nie gaśnie przez śmierć zobowiązanych (opinia Sądu najwyższego do § 77 n. j.).

O tem, czy i o ile właściwość z § 89 n. j. ma zastosowanie przy sporach z interesów na raty, zob. niżej w dodatku do § 104 n. j.

§ 90. Spory z najmu okrętu, ze stosunku służbowego załogi okrętowej i z interesów przewozu morskiego, można wdrożyć także w sądzie miejsca, w którym pozwany przebywa, gdzie towar ma być odstawiony, gdzie przewóz podróznego należy ukończyć, albo gdzie podróży dalszej zaniechano.

Z porównania przepisów zawartych w §§ 51 l. 5, 52 al. 2 i w § 90 n. j. wynika, że § 90 odnosi się do wymienionych w tym § stosunków, o ile one podlegają prywatnemu prawu morskemu (Horten str. 293, Pollak str. 304, por. też Mat. I str. 79).

O właściwości przedmiotowej dla sporów tych zob. § 52 al. 2 n. j.

Zob. § 99 al. 4 n. j.

Sąd właściwy rzeczy obciążonej.

§ 91. W sądzie właściwym wedle § 81 można połączyć ze skargą o wykonanie prawa zastawu skargę o zapła-

§ 90. Streitigkeiten aus der Schiffsmiethe, aus dem Dienstverhältnisse der Schiffsmannschaft und aus Seefrachtgeschäften können auch bei dem Gerichte der Ortes angebracht werden, in welchem sich der Beklagte aufhält, wo die Waare abgeliefert werden soll, wo der Transport des Reisenden zu beendigen ist oder wo die Reise abgebrochen wird.

§ 91. Bei dem nach § 81 zuständigen Gerichte kann mit der

nie wierzytelności prawem zastawu zabezpieczonej, ze skargą o zniesienie (wykreślenie) prawa zastawu skargę o ustalenie nieistnienia wierzytelności prawem zastawu zabezpieczonej, jeżeli obie skargi skierowane są przeciw temu samemu pozwanemu.

Skargi o świadczenia zaległe z ciężaru gruntowego można przeciw posiadaczowi gruntu obciążonego wnieść w tym sądzie, w którego okręgu położony jest grunt obciążony.

Lit. Schauer: Zur frage des Gerichtsstandes der belasteten Sache, § 91 I. N., w G. Z. z r. 1896 nr. 41. Bežek: Ueber den Gerichtsstand der belasteten Sache nach der neuen Jurisdiktionsnorm w Not. Zeit z r. 1898 nr. 41; Benda: Einige Bemerkungen z nr. 149 des Judicatenbuches w J. Bl. z r. 1901 str. 426; Lichtblau: Praktische Erörterungen über die Hypothekarklage, II Die Sachliche Zuständigkeit bei Hypothekarklagen, w J. Bl. z r. 1905 str. 422 i n.

Do 1 ustępu § 91 n. j.

Warunkiem zastosowania § 91 n. j. jest okoliczność, że roszczenie rzeczowe i roszczenie osobiste (w jednej skardze) skierowane jest przeciw tej samej osobie. W razie zaistnienia tego warunku można roszczenia w § 91 n. j. wymienione połączyć i ich dochodzić w sądzie właściwym dla roszczenia rzeczowego (§ 81 n. j.), chociażby sąd, dla tego roszczenia właściwy, nie był przedmiotowo właściwy (§ 95) dla roszczenia osobistego. Dlatego ze skargą rzeczową, nie należącą do jurysdykcji handlowej, będzie można połą-

Klage zur Geltendmachung des Pfandrechtes die Klage auf Zahlung der pfandrechtlich versicherten Forderung, mit der Klage auf Aufhebung (Löschung) des Pfandrechtes die Klage auf Feststellung des Nichtbestehens der pfandrechtlich versicherten Forderung verbunden werden, wenn beide Klagen wider denselben Beklagten gericht sind.

Klagen auf die aus einer Reallast rückständigen Leistungen können gegen den Besitzer des belasteten Grundstückes bei dem Gerichte erhoben werden, in dessen Sprengel das belastete Grundstück gelegen ist.

czyć skargę osobistą, któraby zresztą należała do jurysdykcji handlowej; dlatego dalej ze skargą rzeczową, należąca przez wzgląd na wartość przedmiotu służącego za zastaw, nie przenoszącą kwoty 1000 koron (§ 57 n. j.), do sądu powiatowego, można połączyć skargę osobistą, mającą za przedmiot wierzytelność przewyższającą 1000 kor., któraby więc zresztą wniesioną być musiała do trybunału pierwszej instancji (tak O. pleniss. z 23 października 1900 l. 294 Jud. N. 149 G. U. n. zb. 1156, O. z dnia 16 maja 1899 l. 7399, Riehl z r. 1900 str. 105 — por. Benda l. c.). W każdym razie jednak musi roszczenie osobiste należeć do jurysdykcji sądów zwyczajnych (zob. uwagę przy § 95). Niedozwolonym będzie połączenie roszczenia rzeczowego z roszczeniem osobistym w jednej skardze, a w następstwie tego nie będzie uzasadnioną właściwość z § 91 n. j. wówczas, gdy dla roszczenia osobistego przepisaniem jest inne postępowanie niż dla roszczenia rzeczowego (arg. z § 227 p. c., por. Fierich str. 378).

Jeżeli roszczenie rzeczowe i roszczenie osobiste skierowane są przeciw różnym osobom, wówczas właściwość z § 91 n. j. nie jest uzasadnioną. Połączenie obu roszczeń w tym przypadku w jednej skardze będzie możliwe tylko o tyle, o ile to wedle przepisów istniejących poza § 91 n. j. możliwym będzie (§ 11 l. 1 p. c. i §§ 93 n. j.). Tak Tilsch str. 152, por. jednak Skedl str. 193.

Zob. § 57 n. j. i uwagą podane.

Do 2 ustępu § 91.

Zastosowanie właściwości z § 91 ustęp 2 n. j. dozwolone jest również tylko wtedy, gdy roszczenie o zapłatę zaległych świadczeń z tytułu ciężarów rzeczowych skierowanym jest przeciw posiadaczowi gruntu obciążonego, t. j. przeciw osobie, która w chwili wniesienia skargi jest posiadaczem gruntu. Świadczenia muszą zalegać z czasu, w którym obecny posiadacz był już posiadaczem gruntu obciążonego (Demelius str. 104, Fierich str. 380; inaczej Horten str. 294 i Fürstl str. 202, którzy tego ograniczenia nie czynią).

Ustęp 2 § 91 n. j. nie wywiera żadnego wpływu na zmianę właściwości przedmiotowej (Pollak str. 263; inaczej Demelius str. 104 i Canstein str. 309).

Właściwość dla sporów o naruszenie posiadania.

§ 92. Skargi o naruszenie posiadania (§ 49 l. 4) można, o ile nie dotyczą rzeczy nieruchomości, wnosić przed sąd, w którego okręgu naruszenie nastąpiło.

Mowa tu jest o sporach o naruszeniu posiadania w rozumieniu § 49 l. 4 n. j.

Dla sporów o naruszenie posiadania nieruchomości istnieje wyłączna właściwość miejscowa z § 81 n. j., zaś dla spraw o naruszenie posiadania praw wodnych wyłączna właściwość miejscowa z § 82 n. j.

O właściwości przedmiotowej dla sporów o naruszenie posiadania zob. § 49 l. 4 n. j.

Zob. § 102 n. j.

Sąd uczestnictwa sporu.

§ 93. Kilka osób, posiadających różny sąd powszechny, można jako uczestników sporu zapożywać, o ile dla sporu nie jest uzasadniony wspólny sąd szczególny, przed każdy tutejszokrajowy sąd, który jest sądem powszechnym jednego z uczestników sporu, albo jeżeli między nimi znajdują się w powołanych przedmiotach, jako lewarachy sporu, każdy sąd.

§ 92. Besitzstörungsklagen (§ 49 Z. 4) können, sofern sie nicht eine unbewegliche Sache betreffen, bei dem Gerichte angebracht werden, in dessen Sprengel die Störung erfolgte.

§ 93. Mehrere Personen, welche ihren allgemeinen Gerichtsstand vor verschiedenen Gerichten haben, können als Streitgenossen, sofern nicht für den Rechtsstreit ein gemeinschaftlicher besonderer Gerichtsstand begründet ist, vor jedem inländischen Gerichte geklagt werden, bei welchem einer der Streitgenossen, oder

o kłomym przedmiotach lewarachy sporu, lub jeśli między nimi są jakieś powołane przedmioty, jako lewarachy sporu, każdy sąd.

głównie i ubocznie zobowiązani, przed sąd, który jest sądem powszechnym jednego z głównie zobowiązanych.

Osoby obowiązane z weksla można jako uczestników sporu zapozywać przed sąd miejsca zapłaty.

Lit. Beisser: Streitgenossenschaft und Zuständigkeit w G. Z. z r. 1899 nr. 45 str. 355 i n.; Ružička: Kompetenz des Kausalgerichtes bei echter Streitgenossenschaft w G. H. z r. 1901/2 nr. 12; Wien: Kompetenz des Kausalgerichtes bei echter Streitgenossenschaft w G. H. z roku 1901/2 nr. 17.

Do 1 ustępu § 93 n. j.

Właściwość z § 93 n. j. odnosi się do uczestnictwa sporu z § 11 l. 1 p. c. i przypadków uczestnictwa sporu w specjalnych ustawach oznaczonych — przypadki te będą podane przy § 11 p. c., — nie odnosi się natomiast do uczestnictwa sporu z § 11 l. 2 p. c. W przypadku § 11 l. 2 p. c. bowiem istnienie wspólnego sądu miejscowo i przedmiotowo właściwego jest warunkiem samego uczestnictwa sporu.

Otóż uczestników sporu, w znaczeniu tu podanem, mających różne sądy powszechne, można zapozywać przed tutejszokrajowy sąd powszechny (§§ 65—74 n. j.) — a więc nie sąd szczególny — któregokolwiek z pozwanych uczestników sporu, jeżeli między pozwanymi uczestnikami sporu objętymi skargą zachodzi stosunek równorzędności (np. jeżeli są nimi sami głównie lub sami ubocznie zobowiązani), bądź przed tutejszokrajowy sąd powszechny jednego z głównie zobowiązanych, jeżeli między pozwanymi uczestnikami są głównie i ubocznie zobowiązani (np. obok dłużnika głównego ręczyciele).

Warunkiem zastosowania właściwości z § 93 n. j. jest jednakże ta okoliczność, że dla uczestników sporu nie jest

wenn sich unter ihnen Haupt- und Nebenverpflichtete befinden, einer der Hauptverpflichteten seinen allgemeinen Gerichtsstand hat.

Aus einem Wechsel verpflichtete Personen können als Streitgenossen beim Gerichte des Zahlungsortes geklagt werden.

uzasadniony inny wspólny sąd szczególny wyłączny lub dowolny np. forum rei sitae (§ 81 n. j.) lub forum contractus (§ 88 n. j.). Takim wspólnym sądem szczególnym jest sąd miejsca płatności weksla dla osób zobowiązanych z tegoż weksla (§§ 89 i 93a l. 2. n. j.). Z natury rzeczy również wynika, że nie można przed sąd § 93 n. j. zapozwać uczestnika sporu, dla którego jest uzasadniony inny sąd szczególny wyłączny. Dlatego nie można np. przed sąd ogólny dłużnika osobistego zapozwać dłużnika hipotecznego, odpowiadającego z nieruchomości położonej w innym okręgu, jak w okręgu sądu powszechnego dłużnika osobistego (inaczej błędnie Skedl str. 196, uw. 14).

Dla uzasadnienia właściwości z § 93 n. j. nie jest wymaganiem, by wszyscy pozwani uczestnicy sporu mieli swój sąd powszechny w krajach tutejszych (tak Horten str. 295, Fierich str. 371, Pollak str. 312). Przeciwnie zapatrywanie Neumanna str. 1230 i Demelinsa str. 105 nie znajduje żadnej podstawy w ustawie.

§ 93 n. j. zawiera w sobie wyłącznie przepis o właściwości miejscowej (inaczej błędnie Rużyčka l. c. i Trutter str. 309). Wynika to tak z brzmienia samego § 93 n. j. jak i z faktu, że § ten zamieszczony jest między przepisami (§§ 65 i n. n. j.) odnoszącymi się do właściwości miejscowej. Dlatego właściwość z § 93 n. j. nie może wpłynąć na zmianę właściwości przedmiotowej. Nie będzie więc można przed sąd z § 93 n. j. zapozwać jako uczestników sporu np. 2 osoby, z których jedną (jako kupca zarejestrowanego) zapozwać by należało przed sąd handlowy, drugą zaś (jako niezarejestrowanego kupca) przed sąd cywilny (tak Fürstl str. 203, Fierich 371 uw. 1, Pollak str. 312 i Tilsch str. 152). Tem mniej może przepis z § 93 normy jur. spowodować poddanie jurysdykcyi sądu zwyczajnego osoby, która sądom zwyczajnym nie podlega, n. p. osoby podlegającej jurysdykcyi urzędu naczelnego marszałka dworu (Horten str. 295, Ullmann str. 27, Fürstl str. 204, Canstein str. 299).

Powód, korzystający z właściwości sądowej z § 93 n. j., nie jest zmuszony podać w skardze na pierwszym miej-

scu tę osobę jako pozwaną, której sąd powszechny uzasadnia właściwość z § 93 n. j. Wystarczy, jeżeli osoba ta wogóle jest pozwaną (Fierich str. 370). Okoliczność ta tylko, że in merito oddalono skargę przeciw temu z pośród pozwanych, którego sąd powszechny uzasadniał właściwość z § 93 n. j., nie wpływa wcale na ocenę faktu, czy właściwość sądowa z § 93 n. j. jest uzasadnioną czy też nie (Fürstl str. 204, por. Pollak str. 312). Za podstawę oceny, czy uczestnictwo sporu uzasadniające właściwość § 93 n. j. istnieje, służyć bowiem mają fakta w skardze twierdzone (O. z 27 marca 1901 l. 4012 G. U. n. zb. 2169), a zarzutu niewłaściwości sądu z § 93 n. j. nie można oprzeć na tem, że w rzeczywistości między pozwanymi uczestnictwo sporu nie istnieje (Pollak str. 312, uw. 4).

Zob. uwagi przy § 55 n. j. o tem, kiedy przy uczestnictwie sporu przy obliczeniu wartości sporu następuje zliczenie kilku roszczeń dochodzonych skargą.

Właściwości z § 93 nie narusza w niczem przepis § 77 al. 1 n. j. Dlatego właściwość sądu z § 93 n. j. wchodzi także wtedy w zastosowanie, gdy jedna lub więcej z pośród osób, które jako uczestników sporu zapozwać się ma, umarła (opinia Sądu najwyższego jako odpowiedź min. na pytanie do § 77 n. j.).

Z judykatury należy przytoczyć: Zastosowanie analogiczne właściwości sądu z § 93 n. j. do dozwoleń egzekucyi przeciw kilku zobowiązany z jednego i tego samego wykonalnego aktu notaryalnego jest niedopuszczalne (O. z 17 września 1901 l. 10317 G. U. n. zb. 1551).

Do 2 ustępu § 93 n. j.

Ustęp 2 § 93 n. j. zawiera przepis, iż wszystkie osoby zobowiązane z weksla można za wsze zapisywać jako uczestników sporu (t. j. chociażby nie zachodziły warunki § 11 l. 1 pr. cyw.) a to przed sądem miejsca płatności weksla.

Wynika stąd, że przepis § 99 al. 2 n. j. (zgodny z § 89 n. j.) wyklucza odnośnie do zobowiązanych z weksla zastosowanie § 93 al. 1.

Jasną jest rzeczą, że każdą osobę zobowiązaną z weksła można zaskarżyć przed jej sądem powszechnym. W następstwie tego, jeżeli dla wszystkich z weksła zobowiązanych istnieje wspólny sąd powszechny, będzie można wszystkie osoby z weksła zobowiązane razem przed tym wspólnym sądem powszechnym zaskarżyć.

Sąd właściwy procesu głównego.

§ 94. Skargi o roszczenia do rzeczy lub prawa, o które między innymi osobami spór się toczy (interwencya główna), można aż do prawomocnego rozstrzygnięcia tego sporu wnieść do tego sądu.

Skargi pełnomocników procesowych i pełnomocników dla doręczeń o należności i wydatki można wnieść do sądu procesu głównego.

Do 1 ustępu § 94 n. j.

Ustęp 1 § 94 n. j. dotyczy skarg interwencyjnych głównych z § 16 proc. cyw. Ostatni § brzmi: »Kto rości sobie pretensję w całości lub części do rzeczy lub prawa, o które się proces między innymi osobami toczy, może aż do prawomocności w tym sporze wspólnie zapozwać obie strony«.

Skargę interwencyjną główną można wnieść w sądzie procesu głównego, począwszy od chwili, w której proces główny zawisł (w rozumieniu § 232 p. c.), aż do prawomocności orzeczenia w procesie głównym i to zawsze w sądzie

§ 94. Klagen, womit ein Anspruch auf eine Sache oder ein Recht geltend gemacht wird, über welchen zwischen anderen Personen ein Rechtsstreit anhängig ist (Hauptintervention), können bis zur rechtskräftigen Entscheidung dieses Processes bei demselben Gerichte angebracht werden.

Klagen der Process- und Zustellungsbevollmächtigten wegen Gebühren und Auslagen können beim Gerichte des Hauptprocesses angebracht werden.

pierwszej instancji procesu głównego, chociażby w chwili wniesienia skargi interwencyjnej głównej proces główny znajdował się już w drugiej lub trzeciej instancji (tak Demelius str. 106, Horten str. 297, Neumann str. 1231 i 153, Fürstl str. 205, Skedl: Das oesterr. Civilprocessrecht I str. 234, Fierich I str. 372). Jeżeli skarga interwencyjna główna wniesioną została do sądu procesu głównego, to sąd ten pozostaje po myśli § 29 n. j. właściwy nadal także wówczas, gdy proces główny odpadnie tak wskutek cofnięcia skargi w procesie głównym jak i wskutek odrzucenia skargi w procesie głównym z powodu niewłaściwości sądu, z powodu zarzutu rei indicatae lub litis pendentis (tak Neumann str. 153, Pollak str. 314, por. Horten str. 301). Odmiennego zdania pod tym względem jest Fierich II str. 54 i I str. 375 uw. 2. Fierich mianowicie przyjmuje zapatrywanie tu podane tylko wówczas, gdy proces główny odpadnie skutkiem cofnięcia skargi w procesie głównym; natomiast zdaniem jego należy odrzucić skargę interwencyjną główną, jeżeli proces główny odpadnie z innego powodu, to znaczy z powodu braku jednego z bezwzględnych wymogów potrzebnych do zaistnienia stosunku procesowego, w tym przypadku bowiem proces główny wcale prawidłowo nie zawisł, a temsamem nie może ważne uzasadnić właściwości dla skargi interwencyjnej głównej. Zapatrywania tego, będącego wpływem ścisłej doktryny, podzielać nie można, gdyż w § 94 n. j. nie jest wymaganem prawidłowe zawisnięcie sporu głównego.

Do 2 ustępu § 94 n. j.

Ustęp 2 § 94 n. j. odnosi się do skarg pełnomocników procesowych z §§ 31 i 33 p. c., do skarg pełnomocników dla doręczeń ustanowionych przez stronę (§ 94 p. c.) lub sąd (§ 97 p. c.) lub oznaczonych po myśli § 98 p. c. Ustęp ten odnosi się także do skarg substytuta pełnomocnika procesowego przeciw pełnomocnikowi procesow. (uchwała sądu krajowego wyższ. we Lwowie z dnia 16 lutego 1904 R. I 42/4 w Prz. pr. i adm. z r. 1904 str. 63). Przedmiotem skarg tych musi być żądanie zapłaty należności i wydatków.

Skargi te wnieść należy w sądzie, który był pierwszą instancją w procesie głównym, chociażby zaskarżona należytość lub wydatek odnosiły się do postępowania w drugiej lub trzeciej instancji (Demelius str. 107, Horten str. 297, Neumann str. 1231, Fürstl str. 205, Pollak str. 314). Za sąd pierwszej instancji w tem rozumieniu uchodzić będzie w przypadku zaskarżenia należytości lub wydatków narosłych w procesie wdrożonym skargą nieważności lub skargą o wznowienie ten sąd, który orzekł w pierwszej instancji w postępowaniu pierwotnem (Demelius str. 107, Horten str. 297). Sąd ten jest także właściwym dla ustalenia należytości adwokackich po myśli dekretu nadw. z 4 października 1833 l. 2633 Zb.-n. s. (O. z dnia 20 lutego 1900 l. 2426 G. U. n. zb. 896).

Sąd z § 94 al. 2 n. j. jest właściwy dla spraw tam wymienionych także po prawomocnem ukończeniu procesu głównego.

Sąd, w którym przeprowadzono proces przedsiębiorstwa filialnego, jest właściwym dla skargi pełnomocnika procesowego przeciw przedsiębiorstwu głównemu o należytość za zastępstwo w procesie przedsiębiorstwa filialnego (O. z 29 października 1902 l. 4495 G. U. n. zb. 2078).

Do ustępu 1 i 2 § 94 n. j.

Jeżeli skarga interwencyjna główna (ustęp 1) lub skarga z ustępu 2 § 94 n. j. wniesioną zostanie do trybunału pierwszej instancji, to proces przeprowadzonym być winien wedle postępowania trybunalskiego nawet wówczas, gdyby przedmiot sporu skargami temi wdrożonego przedstawiał wartość nie przewyższającą 100 koron (tak X w G. Z. z r. 1904 nr. 32; inaczej błędnie O. z 27 listopada 1901 l. 14856 w G. Z. z r. 1904 nr. 32).

Zob. § 95 n. j.

Horten str. 297 słusznie się domaga, by spory z § 94 n. j. rozstrzygał tensam sędzia samoistny albo tensam senat, który wedle podziału czynności powołanym był dla procesu głównego. Celem poparcia swego zdania, powołuje się Horten odnośnie do sporów z 2 ustępu § 94 n. j. na analo-

gię z dekr. nadw. z 4 października 1833 l. 2633 zb. u. s. i art. V ust. wprov. p. c., zaś odnośnie do sporów z 1 ustępu § 94 n. j. na cel, dla którego ten przepis w normie jurysdykcyjnej zamieszczono.

§ 95. Skargi w §§ 91 i 94 oznaczone można do sądów tam wymienionych także wówczas wnieść, gdy sądy te wedle postanowień o przedmiotowej właściwości nie byłyby same przez się właściwymi do orzekania o roszczeniu prawnomajątkowem skargą dochodzonym.

W każdym razie jednak sprawa należeć musi do orzecznictwa sądów z w y c z a j n y c h (zob. § 1 n. j.).

Sąd właściwy dla skargi wzajemnej.

§ 96. W sądzie skargi można wnieść skargę wzajemną, jeżeli roszczenie tą ostatnią dochodzone pozostaje w związku z roszczeniem skargi albo wogóle nadawałoby się do kompensaty, dalej jeżeli skarga wzajemna zmierza do ustalenia stosunku prawnego lub prawa, które się stało spornem w toku procesu, a od którego istnienia albo nieistnienia rozstrzygnięcie żądania skargi w całości lub w części zależy.

§ 95. Die in den §§ 91 und 94 bezeichneten Klagen können bei den daselbst benannten Gerichten auch dann angebracht werden, wenn diese Gerichte in Gemässheit der über die sachliche Zuständigkeit geltenden Bestimmungen zur Entscheidung über den mittelst Klage geltend gemachten vermögensrechtlichen Anspruch an sich nicht zuständig wären.

§ 96. Bei dem Gerichte der Klage kann eine Widerklage angebracht werden, wenn der mit letzterer geltend gemachte Anspruch mit dem Ansprüche der Klage im Zusammenhange steht oder sich sonst zur Compensation eignen würde, ferner wenn die Widerklage auf Feststellung eines im Laufe des Processes streitig gewordenen Rechtsverhältnisses oder Rechtes gerichtet ist, von dessen Bestehen oder Nichtbestehen die Entscheidung über das Klagegehren ganz oder zum Theile abhängt.

Właściwość sądowa skargi wzajemnej niema miejsca, jeżeli właściwość sądu dla roszczenia dochodzonego skargą wzajemną albo dla takiej skargi ustalającej nie mogłaby powstać nawet w drodze układu stron albo gdy w chwili wniesienia skargi wzajemnej rozprawa ustna nad skargą w pierwszej instancji już została zamknięta.

Lit. Kleinfeller: Der Gerichtsstand der Widerklage (1882 r.); Rudolf Pollak: Die Widerklage (1889 r.); Horten: Gerichtsstand der Widerklage w G. H. z r. 1898 Nr. 45 i 46.

Przedmiotem skargi wzajemnej może być wedle § 96 n. j.:

a) albo roszczenie pozostające z roszczeniem skargi głównej w związku bądź prawnym bądź faktycznym (Mat. I str. 81, Neumann str. 562, Fürstl str. 208, Pollak str. 313, Canstein str. 301; inaczey Demelius str. 108, Horten str. 302) i to także roszczenie niemajątkowe (Demelius str. 110, Fürstl str. 207);

b) albo roszczenie nadające się wogóle do kompensaty (§§ 1438 i n. u. c.), chociażby z roszczeniem skargi głównej w żadnem nie pozostawało związku;

c) albo żądanie ustalenia stosunku prawnego lub prawa, które się stało spornem w toku procesu (głównego), a od którego istnienia lub nieistnienia rozstrzygnięcie żądania skargi (głównej) w całości lub części zależy. Z porównania brzmienia § 96 n. j. i §§ 236 i 259 pr. cyw. z jednej, a brzmienia § 228 p. c. z drugiej strony wynika, że nie może być przedmiotem skargi wzajemnej ustalającej żądanie uznania autentyczności lub nieautentyczności dokumentu

Der Gerichtsstand der Widerklage tritt nicht ein, wenn die Zuständigkeit des Gerichtes für den mit der Widerklage geltend gemachten Anspruch oder für eine derartige Feststellungsklage auch durch Vereinbarung der Parteien nicht begründet werden könnte, oder wenn zur Zeit der Anbringung der Widerklage die mündliche Verhandlung über die Klage in erster Instanz bereits geschlossen ist.

(tak Horten str. 299, Fürstl str. 208, Neumann str. 562, Klein: Vorlesungen über die Praxis des Civilprocesses str. 207; inaczey Pollak str. 313).

Roszczeń opartych na umowie o przewóz w obrocie międzynarodowym można dochodzić... drogą skargi wzajemnej..., jeżeli skarga opiera się na tej samej umowie o przewóz (art. 28 międzynarodowego układu co do przewozu towarów kolejami żelaznymi z 14 października 1890 l. 186 Dz. u. p. z r. 1892).

Jeżeli skarga wzajemna ma przedmiot tu podany, to uzasadnioną jest dla niej właściwość sądu skargi głównej pod warunkiem, że nie stoi temu na przeszkodzie przepis § 104 n. j. (Zob. niżej odp. min.).

W sądzie skargi głównej można wnieść skargę wzajemną od chwili gdy w sporze wdrożonym skargą główną nastąpiło zawiśnięcie sporu (§ 233 al. 2 p. c.) t. j. od chwili gdy skarga główna doręczoną została pozwanemu (§ 232 p. c.) aż do chwili, w której w sporze tym rozprawa w pierwszej instancji zamkniętą zostanie (§ 193 p. c.). Jeżeli zamknięta rozprawa ponownie otwartą zostanie (§ 194 p. c.) lub jeżeli na skutek zniesienia wyroku przez sąd wyższej instancji rozprawa w sądzie pierwszej instancji ponownie przeprowadzoną być ma, (tak Fürstl str. 207 natomiast wedle Hortena str. 301 tylko wówczas, gdy wyrok zniesiono z powodu nieważności), wówczas skargę wzajemną można także wnieść aż do zamknięcia nowootwartej względnie na nowo przeprowadzonej rozprawy. W razie wydania wyroku częściowego można po wydaniu tego wyroku a przed zamknięciem całkowitem rozprawy wnieść skargę wzajemną, jeżeli skarga ta jest wzajemną dla roszczenia niezadowolonego jeszcze wyrokiem częściowym (Horten str. 301, Fierich str. 375).

Jeżeli w czasie tu zakreślonym wniesioną zostanie w sądzie procesu głównego skarga wzajemna, wówczas sąd procesu głównego zostaje po myśli § 29 n. j. właściwym także wówczas, gdy po wniesieniu skargi wzajemnej skarga główna cofniętą zostanie (tak odp. min. na pyt. do § 99

n. j., Demelius str. 109, Horten str. 301, Neumann str. 563, Fürstl str. 207, Fierich str. 375 i 376, Canstein str. 301 Balasits: Norma jurysdykcyjna przy § 96), lub gdy po tej chwili skarga główna z powodu niewłaściwości sądu, z powodu zarzutu rei iudicatae lub litis pendentis, albo z powodu braku zdolności procesowej odrzuconą zostanie. (Tak Horten str. 301, Pollak str. 313, zdaje się Neumann str. 563 i Canstein str. 302). Odmiennego zdania co do ostatniego punktu są Demelius str. 109, Fürstl str. 207 i Fierich I str. 375 i 376, z których tylko ostatni zdanie swe uzasadnia. Wedle Fiericha sąd procesu głównego przestaje być właściwym dla skargi wzajemnej, jeżeli ex post okazuje się, że spór główny z powodu niewłaściwości sądu, z powodu zarzutu rzeczy osądzonej lub sporu wiszącego lub z powodu braku zdolności procesowej, a więc z powodu braku jednego z bezwzględnych wymogów potrzebnych do zaistnienia stosunku procesowego — prawidłowo nie zawisł. Zdanie to byłoby słusznem wówczas, gdyby w § 96 n. j. lub w § 233 al. 2 p. e. wymaganem było do uzasadnienia właściwości dla skargi wzajemnej prawidłowe zawisnięcie procesu głównego. Takiego wymogu przepisy te nie znają; dlatego z uwagi na przepis § 29 n. j. należy w przypadkach tu omawianych oświadczyć się za zatrzymaniem właściwości dla skargi wzajemnej.

Skargę wzajemną może wnieść tylko pozwany z procesu głównego, a nie interwenient uboczny, i to tylko przeciw powodowi z procesu głównego, a nie przeciw interwenientowi ubocznemu.

Skarga wzajemna, będąc skargą samoistną, może znowu uzasadnić właściwość sądu dla dalszej skargi wzajemnej (tak Horten str. 299, Pollak str. 313, Canstein str. 300; inaczej Demelius str. 110).

Wniesienie prośby o wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu wezwawczem nie uzasadnia właściwości sądu dla skargi wzajemnej (§ 13 ust. z d. 27 kwietnia 1873 l. 67 Dz. u. p.).

Zob. § 31 l. 1 p. e. (pełnomocnictwo procesowe zawiera prawo do czynności procesowych dotyczących skargi

wzajemnej), § 57 l. 4 p. c. (kaucya aktoryczna wykluczona jest przy skardze wzajemnej), § 391 al. 2 p. c., (wyrok częściowy w przypadku skargi i skargi wzajemnej) i § 226 al. 2 instr. sąd. (skargi wzajemne należy jako osobne skargi wciągnąć do rejestru procesowego).

Przytoczyć tu jeszcze należy odpowiedzi min. na pyt. do § 96 n. j. i orzeczenia Sądu Najwyższego :

Właściwość sądu dla skargi wzajemnej podlega jedynie takiemu ograniczeniu, jak układ o właściwość sądu (forum prorogatum). Jeżeli roszczenie jakieś po myśli § 104 n. j. przez wyraźną umowę może być poddane sądowi przedmiotowo albo miejscowo niewłaściwemu, to roszczenia takiego można bez jakiegokolwiek układu stron dochodzić zapomocą skargi wzajemnej przed tym sądem, jeżeli zachodzą inne warunki skargi wzajemnej. W szczególności można przeto przy zaistnieniu ostatnich warunków (łączność, zdolność do kompensaty, skarga ustalająca, niezamknięcie rozprawy ustnej) roszczenia prawno-majątkowego ponad 500 złr. dochodzić w sądzie powiatowym jako sądzie właściwym dla skargi wzajemnej. Taksamo można w ciągu procesu z kontraktu najmu lub dzierżawy wnieść skargi na ustalenie stosunku prawnego lub prawa, które w toku procesu stało się spornem, w sądzie procesowym, chociaż orzeczenie w przedmiocie ustalić się mającego stosunku prawnego samo przez się (§§ 83, 49 l. 5 n. j.) należałoby do innego sądu powiatowego albo do trybunału. Natomiast nie można roszczeń majątkowych do 500 złr. zapomocą skargi wzajemnej wprowadzić do trybunału, a nadające się do kompensaty roszczenia wykluczone są od dochodzenia zapomocą skargi wzajemnej, jeżeli właściwości sądu dla tego roszczenia nie można nawet zapomocą układu stron stworzyć (odp. min. na pyt. do § 96 n. j.).

Skargę wzajemną musi się wnieść jako skargę samostną. Nie wolno skargi wzajemnej wnosić w odpowiedzi na skargę albo w innym piśmie przygotowawczem. Niemniej nie można skargi wzajemnej bezpośrednio wnosić przy ustnej rozprawie; wniosek ustalający, który stawia pozwany (§ 259 p. c.), nie jest skargą wzajemną (odp. min. do § 96 n. j.).

Wobec skargi zagranicznego poddanego o uchylenie obowiązku płacenia córce alimentów skarga pozwanej córki, również obcej poddanej, o podwyższenie tych alimentów jako skarga wzajemna przed sądy tutejszokrajowe jest właściwie wniesiona. (O. z 11 grudnia 1900 l. 16447 w Przegl. pr. i adm. z r. 1902 str. 62).

W toku procesu wdrożonego przez żonę przeciw mężowi o separację małżeństwa z winy męża nie jest dopuszczalną skarga wzajemna męża przeciw żonie o separację małżeństwa z winy żony. (O. z 19 kwietnia 1898 l. 5579 G. U. n. zb. 128).

Cel, jakim podyktowana jest właściwość z § 96 n. j., przemawia za tem, że spór wdrożony skargą wzajemną winien przeprowadzić ten sędzia samoistny lub ten senat, który w myśl rozdziału czynności w odnośnym sądzie jest powołanym do przeprowadzenia sporu głównego.

Sąd właściwy z przyczyny poprzedniego miejsca zamieszkania.

§ 97. Rękodzielnicy, kramarze, właściciele gospód, szyprowie, woźnice i inni przemysłowcy, dalej czeladnicy, pomocnicy, słudzy i inni robotnicy za wynagrodzeniem mogą o roszczenia za dostarczone wyroby i towary, za świadczone usługi i roboty w przeciągu dni 90 od czasu ostatniej dostawy albo świadczenia wnosić skargi w sądzie właściwym według dawnego miejsca zamieszkania odbiorcy albo pracodawcy, jeżeli ostatni w międzyczasie przeniósł swe miejsce zamieszkania do innego okręgu sądowego,

§ 97. Handwerker, Kleinverschleisser, Wirte, Schiffer, Euhroleute und sonstige Gewerbetreibende, ferner Gesellen, Gehilfen, Dienstleute und sonstige Arbeiter um Lohn können wegen ihrer Forderungen für gelieferte Erzeugnisse und Waren, für geleistete Dienste und Arbeiten innerhalb neunzig Tagen von der Zeit der letzten Lieferung oder Leistung bei dem nach dem früheren Wohnsitze des Abnehmers oder Arbeitgebers zuständigen Gerichte klagen, wenn letzterer mittlerweile seinen Wohnsitz in einen anderen Gerichtsbezirk verlegt hat.

Tosamo tyczy się nauczycieli prywatnych odnośnie do ich roszczeń z tytułu wynagrodzenia.

Lit.: Dr. Otto Müller: Zum Competenzprivileg des § 97 Jurisdictionsnorm, w G. Z. z r. 1902 str. 219 i 220.

Wyrazy »inni przemysłowcy« po wymienieniu rękodzielników, kramarzy, właścicieli gospód, szyprów i woźnic, tudzież wyrazy »inni robotnicy za wynagrodzeniem« po wymienieniu czeladników, pomocników, sług, wskazują na to, że § 97 n. j. ma na myśli przemysłowców i robotników drobnych (Horten str. 303, Fierich str. 359, Demelius str. 111, Pollak str. 301, Müller l. c.). Wyrazy »nauczyciele prywatni« obejmują nauczycieli prywatnych udzielających nauki w domach osób trzecich jak i w domu u siebie (Horten str. 303).

Czasokres 90-dniowy liczy się od czasu ostatniej dostawy lub świadczenia w ogólności, chociażby ta ostatnia dostawa lub to ostatnie świadczenie nie było objęte skargą wniesioną przed sąd z § 97 n. j. (Fürstl str. 209, por. Neumann str. 1234).

Właściwość z § 97 n. j. uzasadnia, jak to wynika z wyraźnego brzmienia tego §-tu, wyłącznie miejsce zamieszkania (§ 66 n. j.), nigdy zaś miejsce pobytu (§ 67 n. j.), nawet wśród okoliczności, w których ostatnie uzasadnia sąd powszechny (tak Fierich str. 360; inaczej Horten str. 303, Pollak str. 301, Canstein str. 297).

Zob. objaśnienia przy § 86 n. j.

Zob. § 98 n. j.

Sąd właściwy dla szyprów i załogi okrętowej.

§ 98. Przeciw szyprom i osobom należącym do załogi okrętowej można protensyi w rodzaju w § 97 oznaczonym

Ein Gleiches steht den Privatlehrern in Betreff ihres Entlohnungsanspruches zu.

§ 98. Gegen Schiffer und Personen der Schiffsmanschaft können Forderungen der im § 97 bezeichneten Art auch dann bei dem

także wówczas dochodzić w sądzie właściwym według każdorazowego pobytu pozwanego, gdy tenże ma miejsce zamieszkania gdzieindziej.

§ 98 n. j. obejmuje (arg. z § 49 l. 6 i 52 al. 2 n. j.) osoby należące do załogi okrętów morskich. (Pollak str. 302; natomiast Horten str. 304 i Fürstl str. 209 stosują § 98 także do załogi okrętów rzecznych).

Przy zastosowaniu § 98 n. j. decydującą jest tylko natura wierzytelności z § 97 n. j., natomiast obojętnem jest, kto występuje jako uprawniony przy tych wierzytelnościach t. zn. czy osoba z § 97 n. j. czy też osoba inna. (Tak Demelius str. 111, Neumann str. 1234, Fierich str. 361, Fürstl str. 209; inaczej Horten str. 304 i Pollak str. 301). § 98 n. j. bowiem (w przeciwstawieniu do § 97 n. j.) tego rozróżnienia nie czyni.

Sąd majątku.

§ 99. Przeciw osobom, które w kraju nie mają miejsca zamieszkania, można o roszczenia majątkowe wnosić skargę przed każdy sąd na obszarze mocy obowiązującej niniejszej ustawy, w którego okręgu się znajduje majątek tych osób lub przedmiot dochodzony skargą.

Przy wierzytelnościach ma miejsce zamieszkania dłużnika trzeciego znaczenie miejsca, w którym się majątek znajduje. Jeżeli dłużnik w kraju nie ma miejsca zamieszkania,

nach dem jeweiligen Aufenthalte des Beklagten zuständigen Gerichte geltend gemacht werden, wenn derselbe an einem anderen Orte seinen Wohnsitz hat.

§ 99. Gegen Personen, welche im Inlande keinen Wohnsitz haben, kann wegen vermögensrechtlicher Ansprüche bei jedem Gerichte innerhalb des Geltungsgebietes dieses Gesetzes Klage angebracht werden, in dessen Sprengel sich Vermögen dieser Personen oder der mit der Klage in Anspruch genommene Gegenstand selbst befindet.

Bei Forderungen gilt der Wohnsitz des Drittschuldners als der Ort, an welchem sich das Vermögen befindet. Hat der Dritt-

wszakże rzecz, która służy na zabezpieczenie tych wierzytelności, w kraju się znajduje, wówczas miejsce, w którym ta rzecz leży, jest dla oznaczenia właściwości sądowej stanowczą.

Zagraniczne zakłady, masy majątkowe, spółki, stowarzyszenia i inne związki osób można ponadto zapożywać także przed tutejszokrajowym sądem, w którego okręgu się znajduje ich stałe zastępstwo dla kraju tutejszego albo inny organ powołany do załatwienia spraw takich zakładów i spółek.

Dla sporów odnoszących się do okrętów morskich i żeglugi morskiej uchodzi przystań ojezysta dotyczącego okrętu morskiego za miejsce, w którym się majątek znajduje.

Lit. Last: Der Gerichtstand des Vermögens, w R. Z. z r. 1904 Nr. 1 str. 4 i n. j.; Schwalb: Ein Beitrag zur Auslegung des § 99 J. N. w J. Bl. z r. 1905 Nr. 40; Eckstein: Zum Artikel »Ein Beitrag zur Auslegung des § 99 J. N.« vom Oberlandesgerichtsrat Schwalb, w J. Bl. z r. 1905 Nr. 42.

Do ustępów 1 i 2 § 99.

Właściwość z ustępu 1 i 2 § 99 n. j. skierowaną jest przeciw osobom, które »w kraju nie mają miejsca zamieszkania«, t. j. przeciw osobom, które w Austrii nie mają miejsca zamieszkania w rozumieniu normy jurysdyk-

schuldner im Inlande keinen Wohnsitz, befindet sich jedoch eine Sache, welche für diese Forderung zur Sicherheit haftet, im Inlande, so ist der Ort, wo diese Sache gelegen ist, für die Bestimmung des Gerichtsstandes massgebend.

Ausländische Anstalten, Vermögensmassen, Gesellschaften, Genossenschaften und andere Personenvereine können überdies auch bei dem inländischen Gerichte geklagt werden, in dessen Sprengel sich ihre ständige Vertretung für das Inland oder ein mit der Besorgung der Geschäfte solcher Anstalten und Gesellschaften betrautes Organ befindet.

Für Streitigkeiten, welche sich auf Seeschiffe und Seefahrten beziehen, gilt der im Inlande gelegene Heimatshafen des betreffenden Seeschiffes als der Ort, an welchem sich das Vermögen befindet.

cyjnej t. j. §§ 66, 68 69, 70 ustęp 1 71 i 72 n. j., przy-
czem nie ma żadnego znaczenia fakt, czy pozwany jest pod-
danym austriackim czy też poddanym obcym i czy pozwany
zagranicą ma miejsce zamieszkania czy też nie. Okoliczność,
że pozwany ma w Austrii miejsce pobytu (§ 67 n. j.), lub
miejsce stałego pobytu (§§ 70 ustęp 2 i 73 n. j.), nie wy-
klucza właściwości z ustępu 1 i 2 § 99 n. j. tak, że wła-
ściwość ta konkurować może z sądem powszechnym opiera-
jącym się na miejscu pobytu (§§ 67, 70 ustęp 2 i 73 n. j.).
(Tak Neumann str. 1235, Horten str. 305, Fierich str. 362
i 363, Fürstl str. 210, Last l. c., Schauer przy § 99 n. j.;
inaczej, jednak błędnie, Pollak str. 307 i 308, wedle którego
właściwość z ustępów 1 i 2 § 99 n. j. wchodzi w zastoso-
wanie tylko wówczas, gdy pozwany wogóle w krajach tu-
tejszych niema sądu powszechnego, a więc także sądu po-
wszechnego opartego na miejscu pobytu).

Z wyrazu »ponadto także«, użytego w ustępie 3 § 99
n. j. wynika, że właściwość z ustępów 1 i 2 § 99 n. j. od-
nosi się także do zagranicznych podmiotów prawnych nie
będących osobami fizycznymi względnie do zagranicznych
osób prawnych, o których w ustępie 3 § 99 n. j.
jest mowa. (Neumann str. 1236, Fürstl str. 210, Demelius
str. 113, Fierich str. 367, Pollak str. 308, Canstein str.
305, Last l. c.). Zagraniczną jest ta osoba prawna, która
zagranicą Austrii ma swą siedzibę (§§ 74 i 75 ustęp 1
n. j.). *Lege non distinguente* odnieść tę zasadę należy także
do zagranicznych spółek akcyjnych, komandytowych na akcje,
towarzystw asekuracyjnych i węgierskich towarzystw zarob-
kowych i gospodarczych, dopuszczonych do prowadzenia
interesów w Austrii w myśl rozp. ces. z 29 listopada 1865
l. 127 Dz. u. p. i ust. z 29 marca 1873 l. 42 Dz. ust. p.,
ust. z 27 czerwca 1878 l. 62 Dz. ust. p. i posiadających
zgodnie z art. IV rozp. ces. z 29 listopada 1865 l. 127
Dz. u. p. reprezentację z siedzibą w Austrii; te spółki
względnie towarzystwa pozostają bowiem towarzystwami za-
granicznymi. *Odmienne, de lege ferenda* trafne, zdanie wygło-
sił Sąd Najwyższy w O. z 26 kwietnia 1904 l. 6228 w J.

Bl. z r. 1904 Nr. 23, wychodząc ze założenia, że tutejszokrajowa siedziba reprezentacyi takiej spółki względnie towarzystwa jest tutejszozokrajową siedzibą spółki względnie towarzystwa.

Wobec tego, że ustępy 1 i 2 § 99 n. j., o ile nie dotyczą podmiotów prawnych, nie będących osobami fizycznymi, nie są skierowane tylko przeciw poddanym obcych państw, mają one także zastosowanie przeciw osobom fizycznym, będącym poddanymi serbskimi. W myśl art. 1 al. 2 traktatu zawartego między Austrią i Serbią z d. 6 maja 1881 l. 88 Dz. u, p. z r. 1882 bowiem nie mają przeciw poddanym serbskim zastosowania te przepisy ustaw procesowych o właściwości sądów, które mają zastosowanie tylko do obco-krajowców (tak Pollak str. 308, uw. 12).

Otóż dla osób tu podanych uzasadnioną jest właściwość miejscowa tego sądu, w którego okręgu się znajduje majątek tych osób lub przedmiot dochodzony skargą.

Ze zestawienia tego wynika, że w ustępach 1 i 2 § 99 n. j. są zawarte przepisy o dwóch różnych właściwościach miejscowych, różniących się między sobą tj. a) o właściwości miejsca położenia majątku, tudzież b) o właściwości miejsca położenia przedmiotu dochodzonego skargą.

ad a) Jakie znaczenie ma wyraz »majątek«? Majątkiem w znaczeniu § 99 n. j. jest każdy przedmiot, posiadający wartość pieniężną (Fierich str. 365, Pollak str. 307, Last l. c., O. z 3 lutego 1904 l. 1567 G. J. VI nr. 224; inaczej Horten str. 305), bez względu na wysokość tej wartości (O. z 10 lipca 1900 l. 9876 G. U. n. zb. 1088, O. z 8 marca 1905 l. 3503 w J. Bl. z r. 1905 nr. 50; inaczej błędnie O. z 6 października 1904 l. 12400 w R. Z. z r. 1905 nr. 1) tudzież bez względu na to, czy przedmiot odnośny podlega egzekucyi, czy też nie (O. z 17 grudnia 1901 l. 17029 G. U. n. zb. 1670, Neumann str. 1235, Demelius str. 112, Godlewski str. 117, Fierich str. 365, Fürstl str. 211, Last l. c., Schwalb l. c., Canstein str. 304, Ullmann str. 28; inaczej Pollak str. 307). Za majątek taki uznał Sąd najw. np. worki

pozwanego znajdujące się u powoda (O. z 10 lipca 1900 r. l. 9876 G. U. n. zb. 1088), kufer podróżny pozwanego znajdujący się w hotelu (O. z 17 grudnia 1901 l. 17029 G. U. n. zb. 1670), kopie rysunków konstrukcyjnych, należące do pozwanego (O. z 8 marca 1905 l. 3503 w J. Bl. z r. 1905 nr. 50).

Ponieważ ustawa mówi, że majątek, o którym mowa, »znajduje się« w kraju tutejszym, przeto majątkiem takim mogą być tylko takie przedmioty względnie takie prawa majątkowe, które pozostają w stosunku do pewnego miejsca. Takimi zaś są prawo własności (także podzielonej) na ruchomościach lub nieruchomościach, własność górnicza i służebności, a nadto na podstawie pozytywnego przepisu ustępu 2 § 99 n. j., który także określa miejsce, w którym w myśl ustawy wierzytelność się znajduje«, wierzytelności. Nie jest zaś takim prawem prawo zastawu jako prawo tylko akcesoryjne (Horten str. 306, Last l. c.), co także wynika z 2 ustępu § 99 n. j. Ubranie pozwanego, przez niego noszone, jako do jego osoby przywiązane, nie jest majątkiem w znaczeniu § 99 n. j. (Fierich str. 336, Fürstl str. 211, Polak str. 307).

Co się w szczególności tyczy wierzytelności, to, aby wierzytelność pozwanego stanowiła majątek z § 99 n. j., wierzytelność musi w chwili wyniesienia skargi już faktycznie istnieć (O. z 10 stycznia 1905 l. 137 G. H. z r. 1905 nr. 20); dlatego nie jest wystarczającą dla uzasadnienia właściwości z § 99 n. j. n. p. wierzytelność pozwanego, odnośnie do której powód w skardze żąda ustalenia, że wierzytelność ta nie istnieje (O. z 13 czerwca 1900 l. 7641 G. U. n. zb. 1049), lub wierzytelność pozwanego z kupna na próbę (O. z 3 lutego 1904 l. 1567 G. J. VI nr. 224). — Wierzytelnością z § 99 n. j. może być także wierzytelność do powoda, o ile wierzytelność ta zresztą czyni zadosyć wymaganiom ustępu 2 § 99 n. j. (O. z 31 sierpnia 1898 l. 12031 G. U. n. zb. 820 i O. z 10 lipca 1900 l. 9876 G. U. n. zb. 1088), a to nawet wówczas, gdy wierzytelność ta nadaje się do kompensaty z zaskarżoną wierzytelnością

powoda (Neumann str. 235; inaczej Pollak str. 308). Wedle zgodnego (z brzmienia ustawy nie wynikającego) zapatrywania teoretyków i praktyków wzajemna wierzytelność pozwanego do powoda wówczas jednak nie może uzasadnić jako »majątek« własności z § 99 n. j., gdy ta wzajemna wierzytelność polega na tej samej umowie, z której powód dochodzi swego roszczenia (tak Horten str. 306, Last l. c., O. z 3 lutego 1904 l. c. 1567 G. J. VI nr. 224). Natomiast do uzasadnienia własności z ustępu 1 i 2 § 99 n. j. wystarczającą jest wierzytelność przysługująca pozwanemu przeciw powodowi z tytułu kosztów poprzedniego sporu, powstałych w ten sposób, iż powód wniósł pierwszą skargę o to samo roszczenie do tutejszego sądu niewłaściwego i że przy odrzuceniu skargi powoda z powodu niewłaściwości sądu pozwanemu kosztła sporu przyznano, a to bez względu na to, czy powód właśnie w tym celu wniósł pierwszą skargę do sądu niewłaściwego, by sztucznie przez przyznanie kosztów pozwanemu stworzyć sobie własność w § 99 n. j. Odmiennie zdanie wyrażone w O. z 6 października 1904 l. 12400 w R. Z. z r. 1905 nr. 1 i w O. z 22 marca 1905 l. 3978 R. Z. z r. 1905 nr. 15 i przyjęte przez Pollaka str. 308, nazwać należy błędnem, gdyż ustawa z §§ 99 n. j. nie każe wcale wnikać w sposób, w jaki wierzytelność będąca »majątkiem« powstała, a nadto postępowanie powoda, zmierzające do stworzenia sobie w sposób sztuczny forum z § 99 n. j., nie jest nigdzie zakazanem (tak Schwalb l. c. i Eckstein l. c.).

Wierzytelność pozwanego tylko wtedy może stanowić majątek uzasadniający własność § 99 n. j., gdy dłużnik pozwanego w kraju tutejszym ma miejsce zamieszkania w rozumieniu wyżej podanem. To miejsce decyduje bowiem w myśl ustępu 2 § 99 n. j. o miejscowej własności sądu. Jeżeli dłużnik pozwanego niema w krajach tutejszych miejsca zamieszkania, wówczas wierzytelność pozwanego tylko wtedy stanowi majątek z § 99 n. j., gdy w kraju tutejszym znajduje się »rzecz służąca na zabezpieczenie« odnośnej wierzytelności. Rzeczą taką może być rzecz fizyczna (tak De-

melius str. 113, Fierich str. 366; inaczej Pollak str. 308) ruchoma lub nieruchoma, zabezpieczeniem zaś może być prawo zastawu lub prawo zatrzymania (Neumann str. 1235, Canstein str. 305, Last l. c.). Miejsce, gdzie rzecz taka leży, stanowi o miejscowej właściwości sądu.

Z judykatury Sądu najw. należy odnośnie do wierzytelności z ustępu 2 § 99 n. j. przytoczyć następujące dwa orzeczenia:

Właściwość z § 99 n. j. może uzasadnić wierzytelność jawnej spółki handlowej, do której pozwany jako jawny spółnik należy (O. z 14 marca 1901 l. 3390 G. U. n. zb. 1333).

Do uzasadnienia właściwości sądu z § 99 n. j. wystarcza ostatnie »saldo« ksiąg kupieckich z czasu przed wniesieniem skargi, wykazujące pretensję pozwanego do dłużnika rzeciego i to tak długo, dopóki nie przyjdzie do skutku następne peryodyczne zamknięcie rachunku (O. z 7 maja 1901 l. 17627 w Prz. pr. i adm. z r. 1902 str. 62).

Sporną jest kwestya, czy wierzytelności przywiązane do posiadania papieru wartościowego, a więc papiery na okaziciela i papiery dające się przenosić przez indos (weksle), podpadają pod ustęp 1, czy też pod ustęp 2 § 99 n. j. Neumann str. 1235 i Canstein str. 305 uważają wymienione papiery za rzeczy ruchome i podciągają je pod ustęp 1 § 99 n. j.; natomiast Demelius str. 112 i Fürstl str. 212, uwzględniając dwoisty charakter wymienionych papierów jako wierzytelności i rzeczy ruchomych, stosują do nich obok ustępu 1 także ustęp 2 § 99 n. j. Pollak str. 308 wręcz do papierów na okaziciela jako do ruchomości stosuje ustęp 1 § 99 n. j., zaś do papierów, dających się przenosić przez indos jako do wierzytelności ustęp 2 § 99 n. j.

ad b) »Przedmiot dochodzony skargą« jest w § 99 n. j. przeciwstawiony »majątkowi« pozwanego. Wynika stąd, że ustawa ma na myśli takie przedmioty (rzeczy fizyczne łącznie z papierami wartościowymi) dochodzone skargą, które do majątku pozwanego nie należą (Fierich str. 366, Last l. c.).

Można powiedzieć, iż »dochodzi się« pewnego przedmiotu skargą, przy skargach o świadczenie i przy skargach ustalających dodatnich (Pollak str. 309, Fierich str. 367, Fürstl str. 211, Horten str. 306; Last l. c. nie wyklucza tej możliwości przy skargach ustalających ujemnych). Zastosowanie § 99 n. j. nie jest zależne od tego, czy przedmiot dochodzony skargą jest w dzierżeniu lub w rozporządzalności pozwanego; ustawa tego ograniczenia przyjętego przez Fürstla str. 366 nie zna (Pollak str. 308, Horten str. 306).

Przed sąd właściwy *ad a)* lub *b)* można wnieść skargi o »roszczenia majątkowe« w znaczeniu podanem przy § 49 n. j. Obojętnem jest, kto skargę wniósł, czy poddany tutejszy czy obcy. Warunki z § 99 n. j. muszą istnieć tylko w chwili wniesienia skargi. Późniejsze odpadnięcie tych warunków nie zmienia w myśl § 29 n. j. w niczem właściwości, która w chwili wniesienia skargi była uzasadnioną (Demelius str. 112, Neumann str. 1235, Horten str. 147, Fürstl str. 211; Fierich str. 365).

Do ustępu 3 § 99 n. j.

Ustęp 3 § 99 n. j. zawiera osobny przypadek właściwości sądowej, ustanowionej dla wymienionych w tym ustępie zagranicznych zakładów, mas majątkowych i t. d. konkurujący z właściwością sądową z ustępów 1 i 2 n. j. (zob. wyż.). Okoliczność, jaki jest zakres działania organu zastępującego te zakłady, masy majątkowe i t. d., jest dla uzasadnienia właściwości obojętną (Pollak str. 309). Przeciw serbskim zakładom, masom majątkowym i t. d. nie wchodzi w zastosowanie ustęp 3 § 99 n. j., a to w myśl wyżej powołanego przepisu art. 1 traktatu z 6 maja 1881 l. 88 Dz. u. p. z r. 1882.

Do ustępu 4 § 99 n. j.

Ustęp 4 § 99 n. j. jest tylko wyjaśnieniem ustępu 1 § 99 n. j. Dlatego przepis ustępu 4 § 99 n. j. stosuje się przeciw tym samym osobom, co ustęp 1 § 99 n. j. (zob. wyżej). — »Przystania ojczyzną« jest tutejszokrajowa przystań, w której okręt jest zarejestrowany (Horten str. 306, Fürstl str. 213, Canstein str. 305).

Subsydaryny sąd właściwy dla skarg ze stosunku małżeńskiego albo rodzicielskiego.

§ 100. Skargi przeciw poddanemu austryackiemu o rozdział, rozwód albo unieważnienie małżeństwa i inne skargi o niewyłącznie prawno-materyalne spory ze stosunku małżeńskiego albo rodzicielskiego można, jeżeli w kraju dla nich nie jest uzasadniony ani sąd powszechny, ani sąd szczególny, wnieść w sądzie powszechnym powoda albo, jeżeli także dla niego taki sąd w kraju nie jest uzasadniony, w sądzie krajowym we Wiedniu.

Właściwość z § 100 n. j. odnosi się 1° do spraw wymienionych w § 76 n. j. (zob. tam i § 50 l. 2 i 3 n. j.) tudzież 2° do niewyłącznie prawno-materyalnych sporów ze stosunku rodzicielskiego w rozumieniu § 50 l. 1 i 3 n. j., a to pod warunkiem, że sprawy te mają być wytoczone przeciw poddanemu austryackiemu.

Właściwość z § 100 n. j. t. j. właściwość sądu powszechnego powoda, a w braku takiego sądu po stronie powoda w krajach tutejszych właściwość sądu krajowego we Wiedniu wchodzi w zastosowanie subsydarynie, o ile dla spraw ad 1) nie jest uzasadnioną właściwość szczególna z § 76 n. j. (tak Demelius str. 113, Neumann str. 1236 i Fürstl str. 213), zaś dla spraw ad 2) nie jest uzasadnioną ani właściwość sądu powszechnego pozwanego ani właściwość sądu szczególnego. Wedle Fiericha str. 330, Caustaina str. 277 tudzież Hortena str. 307 dla spraw ad 1) wchodzi jednakże właściwie z § 100 n. j. w zastosowanie dopiero wówczas, gdy nietylko nie

§ 100. Klagen gegen einen österreichischen Staatsangehörigen auf gerichtliche Scheidung, Trennung oder Ungiltigerklärung einer Ehe und andere Klagen wegen nicht rein vermögensrechtlicher Streitigkeiten aus dem ehelichen oder Elternverhältnisse können, wenn im Inlande hiefür weder ein allgemeiner, noch ein besonderer Gerichtsstand begründet ist, entweder bei dem allgemeinen Gerichtsstande des Klägers oder, wenn auch für diesen ein solcher im Inlande nicht begründet ist, bei dem Landesgerichte in Wien angebracht werden

jest uzasadnioną dla nich właściwość z § 76 n. j. ale także braknie pozwanemu w krajach tutejszych sądu powszechnego w rozumieniu §§ 65 i n. Zdanie to, może de lege ferenda słuszne, nie znajduje poparcia w ustawie, gdyż w myśl bezwarunkowego brzmienia § 76 n. j. sąd powszechny pozwanego jest w sprawach ad 1) wprost wykluczony.

Właściwość z § 100 n. j. nie odnosi się do sporów z § 49 l. 2 n. j. (tak Horten str. 307 i Fürstl str. 213).

Sąd wzajemności dla skarg przeciw cudzoziemcom.

§ 101. Jeżeli w innem państwie przeciw obywatelom państwa austriackiego w cywilnych sprawach spornych dopuszczane są skargi w takich sądach, którym wedle niniejszej ustawy dla tego rodzaju spraw wogóle żadna lub jedynie ograniczona właściwość by służyła, natenczas takażsama właściwość uzasadnioną jest przeciw poddanym tego państwa także w tutejszokrajowych sądach.

Lit. Grünberg: Der Gerichtsstand der Gegenseitigkeit für Klagen gegen Ausländer in Oesterreich w J. Bl. z r. 1903 Nr. 13, 14, 15 i 16.

Właściwość z § 101 n. j. skierowaną jest przeciw poddanych obcych państw (O. z 5 października 1904 l. 14736 n. zb. z r. 1904 Nr. 45 i w R. Z. z r. 1904 Nr. 12) bez względu na to, czy mają miejsce zamieszkania w kraju tutejszym czy też w odnośnym kraju obcym, czy też wreszcie gdzieindziej zagranicą (Demelius str. 114, Fürstl str. 214, Pollak str. 312, Grünberg l. c.). Otóż przeciw poddanym ob-

§ 101. Wenn in einem anderen Staatsgebiete gegen österreichische Staatsangehörige in bürgerlichen Rechtssachen Klagen vor Gerichten zugelassen werden, welchen nach dem gegenwärtigen Gesetze für derlei Rechtssachen überhaupt keine oder nur eine beschränkte Zuständigkeit zukommen würde, so ist ein gleicher Gerichtsstand gegen die Angehörigen jenes Staatsgebietes auch bei den inländischen Gerichten begründet.

cych państw można wnieść skargi w takim miejscowo właściwym tutejszokrajowym sądzie, przed jakim wedle przepisów odnośnego obcego państwa w tym obcym państwie wnieść można skargi przeciw poddanym tutejszym, przyczem nie stanowi różnicy, czy ów przepis zagraniczny w obcym państwie stosuje się tylko do skarg przeciw tutejszym poddanym czy też także do skarg przeciw poddanym odnośnego obcego państwa (wajemność materyalna). — To stanowisko podziela stale praktyka (O. z 6 czerwca 1900 l. 7853 G. U. n. zb. 1033, O. z 31 lipca 1900 l. 10748 G. U. n. zb. 1100 i przedewszystkiem O. z 21 lipca 1903 l. 10789 G. U. n. zb. 2409) tudzież prawie wszyscy teoretycy (Walker: Streitfragen aus dem internationalen Civilprocessrechte str. 109 i n., Demelius str. 114, Horten str. 308, Neumann str. 1237, Schuster str. 67, Fierich str. 58, Fürstl str. 214, Canstein str. 309 uw. 4; inaczej Pollak str. 310 i Grünberg l. c., którzy przyjmują wajemność formalną i przepis § 101 n. j. stosują tylko do przypadków, w których wedle przepisów obcego państwa przeciw obcym poddanym — a nie przeciw poddanym odnośnego obcego państwa — jest uzasadniona właściwość sądu obcego państwa naszej ustawie nieznaną). Jak już zauważono, przepis § 101 n. j. dotyczy tylko właściwości miejscowej, nigdy zaś niema wpływu na właściwość przedmiotową tutejszych sądów. Wynika to z zamieszczenia § 101 n. j. między przepisami o właściwości miejscowej, tudzież z natury odmiennej organizacyi sądowej w różnych państwach. (Tak Demelius str. 114 i 115, Neumann str. 1238, Fierich str. 57, Fürstl str. 214, Ullmann str. 29, Pollak str. 310, Canstein str. 309, Grünberg l. c.; inaczej błędnie Horten str. 309).

Z właściwości z § 101 n. j. może jako powód korzystać każdy bez względu na to, czy jest poddanym austryackim czy też nie (inaczej Grünberg l. c.), gdyż ustawa pod tym względem żadnej różnicy nie czyni.

Zauważyć należy, że na równi z poddanymi obcych państw pozostają osoby prawnicze mające siedzibę

w obcym państwie. Dlatego można także przeciw nim stosować właściwość z § 101 n. j., chociażby miały w Ausryi zakłady uboczne (Grünberg l. c.).

Co się tyczy poszczególnych państw obcych, przeciw których poddanym właściwość z § 101 n. j. można stosować, to przedewszystkiem zauważyć należy, że właściwość z § 101 n. j. niema zastosowania przeciw poddanym serbskim. W myśl traktatu zawartego między Austryą a Serbią z dnia 6 maja 1881 l. 88 Dz. u. p. z r. 1882 istnieje zasada, że jeżeli ustawy procesowe jednego z kontraktujących państw zawierają co do właściwości przepisy, które mają zastosowanie tylko przeciw obcym poddanym, to przepisy te nie mają zastosowania przeciw poddanym drugiego państwa (art. 1 alin. 2).

Odnosnie do innych państw obcych istnieją następujące przepisy:

a) Odnosnie do Węgier:

§ 35 węg. proc. cyw. (art. ust. LIV z r. 1868) stanowi:

Procesy o dopełnienie i unieważnienie umowy i skargi o odszkodowanie z powodu niedopełnienia umowy, można wdrożyć także w tym sądzie, w którego okręgu umowa doszła do skutku, albo wedle natury rzeczy lub wedle ustawy ma być dopełnioną.

Wierzytelności oparte na wyciągach z ksiąg i rachunkach można w przeciągu półtora roku — a jeżeli wyciąg z ksiąg lub rachunków jest ustawowo uwierzytelniony, w przeciągu trzech lat — zaskarżyć w sądzie tego miejsca, w którym się księgi prowadzi.

Postanowienia § 35 węgierskiej procedury cywilnej nie mają w myśl § 15 ust. art. XXII z r. 1877 zastosowania w postępowaniu drobiazgowem.

Postępowaniu drobiazgowemu podpadają w myśl §§ 11 i 14 ust. art. XXII z r. 1877, tudzież §§ 224 i 225 ust. art. XVIII z r. 1893 następujące sprawy:

- 1) skargi o wierzytelności pieniężne, których kwota bez należitości ubocznych nie przenosi 20 złr.;
- 2) skargi, które się odnoszą do ruchomości lub świad-

czenie pracy, jeżeli wartość przedmiotu sporu bez należytości ubocznych nie przenosi 20 złr., albo jeżeli powód oświadcza gotowość przyjęcia zamiast przedmiotu sporu kwoty nie przynoszącej 20 złr.;

3) skargi, które odnoszą się do czynszów, rent, albo obowiązku dania utrzymania i alimentowania, jeżeli przedmiot sporu bez należytości ubocznych nie przenosi kwoty albo wartości 20 złr., albo jeżeli powód oświadcza gotowość przyjęcia zamiast przedmiotu sporu kwoty do 20 złr. i jeżeli główny obowiązek opiera się na wyroku sądowym, na ugodzie albo na dokumencie notaryalnym, albo przez dłużnika nie jest zaprzeczony;

4) sprawy policyi polnej należące do postępowania cywilnego, jeżeli żądana suma bez należytości ubocznych i bez ewentualnie wymierzyć się mającej kary pieniężnej nie przenosi 20 złr., nadto skargi o odszkodowanie do tejsamej wysokości o wynagrodzenie szkody zrządzonej przez zwierzynę.

Sprawy gruntowe i wekslowe, tudzież takie sprawy, które należą do sądów hipotecznych i urbaryalnych, albo po myśli istniejących ustaw przydzielone są władzom administracyjnym albo innym władzom niesądowym, wreszeie sprawy handlowe nie podlegają nigdy postępowaniu drobiazgowemu.

§ 58 art. ustawy XXXIV z r. 1874:

Jeżeli adwokat co do honorarium i swych wydatków ani ze stroną przez niego zastąpioną się nie pogodził, ani też przez nią nie został zaspokojony, a także w procesie samym jego należytość wobec strony po myśli § 252 proc. cyw. nie została oznaczona, wówczas może swej należytości dochodzić w drodze procesu przed sądem właściwym. Dla tych roszczeń jest w sprawach procesowych właściwy sąd procesowy, zaś w innych sprawach sąd ogólny adwokata.

Do ustępu 2 § 35 węg. proc. cyw. zauważyć należy, że wedle stałej i zgodnej praktyki sądów węgierskich ustęp 2 § 35 węg. proc. cyw. na skutek przepisu § 16 węgierskiej ustawy handl. (ustawa XXXVII z r. 1875) tylko wówczas wchodzi w zastosowanie, gdy powód jest zareje-

strowany jako kupiec. Dalej zauważyć należy do ustępu 2 § 35 proc. cyw. węg., że, co się tyczy czasokresu tam podanego, to wedle przeważnie przyjętego przez praktykę węgierską zapatrywania ten ustęp z § 35 proc. cyw. doznał przez węgierską ustawę handlową zmiany w tym kierunku, iż właściwość miejsca, w którym się księgi prowadzi, można stosować przeciw kupcom przez 10 lat, przeciw niekupcom przez 2 lat, licząc od dnia spornego wpisu.

Zacytowane tu przepisy ustaw węgierskich i zacytowane tu dwie uwagi są przytoczone wedle pouczenia ministerstwa sprawiedliwości podanego w Dz. rozp. minister. spraw. z r. 1905 str. 321 i n.

W judykaturze Sądu najw. zastosowany jest ustęp 1 § 35 węg. proc. cyw. w O. z 6 czerwca 1900 l. 7853 G. U. n. zb. 1033, zaś ustęp 2 § 35 węg. proc. cyw. w O. z 13 grudnia 1898 l. 16661 G. U. n. zb. 409, O. z d. 18 czerwca 1901 l. 8801 G. U. n. zb. 1470, O. z 19 września 1901 l. 13244 G. U. n. zb. 1554, O. z d. 30 kwietnia 1902 r. l. 5964 G. U. n. zb. 1878, O. z 21 lipca 1903 l. 10789 G. U. n. zb. 2409. Orzeczenia z 31 lipca 1900 l. 10748 G. U. n. zb. 1100, z 19 września 1901 l. 13244 G. U. n. zb. 1554 i O. z 21 lipca 1903 l. 10789 G. U. n. zb. 2409 kładą nacisk na to, iż do zastosowania w krajach tutejszych właściwości ustępu 2 § 35 węg. proc. cyw. potrzebnem jest, by powód był kupcem zarejestrowanym. Dalej podnosi Orz. z 30 kwietnia 1902 l. 5964 G. U. n. zb. 1878 co następuje: »Za wierzytelność opartą na wyciągu z ksiąg może uchodzić tylko taka wierzytelność, której istnienie przez wpis do ksiąg może być udowodnione. Dowodu takiego dostarcza jednak księga handlowa tylko na fakt zawarcia i rozwikłania interesu, nie dostarcza zaś księga handlowa dowodu na fakt, iż istnieje roszczenie o odszkodowanie, powstałe po zupełnem obustronnem dopełnieniu interesu, chociażby roszczenie to powstało z interesu i opierało się na nienależytem dopełnieniu tegoż. Wpisanie twierdzonego roszczenia z tytułu odszkodowania do księgi nie nadaje temu roszczeniu samo przez się charakteru roszczenia księgowego albo, jak

się węgierska ustawa wyraża (§ 35 ustęp 2 pr. cyw.), charakteru roszczenia opartego na wyciągu z ksiąg.

b) Odnośnie do Kroacyi i Sławonii.

§ 42 normy jurysdykcyjnej z 16 lutego 1853 l. 30 Dz. u. p. dla Kroacyi i Sławonii stanowi: Jeżeli miejsce, w którym zapłała ma być dokonana lub inne zobowiązanie dopełnionem, w umowie dokładnie zostało oznaczone, wówczas można wszystkie skargi, dotyczące tej umowy, bez względu na to, czy skierowane są ku dopełnieniu, zniesieniu albo odszkodowaniu z powodu niedopełnienia, w tym sądzie wnieść, któremu by pozwany podlegał, gdyby się znajdował w miejscu, w którym umowa ma być dopełniona.

Przepis zacytowany stosuje Sąd najw. w O. z 4 marca 3231 G. U. n. zb. 2282.

c) Odnośnie do Niemiec.

In przytoczyć należy następujące przepisy niemieckiej procedury cywilnej:

1) Sąd, który jest sądem powszechnym dla gmin, korporacji, spółek, stowarzyszeń i innych związków osób, właściwym jest dla skarg, które wnoszą związki te przeciw swym członkom jako takim, albo członkowie jako tacy przeciw sobie (§ 22 niem. proc. cyw.);

2) Przed sąd realny można wnosić skargi osobiste, które są skierowane przeciw właścicielom albo posiadaczom rzeczy nieruchomości jako takim, tudzież skargi o uszkodzenie gruntu lub dotyczące odszkodowania z powodu wywłaszczenia (§ 26 niem. proc. cyw.);

3) Dla skarg o ustalenie istnienia lub nieistnienia umowy, o dopełnienie albo zniesienie umowy, jak i o odszkodowanie z powodu niedopełnienia lub nienależytego dopełnienia właściwy jest sąd tego miejsca, w którym sporne zobowiązanie ma być dopełnione (§ 29 niem. pr. cyw.);

4) Dla skarg z interesów handlowych, zawartych na kiermaszach i targach z wyłączeniem targów rocznych (jarmarków) i tygodniowych, właściwy jest sąd miejsca kiermaszu lub targu, jeżeli skarga wyniesiona zostaje w czasie, gdy pozwany

lub tegoż do prowadzenia procesu upoważniony zastępca przebywa w miejscu albo okręgu sądu (§ 30 niem. procedury cyw.);

5) Dla skarg, które z zarządu majątku wnosi dominus negotii przeciw zarządcy lub odwrotnie, właściwy jest sąd miejsca, w którym prowadzi się zarząd (§ 31 niem. pr. cyw.);

6) Dla skarg z czynności niedozwolonych właściwy jest sąd, w którego okręgu przedsięwzięto czynność (§ 32 niem. pr. cyw.).

Sąd najwyższy stosuje właściwość z § 29 niem. proc. cyw. (przypadek 3) w O. z 23 września 1902 l. 13209 G. U. n. zb. 2035 i O. z 20 czerwca 1905 l. 9947 Centr. z r. 195 str. 848.

d) Odnośnie do Belgii.

Art. 52 ust. z 25 marca 1876 stanowi:

Obcych poddanych może przed sądami królestwa — Belgijczyk lub obcokrajowiec — w następujących przypadkach zapozwać:.....

2) jeżeli mają w Belgii miejsce zamieszkania albo miejsce pobytu;

3) jeżeli zobowiązanie, będące podstawą skargi, powstało w Belgii, albo jeżeli tam zostało dopełnionem lub ma być dopełnionem.

e) Odnośnie do Francji.

Art. 14 francuskiego »Code civil« stanowi:

Obcokrajowca można, chociaż nie przebywa we Francji, zaskarżyć przed sądami francuskimi o dopełnienie zobowiązania, które on zaciągnął we Francji wobec Francuza; obcokrajowca można zapozwać przed sądy francuskie także o zobowiązania zaciągnięte zagranicą wobec Francuza.

f) Odnośnie do Włoch.

Art. 105 i 106 włoskiej procedury cywilnej stanowią:

Art. 105. Obecny poddany, który w Królestwie niema

miejsca zamieszkania, można przed sądami Królestwa zapozwać, chociaż w Królestwie nie przebywa:.....

2) jeżeli chodzi o zobowiązania, które pochodzą z zawarcia umów albo z faktów, które w Królestwie zaszły, albo jeżeli chodzi o zobowiązania, które w Królestwie mają być dopełnione.

Art. 106. Poza przypadkami, objętymi artykułem poprzedzającym, można obcego poddanego przed sądami Królestwa zapozwać o zobowiązania zaciągnięte zagranicą:....

2) jeżeli przebywa w Królestwie, chociażby tu nie miał miejsca zamieszkania, o ile tylko osobiście będzie wezwany.

g) Odnośnie do Rumunii.

Art. 13 rumuńskiej ustawy cywilnej stanowi:

Obcego poddanego można także wówczas, gdy niema w Rumunii stałego miejsca zamieszkania, zapozwać przed sądy rumuńskie o dopełnienie zobowiązania zaciągniętego w Rumunii albo wobec Rumuna zagranicą.

Sąd najw. stosuje ten przepis w O. z 10 lipca 1900 l. 9876 G. U. n. zb. 1088 i O. z 20 listopada 1902 l. 9375 G. U. n. zb. 2106. W szczególności pierwsze z tych orzeczeń na podstawie art. 13 rumuńskiej ustawy cywilnej i art. 58 rumuńskiej procedury cywilnej uznało za dopuszczalne wniesienie przed sąd miejsca zamieszkania powoda skargi przeciw poddanemu rumuńskiemu o roszczenie z umowy, zawartej w Rumunii albo i poza Rumunią.

Z judykatury należy na tem miejscu jeszcze przytoczyć:

W normie jurysdykcyjnej postanowione właściwości sądów mają znaczenie także przeciw obcym poddanym (O. z 29 lipca 1902 l. 10836 G. U. n. zb. 1995 i O. z 29 sierpnia 1905 l. 13646 J. Bl. z r. 1905 nr. 49). Pytanie, czy taka właściwość uznana jest także w państwie obcym, niema poza przypadkami § 101 n. j. znaczenia i może mieć tylko znaczenie dla ewentualnej egzekucyi w obcym państwie (O. z 29 lipca 1902 l. 10836 G. U. n. zb. 1995).

Kilka sądów właściwych.

§ 102. Powodowi służy wybór między kilkoma sądami właściwymi; wybór ten jest dokonany z chwilą doręczenia skargi pozwanemu.

Wybór przysługujący powodowi między kilkoma współzawodniczącymi sądami gaśnie z chwilą doręczenia skargi pozwanemu. Jeżeli skarga cofniętą zostanie, to pierwotne prawo wyboru odżyje, a to z uwagi na przepis § 237 al. 3 p. c. wedle którego cofnięcie skargi ma ten skutek, iż skargę uważa się za niewniesioną. (Tak Neumann str. 1238, Fürstl str. 217). Odmiennego zdania jest Pollak str. 342 i 378, wedle którego z chwilą doręczenia skargi pozwanemu prawo wyboru powoda między kilkoma sądami właściwymi gaśnie na zawsze. Pollak wychodzi ze założenia, że przepis zdania 2-go § 102 n. j. byłby zupełnie zbyteczny, gdyby nie spowodował na zawsze zgaśnięcia prawa wyboru.

Kilka sądów powiatowych w jednej miejscowości.

§ 103. Jeżeli kto ma być pozwanym w sądzie powiatowym w miejscowości, w której jest kilka sądów powiatowych, wówczas skargę należy wnieść w tym sądzie powiatowym, w którego okręgu pozwany ma miejsce zamieszkania albo, w braku takiego, miejsce pobytu. Jeżeli natomiast pozwany w tej miejscowości w rzeczywistości nie przebywa, wówczas ma powód wybór między tymi kilkoma sądami powiatowymi (§. 102)

§ 102. Unter mehreren zuständigen Gerichten hat der Kläger die Wahl; dieselbe ist mit der Zustellung der Klage an den Beklagten vollzogen.

§ 103. Ist Jemand bei dem Bezirksgerichte an einem Orte zu klagen, wo mehrere Bezirksgerichte bestellt sind, so ist die Klage bei demjenigen Bezirksgerichte anzubringen, in dessen Sprengel der Beklagte seinen Wohnsitz oder mangels eines solchen seinen Aufenthalt hat. Wenn hingegen der Beklagte an diesem Orte sich nicht wirklich aufhält, so hat der Kläger zwischen den mehreren Bezirksgerichten die Wahl (§ 102).

Dla spraw, które przydzielone są sądom powiatowym dla spraw handlowych i morskich, ma ten przepis znaczenie o tyle, o ile w tej samej miejscowości znajduje się więcej sądów powiatowych dla spraw handlowych i morskich.

Jeżeli w pewnej miejscowości jest kilka sądów powiatowych, wówczas odróżnić należy przypadek, w którym właściwość miejscowa sądu tej miejscowości dla pewnej sprawy opiera się na fakcie zamieszkania lub ewentualnie na fakcie pobytu (tu należą przypadki z §§ 65, 67, 70 al. 2, 86, 98 n. j.) pozwanego, od przypadku, gdy właściwość miejscowa sądu tej miejscowości dla sprawy pewnej opiera się na innej podstawie. W pierwszym przypadku powołany jest jako miejscowo właściwy ten z pośród kilku sądów powiatowych znajdujących się w tej miejscowości, w którego okręgu pozwany ma miejsce zamieszkania lub ewentualnie miejsce pobytu. W drugim przypadku przysługuje powodowi wybór między kilkoma sądami powiatowymi danej miejscowości (§ 102 n. j.), ale tylko o tyle, o ile sprawa nie jest związaną wedle natury przyczyny właściwości z jednym z pośród kilku sądów znajdujących się w danej miejscowości. Tego rodzaju związanie z jednym z sądów będzie zachodziło w przypadku właściwości opartej na przepisach §§ 77 al. 2, 81, 82, 83, 87, 91, 92, 94, 96, 99 n. j. Wynika stąd, że wybór między kilkoma sądami powiatowymi, znajdującymi się w jednej miejscowości, będzie zachodził np. w przypadku §§ 77 al. 1, 101, 88, 104 al. 1 n. j. i tu jednak z tem zastrzeżeniem że strony w przypadkach §§ 88 i 104 al. 1 n. j. nie wymieniły wyraźnie jednego z kilku sądów danej miejscowości jako tego, któremu się poddają. (Zgodnie ze stanowiskiem tu zajętem — zdaje się Fierich str. 310 i Fürstl str. 218; natomiast Neumann str. 1239 i Horten str. 311, opierając się na dosłownem brzmieniu ustępu 1 § 103

Für Rechtssachen, welche den Bezirksgerichten für Handels- und Seesachen zugewiesen sind, gilt diese Vorschrift insofern als sich an demselben Orte mehrere Bezirksgerichte für Handels- und Seesachen befinden.

n. j., dystynkcyę na początku zaznaczoną opierają nie na podstawie właściwości lecz na faktycznym zamieszkaniu lub pobycie).

Układ co do właściwości sądów. *jednostka lub kilka*

§ 104. Strony mogą przez wyraźny układ poddać się sądom pierwszej instancyi ^{z wyjątkiem instancji pierwszej} ~~sądowi~~ ^{przez siebie} niewłaściwemu. Układ musi być sądowi już w skardze zapomocą dokumentu wykazany.

Układ ma tylko wtedy skutek prawny, jeżeli się odnosi do oznaczonego sporu albo do sporów z oznaczonego stosunku prawnego wynikających. Wszelako nie można zapomocą takiego układu wprowadzać spraw, które są wogóle usunięte z pod zakresu działania sądów zwyczajnych, do tychże sądów, spraw, które należą do sądu powiatowego, do trybunału pierwszej instancyi, ~~spraw sądownictwa ogólnego do sądu handlowego, handlowego i morskigo albo do senatu handlowego lub górniczego,~~ a wreszcie sporów przydzielonych wyłącznie trybunałom pierwszej instancyi do sądu powiatowego.

O ile sąd sam przez się niewłaściwy zapomocą układu

§ 104. Die Parteien können sich einem an sich unzuständigen Gerichte erster Instanz durch ausdrückliche Vereinbarung unterwerfen. Die Vereinbarung muss dem Gerichte schon in der Klage urkundlich nachgewiesen werden.

Die Vereinbarung hat nur dann rechtliche Wirkung, wenn sie sich auf einen bestimmten Rechtsstreit oder auf die aus einem bestimmten Rechtsverhältnisse entspringenden Rechtsstreitigkeiten bezieht. Jedoch können Angelegenheiten, welche dem Wirkungskreise der ordentlichen Gerichte überhaupt entzogen sind, durch solche Vereinbarung nicht vor diese Gerichte, Rechtssachen, welche vor ein Bezirksgericht gehören, nicht vor einen Gerichtshof erster Instanz, Rechtssachen der allgemeinen Gerichtsbarkeit nicht vor ein Handelsgericht, Handels- und Seegericht, oder vor einen Handels- oder bergrechtlichen Senat und endlich ausschliesslich den Gerichtshöfen erster Instanz zugewiesene Streitigkeiten nicht vor ein Bezirksgericht gebracht werden.

Ein an sich unzuständiges Gericht wird insoweit, als dasselbe

stron może się stać właściwym, o tyle staje się on właściwym przez to, że pozwany, nie wnosząc na czasie zarzutu niewłaściwość, co do rzeczy głównej ustnie się rozprawia.

Lit. Sperl: Vereinbarung der Zuständigkeit und Gerichtsstand des Erfüllungsortes; Allerhand: O prorogacyi miejscowej właściwości sądu i jej stosunku do prorogacyi rzeczowej właściwości sądu, w Ref. Sąd. z r. 1899 str. 132 i n. i str. 148 i n.; Wilke: Do interpretacyi § 104 nowej normy jur. w Ref. Sąd z r. 1897 str. 37 i 38; Rawicz: Do interpretacyi § 104 nowej normy jur. w Ref. Sąd. z r. 1897 str. 159—165; Winiwarter: Der Wechselprozess nach den neuen Prozessgesetzen, I Kompetenz, w J. Bl. z r. 1897 str. 433 i n.; Franzos: Die Zuständigkeit in Wechselsachen nach der Jurisdictionsnorm vom 1 August 1895 w J. Bl. z r. 1897 str. 487; Juster: Vereinbarung über die sachliche Zuständigkeit in Wechselsachen, w G. H. z r. 1899 Nr. 18 i 19; Winkler: Begründung der örtlichen Kompetenz durch die vom Schuldner allein unterfertigte Schuldurkunde ohne Mitfertigung durch den Gläubiger, w J. Bl. z r. 1900 str. 42; P: Zum Gerichtsstand der Prorogation w G. Z. z r. 1900 str. 288; Aigner: Ueber § 104 J. N. w G. H. z r. 1901/2 Nr. 23.

ad § 104 al. 1 i 2 (prorogatio fori).

W § 104 n. j. jest mowa o sądzie ustawowym, który z tą chwilą zaistnieje, gdy strony zapomocą układu (posiadającego wymogi ustawą przepisane) poddadzą sprawę pewnemu sądowi, a temsamem ustalą podstawy, z którymi ustawa łączy właściwość pewnego sądu dla pewnej sprawy. (Sperl l. c. 67, 134, Neumann str. 1240, Fierich str. 401, Pollak str. 284 i 289; inaczej Canstein str. 329).

Układ, o którym mowa, jest układem procesowym, a nie umową natury prawnoprywatnej, której znamion nie

durch Übereinkommen der Parteien zuständig gemacht werden kann, auch dadurch zuständig, dass der Beklagte, ohne rechtzeitig die Einwendung der Unzuständigkeit erhoben zu haben, in der Hauptsache mündlich verhandelt.

posiada. (Zob. trafną argumentację u Sperla l. c. str. 67, i u Fiericha str. 401; tak też Neumann str. 1241, Horten str. 316, Fürstl str. 219; inaczej Pollak str. 285 i Canstein str. 377 uw. 2). — Dlatego też układ z § 104 n. j. mogą zawrzeć osoby, posiadające w procesie, do którego się układ odnosi, zdolność procesową. (Sperl l. c. str. 91, Neumann str. 1241, Fierich str. 402, Fürstl str. 220; inaczej Pollak str. 285), a więc w granicach §§ 151, 246 i 247 u. c. także małoletni. Imieniem osób fizycznych, nieposiadających zdolności procesowej, układ taki zawrzeć muszą ich ustawowi zastępcy, a to nie zasięgając upoważnienia sądu nadopieczniczego (Sperl l. c. str. 90 i 91, Fürstl str. 220). Układ mogą strony zawrzeć także przez pełnomocników; w szczególności pełnomocnictwo procesowe z § 31 p. c. zawiera w sobie wedle powszechnego niemal zapatrywania teoretyków upoważnienie do zawarcia układu z § 104 n. j. (tak Sperrl l. c. str. 90, Fierich str. 403; inaczej Pollak str. 285). — Dlatego dalej nie można do układu z § 104 n. j. stosować przepisów prawa cywilnego o ofercie i przyjęciu oferty. W następstwie tego, jeżeli jedna strona oświadczy, iż poddaje się właściwości pewnego sądu, druga strona może tak długo przez uczynienie zgodnego oświadczenia doprowadzić do skutku układ z § 104 n. j., jak długo pierwsza strona swego oświadczenia nie cofnie. (Sperl l. c. str. 115 i n.).

Układ z § 104 n. j. musi mieć wymogi przepisane w tymże §-fie.

W szczególności układ musi się odnosić »do oznaczonego sporu albo do sporów wynikających z pewnego oznaczonego stosunku prawnego«

Nadto układ musi być »wyraźny« t. j. musi dojść do skutku zapomocą wyraźnego objawu woli stron. Dorozumiany objaw woli stron nie wystarczy (tak Sperrl l. c. str. 92, Neumann str. 1242, Fürstl str. 219, Canstein str. 328, O. z 13 grudnia 1898 l. 16661 G. U. n. zb. 409; inaczej Pollak str. 285, Horten str. 317, tudzież częściowo Winkler l. c. w J. Bl. z r. 1900 str. 42, 43).

Forma, w jakiej układ ma być zawarty, nie jest

przepisana, skutkiem czego układ może być zawarty tak pisemnie, jak i ustnie (Demelius str. 116, Neumann str. 1241, Fierich str. 408, Pollak str. 285; inaczej błędnie Tilsch str. 211). Wszelako dojscie do skutku układu musi być dowiedzionem zapomocą dokumentu. (O tem zob. niżej).

Treścią układu może być ustanowienie właściwości miejscowej (inaczej Allerhand l. c. w Ref. Sąd. z r. 1899 str. 132 i n.) lub właściwości przedmiotowej lub jednej i drugiej.

Co się w szczególności tyczy właściwości miejscowej, to pod tym względem norma jurysdykcyjna nie wprowadza żadnych ograniczeń. Dlatego zapomocą układu będzie można stworzyć (od ustawowej różną) właściwość miejscową także dla sporów, dla których uzasadniony jest w myśl §§ 76—85 n. j. sąd (miejscowy) szczególny wyłączny, (tak Sperl l. c. str. 74 i n., Neumann str. 1244, Schuster str. 72, Fürstl str. 221, Fierich str. 404, Rawicz l. c. w Ref. Sąd. z r. 1897 str. 159, odp. min. na pyt. do § 104 n. j. O. z 27 kwietnia 1899 l. 5440 G. U. n. zb. 599; inaczej Demelius str. 116, Wilke l. c. w Ref. Sąd. z r. 1897 str. 137, Ullmann str. 29). Wyjątek z zasady dopuszczalności układu w przedmiocie właściwości miejscowej istnieje tylko w odniesieniu do sporów z czynności ratowych (o tem zob. niżej na str. 378) tudzież w odniesieniu do sporów z ustępu 2 § 17 ord. egz., powstałych w toku postępowania egzekucyjnego (arg. z § 51 ord. egzek.).

Co się zaś tyczy właściwości przedmiotowej, to ustawa w ustępie 2 § 104 n. j. zacieśnia granice układu, nie pozwalając następujących zmian przedmiotowej właściwości:

a) Nie wolno zapomocą układu stron poddać właściwości zwyczajnych sądów spraw, które i o ile z pod zakresu działania zwyczajnych sądów są wogóle wyłączone t. zn. spraw, które i o ile są przydzielone bezwarunkowo sądom nadzwyczajnym (n. p. Urzędowi naczelnego Marszałka dworu, sądowi przemysłowemu), lub władzom administracyjnym.

b) Nie wolno zapomocą układu stron poddać właściwości trybunałów pierwszej instancji spraw, które należą przed sąd powiatowy t. zn. spraw z §§ 49 i 52 n. j. — Zob. tu ustęp 1 § 45 n. j.

c) Nie wolno zapomocą układu stron spraw jurysdykcyi ogólnej poddać sądom handlowym, sądom handlowym i morskim, względnie senatom handlowym lub górnicy. Wynika stąd, że ustawa nie chce rozszerzać zakresu czynności (wyjątkowej) jurysdykcyi handlowej i górniczej. Następstwem tej okoliczności będzie także, że zapomocą układu stron nie można poddać jur. handl. spraw przydzielonych jur. górn. i na odwrót. (Pollak str. 287). Następstwem tej okoliczności będzie dalej, że postanowienie dotyczące zakazu rozszerzania jurysdykcyi handlowej odnosić się musi także do sądów powiatowych dla spraw handlowych i morskich, że przeto tym sądom nie można w drodze układu poddawać spraw należących do jurysdykcyi powiatowej ogólnej. (Tak Demelius str. 117, Sperl l. c. str. 72, Fürstl str. 222; inaczej Neumann str. 1245, Ullman str. 29, Pollak str. 287, Canstein str. 334). — Zob. tu jednak § 45 al. 2 n. j. i § 446 p. c.

d) Nie wolno zapomocą układu stron poddać właściwości sądów powiatowych spraw, przydzielonych »wyłącznie« trybunałom pierwszej instancyi. »Wyłącznie« trybunałom pierwszej instancyi przydzielone są te sprawy, które przekazane są trybunałom pierwszej instancyi bez względu na wartość przedmiotu sporu, a nie tylko te sprawy, które ustawa wprost przez użycie słowa »wyłącznie« trybunałom pierwszej instancyi przekazuje. (Tak Neumann str. 1244, Ullmann str. 29, Fürstl str. 221, Fierich str. 406, Franzos l. c. w J. Bl. z r. 1897 str. 487, Friedländer w G. Z. z r. 1897 str. 26, Canstein str. 333). Dlatego należeć tu będą nietylko spory z § 50 l. 1—5 n. j. (Sperl l. c. str. 70 i 71, Horten str. 316, Winiwarter l. c. w J. Bl. z r. 1897 str. 433 i Pollak str. 287 tylko te spory tu zaliczają), ale także spory z §§ 51 l. 3—5 i 53 l. 1—10 n. j. (opinia Sądu Najwyższego jako odp. min. na pyt. do § 104 n. j.), dalej spory o odszkodowanie na podstawie ustawy z dnia 5 marca 1869 l. 27 Dz. u. p. i z dnia 12 lipca 1902 l. 147 Dz. u. p. o odpowiedzialności kolei żelaznych za cielesne uszkodzenie albo zabicie ludzi (O. z 7 kwietnia 1904

l. 2797 w J. Bl. z r. 1904 Nr. 34), następnie zażalenia nieważności i skargi o ubezskuteczenie przeciw orzeczeniom sądów polubownych giełdowych (art XXIII i XXV ust. wpraw. p. c.), skargi na podstawie ustawy z dnia 6 czerwca 1887 l. 72 Dz. u. p. przeciw orzeczeniom władzy wojskowej administracyjnej, nakładającym obowiązek odszkodowania, skargi przydzielone wyłącznie sądom konkursowym (O. z 3 maja 1899 l. 6393 w R. Z. z r. 1904 Nr. 5) i skargi z § 79 n. j. (zob. wyżej str. 286).

e) Nie wolno zapomocą układu stron zmienić właściwości ustanowionej w ordynacyi egzekucyjnej dla sporów z ustępu 2 § 17 ord. egz. powstałych w toku postępowania egzekucyjnego (arg. z § 51 ord. egz.).

Poza wyjątkami pod a) — e) wymienionymi wolno w drodze układu dowolnie zmienić właściwość przedmiotową sądów. W szczególności będzie wolno (opinia Sądu Najw. jako odp. min na pyt. do § 104 n. j.) poddać sądom powiatowym sprawy należące do trybunałów pierwszej instancyi przez wzgląd na wartość przedmiotu sporu (§§ 50 al. 1, 51 l 1, 2 i § 53 al. § 1 n. j.), tudzież poddać jurysdykcyi ogólnej sprawy podlegające jurysdykcyi handlowej lub górniczej (n. p. poddać sprawy z §§ 51 l. 3 do 5 i 53 l. 1 do 10, należące przed sąd handlowy lub handlowy i morski względnie senat handlowy lub górniczy), trybunałom pierwszej instancyi ogólnym względnie senatom powołanym do wykonywania jurysdykcyi ogólnej. (Opinia Sądu Najw. jako odp. na pyt. do § 104 n. j.).

W każdym razie dopuszczalność układu z § 104 n. j. odnosi się do właściwości miejscowej lub przedmiotowej (lub jednej i drugiej) sądu pierwszej instancyi, a nigdy do właściwości sądów instancyi wyższych. Dlatego też, ponieważ skarga o wznowienie (§ 530 p. c.) i skarga nieważności (§ 529 p. c.) ma poniekąd znaczenie środka prawnego, nie można w drodze układu stron zmienić właściwości ustanowionej dla tych skarg w § 532 p. c. (Neumann str. 1244, Fürstl str. 221, Pollak str. 286, Canstein str. 331).

Sąd, któremu się strony w układzie z § 104 n. j. pod-

dają, musi być bądź ściśle indywidualnie (t. j. przedmiotowo i miejscowo) oznaczony (n. p. sąd powiatowy w Krakowie), bądź też strony oznaczają w układzie tylko właściwość miejscową (O. z 30 maja 1902 l. 7528 G. U. n. zb. 1923), pozostawiając właściwość przedmiotową ustawą wskazaną (n. p. przedmiotowo właściwy sąd we Lwowie), bądź wreszcie strony ustanawiają tylko właściwość przedmiotową, pozostawiając właściwość miejscową ustawą oznaczoną (n. p. sąd powiatowy miejscowo właściwy). Także w dwu przypadkach na ostátku oznaczonych sąd jest bowiem dokładnie oznaczony (tak Sperl str. 124; inaczej Pollak str. 288). W sposób tu wskazany strony mogą się w układzie poddać równocześnie kilku sądom (Sperl l. c. str. 124, Pollak str. 287.) Natomiast niedopuszczalny jest układ, którym strony tylko sąd wedle ustawy wykluczają, nie oznaczając sądu, któremu się w miejsce wykluczonego sądu poddają (Sperl l. c. str. 135 i n., Pollak str. 288). Również niedopuszczalny jest układ, wedle którego strony poddają się sądowi, który później jedna ze stron oznaczy (Pollak str. 288).

Od woli stron zależy, czy układ z § 104 n. j. ma mieć znaczenie wyłączne tj. uchylające właściwość innego sądu, powołanego wedle przepisów ustawy dla odnośnej sprawy, czy też znaczenie dowolne, t. j. stworzyć tylko właściwość konkurującą z sądem, powołanym wedle przepisów ustawy dla odnośnej sprawy. Skoro bowiem ustawa nie wyklucza żadnej z tych ewentualności, przeto obie ewentualności są możliwe. Kwestyą jest jednakże, co przyjęć należy wówczas, gdy z układu stron nie można pod tym względem zbadać woli stron; czy w takim razie nadać należy układowi znaczenie wyłączne, czy też dowolne? Z uwagi na to, że układ w myśl przepisów § 104 n. j. musi być wyraźny, przyjęć należy, że tam, gdzie z samego układu wyraźnie nie wynika zamiar stworzenia sądu wyłącznego, strony stworzyć chciały sąd konkurencyjny tak, iż układowi w wątpliwości przypisać należy moc stwarzania sądu konkurencyjnego (tak Sperl l. c. str. 130 i n., Neumann str. 1243, Fürstl str. 222, Fierich str. 408 i 409, Pollak str. 288; inaczej Canstein str. 339, który w wątpli-

wości nadaje układowi znaczenie wyłączne). Sąd najwyższy oświadczył się za zapatrywaniem tu przyjętem, że treść układu decyduje o tem, czy forum z § 104 n. j. ma być wyłącznem, czy też dowolnem w O. z 9 sierpnia 1898 l. 11023 G. U. n. zb. 274, O. z 30 maja 1902 l. 7528 G. U. n. zb. 1923 i O. z 2 października 1900 l. 12526 G. U. n. zb. 1138 i, z tego założenia wychodząc, w pierwszych dwu przypadkach przyznał układowi znaczenie stwarzania forum wyłącznego, w trzecim przypadku zaś znaczenie stwarzania forum dowolnego. O ile zaś z treści układu nie wynika, czy strony chciały ustanowić forum wyłączne czy dowolne, to wedle zapatrywania Sądu najw. wyrażonego w O. z 17 września 1901 l. 12396 G. U. n. zb. 2181 i O. z d. 1 października 1901 l. 12803 w Ref. sąd. z r. 1901 str. 186 układ stwarza forum **w y ł ą c z n e**, a nie dowolne, jak powyżej przyjęto.

Zachodzi pytanie, czy na podstawie układu, posiadającego wymogi z § 104 n. j., mogą strony poddać orzecznictwu tutejszokrajowemu sprawę, należącą do kompetencji sądu zagranicznego? Ponieważ ustawa tego nigdzie nie zakazuje, przeto na postawione pytanie należy odpowiedzieć twierdząco (Sperl l. c. str. 79, 109 i 114, Neumann str. 1243, Fierich str. 403, Pollak str. 286). Pewne ograniczenie tu jednakże wprowadzić należy odnośnie do sporów ze stosunku rodzicielskiego i małżeńskiego (Statusklagen). Wynika to z zasad prawa międzynarodowego (Bahr: Theorie und Praxis des internationalen Privatrechtes II str. 435 i n.) tudzież z art. 100 n. j. (Sperl l. c. str. 79, Horten str. 314, Neumann str. 1243, Fierich str. 403 uw. 5).

Naodwrot także mogą strony poddać orzecznictwu obcego sądu sprawę należącą do kompetencji sądu tutejszokrajowego, skoro i to nie jest nigdzie zabronione. (Sperl l. c. str. 109 i n., Walker: Streitfragen des internationalen Civilprocessrechtes str. 120, Pollak str. 286, Canstein str. 331, O. z 31 stycznia 1905 l. 1329 Centr. z r. 1905 str. 246). I tu jednakże zrobić należy wyjątek dla spraw ze stosunku rodzicielskiego i małżeńskiego (Statusklagen), skoro ustawa (arg. z § 81 l. 3 ord. egz.) nie uznaje wyroków zagranicznych, wydanych

w tego rodzaju sprawach (Walker l. c. str. 120). Canstein str. 331 ograniczenie to wprowadza także dla sporów, dotyczących nieruchomości (arg. z § 300 u. c.), lecz zapatrywanie to nie ma żadnej podstawy. Zanważyć tu jednak należy, że w przypadku, gdy w sprawie, którą strony układem poddały wyłącznemu orzecznictwu sądu zagranicznego, skarga mimo to w tutejszokrajowym sądzie wniesioną zostanie, sędzia tutejszy tylko wtedy orzec się może niewłaściwym, jeżeli odnośny układ nie tylko posiada wymogi § 104 n. j. ale także ważnym jest w myśl zasad obowiązanych w odnośnym obcym państwie (Sperl l. c. str. 109 i n.).

Jeżeli układ stron czyni zadosyć wszystkim wyżej wyliczonym wymogom, wówczas uzasadni właściwość sądu, któremu się strony poddały, a to z mocą wyżej określoną.

Wszelako, jeżeli powód na układzie chce oprzeć właściwość sądu, tj. chce wnieść skargę do sądu, któremu się strony w układzie poddały, musi w skardze dokumentem wykazać dojdzie do skutku układu, posiadającego wymogi z § 104 n. j. Dokumentem takim może być bądź jedno oświadczenie pisemne przez obie strony podpisane, bądź dwa oświadczenia pisemne zgodnej treści, z których każde przez inną stronę jest podpisane i drugiej stronie wręczone zostało, bądź protokół sądowy, bądź inny dokument publiczny lub prywatny, byleby z dokumentu takiego wynikało, że strony zawarły układ z § 104 n. j. W szczególności przyjąć należy, że układ został w skardze dokumentem wykazany, jeżeli powód dołączył do skargi jednostronne oświadczenie pozwanego (n. p. list pozwanego, skrypt dłużny tylko przez pozwanego podpisany), iż poddaje się właściwości odnośnego sądu, a powód ponadto w skardze wyraźnie oświadcza, że na to oświadczenie pozwanego się zgadza, względnie, że sam także poddaje się właściwości tegosamego sądu. I w tym przypadku istnieje układ stron i układ ten pisemnem oświadczeniem, a więc dokumentem jest wykazany (Fürstl str. 219). Fierich str. 407 uw. 2 posuwa się zdaniem naszym de lege lata za daleko, przyjmując, że do uzasadnienia właściwości z § 104 n. j. wystarczy, jeżeli powód do skargi dołączy oświad-

czenie pozwanego, iż poddaje się właściwości sądu tego, w którym powód skargę wnosi, a sam powód ze swej strony nawet w skardze wyraźnie nie oświadcza, że się również poddaje właściwości tego sądu. (Zgodnie z Fierichem Winkler l. c. w J. Bl. z r. 1900 str. 42; przeciwnie O. z 13 grudnia 1898 l. 16661 G. U. n. zb. 409).

Jeżeli powód w skardze dokumentem nie wykazał układu z § 104 n. j., wówczas sąd (o ile bez układu nie jest właściwym) winien odrzucić skargę z powodu niewłaściwości. Jeżeli jednak przy dekretowaniu skargi sąd tego nie uczynił, wówczas może się później uznać niewłaściwym tylko na skutek na czasie (§§ 239 i 441 p. c.) przez pozwanego podniesionego zarzutu niewłaściwości sądu. Sąd do zarzutu takiego tylko wtedy się nie przychyli, gdy powód dodatkowo dojdzie do skutku układu z § 104 n. j. zapomocą dokumentu udowodni, gdyż dokument jest jedynym środkiem dowodowym na fakt dojdęcia do skutku układu z § 104 n. j. Od udowodnienia tego faktu zapomocą dokumentu powód tylko wówczas zwolnionym jest, gdy pozwany w sądzie przyzna, że układ z § 104 n. j. doszedł do skutku (por. O. z 21 stycznia 1904 l. 288 G. J. VI nr. 226). Fakt przyznany w myśl § 266 p. c. nie wymaga bowiem żadnego dowodu. (Sperl l. c. str. 147, Pollak str. 288).

Ponieważ z tego, co powiedziano, wynika, że dokument jest jedynym środkiem dowodowym na (sporny) fakt dojdęcia do skutku układu z § 104 n. j. między stronami, przeto także w tym przypadku, gdy powód z pominięciem sądu, któremu się strony w ważnym układzie z § 104 n. j. wyłączenie poddały, skargę wniósł w innym (zresztą tj. z pominięciem układu właściwym) sądzie, sędzia tylko wówczas przy dekretowaniu skargi będzie ją mógł odrzucić z powodu niewłaściwości sądu, jeżeli z dokumentu do skargi dołączonego wynika, że strony się ważnie innemu sądowi jako wyłączenie właściwemu poddały; taksamo też sędzia później na skutek na czasie przez pozwanego podniesionego zarzutu niewłaściwości sądu będzie mógł orzec swą niewłaściwość, gdy pozwany zapomocą dokumentu wykaże, że rzeczony układ

został zawarty. Od dowodu tego faktu zapomocą dokumentu pozwany będzie uwolniony tylko wówczas, gdy powód przyzna fakt zawarcia układu (§ 266 p. c.).

Z przepisu § 104 n. j. al. 1 tej treści, że układ, o którym mowa, winien być w skardze udowodniony, wynika, że układ taki zawarty być winien przez strony przed skargą. (Sperl l. c. str. 95, Fierich str. 408, Pollak str. 288). Nie jest jednakże wykluczonem, że już po dekretoowaniu przez sędziego skargi wniesionej w sądzie niewłaściwym, a przed I. audencyą strony ułożą się, że poddają się właściwości sądu, do którego powód już skargę wniósł, względnie, co jest równoznacznem, pozwany zobowiąże się wobec powoda nie podnosić zarzutu niewłaściwości sądu. Jeżeliby mimo to pozwany zarzut niewłaściwości sądu podniósł, będzie mógł powód zarzut ten obalić, jeżeli dojdzie do skutku układu, o którym mowa, dokumentem (arg. z § 104 al. 1 n. j.) wykaże (Fierich str. 408, Sperrl str. 95, Pollak str. 288); od tego dowodu będzie jednak powód uwolnionym, jeżeli pozwany przyzna fakt zawarcia układu (por. Neumann str. 1246). Taksamo rzecz się ma, jeżeli po podniesieniu przez pozwanego zarzutu niewłaściwości sądu, a przed przychylnem załatwieniem tego zarzutu przez sędziego strony się poddadzą układem z § 104 n. j. właściwości tego sądu (z początku niewłaściwego), w którym się spór toczy. Jeżeliby przeto pozwany w takim przypadku zarzutu niewłaściwości nie cofnął, to sędzia zarzutu niewłaściwości nie uwzględni (Sperl l. c. str. 96). Jeżeliby jednak strony w sporze toczącym się w sądzie właściwym, a więc po wniesieniu skargi w sądzie właściwym układem mającym znamię z § 104 n. j. poddały się wyłącznej właściwości innego sądu, to układ ten po myśli § 29 n. j. nie ma żadnego wpływu na raz uzasadnioną właściwość pierwszego sądu (Sperl l. c. str. 96, Canstein str. 330; por. Pollak str. 228).

Zachodzi pytanie, czy układ z § 104 n. j. zawarty między stronami skutecznym jest dla sukcesorów i przeciw sukcesorom stron, które układ ten zawarły. O ile chodzi o sukcesorów pod tytułem ogólnym, to w teorii

i praktyce istnieje zgoda, że układ z § 104 n. j. wiąże takich sukcesorów. (Tak też opinia Sądu najw. jako odp. min. na pyt. do § 104 n. j.). Tęsamą zasadę przyjąć jednakże należy także w odniesieniu do sukcesorów pod tytułem szczególnym t. j. w odniesieniu do cesyonaryuszy (sukcesorów w wierzytelność) tudzież przejemców długu (sukcesorów w dług). Skoro bowiem w myśl tego, co wyżej na wstępie powiedziano, własność stworzona przez układ stron jest własnością ustawową, przywiązaną do pewnego prawno materialnego stosunku, to wraz ze sukcesją w stosunek prawno materialny następuje sukcesja w własność z nim związaną. W teorii zapatrywania tu przyjętego broni Sperl l. c. str. 101 i n., a przyjmują je, lubo bez bliższego uzasadnienia, także Fürstl str. 220, Fierich str. 403, Neumann str. 1242 i Canstein str. 328 i 329; Pollak str. 285 natomiast przyjmuje, że jest quaestio facti, czy prawa i obowiązki z układu z § 104 n. j. przechodzą na sukcesorów pod tytułem szczególnym, że jednakże w każdym razie prawa z układu można przenieść w drodze cesyi. W praktyce oświadczone się za zdaniem tu przyjętem w orzeczeniu sądu kraj. we Wiedniu z dnia 28 czerwca 1898 R. XVI 80/98 i w orzeczeniu Sądu najw. z 19 października 1898 l. 13937 Riehl z r. 1899 str. 282. W pierwszym orzeczeniu przyjęto, że forum prorogatum wiąże także sukcesora dłużnika; który (sukcesor) w drodze przejęcia długu, zaindebetowanego na realności nabytej, wstąpił w stosunek pożyczkowy; w drugim orzeczeniu przyjęto również, że forum prorogatum wiąże sukcesora (pod tytułem szczególnym) w dług hipoteczny, gdyż tenże w myśl §§ 443 i 928 u. c. przejmuje dług razem z wszystkimi ciężarami. Natomiast w orzeczeniu z 24 maja 1899 l. 7967 G. U. n. zb. 618, załatwiającym zarzut niewłaściwości sądu, podniesiony przez pozwanego w sądzie zwyczajnym na tej podstawie, że pozwany i poprzednik (cedent) powoda poddali sprawę kompetencji sądu polubownego giełdowego, Sąd najw. nie uwzględnił zarzutu niewłaściwości sądu, a w motywach orzeczenia przytoczył: »Po myśli §§ 1392 i 1394 u. c. nie doznaje wierzytelność żadnej zmiany w pra-

wno-materyjalnej treści i objętości, skutkiem czego prawo dłużnika z § 1296 u. c. podnoszenia przeciw wierzytelności zarzutów odnosić się może jedynie do prawno-materyjalnych i do takich procesowych zarzutów, które pochodzą z prawnej istoty i treści cedowanej wierzytelności; umowa, której cedent i pozwany poddali się właściwości sądu polubownego giełdowego, nie dotyczy zaś wcale treści ni objętości cedowanej wierzytelności, dlatego prawa i obowiązki z niej wynikające nie przechodzą przez samą cesyę wierzytelności (nicht schon vermöge der Cession der Forderung) na cesyonaryusza.

Natomiast do współdłużników lub współobowiązanych stron, które zawarły prorogatio fori, prorogacja się nie odnosi (Neumann str. 1242, Fürstl str. 220, Fierich str. 403, Canstein str. 328, O. z 11 listopada 1880 l. 8329 G. U. 8180).

Ponieważ, jak wyżej podano, prorogatio fori jest układem, przeto nie może ona nastąpić przez jednostronne oświadczenie podmiotu prawnego, nawet w odniesieniu do tych przypadków, w których prawo materyjalne zezwala na stworzenie jednostronnie obowiązujących aktów n. p. przy papierach na okaziciela, kuponach i t. d. (tak Neumann str. 1241, Fürstl str. 214, Pollak str. 284 i (zdaje się) Fierich str. 402 uw. 2; inaczej Sperl l. c. str. 119 i 120, Horten str. 317).

Z judykatury przytoczyć tu jeszcze należy następujące orzeczenia.

Jeżeli strony ułożyły się, że spory z pewnego stosunku ma rozstrzygać sąd zwyczajny, wówczas wyraz < sąd zwyczajny > ma to znaczenie, w jakim on jest w § 1 n. j. użyty (O. z 17 września 1901 l. 12396 G. U. n. zb. 2181).

Jeżeli się strony ułożyły, że w przypadku sporów rozstrzygać je ma sąd kompetentny w miejscowości X, a w miejscowości tej znajduje się tylko sąd powiatowy, wówczas sąd ten jest także właściwym dla spraw, które (nie wyłącznie) należą do trybunału pierwszej instancji (O. z 30 maja 1902 l. 7528 G. U. n. zb. 1923).

Sąd, któremu się strony poddają, nie musi być w układzie wyraźnie wymieniony, wystarczy każde niewątpliwe oznaczenie sądu (O. z 14 stycznia 1902 l. 406, Prawnik z roku 1902 str. 48).

Do zaistnienia układu z § 104 n. j. wystarczy, że jedna strona podpisze wniosek na ubezpieczenie (nie przeczytawszy go wprzód), a druga strona wniosek ten przyjmie przez wygotowanie i przesłanie policy, jeżeli między warunkami ubezpieczenia, dołączonymi do wniosku na ubezpieczenie i do policy, zamieszczona jest klauzula, iż w razie sporów właściwym jest sąd w miejscowości X (O. z 12 marca 1901 l. 2611 G. U. n. zb. 1323).

Jeżeli w układzie strony A i B postanowiły, że osobie B przysługuje prawo wyboru, czy spory z odnośnego stosunku mają być rozstrzygane przez zagraniczny sąd giełdowy, lub tutejszokrajowy sąd zwyczajny, to mimo to osoba A może skargę z odnośnego stosunku przeciw osobie B wnieść przed sądem zwyczajnym, a zarzut niewłaściwości sądu podniesiony przez osobę B nie jest uzasadniony; układ stron rzeczony treści nie wyklucza bowiem właściwości tutejszego sądu (O. z dnia 31 stycznia r. 1905 l. 1329 Centr. z roku 1905 str. 246).

Układ w przedmiocie prorogationis fori, zawarty przed wejściem n. j. w moc obowiązującą, ma moc prawną, o ile posiada wymogi z § 104 n. j. (O. z d. 27 kwietnia 1899 l. 5440 G. U. n. zb. 599 i O. z d. 21 marca 1900 l. 3600 w Prz. pr. i adm. z r. 1902 str. 128).

Jeżeli strony poddały się przed dniem 1 stycznia 1898 roku właściwości sądu »bagatelkowego dla spraw handlowych«, to układ taki od 1 stycznia 1898 uzasadnia właściwość sądu powiatowego dla spraw handlowych i morskich (O. z 26 czerwca 1898 l. 10222 G. U. n. zb. 264).

W skrypcie dłużnym zawarte zobowiązanie dłużnika tej treści, że poddaje się właściwości sądu każdorazowego miejsca zamieszkania wierzyciela, nie wiąże ostatniego, jeżeli brakuje w myśl § 104 n. j. do potrzebnego układu przyjęcia

tego zobowiązania przez wierzyciela (O. z 26 października 1904 w J. Bl. z r. 1905 str. 478).

Wymóg, by układ z § 104 n. j. udowodniono zapomością dokumentu, odnosi się przy zawarciu układu przez pełnomocnika także do udowodnienia pełnomocnictwa (O. z dnia 12 stycznia 1904 l. 50 Links nr. 8459).

Tu należy rozporządzenie ministerstwa sprawiedliwości z dnia 30 kwietnia 1897 l. 13 Dz. rozp. min. spraw., dotyczące klauzuli o właściwości sądu, zamieszczać się mającej w kontraktach ze skarbem państwa. Rozporządzenie to brzmi:

Przez wzgląd na przepisy normy jurysdykcyjnej (ust. z 1 sierpnia 1895 l. 111 Dz. u. p.) i ordynacji egzekucyjnej (ust. z 27 maja 1896 l. 79 Dz. u. p.) o umownej właściwości sądu zmienia się rozporządzeniem min. skarbu z d. 18 listopada 1856 l. 15076 nr. 51 Dz. rozp. min. sk. ustalone brzmienie klauzuli w przedmiocie umownej właściwości sądu, zamieszczać się mającej w kontraktach i dokumentach, które odnoszą się do skarbu państwa i funduszków z nim zrównanych, w następujący sposób:

1) »W sporach z niniejszej umowy ewentualnie powstać mających, które przez ustawę nie są zastrzeżone wyłącznie pewnemu szczególnemu sądowi, jest skarb państwa (fundusz, fundacya), jeżeli występuje jako powód, uprawniony wdrożyć spór także w przedmiotowo właściwych sądach w siedzibie c. k. prokuratury skarbu w ...«.

2) »Dla wszystkich z tej umowy ewentualnie powstać mających sporów, które wedle ustawy nie należą do sądu szczególnego wyłącznego, są w pierwszej instancji wyłącznie właściwe przedmiotowo właściwe sądy w siedzibie c. k. prokuratury skarbu w ...«.

Ocenę, czy w pewnym przypadku wybrać należy pierwsze czy też drugie brzmienie, pozostawia się odnośnej władzy administracyjnej.

ad § 104 n. j. al. 3.

W granicach, wśród których prorogatio fori jest dopuszczalna, staje się sąd z początku niewłaściwy właściwym

przez to, że (w przypadku, gdy sąd niesłusznie przy dekreto-
towaniu skargi nie odrzucił skargi z powodu niewłaściwości)
pozwany nie wnieś na czasie zarzutu niewłaściwości sądu.
Kiedy należy wnieść zarzut niewłaściwości sądu, o tem zob. wyżej
przy § 43 na str. 173. Sąd w takich przypadkach staje się wła-
ściwym skutkiem prekluzji, a to bez względu na to, dla-
czego pozwany zarzutu niewłaściwości nie podniósł.

Zaznaczyć tu należy, że brzmienie ustępu 3 § 104 n. j.
jest błędne i niezgodne z przepisami §§ 239 i 441 p. c.
Sąd niewłaściwy staje się bowiem w granicach § 104 n. j.
właściwym przez to samo, że pozwany na czasie zarzutu niewłaści-
wości nie podniósł, a okoliczność, czy pozwany »co do rze-
czy głównej ustnie się rozprawiał« jest obojętną (tak Sperl
l. c. str. 56 i 57, Demelius str. 117, Fierich str. 410 i n.,
Pollak str. 290; inaczej błędnie Trutter str. 317 i n.) Brzmie-
nie ustępu 3 § 104 n. j. tłumaczy się tem, że przepis ten
przejęto, naśladowując niemiecką procedurę cywilną (§ 39), cho-
ciaż proces cywilny niemiecki jest odmiennie ukształtowany
niż proces cywilny austriacki.

Z judykatury należy przytoczyć:

Ponieważ przy właściwości z § 101 n. j. nie chodzi
o bezwzględna niewłaściwość, przeto przez nie podniesienie
zarzutu niewłaściwości na czasie, następuje prekluzja tego
zarzutu, a temsamem uzasadnienie właściwości z § 104 al. 3
n. j. (O. z 20 listopada r. 1902 l. 9375 G. U. n. zb. 2106).

DODATEK

dotyczący właściwości sądowej w sporach
z interesów ratowych.

Lit. Hofer: Ueber die gerichtliche Kompetenz bei Ra-
tengeschäften, w Not. Z. z r. 1898 nr. 17; Walker: Ueber
die processualen Bestimmungen des Ratengesetzes, w Not. Z.
z r. 1898 nr. 24 i 25; Hofer: Noch einige Worte zum
Ratengesetze, w Not. Z. z r. 1898 nr. 29; Amschl: Der
Gerichtsstand des Erfüllungsortes bei bei Ratengeschäften

w G. Z. z r. 1898 nr. 30; Bloch: Zur Anwendung des Ratengesetzes, w G. Z. z r. 1899 nr. 13—17; Petschek: Der civilprocessrechtliche Inhalt des oesterreichischen Ratengesetzes, w Jur. Viertljsh. z r. 1898 str. 137—186; Petschek: Einiges über die Vollstreckung ungarischer Executionstitel in Oesterreich, w J. Bl. z r. 1904 nr. 31; Petschek: Ungarische Exekutionstitel in Ratensachen w J. Bl. z r. 1904 str. 615; Grabowieński: w »uwagach sprawozdawcy« do O. z d. 4 marca 1902 l. 2826 w Prz. pr. i adm. z r. 1902 str. 178 i n.; Tilsch: Der Einfluss der Civilprocessgesetze auf das materielle Recht str. 6 i n.

§ 6 ust. z d. 27 kwietnia 1896 l. 70 Dz. u. p. o interesach ratowych brzmi:

»Jeżeli kupujący ma stałe mieszkanie w obszarze, na którym ustawa niniejsza obowiązuje, wówczas przy skargach przeciw niemu z interesu ratowego niema miejsca właściwości sądu umowy i dobrowolne poddanie się kupującego właściwości innego sądu niema mocy obowiązującej.

Niewłaściwość sądu uwzględnić należy z urzędu, a to aż do skutecznienia sprzedaży licytacyjnej

Niewłaściwość sądu stehylona być może tylko przez to, że pozwany wdaje się w rozprawę pomimo poprzedniego pouczenia przez sędziego«.

Zachodzi przedewszystkiem pytanie, czy powołany § 6 ust. o interesach ratowych ma moc obowiązującą także obecnie za panowania normy jurysdykcyjnej z dnia 1 sierpnia 1895 l. 111 Dz. u. p.? Wprawdzie powołana na ostatku, obecnie obowiązująca norma jur. weszła w życie dopiero w dniu 1 stycznia 1898 r., a ustawa o interesach ratowych w dniu jej ogłoszenia, tj w dniu 16 maja 1896 r., mimo to jednakże norma jurysdykcyjna jako wcześniej sankcjonowana (1/8 r. 1895) i publikowana (9/8 1895) niż ustawa o interesach ratowych (sankcjonowana 27/4 1896, publikowana 16/5 1895) jest ustawą wcześniejszą niż ustawa o interesach ratowych, a temsamem ustawa o interesach ratowych jako późniejsza obowiązuje przed normą jurysdykcyjną (tak Walker l. c. w N. Z z r. 1898 nr. 24 i 25, Amschl l. c. w G. Z.

z r. 1898 nr. 30, Petschek l. c. w Jur. Viert.-jschr. z r. 1898 str. 143 i n., Bloch l. c. w G. Z. z r. 1899 nr. 12 i n., Grabowieński l. c. w Prz. pr. i adm. z r. 1902 str. 179 i n., O. z 6 czerwca 1902 l. 7535 G. U. n. zb. 1934, O. z 27 sierpnia 1904 l. 11550 G. J. VI. nr. 6; inaczej Hofer l. c. N. Z. z r. 1898 nr. 17 i 29). Ponadto ustawa o interesach ratowych zawiera przepisy specjalne, które by w mocy obok ogólnych przepisów normy jurysdykcyjnej nawet wówczas zostać musiały, gdyby norma jurysdykcyjna była ustawą późniejszą niż ustawa o interesach ratowych (Walker l. c., Petschek l. c. w Jur. Vrtljsch., O. z 2 maja 1901 l. 2239 G. U. n. zb. 1402, O. z 27 sierpnia 1904 l. 11550 G. J. VI. nr. 6, por. Neumann str. 1221).

Przepis § 6 ust. o interesach ratowych odnosi się do interesów ratowych. Pojęcie interesów ratowych wynika z §§ 1, 9, 10, 11 i 12 cyt. ust. Powołane tu §§ brzmią:

§ 1. Interesami ratowymi w rozumieniu niniejszej ustawy są sprzedaże ruchomości uskutecznione w wykonywaniu handlu lub innego przemysłowego przedsiębiorstwa, przy których cena kupna wypłacona ma być kwotami częściowymi (ratami), a rzecz kupioną daje się kupującemu przed zupełnym zapłaceniem ceny kupna.

§ 9. Przepisy niniejszej ustawy stosują się odpowiednio do tych umów, zapomocą których cel interesu ratowego osiągnięty być ma na innej drodze, mianowicie przez danie rzeczy w najem.

§ 10. Postanowienia ustawy niniejszej nie stosują się takich interesów ratowych, przy których czynność jest po stronie kupującego czynnością handlową.

§ 11. Postanowienia ustawy niniejszej stosują się odpowiednio z utrzymaniem w mocy ustawy z dnia 30 czerwca 1878 l. 90 Dz. u. p. do sprzedaży losów i papierów wartościowych, które wydaje się nabywcy dopiero po zupełnym zapłaceniu ceny kupna, ratami uiszczać się mającej.

§ 12. Ustawa niniejsza nie stosuje się do tych interesów ratowych, które zawarte zostały przed chwilą jej ogłoszenia.

Otóż przy (wszystkich) skargach przeciw kupującemu na raty wykluczona jest właściwość sądu umowy i dobrowolne poddanie się na kupującego właściwości innego sądu, jeżeli kupujący ma stałe mieszkanie w kraju tutejszym.

Wynika stąd, że zakaz z § 6 ust. o interesach ratowych odnosi się tylko do skarg przeciw kupującemu na raty a nie odwrotnie, tudzież że zakaz ten dotyczy wedle intencji ustawy tylko właściwości miejscowej (Tilsch l. c. str. 7, uwagi 22, Sperl: Vereinbarung der Zuständigkeit str. 78, uwagi 28; inaczej Fierich str. 407). Zakaz, o którym mowa, obejmuje zakaz ustanowienia sądu umowy tudzież zakaz dobrowolnego poddania się kupującego (sc. miejscowej) właściwości innego sądu. Sądem umowy (forum contractus) jest sąd z 1 i 2 ustępu § 88 n. j., dobrowolnem zaś poddaniem się właściwości sądu jest (sc. miejscowa) prorogatio fori z § 104 al. 1 n. j., tudzież poniekąd (Tilsch l. c. str. 8) poddanie się właściwości przez niewniesienie na czasie zarzutu (sc. miejscowej) niewłaściwości sądu po myśli § 104 al. 3 n. j. Dlatego zakaz § 6 ust. o interesach ratowych obejmuje zakaz poddania się sądowi z § 88 al. 1 i 2 n. j. (w przypadku § 88 al. 2 n. j. zakaz ten z uwagi na § 10 ust. o interesach ratowych rzadko będzie miał praktyczne znaczenie), tudzież zakaz poddania się (miejscowej) właściwości z § 104 n. j. Ponieważ jednakże także właściwość z § 89 n. j. tj. właściwość miejsca płatności weksłu jest pośrednio (przez ustanowienie umowne miejsca płatności) właściwością umowną, przeto przyjąć należy, że także ustanowienie właściwości z § 89 n. j. podpada pod zakaz z § 6 ust. o interesach ratowych (Petschek l. c. w Vierteljahrsschr. str. 162, Pollak str. 304)¹⁾. Natomiast poza przypadkami tu wymienionymi ma miejsce dla skarg z interesów ratowych każda inna ustawowa właściwość sądowa, skoro w § 6 ust. o in-

¹⁾ Zarzutu niewłaściwości sądu nie można jednak podnieść przeciw indosataryuszowi weksłu (nabywcy weksłu w sposób pierwotny), wedle Pollaka jednak tylko pod warunkiem, że tenże przy nabyciu weksłu był bona fide.

teresach ratowych nie jest zakazaną, n. p. właściwość z §§ 77, 86, 87, 93, i 101 n. j. (Petschek l. c. w Vierteljschr. str. 163) lub nawet prorogatio fori przedmiotowa (inaczej Fierich str. 407). Dlatego błędem nazwać należy zapatrywanie Sądu najw., wyrażone w O. z 16 maja 1904 l. 6776 G. J. VI, nr. 5, tej treści, że dla skarg przeciw kupującemu z interesów ratowych uzasadnioną jest jedynie właściwość sądu powszechnego.

Warunkiem zastosowania § 6 ust. o interesach ratowych jest jednakże okoliczność, iż kupujący ma miejsce zamieszkania w krajach tutejszych, a to bez względu na to, czy jest poddany tutejszym, czy też obcym. Za podstawę rozstrzygnięcia kwestyi, czy kupujący ma w krajach tutejszych miejsce zamieszkania, przyjęć należy chwilę, w której się poddał sądowi umownemu lub prorogowanemu. Jeżeli więc poddanie się nastąpiło we formie pisemnej umowy z § 88 al. 1 n. j., podpisania weksłu w przypadku § 89 n. j., wyraźnego układu z § 104 al. 1 n. j., przyjęcia bez zarzutu faktury w przypadku § 88 al. 2 n. j., wówczas poddanie się sądowi z §§ 88 al. 1, 89, 104 al. 1 i 88 al. 2 normy jurysd. będzie bezskuteczne i nie uzasadni zamierzonej właściwości, gdy w chwili zawarcia pisemnej umowy, podpisania weksłu (w tym przypadku Petschek l. c. str. 166 uważa za decydującą chwilę wniesienia skargi wekslowej), zawarcia wyraźnego układu, przyjęcia faktury, kupujący mieszkał w krajach tutejszych. Jeżeli na podstawie w ten sposób stworzonej właściwości wniesioną zostanie przeciw kupującemu skarga z interesu ratowego przez sąd z §§ 88, 89 i 104 al. 1 n. j., to sąd odnośny jest dla skargi niewłaściwy. Jeżeli zaś poddanie się sądowi (w chwili wniesienia skargi) niewłaściwemu następuje przez niewniesienie zarzutu niewłaściwości w przypadku § 104 al. 3 n. j., to zaniechanie wniesienia zarzutu a temsamem poddanie się właściwości odnośnego sądu wówczas będzie bezskuteczne, gdy w chwili, w której należało podnieść zarzut niewłaściwości sądu, kupujący mieszkał w krajach tutejszych. Pomimo zaniechania wniesienia zarzutu niewłaściwości sąd odnośny nie będzie dla skargi właściwy.

Niewłaściwość tę należy uwzględnić z urzędu, a to aż do skutecznienia sprzedaży licytacyjnej. Wynika stąd, że sąd, w którym się proces w pierwszej, drugiej lub trzeciej instancji toczy, winien z urzędu, a tembardziej na wniosek odrzucić skargę, unieważniając ewentualnie całe poprzednie postępowanie; wynika stąd dalej, że nawet po prawomocnem zakończeniu sporu wyrokiem lub ugodą sądową może być niewłaściwość sądu procesowego uwzględniona i postępowanie procesowe unieważnione i to aż do skutecznienia sprzedaży licytacyjnej. Nastąpi to bądź na wniosek strony, bądź z urzędu tj. na skutek impulsu ze strony sądu egzekucyjnego (w toku postępowania egzekucyjnego). Unieważnienie postępowania procesowego po prawomocnem zakończeniu procesu także należeć będzie (analogia z § 532 p. c.) do kompetencji sądu procesowego (O. z 6 czerwca 1902 l. 7535 G. U. n. zb. 1934) w szczególności do tego, który w ostatniej instancji orzekał (Petschek l. c. w Vierteljschr. z r. 1898 str. 181 i n.). Jak jednak już zaznaczono, uwzględnienie niewłaściwości sądu procesowego nastąpić może tylko do chwili wykonania sprzedaży licytacyjnej (tj. aż do chwili przybicia targu) lub, co z natury rzeczy wynika, aż do chwili przedsięwzięcia w toku egzekucyi innego aktu przedstawiającego się jako surogat licytacyjnej sprzedaży (Petschek l. c. w Vrtijschr. z r. 1898 str. 185) n. p. sprzedaży z wolnej ręki, przejęcia ruchomości z § 271 ord. egz., przekazania wierzytelności w miejsce zapłaty i t. d. Egzekucya wdrożona na podstawie tytułu egzekucyjnego w wskazany tu sposób unieważnioną zastanowioną zostanie po myśli § 39 l. 5 ord. egz.

Niewłaściwość sądu uchylona być może tylko przez to, że pozwany wdaje się w rozprawę pomimo poprzedniego pouczenia przez sędziego. Wynika stąd, że, jeżeli pozwany wdaje się w rozprawę bez pouczenia sędziego, sanacya niewłaściwości nie nastąpiła i że wdanie się w rozprawę po pouczeniu sędziego jest jedynym sposobem sanowania niewłaściwości. Sanacya może nastąpić wedle brzmienia ustawy tylko na »rozprawie«, w technicznem tego słowa znaczeniu, a więc na rozprawie w 1 lub 2 instancji,

a nie później (tak Petschek l. c. w Vrtljschr. z r. 1898 str. 169). Natomiast Sperl: Vereinbarung der Gerichtszuständigkeit str. 78 uw. 21 i Tilsch l. c. str. 8 uw. 8, nie kępują się brzmieniem 3 ustępu § 6 ust. o interesach ratowych i oświadczają się za zapatrywaniem, że także poza rozprawą a nawet i w toku postępowania egzekucyjnego może dłużnik sadować wadliwość postępowania przez poddanie się właściwości sądu procesowego po pouczeniu sędziego.

Zachodzi pytanie, jakie ma znaczenie fakt ten, iż kupujący (w interesie ratowym), który się poddał właściwości z § 88 n. j. lub z § 104 al. 1, n. j. i który w chwili poddania się tej właściwości miał zamieszkanie w krajach tutejszych, nie ma zamieszkania w krajach tutejszych w czasie, gdy proces z interesu ratowego wdrożony zostaje. Jasną jest rzeczą, że pierwotne poddanie się właściwości z § 88 i 104 al. 1 n. j., jako od początku bezskuteczne, pozostaje nadal bezskutecznem. Ponieważ jednak obecnie kupujący mógłby ważnie poddać się właściwości z § 88 i 104 al. 1 n. j., przeto okoliczność ta, że proces pochodzi z interesu ratowego, nie ma tego wpływu, jaki w § 6 ust. o czynnościach ratowych jest określony, a kwestyę właściwości względnie niewłaściwości sądu procesowego oceniać będzie należało wedle ogólnych przepisów z §§ 42 i n. n. j. (Petschek l. c. w Vrtljschr. z r. 1898 str. 166, 167). Błędem natomiast należy uważać O. z 4 marca 1902 l. 2826 G. U. n. zb. 1797 (dokładniej podane w Prz. pr. i adm. z r. 1902 str. 175 i n.), wedle którego dobrowolna prorogacya sądu po myśli § 6 ust. o interesach ratowych pozostaje w mocy, jeżeli pozwany, który w czasie zawarcia interesu ratowego i poddania się kompetencyi innego sądu mieszkał stale w Przedlitawii, w czasie wniesienia skargi przebywa stale we Węgrzech lub gdzieindziej za granicą.

Zachodzi dalsze pytanie, jakie znaczenie mają w krajach tutejszych tytuły egzekucyjne, wydane w sporach z interesów ratowych, które prawnomaterialnie podpadają pod przepisy ustawy o interesach ratowych, przez sądy zagraniczne, którym się strony poddały w sposób zakazany w § 6 ust.

o interesach ratowych? Ponieważ odnośnie do tytułów egzekucyjnych wydanych we Węgrzech, Krocacji i Sławonii, tudzież w Bośni i Hercegowinie, po myśli § 86 ord. egz., art. XIX ust. wpr. ord. egz., art. II i IX rozp. min. spr. z 13 grudnia 1897 l. 285 Dz. u. p. i art. III rozp. min. spraw. z 15 grudnia 1897 l. 286 Dz. u. p. nie przysługuje tutejszym sądom prawo badania, czy sądy węgierskie, kroackie, bośniackie, hercegowińskie, od których tytuł egzekucyjny pochodzi, właściwe były do wydania tytułu egzekucyjnego, przeto przyjąć należy, że przepis § 6 ust. o interesach ratowych nie będzie miał wobec rzeczonych tytułów egzekucyjnych żadnego znaczenia i że te tytuły egzekucyjne przez sądy tutejsze będą musiały być wykonane. To stanowisko zajmuje też Petsnek l. c. w J. Vierljsh. z r. 1898 str. 177 i n. tudzież Sąd najw. w O. z 13 października 1903 l. 13719 G. U. 2461 (w odniesieniu do wyroku węgierskiego). Natomiast w O. z 16 maja 1904 l. 6776 G. J. VI nr. 5 i w O. z 27 września 1904 l. 11550 G. J. VI nr. 6 doszedł Sąd najw. do innego wniosku, tj. do wniosku, że wśród podanych tu warunków wyrok zagraniczny węgierski jest w krajach tutejszych bezskuteczny, skoro świadectwo wyrokiem takim objęte jest niedozwolone (§ 81 l. 2 ord. egz.), i że z tego powodu można w tutejszym sądzie egzekucyjnym w drodze skargi żądać orzeczenia, że odnośny węgierski wyrok jest bezskuteczny. Argument Sądu najw. nie jest trafny, gdyż nie świadectwo, objęte wyrokiem jest zakazane, lecz zakazaną jest tylko właściwość sądu węgierskiego. Przeciw na ostatku wymienionym orzeczeniom wystąpił z trafną argumentacją Petschek w J. Bl. z r. 1904 nr. 31 (dotyczy pierwszego orzeczenia) i w J. Bl. z r. 1904 nr. 52 (dotyczy drugiego orzeczenia). Inaczej się natomiast rzecz ma odnośnie do tytułów egzekucyjnych, pochodzących od innych obcych sądów. Te tytuły egzekucyjne będą w krajach tutejszych bezskuteczne po myśli § 80 l. 1 ord. egz.

CZĘŚĆ III.

O sądownictwie w sprawach niespornych.

Lit. Amschl: Die freiwillige Gerichtsbarkeit nach den neuen Jurisdiktionsgesetzen, G. H. z r. 1897 Nr. 48—51; Hofer: Von der Gerichtsbarkeit in Geschäften ausser Streitsachen und der Zuständigkeit der Gerichte für bürgerliche Eintragungen im Executionsverfahren, 1898 r.; Pisko: Die ausserstreitige Gerichtsbarkeit in Handelssachen w G. H. z r. 1900 Nr. 37 i 38. Zob. literaturę przy następnych §§-ach norm. jur.

Przepisy o właściwości sądów w sprawach niespornych zawarte są w §§ 105—122 n. j., a nadto w art. VII, VIII l. 2 do 7, XVII—XVIII ust. wpraw. n. j. tudzież w przepisach przy tych normach zacytowanych (zob.).

Zob. § 37 l. 11 ust. o org. sąd. wyżej na str. 145 i 146, § 83 ust. o org. sąd. wyżej na str. 101, § 84 ust. o org. sąd. wyżej na str. 148. Do sądownictwa w sprawach niespornych odnoszą się w zasadzie przepisy §§ 28—48 n. j. (zob. odnośne przepisy i uwagi przy nich dodane).

Pertraktacya spadkowa.

§ 105. Do pertraktacyi spadków powołany jest sąd powiatowy, jeżeli zaś w spadku znajdują się dobra tabularne

§ 105. Zur Abhandlung von Verlassenschaften ist das Bezirksgericht, wenn sich aber in der Verlassenschaft landtäfliche

albo dobra ze związku gminnego wyłączone albo lenna, sąd obwodowy lub krajowy, w którym zmarły miał swój sąd powszechny w sprawach spornych.

§ 106. Jeżeli poddany austriacki umarł zagranicą, wówczas do pertraktacyi jego spadku powołany jest sąd, w którym zmarły miał ostatni tutejszokrajowy sąd powszechny, albo, jeżeli się ten nie da wyśledzić, sąd w którego okręgu wszystkie należące do spadku nieruchomości lub ich większą część jest położona, jeśli zaś zmarły posiadał tylko majątek ruchomy, ten sąd, w którego okręgu położona jest większa część majątku ruchomego znajdującego się w kraju. Jeżeli do spadku należą dobra tabularne albo dobra wydzielone ze związku gminnego albo lenna, wówczas należy odpowiednio stosować postanowienia § 105.

§ 107. Odnośnie do dóbr nieruchomych zmarłego obco-krajowca położonych w terytorjum, w którym niniejsza ustawa obowiązuje, należy pertraktacya spadkowa do tego sądu powiatowego, albo jeżeli te dobra w całości lub części w tabuli są wpisane lub ze związku gminnego wyłączone,

oder aus dem Gemeindeverbande ausgeschiedene Güter oder Lehen befinden, das Kreis- oder Landesgericht berufen, bei dem der Verstorbene seinen allgemeinen Gerichtsstand in Streitsachen hatte.

§ 106. Ist ein österreichischer Staatsangehöriger im Auslande gestorben, so ist zur Abhandlung seiner Verlassenschaft das Gericht, bei welchem der Verstorbene seinen letzten allgemeinen Gerichtsstand im Inlande hatte oder, wenn sich dieser nicht ausmitteln lässt, das Gericht zuständig in dessen Sprengel die in die Verlassenschaft gehörigen unbeweglichen Güter ganz oder zum grösseren Theile, und wenn er bloss bewegliches Vermögen besessen hat, der grössere Theil des im Inlande befindlichen beweglichen Vermögens gelegen ist. Gehören landtäfliche oder aus dem Gemeindeverbande ausgeschiedene Güter oder Lehen zur Verlassenschaft, so sind die Bestimmungen des § 105 entsprechend anzuwenden.

§ 107. Rücksichtlich der im Geltungsgebiete dieses Gesetzes gelegenen unbeweglichen Güter eines eines verstorbenen Ausländers kommt die Verlassenschaftsabhandlung dem Bezirksgerichte oder, wenn diese Güter oder Theil derselben in einer Landtafel eingetragen oder aus dem Gemeindeverbande ausgeschieden sind,

do tego sądu obwodowego albo krajowego, w którego okręgu wszystkie te dobra lub większa część tychże jest położona.

§ 108. Jeżeli według odnośnych przepisów prawnych sąd tutejszy powołany jest do przeprowadzenia pertraktacyi spadkowej odnośnie do ruchomego majątku zmarłego obcokrajowca, wówczas właściwym jest dla tej pertraktacyi ten sąd powiatowy, który był sądem powszechnym zmarłego obcokrajowca; jeżeli zaś ten sąd nie da się wysledzić, ten sąd powiatowy, w którego okręgu znajduje się większa część pozostałego ruchomego majątku.

Lit. Petschek: Die Kompetenz der selbständigen Handelssenate in Verlassenschafts- Vormundschafts- und Kuratelangelegenheiten w G. Z. z r. 1897 str. 16.

Do zrozumienia §§ 105 — 108 n. j. potrzebne są §§ 21—25 pat. ces. z dnia 9 sierpnia 1854 l. 208 Dz. u. p., utrzymane wyraźnie w mocy art. VII l. 3. ust. wprov. n. j. Dlatego ostatnie §§ przytacza tu się:

§ 21. Sąd, do którego według ustawy o właściwości sądów w sprawach cywilnych należy pertraktacya spadku krajowca, winien rozciągnąć pertraktacyę na wszelki gdziekolwiek bądź znajdujący się majątek ruchomy, tudzież na dobra nieruchome zmarłego, znajdujące się w cesarstwie austriackiem.

§ 22. Względem dóbr nieruchomych zmarłego obcokrajowca, położonych w granicach państwa austriackiego, należy pertraktacya w całości do tego sądu austriackiego który do

dem Kreis- oder Landesgerichte zu, in dessen Sprengel diese unbeweglichen Güter ganz oder ihrem grösseren Theile nach gelegen sind.

§ 108. Wenn nach den darüber bestehenden gesetzlichen Vorschriften die Abhandlung über den beweglichen Nachlass eines verstorbenen Ausländers von einem im Geltungsgebiete dieses Gesetzes befindlichen Gerichte zu pflegen ist, so ist hier für das Bezirksgericht zuständig, bei dem der Ausländer seinen allgemeinen Gerichtsstand hatte; wenn sich dieser aber nicht ermitteln lässt, das Bezirksgericht, in dessen Sprengel sich der grössere Theil des hinterlassenen beweglichen Vermögens befindet.

tęgo według ustawy o właściwości w sprawach cywilnych jest powołanym, wyjąwszy, gdy na mocy traktatów co innego zostanie postanowionem. Sąd ten winien zatem według ustaw tutejszych oceniać prawa wszystkich interesowanych i mieć staranie o to, ażeby wszelkie należitości od pertraktacyi uiszczone zostały.

§ 23. Względem majątku ruchomego obcokrajowców zmarłych w państwie austriackim lub zagranicą, należących jednak do takiego państwa, które według równych zasad postępuje, sądy austriackie winny są odstąpić właściwej władzy zagranicznej spadkodawcy tak pertraktacyę spadku jakoteż rozstrzygnięcie wszystkich spornych pretensyi do spadku i ograniczać się w powszechności na przestrzeganiu stosownie do przepisów §§ 136—139, aby spadek i pretensye tych dziedziców i legataryuszów, którzy są poddanymi austriackimi lub cudzoziemcami, przebywającymi w państwie austriackim były zabezpieczone, tudzież, aby zaspokojenie wierzycieli tutejszokrajowych nastąpiło.

Jeżeli cudzoziemiec zmarły należy do takiego państwa, które nie uznaje w równej mierze właściwości sądów austriackich co do spadku poddanych austriackich, tamże się znajdującego — o czem w wątpliwych przypadkach władze objaśnienia od ministra sprawiedliwości zażądać mają — lub jeżeli sposób jego postępowania sprawdzonym być nie może, należy w pierwszym przypadku postępować według zasad wzajemności, w drugim zaś postąpić ze spadkiem obcokrajowca, znajdującym się w krajach tutejszych, podobnie jak ze spadkiem każdego tutejszokrajowca.

§ 24. Jeżeli w przypadku, gdy spadek po obcokrajowcu stale zamieszkałym w państwie austriackim, według wyżej rzeczonych przepisów (§ 23) przez władzę zagraniczną miał być pertraktowany, osoby interesowane, znajdujące się w krajach tutejszych proszą o pertraktowanie spadku przez sąd austriacki, powinien tenże przedsięwziąć pertraktacyę spadku według ustaw austriackich, o ile po poprzednim wezwaniu edyktałnem poddają się temu postępowaniu także interesu-

wane osoby zagraniczne, które się ze swojemi prawami do spadku zgłosiły.

Jak w takim przypadku postąpić, a w szczególności w jaki sposób względem spadków poddanych tureckich, zmarłych w państwie austriackiem postępywać należy, wskazanem jest w § 140—144.

§ 25. Spadek ruchomy obcokrajowców, względnie których nie można sprawdzić, do jakiego państwa należą, lub którzy już utracili prawo obywatelstwa w owem państwie, do którego należeli, pertraktowany będzie przez sądy austriackie i według ustaw austriackich.

Stosunek §§-ów 23 al. 2, 24 i 25 cyt. pat. do §§-ów 107 i 108 n. j. wyjaśnia trafnie odp. min. na pyt. do § 107 i 108 n. j. w następujący sposób: Przepisy §§ 107 i 108 n. j. mają tylko wówczas zastosowanie, gdy w pierwszym przypadku pertraktacya ruchomego majątku, zaś w drugim przypadku pertraktacya nieruchomego majątku obcokrajowca pozostawioną jest zagranicznej władzy. Jeżeli natomiast co do całego spadku obcokrajowca toczy się pertraktacya w sądach tutejszych (§§ 23 al. 2, 24 i 25 pat. ces. z 9 sierpnia 1854 l. 208 Dz. u. p.), wówczas wchodzi w zastosowanie ogólna właściwość z § 105 n. j. (Por. rozp. min. z d. 30 listopada 1858 l. 222).—I w takim więc przypadku o właściwość decydować będzie sąd powszechny zmarłego w sprawach spornych (§§ 66—73 n. j.).

Jeżeli o właściwość miejscowej sądu powołanego do pertraktacyi spadkowej decyduje sąd powszechny zmarłego w sprawach spornych (zob. §§ 105, 106 i 108 n. jur.), a zmarły miał kilka takich sądów powszechnych, wówczas można pertraktacyę wdrożyć w każdym (przedmiotowo kompetentnym) z pośród tych kilku miejscowo właściwych sądów. Między sądami tymi decyduje pierwszeństwo (odp. min. na pyt. do § 105 n. j.). Za przyjęciem pierwszeństwa przemawia analogia z § 102 n. j. (tak Fürst str. 227, Neumann str. 1248; inaczej Horten str. 320).

Przepis §§ 105 i 106 n. j. uzupełnić należy w drodze analogii w ten sposób, iż także w przypadku, gdy chodzi o spadek tutejszego poddanego, zmarłego w krajach tutejszych, którego ostatni sąd powszechny w sprawach spornych nie da się wypośrodkować, miejscowo właściwym do pertraktacyi spadkowej będzie ten sąd przedmiotowo właściwy, w którego okręgu położone są do spadku należące dobra nieruchomości w całości lub w większej części, a jeżeli zmarły tylko nieruchomy majątek posiadał, większa część w kraju się znajdującego majątku ruchomego.

W kwestyi położenia majątku zob. uwagi przy § 99 n. j.

O delegacyi trybunału pierwszej instancyi (ze względów utylitarności) do przeprowadzenia pertraktacyi spadkowej, należącej wedle ustawy do sądu powiatowego, zob. § 31 al. 1 n. j.

Przepisy §§ 105—108 n. j. wchodzą o tyle w zastosowanie, o ile nie ma specjalnych odmiennych przepisów. I tak Urząd naczelnego marszałka dworu powołany jest do pertraktacyi spadku po osobach podlegających jurysdykcyi tego urzędu (zob. art. III ust. wpr. n. j. i uwagi tamże podane), zaś niemiecki zakon rycerski do pertraktacyi wolnego, własnego majątku wielkiego mistrza, rycerzy i kapłanów zakonnych (zob. art. VIII l. 1 ust. wpr. n. j. i uwagi tam podane). Następnie sądy handlowe we Wiedniu, Tryeście i Pradze właściwe są do pertraktacyi spadków kupców i fabrykantów w siedzibie tych sądów zamieszkałych i tamże zarejestrowanych (zob. bliższe szczegóły w art. VIII l. 2 ust. wpr. n. j. w i w uwagach tam podanych). Tu należy także poniekąd przepis § 116 n. j. (zob. tamże) tej treści, iż do instancyi fideikomisowej należy pertraktacya majątku fideikomisowego w przypadku śmierci posiadacza fideikomisu.

Zob. § 13 ust. z 20 maja 1869 l. 78 Dz. u. p. o zakresie działania sądów wojskowych niżej przy art. II l. 2 ust. wpr. n. j.

Opieka i kuratela.

§ 109. Do ustanowienia opiekuna lub kuratora i do sprawowania wszystkich czynności, które należą do władzy opiekuńczej i kuratelarnej, powołany jest ten sąd powiatowy, który jest dla małoletniego albo osoby pod opieką pozostającej sądem powszechnym w sprawach spornych. Jeżeli dla obcokrajowca, który nie ma w kraju sądu powszechnego, ma być ustanowiony opiekun lub kurator, wówczas właściwym jest ten sąd powiatowy, w którego okręgu obcokrajowiec ma miejsce zamieszkania albo pobytu.

Jednakże rozstrzygnięcie o uchwałach sądów powiatowych, zapomocą których ma być dozwolonem lub odmówionem przedłużenie władzy ojcowskiej lub opieki, albo zawieszenie lub zniesienie kurateli z powodu obłąkania lub głupowatości lub też marnotrawstwa, jakoteż rozstrzygnięcie o uchwałach sądów powiatowych, zapomocą których udziela lub odmawia się zezwolenia na wniesienie prośby o legitymację przez łaskę monarszą albo zezwolenia na pozbycie nieruchomości małoletnich lub osób pod opieką po-

§ 109. Zur Bestellung des Vormundes oder Curators und zur Besorgung aller Geschäfte, welche der Vormundschafts und Curatelsbehörde obliegen, ist das Bezirksgericht berufen, bei welchem der Minderjährige oder Pflegebefohlene seinen allgemeinen Gerichtsstand in Streitsachen hat. Ist für einen Ausländer, für den im Inlande ein allgemeiner Gerichtsstand nicht begründet ist, ein Vormund oder Curator zu bestellen, so ist das Bezirksgericht zuständig, in dessen Sprengel der Ausländer seinen Wohnsitz oder Aufenthalt hat.

Doch ist die Entscheidung über die Beschlüsse der Bezirksgerichte, durch welche die Verlängerung der väterlichen Gewalt oder Vormundschaft oder die Verhängung oder Aufhebung einer Curatel wegen Wahn- oder Blödsinnes oder wegen Verschwendung bewilligt oder verweigert werden soll, sowie die Entscheidung über die Beschlüsse der Bezirksgerichte, durch welche Adoptionsgesuche definitiv erledigt werden oder durch welche die Bewilligung zum Ansuchen um Legitimation durch landerfürstliche Begünstigung oder die Genehmigung der Veräußerung unbeweglicher Sa-

zostających, zastrzega się sądowi obwodowemu albo krajowemu, w którego okręgu znajduje się właściwy sąd powiatowy. Sąd powiatowy winien w tym przypadku przesłać trybunałowi pierwszej instancji akta przeprowadzonego postępowania jeszcze przed wygotowaniem uchwały sądu powiatowego.

Lit. Petschek: Die Kompetenz der selbständigen Handelsgerichte in Verlassenschafts- Vormundschafts- und Kuratelsangelegenlichen, G. Z. z r. 1897 nr. 16; Pražak: Die erste Rechtsmittelinstanz bei Kuratelsverhängungen, G. Z. z r. 1898 nr. 31; Sperl: Der Rechtszug bei Beschlussfassungen auf Kuratelrehängung, w G. Z. z r. 1898 nr. 34; Brugger: Der Rechtszug gegen Beschlüsse auf Kuratelsverhängung, G. Z. z r. 1899 nr. 26; W. M.: Eine Lücke des Gesetzes, G. H. z r. 1898 nr. 52; M. L.: Zur Auslegung des § 109 Abs. 2 I. N., w Not. Z. z r. 1900 str. 85.

Do ustępu 1 § 109 n. j.

Przedmiotowo właściwymi dla ustanowienia opieki i t. d. powołane są w zasadzie sądy powiatowe. Wyjątkowo właściwe są:

1) trybunały pierwszej instancji: a) w przypadku § 110 n. j. (zob.), b) w przypadku delegacji z § 31 zd. 2 n. j. (zob.);

2) samoistne sądy handlowe we Wiedniu, Pradze i Tryeście w przypadku określonym w rozp. z dnia 31 grudnia 1855 l. 2 Dz. u. p. z r. 1856 i w art. VIII l. 2 ust. wpraw. n. j. (zob. art. VIII l. 2 ust. wpraw. n. j. i podane tam zacytowane tu rozporządzenie).

chen der Minderjährigen oder Pflegebefohlenen erteilt oder verweigert werden soll, dem Kreis- oder Landesgerichte vorbehalten, in dessen Sprengel das zuständige Bezirksgericht gelegen ist.

Das Bezirksgericht hat in diesem Falle dem Gerichtshofe erster Instanz noch vor Ausfertigung des bezirksgerichtlichen Beschlusses die Acten über die gepflogene Verhandlung zu übersenden.

Zob. § 13 al. 3 ust. z 20 maja 1896 l. 78 Dz. u. p. przy art. II l. 2 ust. wpraw. n. j. (dotyczący osób wojsk.).

Miejscowo właściwym dla ustanowienia opieki i kurateli i t. d. jest sąd (sąd powiatowy, względnie trybunał pierwszej instancji), w którego okręgu pupil lub kurand ma sąd powszechny (zob. § 71—73 n. j.). Dla tutejszych poddanych, którzy nie mają w krajach sądu powszechnego, ustanowi (miejscowo-właściwy) sąd opiekuńczy lub kuratelarny po myśli § 28 n. j. Sąd najw. (por. W. M. l. c. w G. H. z r. 1898 nr. 52). Dla obcych poddanych, którzy nie mają w krajach tutejszych sądu powszechnego, będzie miejscowo właściwym sąd, w którego okręgu obcy poddany ma miejsce zamieszkania (t. zn. gdzie faktycznie mieszka) lub miejsce pobytu. Miejscowa właściwość sądów handlowych w przypadkach, gdy sądy te sądami opiekuńczymi lub kuratelarnymi, określona jest w rozp. z 21 grudnia 1855 l. 2 Dz. u. p. (zob. przy art. VIII l. 2 ust. wpraw. n. j.).

Zob. art. VI l. 6 ust. wpraw. n. j. odnośnie do dzieci nieślubnych i podrzutków, które pomieszczone są na koszt zakładu publicznego.

Do ustępu 2 § 109 n. j.

Przypadki, w których sądy powiatowe jako władze opiekuńcze lub kuratelarne obowiązane są przed wygotowaniem uchwały zasięgnąć rozstrzygnięcia przełożonego sądu obwodowego lub krajowego, wymienione są w ustępie 2 § 109 n. j. wyczerpująco. Dlatego postanowienia ustępu 2 § 109 n. j. nie można w drodze analogii rozszerzać na przypadki tym przepisem wyraźnie nie objęte np. (wedle odp. min. na pyt. do § 109 n. j.) do uchwał sądu powiatowego, zapomocą których orzeka się utratę władzy ojcowskiej albo usunięcie opiekuna z urzędu, tudzież według opinii Sądu najw. z 12 lipca 1898 Praes. 288 w Dz. rozp. min. spraw. z r. 1898 str. 194 do uchwał, zapomocą których w myśl §§ 183 i 219 pat. ces. z 9 sierpnia 1854 l. 208 Dz. u. p. ustanawia się kuratora dla obcego poddanego. Dlatego według powołanej opinii Sądu najwyż. należy doniesienia zakładów dla obłąkanych uczynione po myśli § 9 rozp. min. z dnia 14 maja 1874

l. 71 Dz. u. p. w przypadkach takich przesłać do właściwego sądu powiatowego.

Z judykatury Sądu najwyższego należy tu przytoczyć:

Rozstrzygnięcia przełożonego sądu obwodowego lub krajowego nie wymaga pozbycie nieruchomości, przypadłej pupilowi w drodze spadku, w toku postępowania spadkowego przed przyznaniem spadku; taksamo się rzecz ma z przeniesieniem takiej nieruchomości na współdziedzica w drodze działu spadkowego (O. z 31 grudnia 1873 l. 11570 G. U. 5195 Jud. 85 i O. z dnia 26 maja 1876 r. l. 5688 G. U. 6162).

Rozstrzygnięcie o uchyleniu przedłużonej władzy ojcowskiej zastrzeżone jest sądowi obwodowemu lub krajowemu (Orz. z dnia 25 kwietnia 1899 roku l. 6254 G. U. n. zb. 590).

W razie zacepienia uchwały sądu powiatowego z tego powodu, że uchwałę wydano bez zasiągnięcia rozstrzygnięcia przełożonego sądu obwodowego lub krajowego, należy znieść tylko wygotowanie uchwały, a nie samą uchwałę (O. z 25 kwietnia 1899 l. 6254 G. U. n. zb. 590).

Zachodzi pytanie, jaki jest tok instancyi w przypadku zacepienia uchwały sądu powiatowego, wydanej po zasiągnięciu rozstrzygnięcia ze strony przełożonego trybunału pierwszej instancyi? Odpowiedź zależną będzie od rozstrzygnięcia pytania przedstępного, czy uchwała sądu powiatowego, wydana po zasiągnięciu rozstrzygnięcia przełożonego trybunału pierwszej instancyi. W pierwszym przypadku rekurs wnieść będzie należało do sądu powiatowego, a załatwi rekurs ten sąd obwodowy lub krajowy jako sąd 2 instancyi; w drugim przypadku zaś rekurs wnieść będzie należało w trybunale 1 instancyi a rekurs ten załatwi sąd krajowy wyższy jako sąd 2 instancyi (§ 3 n. j.). — Otóż z brzmienia ustępu 2go § 109 n. j. wynika, że uchwały, o których mowa, są uchwałami (decyzjami) sądu powiatowego, i że tylko przed wygotowaniem takiej uchwały sąd powiatowy zasięgnąć ma rozstrzygnięcia trybunału pierwszej instancyi. Wobec tego

na postawione pytanie odpowiedzieć będzie należało w duchu pierwszej alternatywy. Zaznacza się przytem, że rekurs przeciw uchwale sądu powiatowego, o której mowa, załatwi senat apelacyjny trybunału pierwszej instancyi, gdy tymczasem rozstrzygnięcie zasiągnięte przez sąd powiatowy przed wygotowaniem uchwały wydał senat dla spraw niespornych.

W teoryi w kwestyi tu poruszonej są zdania podzielone. Sperl l. c., Horten str. 322 i Neumann str. 1251 bronią zapatrywania tu przyjętego. Natomiast Prażak l. c., Brugger l. c. i Fürstl str. 231, opierając się na brzmieniu ustępu 2 § 83 dawnej n. j. z d. 20 listopada 1852, przejętego z pewnemi zmianami w § 109 al. 2 n. j., dochodzą do konkluzyi, że rekurs przeciw uchwale z § 109 al. 2 n. j. załatwi sąd kraj. wyższy jako sąd 2 instancyi (tak też Schauer przy § 109 n. j., że jednakże rekurs wnieść należy w sądzie powiatowym. Ostatnie zapatrywanie jest przyjętem w praktyce, a wyrazem tej praktyki jest orzeczenie sądu kraj. w Gracu, podane w J. Bl. z r. 1899 nr. 42, wedle którego rekurs przeciw uchwałom z 2 ustępu § 109 n. j. winien być wniesionym w sądzie powiatowym, a następnie przez sąd obwodowy lub krajowy przedłożonym sądowi krajowemu wyższemu do rozstrzygnięcia.

W przedmiocie poruszonej tu kwestyi istnieją następujące odp. min. na pyt. do § 109 n. j.:

Przez wyliczenie w § 109 al. 2 n. j. tych uchwał sądu powiatowego, w przedmiocie których zastrzeżonem jest rozstrzygnięcie przełożonemu sądowi krajowemu albo obwodowemu, nie doznaje dotychczasowy sposób zasięgania tego rozstrzygnięcia i dotychczasowy stosunek uchwały (zarządzenia § 83 dawnej n. j.) sądu powiatowego do rozstrzygnięcia trybunału żadnej zmiany.

Wygotowania uchwał sądu powiatowego wymienione w § 109 al. 2 n. j. należy sądom doręczyć dopiero po uzyskaniu rozstrzygnięcia trybunału pierwszej instancyi.

Strony, które się żalić chcą przeciw uchwale, winny przeciw niej wnieść rekurs w sądzie powiatowym.

§ 110. Jako władza opiekuńcza lub kuratelarna nad małoletnimi dziećmi takich spadkodawców, w których spadku znajdują się dobra tabularne albo obszary dworskie wydzielone ze związku gminnego, tudzież nad pupilami i kurandami w ogóle, którzy posiadają takie dobra lub obszary dworskie, właściwy jest ten sąd obwodowy albo krajowy, który w sprawach spornych jest sądem powszechnym małoletniego lub kuranda.

Ta właściwość ma miejsce także wówczas, gdy pupile i kurandzi nabywają dobra tabularne albo obszary dworskie wydzielone ze związku gminnego dopiero wtedy, gdy sąd powiatowy swe sądownictwo jako władza opiekuńcza lub kuratelarna już zaczął wykonywać. Przeniesienie do sądu obwodowego albo krajowego, który się stał właściwym, winno nastąpić na doniesienie opiekuna lub kuratora albo z urzędu.

Ustęp drugi § 110 n. j. jest wyjątkiem z przepisu objętego ustępem 1 § 29 n. j. (zob. tamże).

Sąd obwodowy albo krajowy pozostaje sądem opiekuńczym lub kuratelarnym, chociaż później dobro tabularne albo samoistny obszar dworski wydzielonem zostanie z majątku pupila lub kuranda (§ 29 n. j.). (Odp. min. na pyt. do § 110

§ 110. Als Vormundschafts- oder Curatelsbehörde über die minderjährigen Kinder solcher Erblasser, in deren Nachlasse sich landtäfliche Güter oder aus dem Gemeindeverbande ausgeschiedene Gutsgebiete befinden und über Mündel und Pflegebefohlene überhaupt, welche solche Güter oder Gutsgebiete besitzen, ist dasjenige Kreis- oder Landesgericht zuständig, vor welchem der Minderjährige oder Pflegebefohlene seinen allgemeinen Gerichtsstand in Streit-sachen hat.

Diese Zuständigkeit tritt auch dann ein, wenn Mündel und Pflegebefohlene landtäfliche Güter oder aus dem Gemeindeverbande ausgeschiedene Gutsgebiete erst erwerben, nachdem bereits ein Bezirksgericht seine Gerichtsbarkeit als Vormundschafts- oder Curatelsbehörde ausüben angefangen hat. Die Übertragung an das zuständig gewordene Kreis oder Landesgericht hat auf Anzeige des Vormunds oder Curators oder von amtswegen zu erfolgen.

n. j.). Jest to konsekwencya pierwszego ustępu z § 29 n. j., której ustęp 2 § 110 n. j. jako wyjątkowy nie wyklucza wcale.

§. 111. Jeżeli to przedstawia się jako korzystne dla pupila lub kuranda, a zwłaszcza jeżeli to prawdopodobnie przyczyni się do skutecznego wykonywania ochrony, należącej się pupilowi ze strony władzy opiekuńczej lub kuratelarnej, wolno sądowi właściwemu do spełniania czynności opiekuńczych lub kuratelarnych z urzędu lub na wniosek nadzór i opiekę nad osobą pupila albo wykonywanie obowiązków ciążących na sędzie w odniesieniu do spraw majątkowych pupila w całości lub w części przekazać innemu sądowi tejsamej kategorii.

Tego rodzaju uchwała wymaga poprzedniego przyzwolenia ze strony sądu krajowego wyższego przełożonego sądowi właściwemu, a jeżeli przekazanie ma nastąpić sądowi z okręgu innego sądu krajowego wyższego albo sądowi zagranicznemu, przyzwolenia Sądu Najwyższego. Taka uchwała wiąże tutejszokrajowy sąd wezwany o wykonanie czynności opiekuńczych lub kuratelarnych.

§ 111. Wenn dies im Interesse eines Mündels oder Pflegebefohlenen gelegen erscheint, und namentlich wenn dadurch die wirksame Handhabung des den Pflegebefohlenen zugedachten vormundschafts- oder curatelsbehördlichen Schutzes voraussichtlich befördert wird, kann das zur Besorgung der vormundschafts- oder curatelsbehördlichen Geschäfte zuständige Gericht von amtswegen oder auf Antrag die Aufsicht und Fürsorge über die Person des Pflegebefohlenen oder die Ausübung der dem Gerichte in Ansehung der Vermögensangelegenheiten des Pflegebefohlenen zukommenden Obliegenheiten ganz oder zum Theile einem anderen Gerichte gleicher Gattung übertragen.

Ein solcher Beschluss bedarf der vorgängigen Genehmigung des dem zuständigen Gerichte vorgesetzten Oberlandesgerichtes, wenn aber die Übertragung an ein Gericht eines anderen Oberlandesgerichtssprengels oder an ein ausländisches Gericht stattfinden soll, der Genehmigung des Obersten Gerichtshofes. Ein solcher Beschluss ist für das um die Ausübung der vormundschafts- oder curatelsbehördlichen Geschäfte ersuchte inländische Gericht bindend.

W przedmiocie wygotowania wezwania obowiązują postanowienia ostatniego ustępu § 36.

W myśl § 111 n. j. mogą być czynności wymienione w ustępie 1-szym tego §-u przekazane innemu sądowi tej samej kategorii. Poza przypadkiem § 111 n. j. może wśród warunków z § 31 n. j. nastąpić w drodze delegacyi przekazanie trybunałom pierwszej instancyi sprawowania czynności opiekuńczych lub kuratelarnych, należących do sądu powiatowego.

Odebranie czynności przekazanych pewnemu sądowi po myśli § 111 n. j. może z natury rzeczy nastąpić tylko za przyzwoleniem przełożonego sądu krajowego wyższego, względnie Sądu najwyższego (anal. z § 111 al. 2 n. j.) (Fürstl str. 232).

Do zawezwania innego sądu o przedsięwzięcie czynności z § 225 u. c. nie potrzeba przyzwolenia przełożonego sądu krajowego wyższego lub Sądu najw. (Fürstl str. 232).

W przedmiocie dalszego sprawowania przez sąd tutejszy opieki, dotąd za granicą wykonywanej, wydało min. spr. reskrypt podany w Dz. rozp. min. spr. z roku 1900 na str. 254. Reskrypt ten brzmi jak następuje:

§ 111 n. j. daje sądom możliwość przeniesienia w części lub w całości na sąd zagraniczny nadzoru i opieki nad osobą pupila albo wykonywania obowiązków ciążących na sędzie w odniesieniu do zarządu majątku pupila.

Ponieważ podobne postanowienie znachodzi się w ustawach innych państw, w szczególności w ustawach państwa niemieckiego, przeto nieraz może zajść potrzeba, by tutejszy sąd sprawował dalej opiekę nad obcokrajowcem, dotąd sprawowaną za granicą. Co do ustawowych podstaw, na których w takim przypadku może nastąpić przejęcie opieki przez sąd tutejszy, tudzież co do warunków, pod jakimi to nastąpić

może, orzekł Sąd najwyższy w pewnym przypadku niedawno co następuje:

Jeżeli zagraniczna władza opiekuńcza oświadcza, iż zamierza zastanowić swe nieopiekuńcze czynności w odniesieniu do obcokrajowego, w Austrii się znajdującego pupila, a nie zachodzi podstawa do skłaniania jej, iżby swą dotychczasową działalność dalej prowadziła, wówczas tutejszy sąd, właściwy wedle przepisów normy jurysdykcyjnej, jest nie tylko uprawniony, ale nawet obowiązany wykonywać bez wszystkiego czynności nadopiekuńcze nad takim pupilem, gdyż pupil taki znajduje się w podobnym położeniu, jak w przypadku § 183 ces. pat. z 9 sierpnia 1854 l. 208 Dz. u. p. i potrzebuje ochrony tutejszokrajowych władz opiekuńczych.

W przypadku takim winien przeto sąd tutejszy po myśli §§ 183 względnie 219 zacytowanego patentu wkręczyć i czynności nadopiekuńcze nad obcokrajowym pupilem objąć i nie potrzebuje zważać na to, czy sąd obcokrajowy upoważniony jest do postawienia wniosku na przeniesienie opieki. Nie trzeba też do przejścia żadnej delegacyi, zwłaszcza że postanowienie § 31 al. 2 n. j., jak już z brzmienia tego przepisu wynika, nie ma w ogóle zastosowania do przypadku przeniesienia wykonywania czynności nadopiekuńczych z władzy zagranicznej na władzę tutejszą.

§ 112. Które sądy powołane są do ustanowienia kuratora dla poszczególnych sporów lub czynności, oceniać należy wedle odrębnych przepisów wydanych dla poszczególnych przypadków kurateli, wedle postanowień prawa cywilnego i wreszcie wedle postanowień obowiązujących w postępowaniu sądowem.

W braku odmiennego przepisu właściwym jest dla usta-

§ 112. Welche Gerichte zur Bestellung eines Curators für einzelne Streitsachen oder Geschäfte berufen sind, ist nach den für einzelne Fälle von Curatelen erlassenen besonderen Vorschriften, nach den Bestimmungen des bürgerlichen Rechtes und endlich nach den für das gerichtliche Verfahren geltenden Bestimmungen zu beurtheilen.

In Ermangelung einer anderweitigen Vorschrift ist für die Be-

nowienia kuratora ten sąd powiatowy, który w chwili wniesienia podania jest sądem powszechnym strony, proszącej o ustanowienie kurateli.

Lit. Schwalb: Wer hat den Kurator nach § 811 a. b. G. B. zu ernennen w G. Z. z r. 1900 str. 371.

Odrębne postanowienia o właściwości dla ustanowienia kuratora, wspomniane w § 112 al. 1 n. j., zawarte są: w § 690, 811 i 812 u. c. i w §§ 77—79, 128, 129 pat. niesp. (właściwość sądu spadkowego), w § 64 u. konk. (właściwość sądu konkursowego), w §§ 6 i 10 ust. z dnia 16 lutego 1883 l. 20 Dz. u. p. o postępowaniu w celu uznania za zmarłego i o prowadzeniu dowodu śmierci (właściwość trybunału pierwszej instancji, w którego okręgu nieobecny miał ostatnie miejsce zamieszkania lub pobytu), w § 2 ust. z dnia 24 kwietnia 1874 l. 49 Dz. u. p. dotyczącej wspólnego zastępstwa praw posiadaczy częściowych zapisów długu i t. d., w § 3 ust. z dnia 24 kwietnia 1874 l. 48 Dz. u. p. o ochronie praw posiadaczy listów zastawnych, w §§ 48 i 49 ust. z 19 maja 1874 l. 70 Dz. u. p. o zakładaniu ksiąg kolejowych i t. d., w §§ 8, 9, 116, 119, 121 i 386 p. c. (właściwość sądu procesowego), w §§ 34, 162, 174, 297, 310 i 314 ord. egz. (właściwość sądu egzekucyjnego), w § 116 n. j. (zob.).

Schwalb l. c. w G. Z. z r. 1900 str. 371 zastanawia się nad tem, czy kuratora z § 811 u. c. dla nieobjętej masy spadkowej ustanawia sąd spadkowy czy też sąd procesowy. Z uwagi na fakt, że § 811 u. c. zacytowany jest w § 79 pat. niesp. tudzież na fakt, że § 79 pat. niesp. zamieszczony jest między przepisami normującymi przypadki, w których sąd spadkowy ustanowić może kuratora, dochodzi Schwalb do rezultatu, iż kuratora z § 811 u. c. ustanawia sąd spadkowy. Odmiennego zdania broni Wróblewski (Komen-

stellung eines Curators das Bezirksgericht zuständig, bei welchem die um die Bestellung eines Curators ansuchende Partei zur Zeit des Ansuchens ihren allgemeinen Gerichtsstand in Streitsachen hat.

tarz do §§ 531—824 kod. cyw. str. 812 i n.). Wedle Wróblewskiego może nie tylko sąd spadkowy, ale także sąd procesowy na wniosek wierzyciela ustanowić kuratora z § 811 u. c. Dla uzasadnienia właściwości sądu procesowego powołuje się Wróblewski głównie na to, że tylko przez przyznanie sądowi procesowemu właściwości dla ustanowienia kuratora osiągnąć można zamierzony przez ustawę cel, t. j. ułatwienie wierzycielowi dochodzenia praw przeciw masie spadkowej. Argument ten nie zastąpi przepisu, któryby ustanowienie kuratora z § 811 u. c. przydział sądowi procesowemu. W braku zaś takiego przepisu (nie jest nim w szczególności powołany przez Wróblewskiego [§ 116 p. c.] z jednej strony, a wobec istnienia powołanego przez Schwalba §u 79 pat. niesp. z drugiej strony oświadczyć się należy de lege lata za zdaniem Schwalba, a więc za właściwością sądu spadkowego dla ustanowienia kuratora (litis) z § 811 u. c. (Wróblewski tę właściwość przyjmuje obok właściwości sądu procesowego). — Zauważyć jednak należy, że praktyka w latach ostatnich stosuje zdanie Wróblewskiego.

Uprawnienie dzieci nieślubnych.

§ 113. O ile przy przysposobieniu (adoptowaniu) albo uprawnieniu (legitymowaniu) dzieci nieślubnych ma współdziałać sąd, właściwą jest do tego, jeżeli dla osoby, która ma być przysposobioną lub uprawnioną, ustanowiony już jest opiekun lub kurator, władza opiekuńcza lub kuratelarna, zresztą zaś sąd powiatowy, który jest sądem powszechnym w sprawach spornych dla ojca przysposabiającego, dla matki przyspasabiającej albo dla ojca nieślubnego uprawnić się mającego dziecka.

§ 113. Sofern bei einer Annahme an Kindesstatt oder bei einer Legitimation unehelicher Kinder das Gericht mitzuwirken hat, ist hierzu, wenn für die zu adoptirende oder legitimirende Person bereits ein Vormund oder Curator bestellt ist, die Vormundschafts- oder Curatelbehörde, sonst aber das Bezirksgericht zustän-

Jeżeli po śmierci ojca ma być ustalonym uchylenie albo niezawiniona niewiadomość przeszkody małżeństwa (§ 160 pow. ust. cyw.) albo ojcostwo dziecka poza małżeństwem urodzonego w celu tegoż uprawnienia przez następne małżeństwo (§ 161 pow. ust. cyw.), wówczas jest właściwą do tego, jeżeli dla osoby, która ma być uprawnioną, ustanowiony już jest opiekun lub kurator, władza opiekuńcza lub kuratelarna, zresztą zaś sąd powiatowy, który jest dla osoby uprawnici się mającej sądem powszechnym w sprawach spornych.

Lit. C... n.: Ueber die örtliche Zuständigkeit der Gerichte bei Annahme ehelicher Kinder an Kindesstatt, w G. Z. z r. 1899 nr. 26; Beer: Eine Frage zu § 113 J. N. Welches Gericht ist zur Bestätigung von Adoptionsgesuchen berufen, w G. Z. z r. 1899 nr. 39; Lahr: Ueber Adoption und Legitimation, w G. Z. z r. 1901 nr. 3; Anonim: Ueber Adoption und Legitimation w G. Z. z r. 1901 nr. 19; Biach: Zur Frage der Competenz bei Adoption Eigenberechtigter w J. Bl. z r. 1904 nr. 8; Biach: Zur Frage der Competenz bei Adoption Eigenberechtigter, w J. Bl. z r. 1904 nr. 33; Höbert: Zur Competenz in Adoptionsachen, w G. Z. z r. 1904 nr. 28; Tilsch: Einfluss der Civilprocessgesetze auf das materielle Recht. str. 54—57, 61—62.

O adopcyi jest mowa w § 179—185 u. c. i w §§ 257—262 pat. z d. 9 sierpnia 1854 l. 208 Dz. u. p. Sąd jest czynny przy każdej adopcyi (zob. § 257—259 pat.

dig, bei dem der Wahlvater, die Wahlmutter oder der Vater des zu legitimirenden unehelichen Kindes den allgemeinen Gerichtsstand in Streitsachen hat.

Soll nach dem Tode des Vaters die Behebung oder die schuldlose Unwissenheit des Ebehindernisses (§ 160 BGB.) oder die Vaterschaft zu einem ausser der Ehe geborenen Kinde behufs Legitimation desselben durch nachfolgende Ehe (§ 161 BGB.) festgestellt werden, so ist hiezu, wenn für die zu legitimirende Person bereits ein Vormund oder Curator bestellt ist, die Vormundschafts- oder Curatelbehörde, sonst aber das Bezirksgericht zuständig, bei dem die zu legitimirende Person ihren allgemeinen Gerichtsstand in Streitsachen hat.

niesp.). Przepisy § 113 n. j. odnoszą się do każdej adopcji, tj. tak do adopcji dzieci ślubnych jak i nieślubnych (odp. min. na pyt. do § 113 n. j.). W myśl § 113 n. j. powołaną jest w przypadku adopcji do współdziałania władza opiekuńcza lub kuratelarna, jeżeli adoptować się mająca osoba jest niezdolną do działania i ma już ustanowionego opiekuna lub kuratora. W każdym innym przypadku tj. tak w przypadku 1) gdy osoba adoptować się mająca jest zdolną do działania, jak i wówczas 2) gdy osoba ta jest co prawda niezdolną do działania, znajduje się jednakże jeszcze pod władzą ojcowską (tak odp. min. na pyt. do § 113, Horten str. 323, O. sądu kraj. wyższego we Wiedniu z dnia 19 kwietnia 1898 Nc. I 414 98 podane w G. Z. z r. 1898 nr. 20; inaczej O. z 18 listopada 1903 l. 15396 Zb. urz. nr. 749, wedle którego właściwym jest sąd powszechny ojca naturalnego), jak wreszcie w przypadku 3) gdy osoba ta nie jest zdolną do działania i nie pozostaje pod władzą ojcowską, lecz gdy dla niej nie ustanowiono jeszcze opiekuna i kuratora (tak Fürstl str. 234, Neumann str. 1254; inaczej Demelius 124, Biach) powołany jest do współdziałania przy adopcji sąd powiatowy, który jest sądem powszechnym dla adoptującego względem adoptującej w sprawach spornych (§§ 65—75 n. j.). Ten sąd winien w ostatnim z trzech podanych przypadków z pominięciem § 109 n. j. ustanowić dla adoptować się mającej osoby opiekuna lub kuratora, który zastępować ma niezdolnego do działania w toku postępowania adopcyjnego. § 259 pat. niesp. należy wobec § 113 n. j. uważać za zniesiony (O. z d. 26 kwietnia 1904 l. 6129).

W przypadku, gdy sąd powiatowy, wyżej wskazany, zatłwia przysposobienie osób zdolnych do działania, nie zasięga uchwały przełożonego sądu obwodowego lub krajowego. Ustęp 2 § 109 n. j. nie wchodzi więc w tym przypadku w zastosowanie (inaczej Biach l. c. w J. Bl. z roku 1901 nr. 33, Tilsch str. 62, Höbert l. c.).

Zapatrywaniom tu podanym odpowiadają w zupełności orzeczenia S. Najw. z d. 12 sierpnia 1903 l. 11776 w Zb. urzęd. nr. 703, z 24 lutego 1904 l. 2947 w J. Bl. z roku

1904 nr. 33, i w J. Bl. z r. 1905 nr. 1, O. z d. 7 kwietnia 1904 l. 4977 G. J. VI nr. 215 i O. z 26 kwietnia 1904 l. 6129 J. Bl. z r. 1904 nr. 33, tudzież reskr. min. spraw. przedrukowany (bez podania daty reskryptu) w Dz. rozp. min. spr. z roku 1904 str. 285. Powołany reskrypt brzmi jak następuje:

Jeden sąd krajowy wyższy doniósł ministerstwu spraw. o niepewności i niejednostajności orzeczeń, wydanych w sądach jego okręgu w przedmiocie pytania, czy do zatwierdzenia układu o adopcję osoby zdolnej do działania powołany jest w myśl § 259 pat. niesp. trybunał pierwszej instancji czy też w myśl § 113 n. j. sąd powiatowy. Rzeczony sąd krajowy wyższy od siebie dodał, iż zdaniem jego przy rozstrzygnięciu tego pytania nie wchodzi w zastosowanie postanowienie § 109 n. j., gdyż wedle brzmienia tego §u i napisu do tego §u unormowane w nim są tylko przypadki, w których sąd powiatowy jako sąd opiekuńczy lub kuratelarny zajęty jest przyzwoleniem kontraktu adopcijnego, gdy tymczasem u osób zdolnych do działania chodzi tylko o zatwierdzenie układu z § 181 u. c. Wedle powstania i brzmienia § 113 n. j. jest w tym §ie przedmiotowa i miejscowa właściwość sądów w sprawach adopcyjnych wyczerpująco uregulowana; skutkiem tego przepisu § 113 n. j. zniesiony jest sprzeczny z nim § 259 pat. niesp., a do współdziałania przy adopcji osób własnowolnych przez zatwierdzenie kontraktu adopcijnego wyłącznie sąd powiatowy jest właściwy. Ten rezultat odpowiada tak małej trudności połączonej z czynnością zatwierdzenia, przy której zbadać tylko potrzeba istnienie pojedynczych ustawowych warunków, jak tendencji normy jurysdykcyjnej, by przez przeniesienie z trybunałów spraw mniejszej wagi do sądów powiatowych pierwszym ulżyć. Ministerstwo spraw. doniosło dotychczasemu sądowi krajowemu wyższemu, że podziela tegoż zapatrywanie i wskazało na tę okoliczność, że Sąd najw. w publikowanych orzeczeniach z dnia 12 sierpnia 1903 r. l. 11776 w Zb. urz. nr. 703, (G. U. n. zb. 2419), z d. 24 lutego 1904 l. 2497 i z dnia 26 kwietnia 1904 l. 6129

w J. Bl. nr. 33/4 w sposób przekonywujący rozstrzygnął poruszone pytanie w duchu zapatrywania sądu kraj. wyższego.

O legitymacyi dzieci nieślubnych jest mowa w §§ 160—162 u. c. i w §§ 263—265 pat. ces. z 9 sierpnia 1854 l. 208 Dz. u. p. Do współdziałania przy legitymacyi powołany jest sąd w myśl §§ 263—265 pat. niesp. tylko w przypadkach legitymacyi przez przywilej monarchy. Powołana do współdziałania jest władza opiekuńcza lub kuratelarna, gdy osoba legitymować się mająca jest niewłasnowolną i ma już opiekuna lub kuratora. W każdym innym przypadku powołany jest sąd powiatowy, będący sądem powszechnym w sprawach spornych dla ojca nieślubnego dziecka, które ma być legitymowane.

Wchodzą tu pod tym względem w szczególności w zastosowanie — przy uwzględnieniu zmian naturą nieślubności dziecka podyktowanych — postanowienia wyż. odnośnie do adopcji podane.

Właściwość sądu określona w § 264 pat. niesp. jest więc § 113 n. j. zmieniona.

Odnośnie do 2 ustępu § 113 n. j. zob. art. XVI ust. wpraw. n. j.

Sprzeciw męża z § 156 u. c. przeciw ślubnemu ojcostwu dziecka, urodzonego przed upływem sześciu miesięcy po zawarciu małżeństwa, wnieść należy w sądzie powiatowym (O. z 16 grudnia 1902 l. 17099 G. U. n. zb. 2563).

Prośbę o ustanowienie posagu w myśli § 1221 u. c. należy wnieść do tego sądu powiatowego, który jest sądem powszechnym osoby obowiązanej do ustanowienia posagu (O. z dnia 4 lipca 1901 roku l. 9504 G. U. n. zb. 1493).

Dobrowolna separacya i rozwód.

§ 114. Do przyzwolenia na dobrowolną separacyę tudzież rozwód wedle § 133 ust. cyw. powołany jest sąd powiatowy, który jest sądem powszechnym męża.

§ 114. Zur Bewilligung der einverständlichen Scheidung, so-

Doniesienie o połączeniu się małżonków separowanych można uczynić albo w sądzie, który na separacyę na wniosek małżonków zezwolił, albo w sądzie, w którego okręgu znajduje się wspólne miejsce zamieszkania małżonków w chwili doniesienia. W ostatnim przypadku należy w doniesieniu celem odpowiedniego zawiadomienia oznaczyć sąd, który na separacyę przyzwolił.

Ustęp 1 § 114 n. j. odnosi się do dobrowolnej separacyi tj. do rozdziału od stołu i łoża za obopólną zgodą małżonków (§§ 103—106 u. c.) i do rozwodu małżeństwa żydowskiego za wzajemnem dobrowolnem zezwoleniem małżonków (§ 133 u. c.). O właściwości sądów dla przeprowadzenia separacyi niedobrowolnej, tudzież każdego rozwodu poza przypadkiem § 133 u. c. zawierają postanowienie §§ 50 l. 2, 76 i 100 n. j. Ostatnie przepisy należy stosować także do rozwodu z powodu nieprzewyciężonego wstrętu z § 115 u. c., lubo w tym przypadku postępowanie sądowe wdraża się na skutek podania (nie skargi) obojga małżonków. (Horten str. 324, Neumann-Ettenreich: Beispiele von Schriftsätzen I, nr. 40).

Ustęp 2 § 114 n. j. odnosi się tylko do separacyi małżonków, ale też do wszystkich przypadków separacyi t. j. separacyi dobrowolnej jak i niedobrowolnej (§ 110 u. c.).

Doniesienia o połączeniu się separowanych małżonków należy wciągnąć do rejestru Ne (§ 245 instr. sąd.).

Zob. orzeczenie sądu krajowego w Bernie podane w J. Bl. z r. 1900 nr. 1 str. 3 pod l. 4.

wie der Trennung nach 133 B.G.B. ist das Bezirksgericht berufen, bei welchem der Ehemann seinen allgemeinen Gerichtsstand hat.

Die Anzeige der Wiedervereinigung geschiedener Ehegatten kann beim Gerichte, welches die Scheidung auf Ansuchen der Ehegatten bewilligt hat, oder bei dem Bezirksgerichte gemacht werden, in dessen Sprengel sich der gemeinschaftliche Wohnsitz der Ehegatten zur Zeit der Anzeige befindet. Letzterenfalls ist in der Anzeige zum Zwecke entsprechender Verständigung das Gericht zu bezeichnen, von welchem die Scheidung bewilligt wurde.

Amortyzacya dokumentów.

§ 115. Prośby o wydanie wezwań w celu amortyzacyi obligów państwowych i zrównanych z nimi papierów kredytowych należy waosić w tym trybunale pierwszej instancyi, w którego siedzibie urzędowej się prowadzi odnośne księgi kredytowe.

Dla amortyzacyi zagubionych weksli jakoteż dokumentów, których amortyzacya na mocy przepisu ustawowego stosować się ma do przepisu art. 73 ustawy wekslowej, właściwym jest sąd handlowy (senat handlowy sądu obwodowego lub krajowego miejsca zapłaty).

Który sąd jest właściwy do wdrożenia i dozwoienia amortyzacyi innych dokumentów, określają szczególne przepisy w tej mierze wydane.

W braku innego przepisu jest dla postępowania amortyzacyjnego i dozwoienia amortyzacyi właściwym ten sąd powiatowy, który w chwili wniesienia podania jest dla strony podającej sądem powszechnym w sprawach spornych.

§ 115. Aufforderungen zum Zwecke der Amortisierung von Staatsobligationen und der denselben gleichgeachteten Kreditpapiere sind bei demjenigen Gerichtshofe erster Instanz zu beantragen, an dessen Amtssitze die bezüglichen Kreditbücher geführt werden.

Für die Amortisierung von abhanden gekommenen Wechseln, sowie von Urkunden, deren Amortisierung sich zufolge gesetzlicher Vorschrift nach Artikel 73 der Wechselordnung zu richten hat, ist das Handelsgericht (Handelssenat des Kreis- oder Landesgerichtes) des Zahlungsortes zuständig.

Der Gerichtsstand zur Einleitung und Bewilligung der Amortisierung aller anderen Urkunden ist nach den darüber erlassenen besonderen Bestimmungen zu beurtheilen.

In Ermanglung einer anderweitigen Vorschrift ist für das Amortisierungsverfahren und die Bewilligung der Amortisierung das Bezirksgericht zuständig, bei welchem die um Amortisierung ansuchende Partei zur Zeit des Ansuchens ihren allgemeinen Gerichtsstand in Streitsachen hat.

Do ustępu 1. §. 115 n. j.

Powołane tu księgi kredytowe prowadzi się: dla obligów rządowych i obligów domestykalnych stanów w Czechach, Morawach, na Śląsku, w Austrii niższej, w Styryi, Karyntyi i Krainie — w miastach stołecznych tych krajów; dla obligacyi dawnego salzburskiego długu krajowego — w Salzburgu; dla stanowych obligów rządowych i domestykalnych w Gorycyi — w Gorycyi; dla obligacyi długów krajowych tyrolskich i vorarlberskich — w Insbruku; dla obligacyi państwowych z wyłączeniem czteroprocentowych obligacyj, powstałych z wykupu krakowsko-górnośląskiej kolei żelaznej, dla obligacyi pięcioproc. pierwszeństwa wiedeńsko-gloggnickiej kolei żelaznej, dla wszystkich innych obligacyi państw., dla obligacyj rząd. z domestykalnych stanów dolno-austriackich, dla rządowych i domestykalnych obligów miejsko-wiedeńskiej kamery — we Wiedniu; dla galicyjskich obligów pożyczki wojennej i pożyczki dostarczonych ziemiopłodów — we Lwowie; dla czteroprocentowych akcyj pierwszeństwa kolei krakowsko-górnośląskiej — w Krakowie; dla obligacyi wystawionych przez rządowe zakłady zastawnicze przy zakładach — w miejscach siedziby. Rejestra odnoszące się do biletów rentowych miasta Como prowadzi się w c. k. Dyrekeyi długu państwowego we Wiedniu. Księgi kredytowe co do obligów pozostałych z wykupna krakowsko-górnośląskiej kolei żelaznej utrzymuje dom handlowy E. Heymanna we Wrocławiu, amortyzacyę takich obligów należy jednak uzyskać w sądzie krajowym we Wiedniu. Co do umorzenia częściowych hipotecznych asygnat salinarnych, ubezpieczonych na żupach solnych w Gmundem, obowiązują tesame przepisy, jakie istnieją dla innych na okaziciela opiekujących papierów państwowych (rozp. min. z 6 lipca 1850 l. 268 Dz. u. p., rozp. min. z 29 lipca 1850 l. 308 Dz. u. p., — rozp. min. z 13 maja 1852 l. 123 Dz. u. p., rozp. min. z 17 maja 1853 l. 55 Dz. u. p., rozp. min. z dnia 10 stycznia 1856 l. 13 Dz. u. p.).

Dla amortyzacyi dowodów kuksowych (der Kukscheine) jest właściwy trybunał 1 instancyi, znajdujący się w siedzibie

władzy górniczej, która prowadzi odnośną księgę gwarectw (O. z d. 24 października 1888 l. 12516 G. U. 12411).

Do ustępu 2 § 115 n. j.

Wedle przepisów artykułu 73 u. w. odbywać się ma amortyzacja:

1) papierów wymienionych w art. 301 u. h. t. j. przekazów i dowodów zobowiązania się, wystawionych przez kupców, mających za przedmiot świadczenie pieniędzy lub pewnej ilości rzeczy zamiennych lub papierów wartościowych, w których zobowiązanie się do świadczenia nie uczyniono zawieśm od świadczenia wzajemnego (2 ustęp artykułu 305 u. h.);

2) dowodów składowych lub jednej z dwóch ich części (§ 39 ust. o domach składowych z 28 kwietnia 1889 l. 64 Dz. u. p.).

Do ustępu 3 § 115 n. j.

Tu należą następujące przepisy:

§ 1. Papiery wartościowe, wydane przez spółki akcyjne lub komandytowo-akcyjne, przez stowarzyszenia, zakłady, przedsiębiorstwa założone za zezwoleniem rządu i pozostające pod nadzorem rządu, należy amortyzować wyłącznie w tym sądzie krajowym lub obwodowym, w którego okręgu jest siedziba spółki, stowarzyszenia, zakładu lub przedsiębiorstwa, względnie filii, przez którą samoistnie wydany został papier wartościowy, mający uledez amortyzacyi.

Do takich papierów wartościowych należą w szczególności akcje, certyfikaty tymczasowe, listy zastawne, zapisy długu albo udziały stanowiące część pożyczki i kupony, książeczki wkładowe kas oszczędności, kwity depozytowe, asygnaty na pożyczki (Genusscheine), asygnaty kasowe, czeki i inne do obrotu przeznaczone papiery.

§ 2. Jeżeli chodzi o amortyzację papierów wartościowych wydanych przez inne korporacje, przez pojedyncze osoby albo gminy i jeżeli papiery te albo opiewają na okaziciela albo zaopatrzone są w kupony procentowe, opiewające na okaziciela, wówczas właściwym jest wyłącznie ten sąd krajowy lub obwodowy, w którego okręgu leży miejsce wystawienia papieru wartościowego, a gdyby na papierze takim

było wymienionych kilka miejsc wystawienia, natenczas właściwym jest sąd krajowy lub obwodowy, w którego okręgu leży pierwsze z wymienionych miejsc wystawienia. To samo dotyczy papierów wartościowych tu wymienionych także wówczas, gdyby następnie dodatkowo zostały winkulowane lub przepisane na pewne nazwiska.

§ 4. Ustawa niniejsza nie zmienia wcale przepisów odnoszących się do amortyzacji weksli, tudzież w szczególnych zezwoleniach rządowych i w szczególnych statutach nieuchylonych rozporządzeniem z dnia 26 września 1857 l. 180 Dz. u. p. jakoteż w ustawie handlowej zawartych przepisów o właściwości sądu handlowego albo innego sądu powołanego do amortyzacji kupieckich asygnat i dowodów zobowiązania się i poszczególnych gatunków papierów wartościowych — jak również ustawa ta nie zmienia szczególnych czasokresów amortyzacyjnych i innych postanowień amortyzacyjnych dla pojedynczych gatunków takich papierów wyjątkowo ustanowionych (ust. z dnia 3 maja 1868 r. l. 36 Dz. u. p. o amortyzacji papierów wartościowych wydanych przez osoby prywatne).

Wedle § 1 ust. z 3 maja 1868 l. 36 Dz. u. p. ocenić należy właściwość dla amortyzacji polic asekuracyjnych wydanych przez tutejszokrajowe zakłady ubezpieczeń (O. z dnia 1 lipca 1868 l. 6618 G. U. 3089); (inaczej Hauenschild: Die Lebensversicherung str. 45, który słusznie właściwość w takim przypadku ocenia wedle ustępu 4 § 115 n. j.) Natomiast nie należy wedle tego przepisu oceniać właściwości sądu dla amortyzacji polisy wydanej przez węgierski zakład ubezpieczeń nawet wówczas, gdy taki zakład ma filię w Austrii, gdyż tego rodzaju polisa w krajach tutejszych wogóle amortyzowaną być nie może (O. z dnia 2 listopada 1887 l. 12322 G. U. 11811).

Sąd krajowy we Wiedniu właściwym jest dla amortyzacji akcy i listów zastawnych, wydanych przez Bank austro-węgierski, tudzież arkuszków kuponowych do nich należących. Przy amortyzacji asygnat (art. 78) postąpić należy według przepisów, jakie dla amortyzacji weksli obowiązują w miejscu płatności asygnat. — Do amortyzacji wszelkich innych dokumentów, wydanych przez Bank austro-węgierski

lub przez który z jego zakładów w jakiej miejscowości austriackiej wystawionych, powołany jest wyłącznie c. k. Sąd krajowy wiedeński, zaś do amortyzacji dokumentów, wydanych przez zakłady tego banku w krajach korony węgierskiej, powołany jest wyłącznie sąd handlowy i wekslowy w Budapeszcie (art. 99 statutów, ogłoszonych ustawą z dnia 27 lipca 1878 l. 66 Dz. u. p., zmienionych rozporządzeniem cesarskiem z dnia 21 września 1899 l. 146 Dz. u. p.).

Do sądu handlowego we Wiedniu należy amortyzacja akcyj, kwitów tymczasowych, obligów i innych dokumentów, wydanych przez zakład kredytowy dla handlu i przemysłu (§ 62 rozp. min. z 6 listopada 1855 l. 186 Dz. u. p.), kwitów tymczasowych, akcyj, kuponów i innych dokumentów, wydanych przez Dolno-austriacki Zakład eskontowy i tegoż filie (§ 104 statutu tegoż zakładu z 2 kwietnia 1865) i akcyj tudzież kuponów uprzyw. pierwszego austriackiego Towarzystwa dla żeglugi parowej (dekr. nadw. z d. 5 sierpnia 1846 l. 977 Zb. u. s.).

Amortyzacja kwitu depozytowego, odnoszącego się do obligacji funduszu indemnizacyjnego, złożonej dla celów wojskowej kaucyi małżeńskiej, należy do trybunału 1 instancji, w którego siedzibie urzędowej znajduje się kasa funduszu indemnizacyjnego (§ 8 reskr. min. skarbu z 25 września 1883 l. 155 Dz. u. p.).

Do ustępu 4 § 115 n. j.

Do amortyzacji są powołane powszechne sądy powiatowe, nigdy zaś sądy powiatowe handlowe (Orz. sądu krajowego wyższego w Wiedniu Nc. I. 366/98, podane w Not. Z. z r. 1898 na str. 147).

Do wdrożenia i dozwoleń amortyzacji kwitu (Bezugsschein), opiewającego na papiery wartościowe, które sprzedano na raty i które po dopełnieniu warunków sprzedaży mają być wydane okazicielowi kwitu, właściwym jest sąd powiatowy oznaczony w ustępie 4 § 115 n. j. (O. z 15 grudnia 1903 l. 17705 Zb. urz. Nr. 758). Taksamo właściwym jest sąd powiatowy dla amortyzacji listów ratowych. (O. z 5 października 1904 l. 14734 Not. Z. z r. 1904 Nr. 46).

O sędzię powszechnym zob. §§ 65—75 n. j.

Do ustępów 1—4 § 115 n. j.

O załatwianiu podań o amortyzacyę w trybunałach przez sędziego samodzielnego zob. us'ęp 3 § 7 n. j. i § 10 instr. sąd.

Wnioski na amortyzacyę wciąga się w trybunałach do rejestru T, w sądach powiatowych zaś do rejestru Nc.

Dla amortyzacyi książeczek wkładowych pocztowych kas oszczędności istnieje specjalne administracyjne (nie sądowe) postępowanie w urzędach pocztowej kasy oszczędności (art. IV. ust. z 28 maja 1882 l. 56 Dz. u. p.

Sprawy fideikomisowe.

§ 116. Przy rozprawach w niespornych sprawach fideikomisowych łącznie z pertraktacyą majątku fideikomisowego po śmierci posiadaczy, orzeczeniem o zaszlem zgaśnięciu fideikomisu i przyzwoleniem na zuiesienie tegoż winien wkraczać o ile w zatwierdzonych statutach fideikomisowych dla poszczególnych fideikomisów inna instancya fideikomisowa nie jest ustanowiona, ten sąd obwodowy lub krajowy, który był sądem powszechnym fundatora fideikomisu w chwili jego śmierci. Natomiast co do fideikomisów, które utworzono jeszcze przed wejściem w życie niniejszej ustawy, winien wkraczać ten trybunał, który był dotąd właściwym dla wykonywania sądownictwa w niespornych sprawach fideikomisowych

§ 116. Bei Verhandlungen in nicht streitigen Fideicommissangelegenheiten einschliesslich der Abhandlung des Fideicommissvermögens bei Todesfällen der Besitzer, der Erklärung über die erfolgte Erlöschung des Fideicommisses und der Bewilligung zu dessen Auflösung hat, sofern nicht in den genehmigten Fideicommissstatuten bezüglich der einzelnen Fideicommisses eine andere Fideicommissinstanz bestimmt ist, dasjenige Kreis- oder Landesgericht einzuschreiten, vor welchem der Stifter des Fideicommisses zur Zeit seines Todes seinen allgemeinen Gerichtsstand hatte. Dagegen hat in Bezug auf Fideicommisses, welche schon vor Beginn der Wirksamkeit dieses Gesetzes errichtet wurden, derjenige Gerichtshof einzuschreiten, welcher bisher zur Ausübung der Gerichtsbarkeit in nichtstreitigen Fideicommissangelegenheiten zuständig war.

Jeżeli fideikomis wygaśnie skutkiem śmierci ostatniego posiadacza, ma wprowadzić instancja spadkowa zmarłego przeprowadzić pertraktację, atoli wydanie oświadczenia, iż fideikomis zgasł, należy i w tym przypadku do sądu fideikomisowego, gdy sąd fideikomisowy nie jest równocześnie sądem spadkowym.

Do spraw fideikomisowych niespornych należą sprawy przydzielone sądom w §§ 220—256 pat. ces. z 6 sierpnia 1854 l. 208 Dz. u. p. i w §§ 618—643 u. c., pertraktacja spadkowa po śmierci każdego (z wyłączeniem ostatniego) posiadania fideikomisu, udzielenie zezwolenia na zniesienie fideikomisu (§ 644 u. c.) i wydanie oświadczenia, iż fideikomis zgasł (§ 645 u. c.).

Instancją fideikomisową (dla spraw niespornych fideikomisowych) jest:

a) dla fideikomisów utworzonych przed dniem 1 stycznia 1898 sąd który był właściwym dla tego fideikomisu w myśl § 89 dawnej normy jurysdykcyjnej z dnia 20 listopada 1852 l. 251 Dz. u. p.

b) dla fideikomisów utworzonych po dniu 1-ym stycznia 1898 r.

z) przedewszystkiem sąd wymieniony jako taki w statucie fideikomisowym.

β) w braku takiego postanowienia w statucie fideikomisowym sąd obwodowy lub krajowy, który był dla założyciela fideikomisu sądem powszechnym (§§ 66—75 n. j.) w chwili jego śmierci.

Ostatnie brzmienie § 116 wskazuje na to, że ustawodawca miał na myśli jedynie utworzenie fideikomisu na przypadek śmierci fundatora. Jeżeli jednakże fideikomis utwo-

Wenn das Fideicommiss durch den Tod des letzten Besitzers erlischt, hat zwar die Verlassenschaftsbehörde des Verstorbenen die Abhandlung zu pflegen, die auf das Fideicommissband bezügliche Erklärung aber, dass das Fideicommiss erloschen sei, steht auch in dem Falle, als das Fideicommissgericht nicht zugleich Abhandlungsbehörde ist, dem Fideicommissgerichte zu.

rzony został za życia fundatora, wówczas ratio legis przemawia za tem, że w tym przypadku instancją fideikomisyową będzie sąd obwodowy lub krajowy, który był dla fundatora fideikomisu sądem powszechnym (§§ 66—75 n. j.) w chwili utworzenia fideikomisu (tak Horten str. 325; inaczey Demelius str. 127 który i w tym przypadku ściśle stosuje się do brzmienia § 116 n. j.).

Udzielenie zezwolenia na obciążenie fideikomisu ponad $\frac{1}{3}$ wartości należy do Sądu Najwyższego (§ 2 ust. z dnia 13 czerwca 1868 l. 61 Dz. u. p.).

Sporządzenie inwentarza fideikomisyowego należy do sądu fideikomisyowego, a nie do sądu (trybunału), w którego okręgu leży dobro fideikomisyowe (O. z 30 maja 1899 r. l. 8391 Riehl z r. 1900 str. 105).

Dla spraw fideikomisyowych prowadzi się rejestr F. (§ 240 inst. sąd.).

O własności sądów dla spraw fideikomisyowych spornych zob. § 50 l. 4 i § 78 n. j.

Sprawy realne.

§ 117. Przedsięwzięcie wszystkich aktów realnych, jak w szczególności oględzin sądowych i oględzin znawców, inwentacyi, oszacowania, licytacyi, wprowadzenia zarządcy należy, o ile odnośnie do poszczególnych aktów albo do pewnych oznaczonych sposobów postępowania nie innego nie jest postanowionem, do sądów powiatowych, a jeżeli tego rodzaju akty realne przedsięwziąć należy odnośnie do dóbr tabularnych lub lennych albo obszarów wydzielonych ze

§ 117. Die Vornahme aller Realakte, als insbesondere eines Augenscheines und Sachverständigenbefundes, einer Inventur, Schätzung, Feilbietung, Einführung eines Verwalters kommt, sofern nicht bezüglich einzelner Akte oder bestimmter Verfahren etwas anderes angeordnet ist den Bezirksgerichten, wenn aber derlei Realakte in Bezug auf landtäfliche oder Lehengüter oder aus dem Gemeindeverbande ausgeschiedene Gutsgebiete vorzunehmen sind,

związku gminnego, do sądu obwodowego albo krajowego, w którego okręgu rzecz się znajduje.

Lit. Pražak: Ist die Kompetenzbestimmung der §§ 268, 269 des kaiserl. Patentens vom 9 August 1854 Nr. 208 R. G. Bl. durch die J. N. vom 1895 aufgehoben worden? w G. H. z r. 1898 Nr. 51; Hofer: Ueber die Kompetenz bei Realakten nach § 117 J. N., w Not. Z. z r. 1898 Nr. 52; Hradetzky: Ist die Kompetenzbestimmung der §§ 268, 269 des kaiserl. Patentens vom 9 August 1854 l. 208 R. G. Bl. durch die J. N. vom 1895 und deren Einführungsgesetz aufgehoben? w G. H. z r. 1899 Nr. 9; Schneider: Ueber die Realgerichtsbarkeit in Angelegenheiten des Bergbaues (§ 117 J. N.), w G. Z. z r. 1901 str. 287.

Właściwość z § 117 n. j. odnosi się przedewszystkiem do aktów realnych w toku postępowania w sprawach nie-spornych. Wszelako także w toku postępowania procesowego należą czynności, przedstawiające się jako akty realne, do właściwości z § 117 n. j. (tak Fürstl str. 240, Horten str. 326, Hofer l. c., Hradetzky l. c.; inaczej Demelius str. 127, Pražak l. c.), o ile je sam sąd procesowy nie przedsięwzię (§§ 276, 282 p. c.).

Akty realne wymienione są w § 117 n. j. przykładowo (Fürstl str. 240, Neumann str. 117).

Właściwym do przedsięwzięcia aktów realnych odnośnie do dóbr tabularnych i lennych i obszarów wyłączonych ze związku gminnego sąd obwodowy lub krajowy, w każdym innym przypadku zaś sąd powiatowy, w którego okręgu odnośna rzecz się znajduje. Wynika stąd, że akty realne w odniesieniu do kopalni należą do sądu powiatowego (Fürstl str. 240), a zdanie Schneidera l. c., wedle którego akty takie należą do sądów górniczych, jest błędne, albowiem § 66 normy jur. z 20 czerwca 1852 Nr. 251 Dz. u. p., na który się Schneider powołuje, dziś w myśl art. I ust. wpraw. n. j. jest zniesiony.

dem Kreis- oder Landesgerichte zu, in dessen Sprengel sich die Sache befindet.

Wedle § 117 n. j. ocenić będzie należało właściwość sądu nie tylko dla wykonania ale i dla dozwoleń oszacowania i sprzedaży przedmiotów z §§ 268 i 269 pat. ces. z 9 sierpnia 1854 l. 208 Dz. u. p. Przemawia za tem okoliczność, że w § 117 n. j. użyty jest wyraz »Vornahme« a nie »Vollzug« (§§ 268 i 269 cyt. pat. są więc dziś częściowo zmienione. (Tak Hofer l. c. i Hradecky l. c. i — zdaje się — Tałasiewicz: O postępowaniu w sprawach niespornych str. 258; inaczej Prażak l. c.).

Odmienne, od § 117 n. j. różne przepisy w przedmiocie właściwości dla aktów realnych istnieją w następujących przypadkach :

1) Wedle § 23 ust. z 18 lutego 1878 l. 30 Dz. u. p. jest dla oszacowania przy wywłaszczeniu dla celów budowy kolei żelaznych właściwy sąd powiatowy, w którego okręgu wywłaszczenie ma nastąpić.

2) Wedle § 9 ust. z dnia 7 lipca 1896 l. 140 Dz. u. p. rozprawa, tycząca się roszczenia o utworzenie drogi koniecznej, należy do sądu powiatowego, w którego okręgu leży nieruchomości potrzebująca drogi koniecznej.

3) Wedle §. 11. ust. z dnia 19 maja 1874 l. 70 Dz. u. p. stanowi trybunał, w którym sporządzono wykaz dla kolei żelaznej, od dnia otwarcia wykazu instancję rzeczową dla wszystkich spraw, tyczących się jednostki hipotecznej jako całości, dla której sporządzono wykaz.

Przytoczyć tu jeszcze należy odp. min. na pyt. i orzeczenia Sądu Najwyższego.

O wykonaniu oględzin sądowych albo oględzin znawców w sprawach cywilnych spornych można, jeżeli dowód odnosi się do nieruchomości, wezwać sąd oznaczony w § 117 n. j., właściwy dla aktów realnych, albo sąd oznaczony w § 37 n. j.

Ani sądowe ustalenie odszkodowania przy wywłaszczeniach dla celów budowy i ruchu kolei żelaznych, ani rozprawa nad roszczeniem o ustanowienie drogi koniecznej nie należą do sądu właściwego dla aktów realnych. Dla oznaczenia odszkodowania powołany jest sąd powiatowy, w którego okręgu wywłaszczenie ma być dokonaniem (§. 23 ust. z 11

lutego 1878 l. 30 Dz. u. p.), a do rozprawy nad roszczeniem o ustanowienie drogi koniecznej sąd powiatowy, w którego okręgu znajduje się nieruchomości potrzebująca drogi koniecznej (odp. min. na pyt. do § 117 n. j.).

Postanowienie § 11 ust. z dnia 19 maja 1874 l. 70 Dz. u. p., wedle którego trybunał, w którym wykaz kolejowy sporządzonym został, jako instancja realna właściwym jest także dla spraw, dotyczących tylko poszczególnych gruntów kolejowych, traci moc obowiązującą z chwilą wejścia w życie normy jurysdykcyjnej. Dla wszystkich natomiast spraw, które się odnoszą do jednostki ksiązkowej, dla której wykaz sporządzono, jako całej, pozostaje także w przyszłości właściwy jako instancja realna trybunał, w którym wykaz kolejowy sporządzono. (Odp. min. na pyt. do art. I. ust. wpraw. n. j.).

Rozstrzygnięcie, czy koszta oszacowania realności, przedsięwziętego na żądanie władzy podatkowej (§§ 52 i 53 ust. należ.) ma ponosić skarb państwa czy też podatnik, należy do władzy realnej. (O. z 16 listopada 1898 l. 15558 G. U. n. zb. 377).

Sporządzenie inwentarza i oddzielenie dobra fideikomisowego należy do instancji fideikomisowej (§ 116 n. j.) (O. z 30 maja 1899 r. l. 8391, Riehl z r. 1900 str. 105).

Dla oznaczenia odszkodowania za wywłaszczenie gruntu (tabularnego) na rzecz regulacji rzecznej powołany jest w myśl analogii z § 23 ust. z 18 lutego 1878 l. 30 Dz. u. p. sąd powiatowy (O. z 29 grudnia 1903 l. 17968 G. U. n. zb. 2524).

Prowadzenie ksiąg publicznych.

§ 118. Do prowadzenia ksiąg publicznych, odnoszących się do dóbr nieruchomości, dla których obowiązują przepisy powszechnej ustawy hipotecznej, są powołane:

§ 118. Zur Führung der öffentlichen Bücher über unbewegliche Güter, für welche die Vorschriften des allgemeinen Grundbuchgesetzes gelten, sind berufen:

1. co do dóbr, które dotychczas były przedmiotem tabuli krajowych i lennych, trybunał pierwszej instancji miejscowości, w której się znajduje tabula krajowa i lenna;

2. co do dóbr nieruchomości w okręgu miast, w których trybunał pierwszej instancji ma siedzibę, tamże istniejący trybunał pierwszej instancji;

3. co do wszystkich pozostałych dóbr nieruchomości sąd powiatowy, w którego okręgu położone są one w całości albo w głównych swych częściach.

Dla prowadzenia ksiąg publicznych, odnoszących się do dóbr nieruchomości położonych w okręgu gminy miasta Wiednia, pozostają w mocy aż do dalszego zarządzenia dotychczasowe przepisy.

Lit. Jaworski: Ustawy o księgach publicznych I str. 362 i II str. 31 i n.

§ 118 n. j. nie odnosi się do ksiąg górniczych i kolejowych (zob. art. XVII ust. wpraw. n. j.) i naftowych (zob. uwagę przy art. XVII ust. wpraw. n. j.) tudzież do t. zw. *Verfaehbücher* w Tyrolu (rozp. min. spr. z 16 stycznia 1850 l. 57 Dz. u. kr. dla Tyrolu; zob. jednak ustawę z dnia 17 marca 1897 l. 77 Dz. u. p.).

Księgi dóbr tabularnych utrzymuje w Galicyi (§ 3 ust. z 20 marca 1874 l. 29 Dz. u. kr. dla Galicyi) i na Śląsku sąd obwodowy lub krajowy, w którego okręgu dobro się znajduje. W innych krajach utrzymuje księgę tabularną dla

1. in Ansehung jener Güter, welche bisher einen Gegenstand der Land- und Lehentafeln ausgemacht haben, der Gerichtshof erster Instanz an dem Orte, wo die Land- und Lehentafel sich befindet;

2. in Ansehung der unbeweglichen Güter im Umkreise der Städte, in welchen ein Gerichtshof erster Instanz seinen Sitz hat, der daselbst befindliche Gerichtshof erster Instanz;

3. in Ansehung aller übrigen unbeweglichen Güter das Bezirksgericht, in dessen Sprengel dieselben ganz oder ihren Hauptbestandtheilen nach gelegen sind.

Für die Führung der öffentlicher Bücher über die im Gemeindegebiete von Wien gelegenen unbeweglichen Güter bleiben bis auf weitere Anordnung die bestehenden Vorschriften in Geltung.

wszystkich dóbr w odnośnym kraju położonych trybunał pierwszej instancji w siedzibie krajowej władzy politycznej.

Powołane w ostatnim ustępie §. 118 n. j. przepisy, odnoszące się do nieruchomości wiedeńskich, są zawarte w rozp. min. spr. z 3 lutego 1892 l. 36 Dz. u. p., w rozp. min. spraw. z 16 października 1893 l. 154 Dz. u. p. i w rozp. min. spr. z 19 grudnia 1892 l. 225 Dz. u. p.

Zob. art. XVII ust. wpraw. n. j.

Wypowiedzenie wierzytelności hipotecznych.

§ 119. Sądowe wypowiedzenie wierzytelności hipotecznej (§ 59 powszechnej ustawy hipotecznej) nastąpić winno zawsze w sądzie hipotecznym.

Lit. Jaworski: Ustawy o księgach publicznych I. str. 302. i n.

Zob. § 59 pow. ust. hipot.

Wyjątkiem z § 119 n. j. jest § 34 statutów oddziału dla kredytu hipotecznego Banku austro-węgierskiego, objętych ustawą z dnia 27 stycznia 1878 l. 66 Dz. u. p. i ustawą z 21 maja 1887 l. 51 Dz. u. p. zmienioną rozp. ces. z 21 września 1899 l. 176 Dz. u. p. — § ten brzmi: Jeżeli stan hipoteki przez przypadek lub przez winę posiadacza tak się zmieni, że wierzytelność Banku nie ma statutem przepisanego bezpieczeństwa (§ 113), wówczas przysługuje Bankowi prawo za wiarygodnem wykazaniem tej zmiany wierzytelności bez względu na wymówiony czas płatności wypowiedzieć na trzy miesiące naprzód w drodze sądu orzekającego.

Załatwianie sądowego wypowiedzenia wierzytelności hipotecznej nie wymaga uchwały senatu (§ 37 l. 13 ust. o org. sądowej).

Wypowiedzenia należy wciągnąć do rejestru Nc.

§ 119. Die gerichtliche Aufkündigung einer Hypothekarforderung (§ 59 allgemeines Grundbuchsgesetz) hat stets bei dem Grundbuchgerichte zu erfolgen.

Sądy nie są obowiązane przyjmować i stronie drugiej zakomunikować wypowiedzenia wierzytelności niehipotecyjnych (odp. min. na pyt. do § 119 n. j. i O. z 20 kwietnia 1898 l. 5578 G. U. n. zb. 134) lub serwitutów (O. z d. 26 lipca 1898 l. 10257 Prawnik z r. 1898 str. 737).

Potwierdzenia względem prowadzenia ksiąg handlowych.

§ 120. Potwierdzenia, że księgi handlowe odpowiadają przepisom ustawowym, wydawać ma w przypadku, gdy księgi prowadzone są w takiej miejscowości, w której ma siedzibę sąd handlowy albo obwodowy lub krajowy tenże trybunał, zresztą zaś sąd powiatowy, w którego okręgu księgi są prowadzone.

Do udzielenia takiego poświadczenia w trybunałach nie potrzeba uchwały senatu (§ 37 l. 10 ust. o org. sąd). Prośby o potwierdzenie względem prowadzenia ksiąg handlowych wciąga się do rejestru Nc.

Uwierzytelnianie podpisów i odpisów i sporządzenie rozporządzeń woli ostatniej.

§ 121. Uwierzytelnianie podpisów, widymowanie odpisów i sądowe sporządzanie rozporządzeń woli ostatniej może skutecznie każdy sąd powiatowy.

§ 120. Zur Ertheilung von Bestätigungen über die gesetzmässige Beschaffenheit der Handelsbücher ist, wenn die Bücher an einem Orte geführt werden, an welchem ein Handelsgericht oder ein Kreis- oder Landesgericht seinen Sitz hat, dieser Gerichtshof, sonst aber das Bezirksgericht zuständig, in dessen Sprengel die Handelsbücher geführt werden

§ 121. Die Beglaubigung von Unterschriften, die Vidimirung von Abschriften und die gerichtliche Aufnahme letztwilliger Anordnungen können von jedem Bezirksgerichte vorgenommen werden.

O uwierzytelnianiu podpisów zob. § 285 pat. z 9 sierpnia 1854 l. 208 Dz. u. p., o widymowaniu odpisów zob. §§ 283, 284 tego pat., o sporządzaniu rozporządzeń woli ostatniej w sądzie zob. §§ 587 — 590 ust. c. i § 285 instr. sąd.

Urzednicy kancelaryjni mogą na zarządzenie sędziowskie przedsiębrać uwierzytelnienia podpisów i odpisów (§ 56 al. 2 ust. o org. sąd.). Przy uwierzytelnieniu podpisów używa się rejestru G (§ 239 al. 1 instr. sąd.). Uwierzytelnienia podpisów i wpis do rejestru G mogą skuteczniczać urzednicy kancelaryi sądowej; upoważnienia w tej mierze udzieli im naczelnik sądu (§ 239 al. 4 instr. sąd.).

Sądowe uwierzytelnie urzędowych podpisów w celu legalizacyi w drodze dyplomatycznej wykonywanem bywa przez prezydenta trybunału pierwszej instancyi.

Kilka sądów powiatowych w jednej miejscowości.

§ 122. Jeżeli sprawy należące do sądownictwa niespornego mają być wniesione do sądu powiatowego w miejscu, dla którego utworzono kilka sądów powiatowych, wówczas sąd właściwy oznacza się przez miejsce zamieszkania a w braku takiego przez miejsce pobytu osoby, której sąd powszechny dla spraw spornych rozstrzygać ma o właściwości. W braku takiego miejsca zamieszkania albo miejsca pobytu można sprawę wnieść do któregokolwiek ze sądów powiatowych znajdujących się w miejscu.

Podobnie brzmi § 103 n. j. odnośnie do właściwości dla spraw spornych.

§ 122. Sind die zur nicht streitigen Gerichtsbarkeit gehörigen Rechtssachen bei dem Bezirksgerichte an einem Orte anzubringen, für welchen mehrere Bezirksgerichte bestellt sind, so wird das zuständige Gericht durch den Wohnsitz oder mangels eines solchen durch den Aufenthalt der Person bestimmt, deren allgemeiner Gerichtsstand in Streitsachen für die Zuständigkeit entscheiden soll. In Ermanglung eines solchen Wohnsitzes oder Aufenthaltes kann die Rechtssache bei jedem der an dem Orte befindlichen Bezirksgerichte anhängig gemacht werden.

Wedle art. 310 ust. handl., utrzymanego w mocy art. XIII l. 9 ust. wpraw. ord. egz., należy prosić o sprzedaż ruchomości oddanych w zastaw — »w sądzie handlowym właściwym dla wierzyciela«. Wypika stąd, że dla dozwoleńia rzeczonyj sprzedaży właściwy jest miejscowo sąd powszechny wierzyciela. Zachodzi jednak pytanie, co rozumieć należy pod wyrazem »sąd handlowy«, czyli jaki sąd jest przedmiotowo właściwy dla dozwoleńia sprzedaży? Brzmienie art. 310 ust. handl. przemawia za tem, że przedmiotowo właściwym jest sąd handlowy wzgl. senat handlowy sądu obwodowego lub krajowego; tego też trzymała się stale praktyka przed wejściem w życie obecnie obowiązującej normy jurysdykcyjnej. Ponieważ obecna norma jurysdykcyjna przepisu art. 310 ust. handl. nigdzie nie uchylila i ponieważ obecna norma jurysdykcyjna zna cały szereg przepisów (§§ 115 i 120 n. j. i art. VIII l. 2 i 5 ust. wpraw. n. j.), w których samoistne sądy handlowe lub senaty handlowe sądów obwodowych lub krajowych spełniają czynności należące do postępowania niespornego, — przeto i obecnie należy oświadczyć się za właściwością samoistnych sądów handlowych względnie senatów handlowych dla sprzedaży ruchomości po myśli art. 310 ust. handl. Odmienne mu zapatrywaniu daje wyraz orzeczenie z dnia 19 sierpnia 1905 l. 11944 w G. H. z r. 1905/6 Nr. 6. Wedle tego orzeczenia rozróżnić należy, czy wierzytelność ubezpieczona zastawem wynosi 1000 koron lub mniej, czy też 1000 koron przewyższa i w pierwszym przypadku przyjąć należy właściwość sądu powiatowego dla spraw handlowych i morskich (w braku takiego sądu powiatowego ogólnego), w drugim przypadku zaś właściwość samoistnego sądu handlowego lub senatu handlowego. Orzeczenie to oparte na §§ 51 i 52 n. j. jest błędem, gdyż sprzedaż z art. 310 ust. handl. należy do postępowania niespornego (O. plen. z d. 22 kwietnia 1900 l. 3745 G. U. n. zb. 1861), a temsamem właściwość dla sprzedaży nie można oprzeć na przepisach o właściwości w sprawach spornych.

Ustawa z dnia 1 sierpnia 1895 l. 110 Dz. u. p.
zaprowadzająca ustawę o wykonywaniu sądownictwa i właściwości sądów zwyczajnych w sprawach cywilnych. (Normę jurysdykcyjną).

Za zgodą obu Izb Rady państwa postanawiam, co następuje:

Art. I. Ustawa o wykonywaniu sądownictwa i o właściwości sądów zwyczajnych w sprawach cywilnych (norma jurysdykcyjna) wejdzie w życie w królestwach i krajach reprezentowanych w Radzie państwa równocześnie z ustawą o postępowaniu sądownym w cywilnych sprawach spornych (procedura cywilna).

Z dniem tym tracą moc obowiązującą wszystkie w innych ustawowych przepisach zawarte postanowienia o przed-

Art. I. Das Gesetz über die Ausübung der Gerichtsbarkeit und die Zuständigkeit der ordentlichen Gerichte in bürgerlichen Rechtsachen (Jurisdictionsnorm) tritt in den im Reichsrathe vertretenen Königreichen und Ländern gleichzeitig mit dem Gesetze über das gerichtliche Verfahren in bürgerlichen Rechtsstreitigkeiten (Civilprocessordnung) in Wirksamkeit.

Mit demselben Tage verlieren, soweit dieses Gesetz oder die Jurisdictionsnorm nicht eine Ausnahme enthält, alle in anderen gesetzlichen Vorschriften enthaltenen Bestimmungen über Gegen-

miotach normą jurysdykcyjną uregulowanych, o ile niniejsza ustawa albo norma jurysdykcyjna nie zawiera wyjątku.

Norma jurysdykcyjna i procedura cywilna poczęły obowiązywać z dniem 1 stycznia 1898 r.

Z dniem tym utraciły moc obowiązującą w pierwszym rzędzie patenty ces. z 20 listop. 1852 l. 251 i 261 Dz. u. p.

Postanowienie § 11 ustawy z 19 maja 1874 l. 70 Dz. u. p., wedle którego trybunał, w którym wykaz kolejowy sporządzonym został, jako instancja realna właściwym jest także dla spraw, dotyczących tylko poszczególnych gruntów kolejowych, traci moc obowiązującą z chwilą wejścia w życie normy jurysdykcyjnej. Dla wszystkich natomiast spraw, które się odnoszą do jednostki książkowej, dla której wykaz sporządzono, jako całości, pozostaje także w przyszłości właściwy jako instancja realna trybunał, w którym wykaz kolejowy sporządzono (odp. min. na pyt. do art. I). Zob. wyżej uwagi przy § 117 n. j. na str. 415.

Właściwość sądu określona artykułem 27 ustęp 4 międzynarodowej umowy co do przewozu towarów kolejami żelaznymi z 14 października 1890 l. 189 Dz. u. p. z roku 1892, jako polegająca na przepisie umowy międzynarodowej, nie została uchyloną przez normę jurysdykcyjną (O. plen. z 28 marca 1899 l. 1536 Zb. urz. nr. 83). Zob. wyżej przy § 87 n. j. na str. 305.

Specjalny przepis § 6 ustawy z d. 27 kwietnia 1896 l. 70 Dz. u. p. dotyczący właściwości sądu przy czynnościach ratalnych, obowiązuje także po 1 stycznia 1898 (O. z 2 maja 1901 l. 2239 G. U. n. zb. 1402, O. z d. 6 czerwca 1902 l. 7535 G. U. zb. 1934, O. z 27 sierpnia 1904 l. 11550 G. J. VI nr. 6). Por. zresztą wyżej uwagi przy § 104 n. j. str. 376 i 377.

Zob. o stosunku § 113 n. j. do §§ 259 i 264 pat. niesp. na str. 401 i 403, zaś o stosunku § 117 n. j. do §§ 268 i 269 pat. niesp. na str. 414.

stände, welche in der Jurisdictionsnorm geregelt sind, ihre Wirksamkeit.

Art. II. W szczególności tracą moc obowiązującą:

1. przepisy §§ 200 i 282 powsz. u. c., o ile się rozchodzi o właściwość sądu dla sporów z administracyi sądownie zarządzanej;

2. przepisy §§ 10 i 11 ustawy z dnia 20 maja 1869 l. 78 Dz. u. p. dotyczące zakresu działania sądów wojskowych.

ad 1. Powołane tu przepisy brzmią:

§ 200 u. c.... Opiekun, chociażby co do swej osoby inemum sądowi podlegał, (obowiązany jest przyjąć opiekę) ze względu na wszystkie czynności do opieki odnoszące się podległym jest władzy opiekuńczej.

§ 282 u. c. Prawa i opowizki kuratorów, którym albo tylko zarząd majątku albo też zarazem staranie o osobę pod kuratelą zostająca jest powierzone, oceniać należy według przepisów w tym przedmiocie dla opiekunów postanowionych.

ad 2. W miejsce § 10 ustawy z 20 maja 1869 l. 78 Dz. u. p. wstąpiły przepisy §§ 68 i 73 n. j., zaś w miejsce § 11 tej ustawy przepisy §§ 105 i 109 n. j.

Inne natomiast przepisy ustawy z 20 maja 1869 l. 78 Dz. u. p. są utrzymane. Przytoczyć tu należy §§ 1, 9, 12 al. 1, 13, 14 i 16 cyt. ust.:

§ 1. Orzecznictwu wojskowych sądów w sprawach karnych podlegają:

1) osoby pozostające w czynnej służbie armii stałej i marynarki wojennej;

2) wymienione w załączonym spisie osoby, mające posady lub pełniące obowiązki w administracyi wojskowej, póki w czynnej służbie zostają i o ile ich podsądności woj-

Arzt. II. Insbesondere verlieren ihre Wirksamkeit:

1. Die Vorschriften der §§ 200 und 282 BGB., soweit es sich um den Gerichtsstand für Rechtsstreitigkeiten aus einer gerichtlich angeordneten Verwaltung handelt;

2. Die Vorschriften der §§ 10 und 11 des Gesetzes vom 20 Mai 1869 (RGB. 78), betreffend den Wirkungskreis der Militärgerichte.

skowej nie ocenia się wyłącznie wedle przepisów w poprzednim ustępie (l. 1) wskazanych (§ 53 ust. o sile zbrojnej z 5 grudnia 1868 l. 151 Dz. u. p.);

3) wszystkie osoby, które się znajdują w orszaku oddziału wojskowego, postawionego na stopie wojennej albo też stojącego poza granicami Monarchii, albo które należą do załogi statku wojennego;

4) jeńcy wojenni i zakładnicy, będący pod strażą wojskową;

5) korsarze dostawieni przez marynarkę wojenną.

§ 9. W sprawach cywilnych, do których zalicza się także przewody nieważności, rozdziału i rozvodu małżeństwa, tudzież stąd wynikłe spory majątkowe podlegają wojskowi bez różnicy, czy są w czynnej służbie, czy też nie, sądom wojskowym taksamo skarb państwa w sprawach dotyczących wojskowości.

Przy oznaczeniu właściwości sądowej dla skarbu państwa w sprawach wojskowości należy stosować przepisy dla skarbu państwa wogóle obowiązujące.

Zob. § 74 n. j. i uwagi tam podane.

§ 12 al. 1. Doręczenia i inne czynności sądowe w budynkach wojskowych lub przez wojsko zajętych nastąpić winny po uprzednim zawiadomieniu komendanta budynku i przy interwencji osoby wojskowej przez komendanta do tego wyznaczonych.

Postanowienie § 12 al. 1 cyt. ust. jest równobrzmiące w § 32 n. j.

§ 13. Jeżeli w budynku wojskowym albo w budynku przez wojsko zajęтым zajdzie wypadek śmierci, wówczas władza wojskowa winna spisać akt zejścia.

Władza wojskowa może także przedsięwziąć wszystkie nieodwłoczne urzędowe czynności sądownictwa niespórnego w odniesieniu do osób w § 10 wymienionych (— są to osoby w § 1 l. 1 i 2 wymienione —), jeżeli czynności te należy wykonać w budynku wojskowym albo w budynku przez wojsko zajęтым, albo jeżeli w miejscu, w którym czyn-

ność ma być przedsięwzięta, nie ma sądu, który jest powołanym do zarządzenia takiej czynności urzędowej.

Pod tymisamymi warunkami służy także władzy wojskowej prawo ustanowienia tymczasowego zastępcy ustawowego, jeżeli zajdzie potrzeba szybkiego postarania się o zastępstwo dla dzieci małoletnich.

We wszystkich tych przypadkach należy o poczynionych zarządzeniach zawiadomić właściwy sąd.

§ 14. Z dniem wprowadzenia niniejszej ustawy mają sądy cywilne, o ile orzecznictwo sądów wojskowych wedle niniejszej ustawy nie ma nadal trwać, wstąpić w miejsce sądów wojskowych i postępować poza przypadkami niniejszą ustawą oznaczonymi wedle przepisów dotyczących właściwości i postępowania w sądach cywilnych.

§ 16. Orzecznictwa urzędu naczelnego marszałka dworu niniejsza ustawa w niczem nie narusza.

Tu należą także przepisy §§ 13 i 14 ust. z 2 kwietnia 1855 l. 93 Dz. u. p. o wykonywaniu sądownictwa nad obroną krajową:

§ 13 (cyt. ust.). W cywilnych sprawach podlegają osoby należące do obrony krajowej ogólnym przepisom i sądom cywilnym.

§ 14 (cyt. ust.). Postanowienia §§ 12 i 13 ust. z 20 maja 1869 l. 78 Dz. u. p. o zakresie działania sądów wojskowych mają także zastosowanie do obrony krajowej.

Art. III. Urząd naczelnego marszałka dworu zatrzymuje wykonanie sądownictwa:

1. nad członkami Domu cesarskiego;
2. nad osobami, na które sądownictwo naczelnego marszałka dworu rozciągnięte zostało lub w przyszłości rozciągniętem będzie;

Art. III. Das Obersthofmarschallamt wird erhalten in der Ausübung der Gerichtsbarkeit:

1. über die Mitglieder des kaiserlichen Hauses;
2. über Personen, auf welche die Gerichtsbarkeit des Obersthofmarschallamtes ausgedehnt wurde oder in Hinkunft ausgedehnt wird;

3. nad osobami mającemi prawo zakrajowości, jeżeli się poddadzą sądownictwu naczelnego marszałka dworu.

Oprócz tego utrzymuje się dotychczasowy zakres działania Urzędu naczelnego marszałka dworu co do doręczenia postanowień sądowych osobom mającym prawo zakrajowości i co do przedsięwzięcia innych czynności sądowych przeciwko takim osobom.

Nietkniętymi pozostaną postanowienia dekretu nadw. z dnia 14 listopada 1875, Zb. u. s. nr. 481 o toku instancyi, jakoteż przepisy o postępowaniu w sprawach, należących do sądownictwa Urzędu naczelnego marszałka dworu.

Do ustępu 1 l. 1.

We wszystkich czysto osobistych sprawach cywilnych spornych i niespornych, tudzież w przypadkach śmierci, które spotkają członków Domu cesarskiego nie będących panującymi, postępowanie wdrożyć winien wyłącznie Urząd naczelnego marszałka dworu i to bez względu na posiadanie nieruchomości lub szczególną właściwość stanowią, chyba że Jego Cesarska Mość w poszczególnym przypadku co innego zarządzić raczy. — Wszelako rozumie się samo przez się, że członkowie Domu cesarskiego w sprawach, których przedmiotem są skargi realne dotyczące nieruchomości do właściwej władzy cywilnej należą i że szczególne stosunki stanowe przez to w niczem nie zostają naruszone. — Całą służbę takich osób Domu cesarskiego wedle najwyższego postanowie-

3. über Personen, welchen die Exterritorialität zusteht, falls sie sich der Gerichtsbarkeit des Obersthofmarschallamtes unterwerfen;

Überdies bleibt der bisherige Wirkungsbereich des Obersthofmarschallamtes in Betreff der Zustellungen gerichtlicher Erlässe an extraterritoriale Personen und in Betreff der Vornahme anderer gerichtlicher Amtshandlungen gegen solche Personen aufrecht.

Die im Hofdecret vom 14. October 1875 (JGS. Nr. 481) in Ansehung des Instanzenzuges getroffenen Bestimmungen, sowie die Vorschriften für das Verfahren in den zur Gerichtsbarkeit des Obersthofmarschallamtes gehörigen Rechtssachen bleiben unberührt.

nia z dnia 11 kwietnia 1813 należy przydzielać tej władzy cywilnej, której ze względu na stan każdego z niej podlega (dekr. nadw. z 14 lipca 1815 l. 1159 Zb. u. s.). Zob. nadto § 85 n. j.

Do ustępu 1 l. 2.

Sądownictwo naczelnego marszałka dworu rozciągnięte zostało:

a) na panującego księcia Liechtenstein wraz z żoną i jego w domu rodzicielskim się znajdującymi dziećmi stanu wolnego, tudzież

b) na w Austrii mieszkających członków starszej linii domu Bourbon, wszelako co do osób *ad a)* i *b)* tylko odnośnie do ruchomego majątku (naj. post. z 30 lipca 1851 l. 183 Dz. u. p.);

c) na brata panującego księcia Liechtenstein, Franciszka księcia Liechtenstein, a na przypadek jego ożenienia się na jego żonę i na jego w domu rodzicielskim się znajdujące małoletnie dzieci z tem ograniczeniem, że skutki tego prawa ograniczają się do samej osoby wymienionych członków rodziny i do ich egzempey z pod właściwości tu-tejszych sądów we wszystkich w myśl ustaw powszechnemu osobistemu sądowi podlegających spraw spornych jak i we wszystkich ich osób dotyczących spraw niespornych (Rozp. min. spr. z 5 listopada 1880 l. 134 Dz. u. p.);

d) na księcia Don Miguela z Braganzy i na jego w domu rodzicielskim przebywające dzieci stanu wolnego z ograniczeniem pod *c)* podanem (Rozp. min. spr. z d. 27 marca 1881 l. 27 Dz. u. p.);

e) na księcia Gustawa ze Sachsen-Weimar z ograniczeniem pod *c)* podanem (Rozp. min. spr. z d. 5 stycznia 1883 l. 5 Dz. u. p.);

f) jako instancya personalna na rodzinę księcia Augusta z Koburg-Gotha (Rozp. min. spr. z 8 czerwca 1858 l. 94 Dz. u. p.);

g) jako instancya personalna na księcia Filipa z Wirtembergu, na jego żonę arcyksiężniczkę Maryę Teresę

i potomstwo z tego małżeństwa (Rozp. min. spr. z 19 stycznia 1865 l. 7 Dz. u. p.);

h) jako instancja osobista na księcia Aleksandra z Wirtenbergu (Rozp. min. spr. z 11 października 1869 l. 157 Dz. u. p.);

i) jako instancja personalna na arcyksiężnę Maryę Modena-Este i jej synów Karola i Alfonsa (Rozp. min. spr. z 20 grudnia 1866 l. 171 Dz. u. p.);

k) jako instancja fideikomisowa na fideikomis ustanowiony testamentarnie przez arcyksięcia Karola Ludwika (najw. post. z 11 lutego 1851).

Zob. § 85 n. j.

Do ustę 1 l. 3.

Prawo zakrajowości posiadają: ambasadorzy, legaci, nuncjusze, posłowie zagraniczni i upoważnieni ministrowie akredytowani u Monarchy, tudzież ajenci upoważnieni akredytowani u ministra spraw zagranicznych (aktu kongresu wiedeńskiego dodatek XVII art 1). Wedle zasad prawa międzynarodowego rozszerza się prawo zakrajowości na personal poselski, na żonę i członków rodziny posła. Co się tyczy prywatnej służby we Wiedniu rezydujących posłów, to wedle zarządzenia Najjaśniejszego Pana nie podlegają zwyczajnym sądom cywilnym ci z pośród służby posła, którzy bezpośrednio są poddawanymi państwa, do którego poseł przynależy; natomiast poddani austriacy tudzież poddani trzecich państw, podlegają zwykłym sądom cywilnym, chyba że co do poszczególnych poselstw istnieje odmienna umowa międzynarodowa (Dekr. nadw. z 7 lutego 1834 l. 2641 Zb. u. s.). W rozwinięciu tego przepisu stanowi dekret nadworny z dnia 2 września 1839 l. 375 Zb. u. s.: 1) Zwyczajne austriackie sądy cywilne nie mogą same przedsiębrać przeciw obywatelom austriackim, pozostającym w służbie obcego posła, mieszkającym w domu tego posła, albo tamże się zatrzymującym, żadnego doręczenia, wezwania, egzekucyi albo czynności wchodzącej w zakres sądownictwa w sprawach spornych lub niespornych. W takim razie sądy winny zawsze udać się do najwyższego Urzędu mar-

szalkowskiego o wykonanie uchwał sądowych, dotyczących tego rodzaju służby lub domowników poselskich, lub ich mienia znajdującego się w domu poselskim. — Urząd naczelnego marszałka dworu dopełni tego aktu za poprzedniem przyzwoleniem posła, a w razie napotkania na odmowę uda się o pośrednictwo w tej mierze do tajnej kancelaryi dworu i państwa (Ministerstwa spraw zewnętrznych). Gdyby nawet i na tej drodze nie uzyskano przyzwolenia poselstwa do doręczania skargi lub wyroku, wówczas wolno będzie powodowi postawić wniosek, by sąd, w którym sprawa się toczy, zamianował kuratora do zastępowania pozwanego, skargę albo wyrok kuratorowi doręczył i równocześnie na budynku sądowym obwieścił. To doręczenie należy uważać za zupełnie ważne. 2) Poselska służba, która niema obywatelstwa tutejszego, podlega sądom austryckim tylko w sprawach spornych i to tylko w tych przypadkach, w których także nieobecny obcokrajowiec może być zapozwany przed sąd austriacki. Co do wykonania uchwał winny sądy austriackie postąpić wedle przepisu poprzedniego paragrafu. 3) Niniejsze rozporządzenie odnosi się do służby wszystkich bez różnicy posłów zagranicznych u dworu cesarskiego akredytowanych, tudzież do służby urzędników poselskich z wyjątkiem służby tych agentów (osób) dyplomatycznych, którzy są sami poddanymi austriackimi. — Odnosnie do austriackich poddanych, którzy przez rząd obcy jako ajenci dyplomatyczni u dworu cesarskiego są akredytowani, winno się orzecznictwo urzędu naczelnego marszałka dworu w myśl dekr. nadw. z 10 kwietnia 1829 l. 2392 Zb. u. s. rozciągać tylko na stosunki prawne wyłącznie wynikające z ich dyplomatycznego charakteru; oni podlegają więc nietylko w sprawach realnych ale także w sprawach osobistych sądom zwyczajnym. Dekr. nadw. z dnia 15 marca 1834 r. l. 2646 Zb. u. s.

Z okazji pewnego specjalnego przypadku poleciło min. sprawiedliwości sądowi krajowemu wyższemu we Wiedniu re-skrypsem z dnia 20 sierpnia 1856 l. 18022, by sądom podległym zwróciło uwagę na to, aby dokładnie stosowały prze-

pis art. V pat. z 20 listopada 1852 l. 251 Dz. u. p. i aby wygotowania sądowe przeznaczone dla osób dyplomatycznych, które mają prawo zakrajowości, tak w postępowaniu niespornem jak i w postępowaniu spornem zawsze doręczały za pośrednictwem c. k. urzędu naczelnego marszałka dworu. — Tylko, o ile te osoby w Austrii posiadają realności, nie mają one charakteru publicznego w stosunkach wynikających z tego posiadania realności; dlatego też sądy mogą w takich przypadkach bezpośrednio wszystkie czynności urzędowe na realności wykonać, a więc także doręczenia, jeżeli osoba dyplomatyczna znajduje się na posiadłości, wszelako pod warunkiem, że ta posiadłość nie jest równocześnie siedzibą urzędową osoby dyplomatycznej akredytowanej na dworze cesarskim. — Jeżeli jednakże osoba dyplomatyczna znajduje się w swem miejscu zamieszkania przy dworze cesarskim i jest zajęta swemi czynnościami dyplomatycznymi, wówczas mieszkaniu jej należy się zakrajowość w ten sposób, iż w niem wkroczenie władzy tutejszej może nastąpić tylko przy przestrzeganiu specjalnych, charakter publiczny ujawniających form. Wobec tego winny takie doręczenia w sprawach tutejszych realnych obcym osobom dyplomatycznym, którym się należy prawo zakrajowości, jeżeli się znajdują w swem zwyczajnem mieszkaniu albo wogóle bezpośrednio w miejscu urzędowania, nastąpić nie przez sądy zwyczajne, lecz za pośrednictwem c. k. Urzędu naczelnego marszałka dworu. Wszelako i w takim przypadku z natury rzeczy odpadnie pośrednictwo c. k. Urzędu naczelnego marszałka dworu wówczas, gdy doręczenie odbywa się przez pocztę, którą to drogą instancja realna albo władze sądowe prowadzące księgi publiczne obrać mogą.

Z okazji pewnego specjalnego przypadku doniosło c. k. ministerstwo sprawiedliwości Sądowi najwyższemu notą z dnia 30 marca 1875 l. 4271, że wedle zasad prawa międzynarodowego, także w Austrii uznanych, zwolnienie z pod jurysdykcji austriackich sądów, przysługujące osobom posiadającym prawo zakrajowości, trwa także po ukończeniu ich

misyi aż do ich wyjazdu, względnie aż do ich ustąpienia z granic państwa.

Wedle przepisu instrukcyi z dnia 31 sierpnia 1762 r. winni wszyscy konsulowie państw zagranicznych bez względu na to, czy są poddanyimi austryackimi czy obcymi, podlegać jurysdykcyi sądów cywilnych i ustawom miejsca, w którym im dozwolono pobytu Dekr. nadw. z 23 września 1817 l. 1373 Zb. u. s.

Francuscy konsulowie, generalni konsulowie, wicekonsulowie i ich kanclerze doznają, jeżeli są poddanyimi państwa, które ich ustanowiło, osobistej nietykalności, z wyłączeniem czynności skwalifikowanych przez tutejsze ustawy jako zbrodnie (art. 2 traktatu z 11 grudnia 1866 l. 167 Dz. u. p. i oświadczenie z dnia 18 lutego 1884 l. 27 Dz. u. p.). Te same prawa należą się konsulom portugalskim (art. II. konw. z 9 stycznia 1873 l. 135 Dz. u. p.) tudzież generalnym konsulom, konsulom, wicekonsulom i ich kanclerzom, urzędnikom konsularnym tudzież wicekonsulom i agentom konsularnym, ustanowionym przez samych generalnych konsulów i konsulów (art. II. i VII. traktatu z 11 lipca 1870 l. 116 i Dz. u. p. z r. 1871).

Wedle art. 20 traktatu handlowego i cłowego między Niemcami a Austro-Węgrami z dnia 6 grudnia 1891 r. l. 15 z r. 1892 posiadać mają konsulowie jednego z państw kontraktującym pod warunkiem wzajemności w granicach państwa drugiego te same prawa, uprawnienia i zwolnienia, jakie posiadają lub posiadać będą konsulowie innego trzeciego państwa. — Takiesame postanowienie zawiera art. 26 traktatu między Austro-Węgrami i Włochami z 6 grudnia 1891 l. 17 Dz. u. p. z r. 1892, art. 7 traktatu między Austro-Węgrami a Belgią z dnia 6 grudnia 1891 l. 22 Dz. u. p. z r. 1892 i art. 13 traktatu między Austro-Węgrami i Szwajcaryą z dnia 10 grudnia 1891 l. 18 Dz. u. p. z roku 1902, art. XXIII traktatu między Austro-Węgrami a Hiszpanią z 3 czerwca 1880 l. 29 Dz. u. p. z r. 1881 i art. XII traktatu między Austro-Węgrami a Serbią z d. 6 maja 1881 l. 87 Dz. u. p. z r. 1882.

Wedle art. III. traktatu między Austro-Węgrami i Chinami z dnia 2 września 1869 l. 58 Dz. u. p. r. 1872 doznają dyplomatyczni ajenci jednego z państw kontraktujących nawzajem w miejscu ich pobytu prawa i wolności, które im przyznaje prawo międzynarodowe. Ich osoba, ich rodzina, ich dom i ich korespondencya są nietykalne.

Wedle art. II. traktatu między Austro-Węgrami a Japonią posiadają japońscy ajenci dyplomatyczni i urzędnicy konsularni w Monarchii austriacko-węgierskiej pod warunkami wzajemności tesame prawa, uprawnienia i zwolnienia, jakie posiadają lub posiadać będą ajenci dyplomatyczni i urzędnicy konsularni innego państwa trzeciego. Tesame prawa należą się generalnym konsulom, konsulom i agentom cywilnym z Hawaïi (art. XV traktatu z 18 czerwca 1875 l. 87 Dz. u. p. z r. 1876), z Siamu (art. II. traktatu 8 maja 1871 l. 8 Dz. u. p. z r. 1873) i z Norwegii i Szwecyi (art. VIII traktatu z 3 listopada 1873 l. 60 Dz. u. p. z r. 1874).

Zob. § 85 n. j. na str. 295.

Do ustępu 2.

Zob. § 32 al. 3 n. j. wyżej na str. 138, tudzież § 119 p. c. o doręczeniach osobom mającym prawo zakrajowości; zob. §§ 328 al. 3 i 341 al. 2 p. c. o przełuchaniu członków domu cesarskiego jako świadków i art. VIII ust. wpr. p. c. o przesłuchaniu funkcyonaryuszy konsularnych jako świadków; zob. § 31 al. 1 ord. egz. o egzekucyi w budynkach nadwornych, w mieszkaniu członków domu cesarskiego i osób mających prawo zakrajowości.

Do ustępu 3-go.

Urząd naczelnego marszałka dworu wydaje rozstrzygnięcia w sprawach spornych jako sąd kolegialny, we wszystkich innych sprawach zaś jako sąd jednoosobowy. Senat w sprawach spornych składa się z dyrektora kancelaryi Urzędu naczelnego marszałka dworu jako przewodniczącego lub jego zastępcy i z 4 radców wiedeńskich trybunałów pierwszej instancyi, których Jego Cesarska Mość zamianuje referentami i asesorami. — W razie wniesienia środków pra-

wnych przeciw wyrokowi Urzędu naczelnego marszałka dworu funkcjonuje jako instancja druga Sąd krajowy wyższy we Wiedniu, a w razie wniesienia środków prawnych przeciw dwom różnym wyrokom jako instancja trzecia Sąd najw.; każdy z tych sądów jako delegatio indicii. — Aby jednakże uniknąć wszelkiego pozoru zależności Urzędu naczelnego marszałka dworu, należy akta przedłożyć instancji II lub III zapomocą noty prezydyjalnej, taksamo też należy wyrok apelacyjny i rewizyjny podać Urzędowi marszałka dworu zapomocą noty prezydyjalnej celem dalszego doręczenia stronom. Dekr. nadw. z 14 października 1785 l. 481 Zb. u. sąd. — Przeciw sędziowskim zarządzeniom i postanowieniom Urzędu naczelnego marszałka biegną środki prawne także do sądu krajowego wyższego w Wiedniu i Sądu Najwyższego w ten-sam sposób, jak to jest zawartem w postanowieniu z 14-go października 1785 l. 481 Zb. u. s. (Dekr. nadw. z 30 stycznia 1795 l. 216 Zb. u. s.).

Art IV. Pozostają w mocy przepisy ustawy z dnia 30 sierpnia 1891 l. 136 Dz. u. p., w których wydano postanowienia o wykonywaniu sądownictwa konsularnego.

Do postępowania w cywilnych sprawach spornych prowadzonych w konsulatach, którym sądownictwo cywilne jest powierzono, nie mają aż do dalszego rozporządzenia zastosowania przepisy procedury cywilnej.

O ile sądy tutejsze w sprawach sądownictwa konsularnego powołane są do rozstrzygania w drugiej i trzeciej instancji, winny przytem, dopóki się nic innego nie rozporzą-

Art. IV. Die Vorschriften des Gesetzes vom 30 August 1891 (RGB. (Nr. 136) womit Bestimmungen über die Ausübung der Consulargerichtsbarkeit getroffen wurden bleiben in Wirksamkeit.

Auf das Verfahren in bürgerlichen Rechtsstreitigkeiten vor den mit der Ausübung der Civilgerichtsbarkeit betrauten Consulaten finden die Vorschriften der Civilprocesordnung bis auf weiteres keine Anwendung.

Insofern inländische Gerichte in Angelegenheiten der Consulargerichtsbarkeit zu einer Entscheidung in zweiter und dritter Instanz berufen sind, haben sie hiebei, solange nicht etwas anderes

dzi, postępować jedynie według dotychczas obowiązujących przepisów prawnych o właściwości sądowej i o postępowaniu sądowym w sprawach spornych i egzekucyjnych.

Wyroki polubowne, które przyszły do skutku według § 17 rozporządzenia ministeryalnego z dnia 31 marca 1855 l. 58 Dz. u. p. mają moc tutejszokrajowych tytułów egzekucyjnych.

Do ustępu 1-go.

Ustawa z dnia 30 sierpnia 1891 l. 136 Dz. u. p. weszła w moc obowiązującą z dniem 1 stycznia 1898 (Rozp. min. z 30 lipca 1897 l. 178 Dz. u. p.).

Do ustępu 2-go.

Postępowanie w sprawach cywilnych spornych w sądach konsularnych reguluje obecnie rozporządzenie minister. z 15 maja 1902 l. 101 Dz. u. p.

Do ustępu 3-go.

Dziś (od dnia 1 stycznia 1898) stanowi wyłącznie sąd konsularny wyższy w Konstantynopolu drugą i ostatnią instancję dla sądów konsularnych (§ 3 ust. z d. 30 sierpnia 1891 l. 136 Dz. u. p.).

Art. V. Nietkniętymi pozostają prawa, które jako wyjątkowe przywileje pod względem właściwości sądów i sądowego postępowania służą poszczególnym spółkom, zakładom i stowarzyszeniom na zasadzie ich prawnie postanowionych i ze strony państwa zatwierdzonych statutów.

angeordnet wird, lediglich nach den bisher in Geltung gewesenen gesetzlichen Vorschriften über die gerichtliche Zuständigkeit und über das gerichtliche Verfahren in Streit und Executionssachen vorzugehen.

Die gemäss § 17 der Ministerialverordnung vom 31 März 1855 (RGB. 58) zustande gekommenen Schiedssprüche haben die Kraft inländischer Executionstitel.

Ar. V. Die einzelnen Gesellschaften, Anstalten und Vereinen auf Grund ihrer gesetzlich festgestellten oder staatlich genehmigten Statuten in Bezug auf die gerichtliche Zuständigkeit und das gerichtliche Verfahren als ausnahmsweise Begünstigungen eingeräumten Rechte bleiben unberührt.

W przedmiocie właściwości sądów istnieją następujące tu należące przywileje:

1) Skargi przeciw Bankowi austr.-węgierskiemu, które się odnoszą do obrotu interesów w zakładzie głównym w Wiedniu i w zakładach filialnych w krajach austriackich, można wnieść jedynie do c. k. Sądu handlowego w Wiedniu, zaś skargi, które dotyczą obrotu interesów w głównym zakładzie w Budapeszcie lub zakładów filialnych w krajach korony węgierskiej, można wnieść jedynie do królewskiego sądu handlowego i wekslowego w Budapeszcie. Skargi przeciw temuż Bankowi, które się odnoszą do hipotecznych interesów kredytowych, należy wnieść do c. k. Sądu krajowego w Wiedniu albo do królewskiego trybunału w Budapeszcie, wedle tego, czy realność oddana w zastaw leży w królestwach i krajach reprezentowanych w Radzie państwa, czy też w krajach korony węgierskiej, chyba że wedle przepisów ordynacji egzekucyjnej skarga ma być wniesioną w sądzie egzekucyjnym (art. 95 statutu zmienionego ces. rozp. z 21 września 1899 l. 176 Dz. u. p.).

2) C. k. uprz. powszechny Zakład kredytowy ziemski w Wiedniu podlega jako pozwany c. k. Sądowi krajowemu w Wiedniu, zaś w sprawach należących do jurysdykcji handlowej do c. k. Sądu handlowego w Wiedniu (§ 79 statutu ogłoszonego rozp. min. z 1 czerwca 1864 l. 49 Dz. u. p.).

3) Bank hipoteczny królestwa czeskiego podlega jako pozwany c. k. Sądowi krajowemu w Pradze, zaś w sprawach należących do jurysdykcji handlowej c. k. Sądowi handlowemu w Pradze (§ 41 statutu ogłoszonego rozporządzeniem namiestnika czeskiego z 2 sierpnia 1888 l. 43 Dz. u. kr.).

4) Spory prawnoprywatne, któreby powstały z umowy zawartej między państwem a koleją północną ces. Ferdynanda w dniu 10 stycznia i w dniu 17 lipca 1885, a których załatwienie nie jest zastrzeżone sądowi polubownemu, winny być rozstrzygnięte przez c. k. Sąd krajowy w Wiedniu (Art. II § 23 ustawy z dnia 6 września 1885 l. 122 Dz. u. p.).

Inne postanowienia szczególne dotyczące uprzywilejo-

wanych instytucyj odnoszą się do wypowiedzenia wierzytelności hipotecznych (zobacz o tem uwagi przy (§ 119 n. j. do doręczeń (zobacz uwagi przy § 102 Pr. cyw.), do siły dowodowej ksiąg handlowych (zobacz uwagi przy §§ 293 i 295 proc. cyw.), do egzekucyi (zob. art. IV i V ust. wpraw. ord. egz.), do ściągania płatnych wierzytelności hipotecznych (zob. uwagi przy art. IX ust. wpraw. proc. cyw.) itd. Patrz art. XII ust. wpraw. proc. cyw.

Art. VI. Nietkniętymi pozostaną :

1. przepisy o zakresie działania Trybunału państwa i o rozstrzyganiu sporów kompetencyjnych między Trybunałem administracyjnym a sądami zwyczajnymi ;

2. przepisy § 3 ustawy z dnia 5 marca 1869, Dz. u. p. Nr. 27, dotyczące się odpowiedzialności przedsiębiorstw kolejowych za cielesne uszkodzenie lub zabicie człowieka, spowodowane wydarzeniami na kolejach ;

3. przepisy o sądownictwie w sprawach żeglugi na Ła-bie, a w szczególności przepisy dekretu prezydium Izby nadwornej z dnia 2 grudnia 1845, Zb. u. s. Nr. 912 i rozporządzenia Ministerstwa sprawiedliwości z dnia 9 sierpnia 1868, l. 9132, oznajmionego ogłoszeniem czeskiego Sądu krajowego wyższego z dnia 31 sierpnia 1868, l. 29694 (Dz. u. kr. dla Czech z r. 1868, Nr. 24) ;

Art. VI. Unberührt bleiben :

1. die Vorschriften über den Wirkungskreis des Reichsgerichtes und über die Entscheidung von Kompetenzkonflikten zwischen dem Verwaltungsgerichtshofe und den ordentlichen Gerichten ;

2. die Vorschriften des § 3 des Gesetzes vom 5 März 1869 (RGB. 27) betreffend die Haftung der Eisenbahnunternehmungen für die durch Ereignisse auf Eisenbahnen herbeigeführten körperlichen Verletzungen oder Tötungen von Menschen ;

3. die Vorschriften über die Gerichtsbarkeit in Elbeschiffartsangelegenheiten und insbesondere die Vorschriften des Hofkammerpräsidial-Decretes vom 2 Dezember 1845 (JGS. Nr. 912) und des mit Kundmachung des Oberlandesgerichtes in Böhmen vom 31 August 1868 Z. 26694 (LGB. für Böhmen 1868 Nr. 24) verlautbarten Justizministerialerlasses vom 9 August 1868 Z. 9132 ;

4. przepisy §§ 8 i 17 ustawy z dnia 12 lipca 1872, Dz. u. p. Nr. 112, dotyczące się uregulowania prawa skargi stron z powodu naruszeń praw, popełnionych przez urzędników sędziowskich w wykonywaniu ich urzędowych czynności;

5. przepis artykułu 315 ustawy handlowej o sędzie właściwym dla skargi o sprzedaż zatrzymanych przedmiotów;

6. przepisy rozporządzenia Ministerstwa sprawiedliwości z dnia 21 sierpnia 1856, Dz. u. p. Nr. 150 o sędzie właściwym dla dzieci nieślubnych i podrzutków po ich wystąpieniu z zaopatrzenia przez publiczny zakład. Jednakowoż dla dzieci oddanych w pieczę osób, zagranicą zamieszkałych, sąd, w którego okręgu zakład podrzutków leży, pozostanie właściwym dla ustanowienia opieki i dla sprawowania wszelkich czynności władzy opiekuńczej.

ad 1. Następujące przepisy normują zakres działania Trybunału państwa:

Dla rozstrzygania sporów kompetencyjnych tudzież dla rozstrzygania spornych spraw z prawa publicznego ustanawia się dla królestw i krajów reprezentowanych w Radzie państwa Trybunał państwa (Art. 1 ustawy zasadn. z 21 grudnia 1867 l. 143 Dz. u. p.).

Trybunał państwa ostatecznie rozstrzyga spory kompetencyjne

4. die Vorschriften der §§ 8 und 17 des Gesetzes vom 12 Juli 1872 (RGB. Nr. 112), betreffend die Regelung des Klagerechtes der Parteien wegen der von richterlichen Beamten in Ausübung ihrer amtlichen Wirksamkeit zugefügten Rechtsverletzungen;

5. die Vorschrift des Artikels 315 des Handelsgesetzbuches über den Gerichtsstand für Klagen auf Verkauf zurückgehaltener Gegenstände;

6. die Vorschriften des Justizministerialerlasses vom 21 August 1856 (RGB. Nr. 150) über den Gerichtsstand der unehelichen und Findelkinder nach ihrem Austritte aus der Versorgung durch eine öffentliche Anstalt. Für Kinder, welche im Auslande wohnenden Personen in Pflege übergeben werden, bleibt jedoch das Gericht, in dessen Sprengel die Findelanstalt gelegen ist, zur Bestellung des Vormundes und zur Besorgung aller Geschäfte der Vormundschaftsbehörde zuständig.

a) pomiędzy władzami sądowymi a administracyjnymi co do pytania, czy pewna sprawa ma być przeprowadzona w drodze sądowej czy w drodze administracyjnej w wypadkach oznaczonych przez ustawę (Zob. wyżej str. 183).

b) pomiędzy reprezentacją kraju a najwyższymi władzami rządowymi, jeżeli każda z nich rości sobie prawo zarządzenia lub rozstrzygnięcia w pewnej sprawie administracyjnej,

c) pomiędzy samorządnymi organami krajowymi różnych pod względem spraw przekazanych ich pieczy i zarządowi (art. 2 cyt. ust.).

Trybunałowi Państwa przysługuje dalej ostateczne rozstrzygnięcie:

a) o pretensjach poszczególnych królestw i krajów reprezentowanych w Radzie państwa do ich ogółu i odwrotnie; dalej o pretensjach jednego z tych królestw i krajów do drugiego z nich, wreszcie o pretensjach podnoszonych przez gminy, korporacje lub poszczególne osoby do jednego ze wspomnianych królestw i krajów lub do ich ogółu, jeżeli takie pretensje nie nadają się do wytoczenia na zwykłej drodze prawa;

b) o zażaleniach obywateli państwa z powodu naruszenia poręczonych im przez konstytucję praw politycznych po przeprowadzeniu sprawy na przepisanej prawem drodze administracyjnej (art. 3 cyt. ust.).

O pytaniu, czy Trybunałowi państwa przysługuje moc rozstrzygnięcia jakiejś sprawy, orzeka sam Trybunał Państwa jedynie i wyłącznie; jego rozstrzygnięcia wykluczają wszelkie dalsze odwołanie się, jakoteż udanie się na drogę prawa.

Jeżeli jakaś sprawa zostanie przekazaną przez Trybunał państwa zwyczajnemu sędziemu lub władzy administracyjnej, natenczas nie mogą te władze odmówić rozstrzygnięcia z powodu niekompetencji (Art. 4 cyt. ust.).

Osobie dochodzącej pretensyi na podstawie ustawy o odszkodowaniu niewinnie zasądzonych pozostawia się termin sześciomiesięczny od dnia orzeczenia ministerstwa sprawiedliwości do wytoczenia pretensyi przed Trybunałem państwa

na podstawie art. 3 lit a) państwowej ustawy zasadniczej z 21 grudnia 1867 l. 143 Dz. u. p. o ustanowieniu Trybunału państwa (§ 8 ust. z 16 marca 1892 l. 64 Dz. u. p.). (Zob. wyżej str. 11).

Spory kompetencyjne pomiędzy Trybunałem administracyjnym a zwykłymi sądami rozstrzyga Trybunał państwa.

Wniosek o rozstrzygnięcie takich sporów ma być zgłoszony do Trybunału państwa (§ 1 ustawy z 22 października 1875 l. 37 Dz. u. p. z r. 1876).

ad 2. W myśl § 3 ustawy z dnia 5 marca 1869 l. 27 Dz. u. p. o odpowiedzialności drzedsiębiorstw kolejowych za cielesne uszkodzenie albo zabicie człowieka skutkiem przypadków na kolejach poruszanych siłą pary należą skargi o odszkodowanie, na podstawie tej ustawy dochodzone, wedle wyboru albo do sądu handlowego, w okręgu którego zaskarżone przedsiębiorstwo ma swą siedzibę albo do sądu handlowego, w okręgu którego zaszedł wypadek. Postanowienia te rozszerzone zostały § 1 ustawy z dnia 12 lipca 1902 l. 147 Dz. u. p. na wszystkie koleje poruszane przy pomocy siły elementarnej. — Zob. uwagi na str. 218.

ad 3. Tu należą następujące przepisy dekretu prezydum Izby nadwornej z 2 grudnia 1845 l. 912 Zb. u. s.

§ 2. Następujące sprawy przydzielone są wedle wyraźnych postanowień aktu żeglugi po Łabie i aktu dodatkowego sądom nadłabiańskim cłowym.

A) Wedle art. XXVI aktu żeglugi po Łabie rozpatrywanie i rozstrzyganie:

b) sporów o zapłatę należności cłowych, należności za użycie żurawi i wag, należności portowych itd. i o ich wysokości;

c) sporów o naruszenie drogi do holowania, dokonane przez osoby prywatne (reskryptem min. spraw. wewn. z 29 lipca 1868 l. 3293 przydzielonych władzom politycznym);

d) spory o uszkodzenia łak i pól przy ciągnięciu okrętów, jak niemniej o wszelką szkodę, jaką flisacy i szyprowie podczas żeglugi lub przy wylądowaniu wyrządzą przez niedbalstwo osobom trzecim;

e) spory o wysokość należności za przechowanie (Berglöhne) albo inne wynagrodzenia za udzielenie pomocy w przypadkach nieszczęśliwych o ile strony interesowane pod tym względem się nie porozumią.

B. Wedle § 47 aktu dodatkowego.

2. rozpatrywanie i rozstrzyganie sporów :

a) o wysokość i zapłatę należności rolniana (Lootsen);

b) między szyprami i pasażerami o należność i inne warunki i stosunki transportowe;

c) między właścicielami okrętów i kierownikami tychże, służbą i robotnikami okrętowymi ze stosunku służbowego i o wynagrodzenie za pracę.

§ 3. Sądy nadłabiańskie cłowe winny we wszystkich w poprzedzającym §-cie wymienionych przypadkach — przy uwzględnieniu postanowień kompetencyjnych § 48 aktu dodatkowego — wyrokować w pierwszej instancji bez względu na wartość przedmiotu sporu.

§ 48. Każdy sąd nadłabiański cłowy jest uprawniony i obowiązany sprawy temuż przydzielone bez różnicy na miejsce zamieszkania stron tudzież kraju i miejsca, gdzie... spory powstały i bez względu na jakąkolwiek uprzywilejowaną właściwość sądową rozpatrzyć i rozstrzygnąć, o ile

3) odnośnie do sporów oznaczonych w art. XXVI pod d) i e) aktu żeglugi po Łabie i w § 47 pod 2) aktu dodatkowego strony spór prowadzące są obecne w tegoż okręgu sądowym i chociażby jedna ze stron wносиła na wydanie orzeczenia w przedmiocie takiego roszczenia.

Funkcye sądów nadłabiańskich cłowych spełniają sądy powiatowe w Melniku, Lobosic, Raudnitz, Aussig, Dzieczynie (Tetschen) i Litomierzycach.

ad 4. Powołane tu §§ brzmią:

§ 8. Dla skargi, którą się dochodzi pretensyi o wynagrodzenie, właściwym jest ten trybunał drugiej instancji, w którego okręgu ma siedzibę sąd, który lub którego funkcyonaryusz naruszył prawo

Jeżeli pretensya o wynagrodzenie wywodzi się z zarządzenia prezydenta lub z uchwały kolegialnej tego samego sądu

krajowego wyższego, który wedle postanowienia poprzedniego ustępu dla skargi byłby właściwym, natenczas wydeleguje Najwyższy trybunał na żądanie powoda lub pozwanego inny sąd krajowy wyższy do przeprowadzenia rozprawy i wydania orzeczenia. Zresztą co do wyłączenia sędziów i sądów zastosowane być mogą ogólne ustawowe postanowienia.

§ 17. Przeciw wyrokom zapadłym w tem postępowaniu sądowym (syndykalnem), jakoteż przeciw orzeczeniom i zarządzeniom wydanym w ciągu postępowania dopuszczalne są, o ile w tej ustawie nic innego nie jest postanowionem, te środki prawne, które wedle postanowień ustawy sądowej wniesione być mogą przeciw wyrokom, orzeczeniom i zarządzeniom sądu pierwszej instancyi.

Co do tych środków prawnych orzeka ostatecznie Najwyższy trybunał.

Zob. § 80 n. j. na str. 286.

ad 5. Art. 315 ust. handl. brzmi:

Wierzyciel, któremu służy prawo zatrzymania na podstawie art. 313 lub 314, obowiązany jest o wykonaniu takowego bezzwłocznie zawiadomić dłużnika. Jeżeli ten nie zabezpieczy go weześnie w inny sposób, wolno wierzycielowi zapoznać dłużnika przed swój sąd właściwy, czyniąc wnioski o sprzedaż przedmiotów; z pieniędzy uzyskanych przy sprzedaży może się zaspokoić przed innymi wierzycielami dłużnika. Prawa te służą wierzycielowi także przeciw masie konkursowej dłużnika.

Zob. o sędzie powszechnym §§ 65 i n. u. j.

ad 6. Dzieci nieślubne i podrzutki, które na koszt zakładu publicznego pomieszczone są w zakładzie tym lub poza zakładem, podlegają w normie jurysdykcyjnej określonej właściwości tego zakładu tylko dopóty, dopóki znajdują się w zaopatrzeniu tego zakładu. Jeżeli przy wystąpieniu dziecka nieślubnego lub podrzutka z zaopatrzenia zakładu chodzi o ustanowienie opiekuna dla tegoż, wówczas, jeżeli matka dziecka nieślubnego jest znaną, to sąd właściwy dla matki, jeżeli zaś matka nie jest znaną, tudzież jeżeli chodzi o podrzutka, to sąd w którego okręgu dziecię przebywa w chwili, w której

dła opiekun ma być ustanowiony, powołany jest do ustanowienia opiekuna i do sprawowania czynności należących do władzy nadopieczniwej (rozp. min. spr. z d. 21 sierpnia 1856 l. 150 Dz. u. p.).

Prezdyum sądu krajowego wyższego zwraca w swym reskrypcie, przedrukowanym w Dz. rozp. min. spr. z r. 1901 na str. 212 uwagę sądów podwładnych na tę okoliczność, iż rozporządzenie ministerstwa z dnia 21 sierpnia 1856 l. 150 Dz. u. p., mówiąc o sądzie właściwym dla matki dziecka, ma na myśli sąd właściwy dla niej w chwili wystąpienia dziecka ze zakładu, a nie w chwili narodzenia dziecka.

Zob. § 72 n. j.

Art. VII. Pozostają w mocy przepisy ustawy konkursowej o sądownictwie w konkursie, a w szczególności postanowienia w tym kierunku, o ile należy wnosić skargi w sądzie konkursowym, o ile właściwość sądu konkursowego jest wyłączną i w jakich przypadkach wiszące ale otwarciem konkursu przerwane postępowanie w sądzie konkursowym na nowo podjąć należy.

Do powołanych w art. VII przepisów ustawy konkursowej należą następujące postanowienia:

I. § 58. Konkurs (zwyczajny) należy utworzyć i przeprowadzić w regule w tym trybunale, w którego okręgu krydata-ryusz ma stałe miejsce zamieszkania. Z pośród kilku właściwych sądów powołany jest ten sąd, który inne uprzedził w rozpisaniu konkursu.

§ 59. Postępowanie konkursowe wdrożone w sądzie konkursowym rozciąga się na cały ruchomy, gdziekolwiek

Art. VII. Die Vorschriften der Concursordnung über die Gerichtsbarkeit im Concurse und insbesondere die Bestimmungen darüber, inwiefern Klagen beim Concursgerichte zu erheben sind, inwieweit die Zuständigkeit des Concursgerichtes eine ausschliessliche ist und in welchen Fällen ein durch die Concurseröffnung unterbrochenes anhängiges Verfahren bei dem Concursgerichte wieder aufzunehmen ist, bleiben in Wirksamkeit.

się znajdujący, i na nieruchomości w krajach, w których niniejsza ustawa obowiązuje, położony majątek krydataryusza.

§ 60. Jeżeli konkurs otwarto, co prawda w Austrii, jednakże na terytorium, w którym niniejsza ustawa konkursowa nie obowiązuje, a krydataryusz posiada w krajach, w których ona ma moc obowiązującą, nieruchomość, wówczas należy do tej ostatniej otworzyć odrębny konkurs, a to przez sąd, któryby był do tego powołanym, gdyby dłużnik na tej nieruchomości miał swe miejsce zamieszkania.

Jeżeli dłużnik posiada nieruchomości w kilku krajach, w których niniejsza ustawa obowiązuje, albo w więcej niż w jednym okręgu sądowym jednego i tego samego kraju, to właściwym będzie ten sąd, który inne uprzedził.

§ 61. O ile traktaty państwowe lub szczególne rozporządzenia nie przepisują względem poszczególnych państw innego postępowania, należy

a) majątek ruchomy ustryackiego krydataryusza za granicą się znajdujący wciągnąć do tutejszokrajowego konkursu i stosownie do tego zażądać od zagranicznej władzy wydania tego majątku, natomiast

b) w krajach tutejszych się znajdujący ruchomy majątek zagranicznego krydataryusza wydać na żądanie zagranicznemu sądowi konkursowemu.

Postępowanie konkursowe co do nieruchomości majątku jest zastrzeżone sądom tego państwa, w którym majątek ten leży.

Jeżeli władze obcego państwa odmówią żądaniu wydania majątku ruchomego albo tylko w ograniczonej mierze do tego żądania się przychylają, wówczas należy postępować według zasad wzajemności. O każdym takim przypadku ma sąd natychmiast donieść ministerstwu sprawiedliwości.

§ 193. Konkurs kupiecki należy otworzyć i przeprowadzić w tym trybunale powołanym do wykonywania jurysdykcji handlowej, w którego okręgu spółka handlowa ma siedzibę lub kupiec miejsce zamieszkania.

II. a) § 7. Przy roszczeniach, które podlegają zgłoszeniu

do masy konkursowej, musi być postępowanie, jeszcze przed otwarciem konkursu w I. instancji zawisłe (anhängig), przerwane celem zgłoszenia nawet wówczas, gdy sprawa jest dojrzałą do orzeczenia.

Jeśli wierzytelność przy zgłoszeniu zostanie zaprzeczona, wówczas należy postępowanie na nowo podjąć przed sądem konkursowym (§ 134).

Jeśli w sporze jeszcze przed otwarciem konkursu w I. instancji zapadło orzeczenie w przedmiocie głównym, wówczas właściwość sądu procesowego nie ulega zmianie wskutek otwarcia konkursu. Przerwa postępowania następuje tylko o tyle, o ile to wedle przepisów ustawy sądowej jest potrzebnem, aby w miejsce krydataryusza mógł wstąpić w proces ogół wierzycieli, albo po zbadaniu zgłoszonej do konkursu wierzytelności ci wierzyciele, którzy jej rzetelność zaprzeczyli. Wstępującemu w spór ogółowi wierzycieli przysługuje pełny czasokres ustawowy do wnoszenia ustawą sądową dozwolonych środków prawnych, przystępowania do dowodów i podnoszenia zarzutów w ten sposób, jak gdyby odnośny czasokres dopiero z dniem otwarcia konkursu począł biedz.

Sprawę w I. instancji załatwioną rozstrzygać winien ten sąd krajowy wyższy, który do tego był powołany przed otwarciem konkursu.

§ 126. Osobne procesy o rzetelność roszczenia należy wdrożyć i przeprowadzić w sądzie konkursowym.

§ 127. Jeżeli dochodzenie zgłoszonego i zaprzeczonego roszczenia wogóle nie należy do drogi prawa, wówczas orzeczenie w przedmiocie rzetelności tego roszczenia nastąpi przez właściwą władzę administracyjną.

(Właściwość dla sporów o rzetelność roszczenia, należącego poza konkursem do sądu nadzwyczajnego, oceniać należy wedle § 126 ust. handl. — Pollak str. 268).

§ 128. Rozprawa i orzeczenie w przedmiocie spornego stopnia pierwszeństwa należy w każdym razie do sądu konkursowego.

§ 134. Postanowienia §§ 124—133 odnoszą się także

do dalszego prowadzenia i rozstrzygnięcia procesów przeciw krydataryuszowi przed otwarciem konkursu zawisłych i przerwanych, w których rozstrzygnięcie w przedmiocie głównym jeszcze nie nastąpiło (§ 7 ustęp 1).

W tych przypadkach musi wierzyciel celem ustalenia zaprzeczonej wierzytelności podjąć na nowo postępowanie w sądzie konkursowym, przyczem co do oznaczenia strony przeciwnej, co do ustalenia żądania i co do postępowania wchodzi w zastosowanie §§ 124, 130 i 131.

Jeżeli obok płynności sporny jest także stopień pierwszeństwa, wówczas żądanie musi się rozciągnąć także na ustalenie stopnia pierwszeństwa.

b) § 137. Kto żąda tylko zwrotu rzeczy albo ma roszczenie jako wierzyciel masy lub wierzyciel realny, powinien tych roszczeń dochodzić tak, jak poza konkursem, jednakże przeciw zarządcy masy.

§ 138. Postępowanie należy w regule wdrożyć w sądzie konkursowym.

Jeżeli jednak chodzi o sprawy, które podlegają orzecznictwu innych sądów, jako sądów realnych, tabularnych lub górniczych, albo jeżeli spór jeszcze przed otwarciem konkursu w innym sądzie zawisł, albo dotyczy wierzytelności zabezpieczonej prawem zastawu, której zaspokojenia żąda się jedynie z nieruchomości tą wierzytelnością obciążonej, wówczas stosować należy przepisy o właściwości obowiązujące poza konkursem. (Do sądów realnych, tabularnych i górniczych należą sprawy z §§ 81, 83 i 53 n. j. Zob. wyżej uw. przy § 81 n. j. na str. 291, przy § 83 n. j. na str. 293. — Zob. wyżej przy § 104 n. j. na str. 365).

c) § 237. Właściwość w sprawach procesowych, wedle § 126 sądowi konkursowemu przyznana, pozostaje w mocy także po zniesieniu konkursu co do osobnych procesów przeciw krydataryuszom przez wierzycieli dopiero wdrożyć lub dalej popierać się mających (§§ 223, 234 i 236). — (Ostatnią właściwość zd. n. stosować należy także do skarg z § 242 ust. konk.).

Zob. § 159 proc. cyw.

Art. VIII. Również pozostaną nietkniętymi:

1. prawo własnej pertraktacyi przyznane niemieckiemu zakonowi rycerskiemu patentem z dnia 28 czerwca 1840, Zb. u. s. l. 451, odnośnie do wolnego majątku własnego Wysockiego Mistrza niemieckiego, rycerzy i kapłanów zakonnych;

2. przepisy cesarskiego rozporządzenia z dnia 21 grudnia 1855, Dz. u. p. nr. 2 z r. 1856, o właściwości wiedeńskiego i tryesteńskiego sądu handlowego dla pertraktacyi spadków protokolowanych kupców i fabrykantów, jakoteż dla sprawowania interesów opieki i kurateli nad dziećmi takich osób; od chwili, gdy norma jurysdykcyjna zacznie obowiązywać, służyć będzie sądowi handlowemu w Pradze takasama właściwość w sprawach niespornych;

3. przepisy o jurysdykcyi sądów austriackich co do spadków po obcych, a w szczególności przepisy §§ 22 do 25 i 140 do 144 cesarskiego patentu z dnia 9 sierpnia 1854, Dz. u. p. nr. 208, dalej postanowienia o właściwości sądów w sprawach opieki i kurateli nad obcymi w § 183 cesarskiego patentu z dnia 9 sierpnia 1854, Dz. u. p. nr. 208

Art. VIII. Desgleichen bleiben unberührt:

1. Das dem deutschen Ritterorden mit Patent vom 28 Juni 1840 (JGS. Nr. 451) eingeräumte Abhandlungsrecht über das freieigene Vermögen des Hoch- und Deutschmeisters, der Ordensritter und Ordenspriester;

2. die Vorschriften der kaiserlichen Verordnung vom 21 December 1855 (RGB. Nr. 2 ex 1856) über die Competenz der Handelsgerichte in Wien und Triest zur Abhandlungspflege nach protokolirten Handelsleuten und Fabrikanten, sowie zur Besorgung der Vormundschafts- und Curatelsgeschäfte über die Kinder solcher Personen; vom Beginne der Wirksamkeit der Jurisdictionsnorm kommt dem Handelsgerichte in Prag die gleiche Competenz in Rechtsangelegenheiten ausser Streitsachen zu;

3. die Vorschriften über die Gerichtsbarkeit der inländischen Gerichte in Ansehung der Nachlässe von Ausländern, insbesondere die Vorschriften der §§ 22 bis 25 und 140 bis 144 des kaiserlichen Patentes vom 9. August 1854 (RGB. Nr. 208), ferner die über die Zuständigkeit in Vormundschafts- und Curatelangelegenheiten der Ausländer im § 183 des kaiserlichen Patentes vom 9. August 1854

i w innych przepisach zawarte, tudzież postanowienia traktatów państwowych w materyach spadkowych i opiekuńczych;

4. przepisy ustawy z dnia 18 lutego 1878 r., Dz. u. p. nr. 30, o właściwości sądów w przypadkach wywłaszczeń dla celów budowy dróg żelaznych i prowadzenia ruchu na takich;

5. przepisy o prowadzeniu rejestrów handlowych i rejestrów stowarzyszeń;

6. przepisy o sporządzaniu protestów wekslowych i udziale sądów w sprawach notaryatu;

7. przepisy ustawy z dnia 16 lutego 1883, Dz. u. p. nr. 20, o właściwości sądów dla postępowania w celu uznania kogoś za zmarłego albo w celu przeprowadzenia dowodu śmierci.

ad 1. Po śmierci członka zakonu winien rycerz zakonu albo urzędnik zakonu opieczętować spadek. Jeżeli u członka zakonu, któremu udzielono zezwolenia na sporządzenie rozporządzenia woli ostatniej, znalezione takie rozporządzenie, wówczas komtur krajowy (Landcomthur) winien je oddać wielkiemu mistrzowi, by ten mógł poświadczyć, że zmarły miał rzeczywiście zezwolenie do sporządzenia rozporządzenia woli ostatniej (§ 14).

Niemiecki zakon rycerski jest o tyle upoważniony do

(RGB. Nr. 208) und in anderen Vorschriften enthaltenen Bestimmungen, sowie die in Staatsverträgen enthaltenen Bestimmungen über das Verlassenschafts- und Pflegschaftswesen.

4. die Vorschriften des Gesetzes vom 18 Februar 1878 (RGB. Nr. 30) über die Zuständigkeit der Gerichte in Fällen der Enteignung zum Zwecke der Herstellung und des Betriebes von Eisenbahnen;

5. die Vorschriften über die Führung der Handels- und Genossenschaftsregister;

6. die Vorschriften über die Aufnahme von Wechselprotesten und über die Mitwirkung der Gerichte in Angelegenheiten des Notariatswesens;

7. die Vorschriften des Gesetzes vom 16. Februar 1883 (RGB. Nr. 20) über die Zuständigkeit für das Verfahren zum Zwecke der Todeserklärung oder der Beweisführung des Todes.

przeprowadzenia pertraktacyi co do własnego majątku wielkiego mistrza, rycerzy zakonu i kapłanów zakonnych, o ile nie ma być przedsięwziętą jaka czynność sądowa, pozostająca w związku ze sądownictwem w sprawach spornych. Zakon może sporządzić opieczętowanie, przyjmować oświadczenie się do spadku, sporządzać inwentarze, wygotować edykta konwokacyjne, załatwić wykazy spadkowe, zarządzić uiszczenie należności spadkowych, niespornych długów i legatów i przyznać spadek uznanemu dziedzicowi. Natomiast skargi wierzycieli spadkowych lub legataryusz, zakazy (Verbote), albo inne prawne środki zaradcze, egzekucye sądowe albo stosunkowe rozdzielenie spadku niewystarczającego na zapłacenie długów, jakoteż wszystkie inne sporne sprawy spadkowe załatwi sąd, któremu wedle zasad normy jurysdykcyjnej podlegał spadkodawca. Prawo przyznane zakonowi nie obejmuje mas fideikomisowych i mas obciążonych substytucją, ani spadków urzędników i sług zakonu lub urzędników i sług poszczególnych członków zakonów. Kancelarye zakonu winny w ciągu pertraktacyi spadkowej dokładnie przestrzegać ustaw i podlegają co do tych czynności sądowi apelaacyjnemu odnośnego kraju (§ 15 patentu z 28 czerwca 1840 l. 451 Zb. u. s.).

ad 2. Sądy handlowe we Wiedniu i Tryeście są powołane do przeprowadzenia pertraktacyi spadkowej i do przedsięwzięcia czynności wchodzących w zakres pertraktacyi spadkowej po kupcach i fabrykantach u nich protokołowanych i w ich siedzibie (tj. w obrębie miasta i do miasta należących przedmieść) zamieszkałych, dalej po jawnych ich spółnikach, luboby oni w temsamem miejscu nie mieszkali, i to bez względu na to, czy w spadkach takich pozostały realności czy też nie, wyjąwszy jednak masy majątkowe obciążone węzłem fideikomisowym, lenniczym lub substytucyi — wtedy bowiem pertraktacya spadkowa należy do sądów zwyczajnych. Dalej sądy te powołane są do spełniania czynności nadopieczniucznych i nadkuratelnarnych odnośnie do wyżej wymienionych osób i pozostałych po nich małoletnich dzieci, dopóki dzieci te z majątkiem pupilarnym mają udział w przedsiębiorstwie

handlowem lub fabrycznym (rozp. ces. z 21 grudnia 1855 l. 2 Dz. u. p. z r. 1856).

Zob. § 16 rozp. min. spr. z 5 maja 1897 l. 113 Dz. u. p. W § tym zawarte są postanowienia przejściowe, mające zastosowanie w chwili wprowadzenia w moc obowiązującą normy jurysdykcyjnej.

Jeżeli zarejestrowany kupiec doniósł władzy przemysłowej, że bezwarunkowo zwinął przedsiębiorstwo handlowe i że składa kartę przemysłową, wówczas po jego śmierci nie jest uzasadnioną właściwość sądu handlowego dla pertraktacji pozostałego po nim spadku; zmarły bowiem w chwili śmierci nie był kupcem, chociaż jego firma była jeszcze zarejestrowaną (O. sądu kraj. wyższ. w Pradze z d. 18 marca 1899 Ne III 67/99 G. Z. z. r. 1900 str. 94).

ad 3. Podane tu umowy międzynarodowe zestawione są u Tałasiewicza o postępowaniu w sprawach niespornych wyd. III na str. 82 i n.

ad 4. Do ustalenia odszkodowania (z powodu wyłączenia) powołany jest ten sąd powiatowy, w którego okręgu wyłączenie ma być wykonanem (§ 23 ust. z 18 lutego 1878 l. 30 Dz. u. p.). Instancją drugą stanowi, począwszy od dnia 1 stycznia 1898 wobec przepisu § 3 n. j. sąd obwodowy, a nie sąd krajowy wyższy, wymieniony w § 29 ust. z 18 lutego 1878 l. 30 Dz. u. p. (O. z 27 kwietnia 1898 l. 5842 G. N. n. zb. 144).

ad 5. Przepisy o prowadzeniu rejestru handlowego zawarte są w rozp. min. z 9 marca 1863 l. 27 Dz. u. p., zaś przepisy o prowadzeniu rejestru towarzystw zarobkowych i gospodarczych w rozporządzeniu minister. z 14 maja 1873 l. 71 Dz. u. p.

Tu należą jeszcze następujące przepisy:

W trybunałach pierwszej instancji nie jest przedmiotem uchwały senatu: zawezwanie osób, w sprawie udział mających, do skutecznego przepisanych zgłoszeń do rejestru handlowego i do rejestru stowarzyszeń, atoli z wyłączeniem zarządzenia kar porządkowych polecenie zapisania uwag w rejestrze handlowym lub rejestrze stowarzyszeń z urzędu usku-

tecznie się mających, zezwolenie na wydanie urzędowych poświadczeń na zasadzie rejestru handlowego lub rejestru stowarzyszeń albo na podstawie dokumentów do tych rejestrów należących, jakoteż wszystkie rozporządzenia, które się jedynie tyczą kierownictwa postępowaniem lub przygotowania merytorycznej uchwały, albo których załatwienie wedle ustawy nie jest wątpliwem; taksamo też nadzór nad wykonywaniem wpisów w rejestrze spełniać ma jeden tylko sędzia (§ 37 l. 12 ust. o org. sąd.).

Kancelarya sądowa uskutecznia wpisy do rejestru handlowego i do rejestru stowarzyszeń, prowadzi zbiór załączników i indeksy, czuwa nad należytem obwieszczeniem wpisów rejestrowych, stwierdza, że to się stało, jakoteż przedsięwzięte wszelkie inne czynności kancelaryjne z prowadzeniem rejestru handlowego połączone (wydaje urzędowe odpisy i poświadczenia na podstawie rejestru, przechowuje akta rejestrowe).

Jeżeli sędzia tak rozporządzi, wolno stronom w kancelaryi sądowej zgłaszać wpisy do rejestru handlowego lub do rejestru stowarzyszeń i zarazem nakreślić firmę lub podpis (§ 55 ust. o org. sąd.).

ad 6. a) do sporządzania protestów wekslowych odnoszą się następujące przepisy:

Każdy protest musi być uskuteczniiony przez notaryusza lub urzędnika sądowego (art. 87 u. w.).

Notaryusze i urzędnicy sądowi są obowiązani wpisywać dokonane przez siebie protesty według całej ich osnowy dzień po dniu według porządku daty do osobnego rejestru, który jest zaopatrzony liczbami bieżącymi karta za kartą (art. 90 u. w.).

Z polecenia sędziego mogą być sądowe protesty weksłowe sporządzone przez urzędników kancelaryi sądowej (§ 56 ust. o org. sąd.).

Minister sprawiedliwości upoważniony jest w porozumieniu z ministrem handlu po wysłuchaniu właściwej izby handlowej i przemysłowej dla poszczególnych okręgów admini-

stracyjnych (krajów, powiatów albo poszczególnych miejscowości) oznaczyć pory dnia, w których można wnosić protesty wekslowe z prawnym skutkiem (art. I ust. z 9 marca 1903 l. 60 Dz. u. p.).

Na podstawie art. I ust. z 9 marca 1903 l. 60 Dz. u. p. postanawia się w porozumieniu z ministrem handlu, że we Wiedniu protesty wekslowe z powodu niezapłaty wnieść można w dniu płatności w czasie od godziny drugiej do szóstej po południu, zaś w obu dniach nieświętecznych, idących po dniu płatności, w czasie od godziny 9 przed południem do godziny 6 wieczorem. Poza tym czasem można protesty wekslowe wnosić tylko za zezwoleniem osoby, przeciw której protest ma być wniesiony, i przyzwolenie to winno być uwidocznione w proteście (rozp. min. spr. z d. 16 marca 1903 l. 63 Dz. u. p.).

b) Sądy mają udział w sprawach dotyczących notaryatu w przypadkach określonych w art. 119, 120, 125, 132, 141, 142, 144, 146, 152, 154, 156 i 169 ordynacyi notaryalnej z 25 lipca 1871 l. 74 Dz. u. p.

ad 6. Tu należą następujące przepisy ustawy z 16 lutego 1883 l. 20 Dz. u. p.

Uznanie osoby nieobecnej za zmarłą należy do tego trybunału pierwszej instancji, w którego okręgu nieobecny w ostatnim czasie przebywał (§ 1).

Jeżeli zachodzi obawa, że stwierdzenie wydarzeń, mogących mieć wpływ na wyjednanie uznania śmierci, stanie się przy dłuższej zwłoce niemożliwe lub będzie znacznie utrudnione, można żądać stwierdzenia tego jeszcze przed żądaniem uznania śmierci w tym sądzie powiatowym, w którego okręgu mają być przedsięwzięte dochodzenia potrzebne do tego stwierdzenia (§ 4).

Gdy dowód śmierci nieobecnego nie da się ustalić przez dokumenty publiczne, można prowadzić dowód śmierci przed sądem oznaczonym w § 1 i wyjednać orzeczenie, że dowód ten należy uważać za ustalony (§ 10).

Art. IX. Przepisy normy jurysdykcyjnej mają zastosowanie do cywilnych spraw, które zapomocą traktatów państwowych albo na podstawie zasad prawa międzynarodowego poddane są jurysdykcji tutejszokrajowej, a zapomocą przepisów prawnych nie są odebrane sądom zwyczajnym.

Tutejszokrajowa jurysdykcyja rozciąga się na osoby, które wedle zasad prawa międzynarodowego doznają prawa eksterytaryalności, jeżeli i o ile tutejszym sądom dobrowolnie się poddadzą albo jeżeli sprawa ma za przedmiot ich w kraju położone nieruchomości albo ich prawo rzeczowe na tutejszokrajowych nieruchomościach osób trzecich.

Jeżeli jest wątpliwem, czy tutejszokrajowe sądownictwo uzasadnione jest odnośnie do osoby eksterytaryalnej, albo czy uznanem jest prawo eksterytaryalności pewnej osoby, winien sąd zasięgnąć pod tym względem oświadczenia ministerstwa sprawiedliwości. Oświadczenie to wiąże sąd przy ocenie właściwości.

Do ustępu 1-go art. IX.

Tu należą następujące przepisy.

1) Co do właściwości sądowej w sprawach małżeńskich poddanego austriackiego lub saskiego, pełniącego obowiązki służbowe na dworcach kolejowych w Bodenbachu

Art. IX. Die Vorschriften der Jurisdictionsnorm haben auch auf bürgerliche Rechtssachen Anwendung zu finden, welche durch Staatsverträge oder nach völkerrechtlichen Grundsätzen der inländischen Gerichtsbarkeit unterstellt und nicht durch gesetzliche Vorschriften der Gerichtsbarkeit der ordentlichen Gerichte entzogen sind.

Die inländische Gerichtsbarkeit erstreckt sich auf Personen, die nach völkerrechtlichen Grundsätzen die Exterritorialität genießen, wenn und insofern sie sich den inländischen Gerichten freiwillig unterwerfen oder die Rechtssache ihre im Inlande gelegenen unbeweglichen Güter oder ihre dinglichen Rechte an inländischen Liegenschaften anderer Personen zum Gegenstande hat.

Wenn es zweifelhaft ist, ob die inländische Gerichtsbarkeit über eine exterritoriale Person begründet oder die Exterritorialität zu Gunsten einer Person anerkannt ist, hat das Gericht hierüber die Erklärung des Justizministers einzuholen. Diese ist für das Gericht bei Beurtheilung der Zuständigkeit bindend.

i Żytowie i na przestrzeniach kolejowych od tych dworców aż do odnośnej granicy państwowej, zawartą została między rządem austryackim i saskim konwencya tej treści, że w sprawach małżeńskich takich funkcyonaryuszy w ścisłem znaczeniu t. j. w sporach, w których chodzi o ważność małżeństwa, o dalsze trwanie społeczności małżeńskiej, albo jej uchylenie przez separacyę, o zaręczyny, o pieczę nad dziećmi w czasie trwania procesu małżeńskiego albo o tymczasowy rozdział, wreszcie o wymiar alimentów dla żony i dzieci, właściwe być mają sądy tego państwa, do którego należy mąż, z wyjątkiem przypadku, gdy żona w chwili zawarcia małżeństwa była poddaną drugiego państwa; w takim przypadku właściwe są sądy tego państwa, do którego należy żona (Ośw. min. z 16 kwietnia 1863 l. 38 Dz. u. p.

2) Przepisy zacytowane wyżej przy § 69 n. j. (zob.)

3) Konwencya kolejowa z Rumunią stanowi w art. V: Zupełna władza sądowa i policyjna zastrzeżona jest na wspólnym dworcu kolejowym w Iekanaeh tudzież na drogach kolejowych między tym dworcem a granicą wyłącznie temu z państw kontraktujących, na którego obszarze leży dworzec graniczny; niemniej będzie jednak państwo sąsiednie miało prawo co się tyczy sądownictwa cywilnego: a) uregulować spadki tych urzędników i służby (własnych poddanych); b) otworzyć konkurs do majątku wymienionych urzędników i służby i przeprowadzić postępowanie konkursowe. Władzy sądowej terytoryalnej zastrzeżonem jednak zostaje prawo oddzielne otworzyć konkurs do majątku, znajdującego się na własnem terytoryum.

4) Kolej żelazna, która przyjęła towar z listem przewozowym do przewiezienia, jest odpowiedzialna za skutecznienie przewozu także na dalszych kolejach wzdłuż całej drogi aż do odstawienia.

Każda następna kolej żelazna, przyjmując towar z pierwotnym listem przewozowym, przystępuje do umowy o przewóz w myśl listu przewozowego i bierze na siebie zobowiązanie skutecznienia przewozu według osnowy listu przewozowego.

Skargę atoli opartą na umowie o przewóz w obrocie międzynarodowym podać można, nie naruszając wzajemnego regresu kolei żelaznych do siebie, tylko przeciw pierwszemu zarządowi, albo przeciw temu, który towar z listem przewozowym odebrał na ostalku, albo przeciw temu, na którego sieci szkoda nastąpiła. Wybór pomiędzy tymi zarządami służy skarżącemu.

Skargę podać można tylko do sądu tego państwa, w którym kolej oskarżona ma siedzibę, i który według ustaw tego państwa jest właściwy.

Prawo wyboru pomiędzy kolejami w ustępie 3-im wzmiankowanymi gaśnie z wniesieniem skargi (art. 27 międzynarodowej umowy o przewóz towarów kolejami żelaznymi z 14 października 1890 l. 189 Dz. u. p. r. 1892 między Austro-Węgrami, Belgią, Cesarstwem niemieckim, Francją, Włochami, Luxemburgiem, Holandją, Rosją i Szawjcareją).— Zob. Orz. z 28 marca 1899 l. 1536 G. U. n. z. 552 na str. 305.

Zagraniczne spółki akcyjne i spółki komandytowe, które dopuszczone zostały do sprawowania interesów w Austrii, podlegają jako pozwane sądom w sporach odnoszących się do czynności, przedsięwziętych we wykonywaniu interesów w Austrii, sądom austriackim, a jeżeli wedle statutów ma nastąpić rozstrzygnięcie sądu polubownego, to dla spraw takich właściwy jest tylko sąd polubowny w Austrii ustanowić się mający (art. IV rozp. ces. z d. 29 listopada 1865 l. 127 Dz. u. p.).

Do ustępu 2 art. IX.

Zob. uwagi przy art. IX o osobach posiadających prawo zakrajowości. — Zob. § 85 n. j.

Do ustępu 3 art. IX. Por. §§ 38 l. 3 i 48 N. J. i §§ 57, 63 al. 2 p. c.

Art. X. Przez wyraz „kraj tutejszy“ w znaczeniu normy jurysdykcyjnej rozumie się obszar królestw i krajów repre-

Art. X. Als Inland im Sinne der Jurisdictionsnorm gilt das Gebiet der im Reichsrath vertretenen Königreiche und Länder.

zentowanych w Radzie państwa. Osoby, którym na tym obszarze nie służy prawo obywatelstwa, uważać należy pod względem przepisów normy jurysdykcyjnej za cudzoziemców.

Wyraz »kraj tutejszy« znachodzi się w §§ 36, 37, 38, 39, 40, 67, 93, 99, 100, 101, 106, 107, 108, 109 i 111 n. j.

Art. XI. Aż do wprowadzenia w życie nowych przepisów prawnych o zakresie działania Najwyższego Trybunału sprawiedliwości, o składaniu senatów i wewnętrznym porządku urzędowania, będzie ten Trybunał wykonywał sądownictwo w sprawach cywilnych według przepisów cesarskiego patentu z dnia 7 sierpnia 1850 Dz. u. p. l. 325, o ile norma jurysdykcyjna, procedura cywilna i ordynacya egzekucyjna co innego nie zarządza.

Tego rodzaju odmienne przepisy zawarte są w §§ 3, 4, 23, 24, 28, 30, 31, 42, 47 i 111 n. j. i w §§ 505—513 i 600 proc. cyw. tudzież w § 43 ust. o org. sąd.

Zob. uwagi przy § 8 n. j.

Art. XII. Urzędnicy wykonawczy są urzędnikami sędziowskimi w rozumieniu ustawy z 12 lipca 1872 l. 112 Dz. u. p.

Przepisy potrzebne do zaprowadzenia urzędników wykonawczych, do uregulowania ich poborów i do urządzenia ich służby należy wydać w drodze rozporządzenia

Personen, welche in diesem Gebiete das Staatsbürgerrecht nicht genießen, sind in Bezug auf die Vorschriften der Jurisdictionsnorm als Ausländer anzusehen.

Art. XI. Der oberste Gerichtshof hat bis zum Inkrafttreten neuer gesetzlichen Bestimmungen über seinem Wirkungskreis, über die Bildung der Senate und über die innere Geschäftsbehandlung die Gerichtsbarkeit in bürgerlichen Rechtssachen, sofern nicht in der Civilprocessordnung und in der Executionsordnung etwas anderes angeordnet ist, nach den Vorschriften des kaiserlichen Patenten vom 7 August 1850 (RGB 325) auszuüben.

Art. XII. Vollstreckungsbeamte sind richterliche Beamte im Sinne des Gesetzes vom 12 Juli 1872 (RGB 112).

Die zur Einführung der Vollstreckungsbeamten, zur Belegung ihrer Bezüge und zur Einrichtung ihres Dienstes erforderlichen Vorschriften sind im Verordnungswege zu erlassen.

O urzędnikach wykonawczych jest mowa w §§ 17, 18, i 26 n. j., w §§ 24 i 26 ord. egz., w § 23 ust. o org. sąd., w §§ 3, 4, 6 i 17 rozp. min. spraw. z d. 18 lipca 1897 l. 170 Dz. u. p.

Art. XIII. Na wezwanie udzielą sądy zwyczajne pomocy prawnej sądom przemysłowym i polubownym, jakoteż sędziom polubownym, do rozpoznania szczegółowego sporu prawnego ustanowionym, o ile takie wezwanie opiera się na ustawach, a przytem wykonać się mająca czynność urzędowa jest prawem dopuszczalna i sąd wezwany dla niej właściwym (§ 37 ustęp 2 i 3 Normy jurysdykcyjnej). Nadto w sprawach takich wezwań winny być postanowienia § 40 Normy jurysdykcyjnej analogicznie stosowane.

Sądy zwyczajne powołane są nietylko do udzielania pomocy prawnej sądom przemysłowym (ustawa z 27 listopada 1896 l. 218 Dz. u. p.), sądom polubownym (art. XII i XXII ust. wpraw. proc. cyw.) i sędziom polubownym (§ 589 proc. cyw.), ale także do udzielania pomocy prawnej Urzędowi patentowemu (§ 83 ustawy z 11 stycznia 1897 l. 30 Dz. u. p.) Trybunałowi patentowemu (§ 14 rozp. min. z 15 września 1898 l. 158 Dz. u. p.), sądom konsularnym (§ 14 ust. z 30 sierpnia 1891 l. 136 Dz. u. p.), radom dyscyplinarnym adwokackim (§ 32 ustawy z d. 1 kwietnia 1872 l. 40 Dz. u. p.) i władzom skarbowym w granicach ustawą dozwolonych.

Otóż w szczególności co do pomocy prawnej na rzecz władz skarbowych istnieją następujące przepisy.

Art. XIII. Die ordentlichen Gerichte haben den Gewerbe und Schiedsgerichten, sowie den zur Entscheidung eines einzelnen Rechtsstreites bestellten Schiedsrichtern auf Ersuchen Rechtshilfe zu leisten, insofern das Ersuchen im Gesetze begründet, die vorzunehmende Amtshandlung gesetzlich zulässig und das ersuchte Gericht zu derselben zuständig ist (§ 37, Absatz 2 und 3 der Jurisdictionsnorm). Auf solche Ersuchen um Rechtshilfe haben überdies die Bestimmungen des § 40 der Jurisdictionsnorm sinngemäss Anwendung zu finden.

A) W sprawach podatkowych:

Komisye szacunkowe dla podatku zarobkowego mają prawo zarządzić przesłuchanie pod przysięgą świadków na pewne fakta tudzież znawców na pewne pytania, a to przez sąd miejsca zamieszkania osoby, o której przesłuchanie chodzi. Bliższe postanowienia w tym przedmiocie należy wydać w drodze rozporządzenia (§ 46 ust. z 25 października 1896 l. 220 Dz. u. p.).

Komisya szacunkowa dla podatku osobisto dochodowego jest uprawnioną do zarządzenia przesłuchania pod przysięgą świadków na pewne fakta i znawców na pewne pytania i to za pośrednictwem sądu powiatowego, w którego okręgu ma miejsce zamieszkania osoba, o której przesłuchanie chodzi (§ 211 cyt. ust.).

W postępowaniu skarbowem karnem dotyczącem podatków bezpośrednich osobistych przysługuje władzy podatkowej prawo przesłuchania pod przysięgą świadków i znawców przez właściwy sąd miejsca zamieszkania (§ 258 cyt. ust.).

Zapowiedziane w § 46 ust. z 25 października 1896 l. 220 Dz. u. p. rozporządzenie min. spraw. z 12 listopada 1897 l. 43 Dz. rozp. min. spr. stanowi:

4 Sądy powiatowe są powołane w postępowaniu dla wymiaru powszechnego podatku zarobkowego (§§ 46, 61 al. 2, 66 al. 1) i w postępowaniu dla wymiaru podatku osobisto dochodowego (§§ 211, 222 al. 1) na żądanie władz podatkowych przedsięwziąć przesłuchanie pod przysięgą świadków na pewne fakta i znawców na pewne pytania.

Obowiązek sądów powiatowych do przesłuchania pod przysięgą świadków, osób wywiadowczych i znawców istnieje ponadto w myśl § 258 al. 5 także w postępowaniu karnym toczącym się u władz podatkowych.

Obowiązek stron do udzielania wyjaśnień w sprawach podatkowych jest ustanowiony w § 269.

W przepisach wykonawczych ministerstwa skarbu polecono władzom skarbowym i komisjom, by pytania, które mają być skierowane do świadków i znawców sformułowały

i przesłały właściwemu sądowi powiatowemu z prośbą o przesłuchanie tych osób pod przysięgą. Wszelako z tego przesłuchania sądowego należy korzystać w szczególnie ważnych i trudnych przypadkach i unikać należy przesłuchania pod przysięgą i wzywania sądów, o ile to nie jest bezwarunkowo potrzebne.

Przy odebraniu przysięgi należy przestrzegać postanowień ustawy z 3 maja 1868 l. 33 Dz. u. p.

5. Z uwagi na treść § 270, który zawiera postanowienie o pomocy władz publicznych i urzędów, udzielać się mającej władzom podatkowym i komisjom, są sądy zobowiązane władzom podatkowym i komisjom, o ile nie stoją na przeszkodzie szczególne postanowienia albo względy służbowe, udzielać wyjaśnień co do stosunków faktycznych i prawnych i dozwalać im na wezwanie wglądać w odnośne akta w poszczególnych przypadkach, które stanowią przedmiot działalności urzędowej władz podatkowych.

Poza przypadkami przesłuchania pod przysięgą osób wyżej wymienionych nie są sądy obowiązane do zasięgania wiadomości od innych władz i urzędów, od osób wywiadowczych i znawców. (Rozp. min. spr. z 12 listopada 1897 l. 43 Dz. rozp. min. spraw.).

Rozporządzeniem z dnia 28 lipca 1900 l. 21455 zwróciło ministerstwo skarbu uwagę władz skarbowych na to, że przy sądowym przesłuchaniu pod przysięgą świadków, osób wywiadowczych i znawców w myśl §§ 46, 211 i 258 ust. z 25 października 1896 l. 220 Dz. u. p. nie jest dopuszczalną interwencya ani podatnika względnie obwinionego ani jego zastępcy ani też interwencya ze strony organów podatkowych. Przesłuchanie pod przysięgą winno się ograniczyć wyłącznie do odpowiedzi na pytania, przy dokładnem przestrzeganiu odnośnych przepisów wykonawczych (I art. 17 l. 2, IV art. 50 l. 2, i art 53 l. 7, 8, V. art. 12 l. 2, 3 i 4) możliwie krótko sformułowane i sądowi przedłożone (Ogłoszenie min. spraw. w dz. rozp. ministr. spraw. z roku 1900 str. 212).

Ministerstwo skarbu wydało w dniu 20 kwietnia 1901

1. 8796 do wszystkich krajowych władz skarbowych następujący reskrypt: W przypadkach, w których potrzebnym jest przesłuchanie świadków w sądzie po myśli §§ 46 i 211 ust. z 25 października 1896 l. 220 Dz. u. p., winny poszczególne sądy po odmówieniu złożenia zeznań przez odnośną osobę wywiadowczą odnośny protokół przesłać władzy podatkowej z tą uwagą, że sądowe środki wymuszenia celem uzyskania zeznań nie wchodzą w zastosowanie. Przez wzgląd na to należy w takich przypadkach trzymać się następującego postępowania:

Skoro tylko sąd zawiadomi władzę podatkową, że świadek (znawca) odmówił zeznań lub przysięgi, winna władza podatkowa — po ustnej rozprawie z osobą wywiadowczą — zbadać powody, dla których świadek (znawca) odmówił zeznań lub przysięgi, i wydać orzeczenie co do słuszności odmowy. Wedle analogii z § 160 ust. o post. karn. i § 349 proc. cyw. należy przyjąć, iż przeciw tego rodzaju rozstrzygnięciu niema oddzielnego środka prawnego; dlatego należy do rozstrzygnięcia dodać wyraźną klauzulę, iż dalszy rekurs przeciw temu orzeczeniu jest wykluczony.

Jeżeli władza podatkowa uzna, iż odmówienie zeznań jest nieuzasadnione, a zeznanie samo po ponownem rozważeniu sprawy potrzebne, wówczas należy do odnośnego rozstrzygnięcia dodać zagrożenie odpowiednią karą porządkową (regularnie odrazu w najwyższej dozwolonej wysokości) i wezwanie, by świadek (znawca) na wezwanie do sądu powiatowego w tymże sądzie się zjawił i tam stanowczo złożył zaprzysiężone zeznanie w sprawie podatkowej. Równocześnie należy do sądu wystosować wezwanie o przesłuchanie pod przysięgą i do wezwania tego dołączyć rozstrzygnięcie wydane.

W razie dalszego oporu należy zagrożoną karę porządkową nałożyć, a w dalszym ciągu nakładać dalsze kary porządkowe i wystosowywać odpowiednie wezwania do sądu aż do wymuszenia zeznań. (Podano do wiadomości sądów w Dz. rozp. min. spr. z r. 1901 str. 133).

B. W sprawach należytyściowych.

Skoro wykaz spadku został przedłożony, może władza skarbową, gdy jest w stanie przytoczyć takie okoliczności, które uzasadniają przypuszczenie, że majątek został niedokładnie albo niezupełnie wykazany i że obowiązany do przedłożenia wykazu spadku wie o niedokładności albo niezupełności wykazu majątku, postawić wniosek w sądzie pertraktującym spadek, żeby od obowiązanego do wykazania odebrano przysięgę wyjawienia.

Jeżeli postępowania spadkowego nie przeprowadza sąd, to władza skarbową ma wniosek na odebranie przysięgi postawić w sądzie powiatowym miejsca zamieszkania obowiązanego. Wniosek taki można uczynić najpóźniej w ciągu 2-ech lat po przyznaniu spadku i tylko za upoważnieniem ministra skarbu, które sądowi wykazać należy. Sąd winien w tym względzie poczynić potrzebne dochodzenia według zasad postępowania w sprawach niespornych w szczególności także przestuchać spadkobiercę. W wydanej na wniosek ten uchwale winien sąd, jeśli do wniosku się przychyła, ułożyć po starannem rozważeniu stosunków, o które w danym razie chodzi, rotę przysięgi, która powinna zawierać wzmiankę o przedłożonym wykazie spadku i zastrzeżenie przeciw świadomie popełnionemu zatajeniu części majątku zeznać się mających. Do zacepienia uchwały sądowej stosują się postanowienia §§ 9—11, 14—16 pat. ces. z 9 sierpnia 1854 l. 58 Dz. u. p. Wykonanie przysięgi nastąpić może dopiero wtedy, gdy stanie się prawomocną uchwałą, którą zarządzenem zostało złożenie przysięgi wyjawienia... (§ 12 ust. z d. 18 czerwca 1901 l. 74 Dz. u. p.).

Przy układaniu rotę przysięgi manifestacyjnej, które według § 12 ustęp 4 cyt. ust. jest rzeczą sądu spadkowego, winien tenże baczyć na to, aby w tej rotzie stosownie do zachodzących w danym wypadku okoliczności wymienione były w sposób dostatecznie zrozumiały te składowe części majątku a względnie te kategorie albo grupy składowych części majątku lub też poszczególne przedmioty, co do których zachodzi podejrzenie, że wykazane zostały niezgodnie z prawdą albo nie-

zupełnie, tudzież aby w niej zawarto odpowiednio sformułowane powołanie się na wykaz majątkowy, o którego nieprawdziwość albo niedokładność chodzi, a według okoliczności także powołanie się na osobne doniesienie, zrobione według § 18 ustawy, tudzież na doniesienia dodatkowe (sprostowania) jakie może miały miejsce... (§ 27 rozp. min. z dnia 21 czerwca 1901 l. 75 Dz. u. p.).

O przesłuchanie pod przysięgą strony i o przesłuchanie pod przysięgą świadków na pewne fakta stanoweze wedle §§ 13, 14 i 15 ust. z d. 18 czerwca 1901 l. 74 Dz. u. p. winna władza skarbowa wezwać sąd powiatowy, który ma siedzibę w miejscu zamieszkania osoby przesłuchanej (§ 16 cyt. ust.). Do postawienia wniosku na przeprowadzenie dowodu sądowego w myśl § 16 ust. z 18 czerwca 1901 l. 74 Dz. u. p. uprawnione są naczelne władze skarbowe pierwszej instancji. (Dyrekcya okręgu skarbowego, urząd wymiaru należyci, centralny urząd taks we Wiedniu). Do postępowania przy przeprowadzeniu dowodu, w szczególności także do przypadków, w których nie wolno słuchać pod przysięgą, tudzież do należyci świadków mają być stosowane odpowiednio postanowienia procedury cywilnej (§ 28 al. 1 i 2 rozporz. minist. z dnia 21 czerwca 1901 l. 75 Dz. u. p.).

Jeżeli w pewnej miejscowości istnieją osobne sądy powiatowe dla spraw cywilnych a osobne sądy powiatowe dla spraw karnych, wówczas do udzielenia pomocy prawnej w sprawie podatkowej karnej powołany jest sąd powiatowy karny, zaś do udzielenia pomocy prawnej w sprawie dotyczącej wymiaru podatku powszechnego zarobkowego lub osobistego dochodowego sąd powiatowy cywilny. (O. z 13-go marca 1901 l. 3291 G. U. n. zb. 1327).

Art. XIV. Sprawy należące do sądów powiatowych, które po myśli § 79 normy jurysdykcyjnej wnosić należy do

Art. XIV. Die bezirksgerichtlichen Rechtssachen, die zufolge § 79 der Jurisdictionsnorm bei einem Gerichtshofe erster Instanz

trybunałów pierwszej instancji, mają być załatwione wedle przepisów obowiązujących w postępowaniu przed trybunałami pierwszej instancji. Wszelako

1. co do przeprowadzenia i rozstrzygnięcia spraw drobiazgowych (§ 448 proc. cyw.) i skarg o naruszenie posiadania (§ 454 proc. cyw.) obowiązują przepisy §§ 448—460 proc. cyw., a przeprowadzenie i rozstrzygnięcie tego rodzaju spraw poruczy przełożony trybunału jednemu z członków trybunału jako sędziemu samoistnemu. Strony nie mają obowiązku w tych sprawach do ustanowienia adwokatów swoimi zastępcami;

2. wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu upominalnem należy do przewodniczącego senatu.

Postępowanie w sprawach drobiazgowych i w sprawach o naruszeniu posiadania w przypadkach § 79 n. j. odbywać się będzie według przepisów o postępowaniu w sądach powiatowych (§ 431 i n. proc. cyw.) przy uwzględnieniu specjalnych przepisów dla obu tych rodzajów postępowania w §§ 448—453 i w §§ 454—460 proc. cyw. podanych. Cytowanie w art. XIV jedynie §§ 448—460 jest więc niedokładne.

W sprawach, o których mowa w art. XIV pod l. 1 i 2 niema zastosowania przepis § 516 proc. cyw. Wygotowania, świadectwa urzędowe, pisma i sprawozdania w tych sprawach powinien podpisywać odnośny sędzia samoistny (odp. min. na pyt. do § 516 proc. cyw.).

angebracht werden müssen, sind nach den für das Verfahren vor den Gerichtshöfen erster Instanz geltenden Bestimmungen zu erledigen. Es bleiben jedoch:

1. für die Verhandlung und Entscheidung von Bagatellsachen (§ 448 CPO.) und von Besitzstörungsklagen (§ 454 C. P. O.) die Vorschriften der §§ 448 bis 460 CPO. massgebend, und es ist diese Verhandlung und Entscheidung vom Vorsteher des Gerichtshofes einem Mitgliede des Gerichtshofes als Einzelrichter zu übertragen. Die Parteien sind nicht verpflichtet, sich bei dieser Verhandlung durch Advocaten vertreten zu lassen;

2. der Zahlungsbefehl im Mahnverfahren ist vom Vorsitzenden des Senates zu erlassen.

Poza wyjątkami w art. XIV pod 1 i 2 wymienionymi postępowanie w sprawach z § 79 n. j. odbywać się ma zawsze wedle przepisów o postępowaniu trybunalskiem.

Jeżeli przeto w myśl § 79 n. j. spór z kontraktu najmu i dzierżawy zawisnie w trybunale, to sprawę rozpoznawać i rozstrzygać będzie senat (odp. minist. spraw. na pytanie do art. XIV).

Art. XV. Ilekroć ustawy i rozporządzenia, których norma jurysdykcyjna nie narusza, wspominają o sprawach jurysdykcyi realnej, to odnosi się to do spraw oznaczonych w §§ 81, 83 i 117 normy jurysdykcyjnej.

Art. XVI. Ojcostwo dziecka nieślubnego w celu jego legitymacyi przez następne małżeństwo (§ 161 ust. cyw.) należy po śmierci rzekomego ojca ustalić podług postanowień cesarskiego patentu z dnia 9 sierpnia 1854 r. l. 208 Dz. ust. p.

Tosamo obowiązuje w przypadku, w którym następne usunięcie przeszkody małżeńskiej lub bezwinną nieświadomość tejże w celu legitymacyi narodzonego w małżeństwie dziecka ma być ustalona (§ 160 n. c.).

Zob. § 113 n. j. i objaśnienia tam podane, tudzież objaśnienia przy §§ 49 l. 2 i 50 l. 1 n. j.

Art. XV. Wenn in Gesetzen und Verordnungen, die durch das Inkrafttreten der Jurisdictionsnorm nicht berührt werden, auf Rechtssachen der Realgerichtsbarkeit Bezug genommen wird, so ist dies auf die in den §§ 81, 83 und 117 der Jurisdictionsnorm bezeichneten Angelegenheiten zu beziehen.

Art. XVI. Die Vaterschaft zu einem unehelichen Kinde behufs Legitimation desselben durch nachfolgende Ehe (§ 161 BGB.) ist nach dem Tode des angeblichen Vaters nach den Bestimmungen des kaiserlichen Patenten vom 9. August 1854 (RGB. 208) festzustellen.

Dasselbe gilt für die Feststellung der nachträglichen Behebung oder der schuldlosen Unwissenheit des Ehehindernisses behufs Legitimation des in der Ehe geborenen Kindes (§ 160 BGB.).

Także domiemani spadkobiercy zmarłego, przez następane małżeństwo legitymowanego dziecka uprawnieni są do uczynienia wniosku na ustalenie, iż legitymacya nastąpiła (O. z 8 maja 1900 l. 6309 G. U. n. zb. 994).

Art. XVII. Powszechna ustawa o księgach gruntowych określa właściwość dla dozwalania wpisów hipotecznych na dobrach nieruchomości jakoteż dla przedsięwzięcia wszystkich innych ksiąg publicznych dotyczących czynności urzędowych, chyba że co do poszczególnych aktów albo pewnych oznaczonych sposobów postępowania istnieją odmienne przepisy.

Odrębne przepisy o prowadzeniu ksiąg górniczych i kolejowych a w szczególności zawarte w nich postanowienia o właściwości sądowej pozostają nietkniętymi.

Do ustępu 1 art. XVII.

Lit. Jaworski: Ustawy o księgach publicznych I str. 363 i n.

W zasadzie dozwolenie wpisów należy do sądu, w którym się znajduje odnośny wykaz hipoteczny (§ 118 n. j.). Wyjątkowo czynność ta należy do innych sądów. I tak np. w myśl § 177 pat. ces. z 9 sierpnia 1854 i 208 Dz. u. p. wpis na podstawie dekretu dziedzictwa dozwala sąd pertraktujący spadek; w myśl § 59 al. 2 ust. hip. może na adnotację skargi hipotecznej zezwolić (oprócz sądu hipotecznego także) sąd procesowy; w myśl § 61 ust. hip. może adnotacyi sporu dozwolić (oprócz sądu hipotecznego) także sąd

Art. XVII. Die Zuständigkeit zur Bewilligung bürgerlicher Eintragungen auf unbewegliche Güter, sowie zur Vornahme aller auf die öffentlichen Bücher sich beziehenden Amtshandlungen wird, insoweit nicht bezüglich einzelner Acte oder bestimmter Verfahrensarten abweichende Vorschriften bestehen, durch das allgemeine Grundbuchgesetz bestimmt.

Die besonderen Vorschriften über die Führung der Berg- und Eisenbahnbücher und insbesondere die in denselben enthaltenen Zuständigkeitsbestimmungen bleiben unberührt.

procesowy; w myśl § 46 ust. z d. 16 marca 1884 l. 36 Dz. u. p. zezwala na adnotacyę wniesienia skargi zaczepnej sąd procesowy; cały szereg dalszych wyjątków zawiera ord. egz.

W sądzie, w którym się znajduje wykaz hipoteczny należy również prosić o odnośny wpis. I tu jednak istnieją poza przypadkami wyżej podanymi wypadki n. p. w § 13 ust. z 6 lutego 1869 l. 18 Dz. u. p., w § 246 pat. ces. z 9 sierpnia 1854 l. 208 Dz. u. p. i w §§ 108 i 111 ust. hip.

Do ustępu 2 art. XVII.

Księgi górnicze prowadzą sądy górnicze podane przy § 53 n. j. (rozp. min. z 24 lutego 1850 l. 73 Dz. u. p.). Księgi naftowe prowadzić mają sądy, prowadzące księgi gruntowe co do tych nieruchomości tabularnych lub nietabularnych, od których oddzielone zostają pola naftowe (§ 1 roz. min. spraw. z 15 czerwca 1885 l. 36 Dz. u. kr. z r. 1886 dla Galicji).

Zakładanie i utrzymywanie księgi dla kolei żelaznych należy do następujących sądów:

1) Dla kolei nieprzechodzących poza granicę kraju do trybunału pierwszej instancji, znajdującego się w siedzibie władzy krajowej.

2) Dla kolei przecinających więcej krajów, niż jeden, do tego trybunału pierwszej instancji, znajdującego się w siedzibie władzy krajowej jednego z tych krajów, do którego przedsiębiorstwo wniesie prośbę o sporządzenie wykazu hipotecznego.

Jeżeli posiadłość kolejowa przedsiębiorstwa rozpada się na więcej jednostek hipotecznych, które.... powinny być wpisane do ksiąg utrzymywanych w rozmaitych trybunałach, natenczas ministerstwo handlu po wysłuchaniu przedsiębiorstwa postanowi, który z owych trybunałów ma sporządzić i utrzymywać wykazy dla wszystkich jednostek hipotecznych należących do przedsiębiorstw (§ 10 ust. z 19 maja 1874 l. 70 Dz. u. p. o zakładaniu ksiąg hipotecznych itd.).

Art. XVIII. Żaden sąd zwyczajny nie może z powodu swej niewłaściwości odmówić przyjęcia depozytu złożonego w myśl postanowień prawa cywilnego.

Art. XVIII zrozumieć należy w ten sposób, iż sąd zwyczajny, który wogóle powołany jest do odbioru depozytów, nie może z powodu niewłaściwości swej odmówić przyjęcia depozytu złożonego wedle przepisów prawa cywilnego.

Dlatego słusznie podnosi odp. min. spr. do art. XVIII, iż te sądy zwyczajne, którym braknie urzędzeń potrzebnych do przechowywania depozytów (t. j. urzędu depozytowego albo urzędu podatkowego, który dla nich ma spełniać zadanie urzędu depozytowego), mają u nich złożone depozyta z tego właśnie powodu nie przyjąć. Do tego rodzaju sądów zwyczajnych należą sądy krajowe wyższe i Sąd najwyższy.

Art. XIX. Dla sporów w dniu wejścia normy jurysdykcyjnej już wiszących, które wedle postanowienia ustawy zaprowadzającej procedurę cywilną mają być wedle dotychczasowych przepisów procesowych dalej prowadzone i ukończone pozostają właściwymi sądy wedle dotychczasowych przepisów właściwe aż do prawomocnego ukończenia procesu. Dotyczy to w szczególności także właściwości dla postępowania w drugiej i trzeciej instancji.

Jeżeli w tego rodzaju procesach zapadające wyroki albo wyroki zapadłe już przed dniem wejścia procedury cy-

XVIII. Die Empfangnahme eines nach den Bestimmungen des bürgerlichen Rechtes gemachten gerichtlichen Erlages kann von keinem ordentlichen Gerichte aus dem Grunde der Unzuständigkeit zurückgewiesen werden.

Art. XIX. Für die am Tage des Inkrafttretens der Jurisdictionsnorm bereits anhängigen Streitsachen, welche zufolge der Bestimmungen des Einführungsgesetzes zur Civilprocessordnung nach den bisherigen Processvorschriften fortzuführen und zu beenden sind, bleiben die nach den bisherigen gesetzlichen Vorschriften zuständigen Gerichte bis zur rechtskräftigen Beendigung des Processes zuständig. Dies gilt insbesondere auch bezüglich der Zuständigkeit für das Verfahren in zweiter und dritter Instanz.

Falls die in solchen Processen ergehenden Urtheile oder die schon vor dem Tage des Inkrafttretens der Civilprocessordnug er-

wilnej w moc obowiązującą w myśl art. LI ustawy zaprowadzającej procedurę cywilną zaczęzione zostaną skarga nieważności, wówczas skargę taką wnieść należy w sądzie oznaczonym w § 532 proc. cyw.

Zob. art. XLVII ust. zapr. proc. cyw.

Art. XX. Spory w dniu wejścia w moc obowiązującą normy jurysdykcyjnej już zawisłe, które w myśl postanowień ustawy zaprowadzającej procedurę cywilną albo na podstawie umowy stron (XLVII—XLIX ust. zapr. proc. cyw.) mają być załatwione wedle przepisów procedury cywilnej, pozostają pomimo przeniesienia ich do nowego postępowania w sądach właściwych wedle dotychczasowych ustawowych przepisów, o ile tym sądom wedle przepisów normy jurysdykcyjnej nie braknie przedmiotowej właściwości do przeprowadzenia i rozstrzygnięcia procesu.

Przepisy o właściwości przedmiotowej zawarte są w §§ 49 do 53 n. j.

Art. XXI. Osobne sądy drobiazgowe dla spraw handlowych zastanowią swoją działalność z dniem, w którym

gangenen Urtheile in Gemässheit des Artikels LI des Einführungsgesetzes zur Civilprocessordnung mit der Nichtigkeitsklage angefochten werden, ist diese bei dem im § 532 CPO. bezeichneten Gerichte anzubringen.

Art. XX. Die am Tage des Inkrafttretens der Jurisdictionsnorm bereits anhängigen Streitsachen, welche zufolge der Bestimmungen des Einführungsgesetzes zur Civilprocessordnung oder auf Grund Übereinkommens der Parteien (Artikel XLVII bis XLIX des Einführungsgesetzes zur Civilprocessordnung) nach den Vorschriften der Civilprocessordnung zu erledigen sind, verbleiben ungeachtet ihrer Überleitung in das neue Verfahren bei den nach den bisherigen gesetzlichen Vorschriften zuständigen Gerichten, falls denselben nach den Vorschriften der Jurisdictionsnorm nicht die sachliche Zuständigkeit zur Verhandlung und Entscheidung des Processes fehlt.

Art. XXI. Die besonderen Bagatelgerichte in Handelssachen haben ihre Wirksamkeit mit dem Tage des Inkrafttretens der Ju-

norma jurysdykcyjna zacznie obowiązywać; spory u nich wiszące należy przenieść do sądów powiatowych i sądów powiatowych dla spraw handlowych w ich miejsce wstępujących i u tych sądów załatwić wedle postanowień ustawy zaprowadzającej procedurę cywilną.

Powołane na ostatku przepisy zawarte są w artykule XLVII—L ust. zapr. proc. cyw.

Jeżeli pozwany na przypadek sporu poddał się właściwości sądów drobiazgowych dla spraw handlowych, wówczas dla skargi przeciw niemu właściwy będzie sąd powiatowy dla spraw handlowych (O. z 26 lipca 1898 l. 10222 G. U. n. zb. 264).

Art. XXII. Z wyjątkiem spraw opieki i kurateli będą wszystkie inne sprawy niesporne w chwili, gdy norma jurysdykcyjna zaczęła obowiązywać, już w sądach wiszące załatwione w sądach, które według dotychczasowych przepisów prawnych były dla ich załatwienia właściwymi. Również będzie w tych sprawach zachowany tok instancyj zgodnie z dotychczasowymi przepisami prawnymi.

Sprawy opieki i kurateli w chwili, gdy norma jurysdykcyjna zacznie obowiązywać, jeszcze wiszące będą z urzędu

risdictionsnorm einzustellen; die bei denselben anhängigen Rechtsachen sind den an ihre Stelle tretenden Bezirksgerichten und Bezirksgerichten in Handelssachen zu übertragen und von diesen in Gemässheit der Bestimmungen des Einführungsgesetzes zur Civilprocessordnung zur erledigen.

Art. XXII. Alle am Tage des Inkrafttretens der Jurisdictionsnorm bereits anhängigen Angelegenheiten des Verfahrens ausser Streitsachen, mit Ausnahme der Vormundschafts- und Curatelgeschäfte, sind von den Gerichten zu erledigen, die nach den bisherigen gesetzlichen Vorschriften zur Erledigung derselben zuständig waren. Desgleichen hat sich der Instanzenzug in diesen Rechtsachen nach den bisherigen gesetzlichen Vorschriften zu richten.

Die anhängigen Vormundschafts- und Curatelsachen sind mit dem Tage des Inkrafttretens der Jurisdictionsnorm von amtswegen

przeniesione do sądów według tejże normy odtąd dla nich właściwych.

Co się tyczy wiszących spraw spadkowych, to postanowienie ustępu pierwszego nie wyklucza delegacyi w myśl § 31 normy jurysdykcyjnej.

W przedmiocie wykonania przepisów przejściowych, zawartych w art. XIX—XXII ust. zapr. n. j. zob. rozp. min. spr. z 5 maja 1897 l. 113 Dz. u. p.

Tok instancyi w sprawach spadkowych, które w dniu 1 stycznia 1898 r. były już w toku, stosuje się do przepisów, które przed tym dniem obowiązywały (O. z 1 czerwca 1898 l. 7639 G. U. n. zb. 205 i O. z dnia 25 lipca 1898 l. 9302 G. U. n. zb. 245).

Do załatwienia rekursu, od uchwały, którą odmówiono w sądzie powiatowym zatwierdzenia deklaracyi ekstabulacyjnej, wystawionej przez dziedziców, którym spadek przyznano jeszcze przed rokiem 1898, powołany jest sąd obwodowy a nie sąd krajowy wyższy (O. z 28 maja 1902 l. 7616 G. U. n. zb. 1920).

Do rozstrzygnięcia w 2 instancyi rekursu, wniesionego do uchwały sądu powiatowego, wydanej w sprawie egzekucyjnej przed dniem 1 stycznia 1898, powołany jest sąd krajowy wyższy, a nie sąd obwodowy (O. z 15 lutego 1898 l. 2081 G. U. n. zb. 27).

Przeciw uchwałom sudu powiatowego, wydanym w myśl art. XXXI i XXXV ust. wprov. ord. egz. po dzień 1 stycznia 1898 r. w sprawie egzekucyjnej, która w dniu 1 stycznia 1898 r. już była w toku, powołany jest sąd obwodowy lub krajowy a nie sąd krajowy wyższy (O. z 7 września 1898 l. 11819 G. U. n. zb. 303).

Do rozstrzygnięcia rekursu przeciw uchwale, którą za-

an die fortan nach derselben hiefür zuständigen Gerichte zu übertragen.

Durch die Bestimmung des ersten Absatzes wird in Ansehung bereits anhängiger Verlassenschaften die Delegation gemäss § 31 Jurisdictionsnorm nicht ausgeschlossen.

rzędzono rozdział i wypłatę kapitału, złożowego w sprawie egzekucyjnej przed r. 1898 naz abezpieczenie wymowy a obecnie wolnego, powołany jest sąd obwodowy a nie sąd krajowy wyższy (O. z dnia 19 lutego 1902 r. l. 2177 G. U. n. zb. 1774).

Art. XXI I. Postanowienia artykułów XIII, XIV, XV, XVI i XVIII zacząć obowiązywać dopiero z chwilą, gdy norma jurysdykcyjna wejdzie w życie.

Zob. art. I nin. ust.

Art XXIV. Wykonanie ustawy niniejszej porucza się ministrowi oświaty.

Tenże wyda wszystkie zarządzenia potrzebne do zaprowadzenia i przeprowadzenia niniejszej ustawy tudzież normy jurysdykcyjnej i to, o ile one dotyczą zakresu działania innych ministrów, w porozumieniu z nimi.

Art. XXIII Die Bestimmungen der Artikel XIII, XIV, XV, XVI und XVIII treten erst mit Beginn der Wirksamkeit der Jurisdiktionsnorm in Kraft.

XXIV. Mit dem Vollzuge dieses Gesetzes ist der Justizminister beauftragt.

Derselbe hat alle zur Einführung und Durchführung des gegenwärtigen Gesetzes und der Jurisdiktionsnorm erforderlichen Anordnungen, und zwar insoweit dieselben den Wirkungskreis anderer Minister berühren, im Einvernehmen mit diesen zu erlassen.

Spis chronologiczny.

Spis niniejszy obejmuje tylko te przepisy, które przytoczone są w całej osnowie lub dokładnem streszczeniu, lub które dokładniej są omówione.

Liczba przy przepisie oznacza stronę.

Rok	Str.
1784 dekr. nadw. z 13 sierpnia l. 322 Zb. u. s.	23
1785 dekr. nadw. z 13 czerwca l. 44 Zb. u. s.	23
dekr. nadw. z 14 października l. 481 Zb. u. s.	433
1795 dekr. nadw. z 30 stycznia l. 216 Zb. u. s.	433
1796 dekr. nadw. z 11 stycznia l. 275 Zb. u. s.	49
1799 dekr. nadw. z 23 sierpnia l. 475 Zb. u. s.	25
1806 dekr. nadw. z 14 marca l. 758 Zb. u. s.	47
1811 ust. powsz. cyw. z 1 lipca 1811	
§ 811	398
1815 dekr. nadw. z 14 lipca l. 1159 Zb. u. s.	427
1817 dekr. nadw. z 23 września l. 1373 Zb. u. s.	431
1821 dekr. nadw. z 3 lutego	49
1823 dekr. nadw. z 15 lipca l. 1957 Zb. u. s.	49
1828 dekr. nadw. z 18 kwietnia l. 2340 Zb. u. s.	196
1832 dekr. nadw. z 13 maja l. 2563 Zb. u. s.	31
1834 dekr. nadw. z 7 lutego l. 2641 Zb. u. s.	428
dekr. nadw. z 15 marca l. 2646	429
1836 dekr. nadw. z 4 stycznia l. 113 Zb. u. s.	54
1837 ust. z 5 listopada l. 249 Zb. u. s.	
§ 27	27
1838 reg. z 12 czerwca l. 280 Zb. u. s.	
§ 45	27
§ 46	28
reg. z 6 listopada l. 302 Zb. u. s.	
§ 3	28

Rok	Str.
1838 reg. z 1 grudnia l. 312 Zb. u. s.	
§§ 61 i 62	28
1839 dekr. nadw. z 2 września l. 375 Zb. u. s.	428
1840 pat. z 28 czerwca l. 451 Zb. u. s.	
§ 15	448
1841 dekr. nadw. z 7 czerwca l. 541 Zb. u. s.	24
dekr. nadw. z 16 sierpnia l. 555 Zb. u. s.	47
1842 dekr. nadw. z 28 października l. 643 Zb. u. s.	260
dekr. nadw. z 28 grudnia l. 608 Zb. u. s.	
§ 7	45
1843 dekr. nadw. z 28 lipca l. 726 Zb. u. s.	32
1845 dekr. prez. Izby nadw. z 2 grudnia l. 912 Zb. u. s.	439
1846 dekr. nadw. z 5 sierpnia l. 977 Zb. u. s.	409
1850 dekr. nadw. z 21 listopada l. 1002 Zb. u. s.	196
ust. z 25 stycznia 1850 l. 51 Dz. u. p.	
art. 4 i 97	323
art. 87 i 90	450
ust. z 9 lutego l. 50 Dz. u. p.	
§ 6	49
rozp. min. z 24 lutego l. 73 Dz. u. p.	465
rozp. min. z 6 lipca l. 268 Dz. u. p.	406
rozp. min. z 14 lipca l. 128 Dz. u. p.	37
rozp. z 29 lipca l. 308 Dz. u. p.	406
statut Sądu Najw. z 7 sierpnia l. 325 Dz. u. p.	
§ 17	100
1851 najw. post. z 11 lutego	428
rozp. ces. z 15 maja l. 124 Dz. u. p.	33
najw. post. z 30 lipca l. 183	427
1852 rozp. min. z 13 maja l. 123 Dz. u. p.	406
pat. ces. z 15 sierpnia l. 184 Dz. u. p.	
§ 42	22
§§ 46 i 47	22, 217
§ 49	217
ust. z 3 grudnia l. 250 Dz. u. p.	
§ 9	36, 37
§§ 18, 72—76	37
1853 pat. ces. z 26 stycznia l. 18 Dz. u. p.	
§ 16	49
pat. ces. z 3 maja l. 81 Dz. u. p.	
§ 155	100
rozp. min. z 17 maja l. 95 Dz. u. p.	406
1854 rozp. ces. z 20 kwietnia l. 96 Dz. u. p.	
§§ 2, 3, 4	50
§§ 5, 6	51
ust. z 23 maja l. 146 Dz. u. p.	

Rok		Str.
	§ 5	45
	§§ 61, 67, 69, 101, 102, 103, 105, 194	45
	pat. ces. z 9 sierpnia l. 208 Dz. u. p.	
	§§ 21 i 22	385
	§§ 23 i 24	386
	§ 25	387
	§§ 263—265	403
	rozp. z 14 września l. 238 Dz. u. p.	48
1855	rozp. min. z 3 września l. 161 Dz. u. p.	33
	rozp. min. z 6 listopada l. 186 Dz. u. p.	
	§ 62	409
	rozp. ces. z 21 grudnia l. 2 Dz. u. p. z roku 1856	449
1856	rozp. min. z 10 stycznia l. 13 Dz. u.	406
	reskr. min. z 20 sierpnia l. 18022	429
	rozp. min. z 21 sierpnia l. 150 Dz. u. p.	422
	rozp. min. z 2 września l. 164 Dz. u. p.	
	§ 1	27
	rozp. min. z 31 października l. 204 Dz. u. p.	
	§ 1	23
	rozp. min. z 7 grudnia l. 224	19, 196
1858	rozp. min. z 8 czerwca l. 94 Dz. u. p.	427
	pat. ces. z 7 grudnia l. 237 Dz. u. p.	
	§ 19	21, 216
	§ 20	216
1859	pat. ces. z 20 grudnia l. 227 Dz. u. p.	
	art. IV i V pat. wpr.	7
	§ 50	23
	§ 73	198
	rozp. min. z 21 grudnia l. 10 Dz. u. p. z r. 1860	
	§ 13	33
1860	rozp. min. z 30 stycznia l. 28 Dz. u. p.	
	§§ 25 i 26	39
	rozp. min. z 7 lipca l. 172 Dz. u. p.	42
1862	ust. z 5 marca l. 18 Dz. u. p. z r. 1863	
	art. V	26
	ust. z 17 grudnia l. 1 Dz. u. p. z r. 1863	
	§ 39 ust. wpr.	212
	art. 301	407
	art. 310	420
	art. 315	441
1863	ośw. min. z 16 kwietnia l. 38 Dz. u. p.	453
	ust. z 3 grudnia l. 105 Dz. u. p.	
	§§ 36 i 37	25
	§§ 39 i 44	26
1865	rozp. min. z 19 stycznia l. 7 Dz. u. p.	427, 428

Rok		Str.
1865	rozp. ces. z 29 listopada l. 127 Dz. u. p.	454
1866	ust. z 12 sierpnia l. 19 Dz. u. kr. dla Galicyi	
	§§ 29, 34, 64	26
	ust. z 12 sierpnia l. 20 Dz. u. kr. dla Galicyi	
	§ 17	27
	rozp. min. z 20 grudnia l. 171 Dz. u. p.	428
1867	ust. z 25 lipca l. 101 Dz. u. p.	
	§ 6	18, 47
	§ 24	18
	rozp. min. z 8 grudnia l. 138 Dz. u. p.	273
	ust. z 21 grudnia l. 143 Dz. u. p.	
	art. 1	437
	art. 2	438
	art. 3, 4	183, 438
	ust. z 21 grudnia l. 144 Dz. u. p.	
	art. 9	47
	art. 15	53
1868	ust. z 3 maja l. 36 Dz. u. p.	407, 408
	reskr. min. z 29 lipca l. 3298.	439
	ust. z 25 grudnia l. 1 Dz. u. p. z r. 1869	
	§ 7	443
	§§ 58, 59	442
	§§ 60, 61	443
	§§ 126, 127, 128, 134	444
	§§ 137, 138	445
	§ 193	443
	§ 237	445
1869	ust. z 5 marca l. 67 Dz. u. p.	
	§ 3	218, 439
	ust. z 18 kwietnia l. 44 Dz. u. p.	
	§§ 11, 12	183
	§§ 13, 14, 18, 33	184
	ust. z 20 maja l. 78 Dz. u. p.	423
	§ 9	273
	ust. z 30 maja l. 93 Dz. u. p.	
	§ 17	42
	§§ 26 i 39	43
1872	rozp. min. z 9 czerwca l. 495	33
	rozp. min. z 16 czerwca l. 6990.	33
	ust. z 12 lipca l. 112 Dz. u. p.	
	§ 8	440
	§ 17	441
1873	ust. z 16 kwietnia l. 77 Dz. u. p.	
	§ 9	31

Rok		Str.
1873	ust. z 27 kwietnia l. 67 Dz. u. p.	
	§ 13	337
	ust. z 23 maja l. 119 Dz. u. p.	
	§ 4	11
	§§ 365—379	11—15
	§ 425	15
1874	ust. z 7 maja l. 50 Dz. u. p.	
	§ 23	25
	§ 33	24
	§ 34	24, 25
	ust. z 19 maja l. 70 Dz. u. p.	
	§ 10	465
	§ 11	291, 414
	rozp. min. z 31 sierpnia l. 122 Dz. u. p.	
	§§ 83, 84	44
1875	ust. z 14 marca l. 38 Dz. u. kr. dla Galicyi	
	§ 37	42
	§ 39	43
	nota min. z 30 marca l. 4271	430
	ust. z 3 kwietnia l. 61 Dz. u. p.	
	§ 9	31, 32
	ust. z 22 października l. 37 Dz. u. p. z r. 1876	439
	ust. z 30 grudnia l. 55 Dz. u. kr. dla Galicyi	
	§ 22	51
1876	ust. z 17 lipca l. 28 Dz. u. kr. dla Galicyi	
	§§ 38, 39, 49, 54	39
	traktat z 3 grudnia l. 143 Dz. u. p.	
	art. 11	261
1877	ust. z 2 stycznia l. 33 Dz. u. p.	
	§ 8	48
1878	ust. z 11 stycznia l. 9 Dz. u. p.	
	§ 4	23
	ust. z 18 lutego l. 30 Dz. u. p.	
	§§ 17, 18, 22, 35, 42	29
	§ 23	414, 449
	ust. z 27 lipca l. 66 Dz. u. p.	
	art. 99	409
1880	ust. z 8 lutego l. 15 Dz. u. p.	
	§ 10	51
	ust. z 29 lutego l. 35 Dz. u. p.	
	§ 40	31, 32
	§ 49	32
	konw. z 9 kwietnia l. 80 Dz. u. p.	
	art. XVI	130, 261
	ust. z 13 czerwca l. 70 Dz. u. p.	51

Rok		Str.
1880	rozp. min. z 5 listopada l. 134 Dz. u. p.	427
1881	ust. z 27 marca l. 27 Dz. u. p.	427
	ust. z 15 kwietnia l. 43 Dz. u. p.	49
	traktat z 6 maja l. 88 z r. 1882	344, 348, 352
	ust. z 28 maja l. 47 Dz. u. p.	
	§§ 8—11	15, 16
	§ 13	16
1882	ust. z 28 maja l. 56 Dz. u. p.	
	art. IV	410
	ust. z 21 czerwca l. 81 Dz. u. kr. dla Galicyi	
	§ 1	52
1883	rozp. min. z 5 stycznia l. 5 Dz. u. p.	427
	ust. z 16 lutego l. 20 Dz. u. p.	
	§§ 1, 4, 10	451
	ust. z 7 lipca l. 92 Dz. u. kr. dla Galicyi	
	§ 1	36
	§§ 6, 7	35
	ust. z 18 lipca l. 63 Dz. u. kr. dla Galicyi	
	§§ 8 i 16	46, 47
	reskr. min. z 25 września l. 155	409
1884	traktat z 19 stycznia l. 124 Dz. u. p.	
	art. I	91
	ust. z 30 czerwca l. 117 Dz. u. p.	
	§ 14	43
	§§ 15 i 17	44
1885	ust. z 21 kwietnia l. 31 Dz. u. kr. dla Galicyi	
	§ 4	47
	§ 11	46
	ust. z 25 kwietnia l. 58 Dz. u. p.	
	§ 4	40
	rozp. min. z 15 czerwca l. 36 Dz. u. kr. dla Galicyi	
	§ 1	465
	ust. z 27 czerwca l. 3 Dz. u. p.	
	§ 4	31
1886	ust. z 2 maja l. 26 Dz. u. kr. dla Styryi	
	§ 1	19, 196
1887	ust. z 28 kwietnia l. 77 Dz. u. kr. dla Galicyi	
	§ 5	47
	§ 10	46
	ust. z 6 czerwca l. 72 Dz. u. p.	
	§ 2	207
	ust. z 28 grudnia l. 1 Dz. u. p. z r. 1888	
	§ 22	20
	ust. z 31 października l. 37 Dz. u. kr. dla Galicyi	
	§ 2	41

Rok		Str.
	§§ 6 i 7	41
	§ 75	40
1888	ust. z 30 marca l. 33 Dz. u. p.	
	§§ 39, 41	20
1889	ust. z 4 kwietnia l. 31 Dz. u. kr. dla Galicyi	
	§ 6	47
	§ 10	46
	ust. z 18 kwietnia l. 55 Dz. u. p.	
	§ 6	51
	ust. z 28 kwietnia l. 64 Dz. u. p.	
	§ 39	407
	ust. z 28 lipca l. 127 Dz. u. p.	
	§ 21	20, 21
	§ 30	21
1890	ust. z 6 stycznia l. 19 Dz. u. p.	
	§ 27	16
	§ 29	21, 215
	§ 30	21
	ust. z 21 marca l. 57 Dz. u. p.	
	§ 22	25
	traktat z 14 października l. 186 Dz. u. p. z r. 1892	
	art. XXVII	453, 454
	art. XXVIII	336
1891	ust. z 30 marca l. 35 Dz. u. kr. dla Galicyi	
	§ 22	51
1892	ust. z 16 marca l. 64 Dz. u. p.	
	§ 7	48
1895	ust. z 25 czerwca l. 100 Dz. u. p.	
	§ 56	33
	ust. z 30 lipca l. 108 Dz. u. p.	
	§ 4	21
	ust. z 1 sierpnia l. 112 Dz. u. p.	
	art. XXIII	218
	art. XXIV	182
	art. XXV	91, 218
	art. XXVIII	220
	ust. z 1 sierpnia l. 113 Dz. u. p.	
	§ 11	229, 230
	§ 227	229, 230
	§ 233	336
	§ 420	97, 100
	§ 446	89
	§ 529	115
	§§ 532, 582, 596	91

Rok		Str.
1895	ust. z 26 grudnia l. 197 Dz. u. p.	
	57 i 60	17
1896	ust. z 27 kwietnia l. 70 Dz. u. p.	
	1	377
	6	376
	9, 10, 11, 12	377
ust. z 7 lipca l. 140 Dz. u. p.		
	9	414
ust. z 27 listopada l. 217 Dz. u. p.		
	2	93, 97
	3	94, 95
	13	93
	21	113
	24	93
	25	93, 94
	26	94, 98
	30	94, 98
	35	102
	37	146, 450
	38	102
	43	99
	45	113
	55	450
	56	450
	83	101
	84	106
ust. z 27 listopada l. 218 Dz. u. p.		
	1	3
	2, 3	4
	4	5
	5	5, 198
	24	182
	35	6
	37	6, 200, 201
1896	ust. z 25 października l. 200 Dz. u. p.	
	46, 211, 258	457
1897	ust. z 11 stycznia l. 30 Dz. u. p.	
	41	10
	67	22
	87	22
	96	21, 216
	103	17
	105	22
	107	22
	119	217

Rok	Str.
1897 ust. z 5 marca l. 71 Dz. u. kr. dla Galicyi	
§§ 57, 58, 59 60, 62, 63, 64, 66	38
rozp. min. z 30 kwietnia l. 13 Dz. rozp. min. spr.	374
rozp. min. z 5 maja l. 112 Dz. u. p.	
§ 9	101
§ 14	93
§ 21	218
§ 22	146
§ 43	133
§ 117	245
§ 123	128
§ 130	126
§ 181	103, 104
§ 182	104
§§ 183, 184, 185	105
§ 186	107
§ 187	108
§ 188	109, 251
§ 189	109
§ 190	110
ust. z 30 maja l. 33 Dz. u. kr. dla Galicyi	
§ 12	52
§ 30	48
ust. z 5 lipca l. 43 Dz. u. kr. dla Galicyi	51
rozp. min. z 1 czerwca l. 128 Dz. u. p.	222
ust. z 28 lipca l. 47 Dz. u. kr. dla Galicyi	
§ 8	52
rozp. min. z 12 listopada l. 43 Dz. u. p.	457, 458
rozp. min. z 3 grudnia l. 280	312
1898 rozp. min. z 9 marca l. 41 Dz. u. p.	
§ 1	268
§ 2	264
§ 3	271
§ 4	272
rozp. min. z 26 kwietnia l. 58 Dz. u. p.	8
rozp. min. z 26 kwietnia l. 59 Dz. u. p.	8
rozp. min. z 26 kwietnia l. 60 Dz. u. p.	8
rozp. min. z 26 kwietnia l. 61 Dz. u. p.	8
rozp. min. z 7 czerwca l. 99 Dz. u. p.	273
1899 rozp. min. z 4 sierpnia l. 15638	197
ust. z 12 sierpnia l. 94 Dz. u. kr. dla Galicyi	
§ 9	52
rozp. ces. z 21 września l. 176 Dz. u. p.	51
ust. z 13 października l. 133 Dz. u. kr. dla Galicyi	

Rok		Str.
	§ 6	46
	§ 18	47
	rozp. min. z 13 listopada l. 219 Dz. u. p.	
	§§ 2, 3	9
	rozp. min. z 13 listopada l. 220 Dz. u. p.	
	§§ 2, 3	9
	rozp. min. z 13 listopada l. 221 Dz. u. p.	9
	rozp. min. z 13 listopada l. 222 Dz. u. p.	9
	ust. z 9 grudnia l. 18 Dz. u. kr. dla Galicyi	
	§§ 13 i 14	36
	ust. z 9 grudnia l. 20 Dz. u. kr. dla Galicyi	
	§§ 10, 11	36
1900	rozp. min. z 1 lipca l. 110, 111, 112, 113 Dz. u. p.	9
	rozp. min. z 3 lipca l. 114, 115 Dz. u. p.	9
	rozp. min. z 7 lipca l. 118 Dz. u. p.	9
	rozp. min. z 28 lipca l. 21455	518
	rozp. min. z 13 sierpnia l. 138 Dz. u. p.	8
	ust. z 26 grudnia l. 17 Dz. u. kr. dla Galicyi	
	§ 12	52
1901	rozp. min. z 20 kwietnia l. 8796	458
	ust. z 18 czerwca l. 74 Dz. u. p.	460
	rozp. min. z 28 czerwca l. 75 Dz. u. kr.	
	§ 27	461
1902	ust. z 12 lipca l. 147 Dz. u. p.	
	§ 1	218, 439
	ust. z 28 lipca l. 156 Dz. u. p.	
	§ 45	6
1903	ust. z 9 marca l. 60 Dz. u. p.	
	art. I	451
	rozp. min. z 16 marca l. 63 Dz. u. p.	451
	ust. z 18 lipca l. 203 Dz. u. p.	
	art. I	112
	ust. z 28 grudnia l. 139 Dz. u. kr. dla Galicyi	
	§ 8	52
1905	ust. z 22 maja l. 86 Dz. u. p.	
	§ 25	33
	rozp. min. z 9 grudnia l. 25447	211

Spis alfabetyczny.

Liczba oznacza stronę niniejszej książki.

- Adjunkt sądowy 94, 95, 97.
administracyjne władze zob. władze administracyjne.
administracja sądowa, spory z 423.
administracyjnego postępowania kosztą 56.
administratora interkalarnego rachunki 58.
adnotacja skargi hipotecznej 464.
adnotacja sporu 464.
adwokat 85.
adwokata pokrewieństwo i powinowactwo ze sędzią 117.
adwokata honorarium 353.
adoptacja, sąd właściwy dla 399 i n.
akcyonaryusz 83, 214
akcyjne spółki zagraniczne 454.
aktów przeglądanie 141.
akty realne 412 i n.
akuszerki roszczenie 78.
alimenta dzieci nieślubnych 163, 164, 191, 193.
alimenta dzieci ślubnych 163
alimentów żony podwyższenie 165.
alimentów zwrot 165.
alternatywne żądanie skargi 235.
ambasadorzy, a prawo zakrawo-wości 428 i n.
amortyzacyjne sprawy, 96, 97.
amortyzowany weksel 215.
amortyzacja dokumentów 405 i n.
amortyzacja książeczki wkładkowej kasy oszczędności 407.
amortyzacja książeczki pocztowej kasy oszczędności 410.
amortyzacja polic asekuracyjnych 405.
amortyzacja weksli 405.
apteka 65, 201.
asenterowanie koni 31.
audyencya pierwsza a zarzut niewłaściwości sądu 173.
auskultant 95.
auskultant nie może być sędzią wyznaczonym 150, 153.
autonomiczna służba 75.
autonomiczny urzędnik 75.
autonomiczne związki 73.
autorskie prawo 17.
Badanie rachunków 75.
badanie rachunków opiekuna 165.
badanie właściwości 160 i n.
badanie właściwości w chwili wdrożenia postępowania 160 i n.

- badanie właściwości w toku postępowania w sprawach spornych 166 i n.
 badanie właściwości w toku postępowania w sprawach niespornych 174 i n.
 badanie właściwości po ukończeniu postępowania 167, 168, 169.
 Bank austro-węgierski, 305, 417, 435.
 Bank hipoteczny królestwa czeskiego 435.
 Bank krajowy 52.
 Belgia a sąd wzajemności 356.
 beneficjary spadek 60.
 beneficjum 60.
 bezwzględna niewłaściwość 168 i n.
 Bośnia i Hercegowina a pomoc prawna 158.
 brackie kasy 20, 21, 87.
 brak bezstronności sędziego 113 i n.
 buchalter 198.
 budowa 45, 46.
 budowa kolei 65.
 budowla 86.
 budowli pomocniczych granice 225.
 budowlane ordynacje 31.
 budowlana taksa 85.
 budowlany zakaz 83.
 budowy dróg organa 48.
 budowy pomocnicze 223.
 budynki cesarskie dworskie 139.
 budynki obrony krajowej 138.
 budynki wojskowe 138.
 budynków zburzenie 27.
 bydłęca zaraza 31, 32.
 Cesya — a prorogatio fori 371.
 cesya a sąd dopełnienia (wykonania) 310.
 cesya a wartość przedmiotu sporu 234.
 chemik 198.
 chodnika koszt 86.
 chwila decydująca o właściwości sądu 133.
 cielesne uszkodzenia na kolejach żelaznych 218, 436, 439.
 ciężar gruntowy 287, 325, 326.
 ciężarów gruntowych wykup i regulacja 33—37.
 ciężarów hipotecznych wykreślenie 236.
 cicha narada i głosowanie 104.
 cmentarz wyznaniowy 58, 59, 60, 82.
 cmentarnych dzwonów naruszenie 59.
 ćwiczenia wojskowe 33, 83.
 cywilna sprawa 2.
 czas trwania właściwości 133.
 czeladnik 198, 339.
 czeladź kupiecka 213 i n.
 część wierzytelności a wartość przedmiotu domu 228, 232, 233.
 członek domu cesarskiego 141, 425.
 członek kasy chorych 84.
 członek stowarzyszenia 83.
 członka senatu czynności 140, 146, 149.
 czynności giełdowe 209.
 czynności handlowe 207, 208.
 czynności egzekucyjne 111.
 czynności kredytowe 15.
 czynności stręczycieli handlowych 212.
 czynności przewodniczącego senatu 140, 142, 148, 149.
 czynności prezydenta trybunału 140, 141 i n., 148, 149.
 czynności urzędowe w budynkach wojskowych i obrony krajowej 138.
 czynności poruczone członkowi senatu 140, 146, 147, 149.
 czynsz dzierżawny 188, 193.

- Deklaracja morska 189, 217, 219, 220.
 deklaracja nadająca się do in-
 tabulacji lub ekstabulacji 289.
 delegacja sądów 136 388, 395.
 depozytowa należność 49.
 depozytu przyjęcie 466.
 dobra lenne w spadku 384.
 dobra tabularne w spadku 383,
 394.
 dóbr tabularnych księgi 416.
 dobro nieruchomości, skargi o 287.
 dobro gminne 82.
 dodatek na mieszkanie 61.
 dodatki do podatków 49, 50.
 dokumentów amortyzacja 405,
 i n.
 doliczanie głosów 103.
 domownicy służbodawcy 188,
 196.
 domów składowych publicznych
 czynności 209.
 domu cesarskiego członkowi 425.
 domy robotnicze 195.
 domy lecznicze 201.
 doręczenia osobom podlegają-
 cym urzędowi marszałka dwor-
 ru 138.
 doręczenia osobom posiadają-
 cym prawo zakrajowości 138,
 430.
 doręczenia w budynkach woj-
 skowych i obrony krajowej
 138.
 doręczenia za granicą okręgu
 sądowego 140.
 dostawca nadworny 65.
 dowód śmierci 447.
 dowodów ubezpieczenie 202.
 dozwoleństwo egzekucji 96.
 drobiazgowo sprawy 16, 97, 462.
 drobiazgowo postępowanie we
 Węgrzech 352.
 drobiazgowy sąd dla spraw han-
 dlowych 467, 468.
 drobni przemysłowcy 340.
 drogi koniecznej utworzenie 414.
 drogi publiczne 30, 51, 67, 68,
 69, 82.
 drogi wodne 30.
 drogi podwyższenie 76.
 dróg niezwykle zużycie 48.
 drogowa policya 82.
 duchownego spadek 25, 58, 74.
 Dunaj 44.
 dworski obszar w spadku 384,
 394.
 duplikat wekslowy 215, 323.
 dyetaryusz sądowy 85.
 dyrekcya kolei państwowych
 303.
 dyscyplinarne orzeczenie kolei
 66, 67.
 dyscyplinarne orzeczenie wy-
 działu krajowego 76.
 dyscyplinarne orzeczenie towa-
 rzystwa wzajemnych ubez-
 pieczeń 85.
 dyskusya ogólna przed głoso-
 waniem 105.
 działowa skarga 287.
 dzieci nieślubnych legitymowa-
 nie 399 i n. 463.
 dzieci nieślubnych aliment 163,
 164, 191.
 dzieci nieślubnych sąd powsze-
 chny 265.
 dzieci ślubnych sąd powszechny
 163.
 dzieci sąd powszechny 264.
 dzieci wychowanie 163.
 dzieci utrzymywanych na koszt
 publiczny — sąd powszechny
 265, 266.
 dzieci przybrane sędziego 115.
 dziecka przyprowadzenie 163.
 dziecka wydanie 163.
 dziecka nieślubne pochodzenie
 164.
 dziecka ślubne pochodzenie
 164.
 dzierzawa 188, 193, 292 i n.

- dzierżawa — a wartość przedmiotu sporu 241.
 dzierżawa prawa polowania 63.
 dzierżawa kopalni 225.
 dzierżawy wypowiedzenie 189, 193, 195, 292.
 dzierżawy sędziego wypowiedzenie 284 i n.
 dzierżawca propinacyi 86.
 dzierżawna kaucya 193.
 dzwonów ementarnych naruszenie 59.
- Egzekucyi** dozwoleń 96.
 egzekucya polityczna 51 i n.
 egzekucya w budynkach nadwornych cesarskich 139.
 egzekutor podatkowy 81.
 egzekucyjne tytuły zagraniczne w sprawach ratowych 382.
 ekscyndyjne spory 240.
 ekspedient 240.
 ekspozytura] prokuratorji skarbu w Krakowie 273.
 ewangelickiego duszpasterza placą 59.
 ewikeya z powodu wad zwierząt 202.
 eksproryacyjne orzeczenie 86.
- Fabryka** 298.
 fachowy sędzia stanu obywatelskiego 95, 98.
 faktor 198.
 faktura 306, 316 i n.
 faktury odpis 321.
 faktury przesłanie 316.
 faktury wręczenie 317.
 faktury zwrot 318.
 fakturowy sąd 306, 310 i n.
 familijny grobowiec 59.
 feryalna sprawa 141.
 fideikomisowe sprawy sporne 281.
 fideikomisowe sprawy niesporne 410.
- fideikomisowy stosunek 201.
 fideikomisowego majątku pertraktacya spadkowa 388.
 filoksera 31.
 firmy używanie 212.
 firmy naruszenie zob. naruszenie firmy.
 flisacy 189.
 formalna wzajemność 158.
 formalne usterki pisma 142.
 forum prorogatum 360 i n.
 forum contractus 306 i n., 379.
 Francya a sąd wzajemności 356.
 fundacya 23, 60, 274.
 fundusz szkolny 61.
 fundusz ubogich 74.
 funkcyonaryusze kolejowi 65, 66, 67.
 funkcyonaryuszy kancelaryjnych wykluczenie 127.
- Gieldowe czynności** 209.
 gieldowy sąd polubowny 91, 218.
 gieldowy kurs 228.
 głosowanie 100.
 głosowanie na piśmie 110.
 głosowania porządek 101, 102.
 głosowania wynik 106.
 głosów doliczanie 103.
 głosujących ilość 100.
 gmina 74 — 76.
 gminny funkcyonaryusz 76.
 gminny majątek 74.
 gminny obywatel 79.
 gminny sekretarz 76.
 gminny urzędnik 75.
 gminy odszkodowanie 76.
 gminny sąd powszechny 268, 274.
 godła naruszenie 23.
 górnicza jurysdykcyja 220 i n.
 górnicza własność 221, 223.
 górnicze miary 45, 223.
 górnicze księgi 416, 464, 465.
 górnicze nadanie 221.
 górnicze pole 45, 64, 221.
 górnicze senaty 95, 220.

- górnicze sprawy 88, 220.
 górnicze służebności 45.
 górnicze stowarzyszenia 197.
 górnicze uprawnienia 221.
 górniczy przedsiębiorcy 189, 225.
 górniczy robotnicy 225.
 górniczy pełnomocnicy 221, 222, 223, 224.
 górniczy urzędnicy 221, 224.
 górniczych miar granice 225.
 górniczych uprawnień udzielenie 45.
 górnictwo 64, 220.
 górskie wody 43.
 gospodarstwo wiejskie 299.
 gospód właściciele 189, 339.
 gospodarze rolni i leśni 19, 188, 196.
 granice okręgu sądowego 139, 140.
 granice pola górniczego 45.
 granic ustalenie i odnowienie 165.
 granic ustalenie i odnowienie, spór o 188, 192.
 granic sprostowanie 225, 287.
 grobowiec familijny 59.
 grunt publiczny 86.
 gruntowa służebność 287.
 gruntowy ciężar 287.
 gruntowych ciężarów wykup i regulacja 33—37.
 gruntów wspólnych podział 35—36.
 gwarectwo 222.
 gwarectwa sąd powszechny 274.
 gwarkowie 222.
- Haagska konwencya a pomoc prawna 158.**
 handel prowadzące osoby a sąd fakturowy 306, 310, 311.
 handlowa jurysdykcyja 207 i n.
 handlowe czynności 207, 208.
 handlowe sądy zob. sądy handlowe.
- handlowe senaty 95, 208 i n., 246 i n.
 handlowe sprawy 207.
 handlowi stręczyciele 212, 213.
 handlowy przemysł 310 i n. 315.
 handlowy rejestr zagraniczny 211, 212.
 handlu pozbycie 212, 213.
 herbów naruszenie 23.
 hipoteczne sprawy 96, 97.
 hipotecznych ciężarów wykreślenie 236.
 hipoteczne księgi 415 i n.
 honorarium adwokata 353.
- Ilość głosujących w senacie 100.
 ilość członków senatu 100.
 instancje sądowe 87, 88.
 instancje w sądzie marszałkowskim 433.
 instancya pierwsza 88.
 instancya druga 88, 90, 91.
 instancya trzecia 88, 90.
 instancya realna 81 i n., 412 i n.
 instancya realna w sprawach kolejowych 291.
 intabulacyja prawa najmu i dzierżawy 193.
 interesa ratowe 375 i n.
 interwencya główna 331.
 interwenient uboczny a wykluczenie sędziego 119.
 inwentarycyja 412.
 izba lenna 282.
- Jawny spółnik 210.**
 jurykatatura o właściwości władz administracyjnych 35 i n.
 jurysdykcyja górnicza 220 i n.
 jurysdykcyja handlowa 207 i n.
 jurysdykcyja ogólna 187 i n.
 jurysdykcyja realna 463.
- Kadukowe postępowanie 166.**
 kanałowa należytość 42.
 kancelaryja sądowa 110, 121.

- kancelaryjnych funkcyonaryusz-
 szy wykluczenie 127.
 karne postępowanie 11.
 karnego postępowania koszta 55.
 karne sądy zob. sądy karne.
 karty 49.
 kasa chorych 20, 84—86.
 kasa bracka 20, 21, 87.
 kasyer 198.
 kaucya, a wartość przedmiotu
 sporu 239.
 kaucya dzierżawna 63, 193.
 kaucya służbowa 112.
 kelner 198.
 kiermasz 355.
 kierownik robót 198.
 kierownik robót w kopalniach
 225.
 kierownik kancelaryi sądowej
 111.
 kierownictwo obradami i gło-
 sowaniem 105.
 kilka sądów właściwych 358.
 kilka sądów powiatowych w je-
 dnej miejscowości 358 i n.,
 419 i n.
 klauzula »płatne i zaskarżalne«
 316, 318.
 kolej żelazna 29, 48, 65, 68, 197,
 218, 291.
 kolei budowa 65, 210.
 kolei dyrekcya 303.
 kolei dyscyplinarne orzeczenie
 66, 67.
 kolei wykaz 291, 414, 422, 465.
 kolei wykupno 66.
 kolei odpowiedzialność 218.
 kolejowa sekcya 303.
 kolejowa stacya 303.
 kolejowa księga 416, 464, 465.
 kolejowe przedsiębiorstwo, skar-
 gi przeciw 211, 218.
 kolejowi funkcyonarysze 65, 66,
 67.
 kolejowy robotnik 201.
 kolejowy urzędnik 66.
 kolonat 23.
 komandytysta 214.
 komasacya 35.
 komisye dla uregulowania i wy-
 kupu ciężarów gruntowych
 33—35.
 kompensata 233.
 koncesya kolejowa 66.
 koncesyonowany przemysł 65.
 konkurencya szkolna 60.
 koni asenterowanie 31.
 koni państwowych przechód 32.
 koniecznej drogi utworzenie 414.
 konsulowie a prawo zakrajo-
 wości 431 i n.
 konsularne sądy zob. sądy kon-
 sularne.
 kontrakt najmu dzierżawy 188,
 189, 193, 241, 292.
 kontrakt służbowy 188.
 kopalnia 222.
 kopalnie wspólne 222.
 kopalnie minerałów niezastrze-
 żonych 223.
 kopalnie soli 233.
 kopalnie żywie ziemnych 223.
 kopalń posiadacze 189.
 kopalniane przynależności 221.
 kopalniane wody 221.
 kordony sanitarne 31.
 koryto opuszczone 70.
 kościół katolicki 24.
 kościelne sprawy 58 i n.
 kościelne świadczenia 24, 60.
 koszta chodnika 86.
 koszta pielęgnowania chorego 78.
 koszta postępowania administra-
 cyjnego 56.
 koszta postępowania karnego 55.
 koszta zaopatrzenia ubogich 77,
 78.
 koszta oszacowania realności
 415.
 koszta porodu i choroby położ-
 owej 191.
 kraj tutejszy 454, 455.

- kraju sąd powszechny 268.
 krajowe sądy zob. sądy krajowe.
 kramarz 339.
 kredytowe czynności 15.
 krewni sędziego 115.
 Kroacya — a sąd wzajemności 355.
 Kroacya a pomoc prawna 158.
 krydataryusza miejsce zamieszkania 256.
 ksiąg handlowych, poświadczenie co do prowadzenia 418.
 ksiąg publicznych prowadzenie 415 i n.
 książeczka wkładowa kasy oszczędności 407.
 książeczka wkładowa pocztowej kasy oszcz. 410.
 księgi górnicze 416, 464, 465.
 księgi kolejowe 416, 464, 465.
 księgi kredytowe 406.
 księgi naftowe 416, 465.
 kumulacya skarg 231.
 kupiec zarejestrowany 207, 210, 211, 446, 448.
 kuratela 389 i n., 468, 469.
 kuratelarna władza 389.
 kurateli zawieszenie i zniesienie 389.
 kuratora litis (§ 811 u. c.) ustanowienie 398, 399.
 kuratora ustanowienie 389 i n.
 kuratora ustanowienie dla poszczególnych czynności i sporów 397.
 kurs giełdowy 228.
 kwaterunek wojskowy 33, 83.
 Laesio enormis 194, 202.
 lasowe służebności 36.
 lasu pożar 57.
 lasu sekwestracya 62.
 lecznicze źródła 71, 72.
 legitymacya dzieci nieślubnych 399, 463.
 legitymacya przez łaskę monar-
 szą — zezwolenie na wniesienie prośby o 389.
 legitymacya przez usunięcie przeszkody małżeńskiej 205, 463.
 legitymacya przez następne małżeństwo 191, 400, 463.
 lenna Izba 282.
 lenna książęce 282.
 lenne sprawy 204, 281, 282.
 lenny pan 282.
 lenny spór 204.
 leśna ściana 62.
 leśne sprawy 62.
 leśne szkody 37, 38.
 lichwa 87.
 licytacyi przedsięwzięcie 412.
 licytacyi dozwoleń 414.
 likwidacya spółki 211, 212.
 linia regulacyjna 46.
 loterya państwowa 85.
 Łączenie skarg 230.
 łowieckie ustawy 37, 38.
 Majątek gminny 74.
 majątek osób nie mieszkających w kraju 341.
 majątku położenie 344.
 majątku sąd zob. sąd miejsca majątku.
 majątku zarząd (Niemcy) 356.
 małoletniego miejsce zamieszkania 255.
 małżeński stosunek 203, 275.
 małżeńskie sprawy 275.
 małżeństwa nieważność 203, 205, 275, 349.
 małżeństwa przeszkody 58, 400.
 małżeństwa rozdział 203, 205, 275, 339, 403 i n.
 małżeństwa rozwód 203, 275, 403 i n.
 małżonków separowanych połączenie 404.
 mandat jurysdykcyjny 152.

- mandatowe postępowanie a zarzut niewłaściwości sądu 173.
- manipulanci pocztowi 80.
- marnotrawcy miejsce zamieszkania 256.
- marszałka dworu sąd zob. sąd marszałka dworu.
- mas majątkowych sąd powszechny 274.
- masy majątk. zagraniczne 342.
- materyalna wzajemność 159.
- matka nieślubna 191.
- mechanik 198.
- miary dzienne 223.
- miary górnicze 215, 223.
- miar górniczych granice 225.
- miejsce dopelnienia (wykonania) 306 i n.
- miejsce pobytu a sąd powszechny 257.
- miejsce publiczne 67.
- miejsce załogi a miejsce zamieszkania 258.
- miejsce zamieszkania 255.
- miejsce zamieszkania dłużnika trzeciego 341.
- miejsce zamieszkania krydata-ryusza 256.
- miejsce zamieszkania małoletniego 255.
- miejsce zamieszkania marnotrawcy 256.
- miejsce zamieszkania ostatnie wspólne małżonków 275.
- miejsce zamieszkania osób wojskowych 258.
- miejsce zamieszkania poprzednie 339.
- miejsce zamieszkania urzędników państwowych 256.
- miejsce zamieszkania umysłowo chorego 256.
- miejsce zapłaty weksłu 322, 328, 329.
- miejsce w kościele 59.
- miejsce, w którym się księgi prowadzi 352.
- miejsce zakładu ubocznego 298 i n.
- miejsce zatrudnienia 296 i n.
- miejsce policja 26.
- miejski wodociąg 71, 73.
- międzynarodowy przewóz towarów 305, 336, 422, 453.
- ministrów odpowiedzialność 18, 47.
- ministerstwa sprawiedliwości oświadczenie 156, 186, 452.
- ministerstwa wnioski na rozstrzygnięcie sporu kompetencyjnego 183.
- modele 208, 215, 216
- morska żegluga 208.
- morskie deklaracje 189, 217, 219, 220.
- morskie okręty 208.
- morskie prawo prywatne 208, 217.
- morski transport 202.
- mszalna należność 60.
- Naczelnik gminy 26, 74, 75, 76, 77.
- naczelnika gminy odpowiedzialność 26.
- naczelnik kancelaryi sądowej 111.
- naczelnik sądu powiatowego 91, 93.
- nadanie górnicze 221.
- nadlabiańskie sądy cłowe zob. sąd nadlabiański cłowy.
- nadworny dostawca 65.
- nadwyżka z porównania wierzytelności 228, 234.
- nadzwyczajne sądy zob. sądy nadzwyczajne.
- nafta 194.
- naftowe księgi 416, 465.
- naftowe pole 225.
- najem 188, 189, 193, 241, 292.

- najem okrętów 195, 217, 219, 324.
 najem a wartość przedmiotu sporu 241.
 najem nieruchomości 292, 293.
 najem ruchomości 293.
 najemnik dzienny 188, 189, 196.
 najwyższy sąd zob. sąd najwyższy.
 nakaz oddania i odbioru przedmiotu najmu dzierżawy 189, 195.
 nakaz zapłaty w postępowaniu upominalnem 220, 462.
 nakaz zapłaty i zabezpieczenia w postępowaniu wekslowem 96.
 należytość depozytowa 49.
 należytość kanałowa 52.
 należytość mszalna 60.
 należytość obcego państwa 86.
 należytość od kart 49.
 należytość pocztowa 79, 27.
 należytość skarbową 49.
 należytość statystyczna 51.
 należytość szpitalna 52.
 należytość targowa 65.
 należytość wodociągowa 52.
 należytości zwrot 84.
 narada senatu 100.
 narada senatu cicha 104.
 naruszenie posiadania zob. spory o naruszenie posiadania.
 naruszenie firmy 23.
 naruszenie godła 23.
 naruszenie herbów 23.
 naruszenie dzwonów 59.
 następstwo we fideikomis 204.
 nazwiska używane 86.
 nauczyciel 23, 60, 61.
 nauczyciel prywatny 340.
 nauczyciela roszczenie 23, 61.
 niedopuszczalność drogi sądowej 57.
 niedopuszczalności drogi sądowej zarzut 170.
 Niemcy a sąd wzajemności 355.
 nienależyte obsadzanie senatu 101.
 nieruchomości (osób małoletnich) pozbycie 390.
 niesporne postępowanie 162.
 niewinnie zasądzonemu odszkodowanie 48.
 niewłaściwość sądu bezwzględna 168 i n.
 niewłaściwości sądu zarzut 171 i n.
 notaryat 447, 451.
 nuncyusz a prawo zakrajowości 428.
 Obca należytość państwowa 86.
 obcokrajowiec a sąd fakturowy 315.
 obcokrajowca spadek 384, 485 i n. 446.
 obowiązków urzędowych zaniebdanie 77.
 obszar dworski 26.
 obszar dworski w spadku 384, 394.
 obszar dworski w majątku pupila lub kuranda 394.
 obwodowy sąd zob. sąd obwodowy.
 obywatel gminny 79.
 ochrona wynalazków 17.
 oddanie majątku opiekun. 165.
 oddanie oświadczenia woli — a wartość przedmiotu sporu 242.
 oddział wojskowy 259.
 odjęcie sprawy sądownictwu tutejszokrajowemu 133, 134.
 odmówienie pomocy prawnej 159.
 odpisów widymowanie 418, 419.
 odpowiedzialność ministrów 18, 47.
 odpowiedzialność naczelnika gminy 26.

- odpowiedzialność urzędnika sędziowskiego 47.
 odpowiedzialność kolei żelaznych 218, 436, 439.
 odrzucenie skargi z powodu niewłaściwości sądu 162.
 odsetki a wartość przedmiotu sporu 226, 227, 233.
 odszkodowanie gminy 51, 76.
 odszkodowanie ministrów 18.
 odszkodowanie niewinnie zasądzonego 48.
 odszkodowanie z powodu zaniedbania obowiązków urzęd. 75.
 odszkodowanie z powodu pożaru 63.
 odszkodowanie za oddanie wody 56.
 odszkodowanie z kontraktu najmu dzierżawy 193.
 oględziny 412.
 ograniczenie właściwości sądu na okręg sądu 138.
 ojcostwo dziecka nieślubnego 187, 190, 191, 463.
 ojcostwo dziecka ślubnego 204.
 okręg sądowy 138.
 okręgu sądowego granie przekroczenie 139.
 okręty morskie 197, 208, 342.
 okrętów najem 195, 217, 219, 324.
 okrętowa załoga zob. załoga okrętowa.
 opieka 131, 389 i n. 446, 448, 468.
 opieka nad obcokrajowcem 389, 396, 446.
 opieki przedłużenie 389.
 opiekuna ustanowienie 389.
 opiekuńcza władza 389.
 opłaty konsumcyjne 51.
 opłaty szkolne 61.
 opłaty szynkarskie 51.
 organa budowy dróg 48.
 organ wykonawczy 111.
 organu wykonawczego wykluczenie 127.
 orzeczenie dyscyplinarne kolei 66, 67.
 orzeczenie dyscyplinarne wydziału krajowego 76.
 orzeczenia ekspropriacyjne 86.
 orzeczenie władz wojskowych 48, 207.
 orzeczenie sądu polubownego giełdowego 218.
 orzeczenie w przedmiocie właściwości przedmiotowej wydane przez trybunał I instancji 175.
 orzeczenie w przedmiocie właściwości przedmiotowej wydane przez sąd powiatowy 175.
 orzeczenie w przedmiocie niewłaściwości przedmiotowej wydane przez sąd powiat. 177.
 orzeczenie w przedmiocie niewłaściwości przedmiotowej wydane przez senaty cywilne lub handlowe 177, 178.
 orzeczenie w przedmiocie właściwości przedmiotowej wiąże inne sądy 177.
 osoba prawnicza zagraniczna 342, 351.
 osoby mające prawo zakrajowości 138, 139, 295, 426 i n., 452 i n.
 osoby prowadzące handel 306, 310.
 osoby wojskowe 131, 423.
 osoby wojskowe a miejsce zamieszkania 258 i n.
 osoby wojskowe a sąd miejsca zatrudnienia 296, 298.
 osoby wojskowe a sąd powszechny 258 i n. 267.
 osobiste świadczenia a wartość przedmiotu sporu 242.
 oświadczenie ministerstwa sprawiedliwości 186.
 oświadczenie woli a wartość przedmiotu sporu 242.

- oszacowanie 412, 414.
oszacowanie przy wywłaszczeniu 414, 415, 449.
oszacowanie podatkowe 415.
oszacowanie przedmiotu sporu, wygórowane 212
oszacowanie przedmiotu sporu dokonane z urzędu 243, 244.
owoce, a wartość przedmiotu sporu 226.
oznaczenie własności miejscowej przez Sąd Najwyższy 129 i n.
- Państwowy urzędnik 47, 48, 80, 85, 260.
państwowy sługa 48, 260.
papierów kredytowych amortyzacya 405.
parcela wodna 69.
patentowy Trybunał 10.
patentowy urząd 10.
patentowe sprawy 21, 216, 217.
patronat 24, 58.
pełnomocnik handlowy 200, 212, 213.
pełnomocnik górniczy 221, 222, 224.
pertraktacya spadkowa majątku fideikomisowego 388.
pertraktacya spadkowa w sądach powiat. i obwod. 383 i n.
pertraktacya spadkowa w sądach handlowych 388, 446, 448.
pertraktacya spadkowa w Urzędzie Marszałka dworu 388.
pertraktacya spadkowa z Zakonie niemieckim, 388, 446, 447, 448.
pisemne wygotowanie wyroku lub uchwały 105.
plenarne posiedzenie Sądu Najwyższego 100.
płaca duszpasterza ewangelickiego 59.
płaca wikaryusza 58.
płatne i zaskarżalne 316, 318.
pobory 240, 241.
pobyt a sąd powszechny 257.
pobyt a kilka sądów powiatowych w jednej miejscowości 358 i n.
pobyt dłuższy 296.
pobyt każdorazowy 341.
pobyt stały dzieci a sąd powszechny 267.
pobyt stały żony a sąd powszechny 262, 267.
pochodzenia ślubnego uznanie lub zaprzeczenie 203.
poczta, skargi przeciw 211.
poczmistrz 80
pocztowa należność 27, 79.
pocztowa przesyłka 79.
pocztowe sprawy 79.
pocztowy przekaz 79.
pocztowy zakład 27, 79.
podatek konsumcyjny 85,
podatek w konkursie 49.
podatków zwrot 84.
poddanie sprawy sędziemu polubownemu 168.
poddanie się sądowi niewłaściwemu 360.
poddanie sądowi tutejszemu spraw zagranicznych 367.
poddanie sądowi obcemu spraw tutejszych 367.
podpisów uwierzytelnienie 141, 418, 419.
podwoły wojskowe 33.
podrzutki 431, 439.
podział gruntów wspólnych, 35, 36.
podział normy jurysdykcyjnej 1.
podział spadku 278.
pokrewieństwo i powinowactwo ze sędzią 116.
pokrewieństwo i powinowactwo adwokata ze sędzią 117.
pola górnicze 45, 64, 221.

- pola naftowe 225.
 polecenie przyjęcia i wydania z depozytu 145.
 polecony list 79.
 policja bezpieczeństwa 82.
 policja drogowa 82.
 policja miejscowa 26.
 policja ogniowa 82.
 policja sanitarna 82.
 policje asekuracyjnych amortyzacja 408.
 polityczna egzekucja 51.
 połowe przestępstwo 39.
 polowanie 37, 63.
 polubowne sądy zob. sądy polubowne.
 połączenie skarg 226, 324, 325.
 położenie rzeczy w różnych okręgach 294.
 pomoc prawna 151 i n. 203, 456 i n.
 pomoc prawna na wezwanie sądów tutejszych 153 i n.
 pomoc prawna na wezwanie sądów zagranicznych 156 i n.
 pomoc prawna na wezwanie sądów polubownych 456.
 pomoc prawna na wezwanie sądów przemysłowych 456.
 pomoc prawna na wezwanie sędziego polubownego 456.
 pomoc prawna na wezwanie Urzędu patentowego 456.
 pomoc prawna na wezwanie Trybunału patentowego 456.
 pomoc prawna na wezwanie władz skarbowych 456.
 pomocy prawnej odmówienie 159.
 pomoc sądowa przeciw rostrzygnięciom władz administracyjnych 54.
 pomocniczy sędzia 93, 94.
 pomocnik handlowy 199, 200, 212, 213.
 pomocnik przemysłowy 197, 198, 200.
 pomocnik rolny i leśny, 19, 188, 196.
 poruczenie czynności członkowi senatu 140.
 porządek głosowania 101, 102.
 posagu ustanowienie 164, 403.
 posiadacz kopalni 189, 197, 225.
 posiadacz przedsiębiorstwa 299.
 posiadacz wekslu 322, 323.
 posiadacz winnie 19, 196.
 posiedzenia plenarne Sądu Najwyższego 100.
 poseł zagraniczny a prawo zakrajowości 428.
 posterunek wojskowy 83.
 postępowanie administracyjne 56.
 postępowanie karne 55.
 postępowanie przygotowawcze 141.
 postępowanie niesporne 162.
 postępowanie syndykackie 90.
 postępowanie upominalne 220, 462.
 postępowanie trybunalskie 463.
 postępowanie wekslowe i man- a zarzut niewłaściwości sądu 173.
 postępowanie wezwawcze 337.
 powinowactwo ze sędzią a wykluczenie sędziego 115, 116.
 powiatowy sąd zob. sąd powiatowy.
 powiatowy sędzia zob. sędzia powiatowy.
 powrót do wspólności małżeńskiej 164, 165.
 powrotne świadczenia a wartość przedmiotu sporu 240 i n.
 powszechny sąd zob. sąd powszechny.
 pozbycie istniejącego handlu 212, 213.
 pożar lasu 57.

- prawo autorskie 7.
 prawem zastawu ubezpieczona
 wierzytelność 325.
 prawo do wzoru 21.
 prawo obywatelstwa 212.
 prawo paszy 62.
 prawo przynależności 25, 77 i n.
 prawo polowania 63.
 prawo prywatne morskie 208,
 217, 220, 324.
 prawo rzeczowe na nieruchomości 288.
 prawo spadkowe 277.
 prawo używania firmy 212.
 prawo zakrajowości 138, 139,
 295, 426 i n.
 prawo zastawu a wartość przed-
 miotu sporu 238, 244.
 prawo zastawu pierwszeństwo
 tegoż 239.
 prawo zastawu, wykonanie te-
 goż 324.
 prawo zatrzymania 441.
 prenotacji usprawiedliwienie
 288, 295.
 prezydenta trybunału czynno-
 ści 140, 141, 148, 149.
 procent 190.
 prochownia 83.
 proforma - faktura 316.
 prokuratora skarbu, jej za-
 kres czynności 268 i n.
 prokuratora skarbu, jej wła-
 ściwość miejscowa 272.
 prokuratora skarbu 271, 304.
 prokuratora skarbu ekspozy-
 tura w Krakowie 273.
 prokurzysta 200, 212, 213.
 propinacji dzierżawca 86.
 prorogatio fori 204, 209, 224,
 360 i n.
 protest wekslowy 447, 449, 450.
 protokolant 110.
 protokolanta wykluczenie 127.
 protokół narady i głosowania
 107 i n.
 prowadzenie ksiąg handlowych,
 potwierdzenie co do 418.
 prywatna woda 69.
 przedmiot dochodzony skargą
 341, 347.
 przedmiotu sporu wartość 266 i n.
 przedsiębiorca górniczy 20, 58,
 189, 221, 224, 225.
 przedsiębiorca przemysłowy 3,
 19, 197.
 przedsiębiorstwo handlowe 198,
 199, 298.
 przedsiębiorstwo przemysłowe
 298.
 przeglądanie aktów, zezwolenie
 na 141.
 przejęcie długu a forum proro-
 gatum 371.
 przejęcie długu a forum con-
 tractus 310.
 przekaz pocztowy 79.
 przekazanie czynności innym
 sądom 151.
 przekazanie sprawy sądowi wła-
 ściwemu 174.
 przekroczenie granic okręgu są-
 dowego 139, 140.
 przejściowe przepisy 466 i n.
 premierca 212.
 przemysł przydomny 23.
 przemysł koncesyonowany 65.
 przemysłowe sądy zob. sądy
 przemysłowe.
 przemysłowe spory zob. spory
 przemysłowe.
 przemysłowe władze 65.
 przemysłowi pomocnicy 197,
 198, 296.
 przemysł robotnicy 3, 5, 20, 197.
 przemysłowcy drobni 340.
 przepisy przejściowe 466 i n.
 przesiedlnie 49.
 przesłuchanie członków Domu
 cesarskiego 141.
 przestępstwo polowe 39.
 przeszkody małżeństwa 58.

- przeszkody małżeńskiej uchyle-
 nia ustalenie 400, 463.
 przeszkody małżeńskiej nieza-
 winionej nieświadomości usta-
 lenie 400, 463.
 przesyłka pocztowa 79.
 przewodniczący senatu 95.
 przewóz towarów morzem 217,
 219.
 przewóz towarów międzynaro-
 dowy 305, 336, 422, 453.
 przyczyny wyłączające sędziego
 113 i n.
 przyczyny budzące podejrzenie
 o brak bezstronności sędziego
 113 i n.
 przymiary 223.
 przymiarów granice 225.
 przynależność kopalniana 225.
 przynależność do gminy 25, 77,
 79.
 przyrost a wartość przedmiotu
 sporu 226, 227.
 przysposobienie 399 i n.
 przywilej 22, 208, 216, 217.
 przywileje co do właściwości
 sądowej 434 i n.
 publiczna droga 51, 67, 68, 69,
 publiczna rzeka 70.
 publiczna sprzedaż 86, 420.
 publiczna woda 69.
 publiczne miejsce 67.
 publiczny użytek 68.
 pupile sędziego 115.
 pytanie wstępne 102.
 pytań rozdzielenie 103.

Rachunki administratora inter-
 kałarnego 58.
 rachunki naczelnika gminy 74.
 rachunków badanie 75.
 rachunków opiekuna badanie
 165.
 radca sądowy 97.
 ratalne (ratowe) interesa 375 i n.
 realna jurysdykcya 463.
 realne akty 412.
 realne sprawy 412 i n.
 referat 104.
 regulacja ciężarów gruntowych
 33—37.
 regulacyjna ugoda 62.
 regulacyjna linia 46.
 rejestr handlowy zagraniczny
 211, 212.
 rejestru handlowego prowadze-
 nie 447, 449.
 rejon fortyfikacyjny 32.
 religia dzieci 58.
 renta 87, 336, 340.
 reszta wierzytelności a wartość
 przedmiotu sporu 233.
 rewizya 99.
 rękodzielnik 339.
 robót wykonanie a wartość
 przedmiotu sporu 242.
 robotnicy 339.
 robotnicy fabryczni 296.
 robotnicy górniczy (kopalniani)
 20, 58, 65, 197, 225.
 robotnicy kolejowi 201.
 robotnicy przemysłowi 5, 20,
 197 i n.
 robotnicy rękodzielnicy 296.
 robotnicy w winnicach 19, 196.
 robotnicze domy 195.
 rodzice sędziego 115.
 rodzicielski stosunek 203, 349.
 roki sądowe 201.
 roszczenia majątkowe 187, 190.
 roszczenia osób niewinnie zasąd-
 zonych o odszkodowanie 11.
 roszczenia połączone w jednej
 skardze 228.
 roszczenia strony interesowanej
 prywatnej 41.
 roszczenia uboczne, a wartość
 przedmiotu sporu 226, 227.
 roszczenia za dostawione towary
 i wyroby 339.
 roszczenia za roboty i usługi
 339.

- rozdział od stołu i łoża 203, 205, 349, 403 i n.
 rozdzielanie pytań 103.
 rozkład czynności w sądzie powiatowym 94.
 rozkład czynności w senatach 98.
 rozporządzenia woli ostatniej sporządzenie 418.
 rozstrzygnięcie w przedmiocie wykluczenia sędziego 124. i n.
 rozszerzenie żądania skargi 226.
 rozwiązanie kontraktu najmu dzierżawy 193, 194.
 rozwód 203, 205, 403 i n.
 rozwód zgodny małżeństwa żydowskiego 205.
 Rumunia a sąd wzajemności 357.
 Rumunia a urzędnicy kolejowi 453.
 rury wodociągowe 72.
 rybołówstwo 40—42, 64.
 rysownik 198.
 rzeka publiczna 70.
 Sanitarna policja 82.
 sascy urzędnicy kolejowi 453.
 sąd cłowy nadlabiański, 10, 203, 439, 440.
 sąd drobiazgowy dla spraw handlowych 467.
 sąd handlowy i morski 2, 87, 90, 98, 177, 207, 252, 388, 390, 446, 448.
 sąd karny 11.
 sąd konkursowy 442 i n.
 sąd konsularny 10, 433, 456.
 sąd krajowy 2, 87, 88, 90, 95, 383, 394, 410, 412.
 sąd krajowy w Wiedniu 349, 435.
 sąd krajowy wyższy, 2, 99, 126.
 sąd naczelnego marszałka dworu 10.
 sąd nadzwyczajny 3, 182.
 sąd najwyższy 2, 88, 90, 99, 100, 129, 137, 167, 455.
 sąd najwyższy dla księstwa Lichtenstein 91.
 sąd obwodowy 2, 87, 88, 90, 95, 383, 394.
 sąd polubowny 10, 11, 84, 182, 456.
 sąd polubowny giełdowy 91, 182 i 218.
 sąd polubowny stowarzyszeń 84.
 sąd polubowny stowarzyszeń górniczych 197, 225.
 sąd polubowny dla spraw kolei północnej ces. Ferdynanda 435 468.
 sąd powiatowy 2, 87, 91, 175, 187 i n. 383, 384, 385, 389, 390, 398, 399, 400, 403, 405, 412, 416, 419.
 sąd powiatowy dla spraw handlowych i morskich 2, 87, 88, 92, 175, 219, 468.
 sąd powiat. jako górniczy 225.
 sąd powiatowy a pomoc prawna 152 i n.
 sąd przemysłowy 3, 91, 182, 195, 198 i n.
 sąd przemysłowy a pomoc prawna 456.
 sąd wojskowy 423 i n.
 sąd powszechny str. 254 i n.
 sąd powszechny adwokata 353.
 sąd powszechny dzieci ślubnych adoptowanych i legitymowanych 264.
 sąd powszechny dzieci osób wojskowych 266 i n.
 sąd powszechny dzieci nieślubnych 265.
 sąd powszechny dzieci urzędników zajętych za granicą 267.
 sąd powszechny dzieci utrzymywanych przez zakład publiczny 265, 266, 437.
 sąd powszechny fundacyi 274.
 sąd powszechny gminy 268, 274.

- sąd powszechny kraju 268.
sąd powszechny mas majątko-
wych 274.
sąd powszechny osób wojsko-
wych 258.
sąd powszechny podrzutków
437—441.
sąd powszechny skarbu pań-
stwa 268 i n.
sąd powszechny straży skarbo-
wej 260.
sąd powszechny spółek handlo-
wych 274.
sąd powszechny towarzystw
274.
sąd powszechny urzędników
256.
sąd powszechny urzędników i
sług państwowych zajętych
zagranicą 260 i n.
sąd powszechny zakładów 274.
sąd powszechny żony 261 i n.
sąd powszechny żony osoby
wojskowej 266 i n.
sąd powszechny żony urzędni-
ka państwowego zajętego za
granicą 267.
sąd prorogowany 360 i n.
sąd realny (a Niemcy) 355.
sąd szczególny dowolny 254,
296 i n.
sąd szczególny wyłączny 254,
275 i n.
sąd szczególny faktury 306, 310
i n.
sąd szczególny majątku 341.
sąd szczególny miejsca w któ-
rem się księgi handlowe pro-
wadzi 352 i n.
sąd szczególny miejsca w któ-
rem umowę zawarto 352.
sąd szczególny miejsca wyko-
nania (dopełnienia) umowy
306 i n.
sąd szczególny miejsca zakładu
ubocznego 298 i n.
sąd szczególny miejsca zatrue-
dnienia 296 i n.
sąd szczególny miejsca zaptaty
wekslu 322 i n., 228 329.
sąd szczególny miejsca poprze-
dniego zamieszkania 339 i n.
sąd szczególny o dobro nieru-
chome 287.
sąd szczególny o naruszenie po-
siadania nieruchomości 287.
sąd szczególny o naruszenie po-
siadania praw wodnych 291.
sąd szczególny o naruszenie po-
siadania ruchomości 327.
sąd szczególny o wynagrodze-
nie szkody zrządzonej przez
urzędnika sędziowskiego 286.
sąd szczególny procesu główe-
go 331 i n.
sąd szczególny rzeczy obciążo-
nej 324.
sąd szczególny dla skarg sę-
dziów i przeciw sędziom 282.
sąd szczególny dla skargi wza-
jemnej 334 i n.
sąd szczególny dla szyprów i
załogi okrętowej 340.
sąd szczególny dla sporów fi-
deikomisowych i lenych 281 i n.
sąd szczególny dla sporów mał-
żeńskich 275 i n.
sąd szczególny dla sporów spad-
kowych 277.
sąd szczególny dla sporów z
najmu i dzierżawy 292 i n.
sąd subsydiarny dla skarg ze
stosunku małżeńskiego i ro-
dzicielskiego 349.
sąd wzajemności dla skarg prze-
ciw cudzoziemcom 350 i n.
sąd właściwy dla amortyzacji
dokumentów 399 i n.
sąd właściwy dla dobrowolnej
separacji i rozvodu 403 i n.
sąd właściwy dla dozwalania
wpisów hipotecznych 463.

- sąd właściwy dla otwarcia konkursu 442.
- sąd właściwy dla otwarcia konkursu kupieckiego 443.
- sąd właściwy dla prowadzenia ksiąg gruntowych 415 i n.
- sąd właściwy dla pertraktacji spadkowej 383 i n.
- sąd właściwy dla spraw realnych 412 i n.
- sąd właściwy dla sprawowania opieki i kurateli 389 i n.
- sąd właściwy dla skarg przeciw masie konkursowej 444, 445.
- sąd właściwy dla uznania kogoś zmarłym 451.
- sąd właściwy dla współdziałania przy adopcji i legitymacji 399 i n.
- sądów powiatowych kilka w jednej miejscowości 358.
- sądownictwo handlowe 88, 207, i n.
- sądownictwo w sprawach cywilnych 2.
- sądownictwo konsularne 433.
- sądownictwo Marszałka dworu 425 i n.
- sądownictwo górnicze 88.
- sądowa kancelarya zob. kancelarya sądowa.
- sądu delegacya 136 i n. 384, 395.
- sądu powiatowego naczelnik 91, 93.
- ściana leśna 62.
- sekretarz gminny 76.
- sekretarz sądowy (rady) 94, 97.
- sekcya kolejowa 30 t.
- sekwestracya lasu 62.
- senatu skład 95, 97, 99.
- senatu (składu) zmiana 247, 249.
- senatu uchwał wstrzymanie 148.
- senatu nienależyte obsadzenie 101.
- senaty 95, 96, 97.
- senaty górnicze 95, 220, 222, 246 i n.
- senaty handlowe 95, 208 i n. 246 i n.
- Serbia a pomoc prawna 158.
- Serbia a kompetencya tutejszych władz 261.
- Serbia a sąd wzajemności 352.
- sędzia fachowy stanu obywatelskiego 95, 98, 102.
- sędzia polubowny 91, 168, 173, 253, 456.
- sędzia pomocniczy 93, 94.
- sędzia powiatowy 91, 93.
- sędzia samodzielny (samoistny) 9, 93, 94, 96, 253, 462.
- sędzia uzupełniający 100, 101, 141, 249 i n. 251.
- sędzia wezwany 95, 151, 152.
- sędzia wyznaczony 95, 140, 149, 150.
- sędziego skargi 282 i n.
- sędziego wykluczenie 113 i n.
- sędziego wyłączenie 113 i n.
- sędziego polubownego zamianowanie 253.
- sędziego uzupełniającego wyznaczeni 141, 249, 251.
- sędziego wyznaczonego uchwały 150.
- siedzenie w kościele 59.
- skarb państwa 81, 211, 268, 299, 374.
- skarb państwa a forum prorogatum 374.
- skarb państwa, a sąd powszechny 268.
- skarbową należytość 49.
- skarbową straż 260.
- skarga bezskuteczności przeciw orzeczeniu sądów polub. gield. 218, 254.
- skarga działowa 287.
- skarga interwencyjna główna 232, 333.
- skarga konfesoryjna 288.

- skarga negatoryjna 288.
 skarga nieważności 91, 114, 253, 467.
 skarga o dopełnienie lub zniesienie umowy 306, 308.
 skarga o dobro nieruchomości 287.
 skargi o naruszenie posiadania zob. spory o naruszenie posiadania.
 skargi o odszkodowanie z powodu niedopełnienia umowy 306, 308.
 skargi o sprzedaż przedmiotów zatrzymanych 437, 441.
 skargi o wznowienie 91, 253.
 skargi o wykonanie prawa zastawu 324.
 skargi o wykreślenie prawa zastawu 325.
 skargi o ustalenie istnienia lub nieistnienia umowy 306, 308.
 skargi o ustalenie nieistnienia wiarygodności ubezpieczonej prawem zastawu 325.
 skargi o zniesienie współwłasności 226.
 skargi o wynagrodzenie szkody zarządzanej przez urzędników sędziowskich 286, 437, 440, 441.
 skargi przeciw cudzoziemcom 350 i n.
 skargi przeciw członkom związków osób 355
 skargi przeciw masie konkursowej 291, 293, 444—445
 skargi przeciw sędziemu 282 i n.
 skargi przeciw skarbowi państwa 211, 461—462.
 skargi przeciw poddanym belgijskim 356.
 skargi przeciw poddanym francuskim 356.
 skargi przeciw poddanym kroackim 355.
 skargi przeciw poddanym niemieckim 355.
 skargi przeciw poddanym rumuńskim 357.
 skargi przeciw poddanym serbskim 352.
 skargi przeciw poddanym węgierskim 352.
 skargi przeciw poddanym włoskim 356.
 skargi pełnomocnika procesowego 331, 332, 333.
 skargi pełnomocnika dla doręczeń 331, 332.
 skargi prowizoryjne zob. spory o naruszenie posiadania.
 skargi sędziego i przeciw sędziemu 282, 462.
 skarga strony ubogiej 202.
 skarga ustalająca, a wartość przedmiotu sporu 235, 237.
 skarga windykacyjna 288.
 skarga wzajemna 334 i n.
 skarga wierzyciela spadkowego 277, 279.
 skarga zaczepna 210, 240, 465.
 skarga z czynności niedozwolonej (Niemcy) 356.
 skarg łączenie przedmiotowe 230.
 skarg połączenie 226.
 skarg kumulacja 231.
 ślubnego pochodzenia uznanie lub zaprzeczenie 203.
 sługa 189, 196.
 sługa państwowy 48.
 służba autonomiczna 75.
 służba domowa 296.
 służba kolejowa 130.
 służba posłów 428 i n.
 służbodawca 188, 196.
 służebność górnicza 45.
 służebność gruntowa 287.
 służebność lasowa 36.
 służebność zamieszkania 188, 192.

- śmierci dowód 447, 451.
 spadkowa pertraktacja 383
 i n.
 spadkowe spory 383 i n. 469.
 spadek po członkach zakonu
 niemieckiego 388, 446, 447.
 spadek po kupcach i fabrykan-
 tach 388, 446, 448.
 spadek po duchownym 25, 58,
 60, 74.
 spółnik handlowy 213, 214.
 spółnik zarejestrowany 210.
 spółnik niejawni 213.
 spółka zarejestrowana 210.
 spółka zagraniczna 342, 454.
 spółka handlowa, a sąd po-
 wszechny 274.
 spór kompetencyjny dodatni
 183, 184.
 spór kompetencyjny ujemny
 184.
 spór kompetencyjny między tu-
 tejszymi sądami a władzami
 zagranicznymi 185.
 spór kompetencyjny między są-
 dami zwyczajnymi 180.
 spór kompetencyjny między są-
 dami zwyczajnymi a nadzwyc-
 zajnymi 182.
 spór kompetencyjny między są-
 dami zwyczajnymi a sądami
 giełdowymi 182.
 spór kompetencyjny między są-
 dami zwyczajnymi a sądami
 konsularnymi 185.
 spór kompetencyjny między są-
 dami zwyczajnymi a sądami
 przemysłowymi 182.
 spór kompetencyjny między są-
 dami zwyczajnymi a Trybu-
 nałem administr. 436.
 spór kompetencyjny między są-
 dami zwyczajnymi a władza-
 mi administr. 183.
 spory dotyczące czynności han-
 dlowych 210.
 spory dotyczące górnictwa 220,
 223.
 spory dotyczące gospodarstwa
 wiejskiego 299.
 spory dotyczące okrętów mor-
 skich i żeglugi 342.
 spory dotyczące zakładu głó-
 wnego 300, 301.
 spory dotyczące zakładu ubo-
 cznego 299.
 spory ekscydyjne 240,
 spory interwencyjne główne
 331.
 spory lenne 204.
 spory między gospodarzami len-
 nymi i rolnymi a ich pomoc-
 nikami i robotnikami 19, 188.
 spory między małżonkami o ali-
 menta 206.
 spory między małżonkami czy-
 sto majątkowe 208.
 spory między posiadaczami
 gruntów a kolonami 23.
 spory między posiadaczami ko-
 palni 189, 225.
 spory między posiadaczami ko-
 palni a ich urzędnikami i peł-
 nomocnikami 224.
 spory między posiadaczami win-
 nic a robotnikami 19, 196.
 spory między słuźbodawcami a
 słuźgami 19, 56, 57, 135, 188,
 196.
 spory morskie 208.
 spory o istnienie kontraktu naj-
 mu dzierżawy 188, 193, 292.
 spory o naruszenie posiadania
 59, 63, 64, 66, 67, 69, 72, 73,
 81 i n. 96, 188, 193, 225, 287,
 291, 327, 462.
 spory o następstwo we fidei-
 komis 204.
 spory o obowiązki ojca niesłu-
 bnego wobec matki i dziecka
 187, 191.
 spory o obronę i używanie zna-

- ków, wzorów, modeli i przywilejów 268.
- spory o oddanie i odebranie rzeczy najętej lub dzierżawionej 188, 193.
- spory o ojcostwo dziecka nieślubnego 187, 190, 191.
- spory o oznaczenie i sprostowanie granic 188, 193, 225.
- spory o prawo zastawu a wartość przedmiotu sporu 238.
- spory o rozszczenia majątkowe do 1000 kor. 187.
- spory o rozdział małżeństwa 203, 205, 206, 275, 349.
- spory o rozwód i unieważnienie małżeństwa 203, 205, 275, 349.
- spory o rzetelność i pierwszeństwo wierzytelności w konkursie 444.
- spory o służebność mieszkania 188, 193.
- spory o wady zwierząt 189, 202.
- spory o wkładkę na rzecz kasy chorych 20.
- spory o wymowy 188, 193.
- spory o zabezpieczenie wierzytelności a wartość przedmiotu sporu 238.
- spory o zapłatę czynszu 188, 193, 292 i n.
- spory o zatrzymanie ruchomości przy najmie dzierżawy 188.
- spory przemysłowe 5 i n 20.
- spory przeciw skarbowi państwa jako przedsiębiorcy kolei i poczt 211.
- spory przeciw obcokrajowcom 384, 446.
- spory wekslowe 322 i n.
- spory ze stosunku fideikomisowego 204.
- spory ze stosunku małżeńskiego 203, 205, 275, 349, 367.
- spory ze stosunku rodzicielskiego 203, 205, 206, 349, 367.
- spory ze stosunku służbowego między kupcami a ich pomocnikami handlowymi 213.
- spory ze stosunku służbowego załogi okrętowej 189, 324.
- spory z administracyi sądownie ustanowionej 423.
- spory z czynności hanlowych przeciw kupcom zarejestrowanym 207, 208.
- spory z interesów wekslowych 208, 214, 215, 322 i n. 328.
- spory z kontraktu najmu dzierżawy 188, 193, 225, 292.
- spory z kontraktu najmu okrętów 219, 324.
- spory z kontraktu najmu usług 188, 196.
- spory z kontraktów służbowych 188, 196.
- spory z transportu morskiego 202, 324.
- sprawy amortyzacyjne 96, 97.
- sprawy cywilne 2.
- sprawy drobiazgowo 97.
- sprawy drobiazgowo sędziów i przeciw sędziom 96, 97.
- sprawy drogowe 67.
- sprawy fideikomisowe 281.
- sprawy górnicze 88, 220.
- sprawy handlowe 207.
- sprawy hipoteczne 96, 97.
- sprawy kościelne 58 i n.
- sprawy lenne 281.
- sprawy leśne 62.
- sprawy małżeńskie 275 i n.
- sprawy należące do postępowania niespornego 162.
- sprawy pocztowe 79 i n.
- sprawy przemysłowe 65.
- sprawy przynależności do gminy 77.
- sprawy realne 412 i n.

- sprawy spadkowe 382, 469.
 sprawy sporne a sprawy niesporne 166.
 sprawy stowarzyszeń 83.
 sprawy szkolne 60.
 sprawy wodne 69 i n.
 sprawy wojskowe 82.
 sprawozdawca 102, 104, 106.
 sprzeciw męża przeciw ślubnemu ojcostwu 403.
 sprzedaż publiczna ruchomości z art. 343 u. h. 26. 86.
 sprzedaż ruchomości z art. 310 u. h. 420.
 środki prawne 88 i n.
 stacya kolejowa 303.
 statystyczna należność 51.
 statuta zakładów 434.
 stenografa ustanowienie 143.
 stowarzyszenia 83, 84.
 stowarzyszenia górnicze 197.
 stowarzyszenia zarobkowe i gospodarcze 210.
 stowarzyszenia do prowadzenia handlu 213.
 stowarzyszenia zagraniczne 342.
 straż skarbowa 260.
 stręczyciela handlowego czynności 212, 213.
 strony prywatnej roszczenia 11.
 studenci 296.
 subsydjarny sąd dla spraw małżeńskich i rodzicielskich 349.
 sukcesya a forum contractus 309, 310.
 sukcesya a forum prorogatum 370 i n.
 sukcesya a sąd fakturowy 321, 322.
 świadczenia kościelne 24, 60.
 świadczenie osobiste a wartość przedmiotu sporu 242 i n.
 syndykacka skarga 90, 286.
 szkoda zrządzona przez budowę kolei 210.
 szkody leśne 37.
 szkody a wartość przedmiotu sporu 226.
 szkody wyrządzone przez polowanie i zwierzynę 37, 38.
 szkody wojenne 33.
 szkoły ludowe 60.
 szlachectwo 49.
 szpital 78, 85.
 szpitalna należność 52.
 sztolnie rewirowe 223, 225.
 szynkarskie opłaty 51.
 szyprowie 189, 339, 340.
- Tabularne dobra w spadku 383, 394.
 taksa budowlana 84.
 taksa wojskowa 51.
 taksy zwrot 84.
 targ 355.
 targowa należność 65.
 teatr nadworny 85.
 testamentu unieważnienie 218.
 tłumacza sądowego wykluczenie 128.
 towarowe znaki 16, 21, 208, 215.
 towarzystwo zarobkowe i gospodarcze 83.
 towarzystwa sąd powszechny 274.
 tramwajowy tor 68.
 transport morski 202.
 trunków skonfiskowanie 86.
 trybunał państwa 11, 183, 436, 437 i n.
 trybunał patentowy 10.
 trybunał patentowy a pomoc prawna 456.
 trybunał pierwszej instancyi 203 i n.
 trybunał stanu 18.
 tytuły egzekucyjne zagraniczne w sprawach ratowych (realnych) 382.
- Ubezpieczenie dowodów 202.

- uboczne roszczenia a wartość przedmiotu sporu 226, 227.
 uboczny zakład 298 in.
 ubogich fundusz 74.
 ubogich zaopatrzenie 26, 77, 78.
 ubogiej strony skarga 202.
 uczeń 189.
 uczestnictwo sporu 228, 229, 327, 328.
 ugoda regulacyjna 62.
 układ co do właściwości sądu 360 i n.
 ule 63.
 umyślowo chorego miejsce zamieszkania 256.
 unieważnienie czynności w wyroku karnym 16.
 unieważnienie małżeństwa 203, 275, 349.
 unieważnienie testamentu 278.
 upominalne postępowanie 220.
 uprawnienie dzieci nieślubnych 399.
 uprawnienie górnicze 45, 221.
 urząd naczelnego marszałka dworu 138, 139, 295, 388, 425 i n.
 urząd patentowy 10.
 urząd patentowy a pomoc prawna 456.
 urzędnik administracyjny 75.
 urzędnik cłowy i podatkowy 261.
 urzędnik gminny 75.
 urzędnik górniczy 221, 222, 224.
 urzędnik kolejowy 66, 130, 131, 261.
 urzędnik towarzystwa ubezpieczeń 85.
 urzędnik wykonawczy 111, 112, 455, 456.
 urzędnika wykonawczego wykluczenie 127 i n.
 urzędnika państwowego miejsce zamieszkania 256, 257.
 urzędnika państwowego odpowiedzialność 47, 48.
 urzędnika państwowego zagranicą zajętego sąd powszechny 260.
 urzędnika sędziowskiego odpowiedzialność 47, 286.
 usprawiedliwienie prenotacji 288, 295.
 ustalające skargi 235, 237.
 ustalające wnioski 237.
 ustanowienie posagu 164, 403.
 ustawy łowieckie 37.
 ustawy wodne 42.
 usunięcie wadliwości w doręczeniu 141.
 uszkodzenie cielesne na kolejach żelaznych 218, 139.
 uwierzytelnie podpisów 141, 418, 419.
 uznanie za zmarłego 447, 451.
 użytek publiczny 68.
 Wady zwierząt 189, 202.
 wartość nieruchomości 243.
 wartość przedmiotu sporu 226 i n.
 wartość przedmiotu sporu oznaczona w skardze 235.
 wartość przedmiotu sporu w skargach ustalających 235.
 wartość przedmiotu sporu wygórowana 242 i n.
 wartości przedmiotu sporu zmiana 226.
 ważnik 212.
 wdowa po urzędniku 80.
 wdzierstwo w prawo autorskie 17.
 wdzierstwo w przywilej 216, 217.
 weksel 214 i n., 233, 228-330, 322.
 weksla amortyzacya 405.
 weksłowe nakazy zapłaty i zabezpieczenia 96.
 weksłowe postępowanie a zarzut niewłaściwości sądu 173.

- wekslowe spory 208, 214, 215, 322.
 wekslowej sumy zabezpieczenie 215.
 wekslowy duplikat 215, 323.
 wekslowy protest 447, 450.
 wekslowy regres 205.
 weksłu miejsce zapłaty 322, 323.
 werkmistrz 198.
 weterynarz gminny 81.
 wezwanie o pomoc prawną 153.
 Węgry 352.
 Węgry a pomoc prawna 158.
 widymowanie odpisów 418, 419.
 wiejskie gospodarstwo 299.
 wierzytelność oparta na wyciągach z ksiąg 352.
 wierzytelność ubezpieczona prawem zastawu 325.
 wierzytelności hipotecznej wypowiedzenie 417.
 wierzytelności część a wartość przedmiotu sporu 228, 232, 233.
 wierzytelności reszta a wartość przedmiotu sporu 233.
 wikaryusza płaca 58.
 władza kuratelarna 389 i n.
 władza opiekuńcza 389 i n.
 władze administracyjne 3, 19, 53 i n., 55, 167, 183, 196.
 władze administracyjne a sprawy prawno-privatne 53 i n.
 władze administracyjne a sądy zwyczajne (spór kompetencyjny) 183.
 władz administracyjnych wniosek na unieważnienie postępowania 167.
 władz administracyjnych krajowych wniosek na rozstrzygnięcie sporu kompetencyjnego 183.
 władze przemysłowe 65.
 władze skarbowe a pomoc prawna 457 i n.
 władze zagraniczne 185.
 własność górnicza 221-223.
 właściciel gospod 189, 339.
 właściwość majątku 134, 341.
 właściwości dla dozwalania wpisów hipotecznych 464.
 właściwość miejscowa 253 i n.
 właściwość przedmiotowa (rzeszowa) 187 i n.
 właściwość uprzywilejowana zakładów publicznych 434 i n.
 właściwość w sprawach niespornych 383 i n.
 właściwość w sprawach spornych 186 i n.
 właściwość w sprawach ratalnych 375 i n.
 właściwość sądu konkursowego 442 i n.
 właściwości badanie zob. badanie właściwości.
 właściwości ograniczenie na okręg sądowy 138.
 właściwości oznaczenie przez Sąd Najwyższy 129 i n.
 właściwości senatu cywilnego, handlowego, górniczego, zaprzeczenie 246 i n.
 właściwości miejscowej prorogatio 363 i n.
 właściwości przedmiotowej (rzeszowej) prorogatio 363 i n.
 Włochy a sąd wzajemności 356.
 wniesienia skargi chwila 133.
 wniosek referenta 104.
 wniosek na delegacyę sądu 137.
 wniosek na oznaczenie właściwości przez Sąd Najwyższy 130.
 wniosek na wykluczenie sędziego 120.
 wniosek ustalający a wartość przedmiotu sporu 237.
 wodna parcela 69.
 woda prywatna 69.
 woda publiczna 69.

- wodne drogi 30.
 wodne sprawy 42, 69.
 wodne ustawy 42.
 wodnych praw naruszenie 291.
 wód używanie, prowadzenie i wstrzymywanie 42, 43, 70, 71.
 wodociąg miejski 71, 73.
 wodociągowa należytość 52.
 wodociągowe rury 72.
 wody górskie 30, 43.
 wody kopalniane 221.
 wojenne szkody 33.
 wojskowe ćwiczenia 33, 83.
 wojskowe podwoły 33.
 wojskowe sądy 423 i n.
 wojskowe sprawy 83.
 wojskowe taksy 51.
 wojskowe władze 388.
 wojskowy oddział 259.
 wojskowy posterunek 83.
 wojskowy kwaterunek 83.
 wojskowy zakład przemysł 197.
 wojskowych osób sąd powszechny 258 i n.
 wojskowych władz orzeczenia 48
 woźnice 198, 339.
 wpisów hipotecznych dozwalanie 464.
 wspólności zniesienie 236.
 wspólne pytanie 102.
 wstrzymanie postępowania cywilnego 16.
 wstrzymanie wygotowania uchwały przez przewodniczącego senatu 106, 148.
 wychowawca sędziego 115.
 wychowanek sędziego 115.
 wydalenie ze służby 76.
 wydalenie z gminy 76.
 wydanie dziecka 163.
 wydatki adwokata 353.
 wydział Izby adwokackiej 85.
 wykaz księgi kolejowej 291, 414, 422, 465.
 wykluczenie funkcyjariusza kancelaryjnego 127.
 wykluczenie notaryusza 128.
 wykluczenie protokolanta 127.
 wykluczenie sędziego 113 i n.
 wykluczenie tłumacza sądowego 128.
 wykluczenie urzędników wykonawczych 127.
 wykluczenie wywoływacza 128.
 wykluczenie znawcy 1:8.
 wykonawczy organ zob. organ wykonawczy.
 wykup i regulacja ciężarów gruntowych 33—37.
 wykupno kolei 66.
 wykreślenie ciężarów hipotecznych 236.
 wyłączenie sędziego 113 i n.
 wyłączny sąd szczególny 254, 275 i n.
 wymowy 188, 192.
 wynalazków ochrona 17.
 wynik głosowania 106.
 wypowiedzenie kontraktu najmu dzierżawy 189, 193, 195.
 wypowiedzenie kontraktu najmu dzierżawy sędziemu 284 i n.
 wypowiedzenie wierzytelności hipotecznych 146, 417.
 wyprawy ustanowienie 164.
 wyrobnik przemysłowy 198.
 wyrobnik rolny i leśny 19.
 wywłaszczenie 29—31, 447.
 wyznaniowy cmentarz 58, 59, 60.
 wyspy na rzekach publicznych 44.
 wzajemność formalna 158.
 wzajemność materialna 159, 351.
 wzajemności sąd zob. sąd wzajemności.
 wzory 208, 215, 216.
 Zabezpieczenie wierzytelności a wartość przedmiotu sporu 238.
 zabicie człowieka na kolejach żelaznych 218, 436, 439.

- zaczepne skargi 210, 240, 465.
 zagraniczna masa majątkowa 342.
 zagraniczna osoba prawnicza 343.
 zagraniczna spółka 342.
 zagraniczna spółka akc. 343, 454.
 zagraniczna władza a spór kompetencyjny 185.
 zagraniczna waluta 228.
 zagraniczny zakład 342.
 zagraniczne tytuły egzekucyjne w sprawach ratowych 382.
 zagraniczne stowarzyszenie 342.
 zagraniczny przemysł handlowy a sąd dopełnienia (wykonania) 315.
 zagraniczny rejestr handlowy 211, 212.
 zagraniczny zakład 342.
 zagraniczny związek osób 342.
 zakaz budowlany 83.
 zakład główny 300.
 zakład górniczy 298.
 zakład kredytowy 201.
 zakład kredytowy ziemski powszechny we Wiedniu 435.
 zakład podrzutek 437, 441.
 zakład przemysłowy wojskowy 197, 201.
 zakład pocztowy 27, 29.
 zakład uboczny 298 i n., 301.
 zakład zagraniczny 342.
 zakład ubezpieczeń 85, 201.
 zakład ubezpieczeń od wypadków 20, 87.
 zakon niemiecki 388, 446, 447, 448.
 załoga okrętowa 189, 196, 217, 219, 324, 340.
 załogi miejsce a sąd powszechny 258.
 załogi zmiana 258.
 zaopatrzenie ubogich 25, 26, 77.
 zamieszkania miejsce 255.
 zapłata czynszu 188, 193.
 zapis 277.
 zapisu na sąd polubowny ubezpieczenie 253.
 zaprzeczenie właściwości senatu cywilnego, handlowego, górniczego 246.
 zaraza bydłęca 31, 32.
 zarejestrowana spółka 207, 210.
 zarejestrowany kupiec 207, 210, 353, 354.
 zarejestrowany spółnik 210.
 zarząd majątku 356.
 zarządcy wspólnej rzeczy ustanowienie 166.
 zarzut niewłaściwości sądu 171 i n., 175, 247, 361.
 zarzut niewłaściwości sądu w postępowaniu mandatomem i wekslowem 173.
 zarzut niedopuszczalności drogi sądowej a zarzut niewłaściwości sądu 170.
 zarzuty przeciw fakturze 317 i n.
 zasądzonego niewinnie odszkodowanie 48.
 zastawu oddanie 240.
 zastępstwo stałe zagranicznych spółek i zakładów 342.
 zatrzymania prawo 441.
 zatrudnienia miejsce 296 i n.
 zażalenie nieważności przeciw orzeczeniu sądu polubownego giełdowego 218, 253.
 zażalenie od decyzji urzędu patentowego 10.
 zburzenie budynku 27.
 zdolność procesowa 362.
 zliczanie roszczeń dochodzonych w skardze 229.
 zmiana okoliczności decydujących o właściwości 133.
 zmiana wartości przedmiotu sporu 226.
 znaki towarowe 16, 21, 208, 215.

<p>znawcy sądowego wykluczenia 128.
 zużycie drogi niezwykle 48.
 związki autonomiczne 73.
 związki osób zagraniczne 342.
 zwierząt wady 189.
 zwierzyna 37, 38.
 zwrot alimentów 192.
 zwrot należitości skarbowej 84.
 zwrot podatków 84.
 zwyczajne sądy zob. sądy zwyczajne.</p> | <p>Żądania skargi rozszerzenia 226.
 żądanie skargi alternatywne 235.
 żegluga 197.
 żegluga morska 208, 342.
 żegluga na Dunaju 44.
 żegluga na Labie 436, 439.
 żelazna kolej zob. kolej żelazna.
 żona sędziego 115, 116.
 żony sąd powszechny 261 i n.
 żony alimentu 165.
 żywice ziemne 194, 223.
 Źródła lecznicze 71, 72.</p> |
|--|---|
-

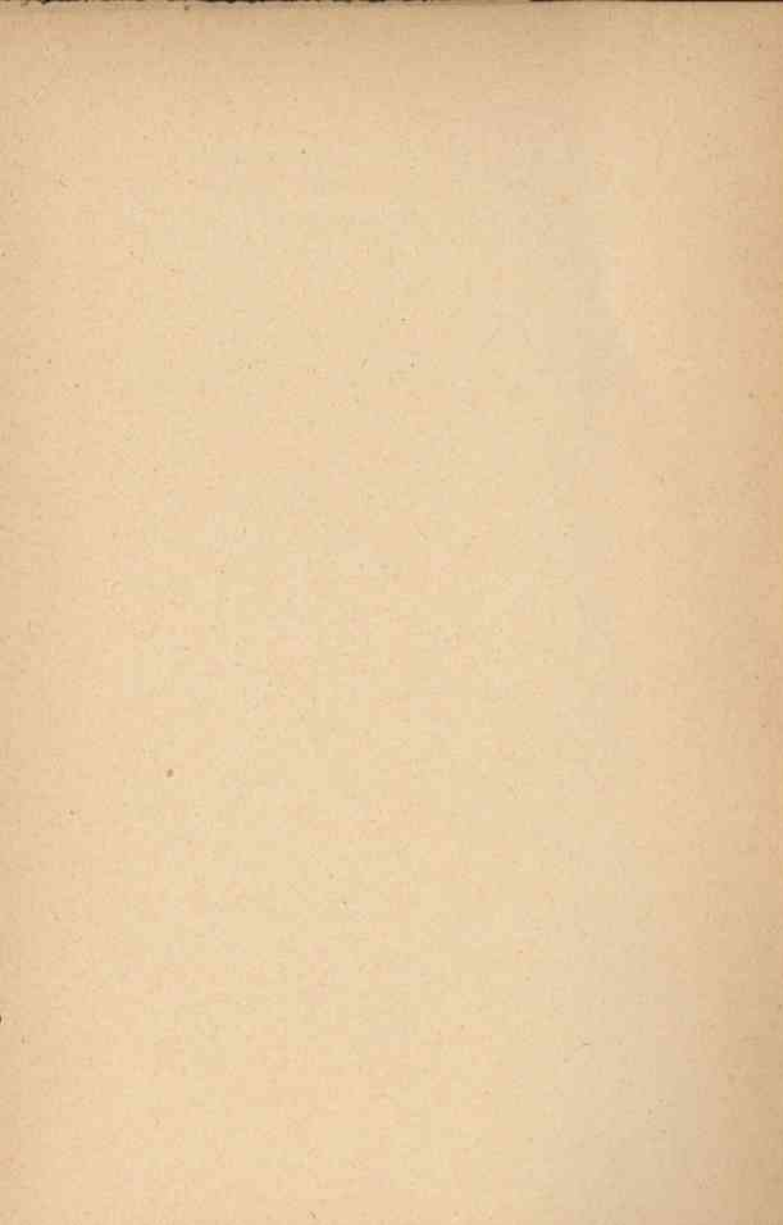
Poprawki i uzupełnienia.

Str. wiersz

- 16 3 z dołu zamiast «1 stycznia» ma być «6 stycznia».
- 47 14 z dołu zamiast »art. 2 ust« ma być »art. 9 ust«.
- 86 7 z góry zamiast »niedopilnowania« ma być »niedopelnienia«.
- 87 22 z góry należy dodać po wyrazach »Osobne sądy« wyraz »powiatowe«.
- 97 14 z góry zamiast »właściwości« ma być »właściwość«.
- 113 10 z góry zamiast »pemocniczych« ma być »pomocniczych«.
- 117 8 z góry zamiast »pwinowactwa« ma być »powinowactwa«.
- 119 14 z góry zamiast »Skeal« ma być »Skedl«.
- 120 2 z góry należy dodać przed wyrazem »sędziogo« wyraz »wobec«.
- 121 10 z góry zamiast »lub« ma być »lub«.
- 129 2 z góry zamiast »należy« ma być »zależy«.
- 131 13 z góry zamiast »moć« ma być »moc«.
- 134 6 z góry zamiast »§ 39« ma być »§ 29«.
- 7 z dołu zamiast »naznaczyć« ma być »zaznaczyć«.
- 3 z dołu zamiast »właściwości« ma być »właściwość«.
- 136 3 z góry zamiast »stanowczżgo« ma być »stanowczego«.
- 8 z góry zamiast »za wyjątkiem« ma być »z wyjątkiem«.
- 137 8 z dołu zamiast »władzom« ma być »władzom«.
- 153 8 z dołu zamiast »obowiązuje« ma być »obowiązuje«.
- 166 8 z dołu zamiast »Przep.« ma być »Przeg.«.
- 168 18 z góry zamiast »takiea« ma być »takie a«.
- 182 22 z góry zamiast »24« ma być »27«.
- 183 11 z góry zamiast »rozstżygnięcie« ma być »rozstrzygnięcie«.
- 190 5 z góry zamiast »Junghaus« ma być »Junghans«.
- 21 z góry zamiast »Arbeitergeriff« ma być »Arbeiterbe-griff«.

Str. wiersz

- 215 13 z dołu. Po wierszu 13-tym dodać należy ustęp następujący: Przy dochodzeniu sądowem czekowych roszczeń zwrotnych stosować należy przepisy o właściwości wydane dla spraw wekslowych. Właściwość dla skarg o odszkodowanie z powodu braku pokrycia czeku (§ 23) i dla sporów z bezpośredniego stosunku między posiadaczem czeku a wystawcą i bezpośrednim poprzednikiem posiadacza ocenia się wedle ogólnych przepisów o właściwości w sprawach spornych. (§ 24 ust. z 3 kwietnia 1906 l. 84 Dz. u. p. o czeku.
- 219 11 z góry. Po wierszu 11-tym dodać należy: Dla skarg o unieważnienie uchwał walnego zgromadzenia stowarzyszenia z ograniczoną odpowiedzialnością właściwym jest wyłącznie trybunał pierwszej instancji powołany do wykonywania jurysdykcyi handlowej, w którego okręgu ma siedzibę stowarzyszenie. (§ 42 ust. z 6-go marca 1906 l. 58 Dz. u. p.)
- 231 14 z dołu zamiast «któryeh» ma być «których».
- 292 1 z góry zamiast «najmn» ma być «najmu».
- 305 15 z góry po wyrazach «G. U. n.» ma być wyraz «zb.».
- 16 z góry zamiast «nstepu» ma być «ustępu».
- 310 17 z dołu zamiast «przyjmującego» ma być «przejmującego».
- 319 5 z góry zamiast «z § 88 n. j.» ma być «w § 88 n. j.».
- 324 11 z góry po 11-tym wierszu z góry dodać należy uwagę podaną wyżej jako poprawkę do strony 215.
- 331 6 z góry po 6-tym wierszu z góry dodać należy uwagę podaną wyżej jako poprawkę do strony 215.
- 354 8 z góry zamiast «lat» ma być «lata».
- 388 2 z dołu zamiast «sądów» ma być «władza».
- 393 15 z góry ma być po wyrazach n. j. znak:).
- 434 14 z dołu zamiast «na zasadzie» ma być na «zasadzie».
- 439 11 z góry zamiast «drzedsiębiorstwo» ma być «przedsiębiorstwo».

1911.

Katalog ten unieważnia wszystkie poprzednie.

Najnowsze nakłady
KSIĘGARNI LEONA FROMMERA
w Krakowie,
Floryańska 39.

- BOSSOWSKI FR. Dr.** O funduszach składkowych . . . h. 80
- GROMNICKI X. Prof. Dr.** Forma zawierania zaręczyn i małżeństw według dekretu »Ne Temere« z d. 2 sierpnia 1907 z uwzględnieniem **prawa austriackiego, rosyjskiego i niemieckiego** w eleg. oprawie K. 7-60
- JAWORNICKI i Dr LAUFBAHN.** Ustawa z d. 18/12 1906 d. u. p. Nr. 5 z r. 1907 dotycząca unormowania ustroju aptekarstwa wraz z rozporz. ministerstwa spraw wewn. z d. 10/12 1910 Nr. 235 d. u. p. i rozporz. minist. spraw. wewnętrznych z d. 2/1 1907 d. u. p. N. 6. K. 3.
- KRZYMUSKI EDMUND Prof. Dr.** Wykład procesu karnego wydanie II-gie, przerobione i uzupełnione w eleg. oprawie K. 14
- W österr. Zeitschrift für Strafrecht I. 5/6 — znany kryminalista Dr. Storch prof. czeskiego uniwersytetu w Pradze — recenzuje **obszernie i nader pochlebnie** dzieło prof. Dra K. i kończy wywód swój następującemi słowy:
- »Das schliessliche Urteil kann **kein anderes sein**, als daß das Buch Krzymuski's der Aufgabe, die es sich gestellt hat, **in glänzender Weise gerecht wird und daß es Vorzüge aufweist, die es würdig machen, den besten anderssprachigen Wer-**

Księgarnia Leona Frommerna w Krakowie.
Floryańska 39.

ken dieser Art als vollkommen ebenbürtig und gleichwertig an die Seite gestellt zu werden«.

— Wykład prawa karnego wydanie 3-cie uzupełnione. Tom I-szy z przedpłatą na tom II-gi w eleg. oprawie K 23—
tom II-gi ukaże się z końcem marca 1911. (Patrz str. 9 tego katalogu).

MAKAREWICZ JULIUSZ Prof. Dr. Ustawa o postępowaniu karnym wydanie 3-cie, uzupełnione judykaturą trybunału najwyższego. tekstem polskim i niemieckim, oraz licznymi objaśnieniami autora. (I-sze wydanie tego dzieła opracował prof. Dr. Rosenblatt) w eleg. opr. patrz stronnica 16-ta tego katalogu K. 16

PLAHNER ZYGMUNT. Sędzia powiatowy. Nowoczesne kwestye prawne z praktyki cyw. sądowej K. 3.

Treść:

- I. Personalny przywilej adwokatów i notaryuszy w sprawach procesowych z przymusem adwokackim, nie odnosi się do kandydatów adwokackich, ani notaryalnych do substytucyi uzdatnionych.
- II. Niejednostajne postępowanie sądów w braku dowodu doręczenia przy rozprawie.
- III. O spoczywaniu sporu w postępowaniu prowizoryalnym.
- IV. O zarzucie sprawy prawomocnie osądzonej (exceptio rei judicatae) z § 239 i 240 pr. cyw.
- V. O dowodzie przesłuchania stron (kwestye dwie).
- VI. Nadużywanie § 433 i 439 proced. cyw. in fraudem creditorum i projekt częściowej zmiany tych przepisów.
- VII. Różnoraka stylizacya skargi o własność nieruchomości i wyrzeczeniu odnośnego wyroku.
- VIII. Skarga o świadczenie przedmiotu zastępywalnego.
- IX. Krytyczna ocena sprzecznych orzeczeń najwyższego Trybunału Sprawiedliwości w dziedzinie spraw rzeczowych, stanowiących przedmiot ksiąg gruntowych.
- X. Rozbiór kwestyi, kto ponieść winien koszty intabulacyi prawa własności, wyrokiem sądowym wywalczonego.

- XI. Zaprowadzenie ustawy o postępowaniu upominawczem 29/4 1873 d. u. p. 168 w Galicyi.
- XII. Kilka uwag o przysiędze bezwyznaniowych.
- XIII. O właściwych przyczynach niezgodności naszych ksiąg gruntowych i o środkach zaradczych.
- XIV. O żegludze napowietrznej ze stanowiska prawnego.

REINHOLD JÓZEF Dr. Ustawy o zaraźliwych chorobach zwierzęcych z r. 1909 wraz z rozporządzeniami wykonawczymi, odnośnemi rozporządzeniami i reskryptami ministerjalnymi, odnośnemi rozprządzeniami władzy krajowej dla Galicyi, objaśnieniami na podstawie materyałów do ustawy, orzeczeniami trybunału najwyższego jako kasacyjnego, trybunału administracyjnego i trybunału państwa w eleg. opr. (z tekstem polskim i niemieckim) K 8.

RYBARSKI ROMAN Dr. Organizacya kredytu w Galicyi i w Królestwie Polskiem K 3.

WRÓBLEWSKI STAN. Prof. Dr. Ustawa z d. 16/1 1910 L. 20 d. u. p. o pomocnikach handlowych z komentarzem, tekstem polskim i niemieckim w oprawie K. 2

ZOLL FRYD. jun. Prof. Dr. Zarys prawa prywatnego, brosz. K. 7 — w opr. płóciennej K. 8:50

Książka ta wypełnia dawno odczuwaną lukę w literaturze prawniczej; napisana zrozumiale i przystępnie — służyć może śmiało i snadnie jako doskonały przewodnik dla licznych rzesz naszego inteligentnego społeczeństwa, chcącego zapoznać się z zasadniczymi przepisami ustawodawstwa cywilnego we wszystkich przejawach życia codziennego.

Autor w ramach krótkiego podręcznika — nie pominął niemal żadnej kwestyi — obok postanowień prawa cywilnego — podaje również zasadnicze przepisy prawa handlowego i wekslowego — jeżeli jeszcze dodamy — że prof. Dr. Z. w granicach drobnych adnotacyi czyni również wzmianki o odmiennych prawidłach obowiązujących w Królestwie polskiem — z któ-

remi tyle nas łączy stosunków — sądzimy — że **pożyteczna** książka prof. Dra Z. (nawiasem powiedziawszy — **jedyna w literaturze prawniczej austriackiej**) znaleźć się powinna na stole kupca i przemysłowca — rolnika i kapitana — których prawo z bliska — czy z daleka obchodzi.

O dziele tem były nader pochlebne recenzje w »Prze-
glądzie prawa i administracji« z listopada 1910, w »N. Re-
formie« z dn. 10 list. 1910, w »Kuryerze lwowskim z dn. 9
list. 1910 i w innych czasopismach.

Pod prasą:

BIELECKI Dr. i RAPPAPORT JAKÓB Dr. Komentarz do
ustawy o automobilach.

ROSENBERG MARYAN Dr. Komentarz do ustawy naftowej
tom II-gi.

KSIĘGARNIA LEONA FROMMERA w Krakowie, Floryańska 39

otrzymała na skład:

PIWOCKI JERZY. Zbiór ustaw i rozporządzeń administracyj-
nych wydanie II-gie zmienione i uzupełnione.

Tom I — obejmujący ustawodawstwo gminne i ustawy kon-
stytucyjne. Cena K. 10, w eleg. opr. K. 12'10
Treść poszczególnych tomów będzie następująca.

Tom II. Organizacya władz, postępowanie administracyjne,
stosunki służbowe urzędników i sług państwowych. Cena
K. 10, w eleg. oprawie K. 12'10

Tom III. Admistracya osobistych stosunków prawnych i po-
licya w szerszem tego słowa znaczeniu.

Tom IV. Przepisy sanitarne i weterynaryjne.

Tom V. Przepisy wyznaniowe.

Tom VI. Przepisy szkolne.

Tom VII. Związki gospodarcze, ubezpieczenia robotnicze
(dział socyalno-polityczny).

Tom VIII. Przepisy odnoszące się do kultury krajowej.

Tom IX. Prawo przemysłowe, patentowe, marki, cechowanie miar i wag.

Tom X. Przepisy o komunikacjach.

Tom XI. Prawo wojskowe.

Tom I i II już wyszedł; dalsze tomy w druku.

Nakłady prawnicze

KSIĘGARNI LEONA FROMMERA

w Krakowie, Floryańska 39.

BUJAK TADEUSZ Dr. radca dworu przy trybunale najwyższym i **Prof. Dr. JAWORSKI**. Komentarz do ustawy o sprostowaniu ksiąg gruntowych wraz z rozporz. wykonawczymi K. 12—

»Czas« z dnia 30 maja 1908 o Komentarzu Bujaka i Jaworskiego:

Nakładem ruchliwej firmy Leona Frommera wyszła książka o najaktualniejszej obecnie kwestyi sądowej. Wydanie ustawy o sprostowaniu ksiąg gruntowych w opracowaniu dwóch wybitnych specjalistów prawa hipotecznego, odznacza się niepospolitą dokładnością i sumiennością. Wyzyskanym został cały materiał, mogący służyć do wyjaśnienia ustawy, a komentarz do niej stanie się niezbędną podstawą dla sił, zajętych przy wielkiem dziele uregulowania naszych ksiąg gruntowych. Już dzisiaj dochodzą ze sfer interesowanych wiadomości, że ustawa wykazuje pewne braki i usterki. Tem konieczniejszym staje się wskutek tego naukowy komentarz, on bowiem jedynie skierować może sprawę na pewną drogę. Autorom należy się wdzięczność za żmudną pracę nad dziełem, które w poważnej treści i rozmiarami książek omawia ustawę, zdawałoby się, drobną, dla kraju naszego jednak niezmiernie doniosłą.

Okólnik Prezydium sądu kraj. wyższego we Lwowie z dnia 12 czerwca 1908 $\frac{12109}{19 R/8}$ w sprawie komentarza do ustawy o sprostowaniu ksiąg gruntowych w opracowaniu Bujaka i Jaworskiego, wystosowany do wszystkich Prezydów sądów obwodowych, Naczelnictw sądowych i komisarzy dla sprostowań ksiąg gruntowych.

W księgarni Leona Frommera w Krakowie pojawiło się dzieło Dra Tadeusza Bujaka, radcy sądu kraj. wyższego i Dra Jaworskiego, prof. Uniw. Jagiellońskiego p. t.: »Ustawa o sprostowaniu ksiąg gruntowych z materiałami i komentarzem«.

Dzieło to niepośledniej praktycznej wartości obejmuje tekst polski i niemiecki ustawy z dnia 11 grudnia 1906 Nr. 246 d. p. p. i rozporządzenia wykonawczego do tej ustawy z dnia 11 grudnia 1907 Nr. 248 d. p. p. wraz z formularzami do rozporządzenia wykonawczego wydanymi, dalej motywy przedłożenia rządowego a streszczenia motywów przedłożenia komisyjnego.

Praca powyższa zawiera bardzo trafne i wyczerpujące objaśnienia przepisów ustawy przy uwzględnieniu postanowień rozporządzenia wykonawczego, dalej ustaw agrarnych i dotychczasowej literatury, dotyczącej przedmiotu sprostowania ksiąg gruntowych.

Wyjaśniając liczne nasuwające się w praktyce wątpliwości, oddać może znakomite usługi komisarzom dla sprostowania ksiąg gruntowych, sądom hipotecznym i senatom rekursowym i t. d.

DEBICKI. Krótki wykład prawa austr. górniczego wraz z słowniczkiem niem.-polskim wyrazów górniczych . . . K. 2—

— Hoschen Hamiszpot, czyli prawo żydowskie . . . K. 1—

JAWORSKI WŁ. L. Prof. Dr. Kodeks cywilny austriacki w dwóch tomach w półsk. eleg. opr. K. 22—

(polecony przez dziennik rozporządzeń ministerium sprawiedliwości. — (Verordnungsblatt für das k. k. Justizministerium) Nr. 23 z r. 1905.

„Wiener-Zeitung“ z dnia 4 stycznia 1906 wyraża się o Kodeksie cywilnym prof. Dra Jaworskiego jak następuje:

»Prof. Wl. L. Jaworski hat kürzlich den II-ten Band seiner polnischen Textausgabe des allgem. bürgerl. Gesetzbuches (bei Leo Frommer in Krakau) erscheinen lassen. (»Kodex cywilny austriacki.«) Der I-te Band wurde in Nr. 107 der »Wiener Abendpost« vom 10-ten Mai 1904 besprochen; der 1040 Seiten starke II-te Band enthält eine sehr sorgfältige Uebersetzung der §§ 531—1502 des allg. bürgerl. Gesetzbuches, die oberstgerichtliche Judicatur in gewissenhafter, systematischer Bearbeitung und sämtliche ergänzenden Gesetze. Durch Beistellung von **Erläuterungen zu allen prinzipiell wichtigen Fragen** verleiht der Verfasser dem Buche den Charakter eines **Commentars** u. erhöht seinen Wert durch Heranziehung der administrativen Normen, sofern diese mit dem Civilrechte in Beziehung stehen; Mit ihren mehr als 2100 Druckseiten stellen sich die zwei Bände als die derzeit umfangreichste Zusammenstellung des österr. materiellen Zivilrechtes dar.

- JAWORSKI Dr. Prof.** Nauka o służebnościach według ustawodawstwa austriackiego tom I-szy K. 2—
 — Prawo nadzastawu według ustawodawstwa austr. K. 3—
 — Ustawy o księgach publicznych z uwzględnieniem nowej ordynacji egzekucyjnej 2 tomy, wyczerpane — nowe wydanie przygotowuje się do druku.

Reskryptem Prezyd. sądu kraj. wyższego we Lwowie z dnia 15 stycznia 1897 l. 456 pr. oraz reskr. sądu kraj. wyższego w Krakowie z dnia 8 lutego 1897 l. 11317 pr., polecono to dzieło wszystkim sądom i urzędnikom sądowym w całej Galicyi.

- i **WRÓBLEWSKI.** Komentarz do kodeksu cywilnego. Prawo spadkowe (§ 531—824 kodeksu cyw.) w opracowaniu prof. Dra Wróblewskiego, opr. w pólskórek K. 16—

- JENDL Dr. Kontrakt naftowy w teorii i praktyce (wyczerpane K. 1.—
— Naruszenie czci a obraza wedle teorii i ustawodawstwa austriackiego (wyczerpane).
— Przyczynek do interpretacji międzynarodowego prawa karnego K. 1:50

- KALITOWSKI, nadradca sądowy. Nowa procedura cywilna, wierszem K. 1.—
— Nowa norma juryzd. cywilnej, wierszem K. 1.—

Recenzye: »Głos Narodu« z dnia 25 marca 1896:

»Podziwiać można zřecznořć autora, który przedmiot bądź co bądź suchy, potrafił ubrać w formę tak przystępną — odejmując mu wszystkie cechy, mogące go czynić niepowabnym; że oryginalna ta myśl podobala się powszechnie, świadczy o tem wielkie zapotrzebowanie tej miłej i pożytecznej broszury«.

»Czas« z dnia 3 kwietnia 1896 r.:

»Kto pragnie w sposób przyjemny i nienużący poznać zasady nowej procedury cyw., temu bardzo zalecamy odczytanie tej książeczki, porównanie z jej treścią zacytowanych paragrafów ustawy, które autor wiernie wszędzie cytuje — przytem czytelnik niejednokrotnie się uśmieje ze znanego autorowi właściwego humorystycznego sposobu przedstawienia tak suchego zresztą przedmiotu«.

»Przegląd prawa i administracji« z maja 1897 r.:

»Dla prawnika praca ta stanowić może przyjemną lekturę i przypomnieć mu to, czego się z ustawy nauczył; nieprawnika — forma ponętna zachęci do czytania i ułatwi obeznanie się dostateczne dla niego z przepisami nowej ustawy w sposób przyjemny; piękna praca p. Kalitowskiego odpowiada w zupełności celowi, jaki sobie założył — dlatego dziełko jego można szczerze polecić naszym prawnikom i szerszej publiczności«.

Kodeks karny. Część I-sza: zbrodnie, opracował Prof. Dr. ROSENBLATT; Część II-ga: występki i przekroczenia, z judykaturą, objaśnieniami, textem polskim i niemieckim oraz wzorami wyroków w sprawach o przekroczenia, opracował JÓZEF SUŁKOWSKI, obecnie radca dworu przy najw. trybunale w Wiedniu; Część III-cia: ustawy karne dodatkowe, opracował Prof. Dr. MAKAREWICZ; Część IV: SUŁKOWSKI. Wzory wyroków, objaśnienia, judykatura, oraz przepisy uzupełniające do ustaw karnych dodatkowych. Wszystkie 4 części — razem w jednym eleg. opraw. tomie K. 18—

KRZYMUSKI Prof. Dr. Wykład prawa karnego ze stanowiska nauki i prawa austriackiego (wydanie III-gie przerobione) tom I-szy z przedpłatą na tom II-gi w eleg. opr. . . K. 23— tom II-gi ukaże się z końcem marca 1911.

(Reskr. prezyd. sądu kraj. wyższego w Krakowie z dn. 6 marca 1903 Praes. 2443/21 B. 3., zalecono to dzieło wszystkim urzędnikom sądowym zach. Galicyi, reskr. sądu kraj. wyższego we Lwowie z d. 11/7 1903. Praes. 9162/212P13 wszystkim urzędnikom i sądom wschodniej Galicyi).

Prof. Dra Krzymuskiego wykład prawa karnego jest pierwszym i jedynym dziełem w języku polskim, obejmującym cały system prawa karnego. O dziele tem wyraża się »Czas« z dnia 29 Października 1902 jak następuje:

»Notujemy prawdziwą i rzetelną zasługę: wykład prof. Krzymuskiego, ogłoszony obecnie w drugim przerobionem wydaniu, a obejmujący całość prawa karnego materialnego, stanie się z pewnością nie tylko podstawą nauki dla młodzieży uniwersyteckiej, bo to zadanie spełniało już z wypróbowanym skutkiem pierwsze wydanie — ale także podstawą dalszego kształcenia prawników, oddających się zawodom praktycznym, obecnie bowiem II-gie wydanie obejmuje także gruntownie opracowaną część szczególną prawa karnego.

Dzieło napisane jest z rzadką jasnością, a ścisłość przedstawienia materyi sprawia, że przestudyowanie go jest prawdziwą szkołą myślenia prawniczego — wykład jest oparty na szerokiem tle filozoficznem, informującym krytycznie czytelnika o obecnym stanie teoryi karnych i t. d. Recenzent kończy uwagi swoje w następujący sposób:

»Dzieło prof. Krzymuskiego znajdzie się z pewnością w rękach każdego prawnika, a spowodowane niem podniesienie wykształcenia prawniczego u ogółu naszych jurystów — do zasługi naukowej autora, dołączy zasługę czynu obywatelskiego nie małej wagi«.

Prof. Dr. Finger, recenzując w Nrze 8 *Gerichtzeitung* z r. 1903. II-gie wydanie Lamascha — wyraża się o dziele prof. Dra Krzymuskiego jak następuje:

»Ueber die auch im Vorjahre veröffentlichte 2-te Auflage des besonders in der Darstellung der allgemeinen Lehren sehr gediegenen Handbuches des Krak. Universitäts Professors Dr. E. Krzymuski »Wykład prawa karnego« (2 Bde) hoffe ich demnächst in diesem Blatte berichten zu können«.

»Przegląd prawa i admin.« z Lutego 1905 o dziele prof. Dra Krzymuskiego (recenzent prof. Dr. Stebelski):

»Za publikacją wprost wysokiego znaczenia, jaka w ostatnich czasach pojawiła się w zakresie lit-ratury naszej kryminalistycznej, uważać musimy wykład prof. Dra Krzymuskiego obejmujący całokształt prawa karnego z szczególnem uwzględnieniem obowiązującego w Austrii ustawodawstwa karnego. Pracy tej przyznajemy tak doniosłe znaczenie, ponieważ jest to pierwsze systematyczne opracowanie w języku polskim prawa karnego«.

Prof. Dr. S., rozbiegając obszernie dzieło prof. Krzymuskiego, zakończy wywód swój następującemi słowy:

»Zamiarem naszym było zaznajomić czytelnika z wytycznymi punktami pracy prof. Krzymuskiego i zwrócić uwagę na wydawnictwo, które przynosi naszej literaturze prawdziwą

chlubę — szczerze więc witamy to pierwsze naukowe opracowanie prawa karnego, **stojące na wysokości zadania** — a z uznaniem podnosimy, że autor pokonał niejedne trudności i wyszedł zwycięsko — wszak już Finger w przedmowie do części szczególnej swego podręcznika wskazał na te trudności jakie przy systematycznym opracowaniu części zwłaszcza, szczególnej muszą się nasunąć — ileż w literaturze austr. brak w tym kierunku prac przygotowawczych. — Podręcznik prof. Krzymuskiego polecamy w pierwszym rzędzie młodzieży akademickiej — **polecamy go również i prawnikom praktycznych zawodów**; przyczyni się on może do **widnokągu wiedzy i stać się winien przewodnikiem przy rozwiązaniu niejednej kwestyi w zakresie teoryi prawa karnego**. Z drugiej strony exegeza prawa pozytywnego jest nader trafna, a stworzone przez autora konstrukcye prawne i ich analiza ostać się mogą wobec najściślejszej krytyki. To też wyrażamy autorowi szczerą podziękę za dzieło **niepośledniej wartości, stworzone z wielkim nakładem pracy i wiedzy**.

KRZYMUSKI. Zasady nauki o usiłowaniu przestępstw K. 1-20

— Wykład procesu karnego wyd. II-gie przerobione i uzupełnione w eleg. oprawie K 14

KUMANIECKI Dr. Szkolnictwo ludowe w Galicyi wobec analfabetyzmu (O tej pracy nader pochlebne były recenzje w prasie galicyjskiej) K 1-20

LANGROD R. Dr. Należytości skarbowe w postępowaniu sądowem, administracyjnem, wraz z taryfą adwokacką i notaryalną, z decyzjami ministeryalnemi oraz zasadniczemi orzeczeniami trybunału administracyj. w eleg. opr. K. 3-60

Zawiera:

I. Należytości sądowe: A) Rozporządzenie cesarskie z dnia 26 grudnia 1897, l. 305 Dz. p. p.

II. Należytości od przeniesienia majątku nieruchomego: A) Ustawa z dnia 18 czerwca 1901, l. 74 Dz. p. p.; B) Rozporzą-

dzenie ministrów skarbu i sprawiedliwości z dnia 21 czerwca 1901, l. 75 Dz. p. p.; C) Tabela do obliczenia należycności od przeniesienia nieruchomości wedle § 6 ustawy z dnia 18 czerwca 1901, l. 74 Dz. p. p.; D) Tabela do obliczania taksy tabulacyjnej.

III. Należycności wekslowe: A) Ustawa z dnia 8 marca 1876 Dz. p. p., l. 26; B) Skale stempłowe.

IV. Należycności stempłowe od kontraktów i dokumentów prawnych. (Wyciąg z patentu cesarskiego z dnia 9 lutego 1850 Dz. p. p. Nr. 50 i ustawy z dnia 13 grudnia 1862 Dz. p. p. Nr. 89, oraz późniejszych ustaw i rozporządzeń ministerjalnych): A) Sprawy ogólnoadministracyjne; B) Sprawy wojskowe; C) Sprawy górnicze.

V. Taryfa należycności adwokackich: A) Ustawa z dnia 26 marca 1890, Dz. p. p. l. 58; B) Rozporządzenie ministra sprawiedliwości z dnia 11 grudnia 1897, Dz. p. p. l. 293.

VI. Należycności notaryalne: A) Wyciąg z ustawy notaryalnej z dnia 25 lipca 1871, Dz. p. p. l. 75; B) Taryfa notaryalna. Dodatek do ustawy z dnia 25 lipca 1871, Dz. p. p. l. 75; C) Należycności notaryuszy, jako komisarzy sądowych. Wyciąg z taryfy, dołączonej do ustawy notaryalnej z dnia 12 maja 1855, Dz. p. p. Nr. 94, względnie do rozporządzenia ministra sprawiedliwości z dnia 7 lutego 1858, Dz. p. p. Nr. 2.

LISZT. Prawo narodów. Przekład Dra Witolda Olszewskiego. W oprowie eleg. K. 11-60

ŁOBOS, radca sąd. Kataster a reforma ksiąg gruntowych K. —40

MAKAREWICZ Dr., Prof. Uniw. Utaskawienie młodocianych przestępców. Rozporządzenie Ministeryum sprawiedliwości z d. 25 listopada 1902 l. 25491, z d. 28 grudnia 1902 l. 27054 i z d. 18 stycz. 1903 l. 132 D. u. p. z objaśnieniami K. —72

— **Ustawy karne dodatkowe, wyd. II-gie uzupełnione** w opr. K. 7—

— **Zarys procesu karnego** w eleg. oprowie K. 6—

— **Podżeganie do zbrodni** z § 143 u. k. wyczerpane K. —60

- MICHALSKI Jerzy Prof. Dr.** Projekt reformy podatków budynkowych K. 1—
— **Austryacki powszechny podatek zarobkowy** K. 4-50
— **Prawo ubogich** K. 4—
— **Galic. Spółki akc. i projekty reform opodatkow. tych asocyacji w Austrii** K. 1—
— **O austr. prawie skarbowem w ogóle** K. 1—
— **Nowa ustawa saska o podatku majątkowym** K. —50
— **Rezerwy państwa w dziedzinie kopalnictwa węgla** K. 1—
— **Rzecz o funduszach przedsiębiorstw obowiązanych do publ. składania rachunkow.** K. —50
— **Spółki akcyjne ze stanowiska prawnopodatkowego** K. 1—
— **W sprawie podniesienia poziomu zawodowego wykształcenia urzędników administracyjnych (29 stron)** K. —40
— **Preussische Verwaltungsakademie** K. —50
— **Zur Frage der Besteuerung der Gesellschaften mit beschr. Haftung** K. —30
— **Das Budget Galiziens 1904** K. —20
MUCZKOWSKI. Ustawa notaryalna historycznie i porówn. objaśniona, w eleg. oprawie K. 6—
NOWOTNY JULIUSZ Dr. Odpowiedzialność redaktora wy-czerpane K. 1.—
PAWLIKOWSKI, radca sądowy. Ustawa o ewidencji katastru wraz z rozporządzeniami wykonawczemi K. 1—
REINHOLD JÓZEF, Dr. Ustawy o zaraźliwych chorobach zwierzęcych z r. 1909 (patrz stronnica 3 tego katalogu).
ROSENBERG Dr. Komentarz do kodeksu naftowego. Tom I, Kraków 1908 r., w eleg. oprawie K. 9—
»Przeгляд prawa i administracji« z lipca 1908 — (recenzent prof. dr Till) wyraża się o pierwszym tomie komentarza do kodeksu naftowego w opracowaniu Dra Maryana Rosenberga, jak następuje:
»Zebraniem przepisów prawnych, odnoszących się do przemysłu naftowego, ułożeniem ich systematycznym i objaśnieniami, za-

służył się wielce autor, znany już na tem polu z poprzednich swych prac, w części także i w naszym piśmie ogłaszanych.

Pierwszy tom, który się właśnie pojawił, obejmuje trzy części, z których pierwsza obejmuje nauki wstępne, druga ustawy i przepisy kopalniane, wydane od chwili wydania ustawy naftowej z r. 1884 aż do r. 1907, trzecia zaś reformę ustawodawstwa naftowego, dokonaną ustawą najnowszą z 9 stycznia 1907. Podział ten czyni materiał w tej książce zawarty jasnym i przejrzystym.

W pierwszej części autor zapoznaje czytelnika z początkami przemysłu naftowego, które wiążą się z historią polską. Bituminy występują w Austrii, jedynie w tych krajach, które były dawniej dzielnicami Polski (w Galicyi i Bukowinie, a że w Polsce były one znane od dawna, dowodzą nazwy miejscowości polskich: Ropa, Ropka, Ropienka, Ropna Góra i t. p. **Podaje też autor źródła literackie** z dawniejszych czasów i przedstawia przejścia ustawodawstwa górniczego w Polsce od pierwotnej królewskiej do zupełnego uznania własności zboża kopalni właściciela gruntu, które nastąpiło przywilejem Stefana Batorego z r. 1576 i utrzymując się przez wieki w Polsce, stanowczo oddziaływało na strukturę prawa naftowego w Austrii. Następnie autor kreśli obraz ustawodawstwa porozbiorowego austriackiego, które pierwotnie usiłowało poddać górnictwo naftowe regalowi górniczemu (1810), lecz natrafwszy na przeciwnie przeświadczenie prawne w kraju, chwiała się między temi dwiema zasadami, a ostatecznie przechyliło się na stronę właścicieli gruntów (1862). **W krótkim i jasnym wykładzie opowiada autor o przebiegu usiłowań sejmowych, które ostatecznie doprowadziły do wydania ustawy z r. 1884, wyłożonej przez autora w zasadniczych jej postanowieniach w związku z reformą z r. 1907.** W dalszym ciągu przedstawia autor przepisy górnico-policyjne w związku z przemysłem naftowym, kreśli postępowanie przed władzami górniczemi, jurysdykcyę sądową w sprawach naftowych, rozbiiera związek, jaki istnieje między eksploatacyą bituminów a górnictwem poddanem regalowi, mimo to, że bituminy wyłączone są od regalu i jaki tej eksploatacyi nadaje cechę górnictwa: przedstawia dalej kwestyę kompetencyi sądów powiatowych i senatów górnicznych, wreszcie podaje obszerny i bardzo dokładny wywód natury prawnej kontraktów i uprawnień naftowych, streszczając i krytycznie oceniając wyczerpująco rozmaite zdania, jakie się o tem w naszej literaturze pojawiły w tej tak trudnej i wielce

spornej kwestyi, tudzież ważniejsze zapadłe w tej materji orzeczenia najwyższego trybunału. W odniesieniu do dawniejszych kontraktów naftowych (za panowania ustawy z r. 1884) autor broni zdania, że jest to kontrakt dzierżawy (nie spółki), motywując to zdanie między innymi tem, że wymogowi t. zw. *merces certa* zadość uczynione jest tem, iż czynsz dzierżawny w pewnej sumie pieniężnej opłacany bywa, a udział w dochodzie brutto jest jedynie niejako uzupełnieniem czynszu.

Prof. Till zajmuje się następnie rozbiorem teoryi Dra Rosenberga o kontraktach naftowych i dalszą częścią »Kodeksu naftowego« i kończy wywód swój następującemi słowy:

W drugiej części podaje autor materiały prawodawcze do ustawy z 11 maja 1884, t. j. motywa rządowego projektu i sprawozdanie komisyjne, następnie ustawę samą w polskim przekładzie, odnoszące się do niej przepisy prawne, objaśniając je swojemi uwagami i dokładnem streszczeniem judykatury, następnie krajową ustawę naftową z 17 grudnia 1884 w ten sam sposób objaśnioną, z motywami komisji sejmowej, tudzież rozporządzenia wykonawcze, dalej przepisy górnico-policyjne z r. 1904 razem z rozporządzeniem o kierownikach kopalni, instrukcyje o dozorcach, plan ruchu i regulamin służby, przepisy dla kopalń wosku z r. 1903 i inne rozporządzenia do tej materji się odnoszące. W części trzeciej traktowane jest najnowsze ustawodawstwo naftowe z r. 1907 z wszelkimi materjami prawodawczymi, zestawionymi nader praktycznie i objaśnieniami.

Praca ta przedstawia się nader poważnie. Po raz pierwszy zebrane tu zostały wszelkie przepisy naftowe w sposób umiejętny, a zarazem i praktyczny. Książka ta nader pożyteczna zasługuje na to, aby się znalazła w ręku każdego, czyje zajęcie wiąże się z tą dla naszego kraju tak ważną gałęzią przemysłu.

ROSENBERG Dr. Ustawodawstwo naftowe wobec powszechnej ustawy górniczej K. 1—

ROSENBERG Dr. Przepisy górnico-policyjne dla kopalń oleju skalnego w Galicyi K. 2—

— O wpływie prawa niemieckiego na ustawy naftowe K. 1—

— Początki górnictwa w Polsce za Bolesława Chrobrego — wstęp do historii polskiego prawa górniczego K. 1—

— Komentarz do kodeksu górniczego. (W druku).

ROSENBERG Dr. O reformie prawa naftowego . . . K. 2:50

ROSENBLATT Dr. Prof. Postępowanie karne, wydanie III-cie przerobione, z tekstem niemieckim przez Dra Juliusza Makarewicza prof. Uniw. w eleg. oprawie K. 16

Obok wszystkich niemal zasadniczych orzeczeń trybunału kasacyjnego i licznych objaśnień autora, uwzględniono w tem wydaniu nową instrukcyę i organizacyę sądową, nową instrukcyę dla żandarmeryi, ustawę o wynagrodzeniu niewinnie zasądzonych, postanowienia procesowe ustaw karnych dodatkowych — jak nie mniej procedury karnej wojskowej — zawierające niektóre przepisy obowiązujące również sądy stanu cywilnego — umieszczono wreszcie szereg rozporządzeń ministeryalnych — bądź na podstawie dziennika rozporządzeń minist. sprawiedl. — bądź ze zbioru normalistów c. k. sądu kraj. wyższego w Krakowie — bądź t. zw. czerwonego zbioru, wyd. przez prezyd. sądu kraj. wyższego we Lwowie — obejmującego rozporządzenia od roku 1857—1900 (2 wydanie), nie pominięto w tem wydaniu tak ważnych dla praktyki umów extradycyjnych między Austryą, Rosyą a Niemcami, przy dodaniu potrzebnych objaśnień — przy § 384 umieszczono nową taryfę lekarzy jako znawców z r. 1901 i dawniejszy, nieogłoszony układ chemików sądowych, zawarty z prezyd. sądu kraj. wyższego w Krakowie — ze względu na nader wielką ilość rozporządzeń, dotyczących uwiadomienia władz na podstawie § 83 i 399 — podano synoptyczne zestawienie odnośnych przestępstw, władz i rozporządzeń; wreszcie umieszczono postępowanie karne w stosunku do nieletnich.

— Wykład procesu karnego część I. K. 4—

— Fałszywe wyroki karne i ich przyczyny. 1908. K. 1—

SMOLEN komisarz namiestn. Nowa ustawa o taksach wojskowych K. 2:50

Od r. 1908 obowiązują nowe przepisy o taksach wojskowych, które nakładają na wszystkich uwolnionych od służby wojskowej obowiązek zgłaszania się celem wymiaru taksy wojskowej przez lat 12 — zaniedbanie tego przepisu pociąga za sobą karę; wymiar taksy od 6 koron do kwoty kilku tysięcy, zależy od podatku osobisto-dochodowego

a dotyczy nie tylko synów — ale także rodziców — w drodze rekursu może być wymiar niżony. Książka ta — opracowana przez siłę fachową — zawiera wszystkie przepisy o taksach — a każdy niemal paragraf zaopatrzony jest komentarzem — sądzimy więc — że podręcznik ten odda znakomite usługi nie tylko starostwom, magistratom, urzędom gminnym, władzom podatkowym i adwokatom i t. d., ale także szerokim warstwom obywatelstwa naszego.

STEFKO KAMIL Prof. Dr. adw. O omieszkaniu w procesie cywilnym K. 10—

— Faktyczne przytoczenia stron w procesie cywilnym K. 3—

Suesser Ignacy Dr. adw. Ustawa przemysłowa wraz z wszystkimi uzupełniającymi ją ustawami i rozporządzeniami objaśniona zasadniczymi orzeczeniami trybunału administracyjnego, reskryptami ministeryalnemi i rozstrzygnięciami sądów przemysłowych z dodatkiem ustaw o inspektoracie przemysłowym i sądach przemysłowych uzupełniona nowelą przemysłową z 4 lutego 1907 r. L. 26 Dz. u. p. w brzmieniu polskim i niemieckim oraz z motywami rządu i komisji Rady państwa, tudzież z wszystkimi, wydanemi do niej rozporządzeniami wykonawczemi przez Dra **Kazimierza Władysława Kumanieckiego** Naczelnika Okręgowego Urzędu pośrednictwa pracy w Krakowie. W eleg. oprawie w półskórek K. 12—

«Nowa Reforma» z dnia 15 października 1907 wyraża się o ustawie przemysłowej w oprac. Dra Kumanieckiego:

Ustawa przemysłowa, objaśniona w swoim czasie przez b. p. adwokata dra Suessera na podstawie orzeczeń trybunału administracyjnego i sądów przemysłowych, tudzież reskryptów ministeryalnych, z dodatkiem ustawy o inspektoracie przemysłowym i sądach przemysłowych, ukazała się obecnie nakładem znanej firmy wydawniczej Leona Frommera w Krakowie w zupełnie nowem wydaniu, uzupełnionem przez dra **Kazimierza Władysława Kumanieckiego**, naczelnika okręgowego urzędu pośrednictwa pracy w Krakowie; ostatnia nowela przemysłowa z 5 lutego 1907, l. 26 dz. u. p. w brzmieniu polskim

i niemieckiem, wraz z motywami rządu i komisji Rady państwa, oraz z wszystkimi wydaniami do niej rozporządzeniami wykonawczemi.

Jest to obecnie jedynie polskie zupełne wydanie obowiązującego ustawodawstwa przemysłowego, zawierające nowe i dawne postanowienia, co zwłaszcza ma wielką wagę ze względu na sprawy, wiszące z przed czasu wejścia w życie nowych przepisów. To też powyższa książka powinna się znaleźć przede wszystkim w rękach praktycznych prawników i w stowarzyszeniach przemysłowych, gdyż znajdują w niej całokształt obowiązujących dziś w Austrii przepisów prawno-przemysłowych. Również pochlebne recenzje podał «Czas», Gaz. lwowska i t. d.

SULKOWSKI JÓZEF obecnie radca dworu przy najw. trybunale w Wiedniu. Ustawa karna o występkach i przekroczeniach. Z objaśnieniami, judykaturą trybunału kasacyjnego, tekstem niemieckim, oraz wzorami wyroków w sprawach o przekroczenia w eleg. oprawie K. 7—

— Wzory wyroków, objaśnienia, judykatura oraz przepisy uzupełniające do ustaw karnych dodatkowych w eleg. opr. K. 3—

SZABLEWSKI i BAJDA, komisarze skarbu. Ustawa o ulgach należyciowych przy konwersyi długów hipotecznych z 22/II 1907 d. u. p. Nr. 49, oraz rozporządzenie wykonawcze z 25/II 1907 d. u. p. Nr. 50 z komentarzem K. 1—

SZYMUSIK FRANCISZEK c. k. radca skarbu. Podatki domowo-czynszowe K. 3—

TALASIEWICZ. Komentarz do postępowania w sprawach niespornych w zastosowaniu dla Galicyi, z uwzględnieniem nowych ustaw procesowych — judykaturą trybunału najwyższego i formularzami w oprawie płóciennej K. 14-20

w oprawie w półskórek K. 15—

TALASIEWICZ. Wskazówki co do sposobu utrzymania zgodności między księgami gruntowymi a katastrem K. —72

TRAMMER JERZY Dr. Komentarz do normy jurysdykcji cywilnej w eleg. oprawie, polecony przez Verordnungsblatt für das k. k. Justizministerium z dnia 5/10 1906 K. 8—

(z autentycznym tekstem ustawy)

- Ustawa konkursowa wraz z ustawą o zaczepianiu czynności prawniczych, w formie komentarza (opracowana z szczególnem uwzględnieniem nowych ustaw procesowych) w eleganckiej oprawie K. 8—

Przegląd prawa i administr. z Lipca 1904 (rec. prof. Dr. Till) wyraża się o Ustawie konkursowej Dra Trammerra jak następuje:

»Szczególny to objaw, że ustawa konkursowa austriacka z r. 1868, obowiązująca już z górą lat trzydzieści pięć, do czekała się dotąd w literaturze prawniczej tylko jednego naukowego opracowania (Pollak, Das Concursrecht 1897) a praktyczne opracowania jej w ogóle na palcach jednej ręki policzyć można (Zugschwerdt, Kaserer, Kissling, Schwartz). Wobec tego, że ustawa ta zawiera w sobie liczne i ważne zagadnienia naukowe, a praktyczna doniosłość jej jest natury pierwszorzędnej, objaw ten dla literatury austr. jest wielce ujemnym, tem bardziej że wartość publikowanych w tym przedmiocie dzieł jest przeważnie (z wyjątkiem Pollaka i Schwarza) bardzo mierna. — To też z prawdziwem zadowoleniem notujemy, że pojawiło się zacytowane na wstępie dzieło polskie, które — z góry zauważyć to należy — wartością swą tak praktyczną jak i naukową przewyższa znacznie dotychczasowe publikacye niemieckie. Opracowanie Dra Trammerra jest komentarzem, czyniącym zadość wszelkim wymaganiom praktyki z powodu wyczerpującego użytkowania judykatury; — ponadto objaśnienia autora świadczą nietylko o zupełnem opanowaniu przedmiotu i znajomości literatury (nietylko austriackiej), lecz także o tem, że autor każdą z licznych kwestyi konstrukcyjnych badał dokładnie i samodzielnie ze stanowiska naukowego i rezultaty tego badania potrafił przedstawić w sposób jasny i przystępny. Po krótkim — może zbyt krótkim — wstępie autor podaje tekst dosłowny ustawy konkursowej w nowym polskim przekładzie, w uwagach zaś do paragrafów tejże ustawy wszystkie przepisy (cy-

wilne, handlowe, procesowe, karne i t. d.), do nich się odnoszące, ilustruje je uwagami swojemi tudzież streszczeniem zasad orzeczeń Najwyższego Trybunału, wszystko to w odpowiednim uporządkowaniu tak, że objaśnienia te stanowią razem z uwagami naukowemi przy każdym przepisie ustawy zaokrągloną całość. Literaturę austryacką uwzględnia — o ile to sprawdzić było można, wyczerpująco, przy kwestyach ważniejszych także i niemiecką. — Żalować wypada, że podając przy §. 24 ust. konk. ustawę o wzruszaniu interesów prawnych, dotyczących się majątku niewypłacalnego dłużnika, nie objaśnił tej ważnej ustawy tak samo, jak to uczynił z ustawą konkursową. — W dodatku pierwszym podaje autor przepisy o konkursie stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych, w dodatku II. rozporządzenia wykonawcze do ustawy konkursowej, w dodatku III. przepisy najnowszej instrukcyi sądowej z r. 1897, a w końcu spis chronologiczny powołanych ustaw i rozporządzeń i spis alfabetyczny bardzo dokładnie ułożony i t. d. i t. d.

«Czas» z dnia 26 listopada 1903 wyraża się o ustawie konkursowej Dra Trammera jak następuje:

Po raz pierwszy spotykamy się z nazwiskiem p. Trammera w literaturze prawnej, a zapisuje się ono od razu bardzo chlubnie. Z pozoru książka jest wydaniem ustawy konkursowej i wszystkich innych odnoszącej się do niej przepisów. Kto ją jednak przeczyta, kto zobaczy, z jak krytycznym zmysłem autor objaśnił przepisy ustawowe, judykaturę, kto się przekona, do jak drobnych szczegółów opionowaną tam została literatura prawa konkursowego i jak umiejętnie z niej korzystano, ten pracy p. Trammera nie odmówi wartości niecodziennego dzieła naukowego. Forma wydawnictwa najłatwiej trafi do szerokiego koła prawników. Poprzednie wydawnictwa tej samej firmy nakładowej, jak kodeksu handlowego i ustawy wekslowej prof.

Wróblewskiego, ustawy hipotecznej i kodeksu cywilnego prof. Jaworskiego, kodeksu karnego prof. Makarewicza i innych, mają tę przedewszystkiem zasługę, że wiedzę prawniczą u ogółu prawników pogłębiają, że w sposób najprzystępniejszy torują wśród nich drogę ostatnim zdobyciom nauki. Książka p. Trammera przyczyni się do spełnienia tego celu we wysokiej mierze.

Niezwykłe powodzenie, jakiego doznała »Ustawa konkursowa« w opracowaniu Dra Trammera, skłoniło podpisaną księgarnię do innego, ważniejszego wydawnictwa, mającego wypełnić dotkliwy brak w polskiej literaturze prawniczej.

W ciągu roku b. zacznie już wychodzić:

Procedura cywilna, ordynacya egzekucyjna, instrukcyja i organizacyja sądowa i t. d., czyli komplet ustaw procesowych — w opracowaniu Dra Jerzego Trammera — norma jurydykcyi cywilnej co dopiero opuściła prasę; obok wyczerpującej judykatury trybunału najwyższego po czasy najnowsze, zestawionej systematycznie, i tekstu autentycznego — podaną będzie przy każdym paragrafie, względnie grupie paragrafów całkowita literatura — nie mniej liczne objaśnienia, oparte na najnowszym stanie nauki — objaśnienia te mają na względzie przedewszystkiem potrzeby prawników praktycznych.

Zdaniem najpoważniejszych prawników, tak teoretyków jak praktyków, »Ustawa konkursowa« w opracowaniu Dra Trammera czyni zadość wszelkim wymaganiom tak w kierunku teoryi, jak i praktyki — spodziewać się przeto należy, że ustawy procesowe w opracowaniu Dra Trammera przez ogół prawników polskich — z tą samą przychylnością przyjęte zostaną.

TRAMMER Jerzy Dr. Komentarz do procedury cyw. w druku.

— Komentarz do ordynacyi egzekucyjnej w druku.

— Instrukcyja i organizacyja sądowa w druku.

— Ordynacya adwokacka w druku.

Ustawa o wzruszaniu działań prawniczych z obfitą judykaturą tryb. najw. w Wiedniu i Lipsku, ust. o lichwie. K. 1:60

USTYANOWSKI STAN. Dr., c. k. radca dworu, szef depart. dla spraw wodnych i komunikacji w Namiestnictwie we Lwowie. Ustawa wodna oraz ustawy i rozporządzenia ministeryalne o melioracyach, zabudowaniu potoków górskich, budowie dróg wodnych, regulacji rzek, o policyi rzecznej, żegludze i t. d. wraz z formularzami, objaśniona okólnikami, zasadniczemi decyzjami ministeryalnemi i orzeczeniami trybunału administracyjnego w eleg. oprawie (zawiera również ustawę z dnia 2 go marca 1904 Dz. u. k. N° 36) K. 6:40

Reskr. prezydium namiestn. we Lwowie z dnia 23 stycznia 1904 l. 16258/03 polecono ustawę wodną Dra Ustyanowskiego wszystkim starostwom, gminom, magistratom, urzędnikom i t. d.
 »Czas« z dnia 26 listopada 1903 o ustawie wodnej Dra Ustyanowskiego:

Wydawnictwo Dra Ustyanowskiego jest nadzwyczaj starannem i sumiennem zebraniem wszystkich norm prawnych, dotyczących się austriackiego prawa wodnego. Ustawy objaśnione są nadto okólnikami ministeryalnemi i judykaturą trybunału administracyjnego. Wielkie doświadczenie wydawcy, znakomitego urzędnika w galic. namiestnictwie, sprawia, że książka odda nieocenione przysługi praktykom. Nie znamy tak wyczerpującego i z taką wytrawnością ułożonego wydawnictwa niemieckiego.

WERHANOWSKI WŁODZIMIERZ Dr. O interwencji ubocznej 1903 r. K. 3—

— Znaczenie interesu prawnego w procesie cywilnym K. 2:50

WIERZBOWSKI Dr. Podręcznik w sprawach najmu mieszkań K. 2

WROBLEWSKI STAN. Prof. Dr. Powszechny Kodex handlowy wydanie 3-cie zupełnie zmienione i uzupełnione wraz ustawą o pomocnikach handlowych (z autentycznym tekstem ustawy) (opra-

cowany w formie komentarza) polecony przez *Verordnungsblatt für das k. k. Justizministerium* z dnia 5/10 1906; 2 tomy w eleganck. oprawie K. 22—

— Komentarz do prawa spadkowego (§ 531—824 kodexu cywilnego w eleg. oprawie K. 16—

Przegląd prawa i administracyi z Października 1904 r. (recenzent prof. Dr. Till) o »prawie materialnem spadkowym w opracowaniu prof. Dra Wróblewskiego«:

Wyjątki z recenzji:

Po dłuższym wstępie omawiającym olbrzymie trudności, jakie się nasuwają przy opracowaniu naukowego komentarza do kodeksu cywilnego austriackiego, prof. Dr. Till wyraża się o dziele prof. Dra Wróblewskiego jak następuje:

»Z tem większem zadowoleniem podnieść należy, że autor wymienionej na wstępie książki trudności te pokonał, i dał nam obok komentarza, zadość czyniącego potrzebie praktycznej pracę naukową samodzielnią, o szerokim zakresie w której, nie ulegając głosom choćby powszechnie uznanych powag, bez krytycznego ich rozbioru, z siłą przekonania wypowiada zdanie, często znacznie od nich odbiegające, i nie waha się wysnuć z niego choćby najdalej idących konsekwencji. Nie wymaga też autor, aby mu na słowo wierzono, zdanie swe uzasadnia obszernie i gruntownie ze znajomością rzeczy. W tej samodzielności tkwi wielka i rzeczywista zasługa. Wiele bowiem błędów uwieczniło się przez to, że w literaturze prawa austriackiego przyzwyczajono się »jurare in verba magistri« i przyjmowano jako dogmaty bezkrytycznie tezy i hipotezy, urosłe na żyznej glebie niemieckiej, a sztucznie przesadzone na grunt austriackiej ustawy cywilnej.

W objaśnieniach ustawy przestrzega autor porządku

przyjętego już w 1-szym tomie komentarza. Na wstępie podaje zawsze literaturę do pewnego przepisu się odnoszącą, z której czytelnik poinformować się może o najnowszym stanie kwestyi naukowej, następnie podaje swój pogląd na rzecz, potem streszcza systematycznie judykaturę do najnowszych czasów, przeplatając ją niekiedy krytycznemi uwagami. Sposób ten uważam za odpowiedni, ponieważ czytelnik, przygotowany ze stanowiska naukowego, łatwiej ocenić potrafi wykonanie ustawy w praktycznym życiu.

Prof. Dr. Till rozbiera ją obszernie dzieło prof. Dra Wróblewskiego, zakończy wywód swój następującemi słowy:

«Zbyt wiele sprawozdaniem niniejszem musiałbym zająć miejsca, gdybym chciał **wszystko** przytaczać, co w dziele omówionem **na uwagę zasługuje**. Zauważyć muszę jedynie, że autor **żadnej** kwestyi w zakres pracy wchodzącej **nie pominął**, z każdą się rozprawił, że argumentacya jego nawet tam, gdzie przekonać nie zdoła, zawsze jest silną i poważną, tak, że zwalczać ją bynajmniej nie jest rzeczą łatwą i że w wielu kwestyach **opozycya jego przeciw panującym teoryom jest najzupełniej uzasadnioną i popartą argumentami**, z którymi zwolennicy tych teorii liczyć się **będą musieli** — dodać mi jeszcze wypada, że metoda, jaką autor bada wszelkie kwestye, **odpowiada najlepszym zasadom nauki**, sposób przedstawienia jest **umiejętny i jasny** tak, że każdy przyznać musi, iż dzieło to jest **bardzo cennym nabytkiem naszej literatury prawniczej**».

- WRÓBLEWSKI STANISŁAW** Prof. Dr. Ustawy o stowarzyszeniach zarobkowych i gospodarczych (z komentarzem) w eleganc. oprawie K. 2:80
- Ustawa o Stowarzyszeniach z ograniczoną poręką wraz z ustawą o czeku z komentarzem w eleg. oprawie K. 4:50
- Powszechna ustawa wekslowa wraz z innemi ustawami i rozpo-

- rzadzeniami, odnoszącemi się do prawa wekslowego, orzeczeniami sądów najwyższych w Wiedniu i Lipsku i przeglądem ustawodawstwa zagranicznego (opracow. z uwzględnieniem nowych ustaw procesowych w eleg. oprawie K. 6—
- Ustawa o pomocnikach handlowych z komentarzem w oprawie K. 2—
- Zjazdu IV prawników i ekonomistów polskich referaty. K. 8—
- ZOLL Prof. Dr. jun. Austriackie prawo prywatne: część ogólna — wydanie II-gie zmienione i znacznie powiększone w eleganc. opr. K. 12—

Część ogólna obejmuje: 0 prawie w znaczeniu przedmiotowym; 2) Charakterystyka praw w znaczeniu przedmiotowym; 3) 0 osobach fizycznych i prawniczych; 4) 0 przedmiotach praw podmiotowych; 5) 0 zdarzeniach prawnych; 6) 0 ochronie praw ze stanowiska prawa materialnego; 7) 0 posiadaniu.

B. prof. uniwersytetu czeskiego i b. minister, słynny prawnik Dr. ANTONI RANDA recenzuje w „Pravniku“ V. 1909 r., str. 196—198 część ogólną prawa prywatnego prof. Dra Fryd. Zolla jun. jak następuje :

Wyciągi z recenzji:

„Zdolny i świetnie w literaturze prawa cywilnego wypróbowany prof. uniw. Jagiellońskiego Dr. Fryd. Zoll jun. ogłosił już w r. 1899 część ogólną prawa cyw. — a wkrótce potem rozprawę o posiadaniu, następnie w r. 1907 prawo obligacyjne — wszystko to prace dokładne etc.

Literatura prawnicza polska — posiadająca już w dziele prof. Tilla cenne opracowanie systematyczne austr. prawa prywatnego, otrzymała w publikacji Fryderyka Zolla dorobek wzbogacający ją w sposób godny uwagi. Ciekawe, że autor, choć zwolennik wykładu systematycznego — nawołuje słusznie młodzież i to z naciskiem, żeby sobie przyswajała tekst ustawy, bez którego dokładnej znajomości prawnik wręcz obejść się nie może — zwłaszcza w życiu praktycznym — autor oddaje się zupełnie nowym prądom jurysprudeney i ustawodawstwa — toczącym się z zachodu — jakto okazuje się

zwłaszcza w części traktującej o prawie przedmiotowym. Autor zwraca baczną uwagę na literaturę nowszą — w szczególności też niemiecką z Rzeszy — jako też na judykaturę sądową — lecz obok tego wydaje swój samodzielny a bystry sąd przy rozmaitych zagadnieniach.

Wstęp zawiera nader trafną charakterystykę literatury austr. do kodeksu cyw. aż do ostatnich czasów; okazuje się, jak znaczny udział w tej pracy naukowej mają uczeni polscy i czescy; szkoda, że dzieła spisane w ich języku ojczystym pozostają dla nieznamościci języka z reguły nieznanymi i niewzględnionymi w języku niemieckim.

Prof. Randa recenzując obszernie dzieło prof. Dra Zolla jak najpochlebniej — kończy wywód swój następującymi słowy:

„Zajmującym jest stwierdzić — że — wcześniej niż Ohmeyer w pracy: „Das Unternehmen als Rechtsobjekt (1906) prof. Zoll już w r. 1899 w pierwszym wydaniu swego dzieła bronił poglądu, że przedsiębiorstwo jest samodzielnym przedmiotem prawa subiektywnego — podobną konstrukcyę podał — jak wiadomo prof. Otawsky w pracy na cześć Randy (1904 r.); wszyscy ci autorowie nie wiedzieli widocznie o starszych oryginalnych konstrukcyach tamtych i doszli do identycznych wyników (podobnie jak „Pisko: „Das Unternehmen als Gegenstand des Rechtsverkehrs“ (1907) — (por. też Randa handlowe prawo I. 1907)

Jasny i pouczający jest wykład o osobach prawnych; autor definiuje osobę prawną, jako wytwór społeczny, któremu prawo przyznaje osobowość celem spełnienia pewnego zadania.

Na końcu części ogólnej traktuje Zoll bardzo obszernie „o posiadaniu“; w zasadzie zgadza się autor z poglądem Randy, odrzucając próby niektórych nowszych autorów, żeby wykład kodeksu austriackiego urządzić na sposób niem. kodeksu cywilnego; przy posiadaniu praw przyjmuje autor w zgodzie z panującą teorią posiadanie przy wszelkich prawach, dopuszczających wykonywania powtarzającego się — idzie nawet o wiele dalej niż Randa — uznając możność posiadania i przy płaceniu procentów.

Polecamy książkę Zolla i naszym czeskim pracownikom a bystremu autorowi życzymy sposobności do dalszej pracy nad zasłużonem dziełem.

ZOLL Prof. Dr. jun. Austryackie prawo prywatne; zobowiązania, w eleg. opr. K. 7-40

W „Gerichtszeitung z d. 6/7 1907 wyraża się prof. Dr. Ernest Till o „Zobowiązaniach“ Zolla“ — jak następuje; wyciąg z recenzji:

Eine Eigentümlichkeit fällt schon auf den ersten Blick auf, wiewohl der Rechtsstoff im allgemeinen in der, dem heutigen wissenschaftlichen System entsprechenden Reihenfolge dargelegt wird, enthalten viele Abschnitte, nebenher eine kommentarähnliche Exegese einzelner Paragraphen des bürg. Gesetzbuches.

In der Vereinigung von Knappheit, Vollständigkeit & Uebersichtlichkeit liegen die wünschenswerten Eigenschaften eines Leitfadens, aber auch die größte Schwierigkeit einer solchen Arbeit — diese Schwierigkeit hat der Verfasser im allgemeinen sehr geschickt zu bewältigen gewusst; bei aller Gedrängtheit der Darstellung versteht er es, durch eine geschickte Wendung ein gar zur rechten Zeit gegebenes Beispiel, den Kern der Frage aufzudecken & macht auf diese Weise langatmige Ausführungen entbehrlich. »Prof. dr. Till recenzuje obszernie pracę prof. Zolla — i kończy wywód swój następującymi słowy« Die durchwegs leicht verständliche, wiewohl vom wissenschaftlichen Geiste getragene Darstellungsweise des Verfassers, verleugnet sich auch in dem speziellen Teile nicht.

ZOLL Prof. Dr. jun. Konkurencyja nielojalna i jej pokrewne objawy K. 1-40

— O tak zwanych kontraktach naftowych; opinia prawna — 50

— Tradycya jako sposób nabycia własności na rzeczach nieruchomych. K. 1-50

BIBLIOTEKA
UMCS
LUBLIN

C ZASOPISMO PRAWNICZE EKONOMICZNE

organ profesorów wydziału prawa i admin.
Uniwersytetu Jagiellońsk. oraz Towarzystwa
prawniczego i ekonomicznego w Krakowie.

Administracya i ekspedycya:

**W KSIĘGARNI LEONA FROMMERA
W KRAKOWIE, FLORYAŃSKA 39.**

Prenumerata roczna K. 8.—, z przesyłką pocztową K. 8'55.

Treść rocznika 1-go. Zeszyt 1—2.

Prof. Dr. **Fryderyk Zoll** (sen.). O naukowem stanowisku prawa rzymskiego po zaprowadzeniu powszechnego kodeksu cywilnego w Niemczech.

Prof. Dr. **Edmund Krzymuski**. Determinizm i poczucie przestępstw w świetle najnowszych badań.

Prof. Dr. **Fryderyk Zoll** (jun.). O warantach rolniczych.

Prof. Dr. **Józef Rosenblatt**. Reforma prawa prasowego.

Prof. Dr. **Franciszek Ksawery Fierich**. O bezwzględnej niewłaściwości sądów zwyczajnych na podstawie austriackiego ustawodawstwa procesowego.

Doc. Dr. **Juliusz Makarewicz**. Studya z dziedziny postępowania karnego. I. Postępowanie wstępne z powodu przestępstw małoletnich, nie mających lat 14 wieku.

Józef Bocheński c. k. radca górniczy. Kilka uwag o potrzebie reformy ustawodawstwa naftowego w Galicyi.

Prof. Dr. **Włodzimierz Czerkawski**. Rezultaty podatku osobisto-dochodowego w Austrii 1898 r.

Zeszyt 3—4.

Prof. **Antoni Górski**. System podmiotowy w prawie handlowem.

Prof. Dr. **Józef Kleczyński**. Ludność świata.

Prof. Dr. **Franciszek Piekosiński**. Zdobytcze szlachty polskiej w dziedzinie prawa publicznego w wieku XV.

Dr. **Edmund Udziela**. Podatek osobisto-dochodowy. Studya z postępowania przy wymiarze.

- Prof. Dr. **Balasz**. O t. zw. materyalnym kierownictwie sędziowskim w procesie cywilnym.
- Dr. **Stanisław Wróblewski**. O wykładach prawa rzymskiego.
- Prof. Dr. **Oswald Balzer**. Reforma Seminaryów prawnych w Uniwersytetach austryackich.
- Dr. **Stanisław Wróblewski**. Austrya a berneńska umowa o międzynarodowej ochronie praw twórców.
- Dr. **Stanisław Grabski**. Marksizm i krytycy jego najnowszej doby.
- Prof. Dr. **Franciszek Kasperek**. Pokojowa Konferencya w Hadze z r. 1899 i jej znaczenie dla prawa międzynarodowego. Krytyki i sprawozdania etc.

Treść rocznika II-go. Zesz. 1—2.

- Prof. Dr. **Stanisław Madeyski**. Szkic teoryi o uznaniu władz administracyjnych w stosunku do orzecznictwa Trybunału Państwa.
- Prof. Dr. **Józef Rosenblatt**. O skutkach karno-sądowego zasądzenia w prawie austryackiem.
- Dr. **Leopold Caro**. Projekt reformy ustawodawstwa naftowego.
- Dr. **Stanisław Grabski**. Historyczna szkoła ekonomistów niemieckich, a metoda badań historycznych w dziedzinie ekonomii politycznej.
- Doc. Dr. **Juliusz Makarewicz**. Studya z dziedziny postępowania karnego. II. Stosunek sędziego śledczego do wniosków prokuratora państwa w dochodzeniach przygotowawczych.
- Prof. Dr. **Antoni Górski**. Austryacka ankieta w sprawie handlu terminowego zbożem.
- Prof. Dr. **Fryderyk Zoll** (junior). Studya z dziedziny prawa prywatnego na tle orzecznictwa sądowego I. Z dziedziny § 471. k. c.

Zeszyt 3—4.

- Prof. Dr. **August Balasz**. Rzecz o swawoli i pieniactwie na tle procedury cywilnej.
- Dr. **Zygmunt Gargas**. Statystyka literatury jej cele i zadania.
- Adw. Dr. **Leopold Caro**. Dodatek do funduszu religijnego.
- Dr. **Tadeusz Bresiewicz**. O kontraktach administracyjnych.
- Prof. Dr. **Włodzimierz Czerkawski**. Wysokość ludności miejskiej w Austryi. Krytyki i sprawozdania etc.

Treść rocznika III-go. Zeszyt 1—2.

- Aleksander Jackowski** adw. przys. Warszawa. Unormowanie czasu roboczego w fabrykach i zakładach przemysłowych w Królestwie Polskiem.
- Tadeusz Bresiewicz** c. k. radca sądowy. O kontraktach administracyjnych (dokończenie).
- Prof. Dr. **Fryderyk Zoll** (junior). Studya z zakresu prawa prywatnego na tle orzecznictwa sądowego. II. Z dziedziny §§. 454, 455 i 457 k. c.
- Dr. **Julian Morelowski**. Z dziedziny statystyki kryminalnej.
- Doc. Dr. **Juliusz Makarewicz**. Studya z dziedziny postępowania karnego III. Ewentualna zamiana grzywny na areszt. a odpowiedzialność przedmiotowa czasopisma.
- Dr. **Zofia Daszyńska-Golińska**. Wywiady nad położeniem robotników wykwalifikowanych w Krakowie.
- Doc. Dr. **Michał Rostworowski**. Ostatnia reforma prawa wyborczego w Belgii. Zasada reprezentacyi proporcjonalnej.

Zeszyt 3—4.

- Prof. Dr. **Stanisław Madeyski**. Polityczne prawo wolności narodowej.
- Prof. Dr. **Józef Rosenblatt**. O sądach polubownych według nowej procedury cywilnej.
- Dr. **Stanisław Grabski**. Budowa gospodarcza nowoczesnych społeczeństw.
- Dr. **Julian Morelowski**. Z dziedziny statystyki kryminalnej, (dokończenie). Krytyki i sprawozdania etc.

Treść rocznika IV-go. Zeszyt 1—4.

- Prof. Dr. **Stanisław Madeyski**. Polityczne prawo wolności i mienia.
- Prof. Dr. **Józef Milewski**. Stan kwestyi monetarnej na schyłku XIX wieku.
- Dr. **Jerzy Michalski**. Rzecz o funduszach rezerwowych przedsiębiorstw obowiązanych do publicznego składania rachunków ze stanowiska ustawy z d. 25 października 1896 l. 220 Dz. u. p.

- Dr. **Józef Buzek**. Wpływ polityki żydowskiej rządu austriackiego w latach 1772 do 1788 na wzrost zaludnienia żydowskiego Galicyi.
- Dr. **Edmund Udziela**. O wpływie ksiąg gruntowych na stosunki prawne.
- Prof. Dr. **Michał Bobrzyński**. Statut Rady szkolnej krajowej galicyjskiej. Studium prawno-polityczne.
- Doc. Dr. **Juliusz Makarewicz**. Geneza i kryminalno-polityczne znaczenie § 214 ustawy karnej.
- Witold Lassota**. W sprawie reformy administracji politycznej.
- Doc. Dr. **Michał Rostworowski**. Kodyfikacja prawa międzynarodowego prywatnego. I. Konwencya dla spraw małżeńskich podpis. w Hadze d. 12 czerwca 1902.
- Prof. Dr. **Józef Rosenblatt**. Środek prawny rewizyi w procesie karnym.
- Prof. Dr. **Franciszek Xawery Fierich**. Interwencya uboczna w świetle teoryi o stosunku procesowym. Studium procesowe na tle ustawodawstwa austriackiego.
- Dr. **Julian Morelewski**. O stylu urzędowym i terminologii prawniczej.
- Prof. Dr. **Stanisław Wróblewski**. Podstawienia powiernicze.
- Prof. Dr. **Fryderyk Zoll (junior)**. Prawa osobiste w zarysie ze stanowiska prawa pryw. austriackiego.
- Prof. Dr. **Włodzimierz Czerkawski**. Galicya w preliminarzu budżetowym na rok 1903.

Treść rocznika V-go. Zeszyt 1—3.

Rozprawy:

- Rosenblatt**. Środek prawny rewizyi w procesie karnym.
- Madeyski**. Z praktyki trybunału państwa.
- Michalski**. O austriackiem prawie skarbowem w ogólności.
- Jaworski**. Reforma notaryatu w Austrii.
- Starzyński**. Sprawa § 14 ustawy zasadniczej o reprezentacyi państwa.
- Krytyki, sprawozdania etc.

Zeszyt IV.

- Michalski**. O austriackiem prawie skarbowem w ogólności (dokończenie).

Starzyński. Sprawa § 14 ustawy zasadniczej o reprezentacyi państwa (dokończenie).
Hofmokr. O społeczno-politycznej tendencyi opodatkowania. Krytyki i sprawozdania etc.

Treść rocznika VI-go. Zeszyt 1.

Rozprawy:

Madeyski. Z praktyki trybunału państwa.
Rosenblatt. Środek prawny rewizyi w procesie karnym (dokończenie).

Zeszyt 2—3.

Rozprawy:

Madeyski. Z praktyki trybunału państwa.
Jendl. Kontrakt naftowy w teoryi i w praktyce.
Michalski. Projekt reformy administracyi i skarbowości.
Spyra. Stosunki prawne naftowe a kodeks cyw. austriacki.
Estreicher. Kodeks Hamurabiego.
Wróblewski. O reformie prawa naftowego.

Zeszyt 4.

Rozprawy:

Rostworowski. Prawno-polityczna strona budżetów Królestwa kongresowego.
Madeyski. Z praktyki trybunału państwa.
Kumaniecki. Szkolnictwo ludowe wobec analfabetyzmu.
Zoll (jun.). O zadawnieniu z § 1489 k. c.
Krzymuski. Profesorowie wydziału prawa a urzędnicy państwowi w rozumieniu § 39 in fine. ust. austr. o postęp. karnem z d. 23 maja 1873.

Treść rocznika VII-go. Zeszyt 1.

Rostworowski. Prawno-administracyjna strona budżetowa Król. kongresowego 1816—1830.
 Krytyki, sprawozdania etc.

Zeszyt 2—4.

Bossowski. O pojęciu prawa zastawu jako prawa podmiotowego w prawie rzymskiem.

Brzeziński. O stosunku kościoła do państwa we Francyi w świetle dokumentów Białej księgi stolicy świętej. Krytyki i sprawozdania.

Dodatek:

Małachowski. Czynniki ludowy w sądownictwie administracyjnym.

Szybalski i Gargas. Rady sieroce jako czynnik ludowy w postępowaniu sądowym w sprawach opiekuńczych.

Krókowski. Postępowanie sprostowawcze.

Nowotny. Odpowiedzialność redaktora.

Steinberg. Ochrona czci a kodeks cywilny w chwili reformy.

Jendl. Wzmocnienie ochrony czci.

Grabski. Parcelacja w Galicyi.

Kolischer. Wpływ parcelacji na rynek pieniężny Galicyi.

Bujnowski. Odłuzenie własności ziemskiej w Galicyi i próby zaradzenia złemu (w ramach parcelacji).

Staniszewski. Parcelacja.

Beenis. Emigracja.

Wasiutyński. Ruch wychodźczy z Królestwa polskiego.

Rakowski. Wychodźcy polscy w Niemczech.

Treść rocznika VIII-go. Zeszyt 1—2.

Obrady IV zjazdu polskich prawników i ekonomistów w Krakowie.

Wstęp.

Posiedzenie inauguracyjne.

Biliński. Wyplaty międzynarodowe.

Obrady sekcji prawniczej:

I. Czynniki ludowy w sądownictwie i administracji.

II. Ochrona czci.

III. Reforma prawa prasowego.

Obrady sekcji ekonomicznej:

I. Parcelacja.

II. Emigracja.

Zeszyt 3.

Rozprawy:

Bujak T. Czy i w jaki sposób dążyć należy do ograniczenia sporów prowizoryalnych.

Caro. Statystyka emigracji polskiej i austr. węg. do stanów zjednoczonych Ameryki północnej.

Madeyski. Czy przeczące spory kompetencyjne pomiędzy władzami autonomicznymi a rządowymi należą do trybunału państwa czy nie?

Liebermann. Dzieci nieślubne według prawa austr. Krytyki i sprawozdania.

Zeszyt 4.

Kolischer. Waluta a ceny.

Spyra. Przekaz, studjum teoretyczno-krytyczne na tle prawa niemieckiego.

Krytyki, sprawozdania.

Treść rocznika IX-go. Zeszyt 1—2.

Rozprawy:

Rosenblatt. Falszywe wyroki i ich przyczyny.

Madeyski. Z praktyki trybunału państwa.

Taubenschlag. Sądy Laokrytów (odpowieź drowi Waszyńskiemu).

Bossowski. O zrealizowaniu prawa zastawu w prawie austriackiem.

Koniuszewski. O kontrakcie nauki wedle ustawy przemysłowej.

Starzyński. O zastępcach posłów.

Krzyżanowski. Teorya Malthusa z szczególnem uwzględnieniem jej stosunku do prawa zmniejszającego się przychodu z ziemi.

Krytyki, sprawozdania, etc.

Zeszyt 3—4.

Krzyżanowski. Teorya Malthusa (dokończenie).

Allerhand. Istota restytucyi i wznowienia.

Zaklika. O stowarzyszeniach konsumcyjnych.

Fierich. Magistratury pojednawcze (sądy pokoju — urzędy rozjemcze).

Zoll (jun.) Charakterystyka projektu noweli do kodeksu cywilnego.

Krytyki i sprawozdania.

Rocznik X.

Treść zeszytu $\frac{1}{3}$:

- Bossowski Fr.** O ochronie prawa zastawu w prawie austr.
Kumaniecki Dr K. W. Studya z zakresu statystyki wędrowek.
Jaworski Wł. L. Dr. Kierunki w nauce prawa administracyjnego.
Wachholz L. Prof. Dr. Psychologia zeznania.
Michalski Jerzy Prof. Dr. W sprawie uprawnień podmiotowych w dziedzinie odmian administracyjno-prawnej.
Gottlieb A. Położenie stróżów kamienicznych w Krakowie. Krytyki i sprawozdania.

Treść zeszytu 4-go.

- Kumaniecki Dr.** Studya z zakresu statystyki wędrowek.
Gargas. Tkactwo domowe w Galicyi.
Grabowski. Ubezpieczenia społeczne w państwach współczesnych.
Krytyki i sprawozdania.

Rocznik XI.

Treść zeszytu 1 i 2.

- Grabowski Edward.** Ubezpieczenie społeczne w państwach współczesnych c. d.
Rosenblatt. Ostatnie projekty nowych kodeksów kryminalnych.
Dziurzyński. Nowości w odwołaniu, według austr. ustawy proces.
Rybarski. Sprawa włościańska na sejmie r. 1831.
Bossowski O skardze do zrealizowania prawa zastawu.
Guttman. Kilka uwag o wadach istotnych jako przyczynie rozwiązania umowy w myśl § 932 i 1153 K. c.
Krytyki i sprawozdania.

Księgarnia LEONA FROMMERA w Krakowie

otrzymała na skład:

- PIWOCKI.** Zbiór ustaw i rozporządzeń admin. wydanie drugie
Tom I. Cena egzempl. brosz. K. 10, w opraw. w półskórek. K 12-10
— Dalsze tomy przygotowują się do druku (patrz stronnica 2-ga katalogu).

Oprócz tutaj wymienionych książek, księgarnia Leona Frommera w Krakowie dostarcza na tych samych warunkach co księgarnie wiedeńskie, wszelkich dzieł, **gdziekolwiek ogłoszonych i w jakimkolwiek języku, również na raty miesięczne** specjalnością księgarni są dzieła naukowe wogóle, — **dzieła z dziedziny prawa i administracji w szczególności**; zlecenia osób na prowincyi zamieszkałych, załatwia się z całą akuracnością i ścisłością (o ile to możliwe odwrotną pocztą); katalogi dzieł prawniczych w języku polskim i niemieckim wysyła się na żądanie **darmo i opłatnie**. Wydawnictwa kompl. Manza i Gellera zawsze na składzie.

POPULARNA BIBLIOTEKA PRZYRODNICZA

pod redakcją

Prof. Dra L. Brunera.

- Tom I. **KIERNIK E. Dr.** Życie w głębiach Oceanu z rycinami K. 3
Tom II. **KUŹNIAR W.** Z przyrody Tatr z 11 rycinami . K. 3
Tom III. **NITSCH.** Mowa ludu polskiego K. 3
Tom IV. **Docent Dr. J. SMOLEŃSKI.** Krajobraz Polski z licznymi rycinami (w druku).

Każdy tom objętości 8—10 arkuszy, stanowi oddzielną całość.

Dalsze tomy przygotowują się do druku.

**Skład główny w księgarni Leona Frommera w Krakowie
Floryańska 39.**

KSIĘGARNIA LEONA FROMMERA w Krakowie, Floryańska 39

otrzymała na skład:

- KRASNOPOLSKI Prof. Dr.** Obligationenrecht 1910 w oprawie K. 19-20
MAKAREWICZ JULIUSZ Prof. Dr. Einführung in die Philosophie des Strafrechtes K. 12
— Juristische Abhandlungen K. 8
NEUMANN. Kommentar zur Civilprozeßordnung 2 tomy w oprawie K. 36-40
— Komentar zur Exekutionsordnung w eleg. opr. K. 31
RINTELEN Prof. Dr. Das österr. Konkursrecht 1910 w oprawie K. 10-80
SCHRUTKA Prof. Dr. Grundriß des Civilprozeßrechtes 1909 K. 9-60.
STAUB. Kommentar des Handelsrechtes 2 tomy w opr. K. 44
Katalog dzieł prawniczych w języku niemieckim, przygotowuje się do druku.
Zamówienia — o ile to możliwe załatwia się odwrotną pocztą.

KSIĘGARNIA LEONA FROMMERA w Krakowie, Floryańska 39

poleca:

- ADLER.** System des österreichischen Markenrechtes 1908 w opr. K 13-40
Anders. Grundriss des Erbrechtes 1910 K 4-56
BARTSCH. Das öst. allg. Grundbuchgesetz 1905 w opr. K 25—
BLOCH & FRANK. Internationale Rechtshilfe 1910 w opr. K 25—
FELLNER v. FELDEGG & OHMEYER. Die österreichische Exekutionsordnung in der Spruchpraxis des Wiener Landes-

- als Berufungs & Rekursgerichtes mit Verweisung auf die
Rechtssprechung des obersten Gerichtshofes 1902 w opr.
K 12:40
- GELLER & JOLLES.** Judikatenbuch und Spruchrepertorium
des obersten Gerichtshofes: Sammlung sämtlicher in diesel-
ben seit deren Anlegung bis Ende 1909 eingetragenen Ent-
scheidungen w opr. K 2:40
- **Oberstgerichtliche Rechtssprechung a, d. Gebiete des Bürg.**
Rechtes in dem Jahrzent 1909; system. geordnet. w opr. K 4:60
Treść: Allgem. Rechtsgrundsetze; Sachenrecht; Immate-
rielle Güter (Urheberrecht) Schulverhältnisse; Familienrecht;
Erbrecht.
- GRÜNHUT.** Grundriss der Wechselwechtes 1909 . . . K 1:44
- HABERER & ZECHNER.** Handbuch des österr. Bergrechtes
1905 w opr. K 13—
- HASENORL.** Das österr. Obligationenrecht in system. Darstel-
lung mit Einschluss der Handels & wechselrechtlichen Lehren
1892 tom I w opr. K 19:60
1899 » II » » K 14:60
- HELLER & TRENKWALDER.** Die Exekutionsordnung in ihrer
praktischen Anwendung wydanie II przereobione, wychodzi
zeszytami zeszyt à K 1:10
- HELLER.** Das österr. Gewerberecht mit Berücksichtigung der
Gewerbenovelle vom 5/2 1907 Rgbtt Nr. 26 1908 w opr. K 23—
- KRAINZ.** System des österr. allgem. Privatrechtes 2 tomy 1905,
1907 w opr. K 35:20
- MATAJA.** Grundriss des Gewerberechtes & der Arbeitsversi-
cherung K 4:32
- MAYERHOFER-PACE.** Handbuch für den politischen Verwal-
tungsdienst.
Tom I Organisation u. Geschäftsbehandlung 1896 w opr.
K 25:50
- » II Uebersichtliche Darstellung der Verfassung & Ver-
waltungsgesetzkunde 1896 w opr. K 27—
 - » III Das Sanitätswesen; Polizeiwesen 1897 w opr. K 22:50
 - » IV Das Kulturwesen; Bildungswesen; Sittenwesen 1898
K 30—
 - » V Materieller Teil; Fortsetzung der Verwaltungsge-
setzkunde. Das Familienwesen. Das Ständewesen.

- Das Stiftungswesen. Das Armen u. Unterstützungs-
wesen. Das Vereinswesen. Die Arbeiterversicherung.
Das Kommunikationswesen. Schifffahrtswesen. Das
Bergwesen. Des Wasserrecht 1901 w opr. K 34—
- Tom VI Das Landeskulturwesen. Das Handels & Gewerbe-
wesen 1900 w opr. K 28:50
- » VII Das Militärwesen. Die direkten Steuern 1901 w opr.
K 22:50
- » VIII Index 1903 w opr. K 22:50
- » Erster Ergänzungsband w opr. K 27—
- MYRBACH.** Grundriss des Finanzrechtes 1906 . . . K 9:72
- NEMETHY.** Die Formularien des Verfahrens ausser Streitsa-
chen 1906 w opr. K 7:80
- NEUMANN.** Bloch. Beispiele von Schriftsätzen im Civil & Exe-
kutionsverfahren 1900 w opr. K 10:80
- NEUHOLD.** Formularienbuch für Grundbuchsachen I Beschlüsse
1900 w opr. K 4—
- II Lustra, Bestätigungen & Eintragungen w opr. K 4:60
- Dwa tomy razem w opr. K 7:80
- OHMEYER.** Das Unternehmen als Rechtsobjekt 1906 K 5:50
- PETSCHKE.** Die Zwangsvollstreckung in Forderungen nach
österr. Rechte erster Teil; Einleitung, Voraussetzungen der
Zwangsvollstreckung, Pfändungsverfahren 1901 . K 6:60
- POLLAK Dr. RUDOLF.** System des österr. Civilprozessrechtes
mit Einschluss des Exekutionsrechtes 1906 w opr. K 18:60
- PFERSCHKE.** Grundriss der allgem. Lehren des bürg. Rechts 1907
K 2:40
- QUANDT.** Formularien für die Gesellschaft mit beschränkter
Haftung 2 Auflage 1911 w opr. K 5—
- RANDA.** Das Handelsrecht (österr.) 2 Auflage I Hälfte 1911
K 6:30
- Die Schadenersatzpflicht nach österr. Rechte mit Be-
dachtnahme auf ausländische Gesetzgebungen mit einem
Anhang über das österr. Automobilgesetz vom 9 August
1908 im Vergleich mit dem betreffenden reichsdeutschen
Entwurfe 1908 w opr. K 7:50
- RINALDINI.** Eisenbahnbetriebsreglement mit Erläuterungen
1910 w opr. K 8:20

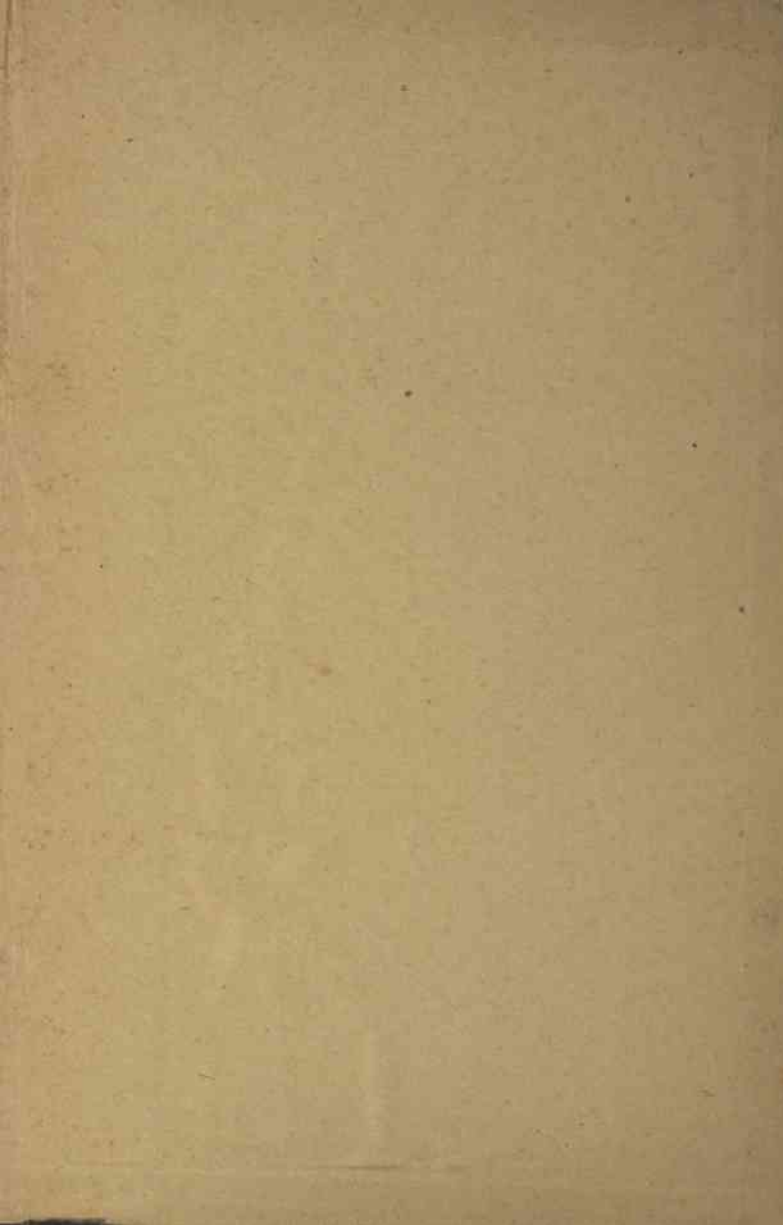
- SCHAUER.** Die Civilprozessordnung und die Jurisdiktionsnorm vom 1. Aug. 1895 samt Einführungsgesetzen den sonstigen auf den gleichen Gegenstand sich beziehenden Gesetzen u. Verordnungen. Mit Erläuterungen a, d. Materialien und durch Verweisung auf die im Zusammenhange stehende Bestimmungen 1905 w opr. K 7-20
 — Die Exekutionsordnung vom 27. Mai 1896 samt dem Einführungsgesetze den in Geltung verbliebenen bezüglichlichen Gesetzen und Verordnungen. Mit Erläuterungen a, d. Materialien 1908 w opr. K 8-20
 — Die Gerichtsorganisationsgesetze und die neue Geschäftsordnung samt allen Durchführungsverordnungen mit Erläuterungen a, d. Materialien 1909 w opr. K 10-90
- SCHIFF.** Grundriss des Agrarrechtes 1903 K 4-80
- SCHIMKOWSKY.** Formularien für Verträge und für Eingaben in nicht streitigen Verfahren 1902 w opr. K 12-40
- SCHUSTER.** Grundriss des Obligationenrechtes 1899 K 3-60
 — „ „ Urheberrechtes 1899 K 1-92
- SIEBENSCHNEIDER & LICHTENSTERN.** Das Strafrecht der direkten Personalsteuern system. dargestellt 1904 w opr. K 6-—
- STEINBACH.** Kommentar zu den Gesetzen vom 16/3 1884 über die Anfechtung von Rechtshandlungen, welche das Vermögen eines zahlungsunfähigen Schuldners betreffen und über die Abänderung einiger Bestimmungen der Konkursordnung des Exekutionsverfahrens 1905 w opr. K 6-—
- STUBENRAUCH.** Kommentar zum österr. bürgerl. Gesetzbuche 9 Auflage — ukaże się zeszytami.
- WALKER.** Grundriss des Exekutionsrechtes 1905 K 4-80

Katalogi dzieł prawniczych w języku polskim i niemieckim
 na żądanie darmo i opłatnie.

rm
en
u.
nd
de
20
em
li-
d.
20
ts-
Er-
90
80
en
40
60
92
k-
er
ö-
er
ag
u-
80

m

Biblioteka Uniwersytetu
M. CURIE-SKŁODOWSKIEJ
w Lublinie

A 18096

BIBLIOTEKA U. M. C S.

Do użytku tylko w obrębie
Biblioteki

1000172076